

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Halkbilimi Anabilim Dalı

GİRESUN YAYLA ŞENLİKLERİ

Mehmet ÖZDEMİR

Doktora Tezi

Ankara, 2017

GİRESUN YAYLA ŞENLİKLERİ

Mehmet ÖZDEMİR

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

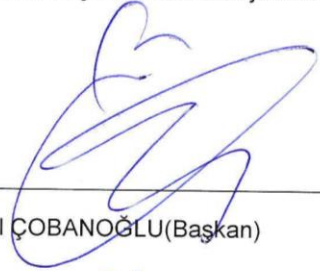
Türk Halkbilimi Anabilim Dalı

Doktora Tezi

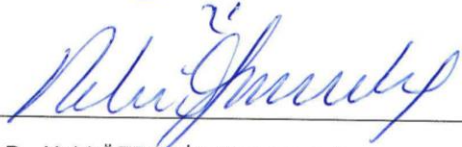
Ankara, 2017

KABUL VE ONAY

Mehmet Özdemir tarafından hazırlanan Giresun Yayla Şenlikleri başlıklı bu çalışma, 3 Ekim 2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU(Başkan)

Prof. Dr. Nebi ÖZDEMİR (Danışman)

Prof. Dr. Ali YAKICI

Doç. Dr. Evrim ÖLÇER ÖZÜNEL

Yrd. Doç. Dr. Zehra KADERLİ

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☒ Tezimin/Raporumun ..3.. yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

03 Ekim 2017

Mehmet ÖZDEMİR

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.

(Bu seçenekle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etmeniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

- ☒ Tezimin/Raporumun...03 Ekim 2020.....tarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

- ☐ Tezimin/Raporumun.....tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.

- ☐ Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi

03 Ekim 2017

Mehmet ÖZDEMİR

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Prof. Dr. Nebi ÖZDEMİR, danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Mehmet ÖZDEMİR

TEŞEKKÜR

Eğitim, bir süreç işidir; bu süreçte hayatımızda önemli izleri olan tüm öğretilerime ayrı ayrı teşekkür ederim. Ayrıca burada adını ayrıca zikretmek istediğim hocalarım bulunmaktadır. Lisans ve doktora yetişmemiz için her türlü katkısı sağlayan Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU'na; Doç. Dr. Gülin ÖĞÜT EKER'e; Prof. Dr. Metin ÖZARSLAN'a ve değerli tez danışmanım Prof. Dr. Nebi ÖZDEMİR'e teşekkür ederim.

Yüksek lisans döneminden hocalarım Yrd. Doç. Dr. Hatem TÜRK'e ve Yrd. Doç. Dr. Ülkü KARA DÜZGÜN'e ayrı ayrı teşekkür ederim. Ayrıca piyasada bulunmayan bazı yayınlarla ilgili taleplerimizi geri çevirmeyen coğrafya alanının değerli hocaları Prof. Dr. Ünsal BEKDEMİR'e, Prof. Dr. Mehmet ZAMAN'a ve Prof. Dr. Mehmet SOMUNCU'ya teşekkür ederim.

Görece ilçesinden tarih araştırmacısı Seyfullah ÇİÇEK beyefendiye ve onun yönlendirmesiyle tanıştığımız ve kıymetli görüşlerini bizden esirgemeyen Uğur BİLGİ'YE; yine meraklı bakışlarımızı pür dikkat gözlemleyen ve bildiklerini aktarmada tereddüt göstermeyen Giresun yayla şenliklerinin yapımcısı emekli sınıf öğretmeni Şaban KARAKAYA'ya ve adını bu sayfaya sığdıramadığımız diğer kaynak kişilere ayrı ayrı teşekkür ederim.

Bu tezde benim emeğim kadar, maddi ve manevi yardımlarının yanı sıra, üstün sabırlarıyla olumsuzluklar karşısında her fırsatta beni teskin ederek verimli çalışma ortamı hazırlayan değerli ailemin her bir ferdine ayrı ayrı teşekkür ederim.

Mehmet ÖZDEMİR / GİRESUN

ÖZET

ÖZDEMİR, Mehmet. *Giresun Yayla Şenlikleri*, Doktora Tezi, Ankara, 2017.

Bu doktora tezinde, Giresun'da düzenlenen yayla şenlikleri mitolojik, tarihi, coğrafi, toplumsal ve kültürel bağlamda ele alınarak halkbiliminin bağlam merkezli kuramlarından olan performans teori ve işlevsel kuram verileriyle incelenmiştir. Türk kültüründe şenlik algısı ve şenliklerin toplumsal yaşamdaki görevleri, kavramsal planda çözümlenerek eğlencelik bir etkinlik çeşidi olarak şenlik düzenleme geleneği Giresun yayla şenlikleri bağlamında çözümlenmiştir. Tezde Giresun yayla şenlikleri, göç sosyolojisi, kültür değişimleri, kültür turizmi ve kültür ekonomisi bağlamına ele alınmıştır. Ayrıca Giresun yayla şenlikleri ile kent folkloru ve icat edilmiş bir gelenek olan Giresun Günleri veya tanıtım günleri arasında kurulan ilişki gerekçeleriyle ortaya konulmuştur. Yörede şenliklerin düzenlendiği coğrafyanın tanıtımı, şenlikleri ortaya çıkaran yaşam tarzı, şenliklerin tarihçesi, düzenlenme mekânı, zamanı, icra şekilleri, katılım oranı, şenliklerde icra edilen kültürel faaliyetler, yaşatılan çeşitli gelenek ve görenekler sorgulanarak bütüncül bir bakış açısıyla çözümlenmiştir. Yine Giresun yayla şenlikleri, Kümbet Yayla Şenliği örneklemeden hareketle yapısal ve işlevsel açıdan tahlil edilmiştir.

Anahtar Sözcükler

Giresun, Yaylacılık, Otçu Göçü Geleneği, Yayla Şenlikleri, Eğlence Kültürü, Kültür Ekonomisi

ABSTRACT

Ozdemir, Mehmet. *Giresun Plateau Festivals*, Ph. D. Dissertation, Ankara, 2017.

In this doctoral dissertation, the plateau festivals organized in Giresun are studied in terms of mythological, historical, geographical, social and cultural contexts and examined through performance theory and functional theory, which are some of the conceptual hypotheses of folklore. The sense of festivity in Turkish culture and the functions of the festivals in social life are resolved in the context of Giresun Plateau Festivals as a festival arrangement tradition and as a kind of amusement event by analyzing the conceptual plan. Giresun plateau festivals, migration sociology, cultural change, cultural tourism and cultural economy are analyzed in the thesis. Moreover, the connection between Giresun plateau festivals and city folklore and Giresun Days as an invented tradition, or the promotion days is revealed. The history of the festivals, the location of the festivals, the place of arrangement, the time and mode of performance, the participation rate, and cultural activities performed in the festivals and various traditions and customs in the region have been analyzed with a holistic view. In addition, the Giresun Plateau Festivals have been analyzed on structural and functional terms on the sample of the Kümbet Plateau Festival.

Keywords

Giresun, Transhumance, Traditional Otçu Migration, Plateau Festivals, Amusement Culture, Economy of Culture

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM.....	ii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	iii
ETİK BEYAN	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR.....	xi
ŞEKİLLER TABLOSU.....	xii
FOTOĞRAFLAR TABLOSU	xiii
ÖNSÖZ.....	xvi
GİRİŞ.....	1
1. ARAŞTIRMANIN KONUSU, KAPSAMI, AMAÇLARI VE YÖNTEMLERİ.....	1
2. ARAŞTIRMA SAHASI HAKKINDA GENEL BİLGİLER	12
3. YAYLACILIK GELENEĞİYLE İLGİLİ ÖNEMLİ ARAŞTIRMALAR.....	15
BİRİNCİ BÖLÜM:	22
KAVRAMSAL VE YÖNTEMSSEL ÇÖZÜMLEME	22
1.1.İLGİLİ KAVRAMLAR: ŞENLİK, ŞÖLEN, TOY, FESTİVAL VE KARNAVAL KAVRAMLARININ ELEŞTİREL ÇÖZÜMLEMESİ	22
1.2.İLGİLİ ÇÖZÜMLEME YÖNTEM VE YAKLAŞIMLARI:	58
1.3.ÖNERİLEN ARAŞTIRMA PLANI:	62
İKİNCİ BÖLÜM:.....	64
GİRESUN YAYLA ŞENLİKLERİNİN TARİHİ	64
2.1.TÜRK KÜLTÜRÜNDE YAYLAK-KIŞLAK GELENEĞİ.....	64
2.2.GİRESUN'DA YAYLACILIK GELENEĞİ.....	82
2.3.GİRESUN'DA OTÇU GÖÇÜ ŞENLİKLERİ.....	102

2.4. GİRESUN'DA KÜMBET YAYLA ŞENLİKLERİ	124
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:.....	187
GİRESUN YAYLA ŞENLİKLERİNİN YAPISI.....	187
3.1. ADLANDIRMA	191
3.2. ZAMAN VE SÜRE	197
3.3. MEKÂN	199
3.4. EĞLENCE (YAYLA ŞENLİĞİ)	203
3.4.1. Hazırlık	203
3.4.2. Kurallar	208
3.4.3. Katılımcılar.....	211
3.4.4. Başlangıç Kalıbı.....	213
3.4.5. Sohbet	214
3.4.6. Halk Müziği	219
3.4.7. Halk Edebiyatı Ürünleri	236
3.4.8. Halk Dansları	254
3.4.9. Alışveriş	264
3.4.10. Yiyecek-İçecekler	269
3.4.11. Oyun ve Yarışmalar	279
3.4.12. Giyim-Kuşam ve Süslenme	286
3.4.13. İnançlar.....	295
3.4.14. Hediye ve Ödüller	298
3.4.15. Erotik Öğeler.....	299
3.4.16. Bitiş Kalıbı.....	302
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM:.....	304
GİRESUN YAYLA ŞENLİKLERİNİN İŞLEVLERİ	304
4.1. TOPLUMSAL İŞLEVLER.....	309
4.2. SOSYO-PSİKOLOJİK İŞLEVLER	313
4.3. KÜLTÜREL İŞLEVLER.....	316
4.4. TARİHSEL İŞLEVLER	318
4.5. EKONOMİK İŞLEVLER	320
4.6. SİYASAL İŞLEVLER.....	330

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	334
KAYNAKLAR.....	351
EKLER	375
Ek 1: Tirebolulu Alpaslan'ın Otçu Göçü Yazısının İlk Sayfası	375
Ek 2: Giresun İleri Gazetesi Kümbet Şenliği Kutlama Programı.....	376
Ek 3: Giresun Valisi Tarafından Yazılan Dilekçe	377
Ek 4: Çeşitli Fotoğraflar	378
Ek 5: Sakıp Sabancı'ya İthaf Edilen Şiirlerden Bazıları	381
Ek 6. Yaylada Kesilen Fişlerden Bazıları	382
Ek 7: Giresun Yayla Şenliklerine Giden Süreç	382
Ek 8: Orijinallik Raporu	383
Ek 9: Originality Report.....	384
Ek 10: Etik Kurul İzni	385

ÖZGEÇMİŞ

KISALTMALAR

ANAP: Anavatan Partisi
Bk. Bakınız
Bs. Baskı
CHP: Cumhuriyet Halk Partisi
Çev. Çeviren
Der. Derleyen
DLT: Divanü Lûgat'it Türk
DYP: Doğru Yol Partisi
EBE. Eğitim Bilimleri Enstitüsü
EML: Endüstri Meslek Lisesi
FP: Fazilet Partisi
GD. Giresun Dergisi
Haz. Hazırlayan
K. Kişi
KDT: Karekod Düzenleme Tarihi
KK. Kaynak Kişi
RP: Refah Partisi
SBE. Sosyal Bilimler Enstitüsü
SHP: Sosyal Demokrat Halkçı Parti
ŞTK. Şenlik Tertip Komitesi
TDK. Türk Dil Kurumu
THM. Türk Halk Müziği
TY. Tarih Yok
vb. ve benzeri
vd. ve diğerleri

ŞEKİLLER TABLOSU

Şekil 1: Yıllara göre Giresun hayvan sayıları	83
Şekil 2: Yayla Yolları şiirleri.....	91
Şekil 3: Giresun'da yayla göçleri.....	107
Şekil 4: Kişinin otçu ve yaylacı olarak adlandırıldığı dönemler	117
Şekil 5: TÜİK verilerine göre 1965-2000 yılları arası Giresun ilinin toplam nüfusu.....	126
Şekil 6: Giresun Dergisinin organize ettiği şenlik takvimi.....	137
Şekil 7: 1988 yılı Karaovacık otçu şenliği.....	138
Şekil 8:Konargöçer yaşamdan yayla şenliklerine.....	142
Şekil 9: Toylar ve şenliklerin karşılaştırılması	143
Şekil 10: Şenlik Tertip Komitesi, (Anonim, 1990, s. 9).	148
Şekil 11: Kümbet Yayla Şenliği Kutlama Programı. (Giresun İleri, 1989b, s. 1).	151
Şekil 12: Dereli-Kümbet Yaylalar Şenliği (Okuyar, 1992, s. 15).	166
Şekil 13: Altıncı Kümbet Yayla Şenliği Kutlama Programı, (Yeşilgiresun, 1994, s. 1).	170
Şekil 14: Sekizinci Kümbet Yayla Şenliği Kutlama Programı (Giresun İleri, 1996, s. 2).	176
Şekil 15: Giresun'da düzenlenen bazı şenliklerin takvimi	185
Şekil 16: Yaylak kışlak geleneğinden kent tanıtım günlerine	195
Şekil 17 Şenlik alanı çizimi.....	201
Şekil 18: Giresunlu Eşref Bey Şarkısı karekod	223
Şekil 19: 'Altını Bozdurayım' türküsü [KDT: 05.05.2017].	243
Şekil 20: Hüseyin Bıçak, Eğdim Fındık Dalını [KDT: 05.05.2017]	245
Şekil 21: Kestim Mısırları Türküsü, [KDT: 06.05.2017].	249
Şekil 22: Çavuşlu Diye Diye Türküsü, [KDT: 06.05.2017].	249
Şekil 23: Çıkacağım Bektaş'a türküsü, [KDT: 06.05.2017].	250
Şekil 24: Şırıp Horon Türküsü, [KDT: 07.05.2017].	251
Şekil 25 İbrahim Gülpınar Atma Türkü. [KDT: 15.05.2017].	254
Şekil 26: Şenlik ağaları ve ödenen tutarlar	286
Şekil 27: Ağalar Ağası, (Tekel, 1994: 2).	381
Şekil 28: Ağaların Ağası Sakıp Sabancı'ya (Yüksel, 1994: 1).	381
Şekil 29 Yaylaya Araç Giriş Fişi (Kişisel Arşiv, 2017).	382
Şekil 30 Tuvalet Giriş Fişi, (Kişisel Arşiv, 2017).....	382

FOTOĞRAFLAR TABLOSU

Fotoğraf 1: Giresun il sınırları haritası (İnternet Arşivi, 2017)	7
Fotoğraf 2: Çakıl Yaylasında Yosullu Kahvesi (Kenan Kuruca Arşivi t.y.)	89
Fotoğraf 3: Bektaş Yaylasına giden bir dolmuş ve Tilki lakaplı dolmuş şoförü. Zafer Çamaltı Arşivi, t.y. (Bilgi Musa Gevşek tarafından aktarılmıştır).	90
Fotoğraf 4: Göç yolu ve Ericek Kemer Köprüsü (Kenan Kuruca Arşivi, t.y.)	92
Fotoğraf 5: Giresun'da taştan yapılma geleneksel yayla evi (Kişisel Arşiv, 2016).	94
Fotoğraf 6: Otçu Göçü, Ericek Yokuşu mevkii. (Kenan Kuruca Arşivi, t.y.)	107
Fotoğraf 7: 1971 yılı Tırık Ömer'in kamyonu. Önde oturan kemençe sanatçısı Kâtip Şadi'dir. Fotoğrafa Kazıkbeli-Balıkli-Güvende-Kertil-Alistra-Sodun yolcuları kamasın diye not düşülmüş. Muhtemelen otçu şenliklerine gidiliyor (Hüseyin Yılmaz Arşivi, t.y.)	119
Fotoğraf 8: Sisdağı Yayla Şenliği, Geleneksel giyim-kuşam. (Kişisel Arşiv, 2016)	120
Fotoğraf 9: Sisdağı Yayla Şenliği, geleneksel takı ve süsler (Kişisel Arşiv, 2016)	120
Fotoğraf 10: "Bir mutluluk tablosu: Otobüslerle piknik yerine akın eden davetliler, İsmet Şadi'nin kemençeyle çaldığı "Yol Havaları" eşliğinde alana girerken mutlu bir günün ifadelerini herkesin yüzünde bulabiliyordunuz" (Anonim, 1988, s. 40).	131
Fotoğraf 11: Sıla Haftası Otçu Göçü Davetiyesi, (GD. 1988, s. 44).	135
Fotoğraf 12 Kazıkbeli Yaylası, (Mamaşoğlu, 1988, s. 8).	137
Fotoğraf 13: 15 Temmuz 1988, Karaovacık Şenliği, (GD. 1988a, s. Kapak).....	138
Fotoğraf 14: Karaovacık Otçu Göçü Şenliği'nde dönemin Espiye Kaymakamı halkın sorunlarını dinlerken (Mamaşoğlu, 1988, s. 12).	139
Fotoğraf 15: Remzi Mamaşoğlu Kümbet Yayla Şenliğinde açılış konuşması yaparken (Mamaşoğlu, 1988, s. 14).	140
Fotoğraf 16: Kemençe sanatçısı İbrahim Çakır ve oyuncular (Mamaşoğlu, 1988, s. 16).	141
Fotoğraf 17: Şenlik Ağası: Atıf Larçın, (Anonim, 1990, s. 9).	153
Fotoğraf 18: Tertip Komitesi, (Mamaşoğlu vd. 1990a, s. 26). Soldan Sağa: Şaban Karakaya, Ceylan Dönmez, Yaşar Akkuş, A. Tahsin Aksu, Mustafa Dağ, Faruk Denkdiken Halil Bektaşoğlu.....	154
Fotoğraf 19: 2. Kümbet Yayla Şenliği, (GD. 1990, Sayı: 30, s. Kapaktan)	155
Fotoğraf 20: 2. Kümbet Yayla Şenliği, (Mamaşoğlu vd. 1990a, s. 24-25).	156
Fotoğraf 21: Hüseyin Bıçak, 2. Kümbet Yayla Şenliği (Mamaşoğlu, vd. 1990a, s. 29).	157
Fotoğraf 22: Tuğrul Şan, 2. Kümbet Yayla Şenlikleri, (Şaban Karakaya Arşivi, t.y.)	157
Fotoğraf 23: Soldan Sağa 1989 Atıf Larçın, 1991 Nevzat Tarım, Giresun Valisi Reşat Akkaya ve 1990 Hüseyin Kahraman ağalık çadırı önünde (Çiçek, vd. 1991, s. 19).	161
Fotoğraf 24: Nevzat Tarım ile Hüseyin Kahraman ağalık teslim töreni (Çiçek, vd. 1991, s. 19).	162
Fotoğraf 25: 4. Kümbet Yayla Şenliği, ilk üç şenliğin yayla ağaları, (Çiçek, vd. 1992, s. 19). ..	163
Fotoğraf 26: Ali Yayla, 4. Kümbet Şenliği Ağası, (Çiçek, vd. 1992, s. 19).	164
Fotoğraf 27: Türk Halk Müziği Sanatçısı Yücel Öner, (Çiçek, vd. 1992, s. 18).	165

Fotoğraf 28: Şair Hikmet Okuyar, Şairler Çadırı önünde (Şaban Karakaya Arşivi, t.y.)	165
Fotoğraf 29: Gülşen Kutlu, 5. Kümbet Yayla Şenliği, (Anonim, 1993, s. 16).	167
Fotoğraf 30 Sakıp Sabancı Kümbet Şenlikleri Ağası (İnternet Arşivi, 2016).	171
Fotoğraf 31: 6. Kümbet Yayla Şenliği, (Milliyet,19.07.1994, s. 3).	171
Fotoğraf 32: Sakıp Sabancı, Altıncı Kümbet Yayla Şenliği, (Milliyet, 1994).	172
Fotoğraf 33: Yayla Ağası Hacı Özer (Şaban Karakaya Arşivi, 1995).	175
Fotoğraf 34: Dereli Belediye Başkanı (Anonim, 1996, s. 12).	176
Fotoğraf 35: Ağalık devir teslim töreni, (Anonim, 1996, s. 13).....	177
Fotoğraf 36: 9. Kümbet Yayla Şenliği, (Akgün ve Albayrak, 1997, s. kapak)	179
Fotoğraf 37: Şenlik ateşinin yakılması (Akgün ve Albayrak, 1997, s. 26).....	180
Fotoğraf 38: 9. Kümbet Şenliği Yayla Ağası Orhan Yılmaz (Akgün ve Albayrak, 1997, s. 24).	181
Fotoğraf 39: 9. Kümbet Yayla Şenliği Yılmaz Turan (Akgün ve Albayrak, 1997, s. 29).	181
Fotoğraf 40: Kümbet Yayla Şenliği, Adnan Şenses (Akgün ve Albayrak, 1997, s. 27).	182
Fotoğraf 41: Kümbet Yayla Şenliği, Songül Karlı (Akgün ve Albayrak, 1997, s. 27).	182
Fotoğraf 42: Başbakan Mesut Yılmaz Kümbet Şenliğinde (Giresun İleri, 1998, s. 1).....	183
Fotoğraf 43: Küçük Ağa Tanju Ocak (Akgün, 1998, s. 58).	184
Fotoğraf 44: Kümbet Yayla Şenliği, Burhan Çağan (Akgün, 1998: 60).	184
Fotoğraf 45 Giresun Günleri afişi, (İnternet Arşivi, 2016).	196
Fotoğraf 46: Aymaç Mevkii Şenlik Alanı (Giresun Tanıtım Kitapçığı, t.y.)	202
Fotoğraf 47: Şenlik Davetiyesi 1-2 Ağustos 2015 (Dereli Belediyesi İnternet Arşivi, 2015).	207
Fotoğraf 48: Kümbet Yayla Şenlikleri, (Süleyman Kırca Arşivi, t.y.)	230
Fotoğraf 49: Kümbet Yayla Şenlikleri, Hüseyin Bıçak. (Süleyman Kırca Arşivi, t.y.).....	233
Fotoğraf 50: Kümbet şenliklerinde yapılan icralardan örnekler [KDT: 11.05.2017].	234
Fotoğraf 51: Karaovacık Yayla Şenliği, panayır alanının görünümü (Kişisel Arşiv, 2009).	266
Fotoğraf 52 Sisdağı yaylasında alışveriş alanı, (Kişisel Arşiv, 2016).	268
Fotoğraf 53: Sisdağı yaylasında alışveriş alanı (Kişisel Arşiv, 2016).	269
Fotoğraf 54 Kümbet yaylası kahvaltı, (Kişisel Arşiv, 2013).	273
Fotoğraf 55 Kuzu kaburga etinden yapılan ızgara, (Kişisel Arşiv, 2013).	275
Fotoğraf 56: Et kavurması yiyen şenlik katılımcıları. (Mamaşoğlu,1990a, s. 32).	276
Fotoğraf 57: 2. Kümbet Yayla Şenliği, Kasaplar, (Mamaşoğlu, 1990, s. 27).	276
Fotoğraf 58 Hayvansal ürün yarışmalarında derece girenler (Mamaşoğlu vd. 1990a, s. 31)... ..	282
Fotoğraf 59: En besili inek yarışması kazananı ve ineği. (Mamaşoğlu vd. 1990a, s. 32).	282
Fotoğraf 60: 3. Kümbet Yayla Şenliği, Horoz Döğüşleri. (GD, 1991, Sayı: 43, s. kapak).	283
Fotoğraf 61: 2. Kümbet Yayla Şenliği at yarışının kazananları. (Mamaşoğlu vd. 1990a, s. 28).	284
Fotoğraf 62: 2. Kümbet Yayla Şenliği, Karakucak Güreşçileri. (Mamaşoğlu vd. 1990a, s. 32).	285
Fotoğraf 63: 2. Kümbet Yayla Şenliğinde Yayla Ağası, Hüseyin Kahraman. Ağalık devir teslim töreni. (Mamaşoğlu vd, 1990a, s. 34).	285
Fotoğraf 64 Yöresel elbiseler, (Kaynak: Kişisel Arşiv, 2016).	289

Fotoğraf 65: Yöresel elbiseler, (Kişisel Arşiv, 2016).	290
Fotoğraf 66 Sakıp Sabancı ağa elbisesiyle (Milliyet, 18.07.1994, s. 27).	294
Fotoğraf 67: 8. Kümbet Yayla Şenliği, eski yayla ağaları (Şaban Karakaya Arşivi, 1996).	295
Fotoğraf 68 Kadirga Yaylası Açık Hava Camii, (Kaynak: Kişisel Arşiv, 2016).	298
Fotoğraf 69 SHP'liler Kümbet Şenliklerini protesto etti (Yeşilgiresun, 1991, s. 1).	332
Fotoğraf 70 Şenliğe siyaset girdi. (Tıgılı, 1998: 1).	332
Fotoğraf 71: 15 Temmuz 1990 tarihinde düzenlenen 2. Kümbet Yayla Şenliği, THM Sanatçısı Tuğrul Şan, (Mamaşoğlu vd. 1990a: 34).	378
Fotoğraf 72: 14 Temmuz 1991 tarihinde düzenlenen 3. Kümbet Yayla Şenliği, THM Sanatçıları Nuray Akın ve İbrahim Can. (Çiçek 1991: 22).	378
Fotoğraf 73: THM Sanatçısı Canan Başkaya, (Çiçek vd. 1992: 18).	379
Fotoğraf 74: Dereli Belediye Başkanı Halil Bektaşoğlu, (Şaban Karakaya Arşivi)	379
Fotoğraf 75: Kümbet Yayla Şenliği Yapımcısı Şaban Karakaya (Kişisel Arşiv, 2017)	380
Fotoğraf 76: Kadirga Yaylasında derleme yaparken (Kişisel Arşiv, 2016).	380

ÖNSÖZ

Eğlenme insanoğlunun en temel hususiyetleri arasında yer almaktadır. Anne karnında başlayan beslenme ihtiyacı gibi, anne karnındaki ilk tekmeleme hareketlerini de eğlenme olarak yorumlamak mümkündür; eğlenme insanlar için fizyolojik bir ihtiyaç çeşididir. Eğlence ihtiyacı, bebeklik döneminde ebeveynlerin kontrolü ve yardımıyla daha ziyade çeşitli oyuncakların kullanılmasıyla daha sonra akranlarla birlikte oynanan evcilik ve çocuk oyunları ile giderilirken, ilerleyen yaşlarda bireysel organizasyonlar yanında toplumsal kutlamalara katılımla giderilmektedir. Dolayısıyla eğlenceyi anne karnından ölüme değin geçen yaşamsal döngüde açıklamak mümkündür.

Bu çalışma, Türklerin geleneksel hayat tarzının bir unsuru olduğu düşünülen ve yaylak yaşamı neticesinde ortaya çıkan bir eğlence türü olarak Giresun yayla şenliklerini kapsamaktadır. Bilindiği gibi Türk yaşam tarzında yerleşme yaylak ve kışlak olmak üzere birbirinden iki farklı mekânda sürdürülmektedir. Söz konusu yaşam tarzı sadece Anadolu coğrafyasında değil Türkistan coğrafyasından beri süregelen bir gelenektir. Türkler için, ilkbaharla başlayan ve sonbahar ile sona eren yaklaşık altı aylık bir dönem yaylak yaşamı üzerine kuruludur. Bunun en önemli nedeni, ekonomik yaşamın hayvancılığa bağlı olmasıdır; dolayısıyla yaylalar hayvancılığın daha aktif bir şekilde sürdürülmesi amacıyla yaşanan mekânlar olarak bilinmektedir.

Yılın yarısının yaylalarda geçmesi nedeniyle tıpkı kışlak yaşamında düzenlenen türlü kutlama ve eğlenceler gibi yaylak yaşamında da geçmişte ve bugün olduğu gibi çeşitli eğlence faaliyetleri düzenlenmiş ve düzenlenmeye devam etmektedir. Yayla şenliklerinin bu bakış açısıyla ele alındığında yaşam tarzının bir sonucu olduğu ortadadır. Bu şenliklerin kendi bağlamında, somut olmayan kültürel miras unsuru olarak Türk eğlence kültürünün önemli bir alanını meydana getirdiği söylenebilir.

Türk kültüründe eğlence bağlamları çok çeşitlidir; yaşanan coğrafyada eğlence, yaşamın ayrılmaz bir ögesidir. Karadeniz Bölgesi genelinde değerlendirildiğinde ritüel toplumsal kutlamalardan olan yayla şenlikleri, toplumun mâna evreninde önemli bir mevkii işgal eden, katılım düzeyi yüksek olan eğlence bağlamları arasında yer almaktadır. Bu şenlikler, Türk milletinin ata yurdundaki yaşantısından, gelenek ve göreneklerinden zengin izler taşıyan bir kutlama türüdür. Şenliklerin birincil amacı gelenek ve göreneklerin yaşatılmasıdır. Burada eğlence gelenek ve göreneklerin yaşatılmasında bir araç görevi üstlenmektedir.

Bu çalışmada geçmişten bugüne ihmal edilen şenlik düzenleme geleneği çeşitli açılardan incelenmiştir. Böylece yayla şenliklerinin kökeni, düzenlenme gerekçesi, mekânı, zamanı, işlevleri, katılımcıları değişmelerle birlikte değerlendirilmiştir. Bu plan dâhilinde Giresun coğrafyasındaki şenliklerin hem coğrafi hem de kültürel haritası çizilmiştir. Ayrıca şenliklerde icra edilen gelenek ve görenekler her yönüyle sorgulanarak çözümlenmiştir. Bu kapsamda yayla şenlikleri işlevsel kuram verilerine dayalı olarak incelenerek, şenliklerin yöre insanının hayatındaki yeri ve önemi ortaya konulmuştur.

Bu tezin giriş bölümünde araştırmanın konusu, kapsamı, amaçları, derleme çalışmaları, analitik çözümleme şekli, literatür özeti, araştırma sahasının tarihi ve kültürü hakkında genel bilgiler verilmiştir. Bu çalışmanın birinci bölümü şenlik, şölen, festival ve karnaval kavramları tanımlanmış, Türk kültürel belleğinden ve kaynak eserlerden hareketle kutlama geleneği hakkında çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır. Yayla şenliklerinin eğlence kültürü içerisindeki konumu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bölümde ayrıca şenlik ve festival geleneği üzerine yapılan çalışmalarda çözümleme yöntem ve yaklaşımları incelenerek tezin araştırma planı şekillendirilmiştir.

Bu doktora tezinin ikinci bölümünde yayla şenliklerinin tarihi coğrafi ve kültürel zemininin aydınlatılması açısından Türk kültüründe yaylak-kışlak geleneği, Giresun kültüründe yaylacılık geleneği ve otçu göçü şenlikleri de incelenmiştir. Bu doktora tezinin ikinci bölümünde Giresun yayla şenliklerinin tarihsel bağlamı çözümlenmiştir. Bu bölümde geleneksel eğlencenin programlı eğlenceye dönüşümü, Kümbet Yayla Şenliği örneğinde ortaya konulmuştur. Köyden kente göç olgusu ve geleneklerin durumu, Giresun yayla şenliklerini hazırlayan süreç, sıra haftası otçu göçü şenlikleri diğer çözümleme konularıdır. Bu bölümde Kümbet Yayla Şenlikleri örneğinde yerel basın verilerinden hareketle ilk on şenliğin kültürel açıdan içerik çözümlemesi yapılmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde Giresun yayla şenliklerinin yapısı, adlandırma, zaman ve süre, mekân ve eğlence unsurlarından hareketle ortaya konulmuştur. Dördüncü bölümde ise Giresun yayla şenlikleri, saha derlemelerinden elde edilen veriler ışığında toplumsal, sosyo-psikolojik, kültürel, tarihsel, ekonomik ve siyasal işlevleri açısından çözümlenmiştir. Çalışmada anlatılan olguların somutlaştırılması açısından görsel içeriklerden yararlanılmıştır. Gerek internet ortamında yer alan video şenlik içerikleri, gerek kendi kayıtlarımız karekod yöntemiyle verilmiştir.

GİRİŞ

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU, KAPSAMI, AMAÇLARI VE YÖNTEMLERİ

Dünyada folklor hareketi ulusların millî kültür bilinciyle başlatılan çalışmalarıyla bilimsel zemine kavuşmuştur. Folklor çalışmaları dünyanın pek çok ülkesinde ulusal kimliği arama amacıyla, milliyetçilik ekseninde başlamıştır. Bu amaçla halkın sinesinde mevcut olan “efsane, masal, destan” vb. gibi sözlü verimlerin derlenmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur. İngiltere’de J. Macpherson’ın yazdığı ve ‘Ossian’ mahlaslı bir halk şairine ait olduğunu ileri sürdüğü şiirler, sonradan “Ossiancılık” olarak adı anılacak hareketi ve takipçilerinin doğmasını sağlamıştır. Bu başlangıçtan sonra unutulmaması gereken halk edebiyatına ilk önemli yönelişin Almanya’da Herder’in çalışmalarıyla olduğu gerçeğidir. Burada kısaca özetlenen süreç Türkiye’de 1900’lü yılların başında Türk halkbilimi çalışmalarının başlatıldığı siyasi, sosyal ve kültürel zemini de oluşturmaktadır¹.

Türkiye’de folklor çalışmalarında, (1908) Türk Derneği ve onun çıkardığı Türk Derneği Mecmuası ile sistemli adımların atıldığı dönem, başlangıç olarak kabul edilmektedir. Daha sonra (1911) Türk Yurdu ve Türk Ocağı dernekleri kurulmuştur. Bu dernekler Türk Ocağı adında birleşerek Türk Yurdu Mecmuasını çıkarmıştır. 1912’den sonra Türkçülük hareketinin de fikir babası olan Ziya Gökalp, Türk folkloruna önemli hizmetlerde bulunduğu çalışmalarını hazırlamaya başlamıştır. Gökalp’in, çalışmaları Herder’in Almanya’da başlattığı “Halka Doğru” yönelişinin bir devamı olarak okunmaktadır. Z. Gökalp’in “Halk Medeniyeti I: Başlangıç”, M. Fuat Köprülü’nün “Yeni Bir İlim: Halkiyat/Folklor” ve Rıza Tevfik Bölükbaşı’nın “Folklor” adlı makaleleri Türkiye’de folklorun ilk üç yazısı olarak adlandırılan ve günümüzde sürdürülen akademik halkbilimi incelemelerinin de başlangıcı olarak kabul edilmektedir (Ayrıca bk. Oğuz, 2011; Çobanoğlu, 2005).

1789 tarihinde başlatılan Fransız İhtilali ve yaydığı ulus devlet fikri, imparatorlukların yıkılması sürecine hız, ulus devlet fikrine ise önem kazandırmıştır. Bu aynı zamanda halkbiliminin ilerleyen süreçte bağımsız bir disiplin olarak ortaya çıkmasında etkili

¹ Konuyla ilgili detaylı bilgi için ayrıca bakınız: (Yıldırım, 1998, Çobanoğlu, 2005, Oğuz, 2011).

olmuştur. Türk halkbiliminin başlangıcı da benzer bir seyir takip etmiştir. Burada asıl vurgulanması gereken halka yönelik hareketidir. Herder'le başlatılan halka doğru hareketi ve folklorun bilim dünyasında kendisine yer edinmesiyle birlikte özellikle folklor ürünlerinin toplanmasına ve incelenmesine yönelik olarak geliştirilen araştırma yöntemleri, henüz iki yüzyıllık genç bir bilim dalının zengin bir kuramsal birikim oluşturmalarını sağlamıştır (Çobanoğlu, 2000, s. 42).

Folklorun bilim dünyasında yer etmeye başladığı XIX. yüzyılda yapılan halk tanımlarında “medeni ve seçkin olmayan, cahil, taşralı, alt tabakadan ve köylü” anlamlarına gelen anahtar kelimelerin kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca vahşilik, barbarlık ve medenilikten oluşan kültürel gelişmenin üçlü aşamasına göre halkın barbarlık seviyesine kadar erişebileceği şeklinde “dışlayıcı ve görmezden gelen” varsayımlar kabul edilmiştir (Dundes, 2016, s. 13-15). Ancak daha sonra Alan Dundes tarafından yapılan “*en azından ortak bir faktörü paylaşan herhangi bir grup*” (2006, s. 19) şeklindeki halk tanımlaması ilerleyen süreçte folklor ve folklorla ilgili yapılan tanımlara da bakışı değiştirecek ve yeni yorumları beraberinde getirecek önemli bir aşamadır. Ayrıca Dundes’in bakış açısından hareketle halkın tanımlanması, yaşanan devre ait folklorun tespiti, araştırılıp incelenmesi açısından son derece önemli bir gelişme olarak görülmelidir. Çünkü XIX. yüzyıl tanımlamalarına göre sadece “köylü-kentli” sınıflandırması bile folklorun önünde aşılması oldukça güç bir engel teşkil etmekteydi.

Geçmişte yapılan halk tanımlarının da etkisiyle folklorun en genel anlamda kırsalda ve yerel birim olarak köyde aranması gerektiği de izlenimi ve şehirlerde folklorun bulunmayacağı önyargısı bilimsel çevrelerde kendisine yer edinmiştir. Yapılan araştırmalarda şehir folklorunun önemslenmediği folklorun gelenek merkezli tanımlarının da etkisiyle, halk kültürü üzerine yapılan çalışmalarda genel anlamda ‘bir gelenek arayışı’ olduğu görülmektedir. Ancak sadece çalışma konumuz olan yayla şenlikleri örneğinde bile, bir gelenek arayışı sonucu yapılan birçok çalışmada, kökeni bozkır kültürüne ve coğrafyasına bağlanan olgunun “neden gelenek olarak yorumlanması gerektiği” problemi üzerinde yeterince durulmadığı ve gerekli çıkarımların yapılmadığı rahatlıkla görülebilir. İlgili halkbilimi literatürünün okunmaması ve halk tanımlarının dikkate alınmaması, folklorun kent bağamlarının görmezden gelinmesi sonucu “bugünle sınırlandırılan gelenek konulu araştırmalar” genel anlamda birbirinin tekrarı olan çalışmaları beraberinde getirmiştir.

Halkbilimi araştırmalarında derleme şüphesiz önemli bir veri toplama tekniğidir. Derleme sürecinde, “neyin derleneceğİ” önceden tespit edilerek, sırf bu amaca yönelik gözlem, görüşme, ses veya video kaydı gibi tekniklerden istifade edilerek ilgili malzemeler toplanmaktadır. Toplanan malzeme bilimsel çalışmalar için incelenirken, malzemenin “anlatı” boyutunun metne aktarılması, geri kalanın ise olduğı haliyle kayıt ortamlarına (kağıt, CD, DVD, USB, vd. teknolojik kayıt aygıtları) terkedilmesi, esasında halkbiliminin metin merkezli yaklaşımlarının bir uygulamasıdır. Her ne kadar hareketli görüntü kaydedilmiş olursa olsun, derlenen malzeme metne ilave olarak sözel doku ve bağlamsal çevresiyle incelenmedikçe yapılan çalışmalar antoloji boyutundan ileriye gidemeyecektir.

Folkloristiğın araştırma konularından olan gelenek kültürü çalışmaları son derece önemli bir konudur. Gelenek kültürü üzerine ilk çalışmaların başta Ziya Gökalp ve akademik çalışmaların öncüsü M. Fuad Köprülü’nün girişimleriyle başladığı bilinmektedir. Ankara Üniversitesi bünyesinde Pertev Naili Boratav öncülüğünde kurulan halkbilimi kürsüsü, ilk akademik çalışmaların temellerinin atılmasını sağlamış ve Mehmet Tuğrul, İlhan Başgöz gibi ilk genç folklorcular yetiştirilmiştir. Daha sonra sırasıyla Atatürk, Hacettepe, Gazi ve günümüzde diğerk pek çok üniversitede folklor kürsüleri kurulmuş ve birinci kuşak Türk halkbilimciler yetiştirilmiştir²². Gelenek kültürü çalışmaları da söz konusu üniversitelerde yapılan ilk “doktora tezleri” neticesinde başlamıştır.

Kültürü oluşturan gelenekler, Türk medeniyeti tarihinin bir bütün olarak görülmesiyle çözümlenebilir; Çünkü Ziya Gökalp’e göre Türk medeniyetinin en asli unsuru olan Türk töresi, millî kültürün toplamıdır (2010, s. 37). Medeniyeti meydana getiren kültürel değerlerin doğuşunda “*coğrafi çevre, insan unsuru ve cemiyet (topluluk)*” olmak üzere başlıca üç değişken rol oynamaktadır (Kafesoğlu, 2014, s. 26). Günümüz Anadolu coğrafyasında teşekkül eden kültürel iklimin layıkıyla değerlendirilmesinde Türk dünyası penceresi her zaman açık tutulmalıdır. Bu bağlamda Türk dünyası ve Anadolu ilişkilerinin başta Zeki Velidi Togan, Abdülkadir İnan, İbrahim Kafesoğlu, Bahaeddin Ögel, Faruk Sümer, Osman Turan gibi araştırmacılar tarafından sorgulanarak çözümlenmiştir. Söz konusu araştırmacıların eserleri, gelenek kültürü ve kültür tarihi çalışmaları temel kaynaklar arasında yer almaktadır.

²² Burada Türk halkbiliminin tarihsel gelişiminin yazılması amaçlanmamıştır. Bilindiğı üzere folklor tarih, coğrafya, sosyoloji, antropoloji gibi diğerk disiplinlerle yakın ilişki içerisinde. Çalışmada incelenen kaynak eserlerin yorumlanması süreçlerinde disiplinlerarası bakış açısı göz önünde bulundurulmuştur. Özellikle folklor ve tarih disiplinlerinin bilhassa “kültür tarihi” çalışmalarının günümüz kültürel hayatının yorumlanmasındaki önemi üzerinde durulmak istenmiştir.

Halkbiliminin malzemesi insan ve insan davranışlarıdır. Halkbiliminin Çobanoğlu'nun da belirttiği gibi *“en geniş manada insan davranışlarını ve geleneklerini çalışarak, objesi olan insanı daha iyi anlamaya ve onun hakkında daha derin bir bilgiye kavuşmak amacıyla”* ortaya çıkmıştır (Çobanoğlu, 2005, s. 21).

Geçmişten günümüze, kültür³ üzerine birçok tanımlama yapılmıştır. Kültür, kısaca insanların yapıp ettiği davranışların toplamıdır. Bir duvarı oluşturan taşlar ayakta durabilmek için nasıl harca ihtiyaç duyuyorsa kültür de insanlar için bu işlevi görmektedir. İnsanın varoluşuyla birlikte, kültür kavramı içerisinde değerlendirilen ilk üretim faaliyetleri de ortaya çıkmıştır. İnsanlararası ilişkiler, iletişim unsurları, hayatta kalmak için yapılan eylemler, çeşitli duygusal ve genel anlamda yaşam tecrübeleri gibi pek çok unsur kültür kavramı çevresinde toplanmıştır.

Kültür genel anlamda boş zaman faaliyeti olarak görülmektedir. Esasında kültür ve boş zaman kavramları arasında pozitif bir ilişki söz konusudur. Maslow'un motivasyon teorisinde tespit ettiği fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçlarının giderilmesi (1970, s. 35-46) sonucunda “kültürel üretim” için gerekli olan boş zaman yaratılmaktadır. Üretimin bir kalıba yerleştirilmesi, alışkanlık getireceğinden özgünlüğü ve doğaçlamayı ortadan kaldırmaktadır. Boş zaman eksenli faaliyetlerde ise kültürün üretimi kimi zaman eğlenme, kimi zaman dinlenme gibi kişinin estetik ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarına yönelik faaliyetlerini kapsamaktadır.

Buraya kadar yapılan yorum ve değerlendirmelerden hareketle, bu doktora tezinin konusunu oluşturan ve günümüzde icra edilmeye devam eden yayla şenliklerinin de esasında dinlenme, eğlenme vb. amaçlara yönelik düzenlendiği görülebilir. Bu doktora tezinin konusunu, geçmişten bugüne süregelen ve önemli bir kültürel miras unsuru olarak kabul edilen Giresun yayla şenliklerinin çözümlenmesi oluşturmaktadır.

Türk kültürel yaşamında eğlence önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle düzenlenen şenlikler, Türk kültürünün ve eğlence yaşamının önemli unsurları arasında yer

³ Folklorun bilim dünyasına kabul edilen iki başlangıç tarihi, Grimm Kardeşlerin 1812 yılında “Ev ve Çocuk Masallarını” yayınlamaları ile Stith Thompson'un 1846 yılında “Folk-lore” terimini kullanmasına bağlanmaktadır (Oğuz, 2011, s. 11-12). Ayrıca bu tarihlerden daha önce 1782’lerde Friedrich Ekkard’ın Almanca’da folklor anlamına gelen “Volkskunde” sözcüğünü kullandığı araştırmalarla ortaya konulmuştur (Gözyayın, 1992, s. 1020). Halkbiliminin bir bilim dalı olarak kabul edilmesinden itibaren geçen sürede kültürün pek çok tanımı yapılmıştır. Bu tanımlardan bazıları kültürün maddi bazıları manevi yönünü kapsarken bazı tanımlar daha genel bakış açılarını yansıtmaktadır. Özkul Çobanoğlu kültürü şu şekilde tanımlamaktadır: *“İnsanların biyolojik kalıtımlarının ötesindeki ihtiyaçlar, doyumlar ve doyumsuzlukların şekillendirdiği ve insanların öğrenme yoluyla kazandığı, edindiği, inşa ettiği maddi ve manevi birikimi, değerleri, yönelimleri, duygu ve düşünce dünyaları, sosyal davranışları, teknolojileri ve sanatlarının tamamını ifade eden ve doğaya (nature) eklenmiş yaratmalar, donatmalar bütünüdür”*: (2005, s. 18).

almaktadır. Şenlik, şölen, toy, bayram, festival vb. gibi dinî veya din dışı kutlamalar, Türk eğlence kültürünü oluşturan zengin bir kültürel miras alanıdır. Çünkü *“kültürel kimliği meydana getiren gelenek, görenek ve inançların çoğu eğlence ortamlarında yaratılmış”* (Özdemir, 2005, s. 9) ve içinde geliştiği eğlence ortamlarıyla birlikte yaşatılmaya devam etmektedir.

Festival, şenlik ve kutlamalar, dans, müzik, giyim-kuşam yeme-içme vb. gibi farklı geleneklerin de yaşam alanını meydana getirir. Bu alan, özgün gelenekler bütünü olarak tanımlanabilir. Söz konusu kutlamalar, toplumsal yaşantının bütün yönleriyle yansıtıldığı minyatür bir sahne konumundadır. Şenlikler, açık ve kapalı pek çok fonksiyonları bünyesinde barındıran ve kültürel belleğin genç kuşaklara aktarıldığı önemli kültürel etkinlikler arasında yer alır.

Yayla şenlikleri Karadeniz kültürünün en önemli eğlence bağlamları arasında yer almaktadır. Yaylacılık yöre hayatında önemli işlevler görmektedir. Bu tezde, incelenen yayla şenlikleri, özetle yaylak-kışlak kültürü olan kadim Türk yaşantısının Giresun kültüründe yaylacılık adıyla sürdürülmesi sonucu kültürel yaşamda ortaya çıkan yayla eğlencesinin adıdır. Tezde yaylak-kışlak olgusunun ortaya çıkışı, kadim bir geleneğe dönüşümü, Türkistan coğrafyasından Anadolu'ya yaşanan kültürel değişimler ve Giresun yaylacılığı incelenecek, yayla şenliklerini oluşturan gelenekler üzerinde çıkarsamalarda bulunulacaktır. Giresun yaylacılığının yerleşik düzende sürdürülmesine bağlı olarak yayla göçlerinin şekli, tarım ve hayvancılık ekseninde otçu göçü geleneğinin ortaya çıkışı analizlerle ortaya konulacaktır. Geleneğin tarihi, coğrafi, sosyal, kültürel ve ekonomik temelleri çözümlenecektir. Giresun yayla şenliklerinin tarihi köken bakımından mitolojik göç olgusundan yola çıkılarak otçu göçünün sürdürülmesi şeklinde gelişme gösterdiği ortaya konulacaktır. Tezde yayla şenlikleri Türkistan'dan Anadolu'ya taşınan Türk kültürel mirası bakış açısıyla değerlendirilecektir.

Bu doktora tezinde konu seçiminde birçok etken göz önünde bulundurulmuştur. Yaylacılık geleneklerinin zengin olarak yaşatıldığı bir bölge olan Karadeniz, geleneksel yayla hayatı ve kültürüne yönelik önemli miraslar barındırmaktadır. Geçmişte konuyla ilgili yapılan çalışmalarda halkbilimcilerin konuya yeterince yoğunlaşmadığı görülmüştür; yayla kültürü daha ziyade coğrafya, tarih, sanat tarihi, işletme, müzik ve sosyoloji gibi alanların uzmanları tarafından incelenmiştir. Bu çalışmaların halkbilimi verilerine göre kültürü bütüncül bir yaklaşımla inceleyemediği, şenliklerin kökeni

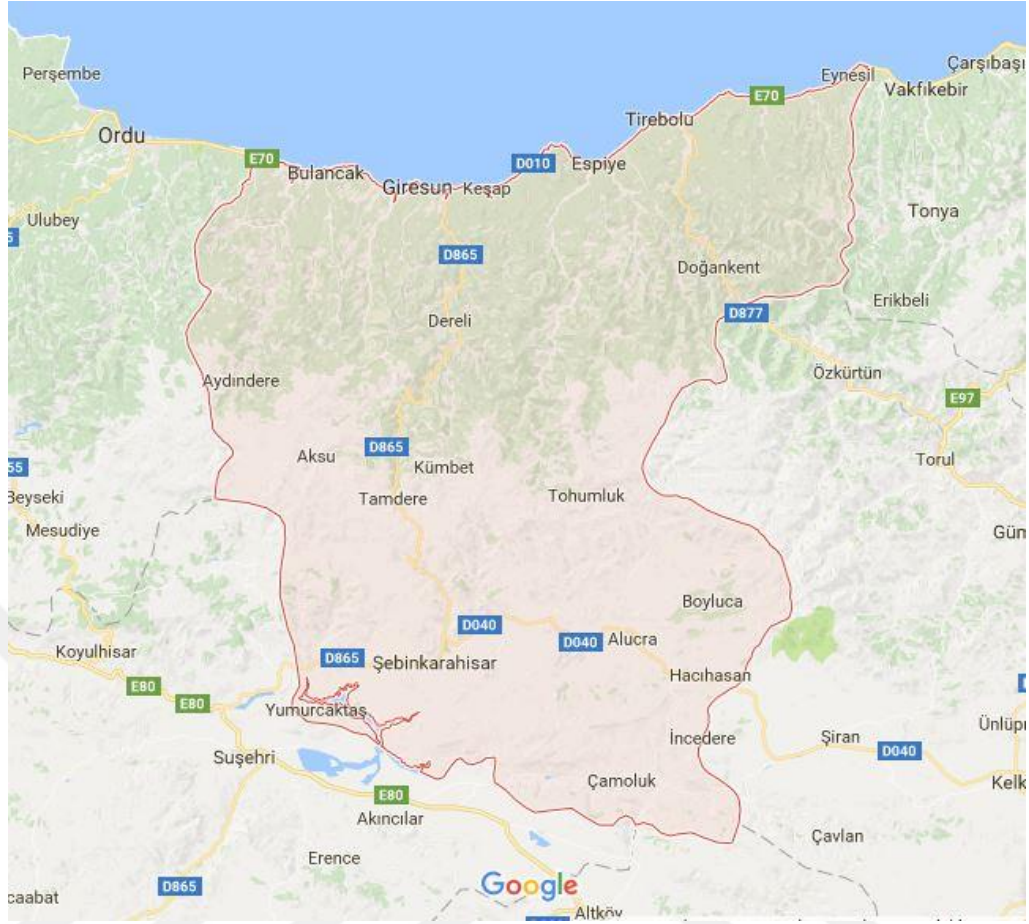
hakkında yapılan açıklamaların yüzeysel ve birbirini tekrar eden cümlelerden oluştuğu, şenlikleri meydana getiren geleneklerin kültürel doku analizinin yeterince yapılamadığı, şenliğin Türk kültüründeki yerinin tespit edilemediği ve kuramsal açıdan yetersiz oldukları bunun sonucunda da derleme sınırını aşamadıkları görülmüştür.

Geçmişte gerek yayla hayatı gerek yayla eğlenceleri konusunda çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların birçoğu var olan folklorik malzemenin “tespitleriyle” doludur. Ancak toplanan malzemenin yorumlanmadan aktarılması bilimsel anlamda bir veri sağlamamaktadır. Dolayısıyla yaylacılık geleneklerinin –geçmişte toplanan malzemelerden hareketle bile– çeşitli kuramsal birikimden istifade ederek çözümlenmesi önemli bir gereklilik olarak beklemektedir.

Konu olarak yayla şenliklerinin seçilmesinden sonraki en önemli unsur konuyla ilgili coğrafyanın tespiti olmuştur. Bilindiği gibi Türk boylarının göçleri sonucunda vatan edinilen Anadolu, yaylacılık geleneği yönünden zengin bir coğrafyadır; doğudan batıya, kuzeyden güneye yaylacılık bir yaşam tarzıdır. Aynı zamanda bir gelenek olarak yaylacılık köken itibarıyla çok eskilere dayanmaktadır. Yaylacılık, ata yurdundan anayurda taşınan bir yaşam biçimidir. Töresine bağlı bir millet olarak Türkler, yaşam biçimlerini gittikleri her yere götürmeyi ihmal etmemişlerdir. Dolayısıyla yaylacılığın başta Karadeniz Bölgesi olmak Anadolu topraklarında bir yaşam biçimi olarak sürdürülmesi kökenden aldığı güç ve tarihsel süreklilik bilinciyle mümkün olmuştur.

Türkün göçebe, göçer, göçkuncü, göçerevli veya konargöçer olarak nitelenen kadim yaşantısında, yaylak ve kışlakta oluşan iki farklı mekânın varlığı bilinmektedir. Kışlak yaşamlarına benzer şekilde temeli hayvancılığa bağlı olmakla birlikte yaylak yaşamları esnasında da türlü üretim faaliyetlerinin olduğu bilinmektedir. Yayla şenlikleri de yaylak yaşantısı çevresinde teşekkül eden kültürel etkinlik çeşididir. Dolayısıyla Doğu Karadeniz’in yüksek dağlarında/yaylalarında söz konusu yaşam tarzının bir zenginliği ve üretimi olarak birçok şenlik düzenlendiği için seçilen inceleme alanı zengin bir veri kaynağıdır.

Karadeniz Bölgesinin konuya uygunluğu sorgulandıktan sonra bu bölge içerisinde Giresun ili tercih edilmiştir. Söz konusu tercihte araştırmanın daha güvenilir sonuçlar vermesi amacıyla sahaya çıkılacak coğrafyanın tarafımızca bilinen bir yer olması unsurundan hareket edilmiştir. Tezde aktif bir saha çalışması amaçlandığından, söz konusu geleneksel yaylacılık ve yayla şenlikleri yönünden zengin olan ve ulaşım bakımından coğrafi sınırları da tarafımızca bilinen Giresun ili tercih edilmiştir.

Fotoğraf 1: Giresun il sınırları haritası (İnternet Arşivi, 2017)

Yaylacılık gelenekleri üzerine çalışmada coğrafyanın tanınması önemli bir olgudur. Saha çalışması yapılacak alanın dağlık ve engebeli bir bölge olması, araştırmacıyı ulaşım, konaklama vb. gibi konularda zorlamaktadır. Bir yaylacılık geleneği olarak şenlikler bağlamında çalışmanın zorluğu ise şenliğin yılda bir kez düzenlenmesi, kaynak kişilerin tespitinin zor olması, bir derlemecinin bir günlük şenlik ortamında ancak sınırlı sayıda kaynak kişiyle görüşme yapabilmesi vb. gibi birçok olumsuzluğu barındırdığı için konunun doğru bir şekilde sınırlandırılması oldukça önemlidir.

Sınırı Giresun coğrafyası olarak belirlenen bu araştırmada, belirtilen yörede düzenlenen şenlikler üzerine saha çalışmaları yapılacaktır. Tez çalışmasında Giresun yayla şenlikleri, *Kümbet Yayla Şenlikleri* örnekleminden hareketle çözümlenecektir. Ayrıca yörede düzenlenen diğer şenliklerden sağlanan veriler gerektiğinde dikkate sunulacaktır. Bu bağlamda Giresun'da düzenlenen şenliklerden bazıları şunlardır. Karaovacık Yayla Şenliği (Espiye), Ağaç Başı Yayla Şenliği (Dereli), Sağrak Gölü Yayla Şenliği (Dereli), Bektaş Yayla Şenliği (Dereli), Paşa Konağı Yayla Şenliği (Bulancak), Çıkırıkkapı Yayla Şenliği (Yağlıdere), Çakrak Yayla Şenliği (Yağlıdere), Buları Yayla

Şenliği (Yağlıdere), Günlük Yayla Şenliği (Yağlıdere), Dikmetaş Yayla Şenliği (Şebinkarahisar), Yaşmaklı Ağaç Başı Otçu Göçü Yayla Şenliği, (Tirebolu) Gülleğen Yayla Şenliği (Keşap), Sisdağı Yayla Şenlikleri (Görele), Dizgine Yayla Şenliği (Eynesil), Çamlıyayla Yayla Şenliği (Alucra), Koman Köyü Ovacık Yaylası Şenlikleri (Alucra). Yine yöreden göç ederek gurbette yaşamını sürdüren Giresunlular, yurt içinde Kaymakdonduran Yayla Şenliği (Beykoz), Otçu Göçü Yayla Festivali (Bursa), Otçu Göçü ve Bahar Şenliği (Gebze); yurt dışında NRW Karadenizliler Yayla Şenliği, (Almanya), 8. Geleneksel Ot Göçü Şenliği (Amerika) şeklinde çeşitli etkinlikler düzenlemektedir.

Konuyla ilgili ilk gözlemlerimiz 2007 yılından itibaren kayda alınmaya başlamıştır. Belirtilen yıldan itibaren aktif olarak takip edilen yayla şenlikleri, gerek yazılı-görsel arşiv, gerekse de tutulan notlar açısından bu doktora tezine fayda sağlayacak önemli bilgiler içermektedir. Ayrıca tez kapsamında tespit edilen yayla şenlikleri üzerinde saha çalışmaları yapılacaktır. Saha çalışmalarında konuyla ilgili bilgisi olan kaynak kişilerle mülakat yapılacak ve gerekli görüldükçe video kaydı alınacaktır. Yörede şenliklerin yapılmasında öncülük eden kaynak kişilerle görüşmeler yapılarak birinci elden veriler sağlanacaktır. Ayrıca tezin amaçlarına uygun olarak katılımlı ve katılımsız gözlem metotları uygulanacaktır. Bu kapsamda öncelikle şenliklerin bağlamsal çerçevede incelenmesi ve yorumlanması amacıyla geleneksel olarak düzenlenen canlı icralara katılarak derleme faaliyetlerinde bulunulacak ve gerekli malzeme toplanacaktır. Geçmiş yıllarda derlenen şenlik verilerinden de gerektiği ölçüde yararlanılacaktır. Geçmişten bugüne şenliklerin daha iyi yorumlanması amacıyla yerel basın belleği de taranacaktır.

Geleneksel Giresun yayla şenlikleri, köken itibarıyla Türkistan coğrafyasındaki yaylak-kışlak şeklinde gelişen yaşam tarzıyla ilgilidir. Gerek gelenekte, gerekse günümüzde, temelde hayvancılığa bağlı olarak devam eden hayatın bir uzantısı olarak yaşam, yaylak ve kışlak olarak tanımlanan iki farklı mekânda sürdürülmektedir. Dolayısıyla yaz ve kış mevsimleri daha önceden tespit edilen, otlakların gür ve suyun bol olduğu iki farklı mekânda geçirilmektedir. Gerek ticari faaliyetler gerek turizm piyasası gibi unsurlar yanında son yıllarda kültür ve ekonomiyi bir bütün olarak yorumlayan araştırmalar neticesinde bu eğlence ortamlarının kültürel ekonomik boyutunun araştırılması ihtiyacı doğmuştur.

Batılı ülkelerde film, şarkı festivalleri gibi tamamen kültürel ekonomik amaçlara hizmet eden fakelore olarak da adlandırılan “icat edilmiş gelenekler” kurgulanmaktadır.

Dolayısıyla kadim bir gelenek ve tamamıyla özgün, somut olmayan kültürel miras unsuru olarak düşünüldüğünde yayla şenliklerinin eğlence kültürü açısından önemi daha net anlaşılacaktır. Tezin temel varsayımı Türk kültürünün köken havzalarında ortaya çıkan Nevruz, Hıdırellez, Mayıs Yedisi vb. geleneksel kutlamalar gibi günümüzde Anadolu coğrafyasında yayla şenlikleri, yaylak kışlak geleneğinin kültürel katmanları arasında yaşamaya devam etmektedir.

İnsanoğlu yaşadığı coğrafyanın ve devrin şartlarına göre yaşamını sürdürmektedir. Kültürel unsurlar da coğrafyanın ve devrin sunduğu imkânlar ölçüsünde şekillenmektedir. Konargöçerlik Anadolu coğrafyasına göçle birlikte özellikle Giresun örneğinde 'yaylacılık' kültürel formuna bürünmüştür. Yaylacılık, yerleşik düzende sürdürülen yaylak-kışlak yaşantısıdır; yaylacılık, yaz mevsiminde gerek hayvancılık gerek diğer amaçlarla yaylaya çıkan bölge sakinlerinin kışları köylerine geri döndükleri bir yaşantı şeklidir. Bu tezin amaçlarından birisi de kadim Türk yaşantısı olan yaylak-kışlak geleneğinin kültür değişimleri kapsamında incelenmesidir; bu bağlamda Giresun örneğinde yaylacılık, otçu göçü ve yayla şenlikleri kültür değişimleri bağlamında çözümlenecektir.

Giresun coğrafyasında yerleşikliğe bağlı olarak tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin birlikte sürdürülmesi neticesinde ortaya çıkan otçu göçü, daha sonra coğrafi, sosyal, kültürel ve ekonomik nedenlerle yayla şenliklerine dönüştürülmüştür. Günümüzde eğlencenin ekonomi üzerindeki etkisi gözlemlendiğinde, yatırımcıların girişimleriyle birlikte eğlencenin ekonomik bir sektör haline geldiği görülecektir. Bir eğlence bağlamı olarak yayla şenliklerinin toplumsal, sosyo-psikolojik, kültürel, tarihsel, ekonomik, siyasal vb. işlevleri açısından bilimsel bir sorgulanmaya tabi tutulması bir zorunluluktur.

Bu tezde yöresel yayla şenliklerinin özgün yapılarının yanında, kültürlenme, kültürlenme, kültürel miras, kültürel kimlik, kültür üretimi-aktarımı, kültür ekonomisi gibi farklı boyutlarının bulunduğu öngörülmektedir. 21. yüzyılda eğlence endüstrisinin kodları sorgulandığında ve katılımlı bir kültür turizmi anlayışında Giresun yayla şenliklerinin sürdürülebilirliği açısından kültürel ekonomik boyutun yaşamsal ve işlevsel olduğu varsayılmaktadır. Özellikle yerel sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesinde kültürel ekonomik yaklaşımın değerli olduğu kabul edilebilir. Bu tür bir yaklaşım kültürel mirası, kültür endüstrilerini ve kültür turizmini önemsemektedir. Sürdürülebilir kalkınmanın toplumsal, ekonomik ve özellikle de kültürel boyutunun dikkate alınması bu tezin temel kabulleri arasındadır.

Bu çalışmanın bir başka özgünlüğü de Alan Dundes'in halk tanımlamasından hareketle “yaylak-kışlak” geleneği üzerine olduğu bilinen otçu göçü ve yayla şenlikleri geleneklerinin kent folkloru bağlamlarının da yorumlanmasıdır. Dolayısıyla çalışmada geleneğin mitolojik kökeni, gelişimi, geçmişi ve bugünü ortaya konularak geleceği ve sürdürülebilirliği konusunda bir çözümlemenin yapılması amaçlanmıştır.

Günümüzde kültür turizminin yerelin kalkınmasında en önemli kaynak olduğu düşünüldüğünde, yayla şenlikleri, önemli bir deneyim alanı olarak öne çıkmaktadır. Giresun yayla şenliklerinin sürdürülebilirliği açısından şenliklerin ekonomik boyutunun görülmesi bir zorunluluktur. Dolayısıyla şenliklerin kültür ekonomisi bağlamında incelenmesi amaçlanmaktadır. Tezde şenliklerin ekonomik işlevleri çözümlenirken kültür ekonomisi yaklaşımı göz önünde bulundurulacaktır.

Tez kapsamında yörede düzenlenen yayla şenliği geleneğinin tarihsel arka planı, ilk şenlikten son şenliğe düzenlenme sayısı, maddi unsurlar, katılımcı istatistikleri gibi bilgiler, çeşitli tablo ve grafiklerinden yararlanılarak verilecektir. Derlenen verilerin işlenmesi sürecinde başta halkbilimi olmak üzere farklı bilim dallarının yöntem ve yaklaşımlarından yararlanılacaktır.

Tezde yayla şenliklerinin kökeni, düzenlenme gerekçesi, mekânı, zaman ve süreleri, işlevleri, katılımcıları sosyo-kültürel değişimlerle birlikte ele alınacaktır. Bu tezde geleneksel Giresun yayla şenlikleri, halkbilimi yöntem ve yaklaşımlarıyla incelenecektir. Bu kapsamda tezde yayla şenliklerinin bağlamsal yapısı ve kültürel dokusu dikkate alınarak performans teori ve işlevsel kuramlardan yararlanılacaktır. Bunun sonucunda başta Karadeniz olmak üzere Türk eğlence yaşamında önemli bir unsur olan geleneksel yayla şenliklerinin yapısal, bağlamsal ve işlevsel boyutu belirlenmiş olacaktır.

Bu tez çalışmasında icra edilen metinlerin kayda alınıp, tür tanımlamaları, motif analizleri, tema tespitleri ve edebi sanatlar gibi sayfalar dolusu çözümlenmeler yerine, folklorun küçük gruplarda artistik iletişim olduğu (Ben-Amos, 2006, s. 52) fikrinden hareketler metni ortaya çıkaran şartlar, zaman derinliği, sanatçının performansı gibi olgular üzerinde hareket edilerek şenliğin kültürel dokusu çözümlenmeye çalışılacaktır. Dolayısıyla bu tezde, sosyal bir olay olarak folklorun, onu ortaya çıkaran grubun yaşantısında ve kültürel yapısında “ne anlama” geldiği sorusu da kendiliğinden cevaplanmış olacaktır.

Söz konusu hedeflere ulaşılması neticesinde önemli bir somut olmayan kültürel miras olan yayla şenliklerinin hem ulusal hem de uluslararası alanda daha iyi tanıtılması ve değerlendirilmesiyle ilgili altyapı hazırlanmış olacaktır. Şenliklerin kültür turizmi, dolayısıyla yerel sürdürülebilir kalkınma açısından önemli bir işleve sahip olduğu belirlenecektir. Diğer yandan yöre ve konuyla ilgili halkbilimi araştırmaları belleğine yeni veri ve yorumlar kazandırılacaktır.

2. ARAŞTIRMA SAHASI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Tarihi kaynaklarda adı “Kerasus, Kerasous, Cerasous, Chirizonda, Cerasonte, Kerassunde” (Emecen, 1996, s. 78) şekillerinde de geçen Giresun, Karadeniz bölgesinde yer alan ve mitolojik bir geçmişi olduğu araştırmalarla ortaya konulan tek adaya da sahiptir. Kentin tarihi adının anlamı ve kökeni konusunda muhtelif rivayetler bulunmaktadır. Halk inanışına göre Kerasus şehri kirazın ana vatanı olarak görülmektedir. Tüm dünyaya kirazın Giresun’dan yayıldığı görüşü yaygındır. Dolayısıyla hâkim görüşe göre Kerasus⁴ adı kirazdan gelmektedir; ancak şehrin yarımada şeklinin denize bir boynuz biçiminde uzanan yapısının Yunanca “keras”tan türeme olduğu bir başka tezdır (Emecen, 1997, s. 20).

1071 Malazgirt Meydan Muharebesi ile Anadolu’nun kapısı Türklere açılmış, bir başka deyişle Anadolu’nun Türklüğü kesinleşmiştir. İskân siyaseti neticesinde Oğuz boyları Anadolu’yu yurt edinmişlerdir. Ancak araştırmacıların da belirttiği gibi, Anadolu’nun Türkleşmesi, Oğuzların bu coğrafyaya göçlerinden çok öncelerde gerçekleşmiştir⁵. Bugün başta Giresun olmak üzere Anadolu’nun pek çok bölgesinde Türk nüfusunun bu coğrafyalara Oğuz boyları ile geldiği düşünülmektedir. Aynı şekilde Karadeniz Bölgesinin Türkleşmesinin de Oğuz boylarının Anadolu’ya göçleriyle başladığı gibi bir yanlışlığı bulunmaktadır. Ancak yapılan çeşitli araştırmalarda ortaya konulduğu gibi Oğuz boylarından önce Türklerin Karadeniz’e yerleşmesi M.Ö. 2000’lere kadar uzandığı bilinmektedir (Gökdağ, 1997, s. 29). Bu yerleşmeler, daha çok Hunlar, Macarlar, Uzlar, (Gagavuzlar), Kumanlar ve Peçenekler tarafından gerçekleştirilmiştir⁶ (Demir ve Aydoğdu 2009, s. 40). Bugün Ordu, Giresun, Trabzon, Gümüşhane ve Tokat gibi yerleşim yerlerinde söz konusu Türk varlığını kanıtlayan başta yer adları, arkeolojik malzemeler ve diğer çeşitli izler daha doğrusu miraslar bulunmaktadır.

⁴ Giresun ve kiraz ilişkisi tarihi ve kültürel zeminde düşünüldüğünde, kirazın yörede icra edilen başta mâni, türkü, vb. folklorik ürünlere de yerleştiği gözlenebilir. Ayrıca Karadeniz Bölgesinde Giresun yöresi başta olmak üzere, halk takvimine göre haziran ayı, kiraz ayı olarak bilinmektedir. Geçmişte yörede kiraz ağaçlarının çok olduğu düşünüldüğünde kirazın olgunlaşıp yemeye hazır olduğu haziran ayının da kiraz ayı olarak adlandırılması üzerinde ayrıca düşünülebilir.

⁵ Detaylı bilgi için ayrıca bakınız: (Emecen, 1996; Emecen, 1997; Gökdağ, 1997; Demir ve Aydoğdu 2009; Sümer, 1980; Sümer, 1992).

⁶ Türklerin tarihi, kültürel mirası yöredeki yer adları ve sülale adlarında yaşatılmaya devam etmektedir. Macarlı (Macara) Yaylası, (Macarlar) Uzgur Köyü, Uzgara Mahallesi, (Gagavuzlar), Kumanovacık Yaylası, Kuman Yurdu Yaylası, Kumanderesi, Koman Tepesi, Koman Köyü, (Kumanlar) gibi yer adları ve Macaroğlu, gibi sülale adları bulunmaktadır.

Birinci dönem Anadolu Türk beyliklerinden olan ve Sivas'ta kurulan Danişmentliler, Malazgirt Savaşından sonra Karadeniz sahillerine inmek için bölgedeki Türk nüfusuyla mücadelede bulunmuştur. Danişmentliler, Mengücekler ve Saltuklular ile birlikte Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesinde, Anadolu Selçuklu Devletinin faaliyetlerini yürütmüşlerdir (Demir ve Aydoğdu 2009, s. 72). Anadolu Selçuklu Devleti'nin Köseadağ Savaşında Moğollara yenilmesiyle birlikte Anadolu'da ikinci beylikler dönemi ortaya çıkmış ve Giresun'un Oğuz boylarının kesin yurdu haline gelmesi bu dönemde kurulan Hacıemiroğulları Beyliğinin faaliyetleri sayesinde olmuştur. Tarihi kaynaklarda adı Bayramoğulları olarak da geçen Hacıemiroğulları, Karadeniz'in Türkleşmesinde önemli görevler üstlenmişlerdir. Ordu ilinin tamamı, Giresun'un kuzey bölümü, Samsun'un doğusu, Tokat'ın kuzeyi ve Trabzon'un batısında hüküm süren beylik, Orta Karadeniz Bölgesi'nin büyük bir bölümünü Türk vatani yapmıştır. *“Bu beylik Türkmenleri, ağırlıklı olarak Selçukluların bölgeyi fetih için sınır boyuna yerleştirdiği Oğuzların Çepni boyuna mensuptur”* (Demir ve Aydoğdu 2009, s. 77).

Tarihi belgelerde ve yapılan araştırmalarda ortaya konulduğu gibi, Karadeniz'in Türkleşmesi ve İslamlaşması, Anadolu'da uygulanan iskân siyaseti neticesinde Oğuzların Çepni boyuna mensup Türklerin, Karadeniz sahiline düzenledikleri akınlar neticesinde gerçekleşmiştir. Tarihi kayıtlarda adı Vilayet-i Çepni olarak da geçen Giresun'un, bir Çepni beyliği olan Hacıemiroğulları'ndan Süleyman Bey'in girişimleriyle 1397 yılında fethedildiği düşünülürse, XV. yüzyılda Giresun şehrinde Çepni iskânının tamamen sağlandığı söylenebilir (Emecen, 1997, s. 22-23). Ayrıca, Giresun'da “Bayındır, Üreğir/Yüreğir, Avşar, İğdir, Eymür, Kınık” gibi diğer Oğuz boylarına ait izlere de rastlanılmıştır (Demir ve Aydoğdu 2009, s. 54,116-120). Bu bağlamda Karadeniz Bölgesinin Türkleşmesi, Fatih Sultan Mehmet'in 1461 yılında Trabzon'u fethiyle birlikte gerçekleşmiştir.

Çepni adını ilk olarak Kaşgarlı Mahmud, Divanü Lûgat-it Türk adlı eserinde 21.sırada kaydetmiştir (2006, s. 58). Çepniler, Oğuzların Üç Ok kolundandır; Oğuz Han'ın altı oğlundan birisi olan Gök Han'ın dört oğlundan birinin soyudur; diğerleri Bayındır, Peçenek ve Çavuldur'dur. Oğuzların 24 boyundan birisi olan Çepniler, başta Karadeniz olmak üzere Anadolu'nun Türkleşmesinde önemli görevler üstlenmişlerdir. (Sümer, 1992, s. 7-8). Ebûlgazi Bahadır Han, Şecere-i Terakime'de Çepni adının mânasını “cesur” olarak kaydetmiştir (t.y. s. 51). Reşîdeddin Fazlullah, Câmî'üt-Tevârih adlı eserinde Çepni adını “düşman olan her yerde durmayıp savaşıyor” mânasında

kaydetmiştir (Togan, 1982, s. 52). Çepniler, Anadolu coğrafyasında Trabzon, Giresun, Ordu, Balıkesir, Manisa Adana, Çorum, Kırşehir gibi farklı mekânlara yerleşmişlerdir.

Anadolu'nun kuzeydoğusunda konumlanan Giresun kenti, Karadeniz Bölgesinde Trabzon ile Ordu illeri arasında kurulan, temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılığa bağlı küçük bir sahil kentidir. Giresun kenti merkezle birlikte toplamda 16 ilçe ve 8 beldeden kurulu bir vilayettir. Bağlı ilçelerden "Piraziz, Bulancak, Merkez, Keşap, Espiye, Tirebolu, Görele ve Eynesil" sahil boyunca art arda dizilmişlerdir. "Dereli, Şebinkarahisar, Alucra, Çamoluk, Yağlıdere, Güce, Doğankent ve Çanakçı" ilçelerinin denize kıyısı bulunmamaktadır. 2014-2015 verilerine göre Giresun'un toplam nüfusu 429, 984 kişidir (TÜİK).

3. YAYLACILIK GELENEĞİYLE İLGİLİ ÖNEMLİ ARAŞTIRMALAR

Geçmiş konargöçer bir hayat tarzına sahip olan bir millet için yayla ve yaylacılık oldukça önemlidir. Yaylanın toplumsal yaşamdaki karşılığı başta hayvancılığa ve kısmen tarıma bağlı bir yaşıntının sürdürüldüğü yazlık konaklama yeri olarak düşünülebilir. Özellikle yazların sıcak olduğu nemli iklimlerde yaylacılık faaliyeti oldukça yaygındır. Çünkü yaylaların iklimleri ve gür otlakları hayvancılığa elverişli bir yapıya sahiptir.

Anadolu'nun her bölgesinde yaylacılık faaliyetinin sürdürüldüğü bilinmektedir. Karadeniz Bölgesi ise yaylacılığın tüm yönleriyle yaşatıldığı bir bölgedir. Dolayısıyla yayla kültürü geçmişten bugüne yaylacılık geleneği adıyla bilenererek ve yaşatılarak kültürel yaşamda kendine ayrı bir yer edinmiştir. Tüm bunlar birlikte düşünüldüğünde geçmişten bugüne “coğrafya, biyoloji, zooloji, ziraat, fizik, mühendislik dalları, turizm, arkeoloji, sanat tarihi, sosyoloji, halkbilimi” vb. gibi çok çeşitli bilim çevrelerinde “kitap, tez, makale, bildiri” vb. türlerde çeşitli çalışmalar yapılmıştır⁷.

Halkbilimi disiplini ve diğer sosyal bilimlerdeki yakın dallarda yapılan çalışmalar arasında yayla, yaylacılık, yaylak-kışlak geleneği, yayla kültürü, yayla şenlikleri konuları öne çıkmaktadır⁸. Tezde kullanılan yaylacılık literatürünün bir kısmı şu şekilde sıralanabilir: (Alpaslan, 1915, Çakır, 1998, Çelik, 2015, Dönmez ve Hamzaçebi, 2007, Güleç, 2015, Gündoğdu, 2014, Haberal, 2015, Karataş, 1970, Kayabaşı, 2012, Kayaoğlu ve Duman 1986, Doğanay ve Coşkun, 2013, Korkmaz, 2016, Kuruca, 2012, Kutlu, 1992, Kutlu ve Yıldırım, 2012, Kıran, 2015, Matsubara, 2012, Oral, 2010, Önal, 2012, Önay, 2001, Sarı, 2013, Somuncu vd. 2015, Somuncu, 2005, Şener, 2002, Şenesen, 2011, Tunçel, 2015, Yılmaz, 1998, Zaman, 2007, Zaman, 2010).

⁷ 20.09.2016 tarihinde YÖK tez verilerine göre “yayla” anahtar sözcüğünün taranması sonucunda toplamda 196 tez kaydı bulunmuştur. Bunlardan 166 tanesi yüksek lisans, 28 tanesi doktora, 1 tanesi tıpta uzmanlık, 1 tanesi de sanatta yeterlik tezleridir. Bu tezlerden 159 fen, 34 sosyal bilimler, 3 tanesi de tıp alanlarında hazırlanmıştır.

⁸ 6-7 Kasım 2014 tarihinde Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi tarafından “Yayla Kültürü ve Yaylacılık” adlı bir sempozyum düzenlenmiştir. Bu sempozyumda Harun Tunçel tarafından “*Coğrafyanın Yaylacılık Literatürü Üzerine Bir Değerlendirme*” isimli bir bildiri sunulmuştur. Bu bildiride 19 kitap, 168 makale olmak üzere toplamda 187 çalışma incelenmiştir. Bu çalışmalardan 33 tanesinin yabancı araştırmacılar tarafından yapıldığı belirtilmiştir. Bildiride, ilk çalışmalardan itibaren kısa tanıtımlar yapılarak yıl bazında verilen istatistiksel bilgiler yanında ayrıca yapılan çalışmaların bibliyografik bir dökümü verilmiştir. Söz konusu çalışmalar hakkında ayrıca bk. (Tunçel, 2015, s. 5-26)

Çalışmanın kapsamı bakımından yapılacak değerlendirmelerde Doğu Karadeniz Bölgesi yaylacılığı ve yayla şenliklerini içeren kaynaklar üzerinde durulması uygun görülmüştür. Tezde “*yayla şenlikleri, yayla ve turizm ilişkisi, yayla ve folklor*” gibi anahtar kelimler seçilerek ilgili literatür üzerinde durulmuştur. Değerlendirmede 2006-2016 yılları arasında, yani son 10 yıl içerisinde yayınlanan kaynaklar incelenmiştir⁹. Öncelikle makaleler ve kitaplar, daha sonra tezler üzerinde durulmuştur. Çalışmada Giresun Halkevi dergisi Aksu ve İstanbul’da çıkarılan Giresun Dergisi; yerel gazetelerden Giresun İleri, Yeşilgiresun ve Yeni Giresun taranmıştır. Halkbilimi alanında temel kaynak olarak gösterilen Halkbilgisi Haberleri, Türk Folkloru, Türk Folklor Araştırmaları, Millî Folklor, Bilig, Turkish Studies, Folklor/Edebiyat, Doğu Batı gibi süreli yayınlar gerek kütüphaneler gerek internette yer alan veri tabanları aracılığıyla taranmıştır.

Bildiriler

Rabia Gökçen Kayabaşı (2012), “*Yörük Göçü Bağlamında Yayla Güzeli Seçme Geleneği Üzerine Bir İnceleme*” adlı bildirisinde Karaman ili sınırlarında yer alan Barçın yaylasında yayla güzeli seçme adlı geleneği ve son yayla güzeli Suna ile Tuna’nın hikâyesini incelemiştir. Söz konusu etkinlik, ilgili yöreye özgü bir çeşit yayla şenliği ve eğlencesidir.

Nazım Kuruca (2012), “*Göç Olgusunun Giresun ve Havalisindeki Yansımaları (Giresun’da Otçu Göçü)*” adlı bildirisinde Giresun’da yaylak-kışlak geleneğini, tarım-hayvancılığı ve otçu göçü olgusunu incelemiştir. İlgili çalışmada yaylacılığın ekonomik boyutu öne çıkarılmıştır.

Mehmet Naci Önal ve Aysun Dursun, (2012), “*Muğla’da Konargöçer Yaşam ve Yaylacılık Geleneğinin İzleri*” adlı bildirilerinde Muğla yöresinde yapılan derlemeler sonucunda konargöçer yaşamın geçmişi ile bugününü kıyaslayarak “göç zamanı, göç hazırlığı, göç yolları vb. gibi özellikler çevresinde yaylacılık geleneğinin ayrıntılarını incelemişlerdir.

⁹ Böyle bir sınırlandırma tezin asıl amacından uzaklaşmaması için özellikle tercih edilmiştir. Yapılan literatür taramalarında eski tarihli çok sayıda kaynak da incelenmiş olup, tezde gerektiğinde kullanılacaktır. Ayrıca bu bölümde yaylacılığı doğrudan “şenlik, turizm ve göç” temelinde inceleyen çalışmalara yer verilmiştir.

Ali Çelik (2015), “*Türk Kültüründe Yaylak Kışlak Geleneği ve Bunun Doğu Karadeniz Bölgesindeki Yansımaları*” adlı bildirisinde, yaylak ve kışlak kavramlarının bir değerlendirmesine yer vermiştir. Ayrıca göç olgusunu çözümlemeye tabi tutmuş ve bu bağlamda otçu göçünü sorgulamıştır.

Mehmet Somuncu vd. (2015), “*Doğu Karadeniz Bölgesi Yaylalarının İşlevlerinde Meydana Gelen Değişim ve Sonuçları*” adlı bildirilerinde Karadeniz Bölgesinde yaylacılığın geçmişte ve bugün sahip olduğu işlevleri incelemiş olup değişimi ve sonuçlarını 1950 öncesinden itibaren yıl bazında kümelemeler yaparak ele almışlardır.

Makaleler

Bekir Şişman, (2010), “*Kültürel, Yapısal ve İşlevsel Açıdan Doğu Karadeniz’de Yaylacılık ve Yayla Şenlikleri: Hıdırnebi ve Kadırğa Yaylaları Örneği*” adlı makalesinde, yayla kavramı geleneksel yaylacılık, yayla göçü hazırlıkları, yayla yolculuğu, yayla şenliklerinin yapısal, işlevsel özellikleri, yaylacılıkta yapısal ve işlevsel değişimler gibi konuları incelemiştir.

Ahmet Çavuş ve N. Tanfer Altaş (2010) “*Trabzon’da Gelişmekte Olan Bir Turizm Merkezi: Kayabaşı Yaylası*” başlıklı makalelerinde ilgili yaylanın konumu, coğrafi özellikleri, yerleşme, mimari tarzları hakkında bilgiler verilen bilgilerden sonra Kayabaşı yaylasında yer alan turistik mekânlardan hareketle yaylanın turizm potansiyelini değerlendirmişlerdir.

Serkan Doğanay (2011) “*Doğu Karadeniz’de Yayla Turizm Merkezlerine Yeni Bir Örnek: Taşköprü Yaylası*” başlıklı makalesinde yaylacılık hakkında verilen giriş bilgilerinden sonra Gümüşhane ili merkez ilçesi sınırlarında yer alan Taşköprü yaylasını turizm potansiyeli kapsamında piknik, kampçılık, yürüyüş, vb. gibi rekreasyon etkinlikleri açısından incelemiştir.

Refiye Şenesen (2011), “*Osmaniye/Düziçi’nde Dünden Bugüne Yaylacılık ve Varsak Türkmenlerinin Yayla Göçü*” adlı makalesinde Varsak Türkmenlerinin yayla güzergâhlarından birisi olan Düziçi ilçesini yaylacılık faaliyetleri ve gelenekleri açısından incelemiştir.

Burcu Fettahoğlu, Ömer Demirel ve Duygu Özkır (2012), “*Ayder (Çamlıhemşin-Rize/Türkiye) Termal ve Yayla Turizm Bölgesinin Termal Koruma ve Turizm Gelişimi Açısından Değerlendirilmesi*” adlı makalelerinde yörenin iklimsel özellikleriyle doğal ve kültürel kaynaklarına ilişkin konular incelemiş olup bölgede yer alan rekreasyonel turizm alanları üzerine değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Hayati Doğanay ve Oğün Coşkun (2013) “Türkiye Yaylacılığındaki Değişme Eğilimleri ve Başlıca Sonuçları” adlı makalelerinde Türkiye’nin her bölgesinde sürdürülen yaylacılık faaliyetleri hakkında verilen bilgiler ışığında yaylacılığın geleneksel amaçlardan uzaklaşarak rekreasyon faaliyetlerine dönüştüğünü belirtmişlerdir. Ayrıca yaylada mesken şekilleri ve değişimi örnekler ışığında incelenen diğer konulardandır.

Cemali Sarı (2013) “*Batı Toroslar’da Yaylaların Fonksiyonel Değişim Süreci ve Yayla Şenlikleri*” adlı makalesinde yaylacılığın coğrafi ve tarihi geçmişi hakkında kısa bilgiler vermiş; daha sonra Toroslardaki yaylacılık faaliyetlerine değinmiştir. Yazar yaylaları faaliyet türüne göre hayvansal, zirai ve rekreasyon başlıkları altında gruplandırmıştır. Gömbe, Söbüce, Beydağı, Söğütçuması, Çukuryayla, Feslikan, yaylalarında düzenlenen yayla şenlikleri hakkında kısa bilgilerin verildiği çalışmada yaylaların fonksiyonel açıdan hayvancılık ve tarım faaliyetlerinden eğlence amaçlı faaliyetlere hizmet etmeye başladığı özellikle vurgulanmıştır.

Tezler

İbrahim Bilgiç, (2007) “*Sakarya Yaylalarının Turizm Açısından Pazarlanabilirliği; Sorunlar ve Çözüm Önerileri*” başlıklı bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır. İlgili tezin birinci bölümünde turizm kavramı ve yayla turizmi çeşitli alt başlıklarda incelenmiştir. İkinci bölümde turizm pazarlaması, üçüncü bölümde Sakarya yaylalarının turizm açısından pazarlanması hakkında sorunlar incelenmiş ve çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Rabia Gökçen Şimşek, (2008) tarafından hazırlanan “*Barçın Yaylası (Başyayla-Sarıveliler-Ermenek) Folkloru*” isimli yüksek lisans tezinin giriş bölümünde adı geçen yaylaların tanıtımı yapılmıştır. Birinci bölümde halk anlatmaları başlığı altında derlenen masallar, halk hikâyeleri, efsaneler ve fıkralara yer verilmiştir. İkinci bölümde anonim halk şiiri başlığı altında maniler, türküler, ninniler, ağıtlar incelenmiştir. Üçüncü bölümde atasözleri, deyimler, bilmece, tekerlemeler, ölçülü sözler, dualar, beddualar ve

okşamalıklar başlıkları altında kalıplaşmış ifade ve sözler incelenmiştir. Bundan sonra sırasıyla dördüncü bölümde geçiş dönemleri, beşinci bölümde halk hekimliği, altıncı bölümde halk meteorolojisi, yedinci bölümde halk takvimi, sekizinci bölümde inanışlar, dokuzuncu bölümde mahalli kelimeler, onuncu bölümde çağırımlar ve hitaplar, on birinci bölümde lakaplar, on ikinci bölümde köy seyirlik oyunları, on üçüncü bölümde çocuk oyunları, on dördüncü bölümde Barcın yaylasında Karacaoğlan, on beşinci bölümde Sarı Ozan'ın dilinden Barcın yaylası konuları işlenmiştir.

Zeliha Oral, (2010) tarafından hazırlanan “*Geleneksel Yaylacılıktan Yayla Turizmine: Ordu- Çambaşı Yaylası Örneğinde Halk Bilimsel Bir İnceleme*” isimli yüksek lisans tezi giriş kısmında konunun tanıtımı, amaç, sınırlama vb. unsurlar üzerinde durmuştur. Birinci bölümde kavramsal çerçeve başlığı altında göçebelik, yayla ve yaylacılık, yayla turizmi gibi konular işlenmiştir. İkinci bölümde geleneksel yaylacılık başlığı altında Çambaşı yaylası, yayla göçü, yerleşmesi, mutfağı, halk hekimliği, halk mimarisi, halk inanışları, yaylada üretim, günlük yaşam ve yayla şenlikleri açısından incelenmiştir. Üçüncü bölümde değerlendirme ve önerilerde bulunulmuştur.

Ayşe Durdu, (2011) tarafından hazırlanan “*Giresun’da Yayla Kültürü ve Geleneksel Giresun Evleri*”, isimli yüksek lisans tezi dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde yazar, konunun tanımı, sınırları, yöntemi ve ilgili coğrafyanın tanıtımı gibi konuları ele almıştır. İkinci bölümde, Türklerde yayla hayatı ve kültürü, Giresun’da yaylacılık çeşitli alt başlıklar halinde incelenmiştir. Üçüncü bölümde Giresun yayla evlerinin mimari yapısı ve tanıtımı yapılmıştır. Dördüncü bölümde tezin genel değerlendirmesi yapılmıştır. Araştırmacı tezin ekler bölümünde kısa bir sözlüğe, evlerin planlarını gösteren birbirinden farklı 30 çizime ve yayla evleri, ahırlar, otlaklar, kullanılan araç gereçlerden vb. oluşan 172 tane yayla fotoğrafına yer vermiştir.

Hikmet Haberal (2011) tarafından “*Yaylacılık Kültürünün Yayla Turizmi İçindeki Önemi: Rize Yaylaları Örneği*” isimli bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Tez, giriş, kavramsal çerçeve, yöntem, bulgular ve yorum, sonuç ve öneriler başlıklarından oluşan toplam beş bölümdür. Kavramsal çerçeve adlı ikinci bölümde kültür ve turizm, kültür turizmi, turistik ürün, çekicilik, ulaşılabilirlik, yayla kültürü ve yayla turizmi, yayla turizminin tarihçesi, yayla turizmi merkezleri, yayla şenlikleri, yiyecek içecek, geleneksel giyim kuşam, el sanatları gibi konular Rize yaylaları örneğinde ele alınmıştır.

Mustafa Egemen Köseoğlu (2014) tarafından hazırlanan “*Çamlıhemşin Yöresinde Sosyo-Kültürel Değişim Bağlamında Yayla Göçü, Yayla Şenlikleri, Düşün ve Horon*”

başlıklı yüksek lisans tezinde Çamlıhemşin yöresinin tarihi, coğrafi ve demografik yapısıyla ilgili bir tanıtım yapılmıştır. Üçüncü bölümde kültür dördüncü bölümde değişim başlıkları altında çeşitli açıklamalar verilmiştir. Beşinci bölümde Çamlıhemşin’de sosyo-kültürel değişim, altıncı bölümde yayla göçü, yayla şenlikleri, düğün ve horon konuları işlenmiştir.

Sevilay Kıran, (2015) tarafından hazırlanan “*Trabzon İli Sisdağı Yaylası Otçu Göçü Geleneği ve Değişim Sürecinin Performans Teorisi Üzerinden İncelenmesi*”, isimli yüksek lisans tezi, şenlikler konusunda hazırlanan son çalışmalardandır. Araştırmacı yüksek lisans tezini, bir performans teori temsilcisi olan, Dan Ben-Amos’un “kişisel (anlatıcı ve oynayıcı), sosyal (dinleyici ve izleyici) ve söz (anlatılan)” üçlüsünden oluşan araştırma modeline göre hazırlamıştır. Tezin ilk bölümünde halkbiliminin kuramsal birikimi ve halk, halkbilimi ve kültür kavramlarının tarihsel bağlamda tanımları üzerinden çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır. İkinci bölümde Sisdağı yaylasında düzenlenen otçu göçü geleneği, yörenin kültürel yapısı ve yaylacılık geleneği tarihsel bağlamda Oğuzların 24 boyundan birisi olarak bilinen Çepniler ve Çepnilik üzerinden incelenmiştir. Tezin son bölümünde araştırmacı, Amos’un inceleme yöntemine göre Sisdağı şenliğini çözümlemiştir.

Kitaplar

Mehmet Zaman, (2007), “Doğu Karadeniz Kıyı Dağlarında Yaylalar ve Yaylacılık” adlı çalışmasının birinci bölümünde yörenin coğrafi özelliklerine değinmiştir. İkinci bölümde nüfus, yerleşme ve ekonomik faaliyetleri incelemiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde yaylalar ve yaylacılık çeşitli açılardan ele alınmıştır. Yaylaların başlıca özellikleri, oba-yayla yerleşmeleriyle ilgili temel kavramlar, yaylacılığın tarihsel arka planı, yaylacılık ve Türk kültürü ilişkisi, yaylacılığın halen sürdürülme nedenleri, yayla mimarisi incelenen diğer konular arasında gösterilebilir. Yazar yayla ve turizm kavramlarını coğrafya bilimi çevrelerinde etrafıca dile getirmiştir. Söz konusu çalışmada oba ve yaylalardan yararlanma başlığı altında turizm değeri olan yaylalar incelemiştir.

Mehmet Zaman (2010), “*Doğu Karadeniz Kıyı Dağlarında Dağ ve Yayla Turizmi*” adlı bir diğer çalışmada birinci bölümünde dağ turizmi başlığı altında dağların önemi, turizm değeri, dünyada ve Türkiye’de dağ turizminin yeri, dağ ve yayla turizminin Doğu Karadeniz için önemi, kıyı dağlarda gerçekleştirilebilecek turizm türleri ve aktiviteleri,

kış turizmi gibi konuları incelemiştir. İkinci bölümde yayla turizmi başlığı altında kavramsal, coğrafi, tarihsel açıklamalara yer veren yazar, Karadeniz'in turistik yaylaları üzerinde incelemelerde bulunmuştur. Giresun'dan Paşakonağı, Melikli, Turnalık, Kazıkbeli, Gölyanı incelenen yaylalar arasında gösterilebilir.

Masatake Matsubara (2012), "*Göçebeliğin Dünyası*" adlı eserinde, Çoşlu Yörüklerinin göçebe yaşamları hakkında incelemelerde bulunmuştur. Çalışma, Japon araştırmacının Çoşlu Yörüklerinden Süleyman'ın çadırında geçirdiği süre boyunca Yörüklerin güzlek, kışlak ve yaylak yaşamları hakkında incelemelerde bulunmuştur. Eser, Güzlerde Süt Sağımı ve Hayvan İdaresi, Göç Güzleden Kışlaya, Kışlada Hayvanın Doğum Yapması ve Tanımlanma Düzeni, Göç Kışladan Yaylaya, Yaylada Ekonomik Faaliyet ve Yerleşme gibi ana konular çevresinde hazırlanmıştır.

Temel Gündoğdu, (2014), "*Doğu Karadeniz'de Bir Zirve Kazıkbeli Yaylası*" adlı çalışmasında Gümüşhane ve Giresun ili sınırlarında yer alan Kazıkbeli yaylasının somut olmayan kültürel miras örneği olarak tarihi, kültürü, coğrafyası hakkında yaptığı derleme ve incelemelere yer vermiştir.

Hikmet Haberal, (2015), "*Turizmde Alternatif, Ekolojik Turizm, Doğa Turizmi, Kırsal Turizm, Yayla Turizmi*" adlı çalışmasında birinci bölümünde genel turizm kavramlarını incelemiş sonraki bölümlerde sırasıyla başlıkta adı sayılan (ekolojik, doğa, kırsal ve yayla) turizm çeşitlerini ele almıştır.

Yalçın Korkmaz (2016) "*Çocukluğumda Yayla Göçleri*" adlı çalışması, yazarın çocukluk anılarından oluşmaktadır. 1960'lı yıllarda yazarın 14-15 yaşlarında olduğu bir dönemde henüz yürüyerek yapılan yayla göçleri, yayladaki konaklama, eğitim-öğretim faaliyetleri, geleneksel çocuk oyunları, otçu göçü ve yayladan geri dönüş konuları ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM:

KAVRAMSAL VE YÖNTEMSEL ÇÖZÜMLEME

1.1. İLGİLİ KAVRAMLAR: ŞENLİK, ŞÖLEN, TOY, FESTİVAL VE KARNAVAL KAVRAMLARININ ELEŞTİREL ÇÖZÜMLEMESİ

Şenlik, şölen, toy veya festivaller, birçok kültürde ve medeniyette yer alan önemli eğlence unsurlarıdır. Genel anlamda bu eğlencelik toplantılar, ortaya çıkışı, gerekçeleri, amaçları, araçları, düzenlenmesi, organizasyonu, katılımcıları, mekânı, zamanı, süresi, faaliyetleri gibi çok boyutlu kültürel bir alandır. Söz konusu eğlencelik, törensel kökenli veya içerikli, coğrafi işaretli, ekonomik temelli kutlamalar, başta din, tarih, coğrafya, felsefe, antropoloji, sosyoloji, etnoloji, tiyatro, halkbilimi, işletme, iktisat, uluslararası ilişkiler, siyaset vb. gibi birçok disiplinin çalışma alanına girmektedir. Dolayısıyla bir şenliğin düzenlenmesinin mitolojik, tarihi, coğrafi, felsefi, sosyolojik ve kültürel temellerinin açığa çıkarılması, toplumsal kimliğin tanımlanması ve çözülmesi açısından oldukça önemlidir.

Geçmişten bugüne, Türk yaşayışında önemli bir yer işgal eden toplantılar, çeşitli amaçlar çevresinde örgütlenmiştir. Bunlardan bazıları dinî, bazıları siyasi, bazıları ekonomik bazıları ise sadece eğlence amaçlıdır. Bu toplantıların dinî, siyasi, ekonomik ve eğlendirici içerikleri göz önünde bulundurulduğunda, toplantılar arasında karşılıklı bir etkileşim görülebilir. Yani siyasi bir toplantıda ekonomik amaçların öne çıkması gibi dinî bir toplantıda diğer meselelerin görülebileceği çeşitli ortamlar oluşabilir. Dolayısıyla toy, şenlik, şölen, kurultay, bayram, ayin, tören vb. isimler altında değerlendirilen “kültürel toplantıların” söz konusu bakış açısıyla yorumlanması ve kavramsal planda yapılan değerlendirmelerde bu toplantıların ortak özelliklerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Takvimsel olarak belli bir zaman diliminde veya çeşitli nedenlere bağlı olarak, herhangi bir yerleşim biriminde, yerel veya kentsel bir ürünün veya bir geleneğin şenlik olarak kutlandığı, kutsandığı belirli günler ve haftalarda bulunmaktadır. Ulusal özlerin, yerel kültür renk ve özelliklerinin kaynaştığı bu şenliklerde halk müziği ve halk oyunları icra edilmekte, gelenekler canlandırılmaktadır (Örnek, 2000, s. 47).

Türk halk kültüründe hemen her bölgede, birçok nedene bağlı olarak düzenlenen “... bayramı”, “...şenliği”, “... şöleni”, “... festivali”, “... günü”, “...gecesi”, şeklinde adlar etrafında kümelenen eğlencelik kutlama ve kutsamalar bulunmaktadır. Burada kutlama, kutsama temelinde gerçekleşmektedir. Eski Türk yaşamında “kut” Gök Tanrı tarafından kağanlara verilen yönetme yetkisi olarak tanımlanmaktadır¹⁰. Kut, Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde “*devlet idaresinde güç, yaratıcılık ve yetki bakımından sahip olunan üstün güç; ilahi bir kaynaktan gelen rahmet ve bereket*” anlamlarına gelecek şekilde tanımlanmıştır (2011, s. 1545). Bu bağlamda kut, güç ve erk anlamına gelmektedir. Tanrı tarafından verilen kut yetkisiyle hem Kağan hem de ona tabi olan halk ‘kut’lanmış olur. Kağan’a verilen bu güç, asıl otorite olan Tanrı’ya bir şükür, nimetlerden daha iyi yararlanmak, kötülüklerden korunmak ve genel anlamda dua amacıyla “kutsama” adı altında birtakım uygulamaları ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla güç sahibini memnun etmeye yönelik eylemlerin, uygulamaların, duaların ve dansların hepsi “kutlama” adı altında yapılmaktadır (Ekici, 2002).

Türk kültürü şenlikler yönünden zengin bir birikime sahiptir. Ülkenin hemen hemen her bölgesinde bir vesile ile kültürün ve geleneklerin yaşatıldığı çeşitli şenlikler vardır. Türk kültüründe şenlik, şölen, bayram vb. adlarla örgütlenen kutlamalardan bazıları şunlardır. “Yumurta Bayramı, Ayrar Bayramı, Bal Bayramı, Ceviz Bayramı, Kuzu Bayramı; Hamsi Şenliği, Lale Şenlikleri, Deniz Şenliği, Yedi Göller Şenliği, Mart Dokuz Şenlikleri, Nevruz Şenlikleri, Yayla Şenlikleri, Çay Festivali, Pide Festivali, Yemek Festivali, Kiraz Festivali, Çilek Festivali, Üzüm ve Şarap Festivali, Balık Festivali, Kavun Festivali, Mandalina Festivali; Pide Günü, Peynirli Ekmek Günü, Kelaynak Günü, Giresun Günleri, Cımcık Gecesi, Gölle Gecesi, şeklinde sıralanabilir (Örnek, 2000, s. 48-52). Söz konusu kutlama adlarından hareket edildiğinde, insanların geçmişten bugüne uzanan kültürel birikimlerinin yani kültürel belleklerinin, hatırlanmak, yaşatılmak, aktarılmak gibi amaçlarla şenlik, şölen ve bayram formlarında, kültürel dokusu korunarak ritüel (tekrarlanan) bir yapıda icra edildiği sonucuna ulaşılabilir (Assmann, 2001, s. 91).

Yukarıda bazıları sıralanan eğlenceler dikkate alındığında Türk kültüründe çok çeşitli şenlik ve şölenlerin düzenlendiği anlaşılabılır. Ziya Gökalp, Türklerin tarihsel yaşamlarında her gün toylar, şölenler ve ziyafetli millî toplantılar olduğunu, ayrıca her evin belli zamanlarda kendi kendine ziyafet çektiğini belirtmiştir (2015, s. 26). “...Her gün hanlar hanı yahut beylerbeyi bir toy yahut bir şölen yaparak bütün ili davet ederdi.

¹⁰ Konuyla ilgili ayrıca bakınız: (Yıldırım, 1998, s. 102-111)

Bunlar yiyip içtikten, yeni elbiseler giyinip borçları da verildikten sonra, davet sahibinin teklifiyle, evinde her ne varsa umum davetliler tarafından yağma edilirdi" (Gökalp, 2015, s. 32-33). Söz konusu bu toplantılar Türk milletinin asır boyu süren tarihi yaşantısının bir tezahürüdür.

Henüz Türkistan coğrafyasında konargöçer bir medeniyet durumundayken şamanlar, kamlar, baksılar ve ozanlar tarafından icra edilen çeşitli dinî-ruhani törenler, çeşitli şölenler, kurultaylar ve düğün toyları bozkır eğlencesinde önemli görevler üstlenmiştir. Gökalp'e göre eski Türklerde dinî reisler 'toyon', sihirbazlara da 'kam' denilmiştir. Dolayısıyla eski Türklerin dinî inançları 'toyonizm' olmalıdır (2015, s. 124-125). Gökalp'in açıklamalarından hareketle toy düzenleme geleneğinin dinî yönünün de bulunduğu söylenebilir.

Köprülü, Türkün kadim yaşamında "şeylan, sığır, yuğ" adlarında üç büyük ayin icrasının bulunduğunu ve bu ayinlerden "şeylan"ın Oğuzların kurban ziyafeti olduğunu belirtmektedir. Buna göre beyler tarafından düzenlenen şölene bütün Oğuz davet edilir. Katılımcıların nerede oturacağı, nasıl ağırlanacağı, yiyeceği yemeğe kadar toplumsal, siyasi, ailevi, ekonomik vb. çeşitli semboller ışığında belli bir sisteme göre düzenlenmiştir. Bu şölene katılan boyların her birine "sögük" denilen kurbanın belli bir kısmı takdim edilmiştir. Türklerin ilk şairleri olarak bilinen kam, ozan ve baksıların kopuzlarıyla birlikte bu şeylanlarda ilk dönemlerde dinî mahiyette şiirler okuduklarını, büyücülük, hekimlik gibi çeşitli görevleri icra ettiklerini daha sonradan şeylanların dinî özelliklerinin azaldığını bildirmektedir. Şeylanların sistemli yapısı, en geniş manada bir devlet geleneğini temsil etmiştir. Bu bağlamda Köprülü'ye göre, Türk tarihinde önemli bir yer edinen divan teşkilatının da eski Oğuz töresinin bir unsuru olan şeylanın bir bakiyesi olduğu kesindir¹¹ (1999, s. 72-78).

Beyler tarafından düzenlenen şölenler, sadece yeme içme ve eğlenme ekseninde düşünülmemelidir. Çünkü söz konusu şölenler otoritenin tescili açısından son derece önemlidir.

... eski Türk paganizminin dinî telâkkîlerinden ve âyinlerinden alan hukukî kaidelere göre, reisler kendi alplar'ına belli zamanlarda, belli teşrifat usullerine bağlı umumî ziyafetler vermiye, ziyafetten sonra da malını yağmalatmayı mecburdu: Muhtelif

¹¹ Köprülü, şeylan törenlerini Türk Ozan-Baksı geleneğini açısından şu şekilde değerlendirmiştir. Şeylanlarda henüz dinî özelliklerin kaybolmadığı dönemlerde, "ozan ve baksıların" ilahi ve sihirli nağmeleri eşliğinde, toplantıya katılanların günlük sıkıntılarının ortadan kalktığı ve bu toplantıların bir çeşit dinî görev, ayini temsil şeklinde teşkilatlandığı kesindir (1999, s. 78-79). Bu bağlamda eski Türk yaşantısında yer alan toplantıların başlangıçta dinî bir kutlama biçimi olduğu sonradan lâdinî özellikler kazandığı ve tamamen eğlence bir yapıya dönüştüğü açıktır.

Türk şübelerinde, içme-yeme, şölen, aş gibi isimler alan bu umumi ziyafetler, reisin hâkimiyetini kuvvetlendiren başlıca vâsıta idi. Bunu yapmayan bir reis, alplar'ı üzerindeki hakimiyetini kendiliğinden kaybederdi (Barthold ve Köprülü, 1984, s. 349).

Tarihte siyasi nitelikleriyle bilinen kurultaylar günümüzde siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik çok çeşitli amaçlar için bütün Türk dünyasını kapsayıcı biçimde Turan kurultayı olarak Macaristan'da¹² yaşatılmaya devam ettirilmektedir. Ancak bunun dışında Türk dünyasının her bölgesinde Türkün kadim yaşayışının bir uzantısı olarak teşekkül eden ve sonradan geleneğe dönüşen çeşitli toplantı türleri bulunmaktadır. Anadolu coğrafyasında gözlemlenmesi mümkün olan türlü şenlikler, şölenler, toylar, kurultaylar, Nevruzlar, Hıdırellezler, Mayıs Yedileri, hatta festivaller ve diğer toplantıların birçoğu tarihi ve kültürel arka plana dayanan kadim bir geleneğin ve mirasın temsilleridir. Dolayısıyla Karadeniz Bölgesinde hemen hemen her vilayetin yaylacılık yaşantısının bir özelliği olarak yaşatılmaya devam ettirdiği şenliklerin söz konusu kültürel arka planda yorumlanması gerekmektedir.

Türk kültüründe eğlencenin önemli bir yeri vardır. Şenlik, şölen, toy, düğün, kutlama, Hıdırellez, Nevruz, Mayıs Yedisi vb. kavramlar adı altında gerçekleşen toplantılar, dinî, siyasi, toplumsal, ekonomik ve kültürel özelliklerinin yanı sıra eğlenme amaçlı yapılan faaliyetleri de içermektedir. Söz konusu eğlenme bağlamları, insanların en başta hoş vakit geçirmek için veya çeşitli vesileler çevresinde bir araya geldiği, birçok etkileşimin yaşandığı birkaç günlük zaman dilimleridir.

Tezde şenliklerin başta mitolojik, tarihsel, siyasal, toplumsal, ekonomik ve kültürel açıdan “çok boyutlu” olarak incelenmesi nedeniyle kavramsal planda “şenlik” sözcüğüyle yakın ve eş anlamlı olarak kullanılan “*şölen, eğlence, bayram, toplantı, toy, tören, potlaç, han-ı yağma, festival, karnaval, kutlama, kutsama*” vb. gibi kavramların sözlük tanımlarının ve geçmişte yapılan çeşitli araştırmalardaki açıklamalarının incelenmesi ve tartışılması gerekmektedir. Bu bağlamda ilk olarak şenlik sözcüğü üzerinde durulmalıdır. Türkçede şenlik kavramı her türlü eğlence için kullanılan, yapı itibarıyla “şen” isim köküne, isimden isim yapan “-lik” ekinin getirilmesiyle oluşan bir isimdir. “Şen” sözcüğü “Azerbaycan Türkçesinde “şän”, Başkurt Türkçesinde “şat, ırıslı”, Kazak Türkçesinde “köñildi, jaydarı”, Kırgız Türkçesinde “köñüldü, kubanıçtı”, Özbek Türkçesinde “kuvnâk, şâd”, Tatar Türkçesinde “şad, ırıslı”, Türkmen Türkçesinde “şādiyān, vağtihoş”, Uygur Türkçesinde “hoşal, şad” sözcükleriyle karşılanmaktadır (Ercilasun vd. 1991a s. 820-821).

¹² Konuyla ilgili ayrıca bakınız: <http://kurultaj.hu/bilgi/> [erişim tarihi: 11.10.2016]

Şenlik, Türkçe Sözlükte “belli günlerde yapılan, coşku veren eğlendirici gösterilerin tümü, bayram” (2011, s. 2215) şeklinde tanımlanmıştır. Ayrıca “şenlik, şen olma durumu ve özelliği, şetaret; sevinç; neşe. Bayram ve başka kutlama dolayısıyla düzenlenen eğlencelerin tümü. Belli bir sanat veya sanatçıya ayrılmış gösteriler dizisi, festival” (Çağbayır 2007, s. 4458) anlamlarına gelecek şekilde tanımlanmıştır. Tarama Sözlüğü’nde, şenlik (şinlik) kavramı 1. “meskûn ve mamur olma hâli, sevinç, neşe, şetaret, meserret” (1996, s. 3655-3656) anlamında kullanılmıştır. Derleme Sözlüğü’nde şenlik, [şennig, şennik¹³] “kalabalık, bayram kalabalığı” şeklinde açıklanmıştır (1993, s. 3760-3761).

Şenlik, eğlence içeriği yanında pazar, alışveriş, panayır, tüketim, değiş-tokuş, sergi vb. anlamları içerecek şekilde de kullanılmıştır. İ. Battûta, seyahatleri esnasında çeşitli amaçlarla şenlik kavramını kullanmıştır. Bunlardan birisini de Mısır seyahatinde kaydetmiştir: “Nil’de seyahat edenin yanında azık bulunmasına gerek yoktur. Çünkü gerek abdest tazelemek ve namaz kılmak, gerekse yiyecek ve diğer ihtiyaçları için ne zaman arzu etse sahile çıkabilir. İskenderiye’den Mısır’a, Mısır’dan Saîd ve Asvân’a kadar çarşılar ve yollar birbirine bitişiktir. Her yer şenliktir” (2000, s. 44).

Metin And “Kırk Gün Kırk Gece, Eski Donanma ve Şenliklerde Seyirlik Oyunları” adlı eserinde, Osmanlı İmparatorluğunda birçok nedene bağlı olarak şenliklerin düzenlendiği belirtilmiştir. Padişahların sefere çıkacağı zaman, bütün şehirde sevinç ve eğlencenin hüküm sürdüğü, geceleyin meşalelerin, kandillerin, mumların ve diğer ışık veren nesnelerin şehrin dört bir köşesinden yakıldığı şenlikli kutlamalar yapılmıştır. Yine şenlikler, padişah çocuklarının doğumu sebebiyle birkaç gün süren büyük gösterilerle kutlanmış, boğazda yüzen gemilerden fişekler uçurulmuş ve deniz etkinliklerinden dolayı adına donanma şenlikleri de denilmiştir. Ayrıca sultanın tahta çıkması, şehzadenin sünnet olması, bir zaferin kazanılması, bir kalenin düşmandan alınması gibi nedenlere bağlı olarak şenlikler düzenlenmektedir (1959, s. 9-10).

Özdemir Nutku, “IV. Mehmet’in Edirne Şenliği 1675” adlı eserde, Osmanlı İmparatorluğu döneminde düzenlenen şenlikler hakkında önemli bilgiler vermektedir. İmparatorlukta şenlikler, şehzadelerin doğumu, sünneti ve sultanın düğünü gibi vesilelerle yapılabildiği gibi önemli bir barış antlaşmasının imzalanması, padişahın

¹³ Şenlik veya Şennik kavramı Derleme Sözlüğü’nde verilen bilgilere göre Giresun ili Görele ilçesi ve civar köylerinde bahçe, bostan, tarla, sebze bahçesi ve çevresi anlamında kullanılmıştır (1993: 3760-3761). Ayrıca şennik (Yılmaz, 1998: 157) kavramı bağ, bahçe, tarla gibi alanlara ekilen ve dikilen sebzelerin yeşermesi ve ürün vermesi neticesinde ortaya çıkan görüntü anlamında şennikli tarla, şennikli bahçe gibi kullanımlar taşımaktadır.

önemli bir sefere çıkması, önemli bir devletin elçisinin kabulü, bayram ve esnaf eğlenceleri gibi çok çeşitli nedenlerle de düzenlenmektedir (1987, s. 10-11).

Nutku, 600 yıllık bir imparatorluk tarihinde 48 önemli şenliğin bulunduğunu, bunlar içerisinde ise en önemlisinin III. Murat'ın 1582 yılında İstanbul'da düzenlediği sünnet ve evlenme şenliği olduğunu bildirmektedir. Bu şenliğin büyüklüğünde dünyanın her yanından Müslüman ve Hristiyan ayrımı yapmaksızın yabancı devlet adamlarının çağrılması etkili olmuştur; yani şenliğe uluslararası bir katılım söz konusudur. Ayrıca bu şenlik 55 gün ve gece süren bir eğlencedir (1987, s. 1-23).

Osmanlı sünnet ve evlilik şenliklerinde katılım açısından saray ve halk ayrımı söz konusu olmamıştır. Şenlikleri düzenleyen padişah olmakla birlikte gösteriler, Padişah ve halka aynı anda sunmuştur. Bu şenliklerde beğenilen oyuncular saray hizmetine alınmaktadır; ayrıca şenliklerde halka ziyafet çekilmektedir (Nutku, 1987, s. 7).

Türk şenliklerinin genel düzeni ve tavrı en çok Orta Çağ eğlencelerine benzerlik gösterir Çünkü Avrupa'da açık havada yapılan büyük şenliklerin halk önünde yapılanları daha çok Orta Çağdadır. Pazar yerlerinde, büyük alanlarda yapılan gösteriler halkın önünde, ortasında, kısaca halkla birlikte yapılır. Rönesans'ta özellikle Avrupa kralları tarafından yapılan şenliklerin saray duvarları içine girdiğini ve halkın yalnızca geceleyin donanmayı uzaktan izlediğini biliyoruz (Nutku, 1987, s. 7).

Konuyla ilgili bir diğer kavram ise aslı Moğolca “şeylan” sözcüğünden türetilen “şölen” kelimesidir. Bu kelime Türkçe Sözlükte *“ziyafet, belirli bir amaçla düzenlenen eğlence, sanat gösterisi, din töreni niteliğinde yemek toplantısı”* (2011, s. 2230) anlamlarına gelecek şekilde tanımlanmıştır. Şölen kelimesi ayrıca *“eski Türklerde, göksel tanrılar şerefine düzenlenen ziyafet”* olarak da tanımlanmıştır. Bu şölen *“gök kararır ve yağmur yağarsa tanrılar bu ziyafete gelmiş sayılmaktadır”* (Çağbayır, 2007, s. 4500). Tarama Sözlüğü'nde şölen kavramı, *“umumi ziyafet, büyük ziyafet”* anlamında kullanılmıştır (1996, s. 3682). Şölen sözcüğü Azerbaycan Türkçesinde “şänlik”, Başkurt Türkçesinde “mäjlis”, Kazak Türkçesinde “saltanattı, konakası”, Kırgız Türkçesinde “saltanat, ziyapat”, Özbek Türkçesinde “ziyâfät”, Tatar Türkçesinde “maclis, banket”, Türkmen Türkçesinde “dabara”, Uygur Türkçesinde “toy, ziyäpät” sözcükleriyle karşılanmaktadır (Ercilasun vd. 1991a, s. 828-829).

Kaşgarlı Mahmud, Divanü Lûgat-it Türk'te (DLT) şenlik ya da şölen kavramlarına değinmemiştir. Dolayısıyla bu kavramların Türk diline sonradan yerleştiği düşünülebilir. Kaşgarlı, bugün eğlence, toplantı gibi anlamları karşılayan “bedhrem, kençliyü, sugdıç” kavramlarını açıklamıştır. DLT'de bayram, *“bedhrem”* halk arasında gülme ve sevinme

anlamına gelmektedir; bir yer ışıklarla ve çiçeklerle bezendiği zaman ‘*bedhrem yer*’ denilir ve bu, gönül açan yer demektir. Kaşgarlı, bayram kelimesinin aslını bilmediğini, hatta kelimeyi Farslardan dâhi işittiğini belirtmiştir. Ayrıca Oğuzların bayram gününe “*beyrem*” dediklerini ve bu kelimenin “sevinç ve eğlence günü” anlamına geldiğini belirtmiştir (Kaşgarlı Mahmud, 2006, s. 464).

Türkçe Sözlükte bayram kelimesi “*millî veya dinî bakımdan önemi olan ve kutlanan gün veya günler veya özel olarak kutlanan gün*” (2011, s. 288) şeklinde tanımlanmıştır. Ayrıca Kaşgarlı Mahmud, beyrem kelimesi üzerinde fikir yürüterek bu kelimenin ‘bedhrem’den bozulma yoluyla türetildiğini savunmuştur. Delil olarak da Türklerin İslam dinine girmeden evvel bayramı bilmediklerini dolayısıyla adının da olamayacağını ileri sürmüştür (Kaşgarlı Mahmud, 2006b, s. 176). Dolayısıyla bu kavramın İslamlaşmayla birlikte dilimize yerleştiği söylenebilir.

Bayramların en önemli özelliği, kutlanmasının kişisel bir olaya bağlanmamasıdır; bayramlar, topluluğun bütününe ilgilendiren törenlerdir. Bayramların diğer bir önemli özelliği ise yılda bir defa ve her zaman tekrar eden belli bir tarihte kutlanmasıdır (Boratav, 2003, s. 259). Türk kültüründe çift sürme, tarlaya tohum atma, ot kazma, ekin biçme, harman kaldırma vb. gibi ekincilikle ilgili işler birtakım geleneklere ve şenlik, şölen, festival gibi eğlencelik etkinliklere konu olmaktadır. Boratav, bu etkinlikler çevresinde teşekkül eden gelenekleri, çok eski zamanlardan kalma bayramların izleri olarak değerlendirilmiştir (2003, s. 273).

DLT’de geçen diğer bir kavram olan “kençliyü” ise “*hanların düğünlerinde veya bayramlarda otuz arşın yüksekliğinde ve minare gibi yağma edilmek için yapılmış bir sofradır*” (2006b, s. 438) şeklinde tanımlanmıştır. Kençliyü kavramı dilimize daha ziyade potlaç¹⁴ veya han yağması olarak yerleşmiştir. Köken itibarıyla Fransızca ‘potlatch’ kelimesinden gelen potlaç, TDK sözlüğünde “*Kızılderililerin birbirlerine armağanlar verdikleri dinî bayram*” olarak tanımlanmıştır (2011, s. 1943). Abdülkadir

¹⁴ Ruth Benedict’in “*Kültür Örüntüleri*” adlı kitabında potlaçlarla ilgili önemli bilgiler vardır. Yazarın incelediği üç ilkel kabileden birisi olan “Amerika’nın Kuzeybatı sahilinde yaşayan Kwakiutlerde evlilik ve yeni ad törenlerinde ciddi boyutlara varan hazırlıklar neticesinde müsrifçe potlaçlar düzenlendiği belirtilmiştir. “*Sizin için, kabilem için evimi bir dövüş alanı yapacağım. Mutlu olun. Bu şimdiye kadar verilen en büyük potlaç olacak. Şef bedeli ateşe koyar, yakar ve büyük bir burundan denize atar. Böylece zenginliğini yitirir ama ölçülemeyecek derecede bir prestij elde eder*” (2011, s. 217). Büyük potlaçlar için bir yıl önceden davetiyelerin dağıtıldığı ve çok uzaktaki kabilelerden malla yüklü kayıkların geldiği belirtilmiştir. Ayrıntılı bilgi için ayrıca bk. (Benedict, 2011, s. 198-218). Huizinga, potlacı bir çeşit müsabaka olarak görmektedir. Çünkü iki tarafın üstünlüğünü kanıtlamak için gösterişte birbiriyle yarışmasına bağlı olan potlaçta bir kazanan bir de kaybeden taraf olmaktadır (2015, s. 84-89). Fransız Yazar Rabelais’in Gargantua ve Pantagruel isimli eserlerinde çeşitli örnekleri görülen aşırı eğlence, haz ve doyum temelli yeme, içme ve eğlenmelerle potlaç arasında bir ilişki kurulabilir (Ayrıca bkz. Rabelais, 2014).

İnan'ın "*Han Yağması Deyiminin Kökeni*" adlı makalesinde verdiği bilgilere göre han yağması, potlaç, şölen, vb. adlarla anılan "bir çeşit yağma geleneği" DLT'deki bilgiler ışığında, Türkler arasında "kençliyü" adıyla bilinmektedir (1957, s. 543-546). Cahit Öztelli'nin de belirttiği gibi "potlaç, han yağması, çanak yağması, tavuk ya da çorba kapma, kençliyü veyahut şölen" hangi adla anılırsa anılsın esas olan Türkler arasında böyle bir geleneğin varlığıdır (1958, s. 30). Divanü Lûgat-it Türk'te geçen bir diğer kavram olan "sugdiç" kelimesi, kışın sıra ile dostlar arasında yapılan şölen, gezek (sıra, nöbet) ziyafeti olarak açıklanmıştır (Kaşgarlı Mahmud, 2006, s. 455).

Platon, Türkçeye şölen olarak çevrilen, "Symposion" isimli eserinde Antik Yunan kültürüne özgü eğlence ve bilgilenme meclisinde yaşananları anlatır. Esere konu olan şölen, Atinalı tragedya yazarı Agathon'un ilk oyunuyla kazandığı birincilik şerefine İÖ 416 yılında gerçekleşmiştir. Eserin giriş kısmında çevirmen tarafından verilen bilgilere göre "şölen" Antik Yunan'da insanların bir araya gelip şiirler ve şarkılarla eğlendiği hemen her konuda fikirlerin bulunduğu bir çeşit içkili sohbet meclisi olarak tanımlanabilir. Ayrıca ziyafet anlamına gelen "syndeipnon" ve Türkçedeki anlamıyla büyük eğlence toplantılarını karşılayan, şenlik veya şölenin tam karşılığı olarak euōkhia kavramı kullanılmaktadır (2014, s. 9-12). Yine Platon tarafından kullanıldığı anlamıyla "symposion", (sempozyum) bilgi şöleni anlamında günümüzde bilimsel toplantılarda yaşatılmaktadır.

Fransız yazar, F. Rabelais, mizahi içerikli "Pantagruel" ve "Gargantua" adlı iki önemli eserini yazarken, "*insanı insan eden gülmektir*" felsefesinden hareket etmiştir; negatif mizah felsefesinin başyapıtı olan bu eserler, karnaval ve şölen tarzı eğlence olgusunun işlenmesi ve tasviri açısından ayrıca dikkat çekicidir. Ortaçağ karanlığı düşünüldüğünde, eserlerin temel felsefesinin neden aşırılıklar üzerine kurulduğu anlaşılabilir. Gargantua, annesinin karnında on bir ay kalmıştır; henüz dünyaya gelmeden önce yani annesi Gargamelle'nin karnındaki son ayda bir şölen tertip edilir¹⁵. Bu şölende "yemek, içmek ve eğlenmek" başlıca unsurlardır. Öyle ki yeni doğan Gargantua bile "*içki içki içki*" diye ağlamaktadır ve onun sesi "İçistan ve İçmenistan" ülkelerinden duyulmuştur¹⁶ (Rabelais, 2014, s. 34). Haz ilkesine göre yemek, içmek, dışkılanmak ve diğer aşırılıklar bu şölenin başlıca unsurlarıdır.

¹⁵ İlgili tasvir için ayrıca bakınız, (Rabelais, 2014, s. 20).

¹⁶ Gargantua'nın babası Grandgousier, annesi Gargamelle'dir. İsimleri büyük ağızlı ve büyük gırtlaklı anlamına gelmektedir. Bir şölen için hazırladığı yiyeceklerden bazıları şunlardır: "*Grandgousier bir keyif ehliydi zamanında, gelmiş geçmiş insanların en içki seveniydi ve tuzlanmış yiyeceklerle bayılırdı. Bu nedenle evinde bol bol Mayence ve Mayonne jombonları bulundurur, bir hayli fûme dilleri, mevsimlik*

Ziya Gökalp, şölen, toy, potlaç ve han yağmasına ait önemli bilgiler vermiştir. Oğuzlarda 24 boyun hazır bulunduğu ve her boyun sadece kendi söğüklerini yiyebildiği millî kurban ziyafetlerine şölen denilmektedir. Bu şölenlerde ozan ve kamlar kopuz çalıp Oğuznâme düzmüşlerdir (2014, s. 73-133). Ayrıca Z. Gökalp, "Türk Medeniyeti Tarihi" isimli eserinde verdiği bilgilere göre, ilkel kavimlerden kalma bir adet olan potlaç¹⁷, genellikle karşı tarafı aciz bırakacak israflı ve gösterişli bir ziyafet çeşididir. Potlaçların şölen veya toydan farkı ziyafetten sonra bir yağmanın düzenlenmesidir. Bu yağma bir çeşit güç gösterisi ve otoritenin tescil edilmesidir (2015, s. 81-211).

Gelebilecek, gelmek isteyebilecek kişileri, aslına bakılırsa civarda bulunan herkesi potlaç şenliğine davet etmek gerekir. Sırada ise kabul etme zorunluluğu vardır: Bazı kültürlerde kabileler ya da haneler onlara sunulan hediyeleri, ticaret yapma ile ittifak kurma tekliflerini kabul etmek zorundadır. Kimsenin hediyeleri reddetme hakkı olmadığı gibi, potlaç şenliklerine katılmama hakkı da yoktur; çünkü şenliğe katılmamak mütekabiliyet zorunluluğundan korkulduğunu gösterecektir. Yemeğe davet edilen kişi daveti kabul etmiş ise bu davetin beraberinde kimi yükümlülükler getireceğini biliyordur. Bu yükümlülükler kabullenilir. Çünkü daveti yapan kişi karşılık konusunda kendine güveniyordur. Karşılıksız kalan bir hediye, özellikle hediye verme düşüncesinden yoksun bir şekilde kabul eden kişiyi küçük düşürür; bu yüzden hediye takası, alan kişi ile veren kişinin onurunu da kapsayan zorunlu bir karşılıklı ilişki sisteminin parçasıdır (Connerton, 2014a, s. 60).

Dede Korkut Kitabı'nın son boyunda yer alan han yağması, potlaç özellikleri göstermektedir. Bunların dışında Oğuz toplumunda görülen yağmasız şölenler de önemli işlevsel görevler üstlenmiştir. Fakir halkın giydirilmesi, doyurulması ve borçlunun borcundan kurtarılması bu şölenler sayesinde mümkün olmuştur (Ziya Gökalp, 2015, s. 214). Dolayısıyla Orhon Abidelerinde yer alan yoksul halkın derlenip toparlanması, fakir halkın zengin yapılması gibi ifadeler (Tekin, 1988, s. 5) bu şölenlerin kadim Türk töresinin sürdürüldüğü toplumsal görevlerine işaret etmektedir.

Türk töresine göre yöneticiler cömert olmalıdır, çıplak halkı giydirmeli, aç halkı doyurmalıdır. Aynı zamanda hükümdarlığın tescili için büyük resmi ziyafetler düzenlenmektedir. Asya Hunlarından itibaren senenin ilk ayında Tanhunun sarayında yapılan, ilkbaharda tahmini beşinci ayda yapılan ve bir de sonbaharda yapılan, devlet işleri ve dinî uygulamalarla ilgili üç büyük toplantı bulunmaktadır. Bu toplantılardan en önemlisi ve gösterişlisi ilkbaharda yapılanıdır. Bu toplantı, gerek kurban ritüelleri, gerek töre ile ilgili kararların alınması, hükümdarlığın tescili ve çeşitli eğlencelik uygulamalarıyla toplumsal, siyasal, dinî ve kültürel açıdan önemli görevler üstlenmiştir (Kafesoğlu, 2014, s. 247-249).

işkembe sucukları ve hardallı siğir etleri, bol bol balık yumurtaları, sosislerin türüsü..." (Rabelais, 2014, s. 21).

¹⁷ Bu konuda ayrıca bakınız (Ziya Gökalp, 2015, s. 81-87).

Türk kültüründe şenlik ve şölenden başka eğlence anlamında gelen diğer bir kavram da toy'dur. Toy, Türkçe'de şenlik, şölen ve düğün anlamını kapsayan ve geniş bir kullanım alanı bulunan bir başka sözcüktür. Tarama Sözlüğü'nde 1. “*şenlik, şölen, ziyafet*”; 2. “*kazdan büyük bir yaban kuşu*” (1996, s. 3832-3833); Derleme Sözlüğü'nde “*toydüğün*” şeklinde geçen kelime, gösterişli düğün, yemek (1993, s. 3975); anlamlarında kullanılmıştır. Kelime anlamı ziyafet olan toy, kültürel açıdan çeşitli sebeplerle yapılagelmiştir. Doymak sözcüğünden gelen toy kelimesi “*bayram, bayram ziyafeti, düğün, düğün yemeği, büyük toplantı, ordu karargâhı, ordugâh, karargâh anlamları yanında eskiden Türk hükümdarları tarafından yılın belli günlerinde devlet ileri gelenleri ile halktan çağrılı olanlara verilen yağmayı andırır ziyafet*” (Çağbayır 2007, s. 4882) şeklinde tanımlanmıştır. Dede Korkut Kitabı'nda yer alan “*Er malına kıymayınca adı çıkmaz*” (Ergin, 2004, s. 74) deyişi, toy düzenleme geleneğinin anlam ve işlevlerinin ifade edilmesi açısından damıtılmış bir ifadedir.

Türk kültüründe toylar sistemli yapılarıyla gerek devlet gerek millet ilişkilerinde önemli görevler üstlenmektedir. Davete katılanların nasıl karşılanacağı, nereye oturtulacağı ve nasıl ağırlanacağı önceden bellidir. Örneğin Çepni boyuna mensup olan Türklere, koyunun sol kürek kemiğinin bulunduğu kısmın ayrılması toy düzenleme geleneğinden kalan bir bilgidir (Sümer, 1992, s. 8).

İbrahim Kafesoğlu'na göre toy, Moğolca kurultay sözcüğünün Türkçe karşılığı olarak bir çeşit meclis ve toplantı anlamında kullanılmaktadır. Ayrıca Kafesoğlu, toy sözcüğünün doymak anlamının bulunmadığını belirtmiştir. Eski tarihli toylarda hükümdarlar açılış konuşmalarını yapmakta ve bunu takiben kurban törenleri gerçekleşmektedir. Bu toylar, esasında devlet ve millet meselelerinin görüşüldüğü toplantılardır (Kafesoğlu, 2014, s. 251-253). Toylarda beyler ve kağanlar tarafından başta yöneticilere ve halka sunulan zengin sofralar, törede yaşatılan bir gelenek olarak aynı zamanda cömertliğe de işaret eden simgesel ve göstergesel bir alandır

Oğuz Kağan Destanı'nın Uygurca varyantında toyla ilgili şu bilgiler verilmiştir: “*Oğuz Kağan büyük bir toy verdi. Halka emir (verdi ki...) (Oğuz Kağan halkı) çağırınca ahali birbirine danıştı ve geldi. Oğuz Kağan kırk masa ve kırk sıra yaptırdı. Türlü yemekler, türlü şaraplar, tatlılar ve kımızlar yediler ve içtiler¹⁸*” (Ergin, 1970, s. 5).

¹⁸ Metin içinde tercümesi verilen parçanın Uygurcası şu şekildedir: “*89 andın song oguz kağan bedük (90) toy birdi. il künge çarlıg.... (91) çarlap kingeşdiler, keldiler. kırk şire (92) kırk bandeng çapturdi. türlüg aşlar, tür- (93) lüg sürmeler, çabuyanlar, kımızlar (94) aşadılar, içdiler*” (Ergin, 1970, s. 20).

Toy kavramının işlendiği bu bölümde kurultay kavramının da değerlendirilmesi gerekmektedir. Eski Türklerde devlet işlerinin görüşüldüğü meclis olarak bilinen kurultay, Moğolca bir kelimedir. Kurultay sözcüğünün diğer Türk lehçelerinde hemen hemen aynı yapıda kullanıldığı görülmüştür. Kurultay, Azerbaycan Türkçesinde “gurultay”, Başkurt Türkçesinde “koroltay”, Kazak Türkçesinde “kurıltay” Kırgız Türkçesinde “kurultay”, Özbek Türkçesinde “kurultay”, Tatar Türkçesinde “korıltay”, Türkmen Türkçesinde “gurultay”, Uygur Türkçesinde “kurultay, syezd” sözcükleriyle karşılanmaktadır (Ercilasun vd. 1991, s. 520-521). Çağbayır kurultayı, *“bir kurumun temel işlerini görüşmek için belirli zamanlarda toplanan genel kurul ve ulusal toplantı”* anlamlarında tanımlamıştır (2007, s. 2856). Bundan başka günümüzde bilimsel toplantılara ve siyasi partilerin kendi iç işlerini görüştükleri toplantılara büyük kongre veya kurultay isimleri verilmektedir.

Oğuz Kağan Destanı’nın Uygur varyantının son bölümünde kurultayla ilgili önemli bilgiler aktarılmıştır:

Ondan sonra Oğuz Kağan büyük kurultay topladı. Maiyetini ve halkını çağırttı. Onlar geldiler ve müşavere ettiler. Oğuz Kağan büyük ordugâh... sağ yanına kırk kulaç direk diktirdi; üstüne bir altın tavuk koydu; altına bir ak koyun bağladı. Sol yanına kırk kulaç direk diktirdi. Üstüne bir gümüş tavuk koydu; dibine bir kara koyun bağladı. Sağ yanda Bozuklar oturdu; sol yanda Üç Oklar oturdu. Kırk gün, kırk gece yediler, içtiler ve sevindiler¹⁹ (Ergin, 1970, s. 14).

Oğuz Kağan Destanı’ndan alınan her iki parçada da görüleceği üzere toy ve kurultay kavramları arasında farklılık gözükmemektedir. Düğün anlamından uzak olan toy sözcüğü destanda, Oğuz’un düzenlediği daha ziyade yemeli içmeli, sohbetli eğlence anlamına gelirken, kurultay ise hem devlet işlerinin görüşüldüğü hem de eğlenme işlevleriyle siyasi, toplumsal, ekonomik vb. amaçlara hizmet eden çok katmanlı toplantılardır.

Dede Korkut Kitabında çeşitli örneklerini gördüğümüz toylar ve şöenler, düzenleyen kişi veya düzenlenme gerekçesine göre çeşitli şekillerde tasnif edilebilir. Buna göre yılda bir kez Hanlar Hanı Bayındır Han tarafından büyük şöen; güveyisi Salur Kazan tarafından han yağması düzenlenir ve bütün Oğuz beyleri davet edilir; katılmak zorunludur. Yapılan bu şöenlerde beylerin hizmetlerine ve statülerine göre herkesin oturacağı yerden yiyeceği yemeğine kadar önceden belirlenen bir düzen söz

¹⁹ Çeviri verilen parçanın Uygurca metni şu şekildedir. (355) ...kene andın (356) song oguz kagan ulug kurıltay (357) çakırdı. nökerlerin, il künlerin (358) çarlap çakırdı; kilip kingeşip olturdılar. oguz (359) kagan bedük ordu..... (360)..... ong yakıda (361) kırık kulaç ığaçnı tiktürdi. anung (362) başıda bir altın taguk koydı; adakı- (363) da bir ak koyun bağladı. çong (364) yakıda kırık kulaç agaçnı tiktür- (365) di. anung başıda bir kümüş taguk koydı; (366) adakıda bir kara koyunı bağladı. (367) ong yakda buzuklar olturdi. (368) çong yağda üç oklar olturdi. (369) kırık kün, kırık kiçe aşadılar, (370) içdiler; siving tapdılar. (Ergin, 1970, s. 29).

konusudur. Ayrıca, akından sonra, çocuklara ad koyulacağı zamanlarda, erkek çocuğun ilk avından sonra *“attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kırdırarak”* Oğuz beyleri ağırlandı. Çocuk sahibi olmak gibi bir dilekte bulunulacağı zaman hacet toyları düzenlenmiştir. Bu toyun ötekilerden ayırıcı bazı özellikleri şunlardır: *“Aç doyurulur, yalnızca giydirilir ve borçlu borcundan kurtarılır”*. Esir düşen kahramanın esaretten kurtulması neticesinde oluşan büyük sevinçlerden sonra da toylar düzenlenir. Ayrıca düğün toyları da ziyafet ve eğlence yönünden zengin ortamlardır. Söz konusu kutlamalar, yeme-içme, toy, şölen gibi türlü adlarla anılmaktadır (Gökyay, 1973, s. 394).

Dede Korkut Kitabında yer alan boylar, daima han tarafından verilen bir toy (ziyafet) ile başlamaktadır. Bu toy, bugünkü anlamda yorumlandığında Oğuz beylerinin davet edildiği bir çeşit kurultay niteliği taşır. Eğlence unsuru bir çeşit kutlama ve ayin tarzındadır. Yılda bir kez Bayındır Han tarafından verilen büyük toy, İç ve Dış Oğuzların Han tarafından ağırlandığı bir toplantıdır. Oğuz beyleri önceden tertip edilen çadırlara otururlar toplumsal rollere göre ağırlandır. Gerek Bayındır Han gerek Salur Kazan divanına davet edilen Oğuz beyleri, daha önceden belirlenen kurallara göre ağırlanır ve uğurlanırlar. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyu söz konusu durumun bir sunumudur.

Bir gün Kam Gan oğlu Han Bayındır yirinden turmuş-idi. Şâmi günlüğü yir yüzine dikdürmüş-idi. Ala sayvanı gök yüzine aşanmış-idi. Biñ yirde ipek halıçası döşenmiş-idi. Hanlar hanı Han Bayındır yılda bir kere toy idüp Oğuz biglerin konuklar-idi. Gine toy idüp attan aygır deveden buğra koyundan koç kırdurmuş-idi. Bir yire ağ otağ bir yere kızıl otağ bir yere kara otağ kurdurmuş-idi Kimiñ ki oğlu kızı yok kara otağa konduruñ kara kiçe altına döşeñ, kara koyun yahnısından öñine getürüñ, yir-ise yisün yimez-ise tursun gitsün dimiş-idi. Oğlu olanı ağ otağa kızı olanı kızıl otağa konduruñ, oğlu kızı olmayanı Allah Ta'ala kargayupdur, biz dahi kargaruz bellü bilsün dimiş idi (Ergin, 2004, s. 77-78).

Aktarılan hikâye görüldüğü gibi bir toyla başlamıştır; bu toy, bütün Oğuz beylerinin davet edildiği yılda sadece bir kez Bayındır Han divanında düzenlenen büyük şöendir. Bu şölen Oğuz beylerinin ülkenin geleceği ve sorunları hakkında görüş alışverişinde bulunmasıyla siyasi, soyun devamına yönelik katı uygulamalarıyla toplumsal anlamda önemli görevler üstlenmektedir.

Hikâyelerde yer alan en büyük fiili kahraman Salur Kazan tarafından yılda bir kez han yağması düzenlenmektedir. Bu şölenlere katılmak bağlılık, katılmamak devlete isyan ve başkaldırı nedenidir. Ayrıca özellikle delikanlıların ilk avlarından sonra ve her savaş sonrası ganimet paylaşımı için küçük şöenler düzenlenmektedir. Hikâyelere göre Oğuz yurdunda Bayındır Han divanında düzenlenen büyük şölen, Salur Kazan tarafından

Han-ı Yağma adıyla düzenlenen büyük şölen, bunlara ek olarak savaş sonrası ganimetlerin paylaşıldığı şölen ve av sonrasında düzenlenen şölenler şeklinde bir tasnif yapılabilir. Bu tasnifte Bayındır Han divanında düzenlenen şölen ve güveyisi Salur Kazan tarafından düzenlenen han yağması bütün Oğuz'un davet edildiği ve katılımın zorunlu olduğu büyük şölenlerdir. Savaş sonrasında ve av sonrasında düzenlenen şölenler ise daha küçük ölçeklidir. Benzer şekilde Türk kültüründe av, içinde barındırdığı etkinliklerden ötürü bir çeşit şölendir. Sürek avların giden Oğuz erleri günlerce yurtlarından uzak kalırlar. Av, yiğitliğin sergilendiği ve her zaman tetikte hazır bir ordunun bulunması için bir tatbikat alanı gibidir. Oğuz yurdunda ava çıkmadan ve avdan dönenler için, hanımları veya anneleri tarafından günlerce süren toylar ve şölenler tertip edilir.

Dede Korkut Kitabı'nda örneklerini gördüğümüz toylar, yeme-içme-eğlenme açısından çok zengin ziyafetlerdir. Oğuz'da düzenlenen toy ve şölenlerde eğlencenin asli unsurlarından birisi olan yemek geleneği kültürel katmanlar açısından oldukça zengindir. Şölen sofrası, cömertlik, itibar, iktidar veya otorite, yiğitlik, mutluluk, birlik ve beraberliğin bir arada sunulduğu önemli bir göstergedir (Özarlan, 2012, s. 45). Şölende eğlencenin şekliyle ilgili verilen bilgiler önemlidir:

Bir gün Ulaş oğlu, tülû kuşuñ yavrısı, beze miskin umudı, Amıt suynuñ aslanı, Karaçuğuñ kaplanı, konur atuñ iyesi, Han Uruzuñ ağası, Bayındır Hanuñ güyegüsi, Kalın Oğuzuñ devleti, kalmış yigit arhası Salur Kazan yirinden turmış-idi. Toksan başlu ban ivlerin kara yirüñ üzerine dikdürmiş-idi. Toksan yirde ala kalı ipek döşemiş-idi. Seksen yirde badyalar kurılmış-idi. Altun ayak surâhiler düzilmiş-idi. Tokuz kara gözlü, hub yüzlü, saçı ardına örölü, göksi kızıl dügmelü, elleri bileginden kınalu, parmakları niğarlu, mahbub kâfir kızları kalın Oğuz biglerine sağrak sürüp içerler-idi (Ergin, 2004, s. 95).

Toylar zengin anlam dünyaları açısından son derece önemli toplantılardır; gerek eski Türk destanlarında sunulan özellikleriyle gerek simgesel anlamlarıyla başta kadim Türk töresi olmak üzere devlet geleneklerinin yaşatıldığı tören ortamlarıdır. Beylerin ve halkın yığınak olmasından dolayı, toy sözcüğü kalabalık, topluluk anlamlarına da gelmektedir (Duymaz, 2005, s. 39)²⁰. Dede Korkut Hikâyelerinde düzenlenen toylar üzerine araştırmacılar tarafından çeşitli tasnifler yapılmıştır.

²⁰ Bu hususta daha fazla bilgi için ayrıca bk. (Duymaz, 2005, s. 37-60).

Orhan Şaik Gökyay tarafından yapılan tasnife göre Dede Korkut boylarında sekiz toy bulunmaktadır:

1. Bayındır Hanın verdiği yıllık toylar,
2. Her akından sonra verilen toylar,
3. Çocuğun ilk avından dönüşünde verilen toylar,
4. Hacet toyları,
5. Çocuğa ad konacağı zaman düzenlenen toylar,
6. Düşün için verilen toylar,
7. Büyük sevinçlerden sonra verilen toylar,
8. Yağma toyu (1973, s. CCCXCIII - CCCXCIV).

Gökyay tarafından yapılan sınıflandırma biraz bulanıktır. Daha ziyade hikâyedeki toyun geçiş şekline göre bir tasnif denemesi yapılmıştır. Bu bağlamda bazı toylar düzenlenme maksadı ve tertibi (geçiş törenleri gibi) açısından birbirine bağlıdır. Ali Duymaz tarafından yapılan sınıflandırma söz konusu bulanıklığı büyük ölçüde gidermiştir. Duymaz, toyları genel olarak dört ana başlığa ayırmış ve çeşitli alt başlıklar altında çözümlenmiştir:

1. *Doğum öncesi toylar*,
2. *Erişkinliğe geçiş toyları*:
(a) İlk av toyları, (b) Ad koyma toyları, (c) Evlilik toyları,
3. *Akın toyları*:
(a) Akına çıkış toyları, (b) Akın dönüşü zafer toyları, (c) Yağma toyları / Potlaç / Kençliyü
4. *Ölüm toyları / Yuğ* (2005, s. 47-58).

Metin Özarslan “On The Concepts of Feast, Banquet, Entertainment in The Book of Dede Korkut” [Dede Korkut Kitabı’nda Ziyafet, Şölen, Eğlence Kavramları Üzerine] başlıklı makalesinde toyları beş kategoride değerlendirmiştir:

- a. *Yağma Toyları*: Sosyal dayanışma ve paylaşmayı güçlendirmek için beyler tarafından yağma toyu düzenlenmektedir.
- b. *Dilek Toyları*: Çocuğu olmayan veya erkek çocuğu olmayan bir bey tarafından çocuk sahibi olmak gibi bir dileğin gerçekleşmesi için düzenlenmektedir.

- c. *İlk Av Toyları*: Oğuz yiğitlerinin ilk avlarından dönüşte anneleri tarafından düzenlenmektedir.
- d. *Düğün Toyları*: Düğün veya nişan amacıyla düzenlenmektedir.
- e. *Sevinç Toyları*: Geçekleşen bir dileğin ardından veya esir düşen bir yiğidin kurtulması vesilesiyle düzenlenir (2012, s. 42-45).

Naciye Yıldız tarafından “Gorkutın Gabrı Kazılığı” başlıklı boydan hareketle yapılan başka bir tasnif denemesinde toylar üç ana başlık ve on yedi maddede sınıflandırılmıştır:

1. *Geçiş Dönemi Toyları*: (a) Doğum öncesi toyu, (b) Doğum toyu, (c) Saç kesme toyu, (ç) Ad ve beylik alma toyu, (d) Evlenme toyu, (e) İlk av toyu, (f) Esaretten kurtulma toyu, (g) Mesleği bırakma toyu, (ğ) 120 yaş toyu;
2. *Hanlık İlgili Toylar*: (a) Akına çıkış toyu, (b) Zafer toyu, (c) Han seçme toyu, (ç) Uzlaştırma toyu, (d) Yağma toyu;
3. *Günlük Hayatla İlgili Toylar*: (a) Bereket toyu, (b) Özür dileme toyu, (c) Düş yorma toyu. (2016, s. 1527).

Başta Oğuz Kağan Destanı ve Dede Korkut boyları olmak üzere, eski Türk yaşantısından hareketle gerek Orhan Şaik Gökyay gerek Ali Duymaz tarafından yapılan tasnifler sonucunda toy geleneğinin toplumsal yapı içerisinde kazandığı mevkii ortaya konulmuştur. Barthold, Kafesoğlu ve Faruk Sümer gibi araştırmacıların görüşlerinden yola çıkan Naciye Yıldız, XIII. yüzyıldan sonra toy sözcüğünün anlam değişimine uğradığını ve devlet meclisi anlamının ortadan kalktığını, bu anlamın kurultay sözcüğü ile karşılanmaya başladığını ve toy sözcüğünün ise sadece yemekli eğlence olarak yaygınlaşmaya başladığını belirtmiştir (2016, s. 1516).

Türklerde toy düzenleme geleneği geçiş törenlerinde çeşitli şekillerde yaşatılmaya devam etmektedir. Doğumun verdiği mutluluk sonrasında “doğum toyu veya anma günleri”; erkeklige ilk adımın atıldığı sünnet sonrasında “sünnet toyu/töreni/düğünü”; yiğitliğin tescil edilmesi ve vatan borcunun ödenmesi öncesi veya sonrasında “asker uğurlama veya karşılama toyu/gecesi/eğlencesi”; ayrıca söz, nişan, düğün ve ölüm yolculuğunda çeşitli türlerde toylar düzenlenmektedir. Cenaze esnasında ve sonrası düzenlenen toylarda dinî içerikler daha baskın olurken sünnet ve asker toylarında dinî ve dünyevi özellikler bir arada bulunmaktadır. Söz, nişan ve düğün toyları da

çoğunlukla geleneksel özellikler göstermektedir. Bu toylara bazı durumlarda mevlit okumalarıyla dinî bir içerik kazandırılmaktadır.

Seyahatnâmelerde şenlik ve toylar hakkında önemli bilgiler verilmektedir. Bilindiği üzere seyahatnâmeler, gezginlerin tercihlerine göre, ziyaret ettikleri yerler hakkında, coğrafi, tarihi, siyasi, ekonomik ve kültürel açıdan önemli bilgiler veren eserlerdir. İbn Battûta Seyahatnâmesi'nde geçen şölen, şenlik ve toy adındaki toplantıların daha çok bir misafiri ağırlama, cömertlik, ziyafet sürme, hediyeleşme amacıyla tertip edildiği ve toplantının amacına göre eğlendirildiği görülmektedir. Battûta, Birkî emirinin düzenlediği şölenle ilgili şu bilgileri paylaşmıştır: *"Hükümdarla birlikte şehre girişimizin üçüncü günü büyük bir davet tertip edildi. Şehrin ileri gelenleri, ordunun yüksek rütbeli subayları, şeyler, bilginler hepsi bu şölene çağrıldılar. Ziyafetler çekildi, güzel sesli hafızların okudukları Kur'an-ı Kerim dinlendi"* (2004, s. 424). Ayrıca, İbn Battûta Seyahatnâmesinde, toy hakkında şu bilgiler de yer almaktadır:

Tinkîz Han kendi kanunlarıyla ilgili bir kitap telif etmiştir. Ona Yasâk adını veriyorlar. Onlara göre, kim bu kitabın kanunlarına aykırı davranırsa tahttan indirilmesi şart olur! Tinkîz Kanunnâmesi'ndeki kurallardan biri de her sene "tûy" [=toy] adını verdikleri bir toplantı tertip edilmesidir. Tûy, şölen günü demektir. Bu şölende Tinkîz'in oğulları ve büyük kumandanlar ülkenin her yanından koşup gelirler. Hatunlar ve ordunun ileri gelen subayları orada bulunur. Eğer dönemin hükümdarı söz konusu kanunlardan birini değiştirmişse ileri gelenler ona dönerek şöyle derler: "Sen şu hükmü değiştirdin, şöyle yaptın! Senin tahttan indirilmen şart olmuştur!" (İbn Battûta, 2004, s. 535).

İbn Battûta'nın Çin ziyaretindeki bir toyla ilgili paylaştığı bilgilerden hareketle farklı kültür ve medeniyet dairelerinde misafirlerin kendi geleneklerine ve inanışlarına göre ağırlandığı görülmektedir. Bu bağlamda şölen etlerinin Müslüman aşçılar tarafından kesilmesi ve yemeklerin onlar tarafından pişirilmesi oldukça önemlidir. *"Kurtay, Çin'in emîrû'l-ümeâsıdır (beylerbeyi). Bizi evine misafir ederek şölen düzenledi. Onlar bu çağrıya tovâ (toy, şölen) diyorlar. Şehrin ileri gelenleri de oradaydı. Müslüman aşçılar getirilip hayvanlar onlara kestirildi. Yemekleri de onlar yaptı. Büyük emir, yüksek makamına rağmen kendi eliyle bize yemekler sunuyor ve et kesiyordu. Üç gün misafiri olduk onun"* (İbn Battûta, 2004, s. 908).

Toy, aslında şölen, ziyafet anlamına gelir. *Moğolların Gizli Tarihi* adlı eserde Timuçin ile Camuha dostlukları münasebetiyle bir toy düzenlemişlerdir. İlgili metin şu şekildedir:

Onlar: "Kadim zamanki ihtiyarların sözlerini duyduk. Buna göre dost olan kimselerin hayatı ve canı bir olur. Onlar birbirini terketmezler, birbirinin hayatını korurlar" diyerek yeniden dost oldular ve: "Şimdi yine dostluğumuzu tazeleyelim!" dediler. Temucin, Merkit'li Tohto'a'dan iğtinam ettiği altın kuşağı dostu Camuha'nın (beline)

bağladı ve dostu Camuha'yı, Tohto'a'nın birkaç yıldan beri kulunlamamış kara yeleli ve kara kuyruklu kısırağına bindirdi. Camuha Uvas Merkit'li Dayir-usun'dan iğtinam ettiği altın kuşağı dostu Temucin'in (beline) bağladı ve Temucin'i (yine) Dayir-usun'un boynuzlu kuzuya benziyen kır atına bindirdi. Onlar Horhonah cubur'da, Huldahar kayalığı civarındaki koyu yapraklı bir ağacın altında dost olmaya söz verip sevinç içerisinde ziyafet tertip ettiler, geceyi de bir yorgan altında geçirdiler (Temir, 2016, s. 53).

Ahmet Temir, metinde geçen “toyılan” terimini “ziyafet çekmek, düğün yapmak” anlamında yorumlamıştır. Türkçe’de “toy”, olarak bilinen kelime Türk lehçelerinde “tuy” olarak geçmektedir (2016, s. 53). Düğün, doğum vs. hâller için düzenlenen büyük ziyafete pek çok Türk lehçesinde toy veya tuy denilmektedir. Ancak kelime şölen münasebetiyle toplanan liderlerin siyasî danışma ve mütalaalarını da içermeye başlayınca kurultay anlamında da kullanılmaya başlanmıştır. İbn Battûta burada kelimeyi "büyük kurultay" anlamında kullanmıştır (İbn Battûta, 2004, s. 552).

Büyük toplantılara verilen bir diğer isim de törendir; Türkçe Sözlükte “*bir toplulukta, üyelerin belli bir olayı, kişiyi veya değeri ayırt edip sembolleştirmesi, bunların anlam ve öneminin güçlendirilmesi amaçlarıyla düzenlenen hareket dizisi, merasim*” anlamlarına gelirken ayrıca “*anma, kutlama, nişan, evlenme, ölüm gibi sebeplerle yapılan toplantı, merasim, seremoni*”ler (2011, s. 2378) tören olarak tanımlanmaktadır. Tören sözcüğü dinî özellikleri öne çıkarmakta ve kutsama yanı ağır basmaktadır; ayrıca tören sözcüğü çeşitli geçiş töreni gibi kutlamalar söz konusu olduğunda da kullanılmaktadır.

Türk diline batılı dillerden geçen ve herhangi bir amaçla yapılan toplantı veya eğlencelik şenlik, şölen anlamını içeren çeşitli kavramlar bulunmaktadır. Bunlardan “*meeting, conference, convention, congress, gathering*” çok boyutlu olarak toplu etkinlik, toplanma, anma, yürüyüş, tanıtım, propaganda, eğlence vb. gibi çeşitli amaçlarla yapılan toplantıları kapsamaktadır. Miting, konferans ve kongre kelimeleri zaten Türkçe’de yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Ayrıca şenlik anlamına gelen “*festival, festivity, feast, fiesta, gala*”; eğlence anlamına gelen “*entertainment, amusement, fun, carnival*”; kutlama anlamına gelen “*celebration*” kelimeleri oldukça önemlidir. Yine sıralanan bu kelimelerden bazıları da Türkçe’ye yerleşmiştir. Gerek akademik, gerek popüler çalışmalardan hareketle, bu sıralanan ifadelerin tamamını kapsayan, bir şemsiye kavram olarak kullanımı daha yaygın olan festival kavramı üzerinde durulması ayrıca önem arz etmektedir.

Latince “*festum*” sözcüğünden türeyen festival kavramı (Falassi, 1987, s. 1), Türk Dil Kurumu sözlüğünde “*dönemi, yapıldığı çevre, katılanların sayısı veya niteliği programla*

belirtilen ve özel önemi olan sanatsal gösteri"; sinema veya tiyatro gibi *"belli bir sanat dalında oyun ve filmlerin sunulması ve gösterilmesi sonunda ödül, derece verilmesi biçiminde düzenlenen ulusal veya uluslararası gösteri dizisi, şenlik"*. Antalya Film Festivali gibi; veya *"bir bölgenin en ünlü ürünü için yapılan gösteri, şenlik: Kiraz Festivali ya da düzensiz toplantı, curcuna"* anlamlarına gelecek şekilde tanımlanmıştır (2011, s. 864).

Festivaller katılımcıların türüne (farklı il ve ülkelerden) ve sayısına bağlı olarak *yerel/ulusal* ve *uluslararası* olmak üzere iki başlıkta incelenebilir. Yerel/ulusal festivaller, herhangi bir ilde düzenlenen yöresel etkinliklerdir. Bu tür etkinliklere sadece yerel unsurların katılımı söz konusudur. Pide Festivali, Kivi Festivali, Bal Festivali, Kiraz Festivali, Yumurta Bayramı vb. örnekler bu grupta değerlendirilebilir. Uluslararası festivaller ise ulusal festivallere göre daha fazla katılımın sağlandığı eğlencelik etkinliklerdir. Geleneksel şenliklerin turistik amaçlar için isimleri çoğu kez *"... uluslararası festivali"* şeklinde değiştirilmiştir. Farklı il ve ülkelerden dans toplulukları, sanatçılar ve ziyaretçiler bu etkinliklere davet edilmektedir.

Takvimsel olarak belli aralıklarla ulusal veya uluslararası katılımı ile düzenlenen ve grup yaşamında kökleşmiş amaçlara hizmet eden festivaller, atalara tapma, kutlama, kutsama, hüner ve yeteneklerin icrası, grup mirasının ifade edilmesi gibi sahip olduğu birçok özellikten dolayı çok yönlü etkinliklerdir (Stoeltje, 2009, s. 334). Yine festival, *"sembolik etkileşime dayalı paylaşılan duygusal bir yaşanmışlık dizisidir"* (Smith, 2009, s. 348).

Festivallerde ritüel özelliklerin bulunduğu, hatta pek çok festivalin bir ritüelin veya tarihsel bir geçmişin hikâyesi olduğu söylenmektedir. Sadie, bu durumu festivallerin ilk olarak dinle ilgili olguların bir parçası olarak ortaya çıkmasıyla açıklamaktadır (Waterman, 1998, s. 57). Dinî perhize girmeden önceki birkaç günde aşırı yeme-içe durumu, gelecek perhiz döneminin acısını çıkarmak isterken ölçüyü kaçırma durumu festival ve karnaval olarak kurumlaşmıştır. Fasching geleneği de böyle başlamıştır (Ortaylı, 2013, s. 120).

Festival, bütün kültürel çevrelerde karşılaşılan toplumsal bir olaydır. Dinamik, kareografik, estetik yönlerinin renkli ve dramatik yoğunluğu, tarihsel kökleri derinde olan ve ziyaretçilerin toplu olarak ilgiyle katıldıkları bir kutlamadır. Festival, kutsal ve/veya kutsal olmayan, kişisel veya toplu olarak gerçekleşen geleneği onaylamak ve yenilik getirmek, nostaljik yenilikler önermek gibi özellikleriyle en arkaik halk

göreneklerinin hayatta kalması için ifade araçlarının sağlandığı ve güzel sanatların sergilendiği bir eğlence biçimidir (Falassi, 1987, s. 1).

“İkinci Dünya Savaşı sonrasında toplumlarda festivaller yeni bir anlam ve önem kazanmıştır. Bu dönemde festivallerin içeriği günlük kültürün dışavurumundan, miras ve tarihle ilgili olan festivallere kadar değişiklik göstermekte ve hikâye anlatımı, tiyatro, müzik festivalleri vb. geniş bir olaylar çeşitliliği içermektedir” (Kladou, 2011, s. 28). Yapılan değerlendirmelerden hareketle şenlik, şölen ve festivallerin dinî özelliklerinin zamanla aşınmaya başladığı ve günümüzde ise bu tür eğlence içerikli etkinliklerin sadece dinî bağlamda ritüel kökenli bir kutlama olduğu imajının kalmasıdır. Nitekim, Batı toplumlarında kiliselerde dans ve eğlenceyle doğan ve sonuçta dinî yaşamın bir bakiyesi olan karnavallar gibi şenlik, şölen ve festivaller de ritüel uygulamalar bakımından zamanla zayıflamış ve söz konusu eğlencelik kutlamalar yeniden anlamlandırılmış ve yeni bir formda gelenekselleşmiştir (Akarpınar, 2004, s. 28).

Festivali geleneksel davranış grubu olarak tanımlayan Smith, festivallerde icra olunan olayların tamamının törensel olmadığını ve törensel olayların da diğer olaylar gibi festivalin bir ögesi olduğunu belirtmiştir (2009, s. 342-347). Paul Connerton, herhangi bir *“törene mitostan farklı bir biçim olarak baktığımızda, onun yalnızca belli bazı inançların dile getirilmesinin alternatif bir biçimi olmadığını, bazı şeylerin ancak onunla dile getirilebildiğini görürüz”* (2014, s. 94) demektedir. Dolayısıyla festivalin ritüelle sıkı bir ilişkisi bulunmaktadır; buna göre modern dinî sistemlerin yerel dinlerin törenlerini yok etme girişimi başarısız olmuş ve modern inanç sistemleri, yeni bir isim altında festival formunu yaratarak onları onaylanabilir hale getirmiştir (Stoeltje, 2009, s. 335; Özdemir, 200, s. 55). Bundan dolayı *“festival, şenlik veya bayramlar grubun geleneksel ve paylaşılan yaşantısının çok yönlü yorumlarını içermektedir”* (Özdemir, 2005, s. 55).

Stoeltje'ye göre festivallerin birçoğu, *“menfaatçi otoritelerin veya girişimlerin ticari, ideolojik veya politik amaçlarına hizmet eden genellikle günümüze ait modern yapılarıdır”* (2009, s. 335). Dolayısıyla tarihi bağlamda festivaller, İlk ve Ortaçağ'da iktidarın alaya alındığı kültürel ortamlar iken günümüzde organizasyon başta olmak üzere hemen hemen festivalin tamamı iktidarın ve siyasetin hâkimiyet alanına dönüşmüş ve siyasi iktidarın sürekliliğinde temel belirleyici olmuştur (Kaya-Erdoğan, 2011, s. 79).

Festival ve şenlik gibi eğlencelik kutlamalar, özel bir davranış türü olarak tanımlanamaz. Ancak geleneksel davranış grubu olarak tanımlanabilir (Smith, 2009, s.

347). Çünkü şenlik ve festivaller, kültürel unsurları buluşturan çok katmanlı bir gelenekler bileşkesinden meydana gelmektedir. Festivallerde gerçekleştirilecek etkinliklerin seçiminde birçok etken rol oynamaktadır. Genellikle geniş kitlelere hitap edecek ve katılımı arttıracak etkinlik çeşitlerinin seçilmesi tercih edilmektedir. Dolayısıyla geniş kitlelere hitap eden tiyatro, sinema, halk dansları, fotoğraf, resim, heykel, klasik müzik, caz, halk müziği, sanat müziği, tasavvuf müziği, pop, rock ve alternatif müzik çeşitleri gibi birçok sanat dalının bir arada sergilenmesi katılımı arttıran etkenlerdendir (Kaya-Erdoğan, 2011, s. 89). Bundan dolayı festival, hiç şüphesiz, kenti dünya kamuoyuna pazarlayan en önemli araçlarından birisi, belki de en önemlisidir. Festivaller, katılımcılar açısından basit bir şekilde eğlence düzleminde açıklanan bir olgu olarak değerlendirilmektedir; yine festivali organizasyon, sponsorluk, reklamcılık ve medya ayağı bağlamında küreselleşmenin ve ekonomik kalkınmanın simgelerinden bir tanesi olarak değerlendirmek mümkündür (Yardımcı, 2014, s. 8-12).

Festivaller, farklı yaş ve ilgi alanından oluşan katılımcılara cazip gelen genellikle yemek, müzik, canlı eğlence, sergiler, oyunlar, yarışlar ve çeşitli diğer eğlence aktiviteleri sunmaktadır. Festivalin tematik adı programda güçlü bir yere sahiptir. Festivallerin çoğu bir günlük bir program akışına sahiptir. Ama bazı festivaller, iki-üç gün veya bir hafta süreyle kutlanmaktadır. Bir günlük programlar çoğunlukla hafta sonu gerçekleşmekte ve kutlamalar için cumartesi veya pazar günü tercih edilmektedir. İki günlük kutlamalar hem cumartesi hem de pazar günü şeklinde düzenlenirken üç günlük kutlamalar perşembe gecesinden başlayacak şekilde düzenlenmektedir. Dikkat edilecek olursa çoğunlukta olan kutlamalar için hafta sonu tercihi ön plandadır. Bir hafta veya daha uzun süreli festivaller, özellikle tatil bölgelerinde turizmi teşvik etmek için aralıklı olarak birbirini izleyen hafta sonlarında sunulmaktadır (Janiskee, 2009, s. 33).

Festival düzenlenen ortamlar, bir çeşit kültürel iletişim alanıdır; burada iletişimin dili, belki de en önemli unsuru aktivitedir. Bunun dışında dil, müzik, nesneler, eylemler ve katılımcılar iletişim için mevcuttur. Giyim-kuşamdan, müzik ve dansa festival bir göstergeler dizisidir. Festivalin bu göstergeler üzerinden verdiği yoruma açık mesajlar, esasında grubun paylaşılan deneyimidir (Stoeltje, 2009, s. 336-339).

Festival aktif bir şekilde katılımcılara cazip gelen, halka açık, katılımın ve performansın bir arada sunulduğu bir iletişim durumudur. Festival çoğunlukla büyük ölçekli sosyal birimleri kapsamalarına rağmen, orada küçük ölçekli sosyal iletişim ve yüz yüze

etkileşimle oluşturulan performanslar da ortaya çıkmaktadır. Festival performansı grubun mirasının birleştirilmesine hizmet eder (Kuutma, 1998, s. 79).

Belli bir festivalde sunulan aktiviteler, toplumun endişelerini yansıtmaktadır. Festival böylece kişisel onaylama, siyasi eylem ve toplumsal canlanmayı düşündürürken özellikle de etnik köken ifadesi için bir sahne sağlar. Festival, yenilenmeyi kolaylaştır ve sosyal yaşamı yürürlüğe koyar. Kendi çıkarları doğrultusunda hareket ederek grubun kimliğini ve gücünü pekiştirir; sosyal sorunların dile getirilmesine katkıda bulunur. Festivalin mesajı, grubun paylaşılan deneyimi ve bu deneyimlere ait çoklu yorumlarla ilişkilidir. Özetle festival, grubu bir araya getirmektedir; festival ortamlarında toplumun kendisiyle ve toplum içinde bireyler arasında çeşitli iletişimler kurulur (Kuutma, 1998, s. 79).

Festival kültürlerin yaşatılan belleklerindeki verileri saklayan toplu gösterilerdir. Katılım, performans, dans, müzik, yarışma vb. çeşitli aktiviteleri kapsayan simge, sembol ve maske gibi zengin aksesuar bileşenleriyle çeşitliliğe ve renkliliğe açık, sosyal ilişkiler ağı yönünden donanımlı etkinliklerdir. Festivaller katılımcılara, cinsiyet, meslekî, dinî, siyasi, etnik vb. kimlikleri, türlü sınıflandırmaların sınırlarını aşmanın hazzıyla, insan olmanın temel gereksinimlerinden olan özgürlük duygusunu yaşamalarına uygun ortamları yaratır (Öğüt-Eker, 2016, s. 120).

Verilen açıklamalardan hareketle en geniş manada festival şu şekilde tanımlanabilir: Festival, cazibe, deneyim, yaratıcılık, özgünlük, otantiklik, yöresellik, geleneksellik, ulaşılabilirlik ve ekonomi kavramlarını, törensel olduğu belirtilen belli bir mekânda, takvimsel bir zaman diliminden beri tekrarlanan, belli bir grup kimliğinin yansıtılmasıdır. Festival temeli mit, efsane, ritüel, tarihsel gerçek, inanış, yaşantı, gelenek veya herhangi bir gruba ait kültürel bir içeriğe dayandırılan, mutluluğun giyim-kuşam, simge, sembol ve aksesuarlar yönünden çeşitli şekillerde sunulduğu gösterilerdir. Festival genel anlamda sanat, özel anlamda müzik, gösteri, dans, oyun, yarışmalar ve fizyolojik bir gereksinim olarak yemek alanıyla bütünleyen, kapsamı spor, sergi, fuar, gibi özel ilgiye hitap eden içeriklerle doldurulmuş gelenekler bileşkesidir. Festival, çeşitli aktiviteler çevresinde örgütlenmiş, köyü, kenti, yöreyi, bölgeyi, ülkeyi temsil potansiyeli yüksek olan, çok katılımlı ancak özel olarak turistik bir pazar ve ekonomi yaratmak amacıyla üretilen bir kültür endüstrisi alanıdır²¹.

²¹ Burada çok boyutlu tanımlanan festival kavramı, her ne kadar köken itibarıyla bir folklor olarak değerlendirilse de günümüz bağlamları açısından yapısında birçok "icat edilmiş içeriğe" sahip olmasından

Yabancı dillerden Türkçe'ye geçen diğer bir kavram ise karnavaldır. Latince “carnival”, Fransızca “carnaval” İtalyanca “carnelevare” sözcüğünden türeyen karnaval kelimesi TDK sözlüğünde “*Hristiyanların belli dönemlerde renkli, komik ve şaşırtıcı kılıklara girerek yaptıkları şenlik ve eğlence dönemi ve bu dönemde yapılan eğlence, şenlik*” (2011, s. 1335) anlamına gelmektedir. Bir başka sözlükte karnaval, “*Hristiyanların 40 gün süren büyük perhiz öncesindeki Salı günü şaşırtıcı kılıklara girerek yaptıkları et kesimi eğlencesi*” olarak tanımlanmıştır. Bu eğlencenin yapıldığı dönem karnaval olarak isimlendirilmektedir. İnsanlar karnaval günü karnaval maskesini takıp gülünç ve tuhaf bir biçimde giyinerek eğlenceye katılırlar (Çağbayır, 2007, s. 2443).

Ortaçağda kiliselerde dans, çeşitli oyunlar ve içkili kutlamalar yapılmıştır. Kiliselerde başta rahipler, kadınlar ve neredeyse tüm cemaatin katılımıyla gerçekleşen dans âdeti özellikle geç Ortaçağda çok yaygın bir davranış türü olarak gözlenmiştir. XII. ve XIII. yüzyılda Katolik liderler kilisenin fiziksel mekânında gerçekleşen dansı, asi ve esrik davranışları tasfiye etmişlerdir. Ancak bu tür insanî davranış ve gereksinimlerin toptan yasaklanması mümkün olmadığından dans ve diğer harekete bağlı oyun çeşitleri ile içki içmek gibi faaliyetler kilisenin fiziksel alanından çekilerek kendi meşruiyetini sağlamıştır. Rahiplerin kilisede dans içerikli eğlenceleri yasaklaması üzerine dans ve eğlence sokağa açılmış ve kilise istemeden de olsa karnaval olarak adlandırılan sokak kutlamalarını icat etmiştir. Bunun bir sonucu olarak düzenlenen şenliklerde önemli bir artış olmuştur. Dolayısıyla Ortaçağda şenliklerin hızlı bir şekilde yayılmasında kiliselerin engelleyici davranışları ve yasaklamaları etkilidir (Ehrenreich, 2009, s. 101-103).

Karnaval resmi kültüre karşı olarak konumlanmış bir halk kültürü unsuru olarak kahkahayı, doğayı ve toplumsal yaşamın bütün örüntülerini, bedenin performans ve işlevleri üzerinden sözsüz, sözlü ve davranışsal unsurların bütünleşmesiyle yansıtıldığı bir formdur. Günlük yaşamda onaylanmayacak kabalıklar, aşırı yeme-içme, geçirme, yellenme gibi aşırılıklar, otoritenin sorgulanması, türlü eleştiriler, argo söylem, hakaret, küfür, müstehcenlik içeren unsurlar ve kahkaha gibi davranış türleri karnavalın doğasını oluşturan bileşenlerdir. Dolayısıyla karnaval bir veya birkaç günlük eylem ve söyleme dayalı özgürlükler alanıdır (Bakhtin, 2001, s. 23; Çerezcioğlu, 2015, s. 11).

dolayı daha ziyade fakelore veya folklorizm başlığı altında değerlendirilir. Maddi kaygı ile yöresel unsurların yaratıcılık eksenli ekonominin potasına dâhil edilerek yaratılan içerikler, halkbilimcilerin “sahte folklor” olarak tanımladıkları fakelore veya folklorizm kavramıyla açıklanmaktadır. Konuyla ilgili ayrıca bk. (Smidchens, 2000).

Karnaval, sahneye çıkılmaksızın ve icracılarla izleyiciler arasında bir ayırım yapılmaksızın gerçekleşen bir törendir. Karnaval anında yer alan herkes karnaval uygulamalarına aktif bir şekilde katılır. Dolayısıyla karnaval dışarıdan izlenen bir sahne veya edebi bir tür değildir; hatta karnaval icra bile edilmez, çünkü katılımcılar, karnavalın içinde yaşarlar (Bahtin, 2001, s. 238). Dolayısıyla bir halk şenliği olarak karnavalda, modern ve resmi gösterilerdeki gibi katı ve keskin sınırlar veya ayrımlar bulunmaz. Karnaval, geleneksel Türk şenlikleriyle kıyaslandığında ahlaka ve adaba uygunluk açısından oldukça farklı uygulamalar içerir. Çünkü geleneksel şenliklerde her ne kadar yazılı olmasa da belli kurallar ve bir düzen söz konusudur. Karnavalda yer alan aşırılıklar ve düzensizlik geleneksel şenliklerde bulunmaz.

Şenlik, eğlence anlamında kullanılan bir diğer kelime de faşingdir. Bu kelime Almanca (fasching), kelimesinden türemiştir. TDK sözlüğünde verilen tanıma göre faşing, *“Almanlarda Hristiyanlık inancına göre belli günlerde düzenlenen şenlik ve eğlenceler”* (2011, s. 854) anlamına gelmektedir. Buraya kadar açıklanan kelimelerin dışınca ayrıca İngilizceden dilimize geçen miting kelimesi vardır. Günümüzde siyasi partilerin ya da çeşitli sivil toplum kuruluşlarının herhangi bir konuda insanları bir araya topladığı daha ziyade büyük ölçekli toplantılara miting denilmektedir. Mitingler, kutlama, protesto, anma vb. gibi çok çeşitli amaçlarla düzenlenmektedir. Bu bağlamda mitinglerin de gerek eğlencelik yönü gerek propaganda yönünün toplantı kültürü bağlamında değerlendirilmesi gerekmektedir. Konuyla ilgili özellikle sivil toplum kuruluşlarının öncülüğünde gerçekleşen “... toplantı ve mitingleri”, “gösteri yürüyüşleri”, ve diğer toplantı organizasyonları son dönemde geleneği kırsalda arayan, halkbilimini köy merkezli bir bilim dalı olarak algılayan yanlış yorumlamalardan dolayı, kentin ve dolayısıyla içinde yaşanılan çağın unutulmuş, görmezden gelinen folklor bağlamları arasında yer almaktadır. Dolayısıyla miting kültürü, araştırmacıların ihmal ettiği çalışma konuları arasında yer almaktadır. Özellikle miting kültürünün, kültür bilimi veri ve yaklaşımlarıyla incelenmesi sonucu akademik literatüre katkı sayılabileceği düşünülmektedir.

Kavramsal tanımlamaların ve değerlendirmelerin verildiği bu bölümde kısaca ilk ve ortaçağ insanların eğlence anlayışına değinmek gerekmektedir. Gülin Ögüt Eker, *“İnsan, Kültür Mizah”* adlı çalışmada, mizahı özelliklerine göre negatif ve pozitif²² olarak iki ana kategoride değerlendirmiştir. Mizahın en eski örneklerinin daha çok

²² Konuyla ilgili daha detaylı bilgi için ayrıca bk. (Eker, 2014, s. 63-70).

negatif özellikler göstermesi, eğlencenin tarihi kökeni hakkında nitelikli bilgilere erişmeyi olanaklı kılmaktadır. Çünkü Eker, yaptığı değerlendirmelerde, mizahın bir eğlence aracı olarak kullanılmasının genel anlamda bir çeşit acımasızlık, duygusuzluk, gaddarlık ve haz duyma özellikleriyle var olduğunu belirtmiştir. XVI. ve XVII. yüzyılda Fransa'da dinin baskısından kurtulmak isteyen papazların kutladığı "Soytarı Bayramları" negatif mizah üzerine kurulu eğlence bağlamları arasındandır. Atinalıların kölelerine karşı olan acımasız tutumları, başta "*yutkunma önleyiciler*" ve "*Tantulus İşkencesi*" eğlencenin başlıca unsurları arasında yer almaktadır. Antik Yunan'dan sonra Ortaçağ Avrupasında, insanların asılışını/ıdamı toplu halde seyretmek ayağını çekmek anlamına gelen "*pulling your leg*" deyişini doğurmuştur (2014, s. 55-56).

Eskiçağ Atina şenliklerini aylara göre inceleyen Ayşen Sina şöyle bir sınıflama yapmıştır. Attika takvimin birinci ayı olan 15 Temmuz ile 15 Ağustos arasını kapsayan ve yüz sığırın kurban edildiği bir zaman dilimi olarak da bilinen Hekatombaion'da, bir hasat şenliği 'Kronia', Tanrıça Athena adına kutlanan 'Synoikia' ve 'Panathenaia' şenlikleri düzenlenmiştir. Attika takvimin ikinci ayı olan ve 15 Ağustos ile 15 Eylül arasına denk gelen Metageitnion ayında, bu adla anılan büyük bir şenlik, yine Herakles adına kutlamaların yapıldığı 'Heroa' adında başka bir şenlik düzenlenmiştir. Attika takvimin 15 Eylül ile 15 Ekim arasına karşılık gelen 'Boedromion' adlı üçüncü ayında savaşlarda ölen aristokratların onuruna 'Genesia, savaşlarda yardım edenler onuruna 'Boedromia', gizli tapınmayla ilişkili olan 'Büyük Mysterialar' düzenlenmiştir (2015, s. 43-45).

Attika takvimin 15 Ekim ile 15 Kasım arasını kapsayan dördüncü ayı 'Pyanopsion'da tarımsal amaçlı 'Proerosia', tohum ekme zamanında Apollon onuruna düzenlenen 'Pyanopsia', üzüm salkımı taşıma anlamına gelen 'Oskhophoria', yalnızca kadınlar tarafından kutlanan ve hazine, sandık taşıyan kadınlar anlamına gelen 'Thesmophoria', bir çeşit maden şenliği olan 'Khalkeia' ve son olarak bir sonraki aya da geçen 'Apaturia' şenlikleri düzenlenmiştir. Bu bahsi geçen şenliklerden başka sırasıyla beşinci ay Maimakterion'da 'Maimakteria, Diasia' altıncı ay Poseideon'da 'Haloa, Kır Dionysiası' yedinci ay Gamelion'da 'Lenaia ve Gamelia' sekizinci ay Anthesterion'da 'Anthesteria, Diasia' dokuzuncu ay Elaphebolion'da 'Asklepiaia Proagon, Kent Dionysiası ve Pandia', onuncu ay Munykhion'da 'Munikhia ve Olympieia' on birinci ay Thargelion'da 'Thargelia, Plynteria ve Kallynteria' on ikinci ay Skirophorion'da 'Dipolieia, Bouphonia

ve Diisoteria' şenlikleri²³ düzenlenmiştir. Bu şenlikler ritüel değerler, toplumsal yaşama etki eden nesneler, eğlence, giyim ve süslenme olmak üzere dört simgesel unsur etrafında kümelenmiştir. Eski toplumların şenliklerinin amacı, tanrıları onuruna düzenlenen şenlikler ve ziyafetlerle yatıştırmak, dünyanın işleyişini ve mevsimleri anlamlandırmak özellikle de bereketi arttırmak olarak belirlenebilir (Sina, 2015, s. 45-56). Antik Yunan'da düzenlenen şenliklerden hareket edildiğinde bütün medeniyet dairlerinde şenliklerin mevsimlerle ve tarımsal üretimle ilişkili olduğu söylenebilir.

Antik Roma medeniyeti de şenlik ve festivaller yönünden zengin bir toplumdur. Roma'da, araba yarışlarını, tiyatro gösterilerini, gladyatör dövüşlerini ve hayvan avını konu alan 'Ludi' adlı oyun festivalleri düzenlenmektedir. Büyük Tanrı Jupiter onuruna düşün, zafer ve cenaze gibi olaylar çevresinde düzenlenen 'Ludi Plebei', Tanrılara kurban sunarak tapınma biçiminde gerçekleşen 'Ludi Romani', Tanrıya üzüm adamak ve şarap sunmak gibi amaçlar çevresinde yılda iki kez kutlanan 'Vinalia Festivali' bulunmaktadır. Bunların dışında Mars, Neptün, Ceres, Vulcanus, Bacchus, Vesta, Apollo, Magna Mater, Saturnus, Faunus ve Consus gibi çeşitli Tanrı ve Tanrıçalar onuruna düzenlenen festivaller de vardır (Çağlayan-Takımcı, 2016, s. 67-90).

Festivallerin temel bir sınıflandırmaya kaynaklık eden belli bir teması vardır. Kesin bir sınır çizilememekle beraber festivaller temalarına göre, tarım, antikalar, sanat eserleri, el sanatları, topluluk, dans, etnik olaylar, film, halk, yiyecek ve içecek, tarih, Kızılderililer, deniz, müzik, mevsimler, tiyatro ve drama, yaban hayatı ve devlet fuarlarından oluşan 18 ayrı kategoride sınıflandırılmıştır. Herhangi bir festival bu temaların birçoğunu içermektedir. Tarım, topluluk, el sanatları, dans, etnik olaylar, yiyecek içecek ve tarih veya antika, sanat, tiyatro ve drama, deniz ve vahşi yaşam gibi temalar sadece bir festivalde bulunabilir (Janiskee, 2009, s. 33). Bu bağlamda Türk kültüründe şenlik, bayram ve festivaller üzerine yapılan tasniflerden önemli olanlar şu şekilde tespit edilmiştir:

Pertev Naili Boratav "100 Soruda Türk Folkloru" adlı çalışmasında bayramları çok yönlü olarak yedi başlıkta incelemiştir:

1. *Bayramlara Katılanların Dinlerine Göre*: Müslüman ve Hıristiyan bayramları vb.
2. *Resmi Ulusluk Bayramları*: 30 Ağustos Zafer Bayramı, Cumhuriyet Bayramı vb.
3. *Etnik Nitelikte Bayramlar*: Dana Bayramı, Çingene Bayramı vb.

²³ Burada genel bir değerlendirme yapıldığı için ayrıntılara yer verilmemiştir. Konuyla ilgili daha fazla bilgi için Eskiçağda Atina'da Şenlikler (Sina, 2015) adlı çalışmaya bakınız.

4. *Kadın ya da Erkek Gruplarınca Benimsenen Bayramlar*: Hıdırellez vb.
5. *Yaş Gruplarına Göre Benimsenen Bayramlar*: Kızıl Yumurta ve Çiğdem Pilavı vb.
6. *Kimi Bayramlar da Ekolojik Öğelerin Şartlandığı Gösterilerdir*: Saya Bayramları, Kiraz Bayramları vb.
7. *Köy Bayramları*: (Boratav, 2003, s. 259-261).

Ayrıca Boratav, mevsimlik bayramların çeşitlenmelerini incelemiş ve şu tasnifte bulunmuştur:

1. Özel Mevsimlik Bayramlar:

A. Çoban Bayramları Zinciri

- a. Koç-Katılım
- b. Saya (Duvar Yüzü)
- c. Döl

B. Ekinci, Meyveci, Bağcı Bayramları

C. Göç Bayramları

2. Genel Mevsimlik Bayramlar

A. Bahar Bayramları

- a. Nevruz
- b. Çiğdem
- c. Betnem (Gâvur Küfrü ya da Kızıl Yumurta)
- d. Hıdırellez

B. Yaz-gün Dönümü

C. Kış Yarı, Yılbaşı" (Boratav, 2003, s. 267-268).

Tuncer Baykara, "*Türk Kültür Tarihine Bakışlar*" adlı eserinde şenlik ve eğlenceleri "*kişisel eğlenceler, toplumla ilgili şenlikler, devlet hayatıyla ilgili şenlikler*" olmak üzere üç başlıkta incelemiştir.

1. KİŞİSEL EĞLENCERLER: (a) Düğün, (b) Çocuğun doğuşu, (c) Sünnet, (d) Mektebe başlama, (e) Askere gitme, (f) Meslek sahibi olma.
2. TOPLUMLA İLGİLİ ŞENLİKLER:

(A) Takvime, zamana bağlı olan şenlikler: (1) Yılbaşı, Nevruz, (2) Hıdırellez, (3) Saban toyu, (4) Kar bayramı, (5) Hicrî takvime bağlı eğlenceler (6) Diğerleri.

(B) Mahsul idrakleri: (1) Hayvancılıkla ilgili olanlar: (a) Kuru bozumu, çayır-çoban bayramı, (b) İlk süt, (c) Koyun-keçi kırımı, (d) Yayla dönüşü,

(e) Kımız bayramı, (f) Yoğurt bayramı, (g) Kaz toyu. (2) *Ziraatla ilgili bitkisel şenlikler*: (a) Arpa mahsulü idraki şenliği, (b) Harman-yeri şenliği, (c) Hâsıl toyu, (d) Bağ bozumu, (e) Hıyar bayramı, (f) İncir bayramı, (g) Diğerleri. (3) *Karmaşık Toylar*: (a) Saban toyu, (b) Nav toyu, (c) Ev toyu, (d) Diğerleri.

3. DEVLET HAYATIYLA İLGİLİ ŞENLİKLER: (1) Zafer şenlikleri, (2) Fetih günü şenlikleri, (3) Cülûs, tahta çıkma, bağımsızlık ve cumhuriyet bayramları, (4) Şehzadelerin doğum, sünnet ve evlenme şenlikleri, (5) Diğerleri (2001, s. 205-207).

Metin Ekici, “*Kutsanma ve Kutlama Anlayışında Nevruz*” adlı bildirisinde kutlama olgusunu dört başlıkta ele almıştır. Ekici, tasnifinde yer verdiği ilk iki maddeyi “semavi dinler öncesi, semavi dinler dönemi” şeklinde gruplandırmıştır. Üçüncü maddeyi ise tarihi olaylar sonucunda kutlanan bayramlara ayırmıştır. Ekici, ilk üç maddeyi bayram olarak adlandırırken son maddeyi “kutlamalarda bayram olarak benimsenmediği” gerekçesiyle gün olarak kabul etmiştir:

- a. Doğada meydana gelen değişimleri ve olayları maddî ve manevî anlamda kendi lehine çevirmek düşüncesinden kaynaklanan bayramlar: *Nevruz, Hıdırellez*.
- b. Dinsel bir olay veya dinsel inançtan kaynaklanan bayramlar: *Ramazan ve Kurban Bayramları, Hristiyanlıktaki Noeller*.
- c. Tarihsel bir olaydan kaynaklanan bayramlar: *29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 19 Mayıs Atatürk’ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı*.
- d. Sosyal nedenlere dayalı günler: *Babalar Günü, Anneler Günü Sevgililer Günü* (Ekici, 2002).

Nebi Özdemir “*Cumhuriyet Dönemi Türk Eğlence Kültürü*” adlı çalışmasında eğlenceleri sekiz ana başlık ve çeşitli alt başlıklarda inceleyerek şu sınıflandırmayı yapmıştır.

- A. *Ritüel Kökenli Eğlenceler*: Nevruz, Hıdırellez vb.
- B. *Dinî Günler ve Bayramlarla İlgili Eğlenceler*: Ramazan ve Kurban Bayramı vb.
- C. *Geçiş Dönemleriyle İlgili Eğlenceler*: Sünnet, Nişan, Evlilik, vb.
- D. *Mevsimlik Toplantı ve Eğlenceler*:
 - a. Kış Toplantıları ve Eğlenceleri

- a.1. Gezek, Sıra Gezmek, Sıralar, Sıra Gecesi, Sıra Daveti
- a.2. Erfane, Ferfane, Ferfene, Ârifane, Erfene, Örfene, Kaz Âlemi
- a.3. Sohbet, Sohbet Kurma veya Sohbet Âlemleri, Oda Sohbetleri, Helva Sohbetleri
- a.4. Yâren Meclisleri, Sıra Yareni ve Oymak Toplantıları
- a.5. Gün, Ziyafet ve Davetler
- a.6. Oturak Âlemleri, Âlemler

b. Diğer Mevsimlerdeki Gezinti, Toplantı ve Eğlenceler

E. Yöresel Şenlik, Festival ve Panayırılar: Yayla Şenlikleri, Meyve-Sebze Festivaller vb.

F. Resmi Günler ve Bayramlarla İlgili Eğlenceler: 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençli ve Spor Bayramı, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı vb.

G. Kent Yaşamı Kökenli Eğlenceler: Sevgililer Günü, Babalar Günü, Anneler Günü, Öğretmenler Günü vb.

H. Diğer Eğlenceler (Özdemir, 2005, s. 49-80).

Yapılan tasniflerden de görüleceği üzere şenlik, şölen, bayram ve festivaller çok boyutlu kültürel içerikler ve geleneklerdir. Bu tezin konusunu oluşturan yayla şenlikleri, köken bakımından otçu göçü şenliklerine bağlandığı için, Borotav tasnifinde özel mevsimlik bayramlar genel başlığı altında incelenmiştir. Otçu göçü şenlikleri bu bağlamda ikinci, meyveci ve bağcı bayramları ile göç bayramları kategorilerine dâhil edilebilir. Borotav otçu göçünü üretim işleri ve mevsimleriyle ilgili bayramlar olarak değerlendirmektedir (Boratav, 2003, s. 274).

Baykara'nın yapmış olduğu üçlü tasnif genel anlamda uygun görülebilir. Ancak toplumla ilgili şenliklerin alt başlıklarında yapılan sınıflandırma yeterince ayırıcı değildir. Mahsul idrakleri alt başlığında, sınıflandırılan hayvancılıkla ilgili şenliklerden çayır-çoban bayramının Trabzon Kadirga yaylasında "ot-şenliği" olarak kutlandığını belirtmiştir. Otçu göçünün yaylak-kışlak kültürü üzerine teşekkür eden özellikleri itibarıyla yerleşik kültürden de etkilenen bir yaylaya çıkış bayramı olarak değerlendirilmesi daha uygun olacaktır. Çünkü çobanlar nisan sonu mayıs başı gibi yaylalara çıkarken "otçu göçüne" katılanlar ise çoğunlukla temmuzun ikinci haftası yaylaya çıkarlar. Dolayısıyla aynı öncülün (d) maddesinde yayladan dönüş şenliklerinden bahsedilmesi, çayır-çoban bayramı ifadesi yerine daha kapsayıcı olan "yaylaya çıkış şenlikleri" denilmesi daha uygun olacaktır. Görüleceği üzere çobanların çıkışıyla otçuların çıkışı aynı zamanda değildir. Benzer şekilde ziraatla ilgili şenliklerin

de genel anlamda harman toyu olduğu gör÷lür. Alt başlıklarda kümelenen unsurların harman toyuna örnek olduğu açıktır.

Metin Ekici'nin tasnifine göre otçu göçü şenlikleri doğada meydana gelen olayları kendi lehlerine çevirmek için icra edilen törenler kategorisinde değerlendirilebilir. Nebi Özdemir'in tasnifine göre ise otçu göçü törenlerine bağlanan yayla şenlikleri yöresel şenlik ve festivaller kategorisinde değerlendirilmiştir.

Buraya kadar verilen açıklamalardan hareketle farklı coğrafyalarda farklı medeniyetler tarafından icra edilen geleneklerin ritüel bir olaya bağlanma açısından köken, adlandırma, zaman, süre, mekân, uygulama, beklenti vb. ortak özellikler taşıdığı söylenebilir. Bir şenliğin ritüel kökeni, bir festival veya bir karnavalda gör÷lebilir. Yine hasat şenliklerinin ve diğer tarımsal kutlamaların pek çok kültürde bolluk, bereket ve şükür temennisi olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Burada bu tezin araştırma konusu olan yayla şenliklerinin de köken bakımından tarımsal uygulamalara bağlandığı hatırlatılmalıdır. Konargöçer bir toplumun yerleşikliğe geçmesiyle birlikte tarım ve hayvancılığın yeni bir sentezle ortaya çıkardığı otçu şenlikleri, geleneğin dinamik yapısının etkisiyle 90'lı yıllardan itibaren Türk kültüründeki şenlik geleneği temelinde geleneğin sürdür÷lmesi ve yaylaların turizme açılması gibi amaçlar çevresinde “yayla şenlikleri” olarak kutlanmaya başlanmıştır.

Bu bölümde ayrıca şenlik ve festival algısının günümüzdeki genişleyen anlamları üzerine durulacaktır. Şenlik kavramını sadece adında şenlik geçen kutlamalarla sınırlandıran bir bakış açısı eksik bir değerlendirmeyi beraberinde getirecektir. Bu tarz bir değerlendirme yerine geçmişten günümüze şenliklerin durumu ve kırdan kente göçle daha doğrusu sanayi devriminden sonra insanların eğlence anlayışlarında yaşanan değişimlerin aynı perspektiften incelenmesini zorunlu kılmaktadır. Söz konusu bakış açısı kentin eğlencesini çözümlemek için olmazsa olmazdır. Burada yapılacak değerlendirmeler, bu tezin çözümlemeleri arasında yer alan yayla şenliklerinin kente taşınması ve kentte icat edilen tanıtım günleri etkinlikleri için temel oluşturmaktadır.

XXI. yüzyılda şenlik ve festivaller küreselleşmenin çarkına ayak uydurarak özellikle kırsal kültürün kente taşındığı, modernize edildiği veya kent kültürünün “turistik bir amaçla” pazarlandığı ekonomik bir endüstriye ve kenti temsil eden imgelere/markalara dönüşmüştür. Yerele ait unsurlar, köyden kente göçle birlikte şehirlere taşınmış, yerel olan bütün değer, inanış, uygulama ve kutlamalar için önce ulusal ardından evrensel bir

kimlik arayışına girilmiştir. Özellikle geleneğin geleceğe kalması için yeniden organize edilmesi bir başka deyişle “modernizasyon”, kültüre dayalı turizm ve endüstri oluşturma girişimlerinin bir sonucudur. Göçle birlikte yerelde kalan kültürel unsurlar, insanların yılın belli dönemlerinde akın akın icra etmek için yerele döndüren güce sahipken; kentin ve ekonominin gelirini arttırmak isteyen girişimciler, yerele gitmek yerine yereldeki unsurları kente taşımış ve kentin dokusuna uygun hale getirmişlerdir. Söz konusu girişim aslında yereldeki büyüğü de bozmuştur. Bunun sonucunda yerel ve kırsal sözcükleri ulusal ve uluslararası markalarıyla yer değiştirmiş, kökeni şenlik olan kutlamalar festivalleşmiş, içerik olarak yaşatılan ritüeller, modern müzik eşliğinde kareografik danslar ve başka çeşitli temsillere dönüşmüştür. Bu çalışmada incelenen yayla şenliklerinin kent folkloru bağlamları olarak çözümlenen tanıtım günlerinde olduğu gibi zamanla yeni kültür endüstrilerinin oluşmasına ön ayak olmuştur. Dolayısıyla yerelin şenliği ve kültürel dokusu kentinin fırsatçılığına ve aç gözlülüğüne yenik düşmüştür. Ancak günümüzde gelişen ulaşım ağı ve iletişim unsurları, yerelin ve yereldeki yöneticilerin bilinçlenmesini ve kültürüne sahip çıkmasını sağlamıştır. Aslında yerelin ve yereldeki yöneticilerin kültürden beklentisi, kentteki beklentiyle doğru orantılıdır. Yereli kalkındırmak adına yapılacak en önemli yatırım kültür turizmidir ve bunun için yerelin tanıtılması her şeyden önemlidir. Böyle bir ortam, yereldeki şenliğin uluslararası markası adı altında festivale dönüşmesini ve kültür ekonomisi bakış açısıyla işlenmesini beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla bugün ülkenin doğusundan batısına, kuzeyinden güneyine mevsimlik yerel kutlama, şenlik ve şölenler, başta kültür turizmi olmak üzere benzer amaçlar doğrultusunda yeniden icra edilmeye başlanmıştır. Yerelin kurgulanan son hali, kente pazarlanmış ve bir zamanlar ekmek parası için kent yoluna düşen gurbetçilerin yuvaya dönüşlerinin şenlikli bir ritüeline dönüşmüştür (Kutlu ve Yıldırım, 2012, s. 660).

Şenlik ve festivallerin ekonomik boyutu araştırmacılar tarafından çoğu kez ihmal edilmiştir. Adorno ve Horkheimer “*Aydınlanmanın Diyalektiği*” adlı eserlerinde kültür endüstrisini kitlelerin aldatılışı olarak görmüşlerdir (Adorno, 2014, s. 47). Söz konusu durum kültür endüstrisinin olumsuz bir anlam kazanmasına neden olmuştur. Ancak kültürlerin ekonomik amaçlarla endüstriye dönüştürülmesi bir kaçınılmazlık olarak günümüz “yaratıcı endüstrilerin” temel başvuru kaynağı olmuştur. Kültür endüstrisi ürünleri insanların ekonomik düzeyleri fark etmeksizin yoğun bir şekilde talep görmekte, iş veya dinleme açısından bir sınırlandırma söz konusu olmamaktadır (Adorno, 2014, s. 56).

Adorno'ya göre kültür her şeye benzerlik bulaştırmaktadır; birbirine benzeyen radyo programları, sinema filmleri, televizyon dizileri, moda dergileri ve popüler kültür kitapları (2014, s. 47); üretim tekniğindeki tek tipleşme bir reklâm sloganı olarak “*Jean Amerika'nın şalvarıdır*” sözüyle akıllara kazınmış, giyim sektöründe tek tip moda ve markalaşma ile dünya geneline yayılan ürünler; genel anlamda eğlence sektöründe artan festivalleşme/festivalleştirme arzusu, beklentisi ve endüstrisi yerel geleneklerin önemini açığa çıkarmaktadır. Yöresel bir ürünün endüstrileşme sonucu taklit edilmesi ve taklit olanın, asıl ve özgün olanın yerine konulması sonucunda asıl olanın önemini kaybetmesi, aynı ürünün seri üretimlerle pazarlanması, stil ve yaratıcılığın kültürel ekonomik amaçlar doğrultusunda işlenmesidir (Adorno, 2014, s. 61).

Yukarıda özetlenen durum eğlence sektörü için de geçerlidir. Geçmişten günümüze “*eğlence sektörü, geçiş dönemlerinden festivallere, alışveriş merkezlerinden yemek kültürüne, stand up programlarından karikatür dergilerine, mizahî kişilikleriyle tanınan sanatçıların yer aldığı reklâmlardan sinema filmlerine vb. alanlara uzanan çok geniş bir yelpazeyi*” (Öğüt-Eker, 2014, s. 210-211) kapsamaktadır.

Günümüz eğlence kültürü “anlam üretimine” odaklanmaktadır. Anlam arayışı içerisinde olan son dönem tüketici çevreleri, bu beklentilerini karşılayacak aktivite çeşitlerine yönelmektedir. Anlam arayışı eğlenmeyi beraberinde getirdiği için en iyi tüketicinin de eğlenen bireyler olduğu unutulmamalıdır. Eğlence çevreleri, gerek çalışan sayısı bakımından üretim ve tüketim dengesinin kurulmuş, aşırı tüketime olanak verecek şekilde düzenlenmiş ve bu özelliği ile ekonomik açıdan yenilenme, dirilme ve canlanma (Özdemir, 2012, s. 35) sağlayacak temel hizmet alanlarına dönüşmüştür.

Günümüzde eğlence endüstrisi pozitif ve negatif araçlarla kurulu iki temel üzerine gelişme göstermiştir. Özellikle XXI. yüzyılda elektronik sektörünün devasa yatırımlarla büyüdüğü bir ikinci sözlü kültür çağında eğlence, anlayışı çok boyutlu bir şekilde gelişme göstermiş şiddet bile eğlencenin malzemesi olmaya başlamıştır. Böyle bir ortamda eğlence endüstrisinin temel propagandası da “*eğlendiğin kadar insansın*” şeklinde formüle edilmiştir. Kurgulanmış bir ortamda yaşanmış olsa bile, kapana kısılan bir oyuncunun yaşadığı travma hâli izleyicinin haz duymasına dolayısıyla eğlenmesine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca kafes dövüşleri, boks müsabakaları şiddet ve eğlence ilişkisine yönelik oldukça gerçek uygulamalardır. Burada şenliği oluşturan algı, gücün ve acizliğin karnaval geleneğinin bir uzantısı olarak ekonomiye dönüştürülmesi ve pazarlanmasıdır.

“İki binli yılların Türk eğlence dünyasında cirit, güreş, deve güreşi, at yarışı gibi atlı göçebe dönemin geleneksel eğlence türleri” (Özdemir, 2005, s. 16) ile şehirlerde eğlence ekonomisinin bir ürünü olarak ortaya çıkan lunaparklar, bilgisayar oyunları başta olmak üzere paintball gibi oyunlar, off road, formula 1 gibi araba yarışları, türlü talk show programları, AVM’lerde çok boyutlu sinemalar, şehirlerin tanıtım günleri, konserler, şarkı festivalleri, gece kulüpleri, diskotekler, barlar, vb. çok boyutlu olarak eğlence amacıyla yan yana yer almaktadır.

Modernite bağlamında gelişim gösteren eğlence endüstrisinin kültürün doğasına uygun olarak hareket edip etmediği konusu tartışmalıdır. Ancak burada eğlencenin asıl işlevinin kültürü ekonomiye dönüştürmek olduğu unutulmamalıdır. Herhangi bir düğünde bir misket ya da halay oynayarak eğlenebileceğiniz gibi yolda yürürken kulaklık aracılığıyla dinlediğiniz bir şarkının ritmine ayak uydurarak ya da mırıldanarak da eğlenebilirsiniz. Modern kültürde bilgisayar oyunları, futbol, futsal, voleybol, basketbol, hentbol, gibi sportif maçlar oynayarak, bilardo, langırt, satranç, tavla, zeka küpü, bulmaca gibi farklı aktivitelere başvurarak, bir boks maçında rakibini yumruklarıyla yere seren boksörle özdeşim kurarak, bir komedi filmine katıla katıla gülerken, bir polisiye diziyi izleyerek veya cinayet romanını tedirgin bir şekilde okuyarak, bir korku filminde gerilim yaşayarak ve korkarak, paintball müsabakasında düşmanınızı gözleyip, her an arkadan vurulmanın stresini yaşayarak veya lunaparkta oldukça yüksek miktarda ücretler ödeyip korku tüneline girerek, off road yarışlarında zorlu parkurda çeşitli engelleri aşarak, parasını verdiğiniz bir gösteride şovmenin çeşitli hakaretlerine maruz kalarak eğlenme tercihinde bulunmaktadır. Dolayısıyla günümüzde eğlence felsefi arka planı itibarıyla oldukça kapsamlı kültürel bir alan ve ekonomik bir sektördür.

Bir dönem şarlatanlık olarak kabul edilen ve toplumda kabul görmeyerek eleştirilen türde davranışların aradan belli bir süre geçtikten sonra profesyonel bir mesleğe dönüştüğü bilinen bir gerçektir. Günümüzde eğlence endüstrisinde önemli bir paya sahip olan komedyenlik mesleğinin geçmişte bir çeşit soytarılık olduğu inkâr edilemez. Benzer şekilde Recep İvedik tiplemesinin en çok izlenenler sırasında önde gelen seri filmleriyle eğlendirmek amaçlı her türlü çirkinliği sergilemesi, karnavalların özgür ortamını ve aşırılığını hatırlatmaktadır. Söz konusu tipleme ile Rabelais’in Gargantua’sı arasında önemli benzerlikler bulunmaktadır. Yine seri katil filmleri, insan bedeni üzerinden gerçekleştirilen korku filmleri, endüstrinin ve beklentinin karşı koyulamaması

sonucu kendi ekonomisini oluşturmıştır. Dolayısıyla XXI. yüzyılda tarihi, kültürel miras, profesyonel bir oyuncunun büründüğü maskelerden birisi haline gelmiştir.

Eğlence kültürü ve ekonomisi, esasında kültür ekonomisi kavramı ve kaynağından beslenir. Bundan dolayı “*kültür ekonomisi aktörleri, bireylerin bütün anını bir kutlama ya da eğlenceye dönüştürme gayreti içerisindedir*” (Özdemir, 2012, s. 36). XXI. yüzyılda dünya genelinde en çok katılımcı ve izleyiciyi çeken eğlence bağlamları başta stadyumlar, boğa güreşleri ve Gladyatör dövüşlerinin yerini alan boks maçları, kafes dövüşleri; eğlence endüstrisi kapsamında başta dövüş ve öldürme ekseninde savaş içerikli bilgisayar oyunları, sinema filmleri, televizyon dizileri şeklinde sıralanabilir. İspanyolların geleneksel boğa festivalleri, hayvan hakları savunucuların karşı çıkmalarına rağmen, dünyanın hemen hemen her yerinden katılımcının bulunduğu sayılı eğlencelik kutlamalardandır. Her yıl yüzlerce insanın yaralandığı bazen de ölümle sonuçlanan boğa festivalleri adrenalin bağımlılarını korkutmamaktadır. Boğa önünde can havliyle sağa sola kaçışma Ortaçağdan kalan karnaval bakiyesi bir uygulama ve bir çeşit eğlence olarak sürdürülmektedir.

Şenliklerin belli gün ve haftalarda takvime bağlı olarak düzenlenen etkinlikler şeklinde bir tanımından hareket edilecek olursa bir spor müsabakaları da (futbol, basketbol, voleybol, yağlı güreş, boks vb.) önemli bir eğlence ortamıdır. Önceden organize olan fanatik taraftar topluluklarının, ayinsel mekânları olan stadyumlarda giyim kuşamlarıyla, boyalarla yapılan diğer süslenme araçlarıyla, açılan afişlerle, atılan sloganlarla, el ve vücut hareketlerini birleştiren danslarla, atkı-bere gibi araçlarla yapılan gösterilerle, yenilen çekirdek, ekmek içi köfte gibi ortak besinlerle modern insanın ayinsel ihtiyacı karşılanmaktadır (Öğür-Eker, 2010, s. 173-175). Dolayısıyla maçın oynanacağı günün çeşitli etkinlikler için planlaması ve bunun uygulaması bir çeşit şenlik olarak yorumlamak mümkündür. Söz konusu etkinlik bir konser için ya da icat edilmiş gelenekler veya fakelore olarak yorumlanan anneler, öğretmenler ve sevgililer günü, noeller, okul mezuniyet baloları, kep törenleri vb. aynı kültürel zeminde de değerlendirilebilir. Bunların tümü esas itibarıyla toplumun bir arada olma, anı oluşturma, paylaşma, yaşamı anlamlı kılma, deneyim yaşama gibi ihtiyaçlarının kültürel ekonomik girişimlerle karşılanmasıdır.

Üniversitelerin mezuniyet veya bahar şenlikleri de çeşitli sanatçıların davet edildiği bir konser havasında geçer. İlber Ortaylı üniversitelerin mezuniyet şenliklerinin köken itibarıyla Ortaçağa dayandığını belirtir. Öğrencilik yaşamının bütün renklilik ve

mizahının sergilendiği şenlikler, zengin folklorik içeriğiyle bir geçit törenini andırmaktadır (2013, s. 122). Ankara Üniversitesi'nde düzenlenen İnek Bayramı veya yaratıcı pankartların açıldığı Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde düzenlenen mezuniyet törenleri felsefesi itibarıyla festival ve karnaval geleneği düzleminde yorumlanabilecek niteliktedir.

Geçmişten günümüze merkezden taşra teşkilatına ziyarete gelen devlet büyüklerinin veya sanatçı, yazar, futbolcu vb. gibi ünlülerin havaalanlarında ya da muhtelif yerlerde devlet protokolü tarafından bir tören havasında karşılanması, ziyaretleri sebebiyle *“kurban kesilmesi, simgesel anlamda fahri doktora, kitap, kalem, heykel, tablo, müzik aleti, silah”* veya geleneksel ürünlerden oluşan çeşitli hediyeler verilmesi, kentin gelenek ve göreneklerine göre ağırlanıp uğurlanması her zaman tekrarlanan bir eylemdir. Burada ziyaretçinin temsil ettiği makamın büyüklüğüne göre bir karşılama töreni yapılır. Benzer şekilde kentlerde hizmete açılan havaalanı, terminal, yol, tünel, köprü, hastane, okul, vb. gibi yerler için düzenlenen açılış törenleri de miting ve şölen havasında geçen toplantılardır.

Ayrıca kentlerde köyden kente veya ülke dışına göçün yani göçmenliğin bir uzantısı olarak *“tanıtım günleri”* adı altında düzenlenen çok boyutlu organizasyonlar bulunmaktadır. Söz konusu tanıtım günlerinde, kentin ekonomik ihtiyacı, *“tanıtım, yardımlaşma ve dayanışma”* temelinde gizlenerek, kırsalda üretilen ürünlerin *“geleneksellik ve doğallık”* vurgusuyla kültürel ekonomik bir temelde, birkaç günlük bir pazarlama politikası üzerinden tüketiciye sunulduğu süreci tanımlar. Bu bağlamda söz konusu girişimler, kentin ve kentlinin ihtiyaçlarına cevap veren şenlik ve şölen tipi uygulamalar arasında değerlendirilmelidir.

Nevruz, Hıdırellez veya Mayıs Yedisini vb. kökeni tarihin çok eski dönemlerine dayanan gelenekler gibi XXI. yüzyılda bazı törenler, ulusal kahramanlıkları anımsamak ve yâd etmek amacıyla takvime bağlı olarak her yıl kutlanmaya devam eder. Söz konusu icat edilmiş eğlence amaçlı şenlik, festival, bayram ve kutlamalar resmî ve gayri-resmî toplantılar olarak iki başlıkta incelenebilir. Resmi toplantılar, valilik, belediye, yardımlaşma ve dayanışma dernekleri ve diğer kuruluşlarının ortak girişimleriyle takvimde önceden belirlenen bir zaman diliminde büyük ölçekli olarak düzenlenmektedir. Yılbaşı, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı, 30 Ağustos Zafer Bayramı, resmi toplantılara örnek gösterilebilir. Gayri-resmi toplantılar ise bir kişi, bir grup veya bir köyün kendi girişimleriyle küçük ölçekli eğlencelik kutlamalardır. Paul

Connerton söz konusu eğlence anlayışını “*modern dönemde ulusal seçkinlerin, törenler, geçitler, mitingler örgütleyerek ve yeni tören alanları kurarak uygun gördükleri bir geçmişin uzantısı olduklarını ileri sürdükleri törenler icat ettiklerini*” (2014, s. 90) belirtmektedir.

Kentte düzenlenen şenlik ve festivallerde özellikle modern insanın gereksinimleri için çeşitli etkinlik grupları oluşturulur. Bunlar gelenek özlemi duyan insanların ihtiyaçlarına cevap vermek amacıyla oluşturulurken belli bir kültürel kökenden istifade edildiği izlenimi yaratacak şekilde tasarlanır. Festival alanında meşale eşliğinde yapılan geçit törenleri, festivale özel sloganların atılması ve marşların söylenmesi, dans, güreş, atışma vb. gibi yarışmaların yapılması, alanda kurulan konaklama çadırlarında geceleme, lunapark araçlarının oluşturduğu eğlence ve sportif aktivitelere katılma vb. gibi çok boyutludur. Bunlar, kültür ekonomisi kapsamında üretilen icat edilmiş festival geleneğinin ritüel yapısı olarak değerlendirilebilir (Hobsbawm, 2006, s. 8).

Bahar şenlikleri, konser organizasyonları, futbolcu transferleri ve sözleşme imza törenleri, açılış törenleri, sinema sektöründe film galaları, albüm tanıtım, kitap imzalama fuar veya sergileri söz konusu örnekler arasında gösterilebilir. Tüketim toplumu ve kültürü bakış açısıyla yorumlandığında günümüzde şehir hayatının kutlamaları açık alandan kapalı alanlara, sadelikten gösterişe (*Burada potlacın izleri görülür*) doğru bilinçli bir şekilde dönüştürülmektedir. Kırsal kutlamalarda sürdürülen bir gelenek olarak yerel giyim-kuşamın işlevsel planda şehir kutlamalarındaki giyim-kuşam tercihleriyle kıyaslanması gerekmektedir. Ödül törenlerindeki giyim-kuşam, moda takibi, şıklık rüküşlük, ikon olma gayreti, kıyafet seçiminde belirleyici rol kalıpları arasındadır.

Tüketim kültürünün egemen olmasıyla birlikte zaman problemi gün yüzüne çıkmış, bu durum da hız endeksli bir yaşamı beraberinde getirmiştir. Şehir hayatı hıza endeksli; son model otomobiller, hızlı trenler, uçaklar gibi ulaşım araçlarıyla hız, insan yaşamında önemli bir boyut işgal eder hale gelmiştir. Ulaşım araçları yanında, iletişim araçları, elektronik ev eşyaları vb. gibi kullanılan bütün araç gereçlerde “daha hızlı gideni, çalışanı, temizleyeni” vb. tercih sebebi olmuştur. Akıllı telefon teknolojisine geçilmesiyle birlikte telefonlar, bilgisayar gibi kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle internet teknolojisinin gelişmesiyle birlikte 3G hizmetleri yerini 4,5G hizmetlerine bırakmış ve hız daha da gün yüzüne çıkmıştır. Bu bağlamda “anı” yaşamak olgusu tüketim piyasasında kendisine ciddi bir yer edinmiştir. Alışveriş, eğlence hatta

beslenme bile bu hıza ayak uydurmuş dolayısıyla “fiber” çağı sadece internet ortamıyla değil her açıdan yaşamla bütünleşmiştir.

Marketlerdeki durum oldukça farklıdır. Hemen hemen her aradığınızı bulabildiğiniz marketlerde, alışveriş arabasıyla kasaya yöneldiğinizde kasiyerin ürünleri kasadan geçirmesi sonucunda yazarkasanın açılırken çıkardığı “dıt” sesi, bir an önce ödemeyi yapıp gitmeniz gerektiği mesajını verir. Bu sırada alınan ürünleri hızlıca poşetlemek gerekmektedir. 21. Yüzyılda günlük tüketim yerini anlık tüketime bırakmış, sadece yemek kültüründe fast food tarzı beslenme alışkanlığı değil pek çok ortamda önemli dönüşümler yaşanmıştır. Bir yazarın bir kitabını alıp okumak yerine sosyal medyadan alıntılanan cümle veya paragraflar paylaşılmaktadır; benzer şekilde bir sanatçının albümünü satın almak ve dinlemek yerine hit şarkıları dinlenmekte ve paylaşılmaktadır. Sanatçıların single (tek şarkılık) albüm çalışmaları da söz konusu durumu örnekler niteliktedir.

1.2. İLGİLİ ÇÖZÜMLEME YÖNTEM VE YAKLAŞIMLARI:

Tezin bu bölümünde şenliklerle ilgili yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından hazırlanan çalışmaların çözümleme yöntem ve yaklaşımları incelenecektir. Metin And, (1959), “*Kırk Gün Kırk Gece*” adlı eserinde, eski donanma ve şenliklerde köy seyirlik oyunlarını incelemiştir. Bu eserde donanma ve şenliklerin çözümlemesinde incelediği ilk olgu ‘Şenlik Meydanının Hazırlanması’dır. Yazar sırasıyla ‘Seyirlik Sallar’, ‘Başsız Beden’, ‘Ejderha’, ‘İp Üstünde Araba’, ‘Denizaltı Timsah’, ‘Tulumcular’ başlıklarından oluşan oyunları incelemiştir. And, GÜLDÜRÜ VE DANS başlığı altında ‘Lubetbazlar’, ‘Taklitçiler’, ‘Oyuncu Kolları’, ‘Çengiler’, ‘Sokak Güldürüleri’, ‘Kuklalar’; HOKKABAZLIK VE SİRK GÖSTERİLERİ başlığı altında ‘Türlü Hüner Sahipleri’, ‘Göz Bağacılığı’, ‘Tasbazlar’, ‘Zurbaz, Kuzebaz, Şemşirbazlar’, ‘Şişebazlar’, ‘Çenberbazlar’, ‘Ateşbazlar’, ‘Canbazlar’, ‘Eli Bağlı At Koşan’, ‘Yılancılar’, ‘Ayılar, Maymunlar, Keçiler’; DONANMA-YALANCI SAVAŞLAR-GEÇİT ALAYLARI başlığı altında ‘Kandillerle Donanma’, ‘Fişeklerle Donanma’, ‘Matrakçılar’, ‘Kale Oyunları’, ‘Gemi Oyunları’, ‘Karada Yürüyen Gemi’, ‘Gümüş Maşrapa Oyunu’, ‘Cirit’, ‘At Koşusu’ etkinliklerini incelemiştir. Metin And bu eserinde donanma ve şenliklerde icra edilen olayların (oyun-yarışma) bir dökümünü vermiştir. Söz konusu çalışma, eğlence ve şenliklerin yapısal analizi açısından ilk başvuru kaynaklardan birisidir.

Özdemir Nutku, (1987), “*IV. Mehmet’in Edirne Şenliği-1675*” adlı çalışmasında IV. Mehmet’in sünnet ve evlenme şenliklerini çözümlemiştir. Nutku’nun çözümleme planı şenliğin yapısının detaylı bir biçimde ortaya konulması açısından oldukça başarılıdır. Eser sekiz ana bölümden oluşmaktadır. Şenliğin yapısal çözümlemesi üçüncü bölümde “EDİRNE’DEKİ 1675 ŞENLİĞİNİN HAZIRLANIŞI VE YERİ” adlı başlıkla başlamaktadır. ŞENLİK DÜZENİ adlı dördüncü bölüm kendi içerisinde ‘Sünnet Düğünü’ ve ‘Evlenme Düğünü’ olarak ikiye ayrılmıştır. GEÇİT TÖRENİ GÖSTERİLERİ, adlı beşinci bölüm ‘Nahl’, ‘Yapma Bahçe, Şekerden Tasvir’, ‘Esnaf Gösterileri’ alt başlıklarından oluşmaktadır. Şenlikte SEYİRLİK OYUNLARI inceleyen altıncı bölüm oldukça kapsamlıdır. Bu bölümde ‘Musiki’, ‘Çeşitli Hüner Gösterenler’ (*canbaz, zorbaz, şemşirbaz, kûzebaz, gürzbaz, gözbağcı, yılanbaz, hayvan oynatıcılar, gölge oyunu ve kukla*) ‘Sportif Oyun ve Yarışmalar’ (*matrak oyunu, okçuluk, binicilik, yaya yarışları, cirit, güreş*) ‘Donanma ve Gece Eğlenceleri’ (*fişekler, ışık gösterileri*) alt başlıklarından oluşmaktadır. DANS VE SOYTARILIK adlı yedinci bölüm ‘Dans’ (dinsel danslar, savaş dansları, hüner gösterilen danslar, taklit dansları, erotik danslar), ‘Soytarılık’ (*curcunabazlar, tiryakiler, tulumcular*) alt başlıklarından oluşmaktadır. Çalışmanın

sekizinci bölümü DRAMATİK GÖSTERİLER ana başlığı altında ‘Kollar’, ‘Konulu Güldürüler’, ‘Savaş Oyunları’ alt başlıklarından oluşmaktadır. Yazarın planında her ne kadar ayrı bölümler halinde çözümlense de bu ögelerin aslında şenliği ve şenliğin yapısını oluşturduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Nutku’nun çözümleme planı, Metin And tarafından önerilen çözümleme planını andırmaktadır.

Beverly J. Stoeltje, (2009) “*Festival*” adlı makalesinde festivali genel anlamda “Olay Yapıları” ve “Katılımın Sosyal Yapıları” olarak iki kategoride ele almıştır. Festivalin olay yapıları için “Açılış Töreni, Ritüel, Drama ve Yarışma, Bayram (Şölen Yemeği), Dans ve Müzik, Olayın Sonu” şeklinde bir çözümleme önerilmiştir. Katılımın Sosyal Yapıları hakkında bir gruplama yapılmamıştır. Ancak festivalin katılımcıları ortak özellikler taşımasına rağmen görünüşte, seste ve amaçta kökten farklılıklar gösterebilir. Festivalin sosyal yapısında kadınların ve erkeklerin rolleri farklı farklıdır. Festivalde cinsiyete ve yaş grubuna göre aktiviteler düzenlenmektedir. Yazarın festivale bakış açısı ve geliştirdiği yapısal çözümleme modeli oldukça kullanışlıdır. Ancak katılımı ilgili boyutu (festivalin sosyal yapısı) yeterince açıklayıcı değildir. Stoeltje, makalesinde festivalin işlevleri konusunda özel bir başlık açmamıştır. Festival iletişimi başlığı altında katılımcılar arası ilişkiler ağına değinmiştir. Buradan hareketle festivalin insanlar arasındaki etkileşimle ikili/yüz yüze; ticari faaliyetlerle ekonomik; gruba ait deneyim ve paylaşımlarla toplumsal ilişkileri başlatma işlevleri olduğu söylenebilir.

Robert J. Smith, (2009), “*Festival ve Kutlamalar*” başlıklı makalesinde, festivali şarkı ya da hikâye gibi bir tür olarak tanımlamak yerine geleneksel davranışlar grubu olarak tanımlar. Yazara göre festivalin yapısı da geleneksel davranışların toplamından oluşmaktadır. Yazarın incelemesine göre bir festivalin yapısında geleneksel unsurlar ağır basmaktadır. Buna göre bir festivalin en önemli unsuru katılımcıların geleneksel giyim kuşamla eğlenceye gelmeleridir. Festival kaynak efsanesinin yani ritüelin hatırlanmasıyla başlar. Festivalin yapısında başka bir önemli unsur da geleneksel yemeklerle sunulan bir ziyafet ve eğlenceye uygun kadeh kaldırmayla törenleridir. Yine festivalin yapısında eğlence amaçlı atasözleri ve deyişlerden oluşan halk edebiyatı ürünlerinin icra edildiği bir bölüm mutlaka yer alır. Festivalin en önemli unsurlarından birisi de el yapımı enstrümanlarla çalınan geleneksel şarkıların söylenmesi ve bu şarkılara dansların eşlik etmesidir. Ayrıca festivalin yapısında çeşitli inançlar ve doğru davranış uygulamalarının sergilendiği çeşitli anılar dile getirilir. Smith festivali ve festivalin yapısını bir halkbilimi sınıfı olarak değerlendirir. Yazarın festivalin yapısına yönelik görüşleri, herhangi bir festivalde karşılaşılan davranışların gruplandırılması

şeklinde özetlenebilir. Smith aynı makalesinde festivalin işlevleri konusunda olumlu ve olumsuz ikili bir sınıflandırma çözümlemesi yapmıştır. Bu kapsamda bir festival ekonomik anlamda paranın yeniden paylaşılmasını sağlayarak olumlu, insanları işlerinden alıkoyarak olumsuz işlevler görmektedir. Devletler festivalleri siyasi hedeflerine ulaşmak için kullanmaktadır. Festivalin varlığını ve devamlılığını ortaya koyan ayinsel ve törensel işlevleri de vardır. Festival topluluğun bir vesileyle bir araya gelmesini ve birlikte çeşitli duyguları yaşamasını sağlar; bu kapsamda festivalin temel işlevi de grubun devamlılığı için olumlu etkileşimleri sağlamaktır. Yazarın işlevsel çözümlemesi festivalin özelliklerinden hareketle yapılan çeşitli çıkarımları içermektedir. Çözümlemede belirli bir örneklem üzerinden hareket edilmediği için değerlendirmeler sınırlı kalmıştır.

Alessandro Falassi, (1987), “*Festival: Definition and Morphology*” adlı makalesinde festivalin yapısal açıdan çözülmesinde V. Propp’un halk masallarına uyguladığı gibi bir yöntemin kurulabileceğini belirtmiştir. Falassi, festivali oluşturan birkaç ögenin sürekli tekrar halinde olduğunu belirtmiştir. Festivalin yapı taşları olan bu ögeler, ritüel eylemler yani çeşitli ayin ve törenlerden kuruludur. Bunlar arınma ayinleri, geçiş törenleri, tersine çevirme törenleri, dikkat çekici gösteri törenleri, aşırı tüketim törenleri, ritüel dramalar, değiş tokuş törenleri, oyun ve yarışma törenleridir. Yazarın sıraladığı ve çözümlediği bu özellikler festivalin doğal akışını ifade eder.

Nebi Özdemir, (2005) “*Cumhuriyet Dönemi Türk Eğlence Kültürü*” adlı çalışmasında, Türk halk eğlencelerinin sınıflandırılması, yapısal ve işlevsel çözümlemesine yer vermiştir. Özdemir, ‘Türk Halk Eğlencelerinin Yapısı’ adlı bölümde oldukça detaylı bir çözümleme modeli geliştirmiştir. Bu bölüm kendi içerisinde “Adlandırma, Zaman ve Süre, Mekân, Eğlence” alt başlıklarından oluşmaktadır. Bu dört kategoriden zaman ve süre kendi içerisinde “zamanı ve süreleri belirli olan eğlenceler ile zamanı ve süreleri belirsiz eğlenceler” olmak üzere iki kategoride incelenmiştir. Yine eğlencenin yapısında önemli bir yer tutan mekân unsuru da kapalı eğlence mekânları ve açık eğlence mekânları” olmak üzere iki kategoride incelenmiştir. Yapısal çözümlemenin son başlığını oluşturan eğlence ise kendi içerisinde çeşitli alt başlıklara ayrılmaktadır. Yazar tarafından Türk halk eğlencelerinin yapısal çözümlemesinde şu alt kategorilere ayrılan yöntem önerilmiştir. Buna göre eğlenceler, “hazırlık, kurallar, (eğlencenin kuruluşuyla ilgili kuralalar, eğlencenin işleyişiyle ilgili kurallar, eğlence cezalarının uygulanmasıyla ilgili kurallar) katılımcılar, başlangıç kalıbı, sohbet, halk edebiyatı ürünleri, (destanlar, masallar, halk hikâyesi, fıkralar, bilmece, tekerlemeler, mâniler, türküler) yiyecek ve

içecekler, oyunlar, (*dramatik oyunlar, dramatik olmayan oyunlar, elektronik oyunlar*), mzık, dans, giyim-kuşam ve süslenme, koku, gezinti, inançlar, hediye ve ödüller, erotik ögeler ve bitiş kalıbı” alt başlıklarında çözümlenmiştir. Ayrıca zdemir, Türk halk eğlencelerini “Ekonomik, Siyasal, Sosyal ve Psikolojik, Kültürel” işlevleri açısından tahlil etmiştir.

İşlevsel alışmalar genellikle folklorik bir unsurun toplumsal yaşamda ne işe yaradığı konusuna odaklanmaktadır. Özellikle bağlam merkezli folklor çalışmalarında sıklıkla kullanılan bir çözümleme yöntemidir. Bu kuramın temeli büyük oranda Bronislaw Malinowski tarafından atılmıştır. Malinowski folklorun bağlamına dikkat çeker ve işlevsel çözümlenin bağlamsal özelliklerin dikkate alınarak yapılacağını belirtir. Ayrıca Malinowski kültürel etkinlik ve ihtiyaç ilişkisini temel işlevsel açıdan temel yasa olarak kabul eder (1992, s. 36).

Geçmiş yayınlarda araştırmacıların işlevsel analizlerde daha çok W. Bascom’un (2010) folkloru (1) eğlenme, eğlendirme ve hoşça vakit geçirme işlevi; (2) toplumsal kurum, değer ve törelere destek verme işlevi; (3) kültürü gelecek kuşaklara aktarma ve eğitim işlevi; (4) kabul edilmiş davranışların sürdürülmesiyle toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulma işlevinden oluşan “Folklorun Dört İşlevi” ve İlhan Başgöz’n (1996) “Protesto: Folklorun Beşinci İşlevi” makalelerinden hareketle yapıldığı görülmüştür. Bu bakış açılarından hareketle, şenlik, şölen ve festivali konu alan ve sadece işlevsel yöntemin uygulandığı çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

1.3. ÖNERİLEN ARAŞTIRMA PLANI:

Bu doktora tezinde araştırma planına göre Giresun yayla şenlikleri tarihsel, yapısal ve işlevsel açıdan çözümlenmiştir. Geçmişte şenlikler üzerine yapılan incelemelerde çoğunlukla işlevsel yöntemin kullanıldığı görülmüştür. Ayrıca coğrafya, tarih, sosyoloji, antropoloji gibi bilimlerin verilerinden yararlanan araştırmacıların incelemeleri şenliklerin kısa tarihi, geçmişi ve ekonomik değeri üzerine odaklandığı görülmektedir.

Yapılan incelemelerde eğlencenin toplu bir biçimde ortaya konulamadığı gözlemlenmiştir. Dolayısıyla bu tezin temel özgünlüğünü, Türk kültür ekolojisinde şenlik, şölen, toy vb. kavramlar çevresinde örgütlenen “eğlence” olgusunun Giresun yayla şenlikleri düzleminde sorgulanması oluşturmaktadır. Bu amaçla tezin birinci bölümünde ilgili kavramların çözümlemeleri yapılmıştır. Tezin ikinci bölümünde Giresun yayla şenlikleri tarihsel açıdan ele alınmıştır. Türklerin kadim yaşantısı yaylak-kışlak geleneğinin, Oğuz Çepni boyu yerleşmeleri neticesinde Anadolu’nun kuzey sahil ve iç bölgelerinde yaylacılık adı altında dönüştüğü yeni sentez ortaya konulmuştur. Yerleşik yaşam çevresinde gelişen yaylacılık hayatının hayvancılık ve tarımı sentezlemesi, yayla şenlikleri sorgulamalarında tezin temel dayanak noktasını oluşturmaktadır. Söz konusu yaşantı çevresinde yayla göçlerinin otçu göçü şenlik geleneğini ortaya çıkardığı tarihsel süreciyle detaylandırılmıştır. Devrin değişen şartları, insanların tercihleri, köyden kente göç vb. gibi unsurlar sonucu otçu geleneğinin kesintiye uğraması, programlı eğlence olarak Giresun yayla şenliklerini ortaya çıkarmıştır.

Tezin başka bir inceleme yöntemi de yapısal çözümlemedir. Giresun yayla şenlikleri yapısal açıdan oldukça zengin eğlencelerden birisidir. Geçmişte yapılan çalışmalarda, birkaç paragrafla geçirilen çözümlemelerin daha ziyade müzik, dans ve yemek üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Ancak şenlikler yapısal açıdan müzik, dans ve yemekten ibaret değildir. Bu kapsamda Nebi Özdemir’in *Cumhuriyet Dönemi Türk Eğlence Kültürü* (2005) adlı çalışmasında önerdiği yapısal çözümleme yönteminin, Giresun yayla şenliklerinin yapısal analizinde kullanılması tercih edilmiştir. Bu analiz yöntemine göre yayla şenlikleri “*Adlandırma, Zaman ve Süre, Mekân, Eğlence*” başlıklarında incelenmiştir. Buna göre eğlence sırasıyla “*hazırlık, kurallar, katılımcılar, başlangıç kalıbı, sohbet, halk müziği, halk edebiyatı ürünleri, halk dansları, alışveriş, yiyecek-içecek, oyun ve yarışmalar, giyim-kuşam-süslenme, inançlar, hediye ve ödüller, erotik öğeler, bitiş kalıbı*” alt başlıklarına göre çözümlenmiştir.

Yapısal çözümlemede Özdemir'in inceleme yöntemine büyük oranda sadık kalınırken alt kategorilerde küçük değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler, sıralama, ekleme-çıkarma açısından ve başlık adlarının değiştirilmesi şeklindedir. Şenliklerin yapısında müziğin önemli bir boyut olduğu düşünülerek, sıralamada müzik başlığı öne alınmıştır. Özdemir'in çözümlemesinde dokuzuncu sırada müzik olarak geçen kategori, tez çalışmasında altıncı sırada halk müziği olarak incelenmiştir. Halk müziğinden sonra, müziğin bir unsuru olarak ortaya çıkan halk edebiyatı ürünleri incelenmiştir. Şenliklerin yapısında halk edebiyatı ürünlerinden sadece atma türkülere yer verildiği tespit edilmiş, diğer kategoriler plan dışında bırakılmıştır. Bu kategoride türküler, atma türküler başlığı altında incelenmiş olup, bir çözümleme modeli olarak kemençeli icra performansında atma türkünün yapısı ortaya konulmuştur.

Özdemir'in planına göre değiştirilen diğer bir kategoride dans bölümüdür. Araştırmacı yapısal çözümleme planında dans kategorisini, müzik kategorisinin ardından onuncu sırada ele almıştır. Tez çalışmasında bu kategorinin halk edebiyatı ürünlerinden sonra, halk dansları başlığı altında sekizinci sırada incelenmesi uygun görülmüştür. Ayrıca Özdemir'in çözümlemesinde yer verilmeyen ancak yayla şenliklerinin yapısında önemli bir unsur olan alışveriş olgusu tez planın yapısal çözümlemesine eklenmiştir. Özdemir'in oyunlar başlığı altında çeşitli alt başlıklarda incelediği kategori, tez çalışmasında oyun ve yarışmalar şeklinde tek kategoride ele alınmıştır. Özdemir'in yapısal çözümleme planında yer verdiği koku ve gezinti kategorileri, yayla şenliklerinin yapısında bulunmadığından bu bölümlerle ilgili çözümlemelere de yer verilmemiştir. Tez planında diğer kategorilerle ilgili bir değişiklik söz konusu değildir.

Bu doktora tezinin dördüncü bölümünde Giresun yayla şenlikleri işlevsel açıdan çözümlenmiştir. Çözümlemede geçmişte şenlikler üzerinde yapılan analizler göz önünde bulundurulmuştur. Folklorun işlevlerinin bir yorum olduğu göz önünde bulundurularak çözümlemede kategorilerin oluşturulması uygun görülmüştür. Nebi Özdemir'in (2005) "*Cumhuriyet Dönemi Türk Eğlence Kültürü*" adlı çalışmasında geliştirdiği "*ekonomik işlevler, siyasal işlevler, sosyal ve psikolojik işlevler, kültürel işlevler*" başlıklı dört kategoriden oluşan işlevsel çözümleme modelinde küçük değişiklikler yapılarak tezin işlevsel analiz yöntemi ortaya konulmuştur. Buna göre tez çalışmasında, Giresun yayla şenliklerinin işlevsel açıdan çözümlenmesinde altı kategoriden oluşan bir çözümleme modeli oluşturulmuştur. Giresun yayla şenlikleri, sırasıyla "*toplumsal işlevler, sosyo-psikolojik işlevler, kültürel işlevler, tarihsel işlevler, ekonomik işlevler ve siyasal işlevler*" açısından ele alınmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM:

GİRESUN YAYLA ŞENLİKLERİNİN TARİHİ

2.1. TÜRK KÜLTÜRÜNDE YAYLAK-KIŞLAK GELENEĞİ

Günümüzde yayla, yaylag, yaylak veya yazlak, geçimini büyük oranda hayvancılıkla ve kısmen de olsa tarımla sürdüren Türklerde, çoğunlukla yaz mevsiminin geçirildiği, otlakların gür ve suların bol bulunduğu, coğrafi olarak yüksek rakımlı mekânlardır. Eski Türkçe’de mevsimler “kış, yaz, yay ve güz” şeklindedir. Bugün yaz olarak kullanılan mevsim eski Türkçe’de ilkbaharın karşılığıdır. Yaz mevsimi ise yay sözcüğü ile karşılanmaktadır. Baykara’ya göre “*Batı Türklüğünde ‘yay’ kaybolup, yerini yaz doldurmuş, yazın bıraktığı yere ise Farsça bahar girmiştir*” (2001a, s. 34). Yazlak ve yaylak sözcükleri de bu iki mevsim adından türemiştir. Bahaddin Ögel’e göre Türklerde yazlık ve kışlık oturma yerleri farklıdır; yayla ve kışlak sözcükleri Türklerin günlük yaşamında hayatın vazgeçilmez iki bölümünü oluşturmaktadır (1978, s. 1).

Türk Dil Kurumu sözlüğünde yayla, “*akarsularla derin bir biçimde yarılmış, parçalanmış, üzerinde düzlüklerin belirgin olarak bulunduğu, deniz yüzeyinden yüksek yeryüzü parçası, plato; dağlık, yüksek bölgelerde, kışın hayat şartları güç olduğu için boş bırakılan, yazın havası iyi ve serin olan, hayvan otlatma veya dinlenme yeri*” (2011, s. 2557) şeklinde tanımlanmıştır. Yaylak sözcüğünün karşıtı olarak kışlak ise “*kışın barınılan yer, kışın orduların, göçebe oymakların hayvanlarıyla birlikte yayladan inip konakladıkları yer*” (2011, s. 1427) şeklinde tanımlanmıştır. Yayla temiz ve nemsiz havası, yakıcı güneşi, buz gibi suları, serin serin esen rüzgârları ve çayırları süsleyen rengârenk çiçeklerin yetiştiği her derde deva bir mekândır (Çelik, 2015, s. 70). Yayla, yılın belli bir döneminde hayvan otlatmak ve tarımsal üretim yapmak yoluyla geçimin sağlandığı, günümüzde başta dinlenme, gezip görme ve eğlenme gibi turistik aktivitelerle öne çıkan mekânlardır.

Yaylacılık Türkiye’de daha çok Karadeniz’in sıradağlarında, Toroslarda, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’nun yüksek dağlık alanlarında sürdürülmektedir. Göçebe ve yarı göçebelerle köylerin ekonomik faaliyet alanı olan yayla, hayvancılık ve tarım faaliyetlerine ek olarak insanlar tarafından sosyal amaçlarla kullanılan yerlerdir (Somuncu, 2005, s. 7-24).

Türk kültüründe yaylak-kışlak geleneği, tarihsel arka planı itibariyle Türk mitolojisinin gelişimiyle yakından ilgilidir. Çünkü Türk mitolojik sistemine ait veriler, Türk kültür ekolojisini meydana getirmiştir (Çobanoğlu, 2001, s. 75). Bu bağlamda Türk kültür tarihinde teşekkül eden, gelişen ve günümüzde yaşatılan kimi zaman töre, adet, gelenek olarak adlandırılan olay ve eylemlerin kökeninde ve gerçekte “*şu an oldukları gibi değil nasıl o hale geldikleri açısından görülmesi*” (Said, 2015, s. 71) yapılacak değerlendirmelerin daha gerçekçi temellere dayanmasını sağlamaktadır. G. Vico, “*Yeni Bilim*” adlı eserinde başlangıçları anlatırken çocukluk çağı örneğini verir. Çocukların ilk tepkisel davranışları ile yetişkinlikleri ve yetişkin bir bireyin davranışları aynı özellikleri sergilemez. Dolayısıyla Edward Said’in yorumuyla “*toplumsal gerçekliği anlamının doğru yolu onu, her zaman son derece mütevazı ortamlarda tespit edilebilen bir başlangıç noktasından doğan bir süreç olarak anlamaktır. Yetişkin insan nasıl yarım yamalak konuşan çocuktan geliyorsa, bu, şeylerin de belirgin başlangıçlardan evrimleştiği anlamına gelir*” (2015, s. 71). Bu bağlamda yaylak-kışlak geleneğinin mitolojik temellerinin sorgulanması gerekmektedir.

Köken anlatıları olan mitler, bir olgu veya olayın ilk formunun, nasıl gerçekleştiğinin bilgisini verir. M. Eliade tarafından yapılan tanımlamaya göre mit, başlangıçtaki masallara özgü zamanda gerçekleşen kutsal bir öyküyü anlatmaktadır. Bu bazen bir ada, bir bitki türü, bir insan davranışı, bir kurum olabilir; mitler söz konusu olguların nasıl yaşama geçirildiğini anlatır (1993, s. 13). Ö. Çobanoğlu mitlerin dünyadaki nesneleri *sınıflandırma*, yaşanan toplulukta önemli tutulan değerleri *hatırlatma* ve onlara *uymaya zorlama*, bu değerleri güncel olaylara bağlayarak *güncelleştirme ve içirme*, buna bağlantılı olarak da bazı hisleri *boşaltma ve açığa dökme* şeklinde dört önemli faaliyet sahası olduğunu tespit etmiştir (2001, s. 21). Bu tespite göre, günümüzde sürdürülen her türlü eylemin kökeninde mitolojik sisteminin olduğu sonucu ortaya çıkar.

Türklerin geçirdiği mitolojik evrelerin çözümlenmesi, yaylacılık geleneğinin tarihi, kültürel, toplumsal ve ekonomik hayattaki işlevlerinin anlaşılması açısından oldukça önemlidir. Özkul Çobanoğlu’na göre “*Türk mitolojisini ortaya çıkaran sosyo-kültürel toplumsal yapı, ‘Toplayıcı-Avcı’, ‘Avcı-Çoban’, ‘Çoban-Tarımçı’ dönemlerinden geçmiştir*” (2001, s. 30). Henüz Taş Devrinde toplayıcılık ve avcılığın yaygın olduğu düzende yaratıcı, doğurucu ve yaşatıcı özellikleriyle Umay ana veya tanrıça etrafında anaerkil otoritenin tesisi söz konusudur; bu sistem, esasında bitki ve orman kültürleriyle sağlanmıştır. Orman veya ağaç kültürüyle ilgili Türk mitolojik sisteminden kalan anlatılar

en eski mitolojilerden birisi olan ağaçtan yaratılışı işaret etmektedir. Gölge kaba ağaç doğurganlık sembolü taşımaktadır. Ağaç gibi kadın da doğurganlığına ek olarak orman kültüründe bitkilerin ekimi, dikimi, toplanması ve ateşte pişirilmesi ile öne çıkmıştır. Ancak Tunç Devrinde, avcı çobanların girişimleriyle hayvanlar evcilleştirilmeye başlanmış, kullanımı kadın ayrıcalığında olan ateşte demir işleme erkekler tarafından devralınmıştır (Çobanoğlu, 2016, s. 14-23; Çobanoğlu, 2001, s. 52-73).

Ergenekon Destanı'na göre zamanında Türkler için bir sığınak olan Ergenekon, nüfusun artmasıyla birlikte yetersiz gelmeye başlamış ve Ergenekon'dan çıkış için Türkler, demir dağını eritmeye karar vermişlerdir (Ögel, 2010, s. 61-63). Ayrıca demirin ateşte işlenmesinin bir sonucu olarak kadınlara ait sihirli özellikler ve Kamlık, erkeklere geçmiş, yönetici sistem de ataerkilliğe yönelmiştir²⁴. Demir Çağında hem çobanlık hem de demirden yapılan aletlerle birlikte tarımsal faaliyetler başlamıştır. Bunun bir sonucu olarak anaerkil otoritenin alanı olan kutsal ormanlardan, (orman kültüründen) Gök Tanrının da etkisiyle hâkimiyet alanı olan geniş bozkıra yayılarak dağ kültürüne yöneliş başlamıştır. Bozkıra açılmanın doğal bir sonucu olarak da günümüzde yaylak-kışlak geleneği adıyla bilinen ve araştırmacıların göçebe, konargöçer veya göçerevli olarak nitelendirdikleri geleneksel Türk yaşam tarzı ortaya çıkmıştır²⁵ (Çobanoğlu, 2016, s. 14-23; Çobanoğlu, 2001, s. 52-73). Burada asıl dikkat çekilmesi gereken nokta, esasında ateşin bulunup, demirin işlenmesi Türk medeniyet tarihindeki önemi açısından son derece kıymetlidir. Çünkü demirin işlenmesi sonucu bozkıra açılan Türk ataları, günümüzde bozkır kültürü olarak da adlandırılan Türk medeniyet tarihinin teşekkül etmesini sağlamışlardır²⁶.

Ziya Gökalp, Türklerin göçebelikleri ile töreleri arasında mutlak suretle bir ilişki olduğunu, göçebeliklerinin törelerinden, törelerinin de göçebeliklerinden feyz aldığını belirtmiştir (2015, s. 31). Bu bağlamda kadim Türk töresi yaşam tarzı olan yaylak kışlak

²⁴ M. Gryaznov "The Ancient Civilization of Southern Siberia" adlı çalışmasının "The Age of the Early Nomads" adlı III. Bölümünde, Erken Tunç Çağı bozkır kavimlerinin göçebeliliğe geçişleri ve yaylak kışlak arasındaki otlak arayışı amacıyla yapılan göçleri ve yaşam biçimlerini incelenmiştir. Konuyla ilgili ayrıca bakınız: (Gryaznov, 1969, s. 131-132).

²⁵ Konuyla ilgili geniş bilgi için ayrıca bakınız: (Grousset, 1980).

²⁶ Yukarıda kısaca özetlenmeye çalışılan konu, tarihsel çağlar itibarıyla uzun zaman dilimlerini kapsamaktadır. Bilindiği üzere yaşam tarzındaki geçişler ve değişimler birdenbire gerçekleşmemektedir. Adeta bir devrimi andıran bahsedilen gelişmeler, esasında eskiye başkaldırma ve onu ortadan kaldırarak yeni bir otorite tesis etme şeklinde gelişmektedir. Dolayısıyla bu gibi girişimler, hangi çağda ve hangi coğrafyada olursa olsun sancılı bir sürecin yaşanmasına neden olduğundan yaşam tarzını etkilediği kadar, yönetim sistemini ve hâkimiyet anlayışını da değiştirmiştir. Ana erkil bir toplum sisteminden ata erkil sisteme geçilmesi, bozkıra açılma, kağanlık müessesesinin teşekkülü ve kamlık geleneklerinin karşısında güçlü bir dinî sistem olarak Gök Tanrı inancının gelişimi, söz konusu süreçlere işaret etmektedir. Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için ayrıca bakınız: (Çobanoğlu, 2003, s. 19-49).

geleneği üzerine şekillenmiş, yaylak-kışlak geleneği de Türk töresinden etkilenmiştir. Araştırmacıların göçebelik olarak nitelendirdikleri yaşam tarzı olan yaylak-kışlak, Türkün yaşantısında birbirini tamamlayan bir sistem olarak, kadim Türk töresinin de teşekkülünde asli olarak rol oynayan hem yazlık hem de kışlık oturma, konaklama yerlerinin adlandırılmasıdır (Ögel, 1978, s. 1).

Türklerde yaylak-kışlak geleneği, kadim bir törenin devamı sayılmaktadır. Bu geleneğe katılan konar-göçerlerin zorunlu haller dışında mesken yerleri değişmemektedir. Kışları daha korunaklı meskenlerde geçiren ve zirai işlerle meşgul olan Türkmenler, yazları da yaylalara çıkarak hayvancılık temelli bir geçim sürdürmüşlerdir. Bu kadim törenin en önemli uzantısı Anadolu coğrafyasında görülen yaylacılık geleneğidir. Türkistan coğrafyasından Anadolu topraklarına yaşanan göçler neticesinde gelenek ve göreneklerle birlikte, yaşam tarzı olan konar-göçerlik de getirilmiştir. Hayvancılıkla meşgul olan Türkler, temeli yaylak-kışlak prensibine dayanan bu köklü geleneklerini çeşitli dönüşümlerle halen yaşatmaya devam etmektedirler.

Anadolu sahasında yaylacılık genel olarak dikey karakterlidir. Karadeniz, Akdeniz, Ege ve Doğu Anadolu bölgelerinde sürdürülen yaylacılık faaliyetleri işlevsel açıdan önemli dönüşümler geçirmiştir. Yaylacılığın hayvancılık ve tarımsal işlevleri oldukça azalmış olup yaylalar daha çok turizm işlevine hizmet etmeye başlamıştır. Karadeniz Bölgesinde hem geleneksel hem de modern yaylacılık aktif olarak sürdürülmektedir. Son yıllarda altyapı ve üst yapı imkânlarının iyileşmesi neticesinde özellikle alternatif turizm amaçlı yaylacılık işlevsel olarak dikkat çekmeye başlamıştır. Doğu Karadeniz Dağları, Giresun Dağları, Canik Dağları ve Küre Dağları, Yalnızçam Dağları, Köroğlu ve Bolu Dağları, Karadeniz'in önemli yayla yerleşmelerine ev sahipliği yapmaktadır (Doğanay ve Coşkun, 2013, s. 6-8).

Yaylak ve kışlak olgusu Orhun Abidelerinden Divanü Lûgat-it Türk'e en eski Türkçe metinlerde karşımıza çıkan bir geleneğin izleridir. Yaylak-kışlak geleneği hakkında Orhun Yazıtlarında *"Türklerin hakanı Ötüken dağlarında oturur ve oradan hükmeder ise ülkede hiçbir sıkıntı olmaz"* (Tekin, 1988, s. 3) denilmiştir. Burada yer alan Ötüken dağları Türklerin kadim yaylasıdır. Bilge Kağan, Ötüken'i Türk devleti ve milleti için en güvenilir bölge olarak görmüştür.

Türk inançlarına göre Ötüken kutlu bir dağdır ve devlet, bu topraklarda idare edilmelidir. Ötüken yaylasının çevresine olan hâkimiyeti oranın devlet merkezi olarak görülmesinde en etkili husustur. Güney'de Hangay dağı, kuzeyde Tangnu-Ola ile kuşatılmış olan

Ötüken yaylaları, adeta doğal bir kaleyi andırmaktadır (Gabain, 1944: 687). Dolayısıyla Orta Asya egemenliği ancak Ötüken'e hâkim olarak sağlanabilirdi (Ögel, 2010, s. 15).

Göktürkler'de yönetim merkezi olarak görülen Ötüken, kağanlık sürecinde de önemli görevler üstlenmiştir. Kağanlara ülkeyi yönetme yetkisi yani kut, Gök Tanrı tarafından verilmiştir. Ötüken bölgesinde oturan kağan adayı, Gök Tanrı tarafından göğe yükseltilerek kut almıştır (Yıldırım, 1998, s. 102-111). Dolayısıyla Tanrı'nın dünyaya, dünyanın Tanrı'ya en yakın olduğu yönetim merkezi konumunda olan Ötüken, Göktürk devletinin Tanrı'yla iletişim kurduğu göğe açılan bir kapı yani devletin kutlu gök yanıdır (Ögel, 2010, s. 278). Bu özelliği ile Ötüken, Gök Tanrı'ya açılan geçidin altındaki yer olarak bilinmektedir (Bahadır, 2016, s. 30).

Ötüken yaylasının coğrafi sınırları hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmesine rağmen hâlen tartışmalı olan bu coğrafya, Türklerin hâkimiyet sürdüğü Orta Asya yaylasının sınırları olarak tespit edilmiştir. Bahaeddin Ögel, Türklerin ve bütün Orta Asya'nın en kutsal yeri sayılan Ötüken bölgesinin Orhun ve Tamır ırmakları tarafından çevrelediğini ve bu iki ırmağın meydana getirdiği alanın sulak bir ova olduğunu belirtmektedir (2010, s. 80-81). Saadettin Gömeç, Köktürkçe kitabelerden hareketle yaptığı açıklamaya göre, Ötüken adı bir noktadan ziyade, il tutulan çok geniş bir alanı kapsamaktadır (2009, s. 155-156). M. Fuad Köprülü'ye göre, Türklerin yüzyıllar boyunca aktif oldukları ve Ötüken'i de içine alan Orta Asya yaylası, Sibiry'a'nın güneyinden Himalaya dağlarına, Ural nehrinden Balkaş gölüne, Hazar denizinden Çin'e kadar devam eden bir alanı kapsamaktadır (2009, s. 33).

Hüseyin Namık Orkun tarafından hazırlanan "*Eski Türk Yazıtları*" isimli esere göre, Uygur Kağanlığı dönemine ait olan ve Göktürk Alfabesiyle yazılan Şine-Usu Yazıtının doğu yüzünde üç yerde (1994, s. 169-171-172), güney ve batı yüzlerinde bir yerde (1994, s. 174-181) yaylag/yayla sözcüğü geçmektedir. Aynı esere göre başka bir Uygur Kağanlığı dönemi eseri olan "İrk Bitiğ"te yaylak ve kışlak sözcükleri 78-79. satırlarda "*ben tavşancıl kuşuyum. Yeşil kaya yaylağım, kızıl kaya kışlağım, bu dağda durarak zevklenirim, bunu biliniz*" (1994, s. 278); 86 ve 87. satırlarında "*tavlada mesud aygırım, yapraklı ağaç (altı) yaylağım; kuşlu ağaçlar kışlağım burada durarak zevkalırım. Bunu biliniz iyidir bu*" (1994, s. 280); 96. satırında "*yaylak dağıma tırmanarak yaz geçirir dururum. Şenim bunu biliniz iyidir bu*" (1994, s. 281) şeklinde geçmektedir.

Reşideddin Fazlullah tarafından kaleme alından Camiü't-Tevârih adlı eserin bir bölümünü oluşturan Oğuz Kağan Destanının İslami varyantı, yaylak-kışlak geleneği

hakkında önemli bilgiler vermektedir. Destana göre “*Nuh aleyhisselam yeryüzünü oğulları arasında bölüştürdüğü sırada oğlu Yafes’in payına doğu memleketleri, Türkistan ve çevresi düştü. Türklerin Olcay Han diye isimlendirdiği Yafes, göçebeydi. Yaylak ve kışlak sahaları Türkistan’daydı. Yazları İnanç Şehir yakınlarındaki Or Dağ ve Kür Dağ’da kışları ise Karakurum diye meşhur olan Karakum yakınlarındaki Bursuk bölgesinde geçiriyordu*” (Togan, 1982, s. 17; Gündüz, 2016, s. 59).

Oğuz’un Erran ve Mugan’a düzenlediği seferin yaz mevsimine rastlaması ve hava sıcaklığının aşırı olmasından dolayı yerleşme yeri bulamadığı ve yaz süresini yaylada geçirmeye karar verdiği anlatılmaktadır. Oğuz yaylada kaldığı süre boyunca etraftaki vilayetleri ele geçirmiştir. Azerbaycan vilayetini de hâkimiyeti altına almıştır (Gündüz, 2016, s. 79). Bu zaman süresince Oğuz Kağan, atlarını otlakları çok geniş ve güzel olan Ucan sahasının meralarında beslemiştir. Oğuz ve ordusu, o yaz mevsiminde Aladağ’ı yaylak olarak kullanmıştır (Togan, 1982, s. 30).

Oğuz Kağan’ın Rum ülkesini hâkimiyetine almasıyla ilgili anlatı da yaylak-kışlak geleneğinin işlevselliği açısından oldukça önemlidir. Rum ülkesine sefer düzenlemek isteyen Oğuz Kağan, bu durumu Erran ve Mugan Tekfur’una anlatır. Rum ülkesinin kışlağının denize yakınlığından dolayı çok sıcak olduğunu söyleyen Tekfur, Oğuz Kağan’a şu teklifi yapar: Rumlar “*kışlağa inerler ve zamanı gelince tekrar yaylağa çıkmak isterler. Onların yaylağa gelmesinden önce asker gidip onların yaylaklarını işgal etmeli ve kışlaklarından çıkmaya yol verilmemelidir. Kışlaklarında sıcaktan ve sinekten oturmak imkânsız olduğundan aciz kalıp mecburen illiğe gelirler*” (Togan, 1982, s. 35; Gündüz, 2016, s. 85). Aktarılan bu bilgide bahsedildiği üzere yaylacılığın günümüzde sürdürülmesinin temelinde de elverişli iklim koşulları başta gelen etkenler arasında yer almaktadır.

Yaylak- kışlak geleneği, Divanü Lûgat-it Türk’te çeşitli yerlerde temas edilen önemli bir unsurdur. “Yaylağ”, yazılan yer, yaz mevsiminin geçirildiği mekân anlamında kullanılmaktadır (Kaşgarlı Mahmud, 2006b, s. 47). Baharı anlatan bir şiirde yayla hakkında şu dörtlüğe yer verilmiştir: “*Kolan tükel komuttı / Arkar sukak yumuttı / Yaylağ taba emitti / Tizik turup seğrişür*”. Bu dörtlüğün açıklaması ise şu şekilde yapılmıştır: “*Bütün kolanlar coştı, geyik, sığın toplandı, yaylaya doğru akıştı, sıra olup koşuştu*”. Bu dörtlük “*bahar, kolanı, geyiği, sığın coşturarak bir araya topladı, bunlar yaylaya doğru akıştı, sıra sıra olup sevinçlerinden zıpladılar*” (Kaşgarlı Mahmud, 2006, s. 215) şeklinde yorumlanmıştır. Ayrıca Kaşgarlı şu ifadeye yer vermiştir: “Ol koyın yaylağda

yazlattı”; [O, koyunu yaylakta yazlattı] (2006a, s. 355). Yaylak karşıtı olarak Kaşgarlı “kışlağ” terimini kullanmaktadır. DLT’de “kışlağ” konusunda şu sava yer verilmiştir: “Öz köz ir kışlağ”. Kaşgarlı’nın açıklamasına göre: “Adam kendi işini kendi yaptı, başkasına bırakmadı. Bu kışlağın güney tarafını alan adam gibidir; çünkü güney tarafında ot uzun olur, kışın kar az bulunur” (2006, s. 464-465). Kaşgarlı’nın kullandığı “kışlaglandı” terimi ise şu ifade içerisinde geçmektedir: “Ol bu yeriğ kışlaglandı”; [O, bu yeri kışlak edindi ve orada kışı geçirdi] (2006a, s. 273).

Günümüzde Anadolu’nun önemli bir kısmında bir yaşam tarzı olarak yaylacılığın sürdürüldüğü, hayvancılıkla uğraşan konargöçer sakinlerinin olduğu bilinmektedir. Bu yaylacılar, yılın hangi döneminde nerede olmaları gerektiğini bilen insanlardır. Bu bağlamda yaylaya göç zamanı çok önemlidir; hem hayvanların hem de insanların sağlıklı bir hayat sürmelerinde, soğğun yıpratıcı etkisinden korunmada göç zamanı oldukça belirleyicidir. Bölgeden bölgeye farklılık olmakla birlikte göç zamanı çeşitli şekillerde belirlenir. Temel referans havalının ısınması ve takvimdir. Nevruz, cemreler, Hıdırellez, Mayıs Yedisi, ekilen sebzelerin yeşermesi, doğada bazı çiçeklerin kendiliğinden açması gibi olgular etrafında da yayla göçü için bir zamansal denge kurulmuştur (Önal ve Dursun, 2012, s. 718). Kışı kışlakta, ilkbaharın ve sonbaharın bir bölümünü güzlekte, yazı yaylada/yaylakta/yazlakta geçiren konargöçerler, “ağılda oğlak toksa, arıkda otı öner” [ağılda oğlak doğsa arkta otu biter] (Kaşgarlı Mahmud, 2006, s. 65) atasözünde olduğu gibi, hayvanları için Anadolu coğrafyasının zengin iklimlerinde mutlaka konacak ve göçecek yerler olduğunu bilen, hayvanları ile geçimlerini sağlayan kimselerdir. Yayla göçü, zaman açısından küçük farklılıklar taşımaya rağmen Anadolu’nun pek çok bölgesinde benzer şekillerde gerçekleşmektedir. Gerekli hazırlıklar yapılır, eksik olan erzak, kap-kacak, araç-gereç tamamlandıktan sonra, bütün bir köy, mahalle önceden haberleştikleri bir günde göçe başlarlar. Göç yolculuğu gidilen yaylanın uzaklığına ve yolun konumuna inişli-çıkışlı olup olmamasına bağlı olarak değişir. Yol boyunca göçün yapıldığı yöreye özgü çalgılar çalınır, türküler okunur, hikâyeler anlatılır²⁷.

Dede Korkut Kitabı’nda da yayla sözcüğü çeşitli yerlerde kullanılmıştır. İlk olarak Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek Boyunda, temas edilen Kara dağ, Oğuzların en bilinen yaylasıdır. Daha sonra sırasıyla diğer hikâyelerin nazım kısımlarda Kara dağ hakkında veciz ifadeler bulunmaktadır. Azrail tarafından canı alınmak istenen Deli Dumrul,

²⁷ Bu konuda farklı bölgelerde yaylacılık literatürü üzerine hazırlanan çalışmalar incelendiğinde yayla göçü konusunda kadim Türk kültüründen gelen bir bütünlük olduğu görülmüştür.

babasından kendi yerine can vermesini ister; fakat babası, oğluna canını bağışlamak yerine “*Karşu yatan kara tağum gerek ise / Söyle gelsün ‘Azrā’ilüñ yaylası olsun*” demiştir. Buradan Kara dağ yaylasının çok önemli olduğu anlaşılmaktadır (Ergin, 2004, s. 138-181).

Yaylak kışlak geleneği Türklerin bozkır coğrafyasındaki kadim yaşantısına verilen isimdir ve özünde bir yerden bir başka yere göç esasına dayanan yaşam tarzında iki durak bulunmaktadır. Bunlardan ilki kışların sert iklimine karşı daha ılıman olan ve korunaklı meskenlerin bulunduğu kışlak olarak da adlandırılan yerlerdir. İkincisi ise kışlaklarda yazların sıcak ve kurak geçmesi nedeniyle yeterli su kaynaklarının bulunmaması ve hayvanların beslenmesi için otlakların yetersiz oluşu gibi nedenlerden dolayı, hayvancılığın daha elverişli şartlarda sürdürülmesi amacıyla göçülen yaylaklardır.

Yaylak ve kışlak arasında göç eksenli sürdürülen yaşantı Anadolu’da geçirdiği dönüşümle yaylacılık geleneği olarak adlandırılmaya başlamıştır. Yaylacılık, Türk konargöçerliği kültürel mirasları çevresinde şekillenen Anadolu tipi yaşam tarzının yaz dönemini kapsamaktadır; yaylacılık, kışlakta ziraat, yaylakta hayvancılık ve az da olsa ziraat faaliyetlerinin birlikte sürdürüldüğü dağ, orman ve ova köylülerinin yaşam tarzı ve ekonomik faaliyet tipidir. Konargöçer kültür, Anadolu’da Türkmen, Yörük, Göçer, Yaylacı adlarıyla anılan topluluklar tarafından Doğu Anadolu’nun yüksek yaylalarında, Akdeniz’de Toroslarda, Ege ve Karadeniz dağları üzerinde kurulan çeşitli yaylalarda sürdürülen modeldir (Kutlu, 1992, s. 16-17).

Yaylak-kışlak geleneği bir yanıyla ihtiyaç ekonomisi olarak da teşekkül etmiştir. Kişinin neye ihtiyacı varsa o, kişi için bir çeşit altındır; bu, bazen ekmek, bazen de bir başka eşya olabilir. Vico’ya göre zaten altın adlandırması ilk önceleri renginden dolayı buğday başakları için kullanılmıştır. Çünkü metalik altın henüz bulunmamıştır. Daha sonra altın terimi ince yün için kullanılmaya başlanmıştır. Tacitus, eski Germenlerin tek varlığı olan sürülerin ve şifalı otların en yüksek değere sahip olduğunu belirtir (Vico, 2007, s. 242).

Türk kültüründe büyük sürü sahiplerinin zengin olarak adlandırılması, hayvanların etinden, sütünden, yününden, derisinden, gübresinden ve kemiğinden yararlanılmasıyla ilgilidir. Dolayısıyla yaylacılık geleneği Türk kültürünün köken havzalarında teşekkül eden “merkezi hayvancılık ekonomisine” bağlı bir çeşit yaşam biçimidir. Bu gelenek geçmişi itibarıyla değerlendirildiğinde, geçimini hayvancılıkla sağlayan bir toplumun “ihtiyaca bağlı oluşturduğu bir ekonomi modeli” ve bir yaşam

biçimi şeklinde gelişmiştir. Yaşantı, yaylak ve kışlak eksenli olarak sürdürülür. Kış mevsimi, iklimsel şartların daha ılıman olduğu yerlerde geçirilir. Bu mekânlara 'kışlak' denilmiştir. Yaz mevsimi ise iklimsel şartlar itibarıyla daha serin ve hayvancılığa elverişli eski metinlerde yaylak/yaylag olarak adlandırılan geniş otlak alanları olan ve bol sulu dağlık bozkırlarda ve yüksek tepelerde geçirilmektedir.

Yaylak-kışlak geleneği çevresinde teşekkül eden bir başka gelenek de çobanlık kültürüdür. Yaylacılık geleneğinde en asli unsur her daim çobanlar ve sürüleri olmuştur. Çobanlık geleneği, geçmişten günümüze Türk atalarının gerek at gerek koyun, keçi veya sığır sürülerinin çevresinde oluşan tarihi, sosyal ve kültürel birikimin sağlandığı bir alandır. Çobanlık geleneği kapsamında ortaya çıkan adetler, inanışlar ve uygulamalar günümüzde hayvancılık faaliyetlerinin sürdürüldüğü alanlarda yaşatılmaya devam etmektedir. Tolybekov'a göre "...göçebe bir topluluğun mensubu sadece bir çoban değil, aynı zamanda bir masal anlatıcısı, bir asker, bir tarihçi, bir senatör ve bir saz şairidir" (Khazanov, 2015, s. 10). Sürünün yöneticiliği olan çobanlık basit bir iş değildir. Çoban, sürüleri en iyi şekilde besleyebilecek otları tanıyan botanikçi veya ziraatçı, ot tutması gibi nedenlerle hastalanan koyunları gerektiğinde tedavi edebilen iyi bir veteriner ve tedavi sağlanamaz ise etin ziyan olmaması için hayvanı kesebilen iyi bir kasap olmak zorundadır (Yılmaz, 1998, s. 159).

Bozkır havzasında gelişen yaylak-kışlak geleneği, temeli hayvancılığa dayalı bir ekonomik yaşam biçimi olduğundan dolayı "*çobanlığı*" yaşantının özüne perçinlemiştir. Bu hayat tarzında atı da evcilleştiren Türkler, onu kardeş olarak görmüşlerdir. Divanü Lûgat-it-Türk'te geçen "*Kuş kanadıyla Türk atı ile*" (Kaşgarlı Mahmud, 2006, s. 35) atasözü gereği at ve er doğumdan ölüme değin her daim birlikte olmuşlardır. Öyle ki ölen kahramanın atı da yanına defnedilmektedir. "*Türkler sanki at üzerinde doğmuşlar yerde yürümesini bilmezler*" (aktaran Kafesoğlu, 2014, s. 213) deyişi atlı çobanlık evresinden kalan yadigârlardandır; Türkün yaşantısının ayrılmaz bir parçası olan çobanlık geleneği büyük orduların komutası ve savaşların kazanılmasında rol oynayan bir sistemin geliştirilmesi açısından ayrıca işlevseldir. Ancak söz konusu çobanlık geleneği, günümüzde anlamı ve işlevi daralmış, sadece hayvanların bakımından ve otlatılmasından sorumlu kimse olarak görülmüştür. Hâlbuki kadim Türk yaşantısında çobanlar her ne kadar büyük yılık ve koyun sürülerinin bakımından sorumlu görünseler de "atlı göçebe veya atlı göçebe çoban" kavramları etrafında teşekkül eden Türk medeniyet tarihinde, önemli görevler üstlenmiştir. Kafesoğlu'nun da belirttiği gibi bozkır kültüründe teşekkül eden medeniyette "at ve demir" iki belirleyici unsurdur. Savaşlarda

atın kullanılması, çevikliği ve hızlı hareket etmeyi sağlamıştır; demirin işlenmesi alet ve silah yapımını beraberinde getirmiş; dolayısıyla gerek atın, gerek demirden yapılmış silahların (ok, mızrak, kılıç, kalkan) kullanılmasıyla yerleşik kavimlere üstünlük sağlanmıştır (2014, s. 206-216).

Yaylak-kışlak yaşantısı esasında ataerkil teşkilatlanmayı diğer bir ifadeyle tarihi bozkır kültürü ve kağanlığını²⁸ ortaya çıkaran son derece önemli bir gelenektir. Grousset'in ifadesiyle *“Bozkırın dâhili tarihi, en güzel otlakları ele geçirmek için itişip, kakışan ve bazı hallerde gezinmeleri asırlar süren hayvan sürülerini yaylak ve kışlaklar arasında getirip götürerek Türk-Moğol kavimlerinin tarihinden ibarettir”* (1980, s. 13). Dolayısıyla, bozkır havzasında sınırları daha önce belirtilen Ötüken yaylası, Türklerin en eski tarihi yaşam alanıdır. Hunlardan itibaren Göktürk devletine başkentlik yapmış bir yerdir. Korunaklı, akına elverişli, iklim koşulları uygun, otlığı bol bir yer olan Ötüken yaylası, Asya Hunları ve özellikle I. Göktürkler zamanında Türklerin kutlu toprağı sayılmıştır (Kafesoğlu, 2014, s. 110). Bilge Kağan, ülkesini yabancı tehditlere karşı korumak amacıyla Çin Seddi benzeri bir hisar yaptırmak istemiştir. Fakat veziri Tonyukuk *“biz ömrünü sulu ve otlu bozkırlarda geçiren bir milletiz. Bu hayat bizi daima bir harp egzersizi içinde tutmaktadır. Gök-Türklerin sayısı Çinlilerin yüzde biri bile değildir. Başarımız yaşayış tarzımızdan ileri gelir”* (Kafesoğlu, 2014, s. 221) şeklindeki sözleri bozkır coğrafyasında teşekkül eden yaşam tarzının aynı zamanda Türk soyunun ve devlet geleneğinin sürekliliği için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Yaylak-kışlak esasına dayanan yaşam tarzının bir boyutu da Türklerin konargöçer veya yerleşik (oturak) olmalarıyla yakından ilgilidir. Esasında Türklerin henüz İslamlaşmadan önceki yaşam tarzı araştırmacılar tarafından göçebe, göçerevli veya konargöçer olarak nitelenmiştir. Tarihi arka planı itibariyle Türklerin X. yüzyılın ilk yarısından itibaren İslamlaşmasıyla birlikte, yerleşik düzene geçişte bir artış görülmüştür. XI. yüzyılda İslamiyet'in Oğuzlar arasında hâkim bir inanış haline geldiği söylenebilir. Ancak İslamlaşan nüfusun tamamının yerleşik düzene geçtiği söylenemez²⁹ (Sümer, 1980, s. 50-51).

Anadolu'nun fethinden sonra (1071) Türkistan ile Anadolu arasında siyasi politika ve devlet geleneği olarak bir göç köprüsü kurulmuştur. Özellikle XIII. yüzyılda (1220)

²⁸ Türklerde bozkır kağanlığının ortaya çıkışı ve gelişimi hakkında ayrıca bakınız: (Yıldırım, 1998, s. 102-111).

²⁹ Oğuzlara, Müslümanlaşmayla birlikte Türkmen denilmeye başlanmış, özellikle XIII yüzyıldan itibaren tamamen Türkmen adı kullanılmıştır (Sümer, 1980, s. 51).

başlayan Moğol İstilası nedeniyle Anadolu dışındaki yerleşik Oğuzların bir kısmı da Anadolu'ya gelmişlerdir. Moğol İstilasına, Anadolu coğrafyasında karşı koyanlar da esasında henüz tam olarak yerleşik düzene geçmeyen göçebe diğer bir deyişle yaylak-kışlak hayatını sürdüren Oğuz boylarıdır³⁰ (Sümer, 1980, s. XIII, 158-159, 605).

Türkün kadim yaşantısının teşekkülünde yaşam tarzı temel belirleyicidir. Hayvanların ehlileştirilmesi ve evcilleştirilmesi neticesinde büyük sürülere sahip olan çobanlar sürüleri için geniş ve gür otlak arayışı içerisine girmişlerdir. Bozkır yaşantısında sürünün daha geniş otlaklar boyunca dolaştırılması, yaşam tarzının “göçebe, göçerevli veya konargöçer” gibi isimler almasında etkili olmuştur. Bu yaşam tarzında en önemli unsur çadırdır; çünkü çadır, sürekli hareket halinde olan bir sürünün peşinde göçürülmesi en kolay olan mesken tipidir. Bu bağlamda teşekkül eden şu atasözü önemlidir: *“Türkmenin evini bir katır taşır, keyfini kırk katır taşıyamaz”* (Avcı, 2014, s. 131). Yörükler üzerine çalışan Japon araştırmacı Matsubara'nın da belirttiği gibi tam göçebe bir yaşam sürenler, doğayı yeterince işleyemez ve mülk birikimi de yapamazlar. Mülkün birikimi, göç esnasındaki kapasiteye bağlıdır (2012, s. 288). Dolayısıyla esas olan gerektiği kadar mal sahibi olmaktır ve gereğinden fazla mülk taşınamayacağı için böyle birikim de gereksiz görülmektedir. Bununla ilgili olarak hayat tarzı, yaşanılan mesken olarak çadırların kullanılmasını zorunlu kılmıştır. Bozkır coğrafyasında teşekkül eden, bir yerden başka bir yere taşınması mümkün olan çadır evler şeklindeki yaşam tarzında, yazları ve kışları farklı coğrafi yerlerde geçiren Türk ataları araştırmacılar tarafından “göçebe, göçer, konargöçer, yarı göçebe, göçerevli, göçkuncü” gibi kavramlarla tanımlanmıştır. Çalışmalarda en çok tercih edilen göçebe ve konargöçer kavramlarıdır. Bu kavramların kısaca karşılaştırılması ve çözümlenmesi yaylak-kışlak geleneğini yorumlama açısından son derece önemlidir³¹.

³⁰ Faruk Sümer'e göre Moğol İstilas, Türk dünyasını tamamen ortadan kaldırmış, Türkistan ve Orta Doğu'da korkunç kıyımlar ve tahribat meydana getirmiştir. Aynı zamanda istila, her yönden bayındır ve zengin Anadolu'nun da zor bir süreç geçirmesinde etkili olmuştur. Ancak diğer taraftan Moğol İstilas, Anadolu'nun tam anlamıyla Türk yurdu vasfını kazanmasında ve Batı Türklüğünün perçinlenmesinde olumlu etkiler yapmıştır (1980, s. XIX).

³¹ Literatür taramalarında, diğer pek çok konuda olduğu gibi, ‘yeni’ kavram ve tanımlama, ‘yeni bakış açısı getirme’ gibi iddialardan dolayı, Türkün yaylak-kışlak şeklinde teşekkül eden kadim yaşantısının “göçebe, konargöçer, göçerevli, göçkuncü” gibi isimler aldığı görülür. Hâlbuki göçebe, kavramı sürekli gezen dolaşan, yağmacılıkla geçim sağlayan, tarihi olmayan (Kafesoğlu, 2014, s. 32-35) vb. gibi anlamlarda Bahaeddin Ögel'in de belirttiği gibi günümüzde olumsuz bir manaya sahiptir (1978, s. 5). Çoşlu Yörükleri üzerine yaptığı araştırmalar neticesinde “Göçebeliğin Dünyası” adlı eseri hazırlayan Masateke Matsubara, göçebe ve gezginci kavramlarını tartışarak, göçebelerin gezginciler (Çingeneler) gibi kesinlikle amaçsız ve başıboş dolaşmadıklarını belirtmektedir (2012, s. 95). Ancak yine de Yörüklerin yaşadığı bölgelerde yerleşik yaşama geçenler, Yörükleri dolayısıyla onların geleneksel yaşam tarzı olan göçebeliği “devenin havutunda yaylama” anlamında olumsuz anlamda kullanmaktadırlar. Bu söz “evsiz mevsiz, başıboş geziyorlar gibi aşağılama” anlamı da içermekte ve yerleşikler ile göçebeler karşılaştırılarak yerleşik yaşam övülmüştür (Matsubara, 2012, s. 215). Bu bağlamda çalışmada konargöçer kavramının kullanılması tercih

Günümüzde Anadolu coğrafyasında sürdürülen yaylacılık geleneği, bozkır coğrafyasında teşekkül eden çadır meskenli göçrevli kültürün mirasıdır. Geleneksel olarak teşekkül eden “bozkır tipi” yaşam tarzının gerek göçebe gerek konargöçer veya başka herhangi bir adla anılırsa anılsın esasında hem bir ihtiyaç neticesinde yaşam tarzı olarak ortaya çıkan hem de hayvancılığın yoğun olduğu bölgelerde dönemsel şartlara bağlı olmak kaydıyla sürdürülmesi zorunlu olan bir sistem olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Hayvancılık faaliyetlerinin sürdürülmediği çevrelerde ise yaylak kışlak geleneğinin atalardan kalma bir miras olarak daha çok gezme, görme, dinlenme gibi turistik amaçlarla sürdürüldüğü bilinmektedir³².

Türk kültürü ve edebiyatının zirve taşlarından birisi olan Dede Korkut Kitabı’nda Oğuzların konargöçer kültürünün bir uzantısı olarak Türkistan coğrafyasındaki yaylacılık geleneği hakkında önemli ipuçları vardır. Destanî hikâyelerde, Oğuzlar konargöçer bir vaziyette çadırlarda yaşamlarını sürdürmektedir. Yazları yaylalarda kışları ise ovalarda geçirirler. Basat’ın Depegöz’ü Öldürdüğü Boyda, Oğuzların yayla göçü hakkında açık bilgiler verilmiş, yaylaya ilk önce çobanların gittiğinden söz edilmiştir (Ergin, 2004, s. 207). Bu bilgi günümüz şartları açısından yorumlandığında bile halen ilk yayla göçerlerinin çobanlar olduğu görülür. Dolayısıyla ritüel bir uygulamaya dönüşen yaylaya ilk göçlerin çobanlar tarafından yapılması olayında herhangi bir değişiklik olmadığı görülecektir. İşlevsel açıdan yorumlandığında kışlakların iklimsel açıdan havaların ısınmasıyla birlikte hayvancılığa elverişli şartları kaybetmesi ve bunun bir sonucu olarak hayvan hastalıklarının artması belirleyici olmuştur.

Geçmişten günümüze sürdürülen bir geleneğin uzantısı olarak yaylacılık faaliyetlerine ilk olarak çobanlar katılmaktadır. Yaylaya ilk olarak çobanların çıkması (göçmesi) bozkır töresinden günümüze değin uzanan bir gelenektir. Dede Korkut Kitabı’nda yer alan “*Oğuz bir gün yaylaya köçdi. Aruzuñ bir çobanı var-idi, adına Koñur Koca Saru Çoban dirler-idi. Oğuzuñ öñinçe bundan evvel kimse köçmez-idi*” (Ergin, 2004, s. 207) bilgilerden hareketle günümüzde hayvancılıkla uğraşan kişiler tarafından yaylacılık, ekonomik bir amaçla daha uzun süreli sürdürülmektedir. Bunun dışında kalan yaylacılar ise daha ziyade tatil amaçlı, temiz ve serin havasından dolayı birkaç aylık bir dönemi yaylada geçirmeyi tercih ederler.

edilmektedir. Bu konuda yaklaşım, çözümleme ve yorumlar için şu çalışmalara bakılabilir: (Kutlu, 1992; Gündüz, 2002; Yılmaz ve Telci, 2010; Büyükcan Sayılır, 2012).

³² Konuyla ilgili bu tezin ilerleyen bölümlerinde çeşitli analitik çözümlemelerde bulunulmuştur.

Yaylak kışlak geleneğinde göç, önemli kavramlardan birisidir; çünkü yaşam tarzının temeli göç pratiğine dayanmaktadır. Dadaloğlu'nun *"Kalktı göç eyledi Avşar elleri / Ağır ağır giden eller bizimdir / Arap atlar yakın eyler ırağı / Yüce dağdan aşan yollar bizimdir"* (Sakaoğlu, 1986, s. 111) dördlüğü hem göçün hem de yaylacılık geleneğinin damıtıldığı önemli yadigârlardandır.

Macit Selekler'e göre, *"obası göçmüş olan bir yörüğü alıkoymak imkânsızdır. Kadını doğuracak bir halde bile olsa yine göçer. Erke, devesini ve sığırını yitirmiş olsa da yine göçer. Çadırdan ölüp giden bir hastası olsa bile yine de göçer"* (Ögel, 1978, s. 74) ve zamanı geldiğinde göçmekten hiçbir nedenle vaz geçmeyeceğini belirtmiştir. Çünkü Grousset'in *"Bozkır İmparatorluğu"* adlı eserinde belirttiği gibi *"bozkırın rengârenk çiçeklerle bezenmiş yemyeşil bir çayır haline gelmesi sadece ilkbaharda gerçekleşmekte ve bu mevsim hem onun, hem de sürüleri için bayram vesilesi olmaktadır"* (1980, s. 15). Dadaloğlu'nun *"Sarardı benziniz yaylaya göçün"* (Sakaoğlu, 1986, s. 117) deyişindeki gibi uzun bir kışın, sıkıntı ve hastalıkların ardından ilkbaharın ve yayla göçünün sevincini hiçbir şeyin gölgelemesine izin verilmez. Bahaeddin Ögel'in *"Türk Kültür Tarihine Giriş"* adlı eserinde kaydettiği şu anlatı, konargöçerliğe dayalı yaşam tarzını özetlemektedir.

Göç halinde olan bir yörüğün yolda babası hastalanmış. Her gün beklerler, fakat ihtiyar bir türlü ölmez. Hafif bir hırıltı sesi ile baygın ihtiyar yaşamaya devam eder. Göç çeken obalardan geri kaldığını gören oğlu, kızıp hocayı çağırır ve babamı yıkayarak hemen göm, der. İmam, babasının henüz daha yaşadığını söyleyince, yörük büsbütün kızar. Yörük kısmı bu kadar ölür diye, imama bağırır ve bir de küfreder (1978, s. 75).

Türk Dil Kurumu sözlüğünde göç, *"ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden bir başka ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret"* (2011, s. 954) anlamlarına gelecek şekilde açıklanmıştır. Göç, toplumsal yaşamda her dönem rastlanılabilen bir olgudur; birçok nedene bağlı, bir yerden başka bir yere, 'gönüllü veya zorunlu' olarak gerçekleşen bir yer değiştirme hareketi olarak tanımlanabilir. Göç, zamanlama yönünden genel anlamda kısa süreli, uzun süreli ve daimi olmak üzere üç kategoride değerlendirilebilir. Yine göç, gidilen yere göre ülke içine (iç göç) veya ülke dışına (dış göç) olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Kısa süreli göçler genellikle mevsimlik işçi göçleri, sağlık hizmetlerinden yararlanmak için yapılan göçler, terör sorunundan kaynaklı göçler, dinî gereksinimlerle (Hac ve Umre) yapılan göçler, tatil amacıyla yapılan turistik göçler, hayvancılıkla ilgilenen köylülerin yayla göçleri vb. şeklinde olup genellikle bir ila üç aylık bir devreyi kapsamaktadır. Bu tarz göçler hem ülke içine hem de ülke dışına olabilir.

Çünkü Güneydoğu ve Doğu Anadolu'dan özellikle Karadeniz'e –Giresun ve Ordu– fındık hasat mevsiminde gerçekleşen göçler yoğundur; yine bu dönemde bölgede Azerbaycan, Gürcistan ve Romanya gibi ülkelere gelen fındık işçilerine de rastlanılmaktadır.

Uzun süreli göçler ise ülkelerin savaş durumuna girmesi sonucu oluşan göç hareketleridir. Bu göçlere katılan sivil halk çoğunlukla mülteci veya sığınmacı olarak nitelenir. Bu göçlere gidilen yerde kalmayla ilgili bir süre sınırlaması koymak mümkün olmamaktadır; ancak ülkelere savaş halinin son bulması, güvenliğin sağlanması sonucunda mültecilerin ve sığınmacıların ülkelere döndükleri gözlenmektedir. Bir diğer göç türü de maddi gereksinimlerle ülke dışına yapılır; işçi göçleri vd. göçler şeklinde olup genellikle bir ila on yıllık veya daha uzun bir devreyi kapsar. Bunlar genellikle erkeklerin Almanya, Fransa, İngiltere ve Amerika gibi ülkelere ekonomik amaçla yaptıkları göçlerdir. Bu ülkelere giden göçmenlerin sonradan eşlerini de yanlarına aldıkları veya gittikleri yerlerde yeni evlilikler yaptıkları bilinmektedir. Söz konusu ülkelere yaşanan göçler neticesinde bazı semtlerde Türk mahallelerinin kurulduğu ve buralarda önemli bir Türk nüfus potansiyelinin bulunduğu söylenmektedir. Daimi göçler ise çoğunlukla yerleşim yerinin tamamen terk edilmesi sonucu oluşur. Bu tarz göçlerde pek çok etken bulunmaktadır. Bu türde olan göçler başta ekonomik, siyasi, toplumsal ve iklimsel vb. gibi nedenlere bağlı olarak gerçekleşebilir. Kan davaları, töre cinayetleri ve çeşitli istismar olayları gibi nedenler yanında daimi göçlerin önemli bir sebebi de evlenmedir. Farklı illerden gelin ve damat adaylarının yaptığı evlilikler, yerleşim yerlerinin tamamen terk edilmesinden dolayı daimi göçler statüsünde değerlendirilebilir. Bu bağlamda yabancı gelin ve damat adayları da göçmenlik müessesinin önemli aktörleridir. Bu tip göçlerde hem ülke içine hem de ülke dışına yönelik bir hareketlilik söz konusudur. Genel itibarıyla bir yerden başka bir yere/yerlere gerçekleşen bu göç hareketlerine katılanlara göçmen denilmiştir (Özdemir, 2015, s. 7-8).

Günümüzde sanayi faaliyetleri çevresinde de gezgin insanlar ve işadamları bulunmaktadır. Yine eğitsel amaçlarla yurt dışına çıkan öğrencilerin ve eğitimcilerin de göçebelik müessesinin aktörleri arasında görülmesi gerekmektedir. Bu bağlamda göç kavramının en arkaik formlarıyla yapılan tanımları yanında günümüz şartlarında yapılan tanımlarının aynı ölçüde göz önünde bulundurulması ve değerlendirmelerin bu bağlamda yapılmasında fayda vardır. Örneğin başta kara ve deniz olmak üzere ulusal ve uluslararası nakliyat firmaları yolculuğun süresinde, şekline ve amacına göre göç ve

göçebelik kavramlarının sanayi devriminden sonraki güncellenen tanımları itibariyle son derece önemlidir.

Göç insan hayatında önemli bir mevkii işgal ettiğinden dolayı genel itibariyle yaşam tarzının da göçebe, konargöçer vb. adlarla anılması da pek doğaldır. Göçebelik en eski tanımlamasıyla gezgin hayat tarzıdır. Göçebelerin temel uğraşları hayvancılık olduğundan tarımla uğraşmayan veya tarımı sınırlı yani ikinci seviyede bir ekonomik faaliyet alanı olarak gören gezgin kişi, grup veya toplumlara göçebe denilmiştir. Göçebe, TDK sözlüğünde, “*değişik şartlara bağlı olarak belli bir yöre içinde çadır, hayvan ve öteki araçlarla yer değiştiren, yerleşik olmayan (kimse veya topluluk) göçer, göçkün*” (2011, s. 955) şeklinde tanımlanırken konargöçer, “*göçebe bir hayat süren, bir yere sürekli yerleşmeyen (aşiret, oba, vb.) göçerkonar*” (2011, s. 1470) şeklinde tanımlanmıştır. Yine yarı göçebe kavramı “*hem yerleşik hem de göçebe hayatını birlikte yaşayan topluluk*” (2011, s. 2538) olarak tanımlanmıştır. Esasında incelendiğinde bu kavramların açıklamaları yetersizdir ve bu kavramlar sınırları itibariyle birbirinden yeterince ayırlamamıştır. Hiç şüphesiz bunda yaylak-kışlak şeklinde gelişen yaşam tarzının adlandırılmasında yaşanan kavramsal zenginlik etkili olmuştur.

Göçerevli, kadim Türk yaşantısının adlandırılmasında kullanılan bir diğer kavramdır. Âşık Paşa, “*Tevârîh-i Âl-i Osmân*” veya “*Âşık Paşazade Tarihi*” olarak bilinen eserinde Türkistan coğrafyasında yaşamakta olan Türkleri “göçerevli” olarak tanımlamıştır “*...Yafes neslinden göçer evi kendülere sened idindiler. Ol sebebden 'Arab'a gâlib oldılar*” (2003, s. 321). Âşık Paşazade, Ertuğrul Gazi önderliğinde Anadolu'ya gelen göçerevli Türklerin Anadolu Selçuklu Sultanı Alâeddin'den yurt talebinde bulunduğunu, bunun üzerine Sultan Alâeddin'in, Söğüt vilayetini kışlak, Domaniç ve İrmeni Bili dağlarını yaylak olarak verdiğini kaydetmiştir (2003, s. 323).

Konargöçer kültürde bir yerden bir başka yere belli aralıklarla yapılan göçler söz konusudur. Bu göçlerde belirlenen bir coğrafya içerisinde yine önceden tespit edilen yerlerde yaşamsal faaliyetler sürdürülmektedir. Yaylak kışlak geleneğinin bir konargöçer yaşam tarzı olduğu ortadadır. Yapılan bu göçler elbette kendi içerisinde pek çok anlam barındırmaktadır. Yaylacılık geleneğinin de söz konusu bakış açısından yorumlanması gerekmektedir.

Ali Haydar Avcı, “*Konargöçer Toplulukları ve Osmanlı'nın Kuruluşu*” adlı çalışmada konargöçer ve göçebe kavramlarını karşılaştırmış ve Türkmenlerin konargöçer olduklarını, bu tabirin onların yaşam tarzını daha iyi anlattığını belirtmiştir. Çünkü

konargöçerlikte hayat yaylak ve kışlak arası iki farklı yurttan geçirilmektedir. Göçebeler de ise belli bir mekân veya yurt yoktur. Sürekli göç halinde olan göçebeler, bu göçte istedikleri yerde mola verirler ve konaklarlar. Ama molalar veya konaklamalar daimi değil kısa sürelidir. Dolayısıyla konargöçer ve göçebe kavramları yaşam tarzı itibarıyla birbirinden oldukça farklıdır (2014, s. 39-40).

Anatoly M. Khazanov “Göçebe ve Dış Dünya” adlı çalışmasında, göçebeliğin basit bir tanımlamasının ayrı amaç ve formlarda gerçekleşen türleri yeterince kapsamadığını belirtmiş ve genel anlamıyla göçebeliği geçim amaçlı üretime dayanan “pastoralizm” kavramıyla değerlendirmiştir (2015, s. 93-95). Khazanov’a göre iktisadi bakış açısıyla pastoral göçebelik, ekonomik faaliyetin gezgin hayvancılığa dayandığı ve topluluk üyelerinin hayvanlarıyla göç halinde olduğu bir çeşit ekonomi tipidir. Genel anlamda yapılan bu tanımlamaya ek olarak Khazanov pastoralizmi şu temel türler altında incelemiştir: “Pastoral Tam Göçebelik, Yarı Göçebe Pastoralizmi, Yarı Yerleşik Pastoralizm, Sığırtaç Hayvancılığı veya Uzak Mera Hayvancılığı, Yerleşik Hayvan Yetiştiriciliği”. (Khazanov, 2015, s. 94-106).

Pastoral tam göçebelik tarımın hiç bulunmadığı türdür. Yarı göçebe pastoralizmi ise yıl boyunca yeni otlaklar arasında geçişlerin yaşandığı türdür. Hayvancılığa ek olarak tarımsal uğraşlar da söz konusudur. Khazanov’a göre pastoral tam göçebelik bazı durumlarda yarı göçebe pastoralizmin özelliklerini göstermektedir. Diğer bir tür olan yarı yerleşik pastoralizm de ise genel ekonomik faaliyet içerisinde tarımsal faaliyetler hayvancılığa göre daha öndedir. Ancak bu türde, hayvancılığın da ikinci dereceden ekonomik bir faaliyet kolu olarak sürdürüldüğü ve mevsime bağlı göçlerin yapıldığı bilinmektedir. Pastoralizmin diğer bir türü olan sığırtaç³³ hayvancılığı veya uzak mera hayvancılığında topluluk üyelerinin çoğunluğu tarımla uğraşmakta dolayısıyla yerleşik yaşam sürmektedir. Hayvanların bir bölümü bu iş için özel olarak görevlendirilen sığırtaçlar tarafından mera alanlarına götürülür. Hayvanların bakımından sığırtaçlar sorumlu olduğundan dolayı topluluk üyeleri için hem kışlakta hem de yaylakta genel anlamda bir yerleşik hayat söz konusudur. Hayvanlar etrafı çitlerle çevrili bir alanda beslenir veya meranın bir kısmı çitlerle çevrilerek buradaki otlar kurutulur ve kış için depolanır. Bu türde, mevsimlere bağlı olarak yaylak ve kışlak arasında bir göç hareketi söz konusudur. Yerleşik hayvan yetiştiriciliğinde ise esasında yine pastoralizme

³³ Bu kavram sığır çobanı anlamında kullanılmaktadır.

dayandığından tarıma ek olarak ahır hayvancılığının yapıldığı türdür. Yaz mevsimi yaylada yine sınırlı da olsa ahır hayvancılığı ile geçilir (Khazanov, 2015, s. 98-106).

Khazanov tarafından yapılan bu sınıflandırmaya göre de literatürde göçebe, yarı göçebe, konargöçer, göçkücü” vb. adlar etrafında sınıflandırılan yaylak-kışlak -bazı yerlerde üçüncü bir yer olarak güzlek- esasına dayanan geleneksel yaşam tarzının kesin sınırlarla birbirinden ayrıl(a)madığı görülür. Bunda belirleyici unsur, yaşam tarzının bir ihtiyaç neticesinde ortaya çıkmış olmasıdır. Yani topluluk üyeleri, coğrafya, iklim ve ekonomik kazanç değişkenlerine bağlı olarak yukarıdaki tasnifin bir köşesinde yer almaktadırlar. Dolayısıyla araştırmacıların tasniflerine konu olan toplumlarda yaşayan kişi veya gruplar kendilerini böylesi bir tasnife ve sınırlandırmaya dâhil etmezler.

Karadeniz Bölgesinde, Giresun örneğinde sürdürülen geleneksel yaylak-kışlak-güzlek hayatı, belirgin özellikleri itibarıyla, -Khazanov’un yapmış olduğu tasnife göre- pek çok açmazları beraberinde getirmekle birlikte, en çok “yarı yerleşik pastoralizme” benzemektedir. Bu türe göre değerlendirilecek olunursa, sahil kesimlerinde başta fındık ve mısır olmak üzere tarımsal faaliyetlerin hayvancılığa göre daha önde olduğu görülür. Yine iç bölgelerde buğday, arpa, vb. tahılların üretimi yapılmaktadır. Khazanov’un yapmış olduğu tasnifin özelliklerine göre, hayvancılığın da ikinci dereceden bir ekonomik faaliyet kolu olarak sürdürüldüğü ve mevsime bağlı göçlerin yapıldığı bilindiğine göre bu öncülün Giresun örneğini yansıttığı söylenebilir. Ancak bölgede gerek “yarı göçebe pastoralizmi” gerek “sığırtmaç hayvancılığı veya uzak mera hayvancılığı” gerekse de “yerleşik hayvan yetiştiriciliği” tasniflerinden de parçalar görmek mümkündür. Söz gelimi birkaç sürü sahibi ailenin ortak çoban tuttıkları ve sürünün bütün işleriyle bu kimsenin ilgilendiği bilindiğine göre buradaki örneklemin sığırtmaç hayvancılığından ayrılması mümkün gözükmemektedir. Ancak söz konu ailelerin asıl uğraşlarının tarımsal faaliyetler olduğu bilindiğine göre yarı yerleşik pastoralizmin daha kesin bir tanımlama içerdiği görülür³⁴.

Genel bir değerlendirme yapılacak olursa, göçebelik, yarı göçebelik veya konargöçerlik gibi adlandırmalarla tanımlanan Türk tipi yaylak-kışlak yaşantısı, Türklerin ata yurdunda teşekkül etmiştir. Bu yaşam tarzı Anadolu’ya yapılan göçlerle birlikte, bazı bölgelerde

³⁴ Bu bölümde araştırmacının sağladığı bilgiler ölçüsünde (tasnife göre) Giresun havalisinde sürdürülen yaylak-kışlak hayatı hakkında kısaca değerlendirmeler yapılmış ancak tezin asıl amacı göz önünde bulundurularak çözümleme sınırlı tutulmuştur. Ayrıntılı bilgi için ayrıca bakınız: (Khazanov, 2015).

çeşitli Türkmen boyları (Yörükler) tarafından sürdürülmüştür. Ancak özellikle Karadeniz Bölgesi için göçebe, konargöçer veya yarı göçebe kavramlarının kullanılması esasında yaşam tarzını ait özellikleri yansıtmakla birlikte tam olarak tanımlamaz. Giresun'a özgü yaylak-kışlak yaşam tarzı, kışlaktan yaylağa ve yaylaktan kışlağa yılda bir kez mevsimlerarası yapılan göçü kapsar. Kışları sahilde ve sahile yakın alçak yerlerde geçiren yöre sakinleri, Giresun tipi ahşap mimariden oluşan kalıcı konutlarda yaşamlarını sürdürür. Dolayısıyla bir çadır yaşantısı ve kültürü söz konusu değildir; ilkbaharın sonlarına doğru yaylaya çıkan yöre sakinleri, yine taş, ahşap ve diğer malzemelerden inşa edilen kalıcı konutlarda yaz mevsimini geçirirler. Sürüler sabah erken saatlerde çobanlar tarafından gür otlaklara götürülür, akşam tekrardan obaya dönerler. Yaylak yaşantısı boyunca aynı durum tekrarlanır. Dolayısıyla Giresun'da sürdürülen hayvancılıkta -ister kışlak ister yaylak mekânlarında- sürünün peşinden çobanlar gittiği için tam anlamıyla bir göçebelik söz konusu değildir. Bunun dışında obanın bir yayladan başka bir yaylaya göçü de söz konusu değildir. Çobanlar sürüleriyle geniş otlakları dolaşır; ama akşam olunca tekrar obalarına dönerler. Bu işlem mevsim boyunca devam eder. Dolayısıyla yarı göçebe adlandırması da bu yaşam tarzını tam olarak yansıtmaz. Yöre sakinleri, her iki yerleşim biriminde de yerleşik bir vaziyette yaşamlarını sürdürürler. Burada iki farklı mekân arasında yılda bir kez göçülerek sürdürülen bir yaşam tarzı ve ekonomik sistem mevcuttur. Dolayısıyla genelde Karadeniz özelde Giresun için cenik ve yaylak (yaylak-kışlak) tipi yaşam tarzı için yaylacılık adlandırması en uygun tabir olur. Zaten geçmişten günümüze Giresun'da yayla insanı için yaylacı adlandırması kullanılmaktadır. Özetle yerleşiklerin bir yaşam tarzı ve faaliyet kolu olan yaylacılık, büyük ölçüde hayvancılığa dayalı mevsimlik bir faaliyet olarak gelişme göstererek yerleşiklerin saban (tarım) kültürünü desteklemeye başlamıştır (Somuncu, 2005, s. 25).

Yukarıda etraflıca ele alındığı gibi Türk kültürü, henüz tam olarak yerleşik yaşama geçmeden evvel bozkır havzasında ortaya çıkan ve gelişen ikili yaşam tarzıyla kendine önemli bir medeniyet dairesi kurmuştur. Tarımın ciddi bir ekonomik kaynak olmadığı bu medeniyet dairesinde hiç şüphesiz en büyük deneyim hayvancılığa bağlı gelişmelerdir; çünkü bozkır kültüründe hayvancılık, ekonomik yaşamın temel dinamiğidir. Bozkırda ortaya çıkan, gelişen ve Anadolu'ya intikal eden bir yaşam tarzı olarak yaylak-kışlak, Türklerin mitolojik, tarihsel, siyasal, sosyal, coğrafi ve ekonomik deneyimlerinin, ortak bellek ve birikimleri bu yeni topraklarda tarımsal gelişmeleri de kucaklaması sonucunda diğer tarımcı topluluk ve kültürlerle göre farklı bir zenginlik ve çeşitlilik göstereceği açıktır (Oğuz, 2013, s. 62).

2.2. GİRESUN'DA YAYLACILIK GELENEĞİ

Giresun kültüründe yaylacılığın ve dolayısıyla önemli bir gelenek kültürü olarak otçu göçünün çözümlenmesi, bu tezin asıl konusu olan yayla şenliklerinin tarihi, coğrafi ve kültürel zemininin ortaya konulması açısından oldukça önemlidir. Karadeniz sahilinin bir bölümünün Oğuzların Çepni boyu akınları ile Türk yurdu haline geldiği düşünüldüğünde, yayla olarak da adlandırılan, iç kesimlerdeki yüksek dağların da aynı dönemde Türkler tarafından ele geçirilmesi, iskân siyasetinin bir sonucu olarak düşünülebilir. Ayrıca Türklerin hayvancılık merkezli bir ekonomiye sahip olmaları ve yaylak-kışlak şeklindeki yaşam tarzı, sahilden önce, yüksek yaylaları ele geçirmeyi zorunlu kıldığından ilk olarak hayvanların yaylak ihtiyacının karşılanması gerekmektedir.

Asya bozkırlarından Anadolu'ya göçen Türkler, bulundukları coğrafyaya ve medeniyete ait birçok ismi, Türklük bilinci kapsamında Anadolu'nun pek çok bölgesinde yer adı olarak kullandıkları düşünüldüğünde Giresun sahil kısmındaki yerleşimlerin ve yaylalarının bazıları "Çepni, Bayram Bey, Eğrek, Bektaş, Türkmen Obası, Macara Yaylası" vb. gibi isimlendirilmesinde aynı bilinç etkili olmuştur. Dolayısıyla Türklüğün hayat tarzı olan yaylak ihtiyacını karşılamak amacıyla yüksek dağların bulunduğu yaylalar ele geçirilmiş ve yurt edinilmiştir (Kafalı, 2015, s. 36). Çepni Türkmenleri, yaylacılığı Giresun'un yüksek dağlarında ele geçirdikleri bu yaylalarda sürdürmüşlerdir. Anadolu coğrafyasının genelinde olduğu gibi Giresun yöresindeki konargöçer kültür de yaylak-kışlak esasına dayalı sistemin adıdır. Giresun bölgesinin Türkleşmesinde etkili olan Çepni Türkleri, ata yurdunda olduğu gibi Anadolu'da da konargöçer bir yaşam neticesinde hayvancılıkla ve dolayısıyla yaylacılıkla meşgul olmuşlardır.

Giresun yaylacılığında kışlak yaşantısının temeli tarıma, yaylak yaşantısının temeli ise hayvancılığa dayanmaktadır. Kışları serin, yazları ılıman ve yağışlı bir iklime sahip olan Giresun coğrafyası, mısır, fındık ve çay tarımı için ideal bir bölgedir. Karadeniz sahillerinin yurt edinilmesinden sonra bölgede yerleşik tarım faaliyetleri hız kazanmıştır. İklimsel şartların da etkisiyle mısır, fındık kısmen çay tarımıyla meşgul olan Giresun Çepnileri, elbette geleneksel ekonomilerinin temeli sayılan hayvancılığı da sürdürmüşlerdir. Dolayısıyla hayvancılığın bir gereksinimi olan gür otlak ihtiyacı, yazları nemli olan sahillerden yüksek Giresun dağlarına çıkılmasını zorunlu kılmaktadır. Üstelik Giresun'un Türkleşmesi sürecinde sahillerden önce yaylaların ele geçirilmiş olduğu hatırlandığında, ekonomisi hayvancılığa bağlı bir topluluk için yaylacılığın önemi

anlaşılmaktadır. Bundan dolayı bir bozkır töresi olan yaylak-kışlak yaşantısı, kışları, sahiller ve sahillere yakın yerlerde yazların ise Giresun'un yüksek yaylalarında geçirilmesi şeklinde sürdürülmüştür. Oğuzlar yeni yurtlarında Dursun Yıldırım'ın ifadesiyle “*yarıyerleşiklik düzenini, ekincilik, yaylacılık ve gurbetçilik gibi üçlü bir yapı içinde*” yürütmeye başlamışlardır (2000, s. 40).

Giresun'da hayvancılığın ekonomik yaşamdaki önemi, hayvan verilerinin yıllara göre incelenmesiyle ortaya konulabilir. Aşağıdaki tabloda yer alan veriler incelendiğinde Giresun vilayetinde hayvan sayılarının giderek azaldığı gözlenmektedir. Özellikle 1972 sonrasında yaşanan gelişmeler hayvancılığı büyük ölçüde etkilemiştir.

Hayvanlar ³⁵	Yıl	Yıl	Yıl	Yıl	Yıl	Yıl
	1923-1932	1972	1996	2014	2015	2016
Küçükbaş (Koyun-Keçi)	1.258,402	442.951	209.75	87.335	87.770	86.786
Büyükbaş (Sığır-Manda)	403.4	279.724	160.32	90.270	86.274	89.050
Toplam	1.661.802 ³⁶	722.675	370.07	177.605	174.044	175.836

Şekil 1: Yıllara göre Giresun hayvan sayıları

Hayvan sayısındaki önemli düşüşte meraların bozulması, devletin hayvancılık politikaları, yünün ticari değerini kaybetmesi (Şenol, 2015, s. 202) derinin pazarlanmasında yaşanan sıkıntılar, köyden kente göç ve daha iyi koşullarda yaşama arzusu, hayvancılığa bağlı yaylacılık sisteminin turizme bağlı yaylacılık sistemine dönüşümü gibi birçok neden sıralanabilir. Giresun vilayetinde hayvancılığın giderek azalmasıyla ilgili en önemli nedenler arasında hiç şüphesiz köyden kente yaşanan göçler gösterilebilir.

Köyden çalışma, eğitim, sağlık vb. gibi hizmetlerden daha iyi yararlanmak için, ilçe ve il merkezlerine yapılan göçler, hayvancılığın büyük oranda terk edilmesini beraberinde getirmektedir. Çünkü kent koşulları hayvancılık faaliyetlerini yapmaya elverişli değildir. Ayrıca görüştüğümüz kaynak kişiler, hayvancılığa bağlı sanayi ürünlerinin teminin kolay ve fiyatlarının uygun olmasının köy yerleşmelerinde bile birçok ailenin hayvanlarını satmasına neden olduğunu belirtmektedir. 1980 öncesinde her ailenin ortalama en az 40-50 adet küçükbaş, 1-5 arası büyük baş hayvan yetiştirdiği düşünüldüğünde günümüzde herhangi bir köy yerleşmesinde ortalama hayvan mevcudunun geçmişte sadece bir aileye ait hayvan sayısına düştüğü rahatlıkla gözlenmektedir.

³⁵ 1923-1932, 1972, 1996 yıllarına ait veriler için ayrıca bakınız: (Kuruca, 2015: 58-60) Diğer yıllara ait veriler Giresun İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü verileridir.

³⁶ Giresun, Tirebolu ve Görele kazalarına ait istatistikler.

Giresun yaylacılığı göçebe hayvancılıkla geçimini sürdüren köy topluluklarının yaylacılık faaliyeti ve tarımla meşgul olan kesimlerin yaylacılık faaliyeti şeklinde iki grupta incelenebilir. İkinci gruptaki yaylacılık faaliyeti, kökeni göçebe hayvancılığa dayanan ama daha ziyade tarımla geçimini sağlayan bundan dolayı da yaylacılığın ekonomik bir amaçtan ziyade geçmişin hatırası ve alışkanlık şeklinde yaşatıldığı, yaylaya çıkmanın şenliklerle ilişkili olduğu yaylacılık faaliyeti şeklinde yorumlanabilir (Dönmez ve Hamzaçebi, 2007, s. 218).

Giresun yaylacılığı ekonomik kazancını daha çok topraktan sağlayan insanların, tarım alanlarını hayvanlardan korumak, besledikleri hayvanlara bol ve taze ot bulmak, hayvansal ürünler üretmek için ilkbahar mevsiminden başlayıp sonbaharın başlangıcına kadar sahile yakın yerlerdeki sabit konutlarını kısa süreli terk ederek yüksek yaylalara çıkmasıdır (Zaman, 2007, s. 239). Ayrıca Giresun yaylacılığında iklim özelliklerinden dolayı baskın sıcaklar olmasa da nem oranı oldukça yüksektir; nem oranının yüksek olması hayvanların sağlıklı beslenmesini engellemektedir; ayrıca hayvanların sinek ısırılmalarına³⁷ karşı korunması yörede yaylacılığın sürdürülmesinde bir başka önemli bir olgudur.

Yaylak-kışlak geleneğinde toplumun neredeyse tamamı hayvancılıkla geçim sağladığından yayla ve kışla arasında toplu bir hareketlilik söz konusudur. Yerleşik yaşam tarzında sadece hayvancılıkla uğraşanlar veya hem hayvancılık hem de tarımla uğraşanların bir bölümü yaylaya çıkmaktadır. Çünkü kışlakta tarımsal faaliyetlerin takibi için insan gücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla ailenin bir bölümü ve çoğunlukla yaşlılar ve çocuklar ilkbaharla birlikte hayvanları alarak yaylaya çıkmaktadır. Yetişkinler ve gençler ise cenikte kalarak tarımsal faaliyetleri sürdürmeye devam ederler. Bu durum otçu göçüne kadar devam eder.

Geçmiş yıllarda hayvancılığa bağlı yaylacılığın aktif olarak sürdürüldüğü bölgelerden birisi olan Giresun'da, ilkbaharın gelmesiyle birlikte doğa yeniden canlanır ve hayvanların yayla göçü hazırlıkları başlar. Giresun yöresinde yaylaya çıkış için yayla göçü tabiri kullanılmaktadır. Yine tarımla uğraşan kişi veya grupların yaylaya çıkışları için otçu göçü denilmektedir. Giresun'da geleneksel yayla göçü takvimsel, coğrafi, iklimsel, ekonomik ve kültürel etkenlere bağlı olarak üç aşamalı bir şekilde

³⁷ Yaylada sinekler insanları da hayvanları da ısırır. Bununla ilgili görüştüğümüz kaynak kişiler, karasineklerin yeşil ve gür doğasından dolayı otları kemirdikleri ve dişlerinin kızıymasından dolayı hayvanlara ve insanlara saldırdığı belirtilmektedir. Ayrıca nem oranının yüksek olması ve terlemenin de sineklerin ısırmasında etkili olduğu söylenmiştir (Kaynak Kişi: Mahmut Yıldız, 2007).

gerçekleşmektedir. *Birinci göç olayı* daha ziyade mayıs ayında küçükbaş hayvan sahipleri ve çobanlar tarafından gerçekleştirilir. *İkinci göç* ise havaların ısınması, karların büyük oranda erimesine bağlı olarak on beş yirmi gün sonrasında yani mayıs sonu ve haziran başı gibi büyük baş hayvan sahipleri tarafından gerçekleştirilir. *Üçüncü göç* olayı ise haziran sonu temmuz başı gibi mısır tarlalarındaki otların kazılmasından sonra gerçekleşir (Güleç, 2015, s. 508).

Giresunlu için yayla tıpkı sevgili gibi özlenendir ve tez vakitte kavuşulmak istenendir. Hasta ve yaşlılar için ölmeden önce son kez yaylayı görmek önemli bir dilektir. Bu yüzden kış mevsiminin çabucak geçmesi ve bahara erişilmesi için dua edilir. Çünkü yöre insanı için bahar demek, yayla demektir. Yükseltisi az olan yaylalarda nisan ayından itibaren karlar erirken yükseltisi fazla olan yaylalarda bu süre mayıs ayının ortalarına kadar uzamaktadır. Yolların açılması ile birlikte yaylacılar arabalarıyla yaylaya gitme konusunda birbiriyle yarışır. Obaya ayak basan ilk kişi olmak yörede adından söz ettirmek önemli bir göstergedir.

Büyük hayvan sürüleri besleyen bir toplum, uzun kış boyunca, ılık vadilere sığınmış, kısıp kalmıştır. İş hayatı durmuş, hareket alanı sınırlanmıştır. Baharın gelişi, bir bakıma karakışın hareket özgürlüğüne getirdiği kısıtlamalardan, baskılardan kurtuluşun müjdecisidir. Karın kalkması, havaların ısınması, tabiatın uyanışı, özgürlüğün, bağımsız hareket etme yeteneğinin geri gelmesi, işin, hareketin başlamasıdır (Yıldırım, 1998, s. 146).

Yayla, insan bedenini yenilemektedir; bu yüzden yaylaya çıkanların en az bir ay kalmaları ve öylece dönmeleri önemsenen bir davranış biçimidir. Yaylanın kuru ve rutubetsiz havasının insan yaşamı için daha elverişli olduğu ve sağlık açısından da daha faydalı olduğuna inanılmaktadır. Yayla insanının cenik³⁸ insanından daha dinç, daha sağlıklı olduğuna inanılır.

Bütün kış mevsimi süresince ahırdan dışarı çıkmayan veya çok az çıkan hayvanlar, mart ve nisan boyunca yeşeren bahçelerde otlatılır; eğer kış koşulları beklenilenden sert geçerse ve doğanın yeşermesi gecikirse sürü sahipleri taflan (karayemiş) ve sarmaşık gibi yapraklarını dökmeyen bitkileri budayarak ahırda hayvan yemi olarak kullanırlar; yine yayla yoluna çıkmadan birkaç gün veya hafta öncesinden başlanılarak sürüler bahçelerde otlatılarak yürümeye alıştırlılır (Kaynak Kişi: Ahmet Özdemir, 2015).

Yaylaya çıkışın halk takviminde belli bir zamanı vardır. Her mevsimde yaylaya çıkmak mümkün değildir. Böyle bir girişim hem insanlara hem de hayvanlara zarar verir.

³⁸ Asıl yerleşim bölgesine, kışlak mahiyetindeki yerlere verilen addır.

Dolayısıyla çok eski zamanlardan beri yaylaya çıkışla ilgili yaylacıların kullandığı yöntemler bulunmaktadır. Yörede çiğdeme olarak bilinen çiğdem, ilk ve sonbaharda çimenlerde görününce yaylacılara sembolik ama önemli iki mesaj verir. İlkbahar aylarında görülen çiğdem, yaylaya göç zamanı geldiği (var git) mesajını verirken sonbaharda açan çiğdem (çiğdeme / dön gel çiçeği) ise yayladan göçme zamanı geldiği mesajını verir. Eğer bu dönemden önce yaylaya çıkılırsa ya da göç zamanı geldiği halde yayladan göçülmez ise bunun sonucunda hayvanlar hastalanır. Çünkü yayla otları yörede don olarak nitelenen kırağıya maruz kalınca genetik olarak zehirleyici nitelikler taşımaya başlar ve bu otları yiyen hayvanlar zehirlenir. Elbette günümüzde modern tıpla birlikte birtakım aşı uygulamaları neticesinde bu zehirlenmeler önlenmektedir. Ayrıca yörede hayvanların yemediği otlardan ve mantarlardan uzak durmak gerektiği inanışı hâkimdir; otlara, eğer hayvan bir otu yiyorsa ve ot onu zehirlemiyorsa insanı da zehirlemez mantığıyla yaklaşılır. Yaylaya erken çıkmanın ya da yayladan geç dönmenin bir başka sonucu da her an yağacak yoğun kar ve tipiye maruz kalma ihtimalidir. Böyle bir ihmal çok önemli felaketlere neden olabilir. Çünkü genel olarak Karadeniz yaylaları kar ve tipi bakımından en elverişli ortamlardır.

Yaylaya ilk ulaşan ve son baharda yayladan en son ayrılanlar her daim çobanlar ve sürüleridir. Çobanlar gerek yaylada gerekse de cenikte³⁹ çok önemli bir durum olmadıkça (sağlık sorunu, bayram veya cenaze vb.) sürüyü boşlamazlar. Çünkü sürü temel geçim kaynakları olması yanında onların her şeyidir. Görüştüğümüz kaynak kişiler tarafından yaylacılıkta vurgulanan en önemli konu hayvancılık ve çoban kültürüdür. Çünkü yaylacılığın tek sürekliliği buna bağlıdır (Kaynak Kişi: Mahmut Yıldız, 2007).

Çobanlık başlangıçta bir ihtiyaç, bir yaşam tarzı olarak gelişim göstermiştir. Ancak çok sonraları sürü sahiplerinin zenginleşmeye başlaması üzerine çobanlık bir mesleğe dönüşmüş ve sürüler paralı çobanlara teslim edilmiştir. Yörenin kalabalık sürülerine sahip olan kişiler veya birkaç sürü sahibi aile, sürüyü yönetmesi için ortaklaşa bir çoban tutarlar. Ayrıca zengin sürü sahipleri tarafından çevredeki fakir ailelerin çocuklarının veya öksüz ve yetimlerin çoban olarak alındığı ve evlat gibi yetiştirildiği anlatılmaktadır

³⁹ Cenik sözcüğü, Giresun yöresinde kışlak anlamında kullanılmaktadır. Kelimenin aslı Canik olmalıdır. Samsundan itibaren doğuya doğru uzanan bölgenin bir bölümüne genel olarak Canik denilmiştir. Bölgede ayrıca Samsun-Ordu bölgesini kapsayan doğu-batı ekseninde Karadeniz'e paralel uzanan ve bir ucu Giresun Dağlarına ulaşan Canik Dağları bulunmaktadır; Osman Turan'a göre Canik adı, Karadeniz'in Oğuzların Çepni boyu faaliyetleriyle Türkleşmesinden önce bölgede yerleşik yaşam sürdüren Hristiyan Çan kavminden kalma bir adlandırmadır (2009, s. 301).

(Yılmaz, 1998, s. 158). Dolayısıyla bir çeşit devşirme sistemi olarak çoban yetiştirme toplumsal bir dayanışma sistemi oluşturmaktadır; ayrıca işsiz gençlerin belli bir maaşla çalıştırılması sonucu çobanlık önemli bir ekonomik ve toplumsal işlevi de yerine getirmektedir.

Yaylalara ilk göçlerin çobanlar tarafından yapılması da kadim bir gelenektir. İlk göçe katılanlar büyük oranda küçükbaş hayvancılıkla uğraşan kesimdir. Ağır kış şartlarından dolayı uzun süre ağıl/ahır/mandıra gibi kapalı yerlerde beslenen sürüler, üreticilerin ekonomik anlamda rahatlamak istemesi, daha iyi besi elde etmeyi amaçlaması ve fındık tarımı yapılan arazilerde hayvanların fındık ağaçlarına zarar vermesini önlemek gibi nedenler yaylaya göçü zorunlu kılmaktadır. Yalçın Korkmaz, “Çocukluğumda Yayla Göçleri” adlı çalışmasında, yayla göçü hazırlıkları konusunda şunları yazmıştır:

Göç tarihi ve günü belirlendi. Artık evde hummalı bir hazırlık telaşı başlıyor. Babam, annem ve Hanife Anam, ayrı hazırlıkların içindedirler. Ancak Hanife Anam hemen hemen her hazırlıkta titizlik gösterip herkesin noksanlarını tamamlar. Önce yaylaya gidecek eşyaları tek tek ayırır, bozuk olanları onarır, denk denilen katır ve at yüklerini hazırlardı. Katırların kor denilen boyun ve yan çanları hazırlanır boncuk veya rengarenk püsküllerle süslenirdi. İnek, camış ve buzağuların boyun ipleri, başına takılacak süslü boncuklar takılır (2016, s. 25).

İlkbaharda karların erimesiyle başlayan ilk yayla göçü sadece çobanların ya da yaşlıların katıldığı bir göç değildir. Otçu göçü öncesinde yöredeki işleri rahat bir şekilde yapabilmek amacıyla dede ve ninelerin bakabileceği yaşta olan çocuklar da yaylaya götürülmektedir. Yayla, anne-baba denetiminden uzak olduğu için bu çocuklar için adeta bir özgürlük alanıdır. Yalçın Korkmaz konuyla ilgili şu bilgileri paylaşmıştır:

Yaylaya göçme tarihi belirlendiğinde, bunu arkadaşlarımla paylaştım. Onların da aynı tarihlere yakın göçeceklerini öğrenince kendimde ayrı bir mutluluk hisseder hatta göç günümüzün arkadaşlarımla aynı olması için babama yalvarırdım. Çocukluğumuzda yayla hazırlıklarımızda yaylanın olmazsa olmazlarından ikisi de değnek ve bıçak olurdu... O zamanlar top ve benzeri şeylerle henüz tanışmadığımız için bizim en önemli gördüğümüz oyuncağımız mile ve değnekti. Bütün bu hazırlıklarımızı arkadaşlarımızla beraber yapar, yaylada oynayacağımız çelik oyunu, birdirbir, uzuneşek oyunlarını hayal eder daha o günden takım seçerdik (2016, s. 22-23).

Küçük yaşlarda veya hayat boyu çobanlık yapan ve eski zamanlarla ilgili anılarını paylaşan kaynak kişiler, yayla göçünün tamamıyla yayan olarak gerçekleştiğini belirtmişlerdir. Göç hazırlığında öncelikle bir köyün veya köylerin önceden küçükbaş sürülerini diğer sürülerden ayırmak amacıyla gerekli boyama ve damgalama işlemleri yapılır. Köyden yaylaya çıkan göçerlerin koyunlarını, koçlarını, keçilerini renkli boyalarla boyalamaları –halk arasında damgalama olarak da bilinir- görünürde yayla göçlerinde

süsleme olarak yorumlanabilirken bu damgaların önemli işlevleri bulunmaktadır. Bilindiği üzere yayla göçleri farklı ailelerin hayvan sürülerinin bir arada götürülmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Bu göç esnasında hayvanların kolay bir şekilde tanınması ve hızlıca ayrılması amacıyla farklı renklerde damgalama yapılmaktadır. Ayrıca hamile hayvanların sürü içerisinde takibinin kolaylaşması amacıyla da damgalama yapıldığı bilinmektedir.

Sürü içerisindeki iri hayvanlara, daha ziyade koçlara zil, çan, kelek vb. gibi ses çıkaran aletler ve çeşitli el örgüsü süsler takılır. Yayla göçlerinde koyunlara takılan zil ve çanlar hayvanın cüssesine göre seçilir. Sürünün en büyük ve yapılı koçuna büyük çan takılır. Bir nevi sürünün idaresi ona verilmiştir. Ayrıca diğer çan ve zillerde yine önceden seçilen hayvanlara takılır. Bu zil ve çanların çıkardığı sesler, sürünün bir arada tutulmasını sağladığı gibi çobanların da sürülerini yönetmelerini kolaylaştırır. Ayrıca sürünün içerisinde yer alan çoban köpekleri de birçok işlev görür. Hem sürünün güvenliğini hem de istenilen otlaklara yönlendirilmesini sağlar. Ayrıca kaynak kişiler zehirli otlara karşı yapılan aşılama sonucunda hayvanlarını yayla göçüne hazırladıklarını, yolculuk esnasında tüketecekleri azıkların, yayla yaşamında gerekli kumanyaların önceden hazırlanarak eşek, at, katır gibi binek hayvanlarına yüklendiğini ve yolculuğun hava şartlarının elverişli olduğu bir günde başladığını ifade etmişlerdir (Kaynak Kişi: Mahmut Yıldız, 2007; Ahmet Özdemir, 2015; Süleyman Kırca, 2016).

Genellikle bir veya iki günlük yolculukta su başları başta olmak üzere birçok yerde mola verilmektedir. Yayla göçlerinde konaklama yerleri geleneksel han ve kahvehanelerdir. Ayrıca geceyi geçirme amacıyla kimi zaman çadır, kimi zaman bir ateş başı, kimi zaman bir ağaç dibi de tercih edilmektedir; buna halk arasında “düşün veya düşün atma” denir.

Düşün yerleri daha önceden tespit edilen ve bilinen mekânlar olduğu için gerek ilk göçe katılan çobanlar, gerek otçular yürüyüş temposunu bu düşün yerlerine göre ayarlarlar (Kuruca, 2012, s. 651). Düşün atılan yerler farklı obalardan insanların bulunduğu merkezlerdir. Örneğin Giresun iline bağlı Espiye ilçesinin civar yaylalara çıkışta “*Gelevera yolu, Olucak yolu, Ericek yolu ve Yağlıdere yolu*” olarak kullanılan dört tane göç güzergâhı bulunmaktadır. Yine Tikence köyünden Ayıbeli Yaylasına giden yaylacıların kullandığı Olucak yolu üzerinde yer alan bir güzergâh şu şekilde tespit edilmiştir: “*Killik, Yeniyol, Un Pazarı, Evellik, Karaağaç Yalağı, Olucak, Kapıkaya, Arduç, Taflanlı Oluk, Ericek, Tez Deresi, Han Yanı, Ericek Köprüsü, İn Yanı, Palçuk,*

Boğazağzı, Eşşek Meydanı (Yosullu), Çatal Oluk, Baldıran Başı (Ulu Yol), Kütüklük, Kurugöl, Yediyol, Mezarlık, Katırcı, Büyükdere, Gülistan, Daşlıkbaşı, Çıkrıkkapı, Gees Deresi, Ayıbeli” (Kaynak Kişi: Şevket Çapkın, 2017). Olucak Yolu’nda “*Evellik Hanı, Kapıkaya-Olucak Hanı, Palçuk Hanı, Eşek Meydanı Kahvesi, Ericek Hanı*” gibi duraklar bulunmaktadır. Düşün atılan bu mekânlar, sürü için güvenli olan yerlerdir. Yol üzerinde bulunan ve kaynak kişiler tarafından han veya kahvehane olarak adlandırılan bu mekânlar, günümüzde çoğunlukla dört duvarı kalmış veya tamamen yıkılmış yapılardır.

Fotoğraf 2: Çakıl Yaylasında Yosullu Kahvesi (Kenan Kuruca Arşivi t.y.)

Olucak Yolu, geleneksel olarak düzenlenen ve daha çok yaya olarak gidilen yayla yolculuklarında ve Otçu Göçlerinde en çok tercih edilen güzergâhlardan birisidir. Ancak günümüzde otomobil kullanılarak gerçekleşen yayla göçlerinde daha kaliteli ulaşım olanaklarından dolayı Ericek (Dere) yolu ve Yağlıdere yolu tercih edilmektedir. Ericek yolunda “*Palçuk Hanı*” mola güzergâhıdır. Yağlıdere-Alucra yolunda ise “*Yağlıdere, Üçtepeler (Kozbükü), Sınır, Yeşilpınar, Tespi, Ayvat, Akpınar, Çakrak, Yeniköy, Tohumluk, Kurtbeli ve Çekim*” günümüzde otomobille gerçekleşen göçlerin önemli durakları arasındadır. Tarihsel arka planda yaylanın ulaşım mesafesi ve imkânları yaylak ve kışlak arasında kısa süreli gidip gelme fırsatı vermemektedir. Ancak günümüzde ulaşım imkânlarının gelişmesiyle birlikte yayla göçleri günlük-haftalık ve aylık formlarda yeni bir şekil kazanmıştır.

Fotoğraf 3: Bektaş Yaylasına giden bir dolmuş ve Tilki lakaplı dolmuş şoförü. Zafer Çamaltı Arşivi, t.y. (Bilgi Musa Gevşek tarafından aktarılmıştır).

Geçmiş yıllarda yapılan yayla göçleri gelişi güzel olmayıp bir plana göre düzenli bir şekilde gerçekleşmiştir. Göç kafilesinin atlı ve silahlı bir başkanı bulunur. Hayvanlar önceden el örgüsü süslerle hazırlanır. Kadını-erkeği, gençlisi-yaşlısı yöresel kıyafetlere bürünüp göç yoluna koyulurlar. Yolculuğun mesafesine göre, önceden belirlenen yerlerde mola verilerek yaylaya ulaşılır (Çelik, 2015, s. 65). Yayla göçlerine katılım çok olduğu için özellikle kırsal ve şehir büyük ölçüde boşalmaktadır. Giresunlu için yazın bunaltıcı sıcaklığında yanmaktansa yaylada üşümek ve soba başında oturmak daha çekici gelmektedir. Şehrin aydın ve seçkinleri de yaz mevsimi boyunca yaylaya çıktıkları için yerel basının önemli gazetelerinden birisi olan Yeşilgiresun okuyucu bulamadığı gerekçesiyle 1925 yılında bir süre yayın hayatına ara vermiştir (Sarısaman, 1999, s. 53). Dolayısıyla Giresun'da çok eski tarihlerden beri sürdürülen geleneksel yaylacılık, sadece bir ekonomik faaliyet olarak görülmemelidir; kadim Türk töresinin bir unsuru olan yaylacılık, yörede yaşayan insanlar için önemli bir gelenek, bir tutku ve alışkanlıktır (Zaman, 2007, s. 255).

Gerekli hazırlıkların yapılmasıyla birlikte, takvimsel bakımdan ilkbaharın ortalarında - mayıs ayında- çobanların yayla göçü başlar. Yolculuk sırasında sürünün güvenliği çobanların taşıdıkları tabanca, tüfek gibi silahlarla ve çoban köpekleriyle sağlanmaktadır. Zengin bir yayla ekolojisine sahip bir bölge olan Karadeniz ve özelde Giresun, bu yaylalara ulaşan, yakınlık, kullanışlılık vb. gibi olgular göz önünde bulundurularak belirlenmiş çeşitli güzergâhlara sahiptir. Bahsedilen güzergâhlar

üzerinde ilerleyen yayla yolları, çok eski zamanlardan beri kullanılan ve genellikle karların çabuk eridiği güney yamaçlarda belirlenmiştir. Bu yollar atalar tarafından yeni nesillere miras kalan güzergâhlardır. Giresun kültürü hakkında önemli bir arşiv olan Giresun Halkevi dergisi Aksu'da 1934 ve 1947 yıllarında *Yayla Yolları* adlı iki farklı şiir yayınlanmıştır. Bu şiirler yayla yolculuklarından kalan önemli hatıralar arasında gösterilebilir.

Yayla Yolları

Gönlümü ardına takıp gidene
Coşkun sular gibi akıp gidene
Gözleri geriye bakıp gidene
Ulaştırın beni yayla yolları

Dağlar bir basamak gibi önümde
Tırmanıp çıksam bu hasret gününde
Razıyım ölüme tek gördüğümde
Dolaştırın beni yayla yolları

Varayım gideyim gün kararmadan
Yanıma yöreni gece sarmadan
Hangi toprak saklar tan ağarmadan
Yâr için öleni yayla yolları (Bozbağ, 1934, s. 46)

Yayla Yolları

Sahilden dağlara uzayıp gider
Kıvrıla kıvrıla yayla yolları
Hastayı dertliyi hep iyi eder
Dağlara yaslanan yayla yolları

Yeşillik içinde bir yılan gibi
Uzayıp gidiyor yayla yolları
Canana kavuştum, bu yalan gibi
Kandırma beni, gel yayla yolları

Serin rüzgârların estiği yerde
Bin şifa bulunur burda her derde
Benim dediğimi sende he de de
Varsın cümbüş yapsın yayla yolları (Yabancı, 1947, s. 15)

Şekil 2: Yayla Yolları şiirleri

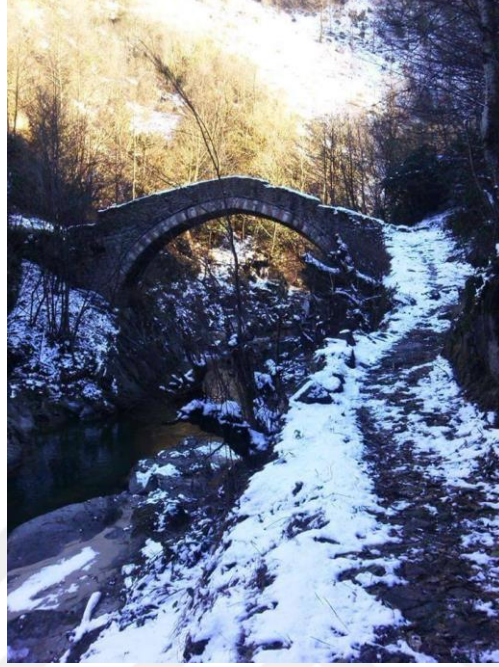
Genellikle dar bir patikadan oluşan bu yollarda, hayvanların da rahat yürümeleri için uçurumlardan özellikle kaçınılmıştır. Ancak bazı bölgelerde dik yamaçların olmasından dolayı tehlikeli geçit alanları da bulunmaktadır. Yayla yollarında yaşanan deneyimler, bunların bıraktığı izler, her zaman insanların belleklerinde canlı bir şekilde varlığını korumaktadır. Yalçın Korkmaz, “Çocukluğumda Yayla Göçleri” adlı çalışmasında çok tehlikeli bir geçit olan *Danacı Kaşıyla*⁴⁰ ilgili başkalarından dinlediği şu hikâyeyi paylaşmıştır:

Cenikten yaylaya gitmekte olan bir göçün ineklerini anası ve on üç, on dört yaşlarındaki kızı sürüp gider. Anasının sırtında *camadanı*⁴¹ vardır. Camadanda hafif de olsa yükü vardır. Kızın anası yaylada kullanacağı boş *kütük yayığını* da kızının sırtına yükleyip yolculuğa başlarlar... Kızın anası, yolculuğun başlaması ile kızına sürekli, yayığı sağa sola çarpmamasını, yayığa dikkat etmesini tembihler. Nerdeyse her on adımda bir kızına ‘*aman yayığa dikkat et!*’ deyip, yayığı sağa sola çarpmamasını tembihler. Yolculuk boyunca kızına bağırıp çağırarak ‘*yayığa dikkat etsene!*’ ikazları yapar. Kızcağız her üç beş adımda bir anasının yayığa dikkat et bağırışından korkup yayığa bir şey olacak da anam beni dövecek korkusuyla yolculuğunu sürdürür. Zavallı kızına ineklere de dikkat etmesini sık sık tembih eder, anası. Danacı Kaşına geldiklerinde, ineklerden birisi diğer inek ile yan yana yürümeye başlar, zavallı kız inekler birbirine yan vurup dengesini kaybedip, yuvarlanacak telaşına kapılıp, yan yana giden inekleri tek sıraya getirmek isterken

⁴⁰ *Danacı Kaşı*: İnsana ürperti veren, hemen hemen doksan derece dikliğinde bir uçurum (Korkmaz, 2016, s.46-47).

⁴¹ *Camadan*: İçine yiyecek-içecek konulan, genellikle keçi kılından elde dokunan ve ağız kısmı bir iple büzüştürülerek kapatılabilen bir sırt çantasıdır (Korkmaz, 2016, s.46-47).

arkadan gelen bir başka hayvanın sırtındaki yayığa yan vurmalarıyla dengesini kaybedip uçurumdan yuvarlanır. Kız yuvarlanıp giderken sırtındaki yayığın kırılma korkusundan kendi canını unutup *'ana yayığa bir şey olmadı, yayığa bir şey olmadı!'* diye diye bağırarak uçurumdan görünmez olur (2016, s. 46-47).

Fotoğraf 4: Göç yolu ve Ericek Kemer Köprüsü (Kenan Kuruca Arşivi, t.y.)

Yayla kültürü, hayvancılık ve çoban hayatı konusunda gerçekleştirdiğimiz bir alan araştırmasında, Aziz Yıldız ile Mahmut Yıldız arasında geçen bir anı anlatılmıştır. Birkaç yıl önce Aziz Yıldız, dedesinin atını alıp cenige (köy) getirmek için yaylaya çıkar. Ancak Aziz beyin daha önce yaylaya yürüyerek veya atla gitmek ya da gelmek gibi bir deneyimi yoktur. Ancak cahil cesaretiyle bu işe niyet etmiş ve yaylaya çıkmıştır. Önemli yayla sakinlerinden ve aynı zamanda çoban olan Mahmut Yıldız onu, atı kolay kolay götüremeyeceği konusunda uyarır ve ikna etmeye çalışır. Ama Aziz bey bu uyarıları dikkate almaz. Normal şartlarda at üstünde bir günde çok rahat bir şekilde yayladan gelinmektedir. Aziz Yıldız da atı bir günde götürebileceğini söyleyerek Mahmut Yıldız'la beş koyun karşılığında iddiaya girerler:

Burada ata gelmiş u buraya, Aziz dedim sen bu yolu bilin mi? Yok, ben giderim, ula gidemesin, duman olursa nereye gitcen, hayatta gidemessin. Ama at giderse gidersen; ama atta cenige gitmek istemez, dedim. At, cenikte olsun, cenikte bin ata, seni obaya götürür. Vallahi götürür. At yolu bulur. Ama şimdi burada cenige gidim dersen, at gitmez. O yan ki yola da gider, beri yan ki yola da gider. Ama cenige gitmek istemez; şimdi cenikten bin ata takırt diye buraya gelür, obasına gelir (Kaynak Kişi: Mahmut Yıldız, 2007).

Mahmut Yıldız defalarca uyarmasına rağmen Aziz Yıldız bir sabah ata biner ve yola koyulur. Yolu dâhi bilmeyen Aziz Yıldız tarif üzerine çıktığı yolda birkaç defa attan

düşmüş, at tarafından sürüklenmiş, yayla sisli olduğu için kaybolup farklı yollara girmiş ve sonunda yola çıktıktan tam iki gün sonra sağ salim eve ulaşmıştır; ancak iddiayı kaybetmiştir.

Yayla göçü, gidilen yaylanın uzaklığına, tercih edilen yayla yoluna ve yürüyüş temposuna bağlı olarak değişmektedir. Sürü, birkaç çobanın komutuyla birlikte, çoğunlukla hiç zorluk çıkartmadan yaylaya ulaşmaktadır. Çünkü gerek çobanlar için gerek hayvanlar için yayla özlemle gidilen bir yerdir. Ayrıca geçmişte yayla yolculukları daha çok yayan ve kısmen at üstünde gerçekleştiği için, göç yolunda farklı köy ve obalardan geçilmektedir. Göç esnasında farklı insanlarla tanışma ve kaynaşma fırsatı bulunur. Göçle birlikte sürüler ilk olarak güzlek adı verilen rakım olarak alçak yaylalara doğru yola koyulur. Genellikle on beş yirmi günlük bir süre geçirilen güzlekte, yaylanın iklim şartları takip edilir. Kış mevsiminin doğadaki etkisi azaldıkça, yani yüksek dağlardan karlar eridikçe sürüler de kendi yaylalarına ve otlaklarına doğru yolculuğunu sürdürür ve obalarına ulaşırlar.

Yaylada evlerin bulunduğu alanlara oba denilmektedir; oba kelimesi yayla ile çoğu zaman eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Ayıbeli yaylası, Tikence Obası, Taşlık Obası, Eski Oba vb. gibi obalardan oluşmaktadır. Yayla birçok obanın genel adıdır. Çobanların yaylaya ulaşmasının ardından, yaylada çeşitli faaliyet alanlarında bir yoğunlaşma görülür. Kış mevsiminin evlere, hayvan badlarına (barınak/etrafı çevrili üstü açık ağıl), değirmene vb. alanlara verdiği tahribatlar giderilir.

Yayla işleri yardımlaşma diğer bir adıyla imeceyle yürütülmektedir. Yol, değirmen, çeşme, cami, mektep gibi ortak kullanım alanları için gerekli giderler halk tarafından toplanılır. İnşaat çalışmaları bazen işçi tutularak bazen de yayla sakinlerinin yardımlaşmasıyla yapılır. Ayrıca yaylada hayvanların otlaması için kiralanen otlaklara ve kışlağa göç esnasında yaylada bırakılan malzemelerin korunması için yaylanın bağlı olduğu köy muhtarlığına “kırtıl, bahşiş” vb. adlarla anılan bir ücret ödendiği, bu ücretin ev başına belirlenen bir tutar olduğu belirtilmiştir (Kaynak Kişi: Ahmet Özdemir, 2015).

Giresun geleneksel yayla evlerinde yapı malzemesi olarak taş ve ahşap kullanımı yaygındır. Bu malzemelerle yapılan evler yanında, kalıcı konutun yasak olmasına rağmen, son dönemlerde betonarme evlerin sayısının arttığı gözlenmiştir. Ancak yaylanın geleneksel mimarisinde tek odalı taş ve ahşap evler önemli bir yer tutmaktadır.

Fotoğraf 5: Giresun'da taştan yapılmış geleneksel yayla evi (Kişisel Arşiv, 2016).

Taş evler, etrafı taş ve kerpiç karışımından oluşan dikdörtgen biçiminde dört duvar ve aydınlanmayı sağlayan küçük bir pencereden oluşur. Tavanın çoğunlukla hartama⁴² veya çinko ile kapatıldığı basit mimari yapılardır. Ahşap evler de aynı mimari tarzda yapılmakta sadece malzeme olarak ahşap kullanılmaktadır. Geleneksel yayla evlerinde mutfak, yatak odası, misafir odası vb. gibi günümüz modern çok odalı evlerindeki bölmeler bulunmamaktadır. Tuvalet genellikle dışarıda, evden on metre kadar uzakta derme çatma bir kulübe biçiminde yapılmıştır. Banyo, müsait bir zamanda bir leğen içerisinde tek odadan oluşan evde yapılmaktadır. Ancak yapılan gezi ve derleme çalışmalarında günümüzde tek odalı bu evlerin yok denecek kadar az olduğu gözlenmiştir. Artık günümüzde yaylacılığın bir turizm şeklini almaya başlamasıyla birlikte yayla evlerinin de çok odalı, tuğla, demir, çimento vb. malzemelerin kullanılmasıyla yapılan betonarme yapılardan oluştuğu gözlenmiştir. Ayrıca endüstri ürünlerinden çam lambiri, sunta, mdf, osb, plywood, kontrplak, laminat parke, gibi hazır ahşap levhalardan, yapılan evler sayıca fazladır.

Söz konusu değişimlerden yayla hayatı da etkilenmiştir. Öncelikle yayla evlerinde büyük dönüşümler yaşanmıştır. Ulaşımın sağlanmasıyla derme çatma yapılar, yerini kalıcı konutlara bırakmıştır. Yayla evlerinin değişen doğası yani geçici konut olarak bilinen ahşap veya taş mimariden kalıcı konut olarak bilinen beton mimariye geçilmesi gibi değişimler çayır ve meraların izinsizce sahiplenilmesi, ormanların kesilmesi, yakılması gibi önemli yayla sorunlarını da ortaya çıkarmaya başlamıştır. Yine değişimler neticesinde çeşmeden su taşıma işine son verilmiş, her eve borular aracılığıyla su bağlantısı sağlanmıştır.

⁴² *Hartama:* Giresun bölgesinde özel olarak seçilen çam ağaçlarından kontrplak kalınlığında küçük parçalar halinde koparılan ince tahta biçiminde olan bir malzemedir. Birbirine geçirilerek tavan kaplaması olarak kullanılmaktadır.

Aradan geçen zamanla birlikte elektrik imkânlarının sağlanması, gaz lambası ve löküz gibi aydınlatma araçlarından lambalara geçilmesini sağlamıştır. Elektriğin gelmesi, radyo ve televizyonların yaylaya çıkmasında etkili olmuş ve özellikle erkenden yatma olgusu terk edilmiştir. Bilindiği gibi geleneksel kültürde yaşayan yaylacılar, sabah erken saatte uyanıp kahvaltısını yapmakta, hayvanlarını otlağa sürmekte, öğle yemeğini yanındaki azığından karşılamakta, akşam olduğunda sürüsüyle birlikte obasına dönmekte ve yemek esnasında veya sonrasında gerçekleşen kısa bir sohbetten sonra erkenden yatmaktadır.

Gelişen teknolojinin etkisi doksanlı yılların son çeyreğinden itibaren yaylalarda da hissedilmeye başlanmıştır. Özellikle XXI. yüzyılda gelişen teknolojik aygıtlar insanları elektronik araçlara bağımlı kılmıştır. Elektriğin olmadığı yaylalara elektrik çekilmiş, güneş panelleri konulmuş veya akarsulara dinamo yerleştirilerek elektrik ihtiyacı karşılanmaya başlanmıştır. Elektriğin gelmesi her ne kadar işlerde kolaylık sağlasa da kültürel açıdan yayladaki doğal dengeleri önemli ölçüde etkilemiştir; elle sağımdan, makineli sağıma, elle yayılan yayıklardan elektrikli yayıklara geçilmiştir. Kısacası günümüzde hayvancılığa bağlı yaylacılık yerini sayfiye türü yaylacılığa bırakmıştır. Yaylalar doğal turizmin merkezi olarak tescil edilmeye başlanmıştır.

Söz konusu değişimler beslenme tarzını da etkilemiştir. Geçmişte sadece süt ve süt ürünlerinin mısır ekmeğine katık edilmesi, taze et tüketimi ve az miktarda bakliyatla beslenirken günümüzde yaylada her türlü besine erişim sağlanabilmektedir. Mısır ekmeği belli günlerde ve öğünlerde yenilmeye başlanmış, ev yapımı ekmekler yerini fırınlardan karşılanan ekmeğe bırakmıştır. Hayvancılığın azalması ve dolapların yaylaya çıkmasının bir sonucu olarak ev yapımı olan neredeyse her şey yerini *hazır/endüstriyel* yoğurt, peynir, yumurta vb. ürünlere bırakmıştır. Dolayısıyla yaylanın anlam ve işlevinde büyük oranda değişim yaşandığı açıktır.

Taze olarak tüketilen veya çeşitli soğuk ortamlardan sağlanan süt ve süt ürünleri yaylaya çıkan dolaplarda saklanmaya başlamıştır. Dedeler ve torunlar arasında geceleri masal, hikâye, fıkra yoluyla gerçekleşen geleneğin aktarımı radyo ve televizyona terk edilmeye başlanmıştır. Teknolojinin tüketilmesi zorunlu araçlarından olan televizyon, telefon ve internet de yaylalarda kendisine yer edinmeye başlamıştır. Özellikle taşınabilir modem teknolojisiyle birlikte gerek ev gerek mobil internet erişimi ile yaylalar sanal/dijital ortamda çok yönlü iletişimin merkezi olmuştur. Yaşanan bu değişimlerin çevresinde geleneksel yaşamın sürdürülmesi bir zorlama olarak

görülmektedir. Aslında gelişme olarak tanımlanan bu değişimlerin bir sonucu olarak yaylada icra edilen sözlü kültür geleneği büyük ölçüde kesintiye uğramıştır.

Geçmişte yayla evleri derme-çatma olduğundan dolayı, göç sonrasında bu evlerde hırsızlık olaylarına çok sık rastlanmıştır. Benzer durum birçok yaylada yaşanmaktadır. Saha çalışmasına çıktığımız Ayıbeli ve civar obalarda yaylaya çıkan Giresunlular, ceniğe/kışlağa geri döndüklerinde yaylada bıraktıkları eşyaların genellikle çalındığını belirtmişlerdir. Kaynak kişilerin bildirdiğine göre geçmişte insanlar imkân ve koşullardan dolayı çok fazla eşyaya sahip olmazlarmış. Ayrıca yayla yolculuğunun yayan gerçekleşmesinden dolayı “önemli ve gerekli” eşyaların götürülmesi tercih edilirmiş. Dolayısıyla birkaç alüminyum veya bakır tencerenin, demlik, übrük (ibrik), güğüm, tabak-çanak, bardak, çatal-kaşık, ahşap külek vb. eşyaların yaylada mağara, ağaç kovuğu gibi yerlere saklandığı veya yakın köylerde tanıdıklara emanet edildiği anlatılmaktadır. Bunu bilen yaylacılar önemli eşyalarını ya saklar ya da yakındaki bir köye emanete bırakırlarmış. Yaz ve kış aynı bölgede yaşayan yerleşik köylerden, Tohumluk gibi ikinci obaları, eşyaların emanet verildiği yerlerdir (Kaynak Kişi: Ali Rıza Yılmaz, 2016; Ahmet Özdemir, 2015).

Yaylada hırsızlık konusunda Âşık Paşazade “*Osmanoğulları'nın Tarihi*” adlı eserinde önemli bilgiler paylaşmıştır; yazar, Osman neslinden olan yaylacıların eşyalarının kâfirler tarafından yağmalandığını belirtmiştir.

Aya Nikola adında bir kâfir, İnegöl'de Osman yaylaya ve kışlaya gittikleri zamanda, bunların göçünü yağmalayıp zarar verirdi. Osman Gazi, Bilecik tekfuruna bundan şikâyetle bulundu ve ‘Sizden dileğimiz, biz yaylaya gittiğimiz vakit eşyalarımızı sizde emanet koyalım’ dedi. O da kabul etti. Ne zaman yaylaya gidecek olursa, Osman Gazi bütün eşyalarını öküzlere yükletir ve bir nice hatun kişiyle gönderir; onlar da varıp kalede emanet korlardı. Yayladan döndükleri vakit de peynir, halı, kilim ve kuzular hediye getirip emanetlerini alıp giderlerdi. Ayrıca bu kâfirlerin bunlara itimadı pek çok idi (2003, s. 56).

Günümüzde yayla evleri derme-çatma olmadığı için oldukça güvenlidir; yayla evlerinde, bir evde bulunması gereken bütün eşyalar mevcuttur. Eğer yaylada elektrik imkânı mevcut ise elektrikli ev aletleri de kullanılmaktadır. Akıllı telefonlara ek olarak özellikle taşınabilir internet (wifi) aygıtlarının gelişmesiyle birlikte yaylalarda tablet ve bilgisayarlar aracılığıyla da internete bağlanma gibi kolaylıklar sağlanmıştır.

Yaylalarda yaşanan sorunlardan birisi de otlak, su ve yerleşim kavgalarıdır. Bilindiği üzere birçok yayla, coğrafi sınırları dolayısıyla komşu, il, ilçe ve köy mensuplarının müşterek olarak kullandıkları geniş otlak alanlarıdır. Hayvancılığın yoğun olarak

sürdürüldüğü zamanlarda, sürüler farklı köy ve obalara ait otlaklara götürüldüğünde bu durum büyük tartışmalara neden olmuştur. Bilindiği üzere yaylalar çoğunlukla kamusal alanlardır. Yaylaların uzun yıllardır hayvancılıkla geçimini sürdüren belli ailelerin tekelinde olması, bu aileler tarafından yaylanın mülkiyetinde söz sahibi olmak şeklinde yorumlanmıştır. Ayrıca günümüzde özellikle yayla merkezli sayfiye amaçlı turizm çeşidinin yoğunlaşması, yayla merkezlerinde inşaat faaliyetlerinin çoğalmasını beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla orman ve otlak alanlarının imara açılması yayla sakinleri arasında çekişmeleri de beraberinde getirmiştir. Giresun-Espiye ilçesine bağlı Şahinyuva ve Çalkaya köylerinin ortak yaylası olan “Gölbeleni”, köylüler arasında çıkan sözlü ve fiziksel şiddetli çatışmalar nedeniyle mahkeme ve kaymakamlık kararıyla geçici olarak yerleşime kapatılmış ve yayla evleri yıkılmıştır. Yine Sis Dağı ve Kadırga Yaylalarında görüştüğümüz kaynak kişiler de benzer yayla olaylarının yaşandığını, özellikle otçu törenlerinde ve diğer pazar günlerinde çok fazla içki tüketilmesine bağlı olarak taşkınlıkların yaşandığı, eğlence amaçlı silah atışlarının arttığı ve buna bağlı olarak insanların yaralandığını hatta öldürüldüğünü belirtmişlerdir (Kaynak Kişi: Hakkı Dursun, 2016; Mehmet Akpınar, 2016). Ayrıca keçilerin ormanlık alanlarda otlatılmasının yasaklanması, ormancılarla yörede yaşayan insanları karşı karşıya getirmiş, hatta yörede derleme yaparken görüştüğümüz bir kaynak kişinin aktardığına göre, yöre sakinlerinden birisi, orman muhafaza müdürüne gezi esnasında korkutma amaçlı silahla iki el ateş açmıştır. Bunun sonucu olarak bir müddet ceza evine kalmıştır (Kaynak Kişi: Ahmet Özdemir, 2016).

Geçmişte geleneksel olarak yaylacılık yapan aileler, hayvanlarından elde ettikleri ürünleri işleyerek yağ, peynir, yoğurt yapmış ve yünleri temizleyip pazarlarda satmışlardır. Kümbet, Bektaş, Karaovacık gibi merkezi yaylalarda genellikle cuma ve pazar günleri kurulan yayla pazarları, yöre halkının hem mal alım hem de satımında işlevsel bir rol üstlenen önemli ticaret merkezleridir. Yayla halkı tuz, gaz ve şekerden ibaret olan pazar ihtiyaçlarını bu kır pazarından temin etmişlerdir. Daha çok erkeklerin gittiği bu kır pazarının olduğu merkezde ibadet etmek için küçük bir cami veya mescit bulunmaktadır (Durdu, 2011, s. 17).

Yayla, yaz mevsiminin geçirildiği zengin bir faaliyet alanıdır; *“yaylacılık, halk takvimi ve meteorolojisinden halk ekonomisine, halk veterinerliğinden, halk tıbbına, beslenme ve halk mutfağından, halk hukukuna kadar geleneksel yaşam biçimine dair etkinlikleri bünyesinde barındırır”* (Oral, 2010, s. 20). Yaylacılar, bu sürede hayvancılık ve tarımsal faaliyetlerine ek olarak yaylada ve cenikte kullanılmak üzere çeşitli el sanatı ürünler

yapmışlardır. H. Glassie'nin de belirttiği gibi “*el sanatı, kişinin sözle ifade edebileceğinden daha geniş, daha derin, daha zengin bir insanı tanıtır bize*” (1993, s. 17). Erkeklerin ve kadınların el sanatları birbirinden farklıdır. Erkekler daha çok ahşap malzemeden el sanatları üretirken, kadınlar keçi kılı veya koyun yünlerinden eğirdikleri ipler aracılığıyla el sanatları üretmişlerdir. Erkekler için özellikle yayla evlerinde çatının örtülmesinde kullanılan hartamacılık özel bir meslektir. Hartama yapılacak ağacı tanımak ve yönünü tespit ederek kolayca parçalara ayırmak incelik isteyen bir iştir. Yayla sakinleri, hartamacılığa ek olarak hızarıcılık da yapmışlardır. Ormanda kestikleri ağaçları hızarlarla tahtaya dönüştürmüşler ve tahtaları, hayvanlara yükleyip obalara götürmüşlerdir; tahtaları kendi kullanımları dışında ihtiyaç sahiplerine de belli bir ücret karşılığında pazarlamışlardır. Bunun dışında hayvansal gıdaları işlemek ve saklamak için kap kacak olarak kullanılan ahşap küfe ve külekler, odun, fındık, çay, mısır ve ot taşımak için sepetler yapılmıştır. Kadınlar ise elde ettikleri iplerden evin çeşitli yerlerinde kullanılmak üzere dastar, kilimler ve çul örmüşler, eşya depolamak için çuval dikmişler ve yük taşımak için yük ipi (kolan) gibi el sanatlarıyla meşgul olmuşlardır. Yaylada temin edilebilen malzemeler hayatın bir cilvesi gibidir. Görüldüğü üzere erkekler daha ziyade ahşap işleriyle (sert yapılı) ilgilenirken kadınlar yün işleriyle (yumuşak yapılı) ilgilenirler. Burada önemli olan kişinin zamanı nasıl değerlendirdiği ve hayatın sunduğu bu malzemeyi nasıl kullandığıdır (Glassie, 1993, s. 17-24).

Yaylada imkânlar kısıtlıdır; şehrin sahip olduğu birçok ürün, yaylada sadece haftanın bir günü kurulan kır pazarlarında mevcuttur. Bundan dolayı tabiatın sunduklarıyla yetinilmesi gerekmektedir. Su, ağaçlar, çiçekler, taşlar ve geniş çayırlar yaylanın en önemli unsurlarıdır. Ağaç sevgisi konusunda dinlediğimiz bir hikâye şu şekildedir:

Çocukluğumda, yaklaşık on yaşındayım, yaylaya geldik o zamanlar pek yemeye içmeye bir şey yok, kıtlık var tabi. Biz çam sakızı çiğneriz, bir de ağaç kasmuğu (kabuk altı) kemiririz. Bir keresinde çam ağacına çıktım, tam bıçakla ağacın kabuğunu kaldırdım, sırtımda bir değnek patladı. Bir döndüm baktım ki Balto Ali emmi, tutmuş bacağımdan beni aşağı çekiyor. Bir daha çıkıp da ağaca bıçak baturursan seni öldürürüm, dedi, eski adamlarda ağaç sevgisi bir başkaydı tabi (Kaynak Kişi: Ali Rıza Yılmaz, 2016).

Yayla sözcüğü ile eş anlamlı olarak kullanılan bir diğer kavram da sudur; özellikle soğuk sular denildiğinde akla gelen ilk yer yaylalardır. Kaynak ve göze suları yöreye özgü “*Yedigelin, Çobanbağırtan, Yedigözeler, Kırkgözeler, Tatlısu, Acısu, Garaoluk*” vb. gibi isimleri ve hikâyeleri ile halkın belleğinde yaşatılmaya devam etmektedir. Yaylacılar yol kenarında görülen her kaynaktan, gözeden ve çeşmeden az da olsa su içmeyi önemsemektedir. İnanişâ göre yayla suyu insan bedenini yenilemekte ve insana

şifa olmaktadır. Bu suların en önemli özelliği çok soğuk olmalarıdır; fakat içenleri hasta etmez. *“En yakıcı ve kavurucu yaz günlerinde bile “Erimezçeşmesi” gür şırıltılarla berrak sularını mütemadiyen akıtırken ondan bir bardak su içmek için çok sağlam dişlere sahip olmak lâzımdır”* (Nuri Ahmet, 1934, s. 23).

Suyun soğuk oluşunu anlatmak için halk arasında gözeden *“üç çift bir tek taş veya yedi çift bir tek taş”* (Kaynak Kişi: Ahmet Özdemir, 2015) almak gibi ifadeler kullanılmaktadır. Eğer kişi, elini suya soktukten sonra, tek seferde avcuna teker teker bu taşları sayarak alabilirse bu takdir edilen bir durumdur. *“Çatalçeşme veya yayla gözelerinden elimizi suyun içine sokup içinden ‘yedi çift bir tek’ (on beş) taş toplamasına kavle girdik (iddiaya tutuşurduk) de suyun içinden on beş taş toplayamazdık”* (Korkmaz, 2016, s. 109). Bu sular, yaylacıların ihtiyaçlarını gidermeleri yanında günübirlikçiler⁴³ için özel anlamalar içermektedir. Suyun bir başka anlamı da yaylaya çıkanlar eğer kaynak ve göze sularından içmeden dönerler ise yaylaya çıkmamış sayılırlar. Ayrıca gerçek bir yaylacı, suyun tadına erişen kimsedir ve yayla dönüşünde hediye olarak yanında birkaç şişe suyu getirerek yaylaya gitme olanağı bulunmayan yakın çevresine vermektedir. Bu durum İslam kültüründeki Zemzem hediyesiyle kıyaslandığında Giresun yaylalarında önemli bir gelenek olarak yaşatılmaya devam etmektedir.

Anadolu yaylacılık yönünden zengin bir ortama sahiptir. Hemen her bölgenin hayvancılığa elverişli yüksek yaylaları bulunmaktadır. Bu yaylalarda sürdürülen hayvancılık faaliyetleri etrafında zengin bir kültürel birikim ortaya çıkmıştır. Kökeni yaylak-kışlak geleneğine uzanan yaylacılık, *yaylaya çıkış eğlenceleri, yayla eğlenceleri ve yayladan dönme eğlenceleri* şeklinde incelenmesi mümkündür. Yaylada hayatında hayvancılığın merkezde olması, törensel aktiviteleri hayvan kültü etrafında toplamıştır. Yün kırma ve koç katımı önemli törensel etkinlikler arasında yer almaktadır; koç katımı, Anadolu köylüleri açısından, başta ekonomi, üretim, döllenme, bereket ve cinselliğin yemeli-içmeli eğlence şeklinde toplu bir ayinle kutlandığı büyük bir şölendir (Şener, 2002, s. 342-343). Önay, hayvancılığa bağlı bir şölen olan “koç katımı günü” kadınların en güzel yemekleri yaptıklarını belirtmiştir. Kadın ve erkekler bu güne özel bayram giysilerini giymektedir. Yayla sakinlerinin katıldığı bu yayla töreni tam anlamıyla geleneksel bir bayramdır. Bu bayramın en kıymetli hazırlığı ise hayvanların süslenmesidir. Bir düğün hazırlığını andıran, süslemeler itina ile yapılmaktadır. Koçların

⁴³ Yaylalara bir arkadaş grubuyla anlaşarak bir günlüğüne çıkan, gerekli meze ve alkollü içeceklerle su başlarında kendilerine ziyafet çekenleri ifade eder.

boynuzlarına rengârenk örgüler takılır; bir düğünü andıran bu ortamda müzik asla ihmal edilmez. Davul-zurna çalar, eğlenceler yapılır (2001, s. 18)

Koç katımı Anadolu'nun pek çok bölgesinde tekrarlanan bir ritüel gibidir. Sağlıklı koyun ve kuzular için sürü sahipleri koç katımı tarihine dikkat ederler. Koçlar nizami olarak belli tarihlerde koyunların içerisine salıverilir. Her koyunun kuzulama tarihinin aynı haftaya denk gelmesi için sürü sahipleri bu konuya ayrıca özen gösterirler. Aksi durumlarda koyunlar farklı tarihlerde kuzulayacağı için (lohusa hayvan) hayvanların otlatma esnasında sürüden geride kalması, kaybolması veya doğan yavrunun yaralanması hatta ölmesi gibi durumlar söz konusu olmaktadır (Kaynak Kişi: Mahmut Yıldız, 2007).

Yaylacılık geleneğinde, imkânların gelişmesine bağlı olarak serbest kültür değişimleri yaşanmıştır. Yolculuk, zamanı, şekli, süresi, güzergâh ve konaklamada önemli kültür değişimleri yaşanmıştır. Yolların yapılması ve ulaşım olanaklarının gelişmesi neticesinde geçmişte yürüyerek gerçekleştirilen göçler, yerini kamyonlarla yapılan göçlere bırakmış ve göçlerin süresi de kısalmıştır. Ayrıca kışlak-güzlek-yaylak şeklindeki güzergâh kışlak-yaylak şeklini almış, güzlek artık kullanılmamaya başlamıştır. Güzleğin denklem dışında kalması yaylaya çıkışların bir süre geciktirilmesinde ve yayladan dönüşlerinde erkene alınmasında etkili olduğu söylenebilir. Yine yayla yollarında bulunan ve konaklama ihtiyacını karşılayan han ve kahvehaneler yerini yolculuk esnasında kısa süreli mola verilen çay ocağı ve lokantalara bırakmıştır. Ayrıca bir köyde çok sayıda çobanın birlikte yaptığı göçler, ayrı ayrı yapılmaya başlamıştır.

Giresun'da geçmişte yaylacılık faaliyetleri önemli bir ihtiyaç olmuştur. Daha çok hayvancılıkla geçimini sağlayan ve ekonomik durumu kısıtlı olan yöre insanı, yaylanın geniş düzlüklerinde hayvanlarını masrafsızca beslemiştir. İhtiyaç durumunda hayvanların satılması gibi, hayvanların yünleri de henüz fabrikasyon yünlerin olmadığı dönemlerde önemli bir ekonomik kaynak olarak değerlendirilmiştir. Bir gelinin veya damadın en önemli çeyizi yapağı yünden yapılan yastık, yorgan ve döşeklerdir. Ayrıca hayvanlarından sağılan sütlerden, yağ, peynir, yoğurt, çökelek vb. ürünler elde edildiği bunlarında da yayla pazarlarında satılarak gerekli ihtiyaçların satın alındığı belirtilmektedir. Dolayısıyla geçmişte yayla kısıtlı imkânlarıyla insanlara kendine yetebilmeyi öğreten, sadece ihtiyaç tipi tüketime olanak veren geçici bir yerleşim birimidir. Ancak günümüzde yaylacılık çeşitli dönüşümler geçirmektedir. Bunlarda en

önemlisi geçmişte bir ihtiyaç ekonomisi oluşturan yaylacılık günümüzde bir lüks tüketim biçimine yani sayfiye tipi turizme dönüşmüştür. Kaynak kişilerin vurguladığı gibi eskiden yaylaya fakirler gider ve geçimlerini temin edermiş; bundan dolayı toplumda yaylası olmayana acınmış (Kaynak Kişi: Hatun Çapkın, 2016). Burada yaylacılık her ne kadar geçimin temini için gidilen bir yer olsa da her yıl düzenli olarak yaylaya çıkmak otorite ve güç sembolü olarak yorumlanmaktadır. Ancak günümüzde hayvancılığın önemini kaybetmesine bağlı olarak fakirlerin yaylaları, zenginlerin turizm merkezlerine dönüşmüştür. Fakir aileler hayvancılığı da terk ettikleri için yaylada kalabilmelerine olanak sağlayan şartlar da ortadan kalkmıştır

Geçmişten bugüne Giresun'da yaylacılığın gelişiminde ve işlevlerinde birtakım değişiklikler yaşanmıştır. Köyden kente göçün başladığı 1950 öncesinde yaylacılık daha çok geleneksel biçimde sürdürülmüş ve temel işlev olarak hayvancılıkla meşgul olunmuştur. 1950-1980 arası dönemde köyden kentlere başlayan göçlerden dolayı geleneksel yaylacılık ve yayla eksenli hayvancılık büyük oranda zayıflamıştır. 1980-1990 arası dönemde ise özellikle turizm aktivitelerinin artması sonucu ekonomide turizmin öneminin keşfedilmesi ve bir turizm merkezi olarak yaylaların önem kazanması sonucunda az miktarda olsa da kentten köye göçler başlamış, yayla merkezleri de turizm işlevini üstlenmiştir. 1990 sonrası dönemde ise yaylalar tamamen turistik tesislerle donatılmaya başlanmış, şenlik, şölen ve festivaller aracılığı ile kültür turizminin odağı haline gelmiştir (Somuncu vd. 2015, s. 85).

Köyden kente göç, Giresun'da yaylacılık geleneğini büyük oranda sınırlandırmıştır. Şehir insanı için yayla, yıllık izin alınmasıyla birlikte tatil yoresine gitme, memlekete dönme, memleket içerisinde seçilen yayla veya yaylalara çıkış şeklinde işlevsel değişim geçirmiş ve daha ziyade dinlenme, doğa yürüyüşü ve çeşitli etkinliklerle hoş vakit geçirme için tercih edilir hale gelmiş ve sayfiye işlevini karşılamaya başlamıştır.

2.3. GİRESUN'DA OTÇU GÖÇÜ ŞENLİKLERİ

Geleneksel şenlikler eğlencenin önemli bağlamları arasında yer almaktadır. Birçok kültürde baharın başlangıcı şenlik ve festivallerle kutlanmaktadır. Nevruz ve Hıdırellez veya Mayıs Yedisi bu anlamda yeni yılın başlangıcını, baharın gelişini, doğanın canlanması ve yeniden doğuşu simgeleyen kutlama ve kutsama eylemlerinin birlikte sürdürüldüğü, yüzyıllardır tekrarlanan ritüel konulu kutlamalardır. Hemen hemen her coğrafyada baharın gelişi çeşitli uygulamalarla kutlanmaktadır. Geleneksel inanışa göre şubat ayından itibaren havaya, suya ve toprağa cemrelerin düşmesiyle birlikte doğada baharın belirtileri görülmeye başlar. Havaların ısınmasıyla tabiat yeniden canlanır, bitkiler yeşerir. Halk inanışına göre ilkbaharın başlangıcı olan 'mart ayı der ayıdır'. Bir ısınan bir soğuyan hava hastalıkları ve sıkıntıları artırır. Kışın yağan kar nedeniyle zorunlu olmadıkça evden dışarı çıkmayan insanlar, baharın gelmesiyle birlikte tıpkı tabiatın yeniden canlanması ve renklenmesinde olduğu gibi kışın verdiği mahkûmiyetten de kurtulmuş ve canlanmış olur. Durgunluğun, içe kapanıklığın ve hareketsizliğin yerini neşelenme, çalışma ve üretme alır. Bu zaman dilimi nisan ayından itibaren başlamaktadır.

Giresun halk takviminde mayıs, şenlik ve bayramlarla kutlanılan zaman dilimidir. Bu dönem Miladi Takvime göre 14 Mayıs ila 13 Haziran tarihleri arasını kapsamaktadır (Kara Düzgün, 2014, s. 244-245). Mayısın şenlik ve bayram ayı olarak bilinmesinde, yirmi Mayıs tarihinde düzenlenen geleneksel bir Türk bayramı olan Mayıs Yedisi şenlikleri etkili olmuştur. Ayrıca mayıs ayı içerisinde yaylalara ilk çoban göçleri de yapılmaya başlandığı için bu durum çobanlar için bir bayramdan farksızdır. Halk takvimine göre temmuz ayının ikinci haftası "otçu göçünün" yapıldığı dönem olduğu için yörede "otçu haftası"nın da bayram olarak kutlandığını söylemek gerekir. Çünkü otçu göçü, yaylak-kışlak yaşantısının en zevkli, en eğlenceli en unutulmaz hatıralarla dolu olduğu bir yolculuk ve zaman dilimidir (Çelik, 2015, s. 66).

Bir gelenek unsuru veya bir kültür, öz vasfını kaybetmez; köken havzasında ortaya çıkan ana kültür kalıbı veya kültür-proto-tipleri, belli bir karakter halinde öz vasfını korumak şartıyla coğrafyanın ve devrin imkânları ölçüsünde gelişerek, değişerek, varlığını sürdürür (Kafesoğlu, 2014, s. 17). Bu bağlamda göçün en eski formu, en arkaik şekli, kültürel çevrelerde ihtiyaçlar doğrultusunda yeni formları meydana getirmektedir. Geçmişte ve günümüzde mitolojik başlangıç öyküsünün yani mitlerin, çeşitli kültürel bağlamlarda yaratıldığı ve yaşatıldığı söylenebilir. Kökenle ilgili kutsal

anlatılar olan mitler, pek çok uygulamanın ilk şekilleri hakkında oldukça veri sunmaktadır. Bu bağlamda genel manada Türk eğlence kültürünün önemli bağlamlarından birisi olan şenlikler, özelde ise yayla şenlikleri, içerisinde taşıdığı ritüeller itibarıyla Türk mitolojik sisteminin gelişimiyle açıklanabilir. Çobanoğlu tarafından yapılan tasnifine göre, Türk mitolojik sisteminin geçirdiği evreler “*toplayıcı-avcı, avcı-çoban ve çoban-tarımcıdan*” (2001: 30) oluşmaktadır. Bu üçlü sistem, avcı-çobanlarla birlikte ataerkil dönemin başlangıcı olan bozkıra açılma sonucunda, sürüleri otlatmak için gür otlaklara duyulan ihtiyaç, göçebe, konargöçer veya göçerevli düzeni gerekli kılmasından dolayı, bir yanıyla “yaylak-kışlak” geleneğinin oluşumunu da tetiklemiştir. “*Yazla-kış, yaylakla kışlak arasında yeri, zamanı, sınırları ve sosyo-kültürel konum ve rolleri belirlenmiş –töresi tutulup düzenlenivermiş– göç, toplumsal hayatın en büyük ritüeli mahiyetindedir. Töre de esasen bu ihtiyaçtan doğmuş ve şekillenmiş olmalıdır*” (Çobanoğlu, 2001, s. 72).

Mitolojik dönemden itibaren değerlendirildiğinde ilk toplantıların dinî karakterli olduğu söylenebilir. İnsanlar, çoğunlukla tapınma, kurban sunma ve ayini temsiller gibi çeşitli vesilelerle bir araya toplanmışlardır. Burada toplantılar bir çeşit ayin, dua, kurban sunma, kutlama⁴⁴, kutsama vb. inançlar çevresinde örgütlenmiştir. Bu kutlamalarda ait olunan dinî ortama göre ilahiler söylenmekte, dinî danslar yapılmaktadır. Ancak bu dinî kutlamaların bazıları dinî özelliklerinin bir kısmı ve genellikle yeni dinî çevrelere uyum sağlayan nitelikleri Mayıs Yedisi, Hıdırellez vb. gibi bahar bayramları bünyesinde sürdürülmeye devam etmiştir. Bazıları da yayla şenlikleri gibi zamanla dinî özellikleri azalmış veya ortadan kalkmış olup tamamen profan bir şekle dönüşmüştür.

Türkçe Sözlükte “otçu veya otacı” olarak bilinen iki kavram, anlam itibarıyla köylerde çeşitli bitkisel karışımlar hazırlayarak hekimlik yapan kimse, (2011, s. 1821) şeklinde tanımlanmıştır. Ancak Otçu Göçünün söz konusu kavramsal açıklamayla doğrudan bir ilgisi bulunmamaktadır. Esasında ‘Ot veya Otçu Göçü’ olarak bilinen kültürel olgu, Karadeniz sahilinde yaşamını sürdüren Çepni boyuna mensup Türklerin yaylak-kışlak hayatı üzerine teşekkül eden bir yaşam modelidir. Çepnilerin yaylak kışlak hareketleri sırf ekonomik bir faaliyet alanı değil, aynı zamanda kadim bir yaşantının, kültürün ve geleneklerin de yaşatıldığı bir yapıdır. Giresun coğrafyasında yoğun olarak Çepni Türklerinin yaşadığı kabulünden hareket edildiğinde, bölgedeki yaylacılık geleneği

⁴⁴ Günümüz icra olunan başta cemaatle kılınan çeşitli namazlar, dinî bayramlar ve toplu bayramlaşma merasimleri, mevlit törenleri, vb. gibi diğer anma etkinlikleri de söz konusu toplantıların İslam dinî çevrelerindeki formu olarak değerlendirilebilir.

açısından yapılacak değerlendirmeler yaylak-kışlak kültürünün özelliklerini yansıtması bakımından ayrıca önemlidir.

Yaylak-kışlak kültür ekolojisinde, yaşamlarını sürdüren insanlar, göçebe, yarı göçebe, konargöçer, göçkuncü gibi tanımlamalara tabi tutulmuştur. Bozkır coğrafyasında yaşayan Türklerin “göçebe” olarak nitelenmesi esasında ziraat faaliyetlerinin hiç olmadığı düşüncesinden hareketle yapılan açıklamalardan kaynaklıdır. Çünkü ekincilik toprağa bağlanmayı ve yerleşikliği beraberinde getirmektedir. Türkün ekonomik yaşantısında tarımsal faaliyet kolları, komşularının tarımsal faaliyetleri kadar büyük ve kapsamlı olmamıştır. Ancak bu durum Türk ülkesinde tarımın hiç olmadığı anlamına gelmez. “Çapa, bel, orak, saban demirleri, değirmen taşları” gibi arkeolojik buluntular, Türklerin sınırlı da olsa tarımsal faaliyetlerde bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bu faaliyetlerin esasını ekmek ihtiyacının karşılanması için yapılan ekincilik oluşturmaktadır. Özellikle ekmek yapımı için mısırların ekildiği söylenebilir. Çünkü mısır tarımı Türkün millî ve en eski ziraat türüdür (Baykara, 2001, s. 120-123).

Ahmet Caferoğlu, “*Türk Kavimleri*” adlı eserinde Yakutların ve Kırgızların ekmeği bilmediğini daha ziyade et, balık ve süt gibi hayvansal besinler tükettiklerini, kımız içtiklerini; Türkmenlerin ise göçebe hayat tarzını sevmelerine rağmen mükemmel derecede ekinci olduklarını, pamuk, buğday, pirinç gibi mahsulleri bolca yetiştirdiklerini belirtmiştir (1988, s. 2-42).

Bahaeddin Ögel “*Türk Kültür Tarihine Giriş*” adlı eserinin ikinci cildinde Türklerde ziraat kültürünü incelemiştir. Türkler arasında ziraatla hayatını sürdürenler için ‘tarıkçı ve ekinci’ olmak üzere iki kelime kullanılmaktadır. Ögel’e göre ‘tar- veya tar-ı’ kökünden gelen tarıkçı/tarikçı Uygur Türklerinden itibaren yazılı metinlerde kullanılmakta ve ekinci anlamına gelmektedir. DLT’de ‘tarıkçı’ kelimesine ek olarak, tarım yapan kimse anlamında ‘tarıdaçı’ kelimesi kullanılmıştır (1978a, s. 1-3). Tarımsal faaliyetlerle de uğraşan Türkler daha ziyade arpa, buğday, burçak, çavdar, yulaf, darı, pirinç ve mısır gibi tahılları yetiştirmişlerdir (Ögel, 1978a, s. 143-213).

Oğuzların Çepni boyunun yerleşim alanı olan Giresun coğrafyasında ekonomik yaşam büyük oranda çiftçilik faaliyetlerine dayanmaktadır. Günümüzde kırsal nüfusun yaklaşık yüzde sekseni ekincilik ve fındık başta olmak üzere çeşitli tarımsal faaliyetlerle uğraşmaktadır. Coğrafyanın engebeli yapısı özellikle ekinciliğe bağlı tarımsal faaliyetlere elverişli olmamasına rağmen belli yükseltilere kadar fındık tarımı temel

geçim kaynağıdır. Hayvancılık ise sadece %20 oranında bir ekonomik kazanç faaliyeti olarak görülebilir.

Giresun'a yerleşen Çepni Türklerinin yeni yurtlarındaki en önemli faaliyetleri, sahillerdeki tarlalarda mısır tarımı ile uğraşmalarıdır. Esasında mısır, eski Türkçe metinlerde olduğu gibi Giresun yöresinde "darı" adını halen korumaktadır. Faruk Sümer, Orta Asya'da Türklerin yerleşik hayata geçtikten sonra darı ektiklerini belirtmiş ve XV. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren (1450) Karadeniz'de yarı yerleşik düzende yaşamaya başlayan Çepni boyu Türkmenlerinin de darı (mısır) tarımıyla meşgul olduklarını bildirmiştir (1992, s. 45-46-67). Konargöçer, geleneksel yaşam tarzı, toplumların çeşitli nedenlere bağlı olarak yerleşik yaşama geçmesiyle birlikte büyük oranda terk edilmiştir. Konargöçerliğin yerleşik düzendeki karşılığı ise köy yerleşmeleridir. Köy yerleşmelerinin sakinleri ise köylülerdir; Türk konargöçerliğinin yerleşik yaşamdaki ardılı olan köy yerleşmeleri, geçmişi İslamiyet'in kabulüne kadar götürülebilen yeni yaşam tarzı ve yeri olarak görülmelidir. Bu bağlamda Avcı'nın da belirttiği gibi, *"yaylak ve kışlak arasında 'çadırı sırtında' dolanan ve hayvansal üretime bağlı olan insandan, toprağa bağlı çiftçi-köylü, köylüğün yarattığı değerler sistemi ortaya çıkmıştır"* (2014, s. 30).

Giresun insanı, köy, şehir ve yayla üçgeninde bir yaşam sürmektedir. İlçelerde veya il merkezinde oturan yöre sakinlerinin atalardan kalma bir köyü ve orada bir evi bulunur. Çiftçilik veya hayvancılık dışında özellikle belli bir iş koluyla meşgul olanlar, hafta içi "çarşı" olarak da adlandırılan merkezlerde yaşamlarını sürdürür; hafta sonu ise izinlerine göre köyüne gider; tarla, bağ-bahçe işlerini yapar. Dolayısıyla köy neredeyse her hafta sonu çıkılan ve bağ, bahçe işlerinin yapıldığı, daha çok fındık tarımı için bahçelerin hazırlanması şeklinde değerlendirilirken şehir yaşamı ise daha çok resmi bir işle meşguliyet ya da daha kolay ve erişilebilir şartlar altında sürdürülen bir hayatın mekânları arasında yer alır. İnsanların şehirde tanıştıkları insanlara yönelttikleri ilk soru "hangi köydensin?" şeklindedir. Köy ve şehirden başka üçüncü bir mekân olan yayla ise insanlara daha sade bir yaşam sunmaktadır. Geçmişte hayvancılık merkezli bir ekonomi için vaz geçilmez bir mekân olan yaylalar, günümüzde daha ziyade sayfiye (dinleme) amacıyla yaz mevsiminin geçirildiği yerler şeklinde tanımlanmaktadır.

Karadeniz'de mısır yetiştiriciliği yani ekincilik, doğal yaşam içerisinde kültürel bir olgu olarak otçu göçü geleneğini yaratmıştır. Temel besin maddesi olan mısır, henüz buğdayın ve buğday ekmeğinin yeterince temin edilemediği dönemlerde insan

yaşamında önemli bir yer tutmuştur. Özellikle Karadeniz Bölgesinin Türkleştiği dönemlerde ekonomik imkânların kısıtlı olması, sahillerde mısır tarımının yüksek yaylalarda ise hayvancılığa ek olarak arpa, yulaf ve buğday tarımının sürdürülmesini zorunlu kılmıştır. Özellikle 1950'li ve 1960'lı yıllara kadar yörede ekmek yapımında mısır unu kullanılmıştır. Köyden kente göçün başlamasıyla kentlere yerleşen kırsal nüfus, tamamen buğday ekmeği tüketmeye başlamıştır; mısır ekmeği ise bir anı olarak belli günlerde özel yemeklerde tüketilmek üzere belleğe itilmiştir. Köy yerleşmelerinde ise 1980'lere kadar mısır unu ve ekmeği tüketilmeye devam etmiştir. Buğday unu ve ekmeğini bulamayan veya sadece pazarların kurulduğu günlerde bulabilen insanlar, çoğunlukla mısır ekmeğiyle yaşamlarını idame ettirmişlerdir. Günümüzde Giresun'da herhangi bir köyde yaşlıların anlatılarında buğdaydan ziyade mısır ekmeğinin olduğu görülebilir. Çünkü buğday unu veya ekmeği, haftanın bir günü temin edilebilen ve az olmasından dolayı genellikle sadece bir öğünde tüketilen bir besin maddesidir.

Samsun'dan Artvin'e kadar olan Karadeniz sahilinde mısır tarımı hemen hemen her vilayette kendisine yer edinmiştir. Bunda iklim koşulları ve hayvan yetiştiriciliği asıl önemli etkidir. Ancak mısır (darı), temel besin maddesi olması nedeniyle ekmek yapımında da kullanılmaktadır. Mısır ekmeğinin Karadeniz insanının yaşamındaki önemi, yaylak-kışlak geleneğinin bir ardılı olarak mısır kültürüne bağlı 'otçu göçü' gibi çeşitli geleneklerin teşekkülünde rol oynamıştır. Bozkır havzasında hayvancılığa bağlı bir ekonomi neticesinde oluşan çeşitli geleneklerin, Türklerin anayurdu olan Anadolu coğrafyasında da sürdürülmeye devam ettiği düşünüldüğünde, kadim Türk yaşantısının bir unsuru olan otçu göçünün anlamının, yaylak-kışlak geleneğinde olduğu gibi, yaşam tarzıyla yakından ilişkili olduğu anlaşılabilir. Dolayısıyla yaylak-kışlak geleneğinin Anadolu coğrafyasında içerik ve görünüm olarak yaylacılık temasının vurgulandığı ancak bozkır havzasındaki şekliyle konargöçer yaşamdan yerleşik yaşama geçilmesi ve tarımsal faaliyetlerin de etkisiyle "otçu göçü" adıyla yeniden şekillendiği açıktır. Yaylak-kışlak geleneğinin, bir yaşam tarzı olarak Trabzon, Giresun ve Ordu illeri ekseninde, Çepni nüfusunun yoğun olduğu Karadeniz sahilinin bir bölümünü kapsayan yerleşim birimlerinde "otçu göçü" adında bir geleneğe dönüşümü, esasında Türk kültürünün kökenden beslenmesi ve sürekliliğiyle ilgilidir.

Belli bir geleneğe bağlı olan yayla göçü sıradan bir iş değildir; bu göç, kervan kurulması suretiyle tören havasında gerçekleşen bir yolculuk olduğu için adına da yayla göçü denilmiştir. Bir insan yaylaya çıktıklarını anlatmak için *yaylaya göçtük* ifadesini kullanır. Göç veya kervan yolda düzülür sözü de buradan gelmektedir (Önay, 2001, s.15).

Ayrıca halk meteorolojisinin ortaya çıkardığı derleme yaparken kaydettiğimiz “Akşam bulutu kızardı kal / Sabah bulutu kızardı göç” (Kaynak Kişi: Süriye Özdemir, 2017) şeklindeki pratik bilgi, yayla göçlerinden kalan yadigârlardandır.

Fotoğraf 6: Otçu Göçü, Ericek Yokuşu mevki. (Kenan Kuruca Arşivi, t.y.)

Giresun’da yaylaya gerçekleşen ilk göçler daha ziyade Mayıs ayında çobanlar tarafından yapılmaktadır. Bundan yaklaşık bir ay sonra büyükbaş hayvan sahipleri yaylaya çıkar. Otçu göçü olarak bilinen üçüncü göç olgusu ise daha ziyade tarımsal işlerle meşgul olanların yayla göçleridir. Dolayısıyla Giresun kültüründe Mayıs ayında çobanların göçü, Haziran ayında büyükbaş hayvan besleyenlerin göçü, Temmuz ayında ise otçuların yayla göçü gerçekleşmektedir.

Göçler	Göçe Katılanlar	Gidiş-Dönüş ve Güzergâhları
1. Yayla Göçü:	Küçükbaş Hayvanlar ve Çobanlar	Gidiş: Mayıs ayında Cenik=>Güzlek=Yayla Dönüş: Ekim ayında Yayla=>Güzlek=>Cenik
2. Yayla Göçü	Büyükbaş Hayvanlar ve Sahipleri	Gidiş: Haziran ayında Cenik=>Yayla Dönüş: Eylül sonunda Yayla=>Cenik
3. Yayla Göçü	Tarımla meşgul olan otçular	Gidiş: Temmuzun ilk-ikinci haftası: Cenik=>Yayla Dönüş: Temmuz üçüncü haftası: Yayla=>Cenik

Şekil 3: Giresun’da yayla göçleri

Otçu Göçü ile ilgili literatürde tespit edilen ilk makale, -Millî Mücadele yıllarında Sakarya Cephesinde şehit düşen Binbaşı- Hüseyin Avni Alpaslan⁴⁵ tarafından *Türk Yurdu* dergisinde neşredilmiştir. “İçtimaiyât: Türk Bayramlarından Ot Göçü”⁴⁶ başlık yazısında Tirebolulu Alpaslan, ot göçünün, Giresun vilayetine yerleşmiş bulunan Çepni Türklerinin töresi olduğunu belirtmiştir. Bugünkü bilgiler ışığında, konuyla ilgili en eski yazılı kaynak olan bu makale, birçok araştırmacı⁴⁷ tarafından Latin Alfabesine aktarılmıştır. Tezin bu bölümünde ilgili makale parantez içi açıklamaları verilerek Latin Alfabesine aktarılmıştır:

Çepni⁴⁸ oymağından olan Tirebolulu Türkleri eski törelerinden birini bugün bile korumakta, yapmaktadır. İşte bu töre Ot Göçü’dür. Ot göçü nice yapılıyor, nedir? Anlatayım: Çepni oymağı, Trabzon dikresine [havalisine] ilk geldiğinde çadır, otak altında yaşar Türk göçerlerinden idi. Başka göçerler gibi bunlar da sığır, koyun, keçi sürüleri beslerler, bunlar ile geçinirler idi. Yayın [ilkbahar] sürüleri ile yaylalara çıkarlar, kışın cenik dedikleri kışlağa, yalıya [deniz kenarı] inerlerdi. Git gide cenikte evler yaptılar. Epeyce yerleştiler, çoğaldılar. Yalnız sürü beslemek bunları geçindiremez oldu. Ekin işi ile de uğraşmak gerekti. Artık gildeki [ailedeki] kişiler arasında işler bölünmeye, ayrılmaya, dağılmaya, yüz tuttu. İşte: Kamu [her] yıl birinci ayın [mart] sonuna doğru gildeki [ailedeki] kocamanlar, koca karılar, çocuklar sürüleri önlerine katar, yaylaya çıkarlar. Cenikte kalan delikanlılar, genç kızlar, gelinler ellerine megel denilen enli bir kazma alırlar; imeci [imece] denilen karşılıklı yardımlaşma ile tarlalara darı denilen mısır ekerler. Bu yerlerde çift sürmek huy olmamış. Yerleri de çift sürmeye elverişli değil! Pek bayır. Yirmi gün bir ay içinde ekilen darılar büyür. Yine imeci yapılır. Darıların arasında biten kötü otlar megel ile yontulur, ayıklanır. Yirmi gün bir ay sonra bu ot ayıklama işi bir kez daha yapılır. Darı ekmek, iki kez ot ayıklamak işi dördüncü ayın [haziran] ortasına kadar sürer. Son ot ayıklamanın bittiği dördüncü ayın ortasında cenikte kalan işte bu ekincilerde yaylaya gitmek üzere bir kimildama, bir derlenme, bir toparlanma başlar. Eksikler eklenir. Elde edilecek elde edilir. Artık delikanlılar, kızlar, gelinler en yeni pusatlarını [elbise] giyinirler. Delikanlılar koral, yaraklarını [silahlarını] takınırlar. Kemençe gibi çalgıyı da beraberlerine alırlar. Kamu [her] köyün kişileri ayrı ayrı toplanır, küme olurlar. Bir aka günü [Perşembe] erden [erkenden] bütün kümeler yola dökülür. Yaylaya doğru yönelir. Kemençe boyuna çalar. Delikanlılar aralık, aralık koral, yarak [silah] atar. Donanma [şenlik] yapar. Türkü söyler, ciğ çeker, [sevinç nağrası atar] höykürür [bağırırlar]. Yolda giderken bu kümeler birbirine karışmaz. Karışmamak için de son kerteye [derece] kadar çalışırlar! Çünkü bilerek, bilmeyerek birbirlerine karışırlar ise büyük gürültü olur. Tanrı göstermesin, adam bile düşer [ölür]! Kümeler çabuk yürür, bir günde yaylaya çıkar. En çok, en sıkı

⁴⁵ İlgili makalede, yazar kendisinden Tirebolulu Alpaslan olarak söz etmektedir. Dolayısıyla çalışmada yazarın tercihine sadık kalınmıştır. Ayrıca ilgili makalenin ilk sayfası ekler bölümünde verilmiştir. Bakınız (Ek: 1)

⁴⁶ Bu makalenin aslı Rumi takvime göre 4 Haziran 1331 tarihli *Türk Yurdu* dergisinin sekizinci cildinin yedinci sayısında 122-127 sayfaları arasında “İçtimaiyât: Türk Bayramlarından Ot Göçü”, adıyla yayınlanmıştır. Aynı makale *Türk Yurdu* dergisinin Latin Alfabesine aktarılması sonucu, 17 Haziran 1915 tarihli 85. sayının 151-153 sayfaları arasında yayınlanmıştır

⁴⁷ Bugünkü bilgiler ışığında makalenin ilk Latin harfli yayını halkbilgisi haberleri dergisinde verilmiştir. Alp Aslan, (1939) “Ot Göçü”, *Halk Bilgisi Haberleri*, Yıl: 8, Sayı: 96, Sayfa: 256-257. Ayrıca Ayhan Yüksel, (1991), “Tirebolulu Alpaslan Bey ve Otçu Göçü”, *Giresun Dergisi*, Yıl: 4, Sayı: 36-37, Sayfa: 22-23. İsmail Hacıfettahoğlu, (1999), *Sakarya Şehidi Binbaşı Hüseyin Avni Bey*, Ankara: Atlas Yayıncılık, Sayfa: 153-158.

⁴⁸ Makalede geçen ve günümüz Türkçesinde kullanılmayan bazı kelimeler, yazarın diline sadık kalmak amacıyla sadeleştirilmemiş ancak ilgili kelimelerin parantez içinde açıklamaları verilmiştir.

donanmayı [şenliği] yaylada obalara girerken yaparlar. O kadar koral, yarak [silah] atarlar, o kadar ciğ çekerler [sevinç nağrası atarlar], bang ururlar höykürürler ki [hep bir ağızdan haykırırlar ki]; dağlar, tepeler inim inim inler! Kümelerdeki kişiler kendi köylerinin obasındaki komlarına [evlerine] giderler. Derim [Cuma] günü derek [toplanma yerinde, çarşı, pazar alanında] birikirler. İşte bugün erden geçe kadar dörekte [çarşı, pazar alanında] oyun oynarlar, gezerler, ekmek, kebab, koyurtmaç [süt yemeği] yerler. Alt günü [Cumartesi] yine koral, yarak [silah] ata, donanma [şenlik] yapa, ciğ çeke [sevinç nağrası atarak], bang ura, höyküre höyküre [hep bir ağızdan haykırır haykırır] kümeler hep birden obadan, yayladan çıkar, yola düzülürler! Kemeñçe çalar, yarak [silah] sesleri, ciğ çekmeler [sevinç nağraları atmaları] höykürmeler [haykırmaları] kamu [her] yanı tutar, sürer gider. Bir an gelir ki, artık sesler, gürültüler yayladan işitilemez olur. Artık kümeler köylerine yakınlaşırlar. Yine ata, yıka, ciğ çeke [sevinç nağraları atarak] köylere girerler. Bunlar, sonra iş pusadını [elbisesini] giyinerek iş başına geçerler. Fındık bağlarının altlarındaki otları kırmak ile uğraşırlar. Dört yüz, dört yüz elli yıldan beri süren kamu [her] yıl yapılagelen işte bu üç günlük eğlenti [eğlence] ot göçü adını alır. Bu ot göçü, bu yer Türklerince en çok sevilen bir bayramdır [Tirebolulu Alpaslan, 1915, s. 122-127].

Tirebolulu Alpaslan tarafından işaret edildiği üzere, makalenin yazıldığı tarih başlangıç kabul edildiğinde, otçu göçünün 400-450 senelik bir geçmişinin bulunması, Giresun'un Türkleşmesiyle yakından ilgilidir. Ancak bugünkü bilgiler ışığında Giresun'un XIV. yüzyılın sonlarına doğru kesin olarak Türkleştiği bilindiğine göre otçu göçünün başlangıcının da bu tarihe götürülmesi yanlış olmayacaktır. Dolayısıyla 1400'lerden itibaren Giresun coğrafyasında sahil ile yayla arasında yaylak-kışlak geleneğinin aktif bir şekilde sürdürülmeye başlandığı söylenebilir. Bu durum, tarımla uğraşanların yayla göçlerinin çobanların göçlerinden farklı olmasını sağlamış, sahillerde temel besin maddesi olan mısır tarımından dolayı bu kadim yaşantının "otçu göçü" adını almış olduğu düşünülmektedir.

Pamuk'a göre "1940,1950-1960'lı yıllarda Giresunlu, yaz aylarında yaylalara akın ettiğinde "Otçu Göçleri" çok yaygındı. Son yıllarda değişen ekonomik koşullar yaylacıların sayısını azalttı" (1988, s. 9). Yazarın görüşüne göre Otçu Göçü geleneğinin seksenli yıllara kadar aktif bir şekilde sürdürüldüğü gerçeği ortaya çıkar. Bu bağlamda otçu göçünün köyden kente göçün zirveye ulaştığı 1980'lere kadar bir yaşam tarzı olarak kendi formunda yaşatıldığı düşünüldüğüne göre, yaklaşık olarak 550-600 sene yani yarım asırdan fazla bir süre sürdürüldüğü anlaşılmaktadır.

Otçu göçüyle ilgili çeşitli araştırmacılar da değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Halil Bedi Yönetken "Derleme Notları" adlı eserinde Otçu Göçü geleneğini şu şekilde tanımlamaktadır:

Mısır başakları arasındaki otları temizledikten sonra halk en güzel elbiselerini giyerek, kemeñçeler, davul-zurna çala çala, oynaya oynaya, horon teperek, erkekler önde kadınlar geride, neşe içinde yiyip içerek yaylaya göç ederlermiş.

Yolda köylüler onları karşılar, silah atarlar, onlar da mukabele ederlermiş. Buna otçu göçü diyorlar. Otçu göçü oyunlar ve müzik için büyük bir fırsattır. Yaylada kadınlar halka olup otururlar, erkekler horon teperlermiş (1991, s. 25).

Yönetken, otçu göçünün daha ziyade folklorik yönüyle ilgili bilgilere yer vermiştir. Geleneğin anlamıyla ilgili bir açıklama yapmamıştır. Pertev Naili Boratav da “100 Soruda Türk Folkloru” adlı eserinde Otçu Göçü geleneğiyle ilgili bilgilere yer vermiştir:

Bu törenlerin ortak niteliği, köy halkının bir bölüğünün hayvanları ile bahar başında yaylaya çıkmalarından bir buçuk, iki ay sonra, yani köydeki tarla işlerinin sona erip ekinlerin ya da otların biçimine sıra geldiği zamana rastlamaları, bu yeni işe girişilmeden önce, köyde kalanların, birkaç günlüğüne yayladakilere katılıp şenlik günlerini bir arada geçirmeleri, sonra ekin veya ot biçmeye tekrar köye inmeleridir (2003, s. 274).

Boratav'ın burada yapmış olduğu değerlendirme aslında mısırların diplerinde yeşeren otların temizlenmesinden ziyade fındık bahçelerinde yeşeren otların temizlenmesidir. Bu hazırlık hem hayvanların kış yiyeceklerinin temini hem de bahçelerin fındık toplamaya hazırlanmasıdır. Otçu göçü geleneğini ortaya çıkaran ise mısırların diplerinde yer alan otların temizlenmesidir. Bu işlemde sonra bir yayla eğlencesi tertipleyen Giresunlular, sonuçta yayladan döndükten sonra çiftçiliğin neden olduğu yorgunluğu atmış olacağından bu geleneksel şenlikler tıpkı baharın doğada gösterdiği etki gibi insan bedenine bir canlanma, yenilenme ve güçlenme getirmektedir. Dolayısıyla Giresunlu için yayla ve yaylacılık sadece sıradan bir hayvancılık faaliyeti veya hayvanlardan elde edilen ürünler yani ekonomik kazanç değildir. Tarihi kültürel miras açısından köklü bir geleneği temsil etmesi yanında yayla, “*dinlenme, gezip görme, sağlığa kavuşma, psikolojik rahatlığa erişme, çeşitli kültürel etkinliklerde bulunma gibi çok yönlü*” (Çakır, 1998, s. 164) işlevsel ve kültürel bir mekândır.

Otçu göçü adlandırmasının neden yayla göçü için tercih edildiği sorunu esasında yörede çiftçiliğin ve hayvancılığın birlikteliğiyle ilgili bir konudur. Çünkü yörede yayla göçü, gerek köken havzasında teşekkül şekli itibarıyla, gerek Anadolu coğrafyasındaki şekilleri itibarıyla, hayvancılığa bağlı bir zorunluluk ve yaşam tarzı şeklinde gelenekleşmiş ve kökleşmiş bir yaşantının sürdürülmesidir. Otçu adlandırması ise konargöçer sistemde hayvancılığın yanında yaşantının özüne eklenen ekinciliğin de etkisiyle her iki sistemin birlikteliğine işaret eden bir yaşantı modeli daha öz bir ifadeyle Karadeniz yaylacılığının adlandırılmasıdır. Akdeniz’de Yörük olarak bilinen konargöçerler, Karadeniz’de otçular, otçu göçerleri veya yaylacılar olarak adlandırılmaktadır. Ancak unutulmaması gereken, otçu olarak adlandırılan kimselerin yaylada kalma süreleri bir veya iki haftalık bir zaman dilimini kapsamaktadır. Çünkü

otçu göçüne katılanlar sahil kesiminde sürdürülen tarımsal işlerden de sorumludurlar. Otçu göçü adlandırması da esasında buradan ortaya çıkmıştır. Giresun insanı için otçu göçü yüzyıllardır tekrar eden ritüel bir bahar bayramıdır. Otçu göçünün ritüeller toplamı olarak adlandırılmasında, bu geleneğin çevresinde yapılan işlemlerin anlamları yatmaktadır.

Ritüel, herhangi bir medeniyet dairesinde ortaya çıkan bir yaşam biçiminin veya kültürel bir olgunun bir örnek üzerinde kalıplaşmış davranış biçimlerine ve törelere dönüşmesidir (Günay, 1995, s. 2). Toprağın tohum ekme işlemi için hazırlandığı anda başlayan ve hasat toplama dönemine kadar devam eden tarla ve bahçe ritüelleri (Benedict, 2011, s. 171) geçmişten günümüze çeşitli gelenekler bünyesinde yaşatılmaya devam etmektedir. Granet, bütün ayinsel eylem ve biçimlerin kısa bir süre sonra nehrin geçilmesi, bir dağa çıkış, odun kesme, çiçek toplama gibi törensel bir yapıya kavuştuğunu belirtmektedir (Huizinga, 2015, s. 81). Bundan dolayı yaylak-kışlak töresine bağlı otçu ritüeli ve yayla şenlikleri de yerleşikliğe bağlı tarımsal bir ekonomi modelinin birleşiminden ortaya çıkan törensel bir kutlamadır. Bir başka deyişle otçu göçü, yaylacılık özlemi duyan ancak tarımsal işlerden sorumlu Giresun çiftçilerinin her yıl temmuz ayında gerçekleştirdikleri ritüel bir olaydır. Söz konusu bu olguyu derinlemesine çözümlemek, hem sosyal hem de kültürel açıdan geleneğin yapısını ortaya çıkaracaktır.

Metin And, Fransız sosyolog E. Durkheim'den hareketle ritüellerin grup içindeki fonksiyonlarını derlemiştir. Buna göre ritüel, kişiye düzene uymayı öğretir; onu toplumsal yaşantının zorluklarına hazırlar ve eğitir. Ritüel, topluluk üyelerini bir araya getirir ve aralarındaki toplumsal bağları güçlendirerek ortak değerleri pekiştirir. Ritüel, canlandırıcıdır, geleneklerin sürdürülmesini, inançların tazelenmesini, değer yargılarının ve törelerin kökleşmesini sağlayarak toplumsal birlikteliği paylaşmayı ve paylaşarak bütünleşmeyi öğretir. Ritüel, kişiyi toplumun bir üyesi olmanın hazzına ulaştırır. Toplumun zor ve sıkıntılı dönemlerinde kişileri bir arada tutan coşku ve duyguların beraberce dile getirilmesini sağlayarak bozulan dengeleri düzeltir (And, 1985, s. 51-52; Günay, 1995, s. 2). Arkaik toplumlardan bu yana ritüeller, sosyalleşme, kültürleşme ve toplum içinde düzeni sağlama gibi işlevleri sayesinde bir çeşit eğitim kurumu gibi çalışmaktadır (Çobanoğlu, 2001, s. 14).

L. Honko "*Ritüellerin Oluşum Süreci*" adlı makalesinde ritüeli, "*Geçiş Ritleri, Takvimsel Ritler ve Kriz Ritleri*" olmak üzere üç kategoride sınıflandırmıştır. Dolayısıyla mitoloji

bağlamında yaylacılık geleneğinin Honko'nun tasnifinde yer alan “*takvimsel ritler*” kategorisinde değerlendirilmesi mümkündür. Honko takvime bağlı olarak oluşan ritüellerin bireysel olarak değil de bir topluluk tarafından organize edildiğini ve sosyo-ekonomik özellikleriyle genellikle mevsimlerin başında ya da sonunda icra edildiğini belirtmiştir (2009, s. 207). Buna göre çobanların yaylaya çıkışı ile tarlaların ekimi, mayıs ayına yani aynı zaman dilimine denk gelmektedir. Yaylaya çıkma veya kışlağa dönme hiç şüphesiz iklime, zamansal açıdan da takvime bağlı olarak gerçekleşmektedir. “*Ritüellerin çoğunun bereket, bolluk ve huzur için icra edildiği düşünüldüğünde*” (Kara Düzgün, 2014, s. 235) bir ot kazma eyleminin yayla göçüne dönüştüğü ritüel uygulama olan otçu göçü, toplumun kültürel yaşamında çeşitli kodlar çevresinde gelişimini sürdüren bir yaşantı şeklidir. Otçu Göçü, geçmişi yaylak-kışlak geleneğine dayanan, belli bir zamansal evrede topluluğun doğal yaşantısına bağlı, kolektif bir olgu olarak ortaya çıkan, topluluk tarafından paylaşılan sosyal kimliğin (Çobanoğlu, 2000a, s. 53) hatırlandığı, sergilendiği, geliştirildiği, aktarıldığı yapısal ve işlevsel açıdan çok katmanlı geleneksel bir halk şenliğidir.

Ruth Benedict “*Kültür Örüntüleri*” adlı eserinde, uzun kışın ardından bahara ulaşmanın mutluluğunun tahıl dansıyla sergilendiğini belirtir. Tahıl dansında, buğday başakları taşınırken şarkılar söylenir ve tahıl memnun edilmeye çalışılır. Tahıl dansı, her ne kadar yazın karşılanmasıyla ilgili olsa da aynı zamanda bu dans gelecek hasadın habercisidir; bundan dolayı tahıl dansının bolluk ve bereketin temsili kutlamaları olduğu söylenebilir.

... Doğaüstü güçlerin maskelerini giyerek onları kendileriyle dans etmeleri için çağırırlar. Tıp bohçalarını çıkarır ve onlarla dans ederler. Bu onlara zevk verir. Evdeki depodaki tahıl bile dans etmelidir. Kıştan çıkarken bütün ritüel grupları törenlerini düzenlerken, her evin başkanı altına olgun tahıl başağı alır, onları bir sepette taşırken şarkı söyler. Buna dans eden tahıl denir ve törensel mevsim boyunca tahılın kendisinin ihmal edildiğini düşünmemesi sağlanmaya çalışılır. Artık görülmeyen Tahıl Dansı'nda doruğa ulaşmış coşkuyu tahılla paylaşım anlamı vardır (Benedict, 2011, s. 154).

Türk kültüründe, hasattan sonra gerçekleşen harman şenliklerinin oldukça fazla olmasında, ürünün bolluğu ve Tanrı'ya şükür etkili olmuştur. Çiftçilerin verimin bol olmasına bağlı ortaya çıkan mutlulukları, kutlama ve kutsama şenliklerinde kendini göstermiştir. Karadeniz kültüründe hayvancılığın ekonomik yaşamdaki ve bir besin kaynağı olarak mısırın insan yaşamındaki önemi düşünüldüğünde, bol verim amacıyla uygulanan çeşitli işlemlerin esasında ritüel bir uygulama olduğu ve sadece bir olgu olarak “ot kazma” pratiğinin yayla göçüne dönüştüğü rahatlıkla anlaşılmaktadır. Aslında

burada gerçekleşen yayla göçünün, yapılan tarla işlemlerinden sonra bol verim bekleme, toprağın yabancı otlardan ayıklanarak yenilenmesi, kötülüklerden arındırılması, insanların bu işlemlerin sonucunda eğlenme ve dinlenmeyi hâk etmesi vb. inanç ve uygulamalar, otçu göçünün ritüel özelliklerinden bazıları olarak tespit edilmesi mümkündür. Dolayısıyla otçu göçü, Çepni Türklerinin yaylacılık yaşantısı etrafında teşekkül eden süreli ve göç eksenli bir yayla şenliğidir. Henüz arabaların olmadığı zamanlarda insanların işlerinde en büyük yardımcısı hayvanları olmuştur. Yaylakta ve/ya kışlakta olsun tarlada ve bahçede bütün işler, at, eşek, katır, öküz gibi hayvanların yardımıyla görülmüştür. Dolayısıyla insanların hayvanlarla olan bu yakın ilişkisi “*saya gezme, yeni yoğurt bayramı, koç katımı, cirit, boğa ve deve güreşleri*” (Önay, 2001, s. 29) vb. gibi ritüel kökenli tören ve bayramlar olarak hayvancılıkla ilgili eğlenceler arasında yer almıştır. Bu eğlenceler, hayvancılıkla ve/ya tarımcılıkla uğraşan bir topluma ait insanların buram buram tarla, çobanlık, yayla çiçeği koktuğu geleneksel şenliklerdir.

Yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere ritüel bir tören olarak değerlendirilmesi gereken otçu göçünü hazırlayan faaliyet bütünlüğü genel anlamda tarımsal uğraşları kapsar. Bilindiği üzere ekincilik işlerinde bolluğun sağlanması için, ekinlerin ekimi, gübrenilmesi, gerekiyorsa ilaçlanması, sulanması, bakımı, yabancı otlardan arındırılması gibi unsurlar oldukça önemlidir. Söz konusu çalışmalar sadece belli bir yöreye veya ürüne yönelik değildir. Genel anlamda her yörede sürdürülen tarımsal faaliyetlerde ürünlerden en iyi verimin elde edilmesi amacıyla çeşitli zirai çalışmalar yapılmaktadır. Bu bağlamda mısır bitkisi ekilmeden önce eski hasattan kalan anızlar⁴⁹ (yörede çöğür) temizlenmektedir. Bu işlemden sonra tarlalar mart ayının on beşinden sonra halk takvimine göre sayış günlerinde⁵⁰ bellenir. Bellemeden sonra kemreleme (hayvan gübresi), kimyasal gübreleme veya kireçleme işlemi çiftçinin tercihi ve

⁴⁹ Giresun yöresinde darı olarak da bilinen mısır bitkisi, iklimsel özelliklerden dolayı yaklaşık olarak iki ila üç metre boyuna erişir. Yörede çöğür veya ağız özelliklerine göre çöör olarak da bilinen anızlar, mısır bitkisinin topraktan yükselen bir veya bir buçuk metrelik sert kısmını tanımlamak için kullanılır. Mısır bitkisinin üst kısımları yani saplar (sap, çöğür olarak ayrılan kısımdan yukarısını tanımlar) daha yumuşaktır ve kış mevsimi boyunca ahırda kapalı kalacak hayvanlar için yem olarak depolanır. Hasattan sonra tarlada kalan çöğürler ve diğer tarımsal atıklar kış mevsiminin ardından ilkbaharla birlikte belirli alanlarda toplanılarak yakılır. Anızların yakıldığı bu alanlardaki toprağın zengin kül tabakası içerdiği için daha verimli olduğu düşünülerek buralara pancar (kara lahana), marul, maydanoz ve fasulye gibi bitkiler ekilir.

⁵⁰ Halk takvimi veya koca karı takviminde geçtiği adıyla Sayış Günleri, (sayılı günler) Rumi takvime göre mart ayının birinde, Miladi takvime göre mart ayının on dördünde başlar. Aylar sırasıyla “mart, nisan, mayıs, haziran, temmuz, ağustos, eylül, ekim, kasım, aralık, ocak, şubat şeklinde on iki günlük bir dönemi kapsar. Yani Miladi takvime göre mart ayının on dördü sayış gününün biri, mart ayının yirmi beşi son sayış günüdür. Halk inancına göre sayış günlerinde havanın iyi olması, yıl boyunca hava durumunun iyi olacağı anlamına gelir (Kaynak Kişi: Süriye Özdemir, 2016). Sayış günleri, halk arasında çoban hesabı, kocakarı hesabı, ana-baba hesabı, sayılı veya hesaplı günler olarak da bilinmektedir (Veren, 2009, s. 146-147).

imkânlarına bağlı olarak yapılmaktadır. Hayvancılığın yoğun olarak sürdürüldüğü dönemlerde sadece kemreleme ile yetinilirken günümüzde hayvan sayısının ve hayvancılıkla geçimini temin eden aile sayısının azalmasından dolayı, tarlalar kimyasal gübre ve kireç ile ekine hazırlanmaktadır.

Bir sonraki aşamada köylüler, Rumi takvime göre nisan ayının on sekizinde, Miladi takvime göre ise bir mayıstan itibaren imece usulüne göre tarlalarını ekerler. Mısır tohumları ekim esnasında kazma sapı ile elin buluştuğu noktadan tane olarak dökülmektedir. Bazı bölgelerde serpme sistemi tercih edilmektedir. Ancak serpme yöntemi mısır tohumlarının toprağın yüzeyine dengesiz düşmesine neden olduğu için sonradan sık sökümü gibi ikinci bir işi gerektirmektedir. Sık sökümü birbirine yakın biten mısırların içerisinde fazlalıkların ayıklanmasıdır; verimin kaliteli ve bol olması mısırlar arası mesafenin iyi ayarlanmasına ve dengeli olmasına bağlıdır. Sökümü gerçekleşen sıklar her ne kadar hayvan yemi olarak kullanılsa da toprağın verimini azaltır; ayrıca ikinci bir iş ve maddi külfet getirmektedir. Burada bir konuya ayrıca dikkat çekmek gerekirse, bilindiği üzere yörede mısır en çok hayvan yemi olarak tüketilmektedir. Hayvancılığın azalmasına bağlı olarak mısır ekimi yapılan tarla alanları da küçülmeye, fındık veya kivi gibi alternatif ürün bahçesine dönüşmeye ya da seracılık, sebze dikimi gibi farklı türde amaçlar için kullanılmaya başlamıştır. Ayrıca imece yöntemine bağlı belleme ve ekim işleri, günümüzde çoğunlukla düz arazilerde traktör ve patpat motorlarıyla aynı anda yapılmaktadır. Yamaçlı arazilerde ise belleme ve ekim işleri patpat ile aynı anda veya geleneksel olarak imece usulüne göre ayrı günlerde belleme ve ekin şeklinde gerçekleşmektedir. Belleme ve ekin arasındaki mesafe fazla uzun tutulmaz. Çünkü bellemeden sonra uzun zaman geçerse toprak sertleşeceği için ekin de zor olur.

Mısırların boyu 20-25 cm. olunca tarladaki yabancı otlar (tarla otu olarak adlandırılan) temizlenerek, mısırların dipleri daha verimli ve rüzgârlara karşı güçlü olmaları amacıyla çapalanır ve desteklenir. Yörede bu işleme 'ot kazma' denilmektedir. Mısırların ekiminden yaklaşık bir ay geçtikten sonra, mayıs sonlarında veya haziran ayının birinden itibaren birinci ot kazma ve sık sökümü yapılır. Yörenin yağışlı Karadeniz iklim kuşağında yer almasından dolayı, mısırların dibinde yabancı otlar kısa sürede büyümektedir. Mısırın yabancı otlardan arındırılması daha iyi verim ve kaliteli ürün elde edilmesi için oldukça önemli bir işlemdir. Bu bağlamda ot kazma eyleminin kendi uygulama alanında yaylacılık geleneğiyle birleşerek otçu göçü olarak adlandırılan yöresel bir şenliğe dönüşmesinde bolluk ve bereket ritüellerinin göz önünde

bulundurulması gerekmektedir. Yörede ikinci ot kazma işlemi haziran ayının son haftasına rastlamaktadır. Ot kazma işleminin tamamlanmasının ardından bir veya iki haftalık yayla konaklaması için gerekli hazırlıklar başlar. Temmuz ayının ilk ve ikinci haftasını kapsayan dönemde yaylalara çıkılır. Yörede bu olaya 'Otçu Göçü', bu göçün yaşandığı zaman dilimine ise 'Otçu Haftası' denilmektedir.

Otçu göçü sıradan bir yolculuk değildir. Önceden gerekli hazırlıklar yapılır; köy içerisinde bir haberleşme ağı örülür ve belirtilen günde sabah erkenden yola çıkılır. Otçu göçü henüz otomobille ulaşımın başlamadığı yıllarda daha çok yayan ve kısmen at üstünde gerçekleşmiştir. 1960'lardan sonra kamyon kasalarında yayla yolculukları başlamıştır. Yayan yolculuklar sonucunda göç yolunda farklı köy ve obalardan geçildiği için farklı insanlarla tanışma ve kaynaşma fırsatı bulunur. Bazı köylerden yolculuğa katılanlar da olabilmektedir.

Korkmaz'a göre yaylaya ulaşmak için *"...uzun bir yolculuk başlamıştır. Artık yolun ileriki noktalarında diğer yayla göçerleriyle buluşulur, yol boyunca derin bir sohbet başlarken mal da dikkatlice sürülür. Masallar, hikâyeler ve hatıralar anlatılarak yolculuğa devam edilir"* (2016, s. 27). Yolculuk belli bir düzen ve sistemde devam eder. Göçe katılan grup ne kadar kalabalık olursa yolculuk ve eğlence o kadar neşeli olmaktadır. Gurubun önünü ve arkasını idare eden, bozulan düzeni sağlayan atlı kişiler bulunur. Göçte birliktelik söz konusudur; yolculuk esnasında hastalanan olursa kafile belirlenen yerler dışında kısa süreli mola verebilir. Göç esnasında geride kimsenin kalmaması önemsenir. *"Bazen karşı dönemeçten çıkan korlu katır sürücüsünün dağlarda yankılanan uzun hava türküsüne biz de eşlik ediyoruz. Keyfe gelip silahındaki carcuru (şarjör) boşaltan da oluyor"* (Korkmaz, 2016, s. 30).

Otçu göçünde kadın ve erkek bir aradadır ve hareket birlikteliği söz konusudur. Aile olgusuna son derece önem verilmektedir. Bey nerede ise hanım ve çocuklar da yanındadır; ancak ekonomik anlamda geçim sıkıntıları, daha iyi koşullarda yaşama ve çocuklarını iyi eğitim alması amacıyla başlatılan büyük şehirlere veya yurt dışına yapılan göçlerde aile ilişkileri göz ardı edilmiştir. Öncelikle erkekler göç yoluna çıkmış, bir süre maddi hazırlıklardan sonra eşini ve çocuklarını hatta aile büyüklerini de yanına almıştır. Bazı durumlarda ise gurbete göçen aile reisinin ailesiyle olan bağlarını kopardığı, gurbette yeni bir aile kurduğu görülmüştür. Dolayısıyla geleneksel göçlerle diğer göçleri iki farklı olgu olarak görmek ve değerlendirmek gerekmektedir.

Ot kazma işleminden sonra yaylacıların cenikteki çocukları ve torunları veya gurbetten gelenler bir eğlence havası içerisinde yayla yolculuğuna başlarlar. Bu yolculuk esnasında bir veya birden çok köy bir arada yürüyüş gerçekleştirir. Yolculuk süresince erkekler önde kadınlar arkada veya bazen de karışık vaziyette yol alınır. Davul, zurna ve kemençe eşliğinde oyunlar oynanır, erkekler tabancalarını, tüfeklerini ateşler, çocuklar da mantar tabancalarını ateşleyerek şenliğe katılırlar. Artık burada kaç-göç bulunmaz, erkekler ve kızlar maharetlerini gösterir. Burada kız beğenme ve eş seçme için büyük bir fırsat ortaya çıkar (Kaynak Kişi: Şaban Karakaya, 2016).

Yayla yolculuğunda cenikten gidenler eli boş gitmez. Daha ziyade temel besin maddeleri götürülür. Bunun dışında yaylada meyve ağacı yetişmediği için yaylaya gidenler cenikte çıkan ilk meyvelerden kiraz armudu götürür. Yaylaya varınca büyüklerin eli öpülür, hasret giderilir, yaylada bu hasret giderme sonucu bir bayram havası vardır. Cenikten gidenler taze süt içerler, taze yoğurt, peynir ve tereyağı yerler. Yaklaşık on beş gün süren bu ot göçü olayı cenikteki iş yorgunluğunun atılmasını sağlar. Otçular, dinlenmiş, eğlenmiş bir şekilde fındık için tekrardan cenığe dönerler. Cenik dönüşünde yayladan peynir, süt, yoğurt, tere yağ, sırgan ve pancar gibi temel ihtiyaçlar getirilir (Kaynak Kişi: Şaban Karakaya, 2016).

Otçu göçüne katılanlar yörede çiftçilik faaliyetlerini sürdüren genç ve yetişkinlerdir. Çocuklar, cenik işlerine mâni olmamaları için dede ve nineleriyle yaylada kalmaktadır; aynı zamanda bu yaşam tarzı, geleneğin aktarımı için uygun koşulları kendiliğinden yaratmıştır. *“...Köy toplumlarında, özellikle yaz döneminde olmak üzere, çalışma koşulları anayı ve babayı hemen bütün gün evden uzakta tutardı; küçük çocuklar daha çok ninelerince ve dedelerince yetiştirilirdi; öyle ki grubun belleği ana babalardan çok ailenin en yaşlı üyelerince aktarılırdı. Bu süreç, çocuğun yaşamının çok erken evresinde başladı”* (Connerton, 2014, s. 69).

Yaylalarda yaşlılar ve torunlar, yaz mevsimi boyunca bir arada yaşamaktadır. Burada geleneğin aktarıcısı, dede veya nine üzerinden gerçekleşir; gençler veya baba-analar cenik işlerinden sorumlu olurlardı. Bir zamanlar torun görevi gördüklerinden onlarda geleneği öğrenmişler ve çocuklarının da öğrenmeleri için bu yolu tercih etmişlerdir. Bir kuşak sonrasında ana-babalar dede ve nine görevini üstlenecek ve onların torunları da geleneği öğrenmek için yanlarında bulunacaktır. Dolayısıyla bu kuşaklar arası değişim ve geleneğin aktarım süreçleri toplumsal yaşam içerisinde kendi kültürel ve yaşamsal zeminini oluşturmuştur. Buna göre kuşakların değişmesiyle birlikte otçular daimi yaylacı

pozisyonuna yükselmekte, yeni nesiller ise otçu adlandırması ve görevlerini üstlenmektedir. Dolayısıyla zamansal dönem bakımından değerlendirildiğinde bir insanın çocukluğu ve yaşlılığı yaylada kalma süresi bakımından en verimli dönemi işaret ederken gençliği ve yetişkinliği ise otçu dönemine işaret eder.

Kişinin Yaylacı veya Otçu Olarak Adlandırılması			
Çocukluk	Gençlik	Yetişkinlik	Yaşlılık
2-12	13-20	21-50	50 ve üzeri
Yaylacı	Otçu	Otçu	Yaylacı

Şekil 4: Kişinin otçu ve yaylacı olarak adlandırıldığı dönemler

“Otçu Göçü Giresun’umuzda asırlar öncesinden başlayan bir yöre şenliğidir... Bu şenliklerin başlama tarihi ise Giresun çiftçisinin dinlenme aylarına rastlayan haziran ve temmuz aylarıdır. Otçu göçü Giresunlunun yaşamının bir parçasıdır” (Temür, 1988, s. 11). Tüm Giresunlular Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği Başkanı Temel Yavuz’a göre, Otçu Göçü geleneğini, Giresunlunun yaşamında varlığı inkâr edilemeyecek bir yere sahiptir. Folklor değerlerinin oluşmasına önemli katkıları olan Otçu Göçü, kısaca *‘Giresunluya has yaşam biçimi’* (1988, s. 10) olarak tanımlamıştır. Hasan Yılmaz, Giresun Dergisi’nde yer alan bir yazısında tarihi bir gelenek olan otçu göçü için şunları söylemiştir:

Yayla törenlerinin en büyüklerinden olan “Otçu Haftaları”, eski ihtişam ve önemini kaybetmesine rağmen, bugün hâlâ yöremizde yaşatılmaktadır. İkinci otun bitiminde, bütün köy halkı, özellikle gençler, bayram ve düğünlerde olduğu gibi giyinip, kuşanırlar. Kızlı-erkekli gruplar, kemençe, davul, zurna eşliğinde horon oynayarak karşılıklı “kesme türkü” (mânî) atmaları yaparak, yaylalara çıkarlar. Meşhur yaylaların merkezi bir obası ve bu obanın bir pazarı vardır. Haftanın belirli günlerinde kurulan bu pazarlarda otçu göçlerinde bir panayır, hatta bir şenlik şekline döner (1988, s. 9).

Geçmiş zamanlarda gerek iklimsel koşulların daha ılıman olduğu gerek daha geniş tarla alanları, uzun süreli bir ekin faaliyetini ve toprağı daha verimli kullanma gibi birçok nedene bağlı olarak ekinler mayıs ayı içerisinde ekildiği için “otçu göçü” geleneği de temmuz ayının ilk ve ikinci haftası içerisinde icra edilmiştir. Bunun dışında iklimsel ve tarla koşulların iyi olduğu dönemlerde tarlaların bir hafta kadar erken ekilmesi, daha erken zamanlarda otların kazılması neticesinde “otçu göçü” geleneği haziran ayının ortasında veya son haftasında gerçekleştirilmiş, dolayısıyla otçuların yaylada kalma süreleri de bir miktar daha uzamıştır. Ancak söz konusu durumun bir istisna olarak kaydedilmesi gerekmektedir. Yalçın Korkmaz *“Çocukluğumda Yayla Göçleri”* adlı çalışmasında Otçu Göçü hakkında şunları kaydetmiştir:

Otçu tabiri, sahilde ekilmiş darı, yani mısırların diplerindeki otların kazılıp temizlenmesi işinden gelir. Mısır, o zamanlar bütün sahil bölgesinin temel ekmek yapım maddesidir. Mısır tohumlarının yeşermesi ile birlikte tarlalarda, mısır gibi uzun yapraklı otlar da çıkar, bunlar haziran ortasına kadar en az iki kere imece halinde tarlalardan temizlenirdi. Nisan sonuna... doğru birinci yayla göçüne yaşlılar ve çocuklar katılır, gençler gelinler kızlar mısır tarlalarında çalıştırılırdı. Bu ot temizleme işinin bitişiyile fındık toplama zamanına, yani ağustos ayı başına kadar cenikte iş kalmaz sıcaklar da artardı. İşlerin bitmiş olmasının sevinci, yaylada olanlarla hasret giderme isteği ve yaylamanın zevkini bilen bu genç kitle, çevredeki herkesin işi aynı zamanda bittiği için, otçu göçü adıyla toplanıp eğlence, şaka şamata ve yöresel oyunlar oynayarak yayla yolculuğuna başlardı. Bu yolculuk genelde iki üç gün sürer ve bitimi yaylalardaki kır pazarlarının kurulduğu güne denk getirilerek yapılırdı (Korkmaz, 2016, s. 124).

Kazıkbeli Pazarı'na gitmek de vazgeçilmez tutkum! Hele Otçu Göçü'nde Kazıkbeli Pazarı insana bir başka duygular yüklerken, çocuk olmanın mutluluğunu pazardan aldığımız basit şeylerle yaşırdık. Çocukluğumuzda, bize pazardan aldığımız dut pestili, dut çemici, ayna, tarak ve Kazıkbeli bıçağı diye adlandırılan kınılı bıçak ayrı bir mutluluk verirdi. Bunlar iki bin beş yüz rakımlı dağlarda çocukluğumuzun geçtiği yaylamızdaki basit ihtiyaçlarımızdandı (Korkmaz, 2016, s 108).

Otçu göçü şenlikleri tek boyutlu bir bakış açısıyla sadece eğlence ortamları olarak görülmemelidir. Ticaretten sanata, halk hekimliğinden hayvancılığa, giyim kuşamdan beslenme kültürüne kadar bilgilerin, deneyimlerin sunulduğu ve pazarlandığı, sıkıntılarının ve çözüm yollarının paylaşıldığı geleneğin özgün entelektüel toplantılarıdır. Geleneksel bilgiyi performansa dönüştüren bir kırık çıkık uzmanı, sırf şenlik günlerinde birçok hastayı tedavi ettiğini bildirmektedir (Kaynak Kişi: Eşref Kırca, 2016). Ayrıca yaptığımız görüşmelerde şenlik günlerinde eğlence yanında nazar ve çalınma gibi dinî-ruhanî hastalıkların da yine halk hekimliğinin çeşitli temsilleriyle ve günümüzde üfürükçülük olarak nitelenen yöntemlerle tedavi edildiğine yönelik bilgiler paylaşılmıştır. Çünkü bu buluşma farklı mekânlardan insanların bir araya geldiği ve çeşitli ihtiyaçların giderildiği bir halk toplantısıdır.

Otçu göçü geleneği birlik ve bütünlüğün simgesidir. Bilindiği gibi Giresun vilayetinde yaşayan ahalinin hepsi yaylacılık faaliyetine katılmaz. Daha çok kırsal kesim bu geleneği sürdürür. Yaylacılar yayla üretimi olan ürünlerini komşularıyla paylaşmayı ihmal etmezler ve azdan az, çoktan çok paylaşmak mutluluk verir. Peynirden tereyağına ve yörenin temel besin maddelerinden olan pancarla (karalahana) hediyeleşirler. Yine yaylaya gününbirlik giden ziyaretçiler de cenikte bulunan sebze, meyve gibi ürünlerden yaylada ziyaret edecekleri ve kısa süreli misafir olacakları yerlere de götürürler. Bu hediyeleşmeler hem alan hem de veren için çok kıymetlidir. Veren el daima üstündür, bu paylaşımlar cömertlik sembolüdür. Otçu göçü bir bayram olarak adlandırıldığı için bu hediyeler de bayramın geleneklerindendir.

Fotoğraf 7: 1971 yılı Tırık Ömer'in kamyonu. Önde oturan kemeñçe sanatçısı Kâtip Şadi'dir. Fotoğrafa Kazıkbeli-Balıkli-Güvende-Kertil-Alistra-Sodun yolcuları kamasın diye not düşölmüş. Muhtemelen otçu şenliklerine gidiliyor (Hüseyin Yılmaz Arşivi, t.y.).

Otçu göçü Karadeniz sahilinde, özellikle Çepni yerleşimi olarak bilinen bölgede aktif bir biçimde sürdürölen bir yaşam modelidir. Hasan Erata “*Vakfıkebir’de Otçu Haftası*” başlıklı yazısında, yaylaları Zigana dağları üzerinde kurulan Vakfıkebir köylülerinin mısırların diplerindeki otları iki kez kazdıktan sonra yaylaya gitmeye hak kazandıklarını belirtmiştir. Perşembe günü sabahdan itibaren başlayan yolculuk bir bayram havasındadır. Otçular davulun ve kemeñcenin kıvrak sesiyle el ele horon teperek, önde mavzerliler arkasında diğeri silahlılar ata yaka yaylaya giriş yaparlar. Cuma günü hep birlikte Kadirga pazarına giderler (1975, s. 7362). Özellikle Kadirga ve Sisdağı otçusuna katılan Beşikdüzü, Şalpazarı, Ağasar ve Eynesil Çepnileri küçük değışiklikler olmakla birlikte geleneksel yayla göçlerini sürdürmeye devam ederler.

Bu bölgede yaşayanlar gerek kendi giyim kuşamları gerek hayvanların süslenmesi gibi unsurlarla ‘otçu göçünü’ daha renkli bir şekilde yaşamaya devam ederler. Göçe katılan erkekler çoğunlukla beyaz keten gömlek, yelek, lacivert veya siyah kumaş pantolondan giyerken kadınlar, yünden el dokuması peştamal, fistan, işlemeli yelek, yakada önlük, ala çorap, tozluk giyerler ve bazı aksesuarlar takınırlar. Otçu göçünde inekler de tıpkı insanlar gibi özel olarak törene hazırlanırlar. Sahipleri tarafından güzelce yıkanan hayvanlar, adeta gelin gibi el örgüsü rengârenk süslerle donatılırlar. Ziller, kuyruk bağı

ve diğer takılar geleneğin renkliliğini gösteren sembollerden bazılarıdır (Kıran, 2015, s. 58-59).

Fotoğraf 8: Sisdağı Yayla Şenliği, Geleneksel giyim-kuşam. (Kişisel Arşiv, 2016)

Bu bölgede gerçekleştirdiğimiz saha çalışmalarında Kadirga ve Sisdağı yaylalarında düzenlenen otçu şenliklerine Beşikdüzü, Şalpazarı, Ağasar, Eynesil ve Görele'den gerçekleşen göçlerde geleneksel giyim kuşamın halen yaşatıldığı görülmüştür. Şalpazarı ilçesinde yol boyu süslenmiş hayvanlarıyla birlikte yaylalara giden kabileler geleneği yaşamanın mutluluğunu sürmektedir. Ayrıca geleneksel giyim kuşam tarla işlerinde ve özellikle kına gecelerinde tercih edilmektedir. Geleneksel el sanatlarının yaşatıldığı, özellikle Türk kültürüne özgü, örgü ve bağlama teknikleriyle hazırlanan süsleme ve günlük kullanım araçları yaylalarda kurulan pazar alanlarında yaylacılara satılır.

Fotoğraf 9: Sisdağı Yayla Şenliği, geleneksel takı ve süsler (Kişisel Arşiv, 2016)

Giresun'da düzenlenen Otçu ritüellerinin anlam ve işlev yönünden bir benzeri Anadolu'nun çeşitli yerlerinde kutlanmaktadır. Artvin'in Şavşat ilçesinde "Pancarcı Eğlenceleri" bunlardan birisidir. H. Cemal Karataş tarafından Türk Folklor Araştırmaları Dergisi'nde neşredilen "*Artvin-Şavşat'ın Pancarcı Eğlenceleri*" adlı yazıdan hareketle bu etkinliğin yıllardır sürdürülen bir gelenek olduğu söylenebilir. Karadeniz insanının genel olarak tarımla uğraşması ve boş zamanının oldukça sınırlı olmasından dolayı, mısır çapasının bitiminden çayır biçme zamanına kadar olan on beş günlük süre, belli bir program dâhilinde ve eğlence ortamı içerisinde yaylada geçirilmektedir. Dikkat edilirse geleneğin çıkış noktası tarımsal faaliyetlerle ilişkilidir. Mısır dibi çapalama işlemini takiben yaylaya çıkış, çayır biçme ile dönüş şeklinde takvimsel olarak sınırlandırılmıştır. Pancarcı adlandırması ise yaylaya çıkan Şavşatlıların dönüşte yöresel bir sebze olan pancar getirmeleri ile yakından ilgilidir. Yaylaya çıkış diğer yayla erzakları yanında pancar almaya gitme ritüeli şeklinde yani topluca pancar toplama töreni olarak gerçekleşmektedir. Köylüler yayla yolu boyunca davul- zurna, eşliğinde türkü söyleyerek, oynayarak ve nara atarak yaylalara çıkarlar. Yaylada çeşitli günlerde düzenlenen etkinlikler çevresinde eğlenmeyi sürdürürler. Çayır biçme zamanı geldiğinde yayladan gerekli erzakları temin ederek köylerine geri dönerler (1970, s. 5702-5703). Günümüzde Artvin'e bağlı ilçe ve köylerde pancarcı eğlenceleri, yayla şenlikleri veya festival adıyla sürdürülmeye devam etmektedir.

Rize Çamlıhemşin ilçesinde her yıl ağustos sonu ve eylül başında geleneksel olarak Hodoç (ot biçme) şenlikleri düzenlenmektedir. Şenliğe Ayder yaylasında "hodoç", diğer bazı yaylalarda "ot biçme şenliği" denilmektedir. Şenlik süresince insanlar gündüzleri hayvanlarının kışın tüketecekleri otları biçerler, akşamları ise düzenledikleri eğlencelerle, türküler eşliğinde horonlar oynayarak hoş vakit geçirirler (Köseoğlu, 2014, s. 76).

Rize iline bağlı Çamlıhemşin ilçesine bağlı Ayder yaylası ve diğer bazı yaylalarda, yayla ortası olarak da bilinen "Vatevor" şenlikleri düzenlenmektedir. Yaylada bir süre çalışan ve yorulan halkın ağustos ayı başlarında yaptığı bir çeşit eğlencedir; ot biçimi yapılan yaylaların hepsinde düzenlendiği için Vatevorlar, ot şenliği olarak da değerlendirilebilir. Söylenen türküler ve oynanan horonlar kadar şenliği önemli kılan bir başka unsur da 'hoşmalı ve lokum' gibi şenlik gününe özel törensel yiyeceklerin dağıtılmasıdır (Haberal, 2011, s. 105-106).

Antalya ili, Akseki ilçesine bağlı Pınarbaşı köyünde her yıl geleneksel olarak düzenlenen “Göğrüz Otu Şenliği” de benzer özellikler göstermektedir. Ortaya çıkışı çok eskilere dayandırılan şenlik, katılımcıların ekinini biçmesiyle birlikte başlar ve iki-üç gün boyunca devam eder. Göğrüz Vadisi yakınında bulunan yaylaya çıkmak üzere hazırlıklar yapılır. Üç-dört saat süren çetin bir yolcuktan sonra yaylaya ulaşılmaktadır. Şenlik bu yolculukla birlikte başlamaktadır. Yolculuk süresince türküler söylenir, oyunlar oynanır, silahlar atılır. Yaylada kurbanlar kesilir, yemek yenilir, zorda olsa hasadın tamamlanmış olmasından dolayı şükredilir ve yılın bereketli olması için dua edilir. Ertesi gün Göğrüz Vadisi’nde Göğrüz otu biçmek için etkinlikler düzenlenir. En çok otu kimin biçeceğine yönelik yarışmalar düzenlenir. Şenlik, çeşitli eğlencelerle devam eder (Oğuz ve Kasımoğlu 2005, s. 118-119).

Yörüklerin geleneksel yaylak, güzlek ve kışlak yaşamına ışık tutan Japon araştırmacı Masatake Matsubara, kışlaktan yaylaya göç öncesi düzenlenen eğlence hakkında şu bilgileri paylaşmıştır:

Göçten bir önceki gece Ambar’a yerleşmiş 5-6 Çoşlu Yörüğü genç, sazla çadıra geldiler... Gece yarısı çadır önündeki meydana saz çalmaya başladılar. Ay ışığı altında ardı ardına birer kişi kalktılar. Ayaklarını yüksekçe kaldırıp kollarını açıp parmaklarını şakırdatarak yavaş ve ağır hareketlerle oynuyorlar. Kesilmeksizin çalan sazlarla, durmaksızın oynamaya devam edildi. Ay ışığının ince perdesinin ötesinde sallanan gölgeler, hayal oyunu gibi gözüküyor (2012, s. 184).

Muğla yöresinde geçmişten günümüze kadar devam eden ritüel kutlamalardan birisi de yayla şenlikleridir. Köyceğiz’de iki ayrı yerde ‘Ağla Köyü Ereni ve Mahya Şenlikleri’ ile ‘Sandıraz Dağı ve Çiçek Baba Şenlikleri’ olarak sürdürülmeye devam etmektedir (Önal ve Dursun, 2012, s. 721).

Erzurum’un köylerinde özellikle haziran sonu veya temmuz başında çayır biçme işleminden önce sadece bir gün süren bir şenlik düzenlenmektedir. Şenlik için gidilen yer bir yatır yanı, herhangi bir mesire alanı veya dere kenarıdır; yani şenlik için gidilen yer yayla değildir (Boratav, 2003, s. 274).

Osmaniye ili Düziçi ilçesinde yaşayan Varsak Türkmenlerinin yaylaya göçleri esnasında eğlenceli bir yolculuk sürerler; ayrıca yaylada düzenledikleri şenliklerde büyük bir ateş yakarlar ve etrafında sinsin oynayıp güreş tutarlar. Yayla ve aşk konulu türküler söylerler (Şenesen, 2011, s. 280).

Yayla yaşantısındaki eğlenceler arasında Karaman iline bağlı Barçın yaylasında Yörükler tarafından düzenlenen yayla güzeli seçme geleneği en ilginç olanlardan

birisidir. Yayla güzeli seçiminde jüri üyeleri, adaylar arasından seçim yaparken adayların dinî, ahlaki, fiziksel vb. özelliklerine göre tercihte bulunurlar. Yayla güzeli seçilen oba için bu durum bir çeşit onurdur; diğer obalar, o obadan kız almak için arayaşa girerler (Kayabaşı, 2012, s. 548-557).

Batı Toroslarda tarım ve hayvancılığa bağlı yaylacılığın sayfiye türü yaylacılığa dönüşmesi özellikle yayla şenliklerini ortaya çıkarmıştır. Tarımsal aktivitenin bir bileşeni olan yaylaya çıkma geleneği, günümüzde yıllardır sürdürülen geleneksel şenliklere dönüşmüştür. Bu şenliklerde yaylalar ve ürünler tanıtılır, yağlı güreşler düzenlenir, yerel ve ulusal düzeyde sanatçıların katılımıyla konserler verilir, şenliğe katılan insanlar kaynaşır, şenlik alanında kurulan pazarlarda alışverişler yapılır, yöresel kıyafetler giyilerek halk oyunları sergilenir, kısaca şenliklerde Yörük yaşamına ait birçok gelenek ve görenek icra edilir (Sarı, 2013, s. 251). Yapılan değerlendirmelerden hareketle Kadim Türk geleneğinin yaşatıldığı Anadolu coğrafyasında, doğudan batıya, kuzeyden güneye, isimleri farklı farklı olsa da 'eğlence' konulu yaylacılık etkinliklerinin benzer içeriklerle sürdürülmeye devam ettiği sonucu çıkarılabilir.

2.4. GİRESUN'DA KÜMBET YAYLA ŞENLİKLERİ

*“Belli ki aradığın yerdir cennet
İşte karşında duruyor Kümbet”*

[Mehmet İpek]

Giresun'da ortaya çıkan şenlik geleneğini çözümleyebilmek için, bu geleneğin oluşumuna neden olan çeşitli faktörleri incelemek gerekmektedir. Programlı şenlikleri ortaya çıkaran en önemli etken hiç şüphesiz beklentidir. Bu beklenti köyden kente göç olgusuna bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Bilindiği gibi köyden kente göç, sadece insanların göçmesi ve mekân değişikliği gibi açıklamalarla geçiştirilemeyecek ölçüde önemli tarihi, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan birbiriyle bağlantılı olarak okunmalıdır. Göçü, esasında bir mekân değiştirme hareketi olarak okumak önemli bir toplumsal dönüşüm sistemi olarak gecekondulaşmayı ve kentleşmeyi çözümlemede eksiklikler yaratacaktır. Türkiye'nin göç tarihi incelendiğinde, 1929-1930 iktisadi bunalımı kırsal göçleri başlatan önemli bir gelişme olarak görülür; ancak asıl büyük göç hareketi, 1950 sonrasında kendini göstermiştir. Özellikle II. Dünya Savaşından sonra tarımda makineleşmenin artmasıyla birlikte, insan gücüne duyulan ihtiyaç azalmaya başlamış, söz konusu durumdan dolayı, geçim sıkıntısı çeken kırsal yerleşmelerdeki insanlar, büyük şehirlere yönelmeye başlamışlardır (Karpat, 2016, s. 37-38).

Türkiye'nin göç profili çıkarıldığında asıl önemli gelişmenin, 1950 seçimiyle Adnan Menderes başkanlığında Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte özellikle 1951-1953 arasında Amerika Birleşik Devletlerinin sağladığı finansman sayesinde tarımsal üretimi arttırmak amacıyla, ülke topraklarına giren yaklaşık kırk bin traktör, bir milyondan fazla çiftçiyi göçe zorlamıştır. Bu tarihlerden sonra da tarımda modernleşme çalışmaları neticesinde kente olan göçler artarak devam etmiştir⁵¹ (Karpat, 2016, s. 90-91).

Bazı çalışmalarda bütüncül bir yaklaşımla köyden kente göç olayı tarımda makineleşmeye birlikte değerlendirilmektedir; Türkiye'nin birçok bölgesi için doğru olarak kabul edilen bu bilgi, başta Karadeniz Bölgesi gibi engebeli tarım arazilerine sahip yerleşim birimlerinde açıkçası pek gerçekte bağdaşmamaktadır. Özellikle Türkiye'nin kuzeydoğu kısmında kısıtlı tarla alanları söz konusu olduğundan ve iklimsel koşullardan dolayı büyük oranda mısır tarımıyla meşgul olduğundan makineli tarım olanaklarına da ihtiyaç duyulmamaktadır. Ancak bu durum makineli tarımın hiç

⁵¹ Daha fazla istatistiksel bilgi için ayrıca bakınız: (Karpat, 2016, s. 90-98).

olmadığı anlamına da gelmemelidir; sahil ve alçak kesimlerde düzlük tarla alanlarında sürdürülen tarımsal faaliyetlerde elbette traktörden faydalanılmıştır. Yüksek kesimlerdeki engebeli arazilerde olan tarımsal faaliyetler büyük oranda imece yöntemiyle sürdürülmüştür. Dolayısıyla tarımda makineleşmeye bağlı olarak köyden kente göç gerçeği özellikle Giresun örneğinde yetersiz ve eksik bir bilgi olarak kaydedilmelidir. Giresun havalinde köyden kente veya yurt dışına göç olgusunda, nüfusun artmasına bağlı olarak baba ve oğulları arasında toprakların bölünmesi ve kırsal kaynakların artan nüfusun geçimini karşılayamaması, sağlık, eğitim vb. gibi olanaklardan dolayı kentlere olan ilgi temel belirleyici olmuştur. Kente göçen yakın akraba ve köylülerin “*İstanbul’un taşı toprağı altın*” şeklinde yakınlarına yaptığı bilgilendirmeler, göçün boyutunu arttırmış ve kırsal nüfusun önemli ölçüde kentlere taşınmasında etkili olmuştur.

Anadolu’nun diğer şehirlerinde de tarımda makineleşmenin yanı sıra kente göçü tetikleyen birçok unsur vardır; miras dolayısıyla toprakların bölünmesi ve bir aileyi ekincilik yoluyla hayatta tutabilecek yeterli toprağın olmayışı ve mevcut toprakların da aşırı verimsiz olması yoksulluğu beraberinde getirmiştir. Ayrıca göçü tetikleyen düşük gelir düzeyi, öğrenim ve sağlık hizmetlerinin olmayışı, kırsaldaki ağır iş yükü gibi olumsuz etkenler yanında, kentlerin cazibesi, iletişim olanakları, iş ve imkân fırsatları, daha iyi yaşam koşulları, kadınların eşlerinin yanına gitme arzusu, dağılan yuvayı birleştirme arzusu, daha özgür koşullarda yaşama isteği gibi olumlu birçok etken vardır (Karpat, 2016, s. 39-49). Ancak bunlar arasında hiç şüphesiz en önemlisi kırsaldaki nüfusun geçinemeyen bir hale gelmesi etkili olmuştur. Kırsalda geçim koşullarının yetersiz oluşu öncelikle erkek nüfusu göçe zorlamıştır. İlk göçler genellikle aylık veya mevsimlik yani kısa süreli yapılmıştır. Bu göçe katılanlar genellikle aşçılık, sürücülük, hamallık, korumalık gibi işlerde çalışmıştır (Karpat, 2016, s. 88-89); ancak göçler sürekli hale döndükten sonra, kente göçen kırsal nüfus özellikle tekstil sektöründe ve deri, boya fabrikalarında istihdam edilmiştir.

Erkek göçmenlerin kente uyum sağlamaya başlaması, barınma için kısa sürede inşa edilen gecekondü tipi meskenleri ortaya çıkarmıştır. Kente göçle birlikte kurulan gecekondü semtleri, aynı köy, ilçe ve ilden insanların kurduğu mahalleler kadar, farklı köy, ilçe ve ilden vatandaşların karışık kurduğu gecekondü mahallelerinden oluşmuştur. Söz konusu yerleşim biçimi kültürel geçişleri, geleneklerin çeşitlenmesini ve sonuç olarak birçok kültürel değişmeyi beraberinde getirmiştir. Söz gelimi Yozgat veya Sivas gibi vilayetlerden gelen kırsal göçmenlerle Giresun’dan gelen kırsal

göçmenlerin kaynaşması neticesinde, zengin bir kültürel ifade çeşitliliği oluşmuştur. Mutfak kültürü, giyim kuşam, el sanatları, halk dansları yanında birçok ritüel uygulama da söz konusu komşuluk ilişkileri neticesinde gelişme göstermiştir.

Giresun şehri dağlık ve engebeli coğrafyası, tarımsal üretim için uygun iklimsel koşulların sağlanamaması gibi nedenler başta olmak üzere büyük şehirlere göç veren iller arasında başı çekmiştir. Türkiye genelinde İstanbul göç alan şehirler arasında başı çekmektedir⁵².

Devlet İstatistikleri Enstitüsü'nden alınan verilerden hareketle, 1975, 1980, 1985 yıllarında yapılan nüfus sayımlarından hareketle verilen bilgilere göre İstanbul'a göçen ilk on il arasında Giresun üçüncü sırada yer almaktadır. 1975 verilerine göre 100.595, 1980 verilerine göre 134.903, 1985 verilerine göre 169.650 kişi sadece İstanbul'a göç eden Giresunlu göçmen sayısıdır. Toplamda 1975-1985 yılları arasında sadece İstanbul'a giden göçmen sayısı 405, 148 kişidir. İstanbul ilk büyük göç dalgasını Adnan Menderes Hükümeti döneminde karşılamıştır. 1950-1960 döneminde İstanbul nüfus bakımından yüzde 65 büyümeye göstermiştir. İstanbul'a gerçekleşen ikinci büyük göç dalgası ise Süleyman Demirel Hükümeti döneminde gerçekleşmiştir. 1965-1975 yılları arasını kapsayan bu dönemde İstanbul ilinin toplam nüfusu yüzde 81 artmıştır. Türkiye nüfusunun dağılımına göre 1927 yılında İstanbul'un toplam nüfusu 724.352 kişi, 1950 yılında 1.051.392 kişi, 1965 yılında 2.141.250 kişi, 1980 yılında 4.503.590 kişi, 1990 yılında ise 8.500.000 kişi olarak belirtilmiştir. Veriler incelendiğinde İstanbul'a yapılan göçler net olarak gözlenebilir. 1927 yılından 1950 yılına kadar geçen 23 senelik periyotta, İstanbul'un nüfusu sadece 327.040 bin kişi artarken 1950-1980 arasında geçen 30 yıllık periyotta 3.452.198 bin kişi artarak dörde katlanmıştır. 1980-1990 döneminde İstanbul'un nüfusu yine büyük bir patlamayla neredeyse ikiye katlanmıştır (Ballı, 1990, s. 15).

Türkiye'de genel nüfus sayımı verilerine göre Giresun nüfus istatistikleri şu şekilde bir tabloya dönüştürülmüştür (<http://www.tuik.gov.tr>).

Genel nüfus sayımı yapılan yıllara göre Giresun ilinin toplam nüfusu							
Yıllar	1965	1970	1975	1980	1985	1990	2000
Kadın	220.695	235.747	234.620	248.081	258.779	252.490	260.476
Erkek	207.320	215.932	228.967	232.002	243.372	246.597	263.343
Toplam	428.015	451.679	463.587	480.083	502.151	499.087	523.819

Şekil 5: TÜİK verilerine göre 1965-2000 yılları arası Giresun ilinin toplam nüfusu

⁵² İstanbul'un yoğun göç almasından dolayı istatistiksel veriler İstanbul üzerinden verilmiştir.

İstanbul nüfusuna ait veriler incelendiğinde kayda değer biçimde artış gözlenirken, İstanbul'a en fazla göç veren iller sıralamasında üçüncü olan Giresun'un nüfusu çok az artış göstermiştir. Özellikle yetişkin ve genç erkeklerin göçtüğü düşünülürse, yörede doğum sayısına bağlı artışların da azaldığı yönünde bir yorum yapılabilir. Ayrıca yıllara göre erkek ve kadın nüfus sayısındaki farklılıklar yapılan göçlerin cinsiyetlere göre dağılımı hakkında azda olsa veri sağlamaktadır. Giresun nüfus değişimini gösteren tabloya göre 35 yıllık dönemde sadece 2000 yılında erkek nüfus, kadın nüfus sayısından daha fazladır.

Giresun/Görelili Salih Dalbadan "Giresun'dan Göç" adlı şiirinde yöre insanının geçim sıkıntısı nedeniyle toprağını terk edip göçmesini sitemkâr bir şekilde dile getirmiştir. Bu şiir Giresun'un yaklaşık elli yıllık göç tarihini anlatan bir destan gibidir.

Giresun'dan Göç

Anlatmak, konuşmak, söylemek yetmez
Giresun'un derdi yazmakla bitmez
Giresunlu neden sılaya dönmez
Durdurun şu göçü Giresun'umdan

Mahsulü fındıktır, geçimi ondan
O da yakasını kurtaramaz Fon'dan
Babaya destek Münih'ten, Bonn'dan
Durdurun şu göçü Giresun'umdan

Fındığa taban fiyat verilir
Üreticinin hakkı yenilir
Fiskobirlik ölür ölür dirilir
Durdurun şu göçü Giresun'umdan

Giresun'a zor mu sanayi kurmak?
Elimiz koynumuzda oturup durmak
Milletvekillerimize hakkımızdır sormak
Durdurun şu göçü Giresun'umdan

Akın akın gurbet ele göçeriz
Oturduğumuz yerden ahkâm keseriz
Doğru söyleyene hemen küseriz
Durdurun şu göçü Giresun'umdan

Anası, babası, oğlu, kızı
Gurbette geçirdik yine bu yazı...
Gözümde tütüyor kalesi, adası...
Durdurun şu göçü Giresun'umdan

Salih der ki: Görele doğduğum yerdir
Giresunlu'nun kaderi birdir
Okumuşu, aydını, cahili bir bir
Durdurun şu göçü Giresun'umdan (Dalbadan, 1991, s 29).

Giresun'da yetişkin ve genç nüfusun büyükşehirliere göçmesiyle birlikte, yörede daha ziyade yaşlılar, kadınlar ve çocuklar kalmıştır. Erkekler gerekli koşulları temin ettiklerinde eş ve çocuklarını da yanlarına almışlar ve böylece geride sadece yaşlılar kalmıştır. Böylesi bir nüfus değişimi, şehir yaşamında pek çok konuda belirleyici bir rol oynarken özellikle kültürel hayatta önemli durgunluklar yaşanmasında etkili olmuştur. Yörede ekonomik geçim kaynağı olan hayvancılık ve tarla işlerinde önemli azalmalar görülmüştür. Bunun doğal bir sonucu olarak her türlü kültürel unsurların yanında yaylacılığa bağlı gelenekler de önemli ölçüde kesintiye uğramıştır.

Pir Sultan Abdal genel olarak konargöçerlikten yerleşik düzene geçen veya herhangi bir nedenle yaylacılıktan vazgeçen Türkmenlere şu sitemkâr dörtlülle seslenmiştir:

Bu yıl bu dağların karı erimez
Eser bâd-ı sabâ yel bozuk bozuk
Türkmen kalkıp yaylasına yürümez
Yıkılmış aşiret il bozuk bozuk (Gölpınarlı ve Boratav, 2010, s. 84).

Hüseyin Bıçak tarafında seslendirilen “*Çok Yüksekdir Geçilmez*” türküsü göçün insanlar üzerindeki etkisini, pişmanlığı ve sıla özlemini anlatan önemli bir eserdir:

Çok yüksektir geçilmez
Karadeniz dağları
Baharda yeşeriyor
Fındığın yaprakları

Aza koyarsın almaz (Nakarat)
Çoğa koyarsın dolmaz
Dön gel artık Hüseyin
Giresun sensiz olmaz

Kaldım İstanbullarda
Özledim oraları
Yaz gelende şenlenir
Yeşil çay tarlaları

(Nakarat)

Nereden bilecektim
Ben düştüm ateşe
Herkese gül bahçesi
Bana dikenli meşe

(Nakarat)

Aramız uzaklaştı
Hem dağ var hem tepe
Saçlarım beyazladı
Dönelim memlekete (Kişisel Arşiv, 2016)

1950 sonrasında yaşanan kentlere hızlı yöneliş hareketi, gecekondulaşma gibi başta yerleşme olmak üzere birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Ancak gecekondu yerleşmeleri etrafında kurulan mahalleler, kırsalın yaşam tarzına ait birçok uğraşı da kente taşımıştır. Kentli köylüler olarak da adlandırılan bu göçmenler (Karpat, 2016), gecekondu civarında çevirdikleri boş arsalarda mutfak ihtiyaçlarını giderecek çit-çubuk işleriyle meşgul olmuşlar, ahırlarda inek beslemişlerdir. Bu hayvanlardan elde ettikleri süt, yoğurt, yağ, peynir vb. ürünleri, ihtiyacı olanlara pazarlayarak kendilerine bir çeşit ekonomik kapı daha açmışlardır. Bu göçmen köylüler, tarımsal ve hayvansal ürünler yanında, kültürel unsurları da kentte yaşatmaya devam etmişlerdir. İş yaşamından fırsat buldukça düzenledikleri eğlencelerde kırsal yaşamdaki aktiviteleri sürdürmüşlerdir. Sokak aralarında yapılan sünnet, nişan, asker uğurlama ve düğün merasimleri esasında bilindiği gibi kentleşmeyle birlikte düğün salonu olarak adlandırılan kapalı alanlara taşınmıştır. Bir eğlence unsuru olarak nevrüz, hıdırellez, mayıs yedisi ve otçu göçü gibi kırsalın geleneksel bayram ve şenlikleri de mümkün olduğu kadar kent yaşamındaki yerini almıştır. Göçle birlikte kente taşınan ritüel bayramlar ve eğlence yaşamı da mesire alanlarında, bir göl kenarında, bir çayırılık alanda veya bir orman içerisinde sürdürülmüştür. Dolayısıyla Türk kültürünün kökenden gelen zenginliğinin sürdürülmesinde ve geliştirilmesinde kentli-yerel etkileşiminin önemli bir dinamik olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Bundan dolayı kentteki yerel ve yerel gelenek ile yereldeki kentli ve kentli gelenek ilişkileri kültürel süreklilik ve gelişmişlik için birbirini besleyen önemli damarlardır (Özdemir, 2016, s. 736).

Köyden kente göçün şüphesiz pek çok nedeni vardır. İnsanlar, başta hayatta kalmak ve daha iyi şartlarda yaşamak için göç ederler. Bu göç, sadece yaşanılan mekânın değiştirilmesi anlamına gelmez. Mekânla birlikte, aile-akraba-eş-dost-komşu vb. kapsayan sosyal çevre değişir; yeni sosyal çevreler edinilir. Ayrıca beslenme alışkanlıkları, konaklama, uyku düzeni, eğlence hayatı gibi unsurlarda da büyük değişimler yaşanır. Dolayısıyla göçten etkilenen en önemli unsurlardan birisinin de kültür olduğu söylenebilir. İnsanların *“kültürel belleklerinin oluşup geliştiği ve kültürel üretimlerinin kuşaktan kuşağa aktarılıp yaşatıldığı ritüel mekânlarını terk ederek modern yaşamın peşinden gitmeleri ve geçmişle bağlarını büyük ölçüde kopararak yeni mekânlarda yeni kültürler edinmeleri”* (Oğuz, 2007, s. 32) yaşam tarzının bir sonucudur.

Köyden kente göç, kırsal nüfusun büyük oranda toprağını ve meşgul olduğu geçim aktivitelerini terk etmesini beraberinde getirmiştir. Yoğun göçlerle birlikte büyükşehirler

gecekondulaşma başta çeşitli sorunlar yaşamıştır. Benzer şekilde yoğun göç kırsal için de büyük bir travmaya neden olmuştur. Başlangıçta göçü önleme maksadıyla eski yereli (köylüyü) yeni kentliyi tekrardan yerele (köye) taşıma fikri gündeme gelmiş; ancak yapılan tüm girişimler büyük ölçüde başarısız olmuştur. Burada yayla şenlikleri olgusunun da bu doğrultuda gündeme gelen önemli bir girişim olduğu tekrar hatırlatılmalıdır.

7 Temmuz 1985 tarihinde ilk defa Trabzonlular tarafından Kartal-Samandıra'da Karadeniz Yayla Şenlikleri adlı bir eğlence düzenlenmiştir. 6 Temmuz 1986 tarihinde Samandıra'nın girişindeki büyük çayırık alanda yirmi bin Karadenizlinin katılımıyla şenliğin ikincisi düzenlenmiştir.

Sabahtan, akşam karanlığına kadar davul-zurna ve kemençeler eşliğinde horon kolları kuruldu, türküler söylendi. Memleketlerinde olduğu gibi, kızlı-erkekli Karadenizliler 10-15 metre çapında birkaç halka oluşturdular ve halkanın içinde koşarak kemençe ya da davul-zurna çalana ve yine koşarak ona eşlik eden türkücüye uyup horon oynadılar. İki davulcu, iki zurnacı ve on kadar da kemençeci vardı. Göreleli Sırrı Öztürk, Akçabatlı Hacı Kahvecioğlu, Maçkalı Sami Mataracı ve Saffet Genç ile Adapazarı Hendek'ten Zeki Tuz'un Kemençeleri hemen hemen hiç susmadı. Mehmet Cinkaya ve kardeşi de durmaksızın türkü söylediler⁵³ (Kayaoğlu vd. 1986, s. 15).

Karadenizliler şenliğinden başka 1988 tarihli Giresun Dergisi kayıtlarına göre, Giresun'da düzenlenen geleneksel Mayıs Yedisi veya diğer adıyla Aksu Şenliklerinin de kent yaşamına taşındığı gözlenmiştir. 1987 yılında kurulan ve merkezi İstanbul'un Zeytinburnu ilçesinde bulunan Tüm Giresunlular Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği tarafından düzenlenen bir organizasyon neticesinde Giresun kültürüne ait kadim bir gelenek olan Mayıs Yedisi, İstanbul'da yaşamını sürdüren Giresunlular tarafından 19 Haziran 1988 tarihinde Fatih ormanlarında üç bin Giresunlunun katılımıyla icra edilmiştir. Bu etkinlik, derneğin ikinci kır gezisidir. İlk gezide tecrübe edinen dernek yöneticileri, katılımın fazla olacağını düşünerek etkinliği geniş bir alanda düzenlemiştir. *“Giresun'daki geleneksel Aksu Şenlikleri'nden bir ay kadar sonra Fatih Ormanları'nda aynı ad altında bir kır gezintisi düzenlendi... Davetlilerin güzel bir gün geçirebilmelerini sağlamak amacıyla dernek tarafından bolca yeşilliği olan genişçe bir alan kiralanmıştı”* (Anonim, 1988, s. 40-43). Fatih Ormanında kutlanan Mayıs Yedisi, Giresunlu için kadim olan Otçu Göçü geleneğini hatırlatmaktadır. Bu etkinlik daha sonraki yıllarda kent çevrelerinde Giresunlular tarafından düzenlenecek birçok etkinlik için önemli bir başlangıç noktası olarak görülmelidir.

⁵³ Bu şenlikle ilgili kaleme alınan makalede dört adet fotoğraf bulunmaktadır. Fotoğraflar net olmadığı için çalışmada kullanılmamıştır.

1950'lerde başlayan ve 1980'lerde zirveye çıkan köyden kente göç hareketi yaylaların işlevsel açıdan niteliklerinin değişiminde yol açmıştır. Hayvancılık faaliyetlerinin merkezi olan yayla yerleşmeleri, 1980'lerden sonra turizme yönelik faaliyetler için gözde mekânlar konumuna yükselmiştir. Geçmişte otlak paylaşamamaya bağlı olarak yayla kavgalarının yoğun olduğu hatırlandığında günümüzde geniş bozkır alanları farklı bir işlev kazanmıştır.

Çeşitli nedenlere bağlı olmakla birlikte bir yerden bir başka yere yapılan göçlerin en önemli nedeni şüphesiz ekonomik sebeplerdir. Bu bağlamda göçlerin yavaşlatılması için atılması gereken en önemli adım sanayi yatırımlarıdır. Bir ülke, bölge, il veya ilçede, iş ve istihdam olanaklarının gelişmesi, hem iç hem de dış göçlerin azalmasında birinci derecede etkili olan faktördür. Bunun dışında bölgelerin gerek ulaşım gerek ham madde yönünden sıkıntılı olduğu, sanayi yatırımlarının kâr oranlarının düşük olduğu yerlerde alternatif iş ve istihdam olanakları geliştirilmelidir. Bunların en önemlisi yöre insanının aitlik duygusundan dolayı kültürel yatırımlardır. Kültüre yapılan yatırımlar, kültür turizmi ve ekonomisi alanlarında sağlayacağı faydalardan dolayı kalkınmada önemli görevler üstlenebilir. Bilindiği üzere Batılı ülkelerde kültür temelli yatırımlar başı çekmektedir. Gerek sinema, gerek sanat, edebiyat gibi sektörlerde kültürel planlamaların özgünlüğü ve çekiciliği başat unsurdur.

Geçmişten bu güne turizmi boş zaman faaliyeti olarak veya plaj imkânları ile sınırlandırıp değerlendiren bakış açısı, diğer yönüyle bacasız sanayi adlandırmasıyla gelişmekte ve ekonomik kalkınmada büyük fırsatların kaçırılmasına neden olmaktadır.

Fotoğraf 10: “Bir mutluluk tablosu: Otobüslerle piknik yerine akın eden davetliler, İsmet Şadi'nin kemeñçeyle çaldığı “Yol Havaları” eşliğinde alana girerken mutlu bir günün ifadelerini herkesin yüzünde bulabiliyordunuz” (Anonim, 1988, s. 40).

Türkistan bozkırlarında doğal yaşam çevrelerinde teşekkül eden kültürel unsurlar, Türk boylarının Anadolu'ya yerleşmeleriyle birlikte çeşitli formlarda sürdürülmeye devam etmiştir. Giresun yöresinde yaşayan Oğuzların Çepni boyu Türkleri, Türkistan coğrafyasından getirdikleri⁵⁴ konargöçer kültüre ait gelenekleri, bir gereksinim olarak Anadolu coğrafyasında da sürdürmüşlerdir. Giresun vilayetinde bir gelenek formunda teşekkül eden ve çoğunlukla ritüel olarak değerlendirilen “ot veya otçu göçü”, köken bakımından yaylak-kışlak geleneğinden bağımsız bir zeminde düşünülemez. Çünkü otçu ritüelleri, yaylacılık temeli üzerine şekillenmiştir. Günümüzde “yaylak-kışlak” esasına bağlı hayvancılık, yerini daha ziyade “mandıra türü hayvancılığa” bıraktığı için bu göçler, eski hususiyetlerini tamamıyla kaybetmiştir. Dolayısıyla “otçu göçü” olgusu da esasında insanların kültürel köklerini ve geleneklerini yaşatma arzusundan kaynaklı olarak sosyal yaşamda oluşan ihtiyaçlar doğrultusunda yeni formlarda yaşatılmaya başlanmıştır.

Giresun yayla şenlikleri yaylacılık geleneğinin önemli eğlencelerinden birisidir. Gelenekte otçu göçü şenlikleri olarak yaylacılığın doğal alanında ve bir ihtiyaç şeklinde sürdürülen eğlenceler, sonradan başta turizm amacıyla yeniden yaratılmıştır. Gelenek ve göreneklerin genel yapıda ortaya çıkışı birçok nedene bağlı olarak gerçekleşmektedir. Burada neden faktörü, bir ihtiyacın karşılanmasına veya işlevin varlığına gönderme yapmaktadır. Geleneğin kendi doğal çevresinde işlevini yitirmesi, toplumsal yaşamdan silinmeye başlaması, esasında bir anda mümkün olmaz. Öncelikle uygulamalarda değişimler başlar, bazı özellikler eski uygulamalardaki kadar önemsenmez. Geleneğin icrası tamamen ortadan kalktıktan sonra, toplumsal beklenti olarak bazı gereksinimler hissedilir. Özellikle sanayi devriminden sonra kırsala dayanan veya köylü folkloru olarak görülen çeşitli geleneklerin icrasında büyük değişimler yaşanmıştır. Ayrıca köyden kente göç olayları da geleneğin icrasını etkileyen önemli bir unsurdur. Burada halkbilimi araştırmalarının kökenine uzanan Ossiancilik akımı ortaya çıkmaktadır. Daha sonra icat edilmiş gelenekler, fakelore, folklorizm gibi adlar altında yaşama yerleşen “kültürel icatlar”, başta ekonomik sebeplerle gerçekleşen gelenek üretimlerini işaret etmektedir.

⁵⁴ Burada bir benzetme yapılarak konu, daha da somutlaştırılabilir. Bir kartopunu yamaçtan yuvarladığınızda kartopu yamacın sonunda büyük bir kütleye dönüşür. Esasında yaylak-kışlak arasında kurulan yaşam tarzı, özellikle teşekkül coğrafyasında, bozkıra açılımla birlikte bir hâkimiyet şekli olarak yorumlanması yanında, ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişimi de tetikleyici bir rol oynamıştır. Dolayısıyla Türklerin göçleri neticesinde kökenden aldığı “ana vasıflar” yerleşim alanlarında coğrafyanın ve çağın sunduğu imkânlar ölçüsünde dinamik ve devingen bir yapı sunmaktadır.

İlk örnekleri Ossiancılık olarak bilinen icat edilmiş geleneklerin tarihi, halkbilimi araştırmalarının kökenine kadar gitmektedir. Gelenek arayışı, gelenek üretimini beraberinde getirmiştir; söz konusu arayış ve üretimler günümüzde folklorun sahtesi, fakelore, icat edilmiş gelenek, uydurma gelenek, folklorizm gibi kavramlar çevresinde kümelenmiştir. Kendi bağlamında teşekkül eden ilk folklorik ürünler için birincil gelenek denilirken, söz konusu gelenekler üzerine inşa edilen yaratımlara folklorizm denilmiştir. Bu kavramlar, esasında folklorun yaratıcılık ekseninde yeniden işlenmesi sürecinde karşılaşılan tanımlama problemleri sonucunda ortaya çıkmıştır. Heyecan verici yaşantı sağlamak, otantiklik, deneyim alanı oluşturmak ve genel anlamda kültür endüstrisi olarak adlandırılan içerikler, folklorizm kavramına işaret etmektedir (Smidchens, 2000, s. 82-96). Her ne kadar “icat edilmiş” olursa olsun, modern insanın ve turizmin beklentilerine cevap vermek amacıyla üretilen gelenekler, yaratıcılık temelinde oluşturulan aktiviteler, kendi dokusunda unutulmaya yüz tutmuş geleneklerin sürdürülmesinde önemli görevler üstlenmektedir.

Hobsbawm tarafından önerilen icat edilmiş gelenek terimi, belirli kimselerin girişimleriyle, açık ya da gizli olarak kabul görmüş, çeşitli normlar tarafından yönlendirilen, ritüel veya sembolik bir yapı taşıyan, çeşitli uygulamalarla geçmişini anımsatan, tekrarlanma özelliği yüksek, belirgin davranış kalıpları ve sosyal normlar üreten uygulamalardır. İcat edilen gelenekler geçmişini hatırlatmakla birlikte yeni durumlara yönelik bir üretimi kapsamaktadır. Üretilen geleneğin köken bakımından uzun bir tarihsel geçmişinin olması şart değildir. Çünkü icat edilmiş geleneğin tarihselliği de çoğunlukla yapay bir olgudur (2006, s. 2-3).

Kırsal kültürlere ait olan çeşitli gelenekler köyden kente göçle birlikte büyük şehirlere taşınmıştır. Özellikle son dönemde kırsala, geleneklere ve genel anlamda kültüre duyulan özlem, yeni bir etkinlik türü olarak her kentin yılın belli bir gününde programlanmış tanıtım günlerini ortaya çıkarmıştır. Yerele ait unsurların kent bağlamında canlandırılması, bir tüketim nesnesi biçiminde yeniden üretilmesi esasında uygulamalı halkbilimi kavramıyla da tanımlanmaktadır (Oğuz, 2013, s. 38).

Arka planında ekonomik, siyasi, sosyal, coğrafi, eğitsel birçok etkeni göz önünde bulundurmak kaydıyla, coğrafyanın değişen şartları, köyden kente göç gibi unsurlardan sonra yaylacılık geleneğinde yaşanan değişimler otçu göçü geleneğini de anlam ve işlev bakımından “yayla şenlikleri” gibi yeni bir forma dönüştürmüştür. *“Bir yaşamın anlatısı, birbiriyle bağlantılı anlatılar dizisinin bir parçasıdır; söz konusu anlatı, kişilerin*

kimliklerini edindikleri grupların öyküsü içine gömülüdür” (Connerton, 2014, s. 41). Yani bozkırın ihtiyaçtan doğan yaşam tarzı yaylak-kışlak geleneği ve kültürel belleği, Anadolu’da her ne kadar yerleşikliğe geçilmesiyle birlikte “otçu” ritüeline dönüşmüş olsa da kökenden gelen anlam, işlev ve uygulamalar sürdürülmeye devam etmiştir. Dolayısıyla bağlantılı olarak “Otçu Göçü” geleneği, öncelik-sonralık ilişkisi taşıdığı için, mitin süreklilik ve içinde bulunulan çağa uygun formda ritüeli yeniden yaratma ve yaşatma gerçeğinden yola çıkılarak yayla şenlikleri değerlendirilebilir. yani yaylak-kışlak geleneği çatısı altında “otçu göçü” ritüeli, çağın ihtiyaç ve beklentilerine bir cevap olarak yayla şenliklerini ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda yayla şenlikleri kökenden aldığı birikimi geliştirerek kırsalın tarihi bağlamına yerleştirmekte ve bu yönüyle, kutsama temelinde kültürü kuşaklar arasında aktaran ve yaşatan bir kutlama töreni olarak görülmelidir.

Giresun kültür tarihinde ve belleğinde çok önemli bir yere sahip olan Otçu Göçü geleneğinin özellikle 1950’lerden sonra zayıflamasında ve 1980’lerden sonra bir müddet kutlanmamasında birçok etken rol oynamıştır. Geleneğin eski cazibesinin kaybolmasında büyük oranda 1950’li yıllardan itibaren başlayan ve artarak devam eden köyden kente göç hadisesi etkili görülmektedir. Buna bağlı olarak özellikle 1980’lerden itibaren köyde geleneği sürdürebilecek yeterli insan bulunmadığından yaylalar boşalmış, yaylacılık ve buna bağlı uygulama ve törensel etkinlikler de gerçekleştirilememiştir.

Yörede özellikle ekonomik nedenlere bağlı olarak başlayan göç hareketi, başta otçu ritüelleri olmak üzere kültürel hayatı olumsuz yönde etkilemiştir. Ancak Giresun’dan kentlere göçenler, kökendeki kültürel değerlerden tam olarak kopamamışlardır. Bir zorunluluk olarak kırsaldaki yaşantıyı geride bırakıp kente göçenler, yörede bıraktıkları eş-dost ve akraba özlemi yanında geleneklerine de ayrı bir özlem duymuşlardır. Ayrıca bu insanlar, geleneklerin artık icra edilmeyişinden dolayı büyük üzüntü duymuşlar ve sorumluluk bilinciyle hareket ederek öncü çalışmalara başlamışlardır. Bu bağlamda Giresun Dergisi tarafından başlatılan girişimler kayda değer niteliktedir.

Köyden kente göç edenler kültüre ve geleneklerine olan özlemin bir sonucu olarak kurdukları hemşeri dernekleri vasıtasıyla organize olarak ilk defa 1988 yılında Türkün kadim yaylak-kışlak yaşantısının Giresun örneğinde bir teşekkülü olan Otçu Göçü şenliğini tekrardan kültürel hayata kazandırmışlardır. Giresun Dergisi öncülüğünde gerçekleşen söz konusu faaliyetlerin ilk meyvesi, 1988 yılında “Sıla Haftası Otçu Göçü

Şenlikleri” adı altında Kazıkbeli, Karaovacık, Sis Dağı ve Kümbet yaylalarında düzenlenmiştir. Bu girişimle birlikte geleneksel otçu göçü törenleri ilk defa bir programa bağlı sistemli bir girişim olarak kutlanmaya başlanmıştır. Burada dikkati çeken en önemli detay, kente göçen Giresunluların kökendeki geleneklerin artık icra edilmeyişinden duydukları rahatsızlık ve sorumluluk bilincidir. Dernek üyeleri kendi aralarında yaptıkları programa göre şu davetiyeyi hazırlamışlardır.

Sıla Haftası OTÇU GÖÇÜ'ne davet

Gurbetteki bir milyon Giresunlu ile Giresun'daki 500 bin Giresunlu'nun kucaklaşma haftasına katılınız. Gurbetteki Giresunlu! Yaz tatilini Giresun'un doğa harikası yaylalarında çoluğuyla çocuğuyla geçirin. On yıldır, 20 yıldır, 30 yıldır, 40 yıldır göremediğin çocukluk arkadaşınla, okul arkadaşınla, askerlik arkadaşınla kucaklaş.

Dergimizin düzenlediği Sıla Haftası ve Otçu Göçü tarih, yer ve zamanları aşağıdaki şekilde olacaktır. Tüm hemşehrilerimize duyurulur.

- * 13 TEMMUZ 1988 Çarşamba Günü Kazıkbeli Yaylasında Otçu Göçü
- * 15 TEMMUZ 1988 Cuma Günü Karaovacık Yaylasında Otçu Göçü
- * 16 TEMMUZ 1988 Cumartesi Günü Sisdağı Yaylasında Otçu Göçü
- * 27 TEMMUZ 1988 Çarşamba Günü Şebinkarahisar'da Tamzara Avutmuş Bağlar Günü
- * 28 TEMMUZ 1988 Perşembe Günü Alucra'da Bal Günü
- * 29 TEMMUZ 1988 Cuma Günü Kümbet Yaylasında Otçu Göçü

**Organize:
GİRESUN DERGİSİ**

Fotoğraf 11: Sıla Haftası Otçu Göçü Davetiyesi, (GD. 1988, s. 44).

Giresun Dergisi'nin Otçu Göçü Şenliklerini başlatmasındaki amaç, her ne kadar kökene ve geleneklere duyulan özlem ve sorumluluk bilinci olarak yorumlanmış olsa da işin turizm dolayısıyla ekonomik boyutu ihmal edilmemelidir. Çünkü Sarp Sınır Kapısının açılmasına bağlı olarak Karadeniz Bölgesi'nin genel anlamda turizmde önemli bir atılım yaşayacağı ve özellikle bu bölgede yayla turizminin patlama yapacağı düşünülmüştür. Giresun Dergisi'nin söz konusu girişimi ayrıca Giresun'un güzel yaylalarını Karadeniz'in turizm merkezine dönüştürmek şeklinde özetlenebilir (Mamaşoğlu, 1988, s. 8).

Otçu Göçü ve Sıla Haftası Şenlikleri vesilesiyle iki aya yakın bir zaman dilimini birçok ilçe, köy ve yaylalarda geçiren Remzi Mamaşoğlu, hemşerileriyle yaptığı görüşmelerden sonra her üç kişiden birinin gurbete göçmek üzere olduğu sonucuna ulaşmıştır (1988a, s. 5). Bu durum, o tarihlerde yöredeki göç akışının devam ettiğini

göstermektedir. Aslına bakılırsa 2000'li yılların başına kadar Giresun'dan büyük şehirlere, geçmişteki kadar yoğun olmasa bile, bir göç dalgası yaşanmıştır.

Gurbetten kırsala veya kökene duyulan özlem neticesinde ortaya çıkan "Sıla Haftası Otçu Göçü", yöreden kente göçü durdurmak adına önemli bir atılımdır; çünkü yörede yaylacılığa bağlı olarak başlatılacak bir turizm dalgası yöre insanı için çeşitli ekonomik kapıların açılmasını da sağlayacaktır. Bunun gibi birçok amaca hizmet etmek gayesiyle başlatılan girişim sonucunda, büyükşehirlerden dernekler vasıtasıyla örgütlenen Giresunlu gurbetçiler, yörenin ekonomik anlamda yeniden canlanmasına öncülük etmişlerdir. Otçu haftası olarak belirlenen bu girişim bir yönüyle geleneklerin icrası olarak değerlendirilirken bir başka yönüyle gurbete gidenlerin kısa süreli de olsa geri dönüş hareketidir. *"Otçu Göçlerinin dağınık bir yerleşim yapısına sahip olan Giresun halkını ayrıca gurbetteki binlerce Giresunluyu bir araya getirerek, bütün bir sene görüşme fırsatı bulamayan hemşerilerin görüşmesine ve kaynaşmasına katkısı çok büyüktür"* (Kurucu, 1988, s. 11).

Otçu göçünün Giresunluya has bir yaşam biçimi olduğunu belirten dönemin "Tüm Giresunlular Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği Başkanı" Temel Yavuz, Giresun Dergisi öncülüğünde başlatılan sıla haftasıyla ilgili şu düşünceleri paylaşmıştır:

Otçu Göçü toplumsal dayanışmayı güçlendiren sosyal bir hadisedir. Ortak şartların sağlandığı bu yöresel geleneğimiz, insanlarımız arasında yakınlaşmaya, kaynaşmaya vesile olduğu gibi bunun ötesinde maddi ve manevi şartları da hazırlamaktadır... Bu güzel geleneğimize tekrar hayat vermek ve yaşatmak bazı güçlüklerle rağmen zaruridir kanaatindeyim. Önceden hayatın içinde olan bu olayı şimdi ancak bir organizasyon vasıtasıyla yaşatılabileceğine inanıyorum. Sosyal kuruluşlarımız ve turizm kuruluşlarımızın ciddi birer organizasyonu her yıl bu olayı bir festivale dönüştürebilecektir (1988, s. 10).

Giresun Dergisi öncülüğünde başlayan şenlik hareketi, yöreye dönüş bağlamında sadece İstanbul'da yaşayan Giresunluları değil, aynı zamanda İstanbul dışında yaşayanları da kapsamaktadır. Yani çeşitli başka illerde yaşayan Giresunlular, dernekler vasıtasıyla sıla haftasını icra etmek için yöreye davet edilmiştir. Bursa Gemlik Giresunlular Kültür ve Yardımlaşma Derneği Başkanı Süleyman Türkmen, Sıla Haftası Otçu Göçü Şenliği çağrısına *"Biz Bursa Gemlik'ten 10 otobüsle 29 Temmuz'da Dereli Kümbet yaylasındaki Otçu Göçü'ne katılmayı planladık"* (1988, s. 10) şeklinde yanıt vermiştir. İlgili etkinlik için Giresun Dergisi tarafından hazırlanan şenlik takvimi şu şekildedir.

Giresun Dergisi tarafından Organize Edilen Sıla Haftası ve Otçu Göçü Şenlikleri	
Tarih	Şenliğin Düzenleneceği Yayla
13 Temmuz 1988 Çarşamba	Kazıkbeli Yaylasında
15 Temmuz 1988 Cuma	Karaovacık Yaylasında
16 Temmuz 1988 Cumartesi	Sis Dağı Yaylasında
27 Temmuz 1988 Çarşamba	Şebinkarahisar-Tamzara ve Avutmuş Bağlar Günü
28 Temmuz 1988 Perşembe	Alucra'da ve Hayran'da
29 Temmuz 1988 Cuma	Kümbet Yaylası Salon Çayırı'nda

Şekil 6: Giresun Dergisinin organize ettiği şenlik takvimi

Önceden belirlenen programına göre ilki Kazıkbeli yaylasında yapılan şenlik büyük bir coşkuyla başlamıştır. Horonlar kurulmuş, birbirini uzun zamandır görmeyenler arasında Otçu Göçü Şenliği ile özlemler giderilmiştir. Kazıkbeli yaylasında düzenlenen ilk şenlik düzenleme komitesinde de oldukça heyecan uyandırmıştır. Genç yaşta İstanbul'a gidip, ekmek parasını kazanan ve arta kalanları biriktirip kendisine bir otomobil alan Avni Altay isimli bir vatandaş, şenliğe katılmak üzere kendi arabasıyla Kazıkbeli yaylasına ulaşmıştır (Mamaşoğlu, 1988, s. 8).

Fotoğraf 12 Kazıkbeli Yaylası, (Mamaşoğlu, 1988, s. 8).

Bu şenliğin ardından hazırlanan program doğrultusunda Karaovacık yaylasında da ilk Otçu Göçü şenliği düzenlenmiştir. Karaovacık Yaylası'nda yapılan otçu göçüne yoğun bir katılım olmuştur. Yurt içinden İstanbul başta olmak üzere Bursa, İzmir, Zonguldak, İzmit ve diğer şehirlerimizden, yurt dışı olarak ise Almanya, Amerika, Kanada, Fransa, Hollanda, Belçika ve dünyanın dört bir yanından ziyaretçiler gelmiştir. Mamaşoğlu'na göre *“o gün Karaovacık'ta bulunanların birçoğu, yayladan dönüş tarihleri geçtiği halde, ilk defa ayaklarına gelen bu fırsatı kaçırmak istemedikleri için şenlik gününü*

bekleyenlerden oluşuyordu. Otçu Göçü olur da Giresunlu kendisini bundan mahrum bırakır mıydı?” (1988, s. 11). Dönemin koşulları göz önünde bulundurulduğunda Giresun Dergisi ev sahipliğinde başlatılan girişim beklenen sonucu vermiş ve Giresun yaylaları temmuz ayını dolu dolu yaşamıştır. Karaovacık Yaylası bütün ulaşım problemlerine rağmen Giresunluların buluşma noktası olmuştur. Giresun Dergisi Genel Yayın Yönetmeni ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü, Remzi Mamaşoğlu, Karaovacık yaylasındaki şenlik coşkısına dair şunları kaydetmiştir:

Hava çok güzel, güneşli, tertemiz, alabildiğine geniş, zemin yemyeşil yayla çimi (topuk), kemençe, davul-zurna da var... Giresun uşakları durur mu? Bağlayın horonu! Karaovacık meydanında öyle bir horon kuruldu ki, insan gözü bir eşini görmemiş, tarihler bir benzerini yazmamış. Kenarda durup delikanlıları seyreden seksen yaşındakilerin bile dizlerine can geldi. Yediden yetmişe herkes oynadı (Mamaşoğlu, 1988, s. 11).

Fotoğraf 13: 15 Temmuz 1988, Karaovacık Şenliği, (GD. 1988a, s. Kapak)

Karaovacık yaylasında düzenlenen otçu şenliğine ait bir videoya karekod aracılığı ile erişim sağlanabilmektedir. [KDT: 11.12.2016]

Şekil 7: 1988 yılı Karaovacık otçu şenliği

Şenlik, şölen, toy gibi kutlamalar yöneten ve yönetilenin buluştuğu sosyal organizasyonlar arasında yer almaktadır. Toplumsal sorunların konuşulmasına fırsat sağlamasından dolayı önemli bir işlevi yerine getiren şenlikler, ayrıca devlet ile halkın buluştuğu nadir ortamlar arasında yer almaktadır. Karaovacık yaylasında düzenlenen şenliğe katılan dönemin Espiye Kaymakamı Yusuf Odabaş, çevresinde toplanan muhtarlarla ve yörenin önde gelenleriyle görüşerek halkın ortak sorunlarını dinlemiştir. Bu görüşmede özellikle Karaovacık yaylasına ulaşımında yaşanan sıkıntılar ve çözüm önerileri gündeme getirilmiştir (Mamaşoğlu, 1988, s. 12).

Fotoğraf 14: Karaovacık Otçu Göçü Şenliği'nde dönemin Espiye Kaymakamı halkın sorunlarını dinlerken (Mamaşoğlu, 1988, s. 12).

Yörenin önde gelenleri Kaymakam'dan ayrıca yaylaya içme suyu getirilmesi, yeni bir camii yapılması, sadece yaz mevsimiyle sınırlı olsa bile bir sağlık ocağının açılması, bir kasaphane açılması ve sezon boyunca bir veteriner görevlendirilmesi şeklinde çeşitli taleplerde bulunulmuşlardır (Mamaşoğlu, 1988, s. 13). Halkın yoğun ilgi gösterdiği Karaovacık Şenliği yörenin ve yaylanın ticari hayatına önemli katkılar sağlamıştır. Şenlik günü, *"kasaplar normal satışlarının en az on beş katını yaparken, daha öğleyin olmadan fırınlarda ekmek kalmadı, ikinci, üçüncü kez fırınlar yakıldı. Lokantalar, bakkallar, tezgâh açan satıcılar ve çimenlerin üzerinde kır kahvesi işleten esnaflar satış rekorları kırıp "Allah'a şükür" dediler"* (Mamaşoğlu, 1988, s. 11-12).

Karaovacık'tan sonra yörenin en yüksek yaylalarından birisi olan Sisdağı yaylasında 16 Temmuz 1988 Cumartesi günü bir otçu şenliği düzenlenmiştir. Sisdağı şenliğinden sonra Kurban Bayramı arası verilmiş olup, bayramdan sonra belirlenen program dâhilinde Giresun Dergisi ekibi Şebinkarahisar ilçesine gitmiştir. Dergi ekibi,

Şebinkarahisar ilçesinde Piçoğlu Osman tarafından seslendirilen “*Tamzaranın üzümü / Dinle benim sözümü / Vallahi bırakırsam / Göremezsın yüzümü*” dizeleriyle seslendirilen meşhur türküye konu Tamzara’yı da gezmişlerdir. Şebinkarahisar’da bir pınar başında piknik yapıp, görüştükleri hemşerilerinden yörenin sorunlarını dinlemişlerdir. Geceyi Şebinkarahisar’da geçiren dergi ekibi, ertesi gün Alucra’ya gitmiş ve orada da meşhur yerleri gezdikten sonra 29 Temmuz 1988 Cuma günü (ertesi gün) düzenlenecek olan şenliği programlamak üzere akşamdan Şebinkarahisar’a geri dönmüşlerdir. Giresun Dergisi’nin öncülüğünde Sıla Haftası etkinliği şeklinde 29 Temmuz Cuma günü Kümbet Yaylası, Salon Çayırı mesire alanında “Otçu Göçü” adı altında ilk kez bir şenlik düzenlenmiştir (Mamaşoğlu, 1988, s.14).

Fotoğraf 15: Remzi Mamaşoğlu Kümbet Yayla Şenliğinde açılış konuşması yaparken (Mamaşoğlu, 1988, s. 14).

Kümbette düzenlenen şenliğe ilçeden ve ilden önde gelen protokol üyeleri katılım göstermişlerdir. Kemeçe sanatçısı İbrahim Çakır’ın “*ha uşak ha...*” nidaları ve ezgileri eşliğinde Giresun karşılaması ve horonlar oynanmıştır. Ayrıca Küçük Serkan olarak adlandırılan Dereli ilçesi Bahçeli köyünden Serkan Özer de şenliğe katılanlara birçok türkü seslendirmiştir (Mamaşoğlu, 1988, s. 15).

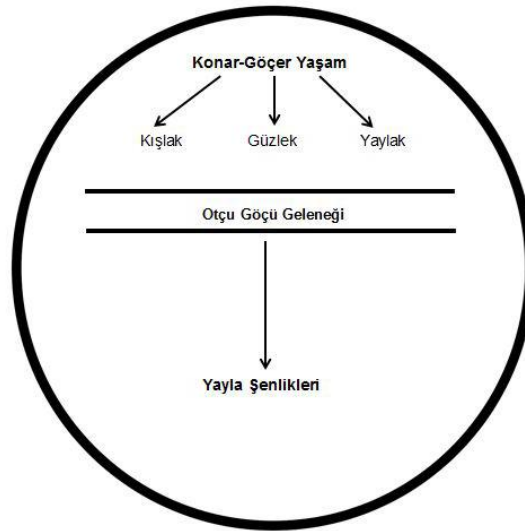
Fotoğraf 16: Kemençe sanatçısı İbrahim Çakır ve oyuncular (Mamaşoğlu, 1988, s. 16).

Giresun'da turizm faaliyetlerine yönelik olarak Giresun Dergisi öncülüğünde Kazıkbeli Yaylasında başlayan, Sisdağı ve Kümbet yaylalarında devam eden şenlikler, yaklaşık on bin kişinin katıldığı Karaovacık Otçu Göçü Şenlikleri kadar ilgi görmese de ilk olmaları nedeniyle önemlidir. Ayrıca yabancı misafirin de katıldığı şenlikler, dönemin kısıtlı imkânlarıyla gerçekleştirilmiştir. Söz konusu durumlar göz önünde bulundurulduğunda ilklere sahne olan şenlikler, günümüz kültür turizmi etkinlikleri bağlamında değerlendirildiğinde, Giresun yaylalarının sonraki yıllarda ve gelecekte yapılacak turizm faaliyetlerine yönelik önemli bir işaret fişeği olarak değerlendirilebilir. Ayrıca ilklere sahne olan şenlikler, *“yıllardan beri birbirini görmemiş, ekmek davası ve gurbet çileleri arasında Giresun'un gündelik yaşamından uzakta kalmış olan hemşerilerimiz Otçu Göçü sayesinde hem sevdikleriyle bir arada bulunma fırsatını elde ettiler, hem de Giresun'un taşına, toprağına, yaylasına, pancar çorbasına ve mısır ekmeğine olan özlemlerini giderdiler”* (Geçgel, 1988, s. 17). Giresun Dergisinin başlattığı sıra haftası etkinliği ilk ciddi meyvesini Kümbet yaylasında vermiştir. 1989 tarihinden günümüze değin geçen sürede her yıl geleneksel yayla şenlikleri düzenlenmiştir.

Eğlence insanın en temel ihtiyacıdır; bu ihtiyaç birçok aktiviteyi kapsar. İnsanın üretimi olan ilk eğlence aktiviteleri çoğunlukla boş zaman çevresinde veya bir işle meşguliyet esnasında ortaya çıkmıştır. Yaylacılık gelenekleri çevresinde şekillenen eğlenceler de esasında gerek hayvancılık gerek tarımsal iş ve uğraşların ortaya çıkardığı yorgunluk halinden kurtulma, stres atma, rahatlama gibi işlevlere sahiptir. İnsanların doğal yaşamlarının bir parçası olan eğlence faaliyetleri, çoğu zaman geleneklerin yaşatılması

amacıyla başlatılan girişimler sonucunda zamanla kültürel temellerinden ayrılarak ekonomik bir araca dönüştürülmüştür.

Vico, belleğin “şeyleri hatırlayan bellek, onları değiştiren veya taklit eden imgelem, onlara yeni tarz veren ya da onları uygun düzenlemelere ve bağlantılara koyan icat” olmak üzere üç yönü olduğunu belirtir (2007, s. 379). Özellikle şenlik, festival ve karnaval gibi kökene dayanan günümüz eğlence ortamlarının esasında ekonomik bir yönünün olduğu ortadadır. Sadece bu tez çalışması örneğinde, kadim bir gelenek olan otçu göçünün, 1980 sonrası “doğal turizm” arayışlarının bir yansıması olarak yayla şenlikleri şeklinde yeniden icat edilmesi ve günümüze kadar yaşatılması, söz konusu durumu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla insanoğlunun yaşamında yer edinen türlü icatlar, hayat için gerekli olan ihtiyaçtan veya sağladığı ekonomik faydadan dolayı gerçekleşmektedir (Vico, 2007, s. 324). Nietzsche’ye göre bazı insanların diğerlerinden ayrıcalıklı olmasının nedeni yeni bir şey görmelerinden ziyade defalarca görülmüş eski ve tanıdık şeylerde yeni bir yan görme becerisidir (Percy, 2015, s. 125). Bu bakış açısından hareketle otçu göçünün ilk ortaya çıkışı insanın doğal aktivitesinin bir ürünüyken yayla şenlikleri ise farklı bakış açısıyla fayda esasına göre icat edilmiştir. Türkün kadim yaşantısı olan yaylak kışlak sistemi yayla şenliklerini hazırlayan kültürel mirastır.

Şekil 8:Konargöçer yaşamdan yayla şenliklerine

Giresun yayla şenlikleri ve Türk eğlence yaşamında yer alan toy geleneği karşılaştırıldığında birçok benzer özellik görülmektedir.

BENZERLİKLER / FARKLILIKLAR		
TÜRK KÜLTÜRÜNDE ŞENLİK VE TOYLAR		GİRESUN YAYLA ŞENLİKLERİ
1	Şenlik, şölen ve toy gibi eğlenceler her zaman yaşantının doğal bir parçası olmuştur. Av sonrasında, savaş sonrasında düzenlenenler veya düğün toyları bu eğlencelerden bazılarıdır. Eğlence yaşantının doğal akışında ortaya çıkmıştır.	Giresun yayla şenlikleri de yaylacılık ve tarım kültürüne bağlı olarak her zaman yaşantının doğal bir parçası olmuştur. Yaylaya gerçekleşen hayvan göçleri, tarımla yaşanan ilişki neticesinde otçu göçlerini ortaya çıkarmıştır. Bu eğlenceler daha sonra şenlik geleneği olarak yöre halkının yaşamında yer almıştır.
2	Eğlenceler çoğunlukla bir bey tarafından düzenlenir ve bütün sorumluluk beydedir. Katılım davete göre ve ücretsizdir.	Şenlikler, başlangıçta anonimdir. Yöre halkı kendi içinde örgütlenerek faaliyette bulunmuşlardır. Daha sonra ise şenlikler belediye veya il özel idaresi tarafından düzenlenmiştir. Katılım davete bağlı ve ücretsizdir.
3	Toylarda ayrıca bir beylik ve ağalık seçimi olmaz. Ancak bazı toprakların paylaştırıldığı meclis özellikleri görülür.	Şenliği düzenleyen belediye veya il özel idaresi, sembolik anlamda bir ağa seçimine başvurur. Bu ağa şenliğin bir anlamda sorumlu beyidir. Belli ritüelleri tekrarlar. Şenliğin masraflarını üstlenmektedir.
4	Toyda yeme-içme boldur ve ücretsizdir. Bütün masraflar bey tarafından karşılanır. Çünkü bey, çıplak görse giydirir, aç görse doyurur. Her ailenin reisinin baba olması gibi bey de toplumun reisidir. Her şey ondan sorulur.	Şenliklerde yeme-içmeden katılımcılar sorumludur; bütün masraflarını kendi imkânlarıyla karşılarlar. Ama bazen çeşitli ikramlıkların (pilav üstü et kavurma, ayran, çay vb.) dağıtıldığı görülmektedir. Bu tarz ikramlıklar daha ziyade seçim dönemlerinde milletvekili adayları tarafından dağıtılmaktadır.
5	Toylarda müzik, dans, çeşitli oyun ve yarışmalar düzenlenir.	Yayla şenlikleri de yapısal açıdan oldukça zengindir. Şenliklerde müzik, dans, çeşitli oyun ve yarışmalar düzenlenir.
6	Türk şenliklerinde kolektif eylemler çoğunluktadır. Alınacak kararlarda katılımcıların fikirlerine önem verilmektedir. Aile ve boy ayrımı söz konusu değildir. Ancak beylerin statüleri, aile yapısına ve kahramanlıklarına göre belirlenmektedir.	Yayla şenlikleri her ne kadar toplumun şenliği olarak görülse de yeme içme açısından büyü oranda bireyselleşme ön plandadır. Her ailenin reisi kendi ailesinin iâşesinden sorumludur. Dans, oyun ve yarışmalarda ise toplu etkinlikler düzenlenmektedir. Şenliğin düzenlenmesinde, yapılacak etkinliklerde, eğlenceye katılacak sanatçıların seçiminde halkın fikirleri önemsenmektedir.
7	Toylarda toplumsal, siyasal vb. konularda görüşmeler gerçekleştirilir. Karşılıklı fikir-alışverişi söz konusudur. Bey ve halk bir araya gelmektedir.	Şenliklerde bölgesel, toplumsal, siyasi konular görüşülür. Karşılıklı fikir alışverişi bulunmaktadır. Halk kendi temsilcileriyle doğrudan görüşme imkânı bulur.

Şekil 9: Toylar ve şenliklerin karşılaştırılması

Otçu göçü geleneği ve Giresun yayla şenlikleri açısından düşünüldüğünde, bir şenliğin geleneksel olmasını belirleyen ölçütlerin ortaya konulması kadar önemli bir başka unsur da şenliği meydana getiren etkinliklerin analitik çözümlenmesi ve şenliğin kültürel doku analizinin yapılmasıdır. Açıkçası günümüzde düzenlenen çok çeşitli eğlence etkinliklerinin davetiye, afiş ve çeşitli duyuru ilanlarında dikkati çeken “*geleneksel*” adlandırmasının neyi vurguladığı belli değildir. İlk kez düzenlenen bir etkinliğin bile geleneksel olduğunun ayrıca belirtilmesi, söz konusu durumu özetlemektedir.

“Geleneksel sıfatı hiçbir dönemde bugünkü kadar rağbet görmemiştir. Lokantasından bakkalına, gıda maddesinden festivaline, etkinliğinde mekânına kadar pek çok alanda ‘geleneksel’ sözcüğü özenle belirginleştirilerek kullanılmaktadır” (Özdemir, 2012, s. 60). Böyle bir adlandırmada geleneksel sözcüğünün sadece yerel veya kırsal anlamına geldiği düşünülebilir. Ancak burada geleneksel sözcüğüyle asıl vurgulanan şenlik veya karnaval bağlamında kutlanan etkinliğin “eskiliği, tarihsel bir kökene bağlı oluşu ve miras özelliği” taşımasıdır. Söz konusu kullanımın esasında yatırımcıların ekonomik kaygısının bir yansıması olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Çünkü geleneksel sözcüğünün içinin doldurulmadan kullanılması bir terminolojik yanlış işaret etmektedir. Bir kültürel unsurun geleneksel olabilmesi için, onu ortaya çıkaran kaynağın, kökenin ve uygulamaların (Çobanoğlu, 2000a, s. 52) geleneksel olarak adlandırılan unsurla benzeşmesi zorunludur. Bu kaynak mitolojik bir geçmiş olabileceği gibi tarihsel bir dönemde gerçekleşen herhangi bir olay zincirine de bağlanabilir. Burada ilk olayın benzer veya yakın bir sistematik döngü içerisinde defalarca tekrar edilmesinden sonra gelişen/ortaya çıkan kültürel form, geleneksel kavramının kullanılmasını gerektirir. Dolayısıyla bir olay çevresinde şekillenen kültürel unsurları, gelenekleştiren değerler, o kültürün tabiatına uygun bir formda kendiliğinden şekillenmektedir.

Herhangi bir geleneğin en son hali insani ihtiyaçların ilk kaynağından çok eskilere dayanabilir. Bu son biçim, farklı deneyim alanlarından gelen diğer özelliklerin içinden çıktığı bir öze ve biçime bağlıdır. Ayrıca aradan geçen zamana bağlı olarak bu özellik tümüyle ekonomik bir aktarımın konusu olabilir (Benedict, 2011, s. 67). Dolayısıyla yaylak-kışlak geleneğinin en eski zaman dilimlerinden itibaren biriktirdiği tarihi-kültürel miras, Anadolu sahası yaylacılık geleneklerinde yaşatılmaya devam etmiştir. Bu bağlamda gerek otçu ritüelleri gerek yayla şenlikleri, bu kökene ve birikime dayanmaktadır.

Paul Connerton’a göre *“Her türlü başlangıcın içinde bir anımsama ögesi yatar”* (2014, s. 15). Yerel kültüre ait bir kavram olan “Otçu Göçü”, Giresun insanının sinesinde çok kıymetli bir gelenek olarak yaşatıldığı için, bu geleneğin köyden kente göçle birlikte artık icra edilemez bir boyuta varması, kente göçen insanları rahatsız ettiği için *“Sıla Haftası Otçu Göçü Şenlikleri”* ortaya çıkmıştı. 1988 yılı temmuz ayında başlatılan bu girişim, yöre açısından oldukça başarılı sonuçlar vermiştir. Özellikle Karaovacık yaylasında düzenlenen etkinlik ve katılımcı sayısı, çalışmaların doğru yönde ilerlediğini göstermesi bakımından son derece önemli bir gelişmedir. Dolayısıyla tarihi ve kültürel bir miras olan otçu göçü ritüelleri, çeşitli girişimlerle birlikte yayla şenlikleri olarak

Karadeniz insanın kültürel hayatında yer edinmeye başlamıştır. Kümbet Yayla Şenliklerinin yapımcısı öğretmen Şaban Karakaya, *Giresun Dergisi*'ne verdiği bir röportajda şenlik düzenleme fikri ile ilgili şunları paylaşmıştır:

Şenlik fikri başta Giresun Dergisi'nin 'Otçu Göçü" hareketini başlatması ile doğdu. Bu tohumu atan arkadaşlar, yayla şenliklerinin belli bir ilgiye mazhar olacağını saptadılar. Bu tasarının şenliklere nasıl dönüştüğüne gelince, şöyle düşündük. Eğlenirken dışardan girdi sağlayabilecek, turizm hareketi kazandıracak, tanıtımı yapacak, tarihi ve doğal güzellikleri tanıtabilecek bir organizasyonun gereği düşünüldü ve gerçekleştirildi (Anonim, 1991, s. 24).

Otçu göçü geleneğinin geleneksel olarak sürdürüldüğü yıllarda elbette bugün sistemli kutlama biçiminde icra edilen ve geleneksel olarak nitelendirilen yayla şenlikleri bulunmamaktaydı. Bugünkü anlamda yayla şenlikleri 1980'li yılların sonuna doğru ilk örnekleri görülen ve tarihi geçmişi ancak 28 sene kadar geriye götürülebilen bir eğlence bağlamıdır. Ancak burada bir konuya dikkat çekilmesi gerekmektedir. Otçu göçü Türkün kadim yaşantısında teşekkül eden yaylak kışlak geleneğinin tarihi kültürel mirasıdır. Giresun'da kökeni yaylak-kışlak geleneğine kadar uzanan ve "otçu göçü" ritüeli çevresinde şekillenen yayla şenliklerini Şaban Karakaya'nın Giresun Yaylalar Festivali olarak tüm yaylalara yayma düşüncesi (Anonim, 1991, s. 24) Giresun ilçelerine bağlı yaylaları turizm ve şenlik merkezine dönüştürmüştür.

Şenlikleri genele yayma ve yayla turizmi amacıyla Giresun'u bütüncül bir yaklaşımla değerlendirme düşüncesi, belediyelerin de girişimiyle günümüzde pek çok yaylada düzenlenen şenlik ve festivallerde kendini göstermiş ve Kümbet Yayla Şenliği, Uluslararası Dereli-Kümbet Kültür ve Sanat Festivaline dönüşmüştür. Ayrıca şenlik düzenleme geleneği, Ağaç Başı Yayla Şenliği, Sağrak Gölü Yayla Şenliği, Bektaş Yayla Şenliği (*Dereli*), Karaovacık Yayla Şenliği (Espiye), Paşa Konağı Yayla Şenliği (Bulancak), Çıkrıkkapı Yayla Şenliği, Çakrak Yayla Şenliği, Buları Yayla Şenliği, Günlük Yayla Şenliği (*Yağlıdere*), Yaşmaklı Ağaç Başı Otçu Göçü Yayla Şenliği, (*Tirebolu*), Dizgine Yayla Şenliği (*Eynesil*), Gülleğen Yayla Şenliği (*Keşap*), Sisdağı Yayla Şenliği (*Görele*), Çiriş Düzü Şenliği (*Piraziz*), Dikmetaş Yayla Şenliği (*Şebinkarahisar*), Çamlıyayla Yayla Şenliği, Koman Köyü Ovacık Yaylası Şenlikleri (*Alucra*), vb. gibi pek çok şenlik ve eğlenceyi ortaya çıkarmıştır.

Günümüzde "turistik" yaylacılığın potansiyeli göz önünde bulundurulduğunda bir etkinlik çeşidi olarak yayla şenliklerinin önemi daha net anlaşılabilir. 1990'lı yılların başında alternatif turizm arayışlarının bir meyvesi olarak yayla turizmi bir politikaya dönüşmüş ve Giresun'un "Bektaş, Kümbet ve Kulakkaya" yaylaları turizm merkezi olarak ilan

edilmiştir. Özellikle Kümbet yaylasında düzenlenen şenlikler, Giresun yaylalarına ve turizmine büyük dikkat çekmiştir. Dolayısıyla birçok belediye, yukarıda sıralandığı gibi, yaylaların doğal potansiyelinden yararlanmak amacıyla yayla şenlikleri gibi aktiviteleri yapmak için kolları sıvamıştır.

Konargöçer kültürden itibaren yaşamın doğasında gelişen ve bu çalışmanın çeşitli yerlerinde belirtildiği gibi tarihi bir serüvende gelişim gösteren “Otçu Göçü” ritüelleri, yöre insanı için mutlaka yaşatılması gerekli önemli bir gelenek olarak değerlendirilmiştir. Bu amaçla birincisi 1989 yılında olmak üzere günümüze değin otçu göçü şenlikleri, otçu şenliği, yayla şenlikleri, yayla eğlencesi, kültür ve sanat festivali vb. adlar etrafından kutlanmaya başlanmıştır. Tarihi ve kültürel temelleri olan yaylacılık gelenekleri ve otçu göçü şenlikleri, Giresun Dergisi tarafından 1988 yılında başlatılan sıra haftası otçu etkinliği ile ilk kez organize bir şekilde kutlanmıştır.

Giresun yaylalarında başlatılan şenlik etkinliği, ilk meyvesini 1989 yılında Kümbet yaylasında düzenlenen birinci yayla şenliği ile vermiştir. Kümbet yaylasında düzenlenen bu şenlik, beklenen ilgiyi görmüş ve günümüze değin kutlanan *Uluslararası Kümbet Kültür ve Sanat Festivaline* dönüşmüştür. Kümbet şenliklerinin halktan büyük ilgi görmesi ve yoğun katılımı kutlanması, 1992 yılında Bektaş, 1993 yılında Kazıkbeli ve 1998 yılında ise Karaovacık gibi önemli yayla şenliklerini ortaya çıkarmıştır. Bundan dolayı tezin bu bölümde tarihi ve kültürel bağlamda Giresun yayla şenlikleri, “Kümbet” yaylasında ilki 1989 yılında düzenlenen 1. Kümbet Yayla Şenliği’nden⁵⁵ itibaren 1989-1998 yılları arasında düzenlenen on şenlikten hareketle çözümlenmiştir. Giresun yayla şenlikleri Kümbet Yayla Şenliği örneğinde, yerel ve ulusal basından istifade edilerek tarihi ve kültürel bağlamda değerlendirilmiştir.

Giresun merkeze 60 km. mesafede bulunan Dereli ilçesine bağlı Kümbet Yaylası, gerek ulaşım, gerek konaklama gerekse de doğal ve turistik güzellikleri açısından son derece önemli bir yayla yerleşmesidir. Yayla merkezi bir cadde etrafında sağlı-sollu açılan dükkânların işletildiği bir yerleşim birimidir. Yaylanın Salon Çayırı, Aymaç Mevkii ve Koç Kayası önemli turistik merkezleridir. İlk olarak Salon Çayırında daha sonra kalabalık ziyaretçi potansiyelinden dolayı Aymaç Mevkiinde düzenlenen geleneksel şenlikler, binlerce ziyaretçiyi bir araya getirmektedir. En son “27. Uluslararası Dereli

⁵⁵ Giresun yayla şenliklerini ilk defa 1988 yılında “Sıra Haftası Otçu Göçü Şenlikleri” şeklinde başlatan Giresun Dergisi, 1989 yılında bir süre yayın hayatına ara vermiştir. Derginin yayın hayatında faaliyet göstermediği bu dönemde, Kümbet Yayla Şenliklerinin birincisi düzenlenmiştir. Bu süreçte dergi yayında olmadığı için, ilk şenliğe ait veriler çoğunlukla yerel gazetelerden sağlanmıştır.

Kümbet Kültür ve Sanat Festivali" adıyla 22-23 Temmuz 2017 tarihinde Aymaç Mevkiinde düzenlenmiştir.

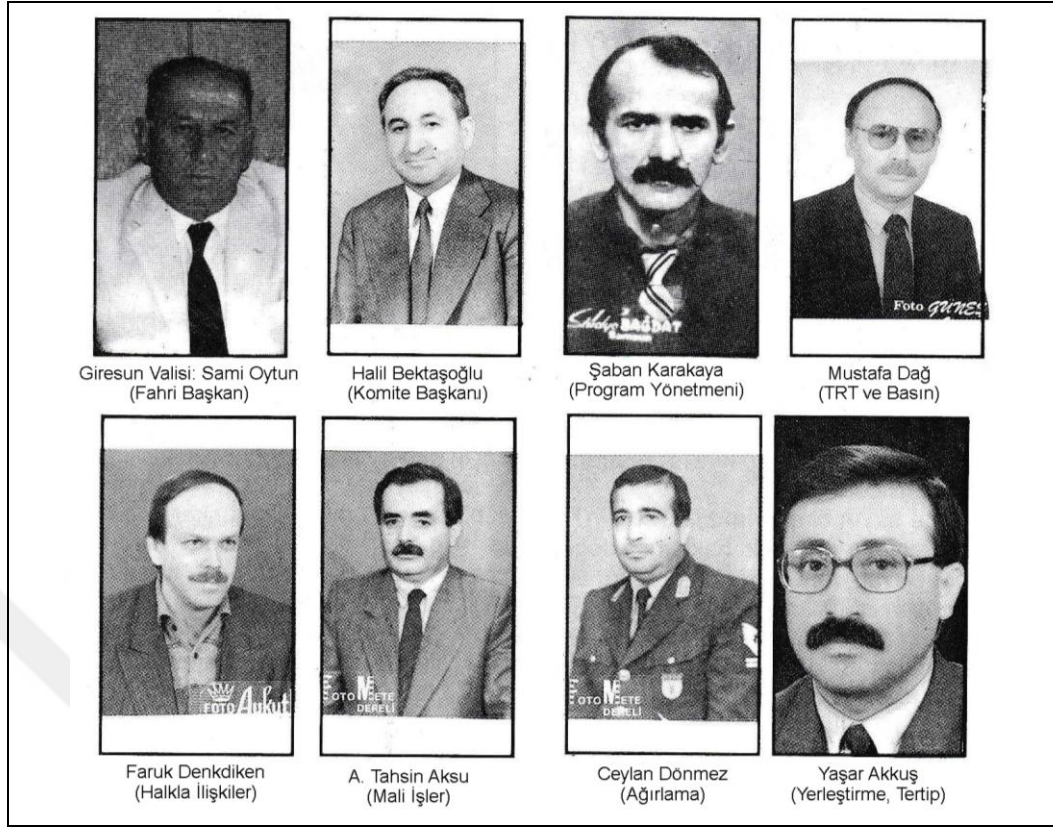
2.4.1. Birinci Kümbet Yayla Şenliği

Giresun yaylacılık kültürüne ait Otçu Göçünün yaşatılması, yaylaların tanıtılması ve turizme kazandırılması gibi amaçlarla yola çıkan yayla şenlikleri projesi ilk meyvesinin 1989 yılında vermiştir. Yayla şenliği adıyla ilk defa 23 Temmuz 1989 tarihinde düzenlenmesi planlanmıştır. *Yeni Giresun* gazetesinin yapmış olduğu bir habere göre Giresun-Kümbet karayolu ziyaretçilerin yaylaya daha rahat ulaşabilmeleri için bakıma alınmıştır (Yeni Giresun, 1989b, s. 1).

Şenliğe ev sahipliği yapan Giresun-Dereli Belediyesi, şenlik günü 7-10 saatleri arasında iki otobüs ile Giresun merkezden Dereli ilçesine ücretsiz taşıma yapacaktır (Yeni Giresun, 1989a, s. 1). Burada toplanan ziyaretçiler, minibüsler ile Kümbet yaylasına taşınacaktır. Şenlik için, halkın Giresun'dan Kümbet yaylasına uygun fiyatla ve rahat gidip gelebilmeleri için ulaşımı sağlayacak beş adet minibüs tahsis edilmiştir (Yeni Giresun, 1989, s. 1). Dereli Kaymakamlığı ve Belediyesi şenlik günü, Dereli-Kümbet arasında taşımacılık yapacak dolmuşların kişi başı 2 bin lira alacaklarını duyurmuştur. Yaylaya gidiş-dönüş aynı sistemde gerçekleşecektir (Yeni Giresun, 1989d, s. 1). Kümbet Yayla Şenliğinin organizasyonundan sorumlu tertip komitesi üyeleri ve görevleri şu şekildedir:

Kümbet Yayla Şenlikleri Tertip Komitesi

Giresun Valisi: Sami Oytun	Fahri Başkan
Dereli Belediye Başkanı: Halil Bektaşoğlu	Komite Başkanı
Öğretmen Şaban Karakaya	Program Yapım ve Yönetim Başkanı
Mustafa Dağ	TRT ve Basınla İlişkiler Başkanı
Faruk Denkdiken	Halkla İlişkiler Başkanı
A. Tahsin Aksu	Mali İşler Başkanı
Ceylan Dönmez	Ağırlama Komitesi Başkanı
Yaşar Akkuş	Yerleştirme Düzeni Başkanı

Şekil 10: Şenlik Tertip Komitesi, (Anonim, 1990, s. 9).

Şenliğe gelecek ziyaretçilerin en iyi şekilde ağırlanmaları için çeşitli girişimlerde bulunulmuştur. Kümbet'te ticaret yapan kasaplar, organizasyona yardımcı olmak ve şenlikte gösteri yapacak ekiplerin iyi bir şekilde ağırlanabilmeleri için şenlik komitesine 12 adet koyun bağışında bulunmuştur. Şenliğe katılacak ziyaretçilerin yiyecek sıkıntısı çekmemeleri için her türlü tedbir alınmış ve şenlik alanında başta taze et satışı olmak üzere yöresel ve hazır yiyecek-içecek sergilerinin kurulması kararlaştırılmıştır. Ancak şenlik Düzenleme Komitesinden izin almayan satıcıların Salon Çayırı şenlik alanına girişine izin verilmeyeceği belirtilmiştir (Yeni Giresun 1989a, s. 1). Kümbet Yayla Şenliklerinin yapımcısı Şaban Karakaya, düzenlenen ilk yayla şenliğiyle ilgili şu bilgileri aktarmıştır:

Şenlik Tertip Komitesi üyeleri olarak biz, Kümbet ve yakında bulunan civar yaylaları ev ev gezerek yaylacılara, yörenin ekonomik kalkınmasına öncülük edecek bir yayla şenliği düzenleyeceğimizi anlattık. Şenlik alanı olarak Salon Çayırı'nın seçildiğini belirttik. Ziyaret ettiğimiz yaylacılardan bir günlüğüne işlerine ara vererek şenliğe katılmalarını talep ettik. Şenliğin temel amacı yöresel ürünlerin doğrudan ziyaretçilere ulaştırılmasını sağlamak ve yaylaları turizme kazandırmaktır. Ayrıca köyden kente olan göçü azaltmak veya durdurmak, köylünün şehre göçüp gecekonduda kıt kanaat yaşamasındansa, yörede kalarak ailesiyle birlikte huzur içinde kendi toprağını işlemesini sağlamak ve mümkünse şenlikler aracılığı ile kentten yöreye tersine göç başlatmak istiyorduk. Bu amaçlarla görüştüğümüz yaylacılara şenliğe gelirken yanlarında "sırgan yemeği, pancar çorbası, mendek

çorbası, kuzukulak çorbası, mısır ekmeği, süt, yoğurt, peynir, süzme” gibi ürünler getirmelerini söyledik. Bu ürünlerin şenliğe katılan ziyaretçilere pazarlanabileceğini anlattık. Bu sayede gelenlerin de iyi bir şekilde ağırlanacağını düşünüyorduk. Bu gezimizde bizden yaşça büyük, şimdi ismini hatırlayamadığım, bir teyzeyle görüştüm. 23 Temmuz’da Kümbet’te bir şenliğimiz olacak, bu şenliğe mutlaka gel ve burada kendi hazırladığın ürünleri pazarla. İki tekne hamur yoğur, ekmek yap, pancar çorbası yap, mendek çorbası yap, süt, yoğurt, peynir vb. elinden gelenleri yap ve getir. Aradan zaman geçti ve şenlik günü geldi, yaklaşık beş bin kişi şenlik alanını doldurdu. Bu teyze de önceden gösterdiğimiz yerde tezgâhını açtı ve ziyaretçilere satış yapmaya başladı. Türküler söylenirken ben göz ucuyla çağırdığım teyzeyi takip ediyordum. Şenliğe çağırdık, acaba getirdiği ürünleri satabilecek mi diye şüphe duyuyordum. Şenliğe öğle arası verildiğinde bu teyzenin yanına gittim. Gördüm ki teyze tezgâhını toparlıyor ve beni tatlı-sert bir tebessümle karşıladı. Oğlum, şenliğin böyle kalabalık olacağını bana neden söylemedin, eğer bilseydim daha fazla ürün getirirdim, bak öğle olmadan her şey tükendi. O zamanın koşullarında ben devletten aylık 90 bin lira öğretmen maaşı alıyorum ve gerçekten merak ettiğim için teyzeye kaç para kazandığını sordum. Teyze o zamanın parasıyla 80 bin lira kazandığını söyledi. Yani benim bir ayda kazandığım maaşımla teyze bir günde kazanmış oldu. Şenliklerin yörede yaşayan insanlar için böyle bir yönü olduğu görülmelidir. O tarihte bizim başlattığımız bu girişim bugün pek çok yaylada sürdürülmeye devam etmektedir (Kaynak Kişi: Şaban Karakaya, 2016).

Düzenlenen ilk şenlik, daha sonra yapılacak şenlikler için çok önemlidir. Yaylaya ulaşım, yapılan etkinliklerin beğenilmesi, ziyaretçilerin en iyi şekilde ağırlanması ve eğlendirilmesi daha sonraki şenlikler adına önemli unsurlardır. Ayrıca şenlik tertip komitesinin katılımcılara sağladığı faydalardan birisi de ücretsiz muayene olma imkânıdır. Bu özellik geleneksel otçu şenliklerinden kalma bir unsur olarak değerlendirilebilir. Geleneksel otçu şenliklerinde civar yaylalardan bir araya gelen yöre halkı, herhangi bir kırık-çıkık durumunda halk hekimleriyle (sınıkçı) buluşmuş ve geleneksel yolla tedavi edilmiştir. Yine yaylacılar, kaynar su dökülmesi sonucu yanan kimselere özel merhem hazırlayan halk hekimleriyle, nazar, göz değmesi, çalınma, çarpılma gibi hastalıkların tedavi edilebilmesi için muska yazan hocalarla, hayvan hastalıklarına bakan halk veterinerleriyle görüşme şansı elde etmektedir. Bu bağlamda şenlik tertip komitesinin ilk yayla şenliğine doktorları da davet etmesi, hem geleneğin yaşatılması hem de yayla faaliyetleri süresince şehre inme fırsatı bulamayan yöre insanı için son derece önemli işlevler görmektedir. Çünkü söz konusu yıllarda gerek ulaşım gerek kısıtlı imkânlar şehre inmeye her zaman izin vermemektedir. Bu bağlamda *Yeni Giresun* gazetesinde yer alan bir habere göre, şenliğin hazırlıklarının yoğun bir şekilde sürdürüldüğü belirtilmiş, davet üzerine Dereli ilçesinde görev yapan doktorların şenliğe katılarak, hastaları ücretsiz bir şekilde muayene edecekleri duyurulmuştur (Yeni Giresun, 1989c, s. 1).

Yapılan tüm hazırlıklara rağmen organizasyon, havanın yağmurlu olması nedeniyle bir hafta süreyle ertelenmiştir (Yeni Giresun, 1989e, s. 1). Şenliğin olumsuz hava

koşullarından dolayı ertelendiğine yönelik duyurular ve haberler yapılmasına rağmen, Kümbet yaylası ve şenlik alanı olan Salon Çayırı sabahın erken saatlerinden itibaren insanlar tarafından şenlenmeye başlamıştır. Giresun yerel basında konuyla ilgili şu habere yer verilmiştir: *“İlk defa düzenlenen Yaz Şenliği’nin sağanak yağış yüzünden bir hafta ertelenmesi çevrede üzüntü yarattı. Erteleme kararını duyamayan çok sayıda izleyici yağmura rağmen Bulancak, Keşap, Tirebolu ve Görele’den Kümbet’e geldiler. Şenlik bu hafta mutlaka yapılacak, ertelenme ihtimali yok”* (Giresun İleri, 1989a, s. 1). Giresun halkının şenliğin düzenlenmesine yönelik beklentisi, oldukça yüksek olduğundan ve erteleme haberini duymayan binlerce Giresunlu yağmurlu hava koşullarına rağmen, sabah saat 10.00’da başlayacak olan şenlik programına katılmak için akın akın Kümbet yaylasına gitmişlerdir. Hava koşullarının temmuz ayında görülmedik şekilde bozuk geçmesi, şenlik komitesi üyelerini çaresiz bırakmıştır. Şenlik Tertip Komitesi (ŞTK), Birinci Kümbet Yayla Şenliğinin her türlü hava koşulunda 30 Temmuz 1989 Pazar günü kesin olarak düzenleneceğini belirtilmiştir (Yeni Giresun, 1989e, s. 1). Ayrıca şenlikle ilgili Giresun yerel basında şu habere yer verilmiştir:

Ağalık çekişmesi, koç ve horoz dövüşleri şenliğin en iddialı yarışmaları olacak. Dövüşe katılacak horoz ve koçlar özel besiyeye alındı. Dereli Bölük Komutanı Ceylan Dönmez horoz dövüşünde iddialı. 500 bin lira verip İzmir’den dövüşken 2 özel horoz getirtti. Tamdere muhtarı Ahmet Erzurumlu yarışmaya sokacağı koç için 600 bin lira verdi. Şenlik günü Tuborg-Coca Cola firmaları Salon çayırına özel reklam büfesi açacak ve dağıtım yapacak. Bu firma şenlikte görev alan ekip ve görevlilerin meşrubat ihtiyacını ücretsiz karşılamayı ve şenlik komitesine bağış yapmayı da üstlendi. Şenlik komitesi büyük bir kazan arıyor. Bu kazanda pişirilecek pancar çorbası akşam saatlerinden sonra ücretsiz olarak dağıtılacak (Giresun İleri, 1989a, s. 1).

Şenlik, ilk olma özelliğine rağmen komitenin (ŞTK) aylar süren yoğun çalışmalarının da etkisiyle birçok etkinliğe ev sahipliği yapmıştır. Giresun yaylalarının tanıtımını yapmak amacıyla düzenlenen Birinci Yayla Şenliği ile yayla turizmine kapı aralanmak istenmiş ve bu doğrultuda potansiyelin daha iyi değerlendirilmesi amacıyla şenlik programında ilginç gösterilere yer verilmiştir (Yeni Giresun, 1989c, s. 1).

“Birinci Kümbet Yayla Şenliği Kutlama Programı”

<p>10.30 Saygı Duruşu ve İstiklal Marşı
 10.35 Konuşmacılar: 1-Muhtarlar, 2-Turizm ve Tanıtma Derneği Başkanı, 3-Belediye Başkanı, 4-Parlemlenterler, 5- Kaymakam, 6- Vali
 11.05 Türk Halk Müziği (Aşkın Ulusoy)
 11.15 En Kaliteli Yoğurt Yarışması
 11.25 Direğe şenlik bayrağı çekme yarışması
 11.35 En besili koç yarışması
 11.45 Halk oyunları (Giresun Turizm Derneği)
 12.00 Yöresel mâniler (İbrahim Çakır)
 12.15 En kaliteli arıbalı yarışması</p> |
|--|

- 12.25 Horoz Döğüşü yarışması
- 12.45 Yayla ağasının seçimi
- 13.00 Türk Halk Müziği (Murat Aslan)
- 13.15 Koyun kırpma yarışması
- 13.30 Halk oyunları (Ordu Halk Eğitim Öğrenci Grubu)
- 13.45 En besili inek yarışması
- 13.55 Yoğurt yeme yarışması
- 14.05 At yarışı
- 14.15 Türk Halk Müziği (Konuk Sanatçı Ebru Aysan)
- 14.35 Halattan Komando geçişi yarışması
- 14.45 Yayla kros koşusu
- 14.55 Koç döğüşü
- 15.10 Halk Oyunu ve toplu oyun (Turizm Derneği)
- 15.30 Kapanış

Ağalık Yarışması

Yayla ağalığına pek çok adayın çıkacağı haber alındı. Dün geç vakitte Giresun Aygünler Otomotiv Sanayi sahibi Naim Aygün'ün aday olacağı, açık arttırmaya iştirak ederek, muhakkak ağalığın kendisinde kalacağını söylediği bildirildi.

Şekil 11: Kümbet Yayla Şenliği Kutlama Programı. (Giresun İleri, 1989b, s. 1).

Programda yer alan etkinlikler incelendiğinde birçoğunun yaylacılık hayatının doğal faaliyet alanları olduğu görülecektir. En kaliteli yoğurt, en besili koç, koyun kırpma, en besili inek gibi yarışmalar yaylacılık kültürü üzerinde şekillenmiştir. Zengin bir kutlama programına sahip olan ancak olumsuz hava koşulları nedeniyle bir hafta süreyle ertelenmek zorunda kalan Kümbet Yayla Şenliği, 30 Temmuz 1989 tarihinde Kümbet Yaylası Salon Çayırı mevkiinde düzenlenmiştir.

Otçu Göçü gibi önemli bir geleneğin sürdürülmesi amacıyla yola çıkan yayla şenliğini belirtilen programda bir saatlik erteleme yapılarak başlamıştır. Salon Çayırı mevkiinde yapılan ilk şenlikte, Kümbet Yaylası aynı gün içinde tarihinde görülmemiş sayıda insanı ağırlamıştır. Ayrıca ilk kez düzenlenen yayla şenliğine dönemin Giresun milletvekillerinden Mustafa Çakır ve Rüştü Kurt, Vali Vekili Celal Kalazade, Vali Yardımcıları Hikmet Tan, Remzi Ataman, Giresun Belediye Başkanı Mehmet Işık, Dereli Kaymakamı Kamil Sarıaslan, Dereli Belediye Başkanı Halil Bektaşoğlu, Tirebolu Kaymakamı Erdoğan Gürbüz, çevre il ve ilçelerden gelen birçok davetli ile TRT'nin⁵⁶ basın mensupları katılmışlardır (Giresun İleri, 1989c, s. 1).

Saat 11.00'de başlayan şenliğin açılış konuşmaları Kümbet ve Uzundere muhtarları tarafından yapılmıştır. Giresun milletvekili Mustafa Çakır konuşmasında yayla turizminin önemine dikkat çekerek yaylalarda yapılacak işlerin takipçisi olacağını belirtmiştir. Dereli Belediye Başkanı Halil Bektaşoğlu ise ilk kez düzenlenen şenliğin her yıl aynı zamanda tekrarlanacağını açıklamıştır. Dereli Kaymakamı Kamil Sarıaslan ise

⁵⁶ İlgili şenlik için veri derlemek amacıyla TRT arşivi taranmıştır; ancak mevcut arşiv verileri arasında şenliklerle ilgili kayda ulaşılamamıştır.

konusmasında şenliğin düzenlemesinde 'Kümbet'in tanıtımı, tarım ve hayvancılığın teşviki ile halkın kaynaşması ve eğlenmesinden oluşan üç amacın olduğunu söylemiştir. Şenliğin son konuşması Vali Vekili Celal Kalezade tarafından yapılmıştır. Vali Vekili şenliği düzenleyenlere teşekkür ettiği konuşmasında yurt dışında yaşayan Giresunluların tatillerini şenlik dönemine göre ayarlamalarını istemiş ve Kümbet yaylasını tercih etmeleri gerektiğine dikkat çekmiştir. Konuşmanın ardından şenlik meşalesini yakan Kalezade beş saat sürecek olan programı başlatmıştır. Program süresince 'Aşkın Ulusoy, Serkan Özer, İbrahim Çınar ve Ebru Aysan' Türk Halk Müziği konseri vermişlerdir (Giresun İleri, 1989c: 1). Şenlik programıyla ilgili yerel basında yer alan haberin devamı şu şekildedir:

...programın akışı süresince en besili koç, en besili inek, en güzel yoğurt, direğe şenlik bayrağı çekme, şenlik kros yarışı, halattan geçme yarışı, at yarışı yapıldı. Kazananlara çeşitli para ve özel ödülleri verildi. Ayrıca koç ve horoz dövüşleri yapıldı. En besili koç yarışmasını Necdet Kılıç en besili inek yarışmasını Eşref Türker kazanırken horoz dövüşünde hafif siklette Muhittin Güney'in ağır siklette Helim Erzurumlunun horozu şampiyon oldular (Giresun İleri, 1989c, s. 1).

Yayla şenliklerinde yer alan etkinliklerden belki de en önemlisi '*ağalık seçimidir*'. Çünkü şenlik ağası, geleneksel bağlamda şenlik ve şölen düzenleme geleneğinde ev sahibi ve şenliğin düzenleyicisi olarak öne çıkan kişidir. Ağalık sembolik olarak düzenlenmekte, genellikle besili bir koça, açık arttırma sonucu en yüksek miktarda verilen para ile kazanılmaktadır. Elbette gelenekte yer alan şenliklerde bir ağa seçimi söz konusu değildir. Çünkü şenliği düzenleyen bizzat yaylanın en zengini, yöneticisi veya Dede Korkut boylarında örneğini gördüğümüz gibi bir Bayındır Han, bir simge kişilik veya Salur Kazan gibi bir beydir. İlk kez düzenlenecek olan şenlikte seçilecek ağa, aynı zamanda ilk olmanın şerefine nail olacağından çevresinde bir otorite olarak algılanacaktır. Dolayısıyla ağalık seçimi son derece önemli bir yarışmadır.

Giresun yerel basında yer alan bir habere göre ilk yayla şenliğinde düzenlenecek ağalık yarışmasının çekişmeli geçeceği belirtilmiştir. Derelispör Başkanı Osman Bektaş, ağalık için yapılacak açık arttırmaya katılacağını açıklamıştır (Yeni Giresun, 1989a, s. 1). Yine Ulusoy Derya Minibüsleri sahibi Yılmaz Tandoğan da yayla ağalığı için yapılacak açık arttırmaya iddialı bir şekilde katılacağını bildirmiştir. Ağalık açık arttırmasının 30 Temmuz 1989 Pazar günü saat 12.30'da yapılacağı duyurulmuştur (Yeni Giresun, 1989e, s. 1).

Dereli ilçesine bağlı Kümbet yaylasında düzenlenen birinci yayla şenliğinin en heyecanlı ve çekişmeli anı yayla ağasının seçimi olmuştur. ŞTK tarafından 200 bin lira

değerle ortaya konulan ağılık koçunu, yapılan açık arttırmada 4 milyon liraya Dereli tüccarlarından Atıf Larçın almış ve 1989 yılı Birinci Kümbet Şenliği Yayla Ağası olmuştur (Giresun İleri, 1989c, s. 1).

Fotoğraf 17: Şenlik Ağası: Atıf Larçın, (Anonim, 1990, s. 9).

İlk şenliğin yayla ağası seçilen Atıf Larçın, gelecek yıl düzenlenecek şenliklerin çok daha ilgi çekici hale getirilmesi gerektiğini belirterek, şenliğin asıl amacının Dereli ve Kümbet yaylalarının bütün yönleriyle en iyi şekilde tanıtılması olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca Larçın, gelecek yıl yapılacak şenliklerin Aymaç Mevkiinde yapılacağını ve üç günlük bir program düzenleneceğini belirtmiştir (Yeni Giresun, 1989f, s. 1).

Şenlik Tertip Komitesinin özverili çalışmalarının bir sonucu olarak Giresun yaylalarının tanıtılması, turizme kazandırılması ve en önemlisi de kadim bir Türk geleneği olan otçu ritüellerinin yaşatılmaya devam etmesi amacıyla yola çıkılan ve Kümbet yaylasında düzenlenen ilk yayla şenliği beklenenin üstünde bir katılımı kutlanmış ve şenlik halkın beğenisini kazanmıştır. Şenlik Tertip Komitesi üyeleri günün anlam ve önemini gösteren bir hatıra fotoğrafı çektirmişlerdir.

Fotoğraf 18: Tertip Komitesi, (Mamaşoğlu vd. 1990a, s. 26). Soldan Sağa: Şaban Karakaya, Ceylan Dönmez, Yaşar Akkuş, A. Tahsin Aksu, Mustafa Dağ, Faruk Denkdiken Halil Bektaşoğlu.

İlk organizasyonun başarılı olması, daha sonra düzenlenecek şenlikler adına oldukça önemlidir. Bu bağlamda 1989 yılından itibaren Kümbet bir şenlik alanına dönüşmüş ve yayla şenliği kadim bir başka Türk geleneği olan Mayıs Yedisini gibi Giresun'un markalarından biri haline gelmiştir. İlk şenliğin kalabalık olması ve şenlik alanının dolup taşması nedeniyle tertip komitesi 1990 yılında düzenlenecek ikinci şenlik için mekân değişikliğine gitmiştir. İkinci Kümbet Yayla Şenliği için bugünde kullanılmaya devam eden Aymaç Mevkii (Kümbet yaylasının içerisinde yer alan mesire yeridir) seçilmiştir.

2.4.2. İkinci Kümbet Yayla Şenliği

Kümbet'te düzenlenen *İkinci Yayla Şenliği*, 15 Temmuz 1990 tarihinde Aymaç Mevkii, mesire alanında görkemli bir şekilde kutlanmıştır. Henüz başlangıç aşamasında ve gününbirlik olarak düzenlenmesine rağmen, yerli ve yabancı binlerce insan şenlik alanını doldurmuştur. Mükemmel bir organizasyona şahit olan ziyaretçiler, gelecek yıllarda düzenlenecek şenliklerin özlemini duymaya başlamışlardır. Geceden tüm hazırlıkları tamamlanan şenlik alanındaki görüntü gündüzün müjdecisiydi (Mamaşoğlu, 1990, s. 10). Ayrıca çayırın yüzünde kurulan çadırlar, havanın güneşli olması, el ele uzayıp giden horon halkaları geleneğin yaşatılması ve yöre insanına yönelik bir atılım olan yayla şenliği olgusunun önemine işaret etmektedir.

Fotoğraf 19: 2. Kumbet Yayla Şenliği, (GD. 1990, Sayı: 30, s. Kapaktan)

İkinci Kumbet Yayla Şenliğine geçen yıla göre daha fazla insan katılmıştır. Tertip Komitesinin özverili çalışmaları sonucu Kumbet yaylasının doğal manzarası eşliğinde Aymaç Mevkiinde mükemmel bir organizasyonla kutlanan şenlik, hem yerli hem yabancı katılımcıların beğenisini kazanmıştır. İlk şenliğe beş bin kişi civarında bir katılım olurken ikinci şenliğin daha kalabalık olacağını düşünerek şenlik alanını değiştiren tertip komitesinin ön görüşü de doğru çıkmıştır. Otuz binin üzerinde ziyaretçiyi ağırlayan Kumbet, gelecek şenliklerin daha coşkulu ve kalabalık geçeceğine yönelik işaret fişliğini de yakmıştır (Mamaşoğlu vd. 1990a, s. 24).

Sabahın erken saatinde araç konvoyları Kumbete akmaya başlamıştı. Özellikle geceden Kumbet'in yolunu tutanlar o kadar çoktu ki. İki gün önceden gelen satıcılar Aymaç Çayırı'nda yerlerini almışlardı bile. Şenlik Tertip Komitesi'nin hazırlık çalışmaları ve şenlik günü organizasyonu mükemmeldi... Kızılay çadırları çevreye ayrı bir güzellik vermişti. Çadırlar ilgili birimlere ayrı ayrı tahsis edilmişti. En ilgi çeken çadır Kumbet Şenlikleri'nin ilk ağası olarak şenlik tarihine adını yazdıran 1989 Şenlik Ağası Atıf Larçın'a aitti. Ağanın atıyla gösteri alanına girip protokolü selamlayışı ve Vali Sami Oytun tarafından tebrik edilişi ilgi ile izlendi. Özel giyim-kuşamı ve ağalık sembolü tespiti ile çadırına gelen ziyaretçileri karşılaması görülmeye değerdir. Şenlik gecesi Aymaç Çayırı gelin gibi süslenmiş ve renk renk ışıklarla donatılmıştı. Davullar çalınıyor, zurnalar inliyor ve yaylacılık geleneklerinden örnekler veriliyordu (Mamaşoğlu vd. 1990a, s. 24-26).

Kümbet, Kümbet olalı böyle kalabalık görmedi. Basın ve TRT şenliklere geniş yer verdi

2. Kümbet şenlikleri'ne katılan 30 bin hemşehrimizin ortak isteği vardı: Yol, yol, yol...

Kümbet'te tarihi bir gün yaşandı

□ Bu yıl şenliklere, geçen yıla nazaran daha çok hemşehrimiz iştirak etti. Hazırlık çalışmaları sonucu mükemmel bir organizasyonla kutlanan ve tüm tabii güzellikleri bünyesinde taşıyan Aymaç Çayırı'ndaki şenlikler izleyicilerin gönlünde taht kurdu.

□ 30 binin üzerinde hemşehrimizin katıldığı Dereli Yaylaları 2. Kümbet Şenliği'nin açılışında bir konuşma yapan Dereli Belediye Başkanı Bektaşoğlu "Şenliklerimizin güç kazanmasında maddi ve manevi desteklerini bizden esirgemenen Giresun Dergisi Sahibi Remzi Mamaşoğlu'na teşekkürler bir borç bilirim" dedi.

Yazar: Remzi MAMAŞOĞLU
Fotoğraflar: İzzet AKBAYRAK-İsmet YILMAZ

Giresun Dereli Yaylaları 2. Kümbet Şenliği 15 Temmuz 1990 Pazar günü Kümbet-Aymaç Çayırı'nda görkemli bir şekilde yapıldı. Şenliklere bu yıl, geçen yıla oranla 5-6 kat daha fazla katılım vardı. Hazırlık ve organizasyonun mükemmeliğine, o gün havanın da güzel oluşu eklenince Aymaç Çayırı tarihi bir gün yaşadı. Tüm tabii güzellikleri bünyesinde taşıyan Aymaç, şenliklere gelenlerin beğenisiyle kazanarak, adeta kalblerinde taht kurdu.

Giresun Valisi Ötügen yaptığı konuşmada "Bu şenlikler vasıtasıyla Giresun'u dünyaya tanıtmış olacağız" dedi.

Sabahın erken saatlerinde araç konvoyları Kümbet'e akınmaya başlamıştı. Özellikle geceden Kümbet'in yolunu tutanlar o kadar çoktu ki, bu gün önceden gelen satıcılar Aymaç Çayırı'nda yerlerini almışlardı bile.

Şenlik Tertip Komitesi'nin hazırlık çalışmaları ve şenlik günü organizasyonu mükemmeldi. Trafik sıkışıklığını önlemek için Kümbet'e giriş ve çıkışlar ayrı yollarla verilmişti. Gidilecek Şebinkarahisar yolu güzergahından, gelişler ise Güldül yolu üzerinden. Meydana gelebilecek herhangi bir kazayı önlemek ve trafiğin rahat akmasını sağlamak açısından iyi düzenleme yapılmıştı. Şenlik süresince de hiçbir anormal durum olmayışı sevindirici olmuştur. Tüm çabalara rağmen asfalt yolda gidip trafiği yirne de sıkıştı ve öğle saatlerine kadar sürdü. Uzunluğu 7 km. kadar olan konvoydan ayrılarak Tandır ve Eğribel dönem konaklarının ve eğlenen ziyaretçi sayısı da az değildi. Şenliklere yetiştirilme korkusu ile buraları mekan tutanlara Tandır ve Eğribel kasabaları ettiremediler. Şenlik öncesi ve

"Belli ki aradığın yerdin Cennet. İşte karşında duruyor Kümbet!"

24

Fotoğraf 20: 2. Kümbet Yayla Şenliği, (Mamaşoğlu vd. 1990a, s. 24-25).

Kümbette düzenlenen ikinci yayla şenliği de çok çeşitli etkinliklere ev sahipliği yapmıştır. Düzenlenen etkinliklerin en önemli özelliği, yaylak-kışlak geleneğinin bir uzantısı olarak Giresun yaylacılığının vurgulanması bağlamında çiftçiliğe ve hayvancılığa dönük faaliyetleri kapsamasıdır. En iyi bal, en iyi yoğurt, en iyi peynir, en besili boğa, en besili koç, horoz dövüşleri, at yarışları, atletizm ve karakucak güreşleri bunlardan bazılarıdır.

Aymaç Mevkiinde düzenlenen ikinci şenlikte pek çok sanatçı sahne almıştır. Bu sanatçılardan birisi de Hüseyin Bıçak'tır. Kemeçesiyle çaldığı oynak havalar eşliğinde horon ve karşılama türkülerini söylemiştir. Yöresel müzikleriyle Giresun başta Karadeniz insanının gönlünde taht kuran kemeçe sanatçısı Hüseyin Bıçak, katıldığı ilk Kümbet şenliğinde kemeçesi eşliğinde söylediği türkülerle şenliğe katılanlara unutulmaz bir performans sunmuştur (Mamaşoğlu, vd. 1990a, s. 29).

Bir başka yöresel müzik sanatçısı, Serkan Özer, İstanbul sahnelerinden tanınan Coşkun Öner ve Seda Sancak izleyicilere kendilerine ayrılan süre boyunca konserler vermişlerdir. Ayrıca şenliğe katılan Ankara Radyosu sanatçıları Devrim Özdemir ve Atilla Yaşar söyledikleri türkülerle izleyicileri eğlendirmişlerdir (Mamaşoğlu, vd. 1990a, s. 30).

Fotoğraf 21: Hüseyin Bıçak, 2. Kümbet Yayla Şenliği (Mamaşoğlu, vd. 1990a, s. 29).

Şenliğin müzik dalında en kıymetli misafiri, yapımcı Şaban Karakaya'nın Giresun Öğretmen Okulu'ndan arkadaşı olan ve özel davetle gelen Türk Halk Müziği sanatçısı Tuğrul Şan'dır. Karakaya'nın deyişiyle *"Ne zaman organize ettiğim bir toplumsal projeye davet etsem beni hiç kırmadı. Tıpkı bundan 26 yıl önce Kümbet Yayla Şenliklerine davet ettiğimde seve-seve gelip katıldığı gibi. Kümbet Yayla Şenliklerinden sonra Tuğrul, kendi yaylası Çambaşı'nda, Çambaşı Yayla Şenliklerini başlattı"* (Kaynak Kişi: Şaban Karakaya, 2016).

Fotoğraf 22: Tuğrul Şan, 2. Kümbet Yayla Şenlikleri, (Şaban Karakaya Arşivi, t.y.).

Şenliğin assolisti olan Tuğrul Şan, söylediği türkülerle izleyicileri ve oyuncularını şenlendirmiştir. Ayrıca sahneye davet ettiği bay ve bayanlarla türküler söylemiş,

anlattığı fıkralar ve yaptığı esprilerle şenliğe katılanlara unutulmaz bir gün yaşatmıştır. Şenliğin en önemli etkinliklerinden birisi de her zamanki gibi ağalık seçimidir. İkincisi düzenlenen Kümbet Yayla Şenliğinin şenlik ağası Giresun-Keşaplı fındık tüccarı *Hüseyin Kahraman* olmuştur. Açık arttırmaya çıkarılan şenlik koçuna 11,5 milyon lira ile en yüksek miktarı ödeyen Hüseyin Kahraman, 1990 yılı Kümbet Yayla Şenlikleri ağası olmuş ve ağalığın kendisine değişik bir haz verdiğini belirtmiştir. Kahraman, şenlik ağalığını, 1989 yılı şenlik ağası Atıf Larçın'dan düzenlenen törenle devralmıştır (Mamaşoğlu, vd. 1990a, s. 30-32).

Kümbet Yayla Şenliklerinin yapımcısı öğretmen Şaban Karakaya, Giresun Dergisi'ne verdiği bir röportajda, ikinci şenliğin ilkinde oranla daha profesyonelce olduğunu belirtmiştir. Karakaya, *"bu şenliklerde az da olsa kendimizi aşma doğrultusunda bir yol kat ettiğimizi sanıyorum. Çünkü il sınırlarından dışarıya taşttık. Ülke çapına yayılmak amacımızdır. Bu yıl, şenliklere 25-30 bin kişi toplayabilmemiz bize güç verdi, azim verdi"* (Anonim, 1991, s. 24).

Şenlik etkinliklerinden birisi de şiir yarışmalarıdır. Bu kapsamda İkinci Kümbet Şenliği münasebetiyle şair Ahmet Keskin tarafından Kümbet Şenliğini betimleyen 'Hoş Geldiniz' başlıklı bir şiir yazılmıştır (Mamaşoğlu, 1990, s. 36).

[Hoş Geldiniz]

İkisi yolundan geçen
Ya da GÜDÜL yolunu seçen
Kümbet yaylasını seven
Konuklar hoş geldiniz

Kuzu eti mis gibi
Yoğurt ile peyniri
Kabalakla galdiriği
Yemeye hoş geldiniz.

Pancar, gücükten çorbası
Tavuk ile post mantarı
Meşhur Salon Çayırı'nı
Görmeye hoş geldiniz

Bektaş, Kulakkaya, Karagöl'ü
Şihobası, Kazankaya, İsmaildüzü
Turnaovası, Uzundere köyünü
Gezmeye hoş geldiniz

Yeşil çimenler üstünde
Kır çiçeği aheste
Buz gibi su kadehte
İçmeye hoş geldiniz.

Piknik için şu obalar
Yemyeşil şu çayırlar
Çamla kaplı şu dağlar
Seyretmeye hoş geldiniz.

Çalar birazdan kemençe
Ağa meydana gelince
Horoz başlar dövüşe
Eğlenceye hoş geldiniz.

Yaylada yaşayan genç kalır
Temiz nefesler alır
Böyle yerde konaklanır
Kümbet'e hoş geldiniz.

Şenlik her yıl yapılır
Kuzular çayırdan yayılır
Kümbet cennet sayılır
Cennete hoş geldiniz

Ozan Ahmet abartmaz
Az konuşur uzatmaz
Program güzel, can sıkılmaz
Şenliğe hoş geldiniz (Mamaşoğlu, 1990, s. 36).

İkinci şenliğin büyük bir coşkuyla kutlanması, siyasetin de dikkatini çekmiştir. 1980'li yıllardan itibaren başlayan alternatif turizm anlayışı bağlamında yayla turizminin geliştirilmesi için çeşitli yaylalar Bakanlar Kurulu kararıyla turizm merkezi olarak ilan edilmiştir. Yayla şenliklerinin büyük katkısı sonucunda tanınan ve gündeme gelen Kümbet yaylası, 07.02.1991 tarihinde Bakanlar Kurulunun 1991/1514 sayılı kararı ile turizm merkezi ilan edilmiştir. Alınan karar 20.05.1991 tarihinde 20876 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (www.kultur.gov.tr).

2.4.3.Üçüncü Kümbet Yayla Şenliği

Giresun yaylalarının turizme açılmasında en büyük pay elbette otçu göçü geleneğine bağlanan yayla şenliklerindir. Bir alternatif turizm çeşidi olarak büyük ölçüde yayla şenliklerine bağlı olan yayla turizmi, Giresun şehrine önemli katkılar sağlamıştır. Turizmde başarının ağırlanan turist sayısının şehrin nüfusunu aşmasıyla belirlendiği hatırlandığında, Bektaş yaylasından sonra Kümbet'in de turizm merkezi ilan edilmesi, şenliklere olan ilgiyi daha da arttırmıştır. Üçüncü Kümbet Yayla Şenliğine 50 bin kişinin katılması yapılan çalışmaların başarıya ulaştığını gösteren en büyük delil olmuştur.

Şenliğin ilk günlük programı 13 Temmuz 1991 Cumartesi günü öğleden sonra başlamıştır; ilk günlük programda Kulakkaya, Tamdere ve Kümbet yaylalarında halk

oyunları programlarına yer verilmiştir (Giresun İleri, 1991, s. 1). Kümbet Yaylası 14 Temmuz 1991 Pazar günü misafirlerini üçüncü kez ağırlamıştır. Sabah saatlerinde yaylaya gelecek olanların da olduğu düşünülerek program saat 10.30'da saygı duruşu ve İstiklal Marşı'nın okunmasıyla başlamıştır (Çiçek, vd. 1991, s. 18). Dönemin Giresun Valisi Reşat Akkaya şenlik açılış konuşmasında şunlara değinmiştir:

Muhterem misafirler, saygıdeğer Giresunlular, Kümbetliler ve civar illerden gelen muhterem misafiler. Karadeniz'in ve basınıımızın güzide mensupları. Türk Tarihi, geleneklerinin, göreneklerinin en iyi şekilde sembolize edildiği ve Türklük vasfının en iyi şekilde geliştirildiği muazzam ve güzel örneklerle doludur. Şu anda bu muhteşem tabloyu karşımda seyretmekten bahtiyarım. Kümbet Yaylasında yapılan bu şenlik hepimiz için mübarek ve muhteşem olsun. Bilindiği gibi, ta Atlas Okyanusu'ndan Büyük Okyanus'a kadar Türk boyları tarih boyunca kurmuş oldukları devletlerle töresinin, geleneklerinin gereği olan bu tür yayla şenliklerini dünyanın her tarafında sürdürmüştür ve sürdürmektedir. Yayla demek, her şeyden önce, Türk'ün bir araya gelmesi, kaynaşması, geleneklerini sürdürmesi, insanların birbirlerine karşı sevgi duygularıyla yaşaması ve bu arada sağlık ve sıhhat yönünden yaşamın temin edilmesi vasıflarının bulunduğu bir şenlik demektir. Bunun için Kümbet Yayla Şenliklerinin hepimize tekrar hayırlı, uğurlu olmasını diliyorum, saygılar sunuyorum. Teşekkürlerimle (Çiçek, vd. 1991, s. 18).

Kümbet yaylasında düzenlenen üçüncü yayla şenliğinde de tıpkı ilk iki şenlikte olduğu gibi "at yarışları, horoz döğüşü, en iyi peynir, en iyi yoğurt, en iyi halı" gibi çeşitli tarımsal ve diğer yarışmalar yapılmış kazananlara ödülleri verilmiştir (Giresun İleri, 1991a, s. 1). Yayla şenliklerinin en önemli özelliği katılımcıların toplu şekilde et kavurması yemeleridir. Yaylada açılan tezgâhlarda satılan kuzu etleri gerek satıcılar tarafından gerek şenliğe katılanlar tarafından tencerelerde pişirilmiştir. Şenlik boyunca yaklaşık iki bin dolayında koyun ve kuzu kesilmiştir (Giresun İleri, 1991b, s. 1).

Şenlikte Serkan Özer, Erdal Güvendi gibi yöresel sanatçılar yanında Türk Halk Müziğinin güçlü seslerinden Tuğrul Şan, Nuray Akın ve İbrahim Can sahne almışlardır. İkinci kümbet şenliklerine de katılan ve Tertip Komitesi tarafından "Fahrî Hemşeri" ilan edilen Tuğrul Şan, konserine ilk olarak Picoğlu Osman tarafından seslendirilen *Giresunlu Eşref Bey* türküsüyle⁵⁷ başlamıştır. Ardından seslendirdiği türkülerle izleyicileri coşturmuştur. Ankara Radyosu sanatçısı Nuray Akın şenliğin doğasına uygun kıvrak havaları seslendirmiştir. Şenliğin bir başka önemli sanatçısı olan İbrahim

⁵⁷ Picoğlu Osman tarafından seslendirilen 'Giresunlu Eşref Bey Ağdı' için ayrıca bakınız: [Erişim Tarihi: 15.04.2017 https://www.youtube.com/watch?v=UEa_7QP9LTM]

Can ise özellikle “Çavuşlu Diye Diye⁵⁸” türküsüyle şenlik alanındaki coşkuyu ikiye katlamıştır (Çiçek, vd. 1991, s. 21).

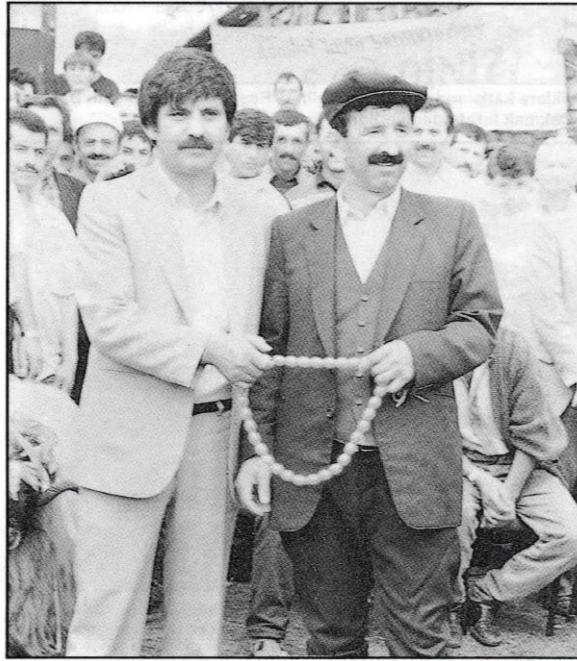
Üçüncüsü düzenlenen Kümbet Yayla Şenliklerinin önemli etkinliklerinden birisi de ‘ağalık seçimi’dir. 1989 yılında düzenlenen ilk şenliğin ağası Atıf Larçın; 1990 yılında düzenlenen ikinci şenliğin ağası ise Hüseyin Kahraman olmuştur. Üçüncü şenlikte, ağaların at üzerinde şenlik alanına girişleri büyük heyecan yaratmış ve ilgiyle izlenmiştir. Ağalık yarışmasına katılacak adaylar belirlenmiş daha sonra bir önceki yılın ağası Hüseyin Kahraman tarafından 15 milyon liradan açık arttırmaya sunulan ağalık koçuna teklifler alınmıştır (Çiçek, vd. 1991, s. 21).

Fotoğraf 23: Soldan Sağa 1989 Atıf Larçın, 1991 Nevzat Tarım, Giresun Valisi Reşat Akkaya ve 1990 Hüseyin Kahraman ağalık çadırı önünde (Çiçek, vd. 1991, s. 19).

Ağalık yarışı Nevzat Tarım, Ali Çolak ve Ali Yayla arasında kıyasıya bir mücadele ile başlamıştır. Yarışı ağalık koçuna 36,5 milyon lira veren Nevzat Tarım kazanmıştır. Yarışmayı kazanan Tarım, ağalık kasketi ve tespihi ile önce protokolü, ardından izleyicileri selamlayıp yayla ağası için ayrılan çadıra oturmuştur (Çiçek, vd. 1991, s. 21).

⁵⁸ Ali Rıza Gündoğdu tarafından kaynak kişi Ömer Akpınar’dan derlenen ve notaya alınan Giresun/Görele türküsü ‘Çavuşlu Diye Diye’ için ayrıca bakınız: [Erişim Tarihi: 15.04.2017 <https://www.youtube.com/watch?v=qMI4scR49PI>].

Fotoğraf 24: Nevzat Tarım ile Hüseyin Kahraman ağılık teslim töreni (Çiçek, vd. 1991, s. 19).

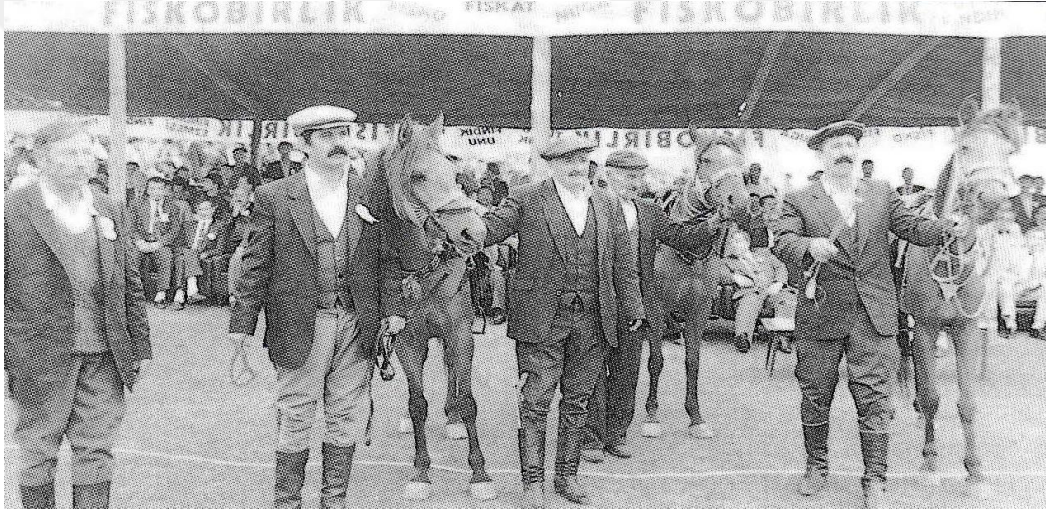
2.4.4. Dördüncü Kümbet Yayla Şenliği

Kümbet yaylasında 19 Temmuz 1992 tarihinde düzenlenen dördüncü şenlik, önceki şenliklere göre daha kapsamlı bir programa sahiptir. Perşembe gününden başlayan şenlik dört gün süren çeşitli etkinliklere ev sahipliği yapmıştır. Şenlik programı perşembe günü Sünnet Şöleni ile başlamış ve pazar günü düzenlenen asıl şenlik etkinliği ile tamamlanmıştır. Pazar günü gerçekleşen Dördüncü Kümbet Yayla Şenliği olumsuz hava koşullarına rağmen yaklaşık 60 bin kişinin katılımıyla kutlanmıştır. Program yapımcısı Şaban Karakaya'nın rahatsızlanması üzerine şenliğin koordinasyonunda büyük sıkıntılar yaşanmıştır (Mamaşoğlu, 1992, s. Başyazı).

Olumsuz hava şartlarına rağmen, cumartesi gününden itibaren Kümbet yoluna düşen binlerce misafire ek olarak araçlar gece boyu Kümbet'e gelmeye devam etmiştir. Kümbet yaylasına gelen on binlerce misafir, yoğun sis, yağmur ve soğuğa aldırış etmeden düzenlenen eğlencelere katılmışlardır. Şenlik, saat 10.30'da Dereli Kültür Derneği Başkanı Mehmet Yüksel'in kısa takdim konuşmasıyla başlamıştır. Daha sonra Dereli Belediye Başkanı Halil Bektaşoğlu, Dereli Kaymakamı Necip Çakmak, Giresun Milletvekili Rasim Zaimoğlu, Turizm Bakanlığı Daire Başkanı Atay Güngör ve Giresun Valisi Atilla Koç, şenlikle ilgili duygu ve düşüncelerini kısaca ifade etmişlerdir. (Çiçek, vd. 1992, s. 16-17).

Kümbet yaylasında daha önce düzenlenen şenliklerde olduğu gibi, bu şenlikte de ağalık seçimi son derece önemli bir gösteriye ev sahipliği yapmıştır. Ağalar şanlarına yakışır bir biçimde şenlik alanına giriş yapmışlardır. Saat 11.10'da başlayan tören Giresun köy düğünlerinde yaşatılan bir gelenek olan konak⁵⁹ gitmeyi andırdığı belirtilmiştir. *“Son üç yılın ağaları ata binmiş olarak, yağmur gibi mermi yağdıran folklor ekiplerinin ve davul-zurnaların refakatinde karşı yamaçlardan şenlik alanına muhteşem bir giriş yaptılar. Alanda bir tur atan ağalar Vali Atilla Koç tarafından kabul edilerek kutlandılar”* (Çiçek, vd. 1992, s. 18).

Şenlik alanına gerçekleşen bu gösterişli girişte beyaz gömlek, siyah yelek-cek, kumaş pantolon, siyah çizmeyi tamamlayan kasket, ağaların otoritesini tescilleyen bir kostüme dönüşmüştür.

Fotoğraf 25: 4. Kümbet Yayla Şenliği, ilk üç şenliğin yayla ağaları, (Çiçek, vd. 1992, s. 19).

Dördüncü Kümbet Şenliklerinde yayla ağalığı için iki aday yarışmıştır. Geçen yılın ağası Nevzat Tarım ile Ali Yayla arasında oldukça çekişmeli bir açık arttırma yaşanmıştır. Ağalık koçuna 30 milyon lira veren Ali Yayla dördüncü şenliklerde Kümbet ağası olmuştur. Açık arttırma sonucu ağalığı kazanan Ali Yayla, devir teslim töreninden sonra yaylada bir tur atarak hem protokolü hem de diğer katılımcıları selamlamıştır (Çiçek, vd. 1992, s. 19).

⁵⁹ Konak gitmek, Giresun köy düğünlerinde önemli bir gelenektir. Konak sözcüğü esasında konuk/misafir sözcüğünden türemiş olmalıdır. Aradan geçen zamanla değişime uğrayarak konak şekline dönüşmüştür. Kız evinde yapılan düğüne, erkek tarafı büyük bir coşku ile gider. Aynı şekilde kız tarafı gelen davetlileri büyük coşku ile karşılar. Buluşma esnasında davul-zurna-kemençe eşliğinde türküler söylenir, oyunlar oynanır, nağralar atılır. Bu buluşmalarda çok fazla silah atılır (Ayrıntılı bilgi için bakınız: Çilesizoğlu, 1934, s. 13-17).

Fotoğraf 26: Ali Yayla, 4. Kümbet Şenliği Ağası, (Çiçek, vd. 1992, s. 19).

Giresun Endüstri Meslek Lisesi (EML) Halk Oyunları Ekibi, birbirinden güzel oyunlarla izleyicilerin beğenisi kazanmıştır. Ayrıca şenlikte kıyasıya horoz dövüşleri yapılmıştır. Şenliğin müzik boyutunda ise yöre sanatçılarından Serkan Özer, Hülya Tahtaloğlu ve kemençe ustası Hüseyin Bıçak sahne almıştır. Dördüncü Kümbet Yayla Şenliğinin asıl isimleri ise olumsuz hava koşullarına rağmen kendileri için toplanan sevenleri yalnız bırakmayan Türk Halk Müziği sanatçıları Canan Başkaya ve Yücel Öner'dir. Canan Başkaya halkın arasına karışarak söylediği birbirinden güzel türkülerle Giresun insanıyla kaynaşmış, bol bol alkışlanmıştır. Yağmurun şiddetini arttırması nedeniyle konser vermek neredeyse imkânsız olmasına rağmen sağanak yağmura aldırış etmeyerek, İstanbul'dan buraya kadar gelip bir türkü okumadan gitmeyeceğim diyen Yücel Öner, sağanak yağmur altında dinleyicilere Tokat Erbaa yöresinden "Oy Tombulum Tombulum"⁶⁰ türküsünü okumuştur (Çiçek, vd. 1992, s. 18-19).

⁶⁰ Erkan Sürmen tarafından Remziye Koyuncu'dan derlenen Tokat/Erbaa yöresi türküsü 'Oy Tombulum Tombulum', Giresun/Bulancaklı Türk Halk Müziği Sanatçısı Yücel Öner tarafından seslendirilmiştir: Türkü için ayrıca bakınız: [Erişim Tarihi: 15.04.2017, <https://www.youtube.com/watch?v=nIGzaX4VY1Q>].

Fotoğraf 27: Türk Halk Müziği Sanatçısı Yücel Öner, (Çiçek, vd. 1992, s. 18).

Giresun kültür ve edebiyatı şiir geleneği açısından oldukça zengindir. Giresun gerek yerel, gerek ulusal ölçekte kabul görmüş birçok şair ve yazar yetiştirmiştir. Bedri Rahmi Eyüboğlu, Can Akengin, Vahit Kaya, Ozan Arif, Hikmet Okuyar, Hayrettin Günay bunlardan bazılarıdır. Şenlik komitesi programda şiirlere de yer vermiştir. Dördüncü Kümbet Şenliğinde Giresunlu şair Hikmet Okuyar tarafından Dereli-Kümbet Yaylalar Şenliği başlıklı bir şiir yazılmıştır. Bu şiir, şenlikte 50 bin kişinin huzurunda okunmuş ve çok beğenilmiştir (Okuyar, 1992, s. 15).

Fotoğraf 28: Şair Hikmet Okuyar, Şairler Çadırı önünde (Şaban Karakaya Arşivi, t.y.)

Dereli-Kümbet Yaylalar Şenliği		
Buluştuk gene bugün, Yaylalar şenliğinde Gönüller yaptığı düğün Yaylalar şenliğinde	Konuklarla tanıştık Bilenlere danıştık Muhtarlarla konuştuk Yaylalar şenliğinde	Sergileri süzerken Sana şiir yazarken Duygulandık gezerken Yaylalar şenliğinde
Tirebolu, Görele Yağlıdere, Espiye Eynesil'i sor hele... Yaylalar şenliğinde	Yeşilin en koyusu Gök mavisi berrak su Çaldı tören borusu Yaylalar şenliğinde	Beğendik yerimizi, Sevdik birbirimizi Çağırın gene bizi Yaylalar şenliğinde
Alucra koşmuş gelmiş Çamoluk coşmuş gelmiş Piraziz aşmış gelmiş Yaylalar şenliğinde	Yiğitler güreş tuttu Uşaklar horon tepti Şerbetçi şurup sattı Yaylalar şenliğinde	Bektaş'a selam olsun Aksu'dan örnek alsın Kulakkaya şan salsın Yaylalar şenliğinde
Çanakçı, Güce seli, Bulancak tutmuş yolu Doğankent arzu dolu Yaylalar şenliğinde	Yarışçılar at sürdü Kara Memed ad sürdü El ateşe et sürdü Yaylalar şenliğinde	Hizmetler emek ister Eserin varsa göster Giresun'a bir hâk ver Yaylalar şenliğinde
Birliğin şükre değer Dilerse rahmet yağar Keşap'tan doslarım var Yaylalar şenliğinde	Dut pekmezi adına Bal pestili tadına Eresin muradına Yaylalar şenliğinde	İmamoğlu çalışalım Zevkini bölüşelim Bir daha buluşalım Yaylalar şenliğinde
Şairin bitmez düşü, Sürpriz seyir işi Şebinli can yoldaşı Yaylalar şenliğinde	Kıvırcık kuzu eti Unutulmaz lezzeti Gör, Dereli-Kümbet'i... Yaylalar şenliğinde	Hikmet Okuyar (İmamoğlu)

Şekil 12: Dereli-Kümbet Yaylalar Şenliği (Okuyar, 1992, s. 15).

2.4.5. Beşinci Kümbet Yayla Şenliği

Kümbet yaylasında düzenlenen beşinci yayla şenliği, olumsuz hava koşulları altında kutlanmıştır. 17-18 Temmuz 1993 tarihlerinde kutlanan şenliğin önceki yıllarda düzenlenen program akışına sahip olmasına rağmen havanın sisli ve soğuk olmasından dolayı beklenen ilgiyi görmediği söylenebilir. Kümbet yaylasında düzenlenen ikinci şenliğe otuz, üçüncü şenliğe elli ve dördüncü şenliğe altmış bin kişinin katıldığı göz önüne alındığında yirmi bin kişinin katıldığı beşinci şenliğin beklenen ilgiyi görmediği rahatlıkla anlaşılabılır. Söz konusu durumun ortaya çıkmasında hava koşulları temel etken olarak görülmesine rağmen, Bektaş, Kazıkbeli gibi yaylalarda da şenlik düzenlenmeye başlanmış olması diğer bir sebeptir.

Beşincisi düzenlenen Kümbet Yayla Şenliği, 17 Temmuz 1993 Cumartesi gününden itibaren Aymaç Mevkii olarak belirlenen şenlik alanında kutlanmaya başlanmıştır. Havanın sisli ve soğuk olmasına aldırmayan Giresunlular, yaylaya gelmişler ve şenlik alanını gören tepelerde çadırlarını kurmuşlardır. Tertip Komitesinin temin ettiği beş davulcu ve zurnacı, gece boyu şenlik ateşi etrafında insanların oyunlarına eşlik eden

Giresun karşılaması ve horon ezgilerini çalmışlardır. Şenlik alanında pişirilen Giresun ilinin yöresel yemeği pancar çorbası, havanın kararmasından kısa bir süre sonra yaylada geceleyen davetlilere ikram edilmiştir (Anonim, 1993, s. 16).

18 Temmuz 1993 Pazar günü sabahından itibaren hava yağmurlu olmasına rağmen yayla yolları Kümbet'e gelenlerle dolup taşmıştır. Sunuculuğunu Mustafa Dağlı'nın yaptığı şenliğin açılış konuşması Dereli Belediye Başkanı Halil Bektaşoğlu tarafından yapılmıştır. Ardından siyasi parti temsilcilerinin konuşmalarına yer verilmiştir. Giresun Valisi ve Dereli Kaymakamı da kısaca konuşmalar yapmışlar ve etkinliklere geçilmiştir (Anonim, 1993, s. 16).

Fotoğraf 29: Gülşen Kutlu, 5. Kümbet Yayla Şenliği, (Anonim, 1993, s. 16).

Eğlence programı kapsamında sahneye çıkan ilk sanatçı Aydoğan Yılmaz olmuştur. Şenliğin en önemli davetlisi Türk Halk Müziği sanatçısı Gülşen Kutlu'dur. Sanatçı, seslendirdiği birbirinden güzel türkülerle şenliğe katılan insanları coşturmuş, soğuk ve yağmurlu havayı neşelendirmiştir. Kemençe sanatçısı Mehmet Maksutoğlu sahne aldığı süre boyunca karşılama ve horonlara eşlik eden kıvrak havaları icra etmiştir. Ayrıca yöresel sanatçılardan Serkan Özer ve şenliğe Almanya'dan katılan Ali Özer'de sahne almışlardır. Giresun Uşakları Folklor Ekibi önceden hazırladıkları Giresun yöresinden çeşitli halk oyunlarını icra etmişlerdir (Anonim, 1993, s. 16).

Şenlik alanına ulaşanlar düzenlenen etkinlikleri gerek şemsiyeleri altında, gerek otomobillerinden takip etmişlerdir. Şenliklerde geçen yıllardan itibaren alışkanlık haline

gelen koç döğüşü, en besili inek, en iyi yoğurt gibi yarışmalar yapılmış kazananlara çeşitli ödüller verilmiştir. Şenliklerin en ilginç yarışmalarından birisi hiç şüphesiz ağalık çekişmesidir. Ancak beşinci Kümbet Yayla Şenliği'nde ağalık çekişmesi de biraz zayıf geçmiştir. Bir önceki yılda Ali Yayla tarafından 30 milyon liraya satın alınan ağalık koçu, beşinci şenlikte yeterli aday olmamasından dolayı 6,5 milyon liraya Mehmet Tiftik⁶¹ tarafından satın alınmıştır (Anonim, 1993, s. 16-17).

Kümbet Yayla Şenlikleri siyasetin de kendini gösterme fırsatı bulduğu önemli ortamlardan birisi haline gelmiştir. Başta belediye başkanları ve milletvekilleri olmak üzere çok sayıda siyasi, şenliklerde yöre halkıyla doğrudan görüşerek dilek ve şikâyetleri dinlemişlerdir. Beşinci Kümbet Yayla Şenliğine oldukça kalabalık bir konvoy ile katılan CHP heyeti, önceden kurulan çadırlarda yeme-içme faaliyetleri sürdürmelerinin yanında, şenliğe katılan davetlilerle uzun görüşmeler yapmışlardır (Anonim, 1993: 17).

Şenlik kapsamında bir de şiir yarışması düzenlenmiştir. Hayrettin Günay tarafından Kümbet yaylasını konu edinen bir şiir yazılmıştır. Kümbet'e Çağrı başlıklı şiir, 15-16 Temmuz 1995 tarihlerinde düzenlenen Kümbet Yayla Şenliği şiir yarışmasında birinci seçilmiştir (Çiçek, 1997, s. 144-145).

[Kümbet'e Çağrı]

Mavi denizimiz, yeşil yaylamız,
Tertemiz nefestir medeniyete
Herkesi açıktır gönül soframız
Temmuz aylarında uğra Kümbet'e

Dereli yön verir can şenliklere
Güzellikler katar güzelliklere
İstersen türküler söyle göklere
Temmuz aylarında uğra Kümbet'e

Cennet çamlıklara çadır kurulur
Oba evlerinde yatıp kalkılır
Yenilir, içilir, davul çalınır
Temmuz aylarında uğra Kümbet'e

Eynesil, Görele, Espiye gelir
Tirebolu, Keşap yola koyulur
Giresun, Bulancak... selâmlaşır
Temmuz aylarında uğra Kümbet'e

⁶¹ Beşinci şenliğin yayla ağasının adı Giresun Dergisi'nde yer alan kayıtlara göre Mehmet Akman (1993, s. 17), Yeşilgiresun gazetesinde ise Mehmet Tiftik olarak geçmektedir (1997, s. 1). Ancak Giresun Dergisi'nde yer alan başka bir kayıta göre, sekizinci yayla şenliği için, ağa çadırı önünde asılan afişin fotoğrafında beşinci yayla şenliğinin ağasının adı Mehmet Tiftik olarak geçmektedir (Anonim, 1996, s. 12). Dolayısıyla beşinci şenliğin ağasının adı Mehmet Tiftik olmalıdır.

Şebinkarahisar pestille pekmez
Alucra'nın balı insanı tutmaz
Çamoluk cicimdir vefasız olmaz
Temmuz aylarında uğra Kümbet'e

Çanakçı Sis'inden haber getirir
Doğankent Harşit'tan sular getirir
Güce yaylalardan neler getirir
Temmuz aylarında uğra Kümbet'e

Giresun, Piraziz Bektaş'ı da var
Kazıkbeli gibi kardaşı da var
Sisdağı obası sırdaşı da var
Temmuz aylarında uğra Kümbet'e

Kemençe çalınır horon oynanır
Karşılamalara can mı dayanır
Çandır'la atalar ruhu canlanır
Temmuz aylarında uğra Kümbet'e

Öncelikle Türkiye'ye çağrımız
Yurtdışından dostlara açığız
Çağdaş uygarlığa Otçu Göçü'yüz
Temmuz aylarında uğra Kümbet'e

Çam kokularını çek ciğerine
Kentlerdeki kirli hava yerine
Mutluluk karışsın alın terine
Temmuz aylarında uğra Kümbet'e

Bulut elinden tutmak istersen
Buz gibi sulardan içmek istersen
Ömrüne üç beş yıl katmak istersen
Temmuz aylarında uğra Kümbet'e (Çiçek, 1997, s. 144-145).

2.4.6. Altıncı Kümbet Yayla Şenliği

Giresun yaylalarının turizme kazandırılması amacıyla çıkılan şenlik yolculuğunda en önemli adımlardan birisi de altıncısı düzenlenen Kümbet Yayla Şenliğidir. Çünkü bu şenlikte yayla ağası olması için önceden Sakıp Sabancı'ya davet götürülmüştür. Sabancı, *"şenlikler için davet bana iletildiğinde o tarihlerde zamanım uygun göründü ve kısmet olursa 16 Temmuz'da Giresun'a gideceğim. 17 Temmuz'da Kümbet'e çıkıp Pazar akşamı döneceğim"* (Mamaşoğlu, 1994, s. Başyazı) demiştir.

Giresun Milletvekili Rasim Zaimoğlu'nun Sabancı'yı yayla ağası olarak seçmesi yörede siyasi bir rant sağlama girişimi olarak değerlendirilmiştir. Giresun İleri gazetesinde yer alan bir habere göre Zaimoğlu, söz konusu girişimin politik bir yanının bulunmadığını belirtmiş ve bütün Giresun'u bu girişimin arkasında durmaya davet etmiştir. Zaimoğlu'nun asıl amacı Sabancı'nın potansiyelini kullanarak Giresun yaylalarına

dikkat çekmek ve turizm için başarılı bir reklam kampanyası yürütmektir. Bu amaçla parti sıfatını merkezde bıraktığını belirten Zaimoğlu, DYP, RP, SHP, CHP, ANAP ve diğer parti üyesi herkesin ele ele vererek Sabancı'yla birlikte gelecek olan çok sayıda medya mensubunun şenliğe katılacak olması nedeniyle belki de milyarlar harcanarak yapılamayacak bir reklâmın, yapılması için uygun koşulların kendiliğinden oluşacağını belirtmiştir (Giresun İleri, 1994, s. 1). Milletvekili Rasim Zaimoğlu'nun öngörüsünde olduğu gibi, Sabancı'nın ardı sıra 26'sı yurt dışından, 75 gazete, radyo ve televizyon temsilcisinden oluşan bir medya ordusu Kümbet yaylasına akın etmiştir (Giresun İleri, 1994a, s. 1).

“Altıncı Kümbet Yayla Şenliği Kutlama Programı”

<p>10.25 Açılış
 10.30 Konuşmalar: (1) Şükrü Karaman (Dereli Belediye Başkanı ve Şenlik Komitesi Başkanı, (2) Hasan Gözen (Dereli Kaymakamı), (3) Giresun Milletvekilleri, (4) İbrahim Şahin (Giresun Valisi),
 10.50 Konukların tanıtılması (Telgraflar)
 10.55 THM Kemeçe (Hüseyin Bıçak)
 11.05 Halk Oyunları (Giresun Kültür Müdürlüğü Halk Oyunları Topluluğu)
 11.15 Ağalık Seçimi: (1) Eski ağalar arasında açık arttırma, (2) Sayın Sakıp Sabancı'nın ağalar ağası ilanı, (3) Sayın Sakıp Sabancı'nın Ağa elbiselerini giyişi, (4) Ağalar Ağasının alanda ata binışı ve turu, (5) Şenlik meşalesini yakma ve konuşma, (6) Ağa çadırına geçme ve Giresun Valisinin ziyareti
 11.40 Koç döğüşü
 11.50 Horoz döğüşü
 12.00 Koyun kırkma
 12.10 Ödül ve şiltlerin verilmesi
 12.15 Yemek-Animasyon (Mesut-Gökhan)
 12.25 Özgün Müzik (Erdal Güvendi)
 12.35 THM (Semra Küçük)
 12.45 Popüler Müzik (Serkan Özer)
 12.55 THM (Temel Reis)
 13.15 THM (Süreyya Davulcuoğlu)
 14.00 Mahalli Sanatçı (Hüseyin Bıçak)
 14.05 Toplu Horon (Kemeçe, Davul, Zurna) ve Kapanış</p> |
|---|

Şekil 13: Altıncı Kümbet Yayla Şenliği Kutlama Programı, (Yeşilgiresun, 1994, s. 1).

Dereli ilçesine bağlı Kümbet yaylasında, altıncısı düzenlenen yayla şenliğine onur konuğu olarak ünlü işadamı Sakıp Sabancı katılmıştır. 17 Temmuz 1994 Pazar günü şenlik alanı olarak belirlenen Aymaç Mevkii'nde kutlanan şenlik, daha önceki yıllarda düzenlenen şenliklerle kıyaslandığında oldukça renkli geçmiştir. Şüphesiz bunda şenliğin onur konuğu olan Sabancı'nın etkisi büyük olmuştur.

Fotoğraf 30 Sakıp Sabancı Kümbet Şenlikleri Ağası (İnternet Arşivi, 2016).

Cumartesi gününden Giresun'a gelen Sakıp Sabancı, Pazar günü şenlik alanında davul-zurna eşliğinde büyük bir coşkuyla karşılanmıştır. Sabancı yaylaya ulaşır ulaşmaz halkın derin sevgi gösterileriyle karşılanmış ve adına kurbanlar kesilmiştir. Dereli Belediye Başkanı Şükrü Karaman tarafından şenliğin açılış konuşması yapılmıştır. Daha sonra Dereli Kaymakamı, Giresun Milletvekilleri ve Giresun Valisi kısaca şenliğin öneminden ve Sabancı'nın yaylada olmasından duyulan memnuniyetten bahsetmişlerdir (Giresun İleri, 1994b, s. 2).

Fotoğraf 31: 6. Kümbet Yayla Şenliği, (Milliyet, 19.07.1994, s. 3).

anamlısı esas potansiyel sizlersiniz. Sizleri çok seviyor, hepinize iyilikler diliyorum (Öztürk, 1994, s. 11).

Şenliğe onur konuğu olarak davet edilen ve kendisine ağaların ağası unvanı verilen Sabancı'yı karşılamak amaçlı şenlik alanında birçok pankart açılmıştır. Bunlar arasında "AĞAM KÜMBET SANA HASRET" pankartı ayrıca dikkat çekmiştir. Tarihçi-Araştırmacı yazar, Seyfullah Çiçek, Giresun Dergisi'nde kendisine ayrılan köşede "*Kümbet-Sa Şenlikleri*" başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Çiçek yazısında Kümbet yaylasında düzenlenen şenliklere Sabancı'nın davet edildiğinden bahsetmiş ve yaylada ağaların ağası olarak seçildiğini belirtmiştir. Ayrıca Çiçek, Sabancı'nın ağaların ağası seçilmesinin isabetli bir tercih olduğu belirtmiştir (1994, s. 25). Halkın büyük sevgi gösterileriyle karşılanan Sabancı, gördüğü ilgiden çok memnun kalmıştır. Milliyet gazetesinde yayınlanan bir haberde Sabancı'nın konuşmasıyla ilgili şu bilgilere yer verilmiştir:

Bugüne kadar buraya gelmemekle büyük yanlış yapmışım. Türkiye'nin ve dünyanın birçok yerinde bulundum, hediyeler aldım, ama hiçbir şekilde kendimi Karadeniz'deki gibi hissetmedim. Yaylada gördüklerimle anamı, babamı, köyümü hatırladım. Artık Giresun da benim memleketim. Daha önce Adanalıyım, Kayseriliyim, Ispartalıyım diyordum, şimdi de Karadenizli olduğumu söylüyorum (Milliyet, 19.07.1994, s. 3).

Altıncısı düzenlenen Kümbet Yayla Şenliği'nin etkinlikler bölümünde programda belirtilen "koç döğüşü, horoz döğüşü, koyun kırma" gibi tarımsal yarışmalara yapılmış kazananlara ödülleri verilmiştir. Şenliğin yöresel müzikler bölümünde ilk olarak Hüseyin Bıçak sahneye gelmiş, birbirinden güzel kıvrak havaları seslendirmiştir. Programın öğleden sonraki bölümünde ise özgün müzik dalında Erdal Güvendi, popüler müzik dalında Serkan Özer sahneye çıkmış ve yöresel türküler okumuşlardır. Türk Halk Müziği sanatçıları Semra Küçük, Temel Reis ve Süreyya Davulcuoğlu, birbiri ardına sahneye çıkmış, sevilen türkülerini seslendirmişlerdir. Şenliğin son bölümünde mahalli sanatçı Hüseyin Bıçak tekrar sahneye çıkmış kemençesiyle karşılama ve horonlar çalmıştır. Çalınan müzikler eşliğinde toplu halk oyunları sergilenerek kapanış gerçekleşmiştir (Giresun İleri, 1994b, s. 2).

Sabancı'nın Giresun'a gelişi yerel basında kendine ithaf edilen çok sayıda yazı ve şiirde kendisini göstermiştir. Sabancı'nın gelişini gerek destekleyen gerek eleştiren çok sayıda yazı kaleme alınmıştır. Yeşilgiresun gazetesinde Hatice Yüksel'in "*Ağaların Ağası Sakıp Ağaya*", ve Fatih Teker'in "*Ağalar Ağası*" başlıklı şiirleri yayınlanmıştır⁶².

⁶² İlgili şiirlerin tam metinleri bu tezin ekler bölümünde verilmiştir.

2.4.7. Yedinci Kümbet Yayla Şenliği

Yedincisi düzenlenen Kümbet yayla şenliğinin 16 Temmuz 1995 Pazar günü her zamanki mesire alanı Aymaç Mevkiinde yapılması kararlaştırılmıştır. Yerel basında yer alan bir habere göre Dereli-Kümbet güzergâhında yer alan yolların onarıldığı ve şenlik hazırlıklarının tamamlandığı belirtilmiştir (Giresun İleri, 1995, s. 1).

Cuma gecesinden itibaren il içi ve dışından Kümbet yaylasına gelmeye başlayan ziyaretçiler, şenlik alanına bakan tepelerde naylon çadırlarını kurmuşlar ve yaylanın keyfini sürmüşlerdir. Cumartesi günü Kümbet'in doğal güzelliğinde kahvaltısını yapan ziyaretçiler, yaylada açılan pazarlarda ihtiyaçları olan doğal ürünleri temin etmişlerdir. Ziyaretçiler, ayrıca yaylayı gezmişler, engin çam ormanlarında çam sakızı aramışlar, soğuk yayla sularından kana kana içmişlerdir; şenlik alanında çalınan davul-zurna ve kemençelerle yöresel halk oyunlarından karşılama ve horon oynamışlardır. Özellikle şenliği bir fırsat bilerek yıllık izinlerini alan gurbetçiler, iki günlük programda doyasıya eğlenmeyi bilmişlerdir. Eğlence, 15 Temmuz 1995 Cumartesi gecesi Aymaç Mevkiinde yakılacak şenlik ateşiyle başlamıştır. Daha önceki şenliklerde olduğu gibi Cumartesi gecesi yakılan şenlik ateşi etrafında toplu oyunlar oynanmış, havai fişek gösterisine yer verilmiştir. Yaylanın serin havasında otçu göçünün eski günlerden kalan anıları hatırlanmıştır (Giresun İleri, 1995b, s. 1; Öztürk ve Akgün, 1995, s. 26).

Pazar günü gerçekleşen şenlik programı ise “açılış konuşmaları, yöresel müzik, yayla ağası seçimi, halk müziği, halk oyunları, tarımsal yarışmaların düzenlenmesi, kazananların ödüllendirilmesi, yöresel müzik ve toplu eğlenceler” şeklindedir. Necla Akben ve Erkan Ocaklı'nın sahne alacağı yedinci yayla şenliğinde, halk oyunları dalında düzenlenen yarışmalarda finale kalan Çamoluk Halk Eğitim Merkezi Halk Oyunları Ekibi yöresel oyunlar sergileyecektir. Şenlikte, öncekilerden farklı olarak halk oyunları, ses, güfte-beste, şiir ve solo kemençe dallarında çok sayıda yarışma düzenlenecektir. (Giresun İleri, 1995a, s. 1). Ayrıca 16 Temmuz 1995 Pazar günü Aymaç Mevkiinde yedincisi düzenlenecek olan yayla şenliğinde amatör halk müziği sanatçılarından “Osman Topatan, Naime Kıran, Müjdat Çolak, Ayşe Coşkun, Erol Özer, Mesut Murat ve Işıl Kılıç'ın da sahne alacağı belirtilmiştir (Yeşilgiresun, 1995, s. 1).

Kümbet yaylasında yedincisi düzenlenen ve yaklaşık 20 bin kişinin katıldığı yayla şenliği 16 Temmuz 1995 Pazar günü yapılmıştır. Şenlik, sabah 10.30'da Aymaç Mevkii'nde yakılan meşaleler ve havai fişek gösterisiyle başlamıştır. Giresun milletvekilleri, Rasim Zaimoğlu, Burhan Kara, Ergun Özdemir ve Yavuz Köymen

yaptıkları açılış konuşmalarında yayla turizminden ve şenliğin Giresun için öneminden bahsedilmiştir. Şenliğin konserler bölümünde Türk Halk Müziği sanatçısı Necla Akben Giresun yöresine ait türküleri seslendirmiş, Erkan Ocaklı ise söylediği türkülere ek olarak yaptığı esprilerle katılımcıların beğenisini kazanmıştır. Şenlikte davul-zurna ve kemençe eşliğinde halk oyunları oynanmıştır (Öztürk ve Akgün, 1995, s. 26-27).

Kümbet Yayla Şenliği'nin önemli aktivitelerinden birisi de ağalık seçimidir. Bir önceki şenliğin ağası olan Sabancı, yurt dışı pogramı nedeniyle şenliğe katılamamıştır. Yedinci Kümbet Yayla Şenliği'nin oldukça çekişmeli geçen yayla ağası seçimini 260 milyon lira ile Giresunlu iş adamı Hacı Özer kazanmıştır. Her şenlikte düzenlenen geleneksel yarışmalara ek olarak halk oyunları oynanmış ve katılımcılar bir sonraki şenlikte buluşmak üzere söz vererek dağılmışlardır (Öztürk ve Akgün, 1995, s. 26-27).

Fotoğraf 33: Yayla Ağası Hacı Özer (Şaban Karakaya Arşivi, 1995).

2.4.8. Sekizinci Kümbet Yayla Şenliği

ŞTK tarafından sekizinci Kümbet Yayla Şenliği için kapsamlı bir program hazırlanmıştır. Bu kapsamda şenlik etkinliklerinin 11 Temmuz 1996 Perşembe gününden itibaren başlatılması planlanmıştır. 13.00 ve 15.00 saatleri arasında Dereli ilçesinde müzik eşliğinde toplu horonlar oynanacak; 12 Temmuz 1996 Cuma günü öğleden önce, daha önceki yıllarda seçilen şenlik ağalarıyla birlikte Giresun Valisi ziyaret edilerek şenliğe davet edilecektir. Aynı gün öğleden sonra 13.00'de geleneksel otçu göçünün canlandırmak adına bir kervan Aksu'dan Kümbet yaylasına gidecektir. 13 Temmuz 1996 Cumartesi gecesi Aymaç Mevkiinde saat 20.30'dan itibaren eğlenceler

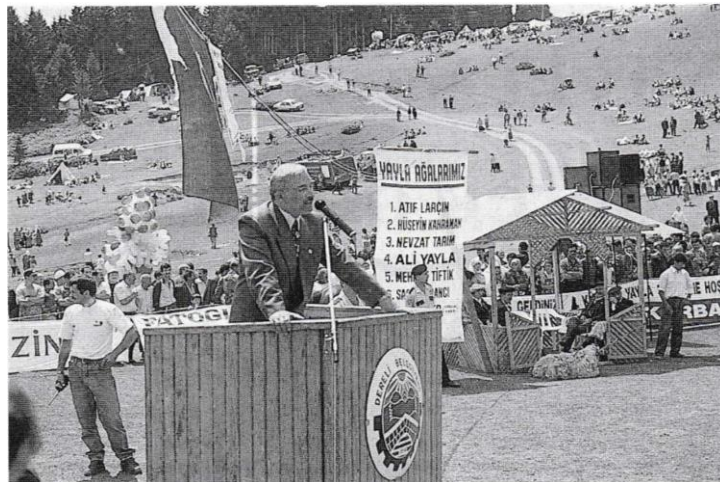
başlayacak, şenlik ateşi yakılacak, havai fişek gösterisi yapılacak, toplu halk oyunları oynanacak ve şenliğe gelenlere yaylada pişirilen Giresun'un yöresel yemeği pancar çorbası ikram edilecektir (Giresun İleri, 1996, s. 1).

“Sekizinci Kümbet Yayla Şenliği Kutlama Programı”

- 10.00 Eski Ağaların alana girmesi ve konukları karşılaması, otçu göçü
- 10.05 Açılış konuşması
- 10.25 Konukların tanıtılması
- 10.30 Giresun Belediye Konservatuvarı THM Bölümü Programı: Solistler Tuncay Uzun ve Işın Kılıç
- 10.55 Parodi Mesut ve arkadaşları
- 11.00 Halk oyunları, Giresun Musiki Derneği Folklor Ekibi
- 11.10 Ağalık seçimi
- 11.30 THM ve Horon, Solist: Hüseyin Bıçak
- 11.50 Yarışmalar ve Protokole yemek
- 12.10 THM, Solist: Handan Gürses
- 12.30 Ödül Dağıtımı: a) Tarım Yarışmaları b) Şiltler
- 12.50 THM Başsolist Kamil Sönmez
- 14.00 Özgün Müzik: Solist: Erdal Güvendi
- 14.20 Toplu Horon, Davul-Zurna-Kemençe
- 15.00 Kapanış

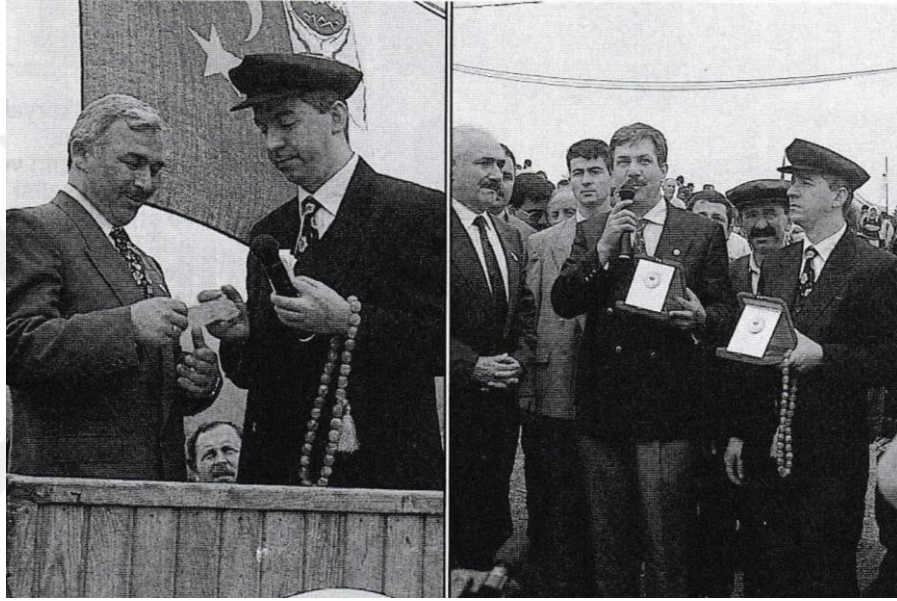
Şekil 14: Sekizinci Kümbet Yayla Şenliği Kutlama Programı (Giresun İleri, 1996, s. 2).

Her zamanki gibi Kümbet yaylasında büyük şenlik 14 Temmuz 1996 Pazar günü düzenlenmiştir. Sekizincisi düzenlenen yayla şenliğinde, havanın güzel olması ve tertip komitesinin hazırladığı yoğun program akışı, yaklaşık 50 bin kişiyi Kümbet yaylasında buluşturmuştur (Anonim, 1996, s. 11). Şenlik Belediye Başkanı Şükrü Kahraman'ın açılış konuşmasıyla başlamıştır. Başkan, şenliğe katılan Devlet Bakanı Ahmet Demircan'a teşekkür etmiş ve Kümbet yaylasının turizm potansiyelinin artırılması için alt-üst yapıdan kaynaklı sorunların çözümüyle ilgili yardım talep etmiştir (Anonim, 1996, s. 12).

Fotoğraf 34: Dereli Belediye Başkanı (Anonim, 1996, s. 12).

Daha sonra sırasıyla Giresun milletvekili Turhan Alçelik, Giresun Valisi İbrahim Şahin ve Devlet Bakanı Ahmet Demircan konuşma yapmışlardır. Demircan şenliğe katılan halkın arasına katılarak talepleri bizzat dinlemiş ve yardımcı olacağı konusunda söz vermiştir. Bir önceki şenlikte yayla ağası seçilen Giresunlu iş adamı Hacı Özer, yayla yollarının yapılması konusunda bakandan yardım talep etmiştir. Ayrıca Hacı Özer'in davetiyle Kümbet şenliğine katılan Kayserili iş adamı Erdoğan Baydemir, yayla ağalığına aday olmuş ve 1 milyar lira bağışta bulunarak ağalığı kazanmıştır (Anonim, 1996, s. 13).

Fotoğraf 35: Ağalık devir teslim töreni, (Anonim, 1996, s. 13)

Yayla ağası seçilen Erdoğan Baydemir, bu durumun kendisi için büyük bir onur olduğunu belirtmiş ve tarifsiz bir mutluluk yaşadığını dile getirmiştir. Ayrıca yayla ağası, bundan sonra Kümbet'in turizm bakımından kalkınması adına yardımlarını esirgemeyeceğini belirtmiştir. Arkadaşı Hacı Özer'den ağalığı teslim alan Baydemir, ağa kıyafetini giymiş ve atına binerek şenliğe katılanları selamlamış, daha sonra önceki yıllarda yayla ağası seçilenlerle birlikte ağa çadırında oturmuştur (Anonim, 1996, s. 13).

Bu şenlikte de her yıl düzenlenen şenliklerde olduğu gibi başlıca etkinliklerden olan çeşitli tarımsal yarışmalar düzenlenmiştir. Davul-zurna ve kemençe eşliğinde icra edilen yöresel müziklerle karşılama ve horon gibi yöresel oyunlar sergilenmiştir. Sekizincisi düzenlenen Kümbet Yayla Şenliği'ne yöresel sanatçıların yanı sıra ünlü sanatçı Kamil Sönmez'de katılmıştır. Okuduğu birbirinden güzel türkülerle ve anlattığı fıkralarla şenliğe gelenlere unutulması imkânsız dakikalar yaşattmıştır (Anonim, 1996, s.

13). Zeytinburnu Belediye Başkanı Adil Emecan'ın katkılarıyla THM'nin ünlü sanatçısı Nuray Hafıftaş da şenliğe katılmıştır (Giresun İleri, 1996a, s. 1). Sanatçı, sahne aldığı süre boyunca söylediği türkülerle Kümbet yaylasını şenlendirmiştir (Giresun İleri, 1996b, s. 1).

2.4.9.Dokuzuncu Kümbet Yayla Şenliği

Dereli ilçesine bağlı Kümbet yaylasında 11-13 Temmuz 1997 tarihlerinde dokuzuncu yayla şenliği düzenlenmiştir. Şenlik 11 Temmuz Cuma günü Dereli ilçe meydanında düzenlenen açık hava konseriyle başlamıştır. Şenliğin 12 Temmuz Cumartesi günkü programı Dereli Belediye Meydanında saat 13.00'de Kümbet yaylasına yola çıkacak otçu göçü hareketiyle başlayacağı planlanmıştır. Akşam 21.00'de geleneksel şenlik ateşinin yakılmasıyla başlayacak programda toplu horonlara ve havai fişek gösterisine de yer verilecektir (Giresun İleri, 1997, s. 1).

Şenlik haftası hava durumunun iyi olması özellikle şehir dışından gelen turistlerin şenliğe katılmasında etkili olmuştur. Ayrıca komite tarafından dolu dolu bir şenlik programı hazırlanmış ve bu, 50 bini aşkın kişiyi Kümbet yaylasındaki şenliklerde buluşturmuştur. Şenliğe özellikle ünlü sanatçılar Adnan Şenses ve Songül Karlı'nın katılacak olması, Kümbet yaylasına olan ilgiyi arttırdığı söylenebilir. Şenlik programının zenginliğine bağlı olarak cuma gecesinden itibaren Dereli-Kümbet karayolunda trafik yoğunluğu artmaya başlamıştır (Giresun İleri, 1997a, s. 1).

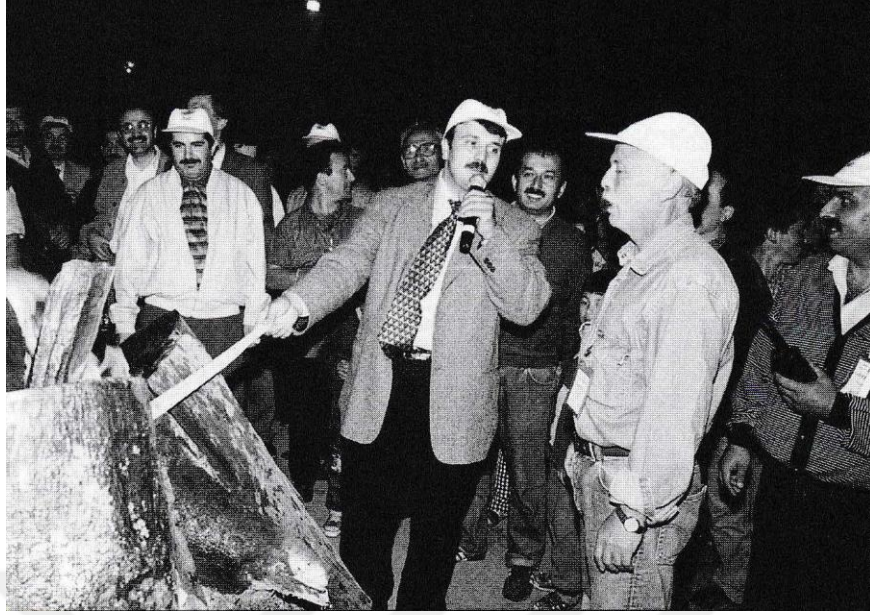
Şenlik düzenlenen Aymaç Mevkiinin doğal bir amfi tiyatroyu andıran çok geniş bir alana sahip olmasına rağmen halk tarafından şenliğe yoğun ilgi gösterilmesi, bu geniş alanın tamamen dolmasını sağlamıştır. Şenlik döneminde Kümbet yaylasına yoğun ilgi olması ve şenlik alanında sahneyi gören bir konumda hem arabaları park edecek hem de çadır kuracak yer sıkıntısı yaşanmasından dolayı ziyaretçiler mümkün olduğu kadar erkenden yola düşmektedir. Cumartesi günü davul-zurna ve kemençe eşliğinde şenliğe hazırlık eğlenceleri başlamış ve gün boyu Kümbet yaylasına misafirler gelmeye devam etmiştir.

Fotoğraf 36: 9. Kumbet Yayla Şenliği, (Akgün ve Albayrak, 1997, s. kapak)

Aymaç Mevkiinin tepelerinde çadırlar kurulmuş, ızgaralar yakılmıştır. Bir yandan Pazar günü yapılacak büyük şenliğe katılmanın heyecanı sürerken bir yandan da arabaların teyplerinden yükselen kemençe sesleri, şenlik alanındaki sahneden yükselen davul-zurna sesi ile birbirine karışmış, bu coşku içerisinde katılımcılar yaylanın hemen her köşesinde Giresun yöresinin kıvrak oyunlarını icra etmişlerdir. Yaylanın geniş düzlükleri çocuklar için doğal bir futbol sahasını andıran bir alandır. Yaylada buluşup tanışan ve kaynaşan çocuklar, çayırdaki bulunan taşlardan kaleler yapmış ve seçilen takımlarla maçlar oynamaya başlanmıştır.

Kümbet yaylasında düzenlenen yayla şenlikleri, daha önceki organizasyonlarda da olduğu gibi cumartesi gecesinden şenlik ateşinin yakılmasıyla başlamaktadır. Pazar günü düzenlenecek olan asıl şenliğin açılışı 12 Temmuz 1997 Cumartesi akşamı şenlik ateşinin yakılmasıyla birlikte başlamıştır. Şenlik ateşi yayla ağalığı için davet edilen Orhan Yılmaz tarafından yakılmıştır. Şenlik ateşi başında davul-zurna ve kemençeler çalınmış, yöresel türkülere karşılama ve horonlar eşlik etmiştir (Akgün ve Albayrak, 1997, s. 26).

Fotoğraf 37: Şenlik ateşinin yakılması (Akgün ve Albayrak, 1997, s. 26)

Dokuzuncu Kümbet Yayla Şenliği 13 Temmuz 1997 Pazar günü saygı duruşu ve İstiklal Marşının okunmasıyla başlamıştır. Açılış konuşmalarını Dereli Turizm Derneği Başkanı Mehmet Yüksel yapmıştır. Ayrıca seçildiği günden itibaren Dereli ilçesinin kültür ve sanat etkinlikleri için koşuşturan, aynı zamanda şenliğin ev sahibi olan Dereli Belediye Başkanı Şükrü Kahraman geçirdiği rahatsızlık nedeniyle şenliğe katılamamış başkanın yerine başkan vekili, Arslan Ağar bir konuşma yapmıştır. Protokol konuşmaları bölümünde ayrıca Dereli kaymakam vekili Uğur Aladağ bir konuşma yapmıştır. Şenliğin özel davetlilerinden Zeytinburnu ilçesi belediye başkanı Giresunlu Adil Emecan, Giresun Milletvekili Turhan Alçelik, Giresun Valisi, İbrahim Şahin kısaca birer konuşma yapmışlardır. Yapılan konuşmalarda Kümbet yaylasının alt-üst yapı sorunları dile getirilmiştir. Hem milletvekili Turhan Alçelik hem de Giresun Valisi Kümbet yolunun kısa süre içinde asfaltlanacağını müjdesini vermişlerdir (Akgün ve Albayrak, 1997, s. 25-26).

Kümbet yaylasında dokuzuncusu düzenlenen yayla şenliğinde, Giresunlu iş adamı Ahmet Yılmaz'ın oğlu Orhan Yılmaz, babası adına yayla ağalığına aday olmuş ve ağalın sembolü olan kınalı koça 2 milyar 200 milyon lira vererek ağalığı kazanmıştır. Orhan Yılmaz aynı zamanda en genç yayla ağası seçilen isim olmuştur. Yayla ağası seçilen Yılmaz, ağa kıyafetini giymiş, kasketi ve tespihi almış, atına binerek katılımcıları selamlamıştır (Akgün ve Albayrak, 1997, s. 24-25).

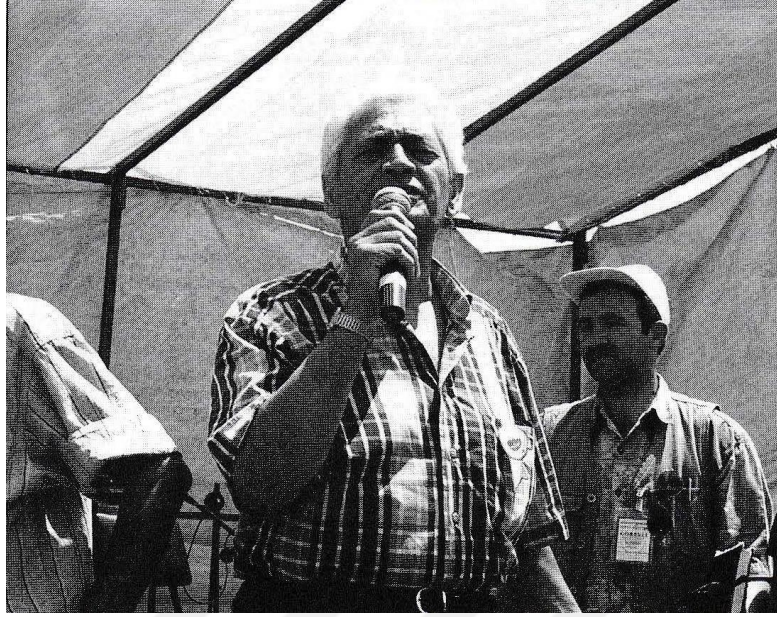
Fotoğraf 38: 9. Kümbet Şenliği Yayla Ağası Orhan Yılmaz (Akgün ve Albayrak, 1997, s. 24).

Şenliğin geleneksel etkinliklerinin düzenlenmesinden sonra yöre sanatçılarından Serkan Özer, Murat Aslan ve Hüseyin Bıçak'ın söylediği yöresel türküler eşliğinde halk oyunları icra edilmiştir. Giresunlu sanatçı Yılmaz Turan şenlik alanını dolduran seyircilerin arasında girmiş ve onlarla birlikte yöresel türküler söylemiş, el ele tutuşup horonlar oynamıştır (Akgün ve Albayrak, 1997, s. 28-29). Şenlikte yöre halk oyunları ekipleri horon, karşılama ve Çandır Tüfek Oyunu gibi yöresel oyunları icra etmişlerdir (Giresun İleri, 1997a, s. 1).

Fotoğraf 39: 9. Kümbet Yayla Şenliği Yılmaz Turan (Akgün ve Albayrak, 1997, s. 29).

Yılmaz Turan'dan sonra sahneye çıkan diğer bir önemli isim ise Giresun yöresinin en önemli sanatçılarından ve Kümbet şenliklerinin aranan isimlerinden birisi olan Hüseyin Bıçak'tır. Kemençesi eşliğinde yöre türkülerini ve kendi bestelerini seslendiren sanatçı beğeniyle dinlenmiştir. Sanatçının kemençeyle çaldığı kıvrak havalar eşliğinde toplu bir şekilde karşılama ve horonlar oynanmıştır.

Fotoğraf 40: Kümbet Yayla Şenliği, Adnan Şenses (Akgün ve Albayrak, 1997, s. 27).

Dokuzuncu Kümbet şenliğinin aşırı kalabalık olmasının bir nedeni de hiç şüphesiz ünlü sanatçıların katılımıdır. Çevre il ve ilçelerde birçok davetli Adnan Şenses ve Songül Karlı'yı dinlemek için Kümbet yaylasında buluşmuştur. Adnan Şenses gördüğü yoğun ilgiden çok memnun kalmış, Kümbet Şenliklerine yine katılacağını ifade etmiştir (Akgün ve Albayrak, 1997, s. 27-28).

Şenliğin bir başka önemli sanatçısı olan Songül Karlı, katılımcılar tarafından ilgiyle dinlenmiştir. Sanatçı bir ara protokol üyelerinin yanına giderek Zeytinburnu Belediye Başkanı Adil Emecan'la birlikte bir türkü söylemiştir (Akgün ve Albayrak, 1997, s. 27).

Fotoğraf 41: Kümbet Yayla Şenliği, Songül Karlı (Akgün ve Albayrak, 1997, s. 27).

2.4.10. Onuncu Kümbet Yayla Şenliği

Giresun'da geleneksel otçu göçü törenlerinin yaşatılması adına 1988 yılında çıkılan yolda aradan on senelik bir zaman geçmiş ve onuncu şenlik kutlaması için 18-19 Temmuz 1998 tarihleri ön görülmüştür. Onuncusu düzenlenecek olan yayla şenliğinin en önemli özelliği, dönemin Başbakanı Mesut Yılmaz'ın davet edilmiş olmasıdır. Başbakanın şenliğe katılacak olması Giresun ilinde sevinç ve heyecan yaratmıştır (Giresun İleri, 1998, s. 1).

Fotoğraf 42: Başbakan Mesut Yılmaz Kümbet Şenliğinde (Giresun İleri, 1998, s. 1).

Temmuz ayının ikinci haftasında hiç beklenmeyecek bir şekilde sisli ve soğuk bir günde düzenlenen yayla şenliğine Kümbet yaylası, binlerce insanı buluşturmuştur. Saygı duruşu ve İstiklal Marşının okunmasıyla şenlik programı başlamıştır. Açılış konuşmasını Dereli Belediye Başkanı Şükrü Kahraman yapmıştır. Devlet Bakanı Burhan Kara protokol konuşmasında ödenek gönderilmiş olmasına rağmen halen Kümbet yolunun yapılmaması nedeniyle ilgili birimleri eleştirmiş ve gereğinin yapılacağını belirtmiştir. Şenliğe katılan siyasiler sırayla söz almışlardır. Protokol üyelerinin beklenmesi özellikle katılımcılar arasında huzursuzluk yaratmıştır. Özellikle konuşmaların uzaması, yaylaya asılan pankartlar, yayla şenliğini bir siyasi partinin mitingine dönüştürmüştür. Konuyla ilgili yerel basında eleştiri yazıları kaleme alınmıştır (Tıgılı, 1998, s. 1).

Onuncusu düzenlenen Kümbet Yayla Şenliğine Devlet Bakanı Burhan Kara, Giresun Milletvekilleri Yavuz Köymen ve Turhan Alçelik, Giresun Valisi Erhan Tanju, ilçe kaymakamları, Giresun Belediye Başkanı Mehmet Larçın diğer ilçelerin belediye

başkanları, Fiskobirlik Genel Müdürü Vefa Eraslan, Zeytinburnu Belediye Başkanı Adil Emecan, iş adamları Hüsnü Kaya, Öner Hekim, Hacı Özer ve çok sayıda davetli katılmıştır (Akgün, 1998, s. 58-59).

Fotoğraf 43: Küçük Ağa Tanju Ocak (Akgün, 1998, s. 58).

Kümbet yaylasında düzenlenen şenliklerde yayla ağası seçimi de önemli bir etkinliktir. Onuncusu düzenlenen şenlik için dönemin Başbakanı Mesut Yılmaz yaylaya davet edilmiş ve geleceği söylenmiştir; ancak olumsuz hava koşulları nedeniyle başbakanın programında değişiklik yapılmıştır. Başbakan şenliklere katılamayınca, ŞTK, şenlik ağalığını sembolik anlamda Dereli Halk Eğitim Merkezi Müdürü Habil Ocak'ın oğlu Tanju Ocak'a vermiştir (Akgün, 1998, s. 58).

Fotoğraf 44: Kümbet Yayla Şenliği, Burhan Çaçan (Akgün, 1998: 60).

Onuncusu düzenlenen Kümbet Yayla Şenliğine yöresel sanatçılardan Serkan Özer, Murat Aslan, Yılmaz Turan, Naci Keskin ve Hüseyin Bıçak katılmışlardır. Çalınan kıvrak ve hızlı kemençe havalarına eşlik eden karşılama ve horonlar, yaylanın sisli ve üşüten havasını ısıtmıştır. THM sanatçıları Yücel Öner ve Burhan Çaçan birbirinden güzel

türkülerle soğuk bir günde gerçekleşen şenliğe zenginlik katmışlardır (Akgün, 1998, s. 60).

Giresun yaylacılığının bir zenginliği olan Otçu Göçünün kültürel mirası üzerinde şekillenen Kümbet Yayla Şenlikleri, her yıl temmuz ayının ikinci veya üçüncü haftası Cumartesi ve Pazar günleri kutlanılan bir geleneğe dönüşmüştür. Dereli-Kümbet yaylasında düzenlenen yayla şenlikleri artık her yıl tekrarlanmaya başlamıştır. Halkın yoğun katılım sağladığı yayla şenliklerinde özellikle Dereli Belediyesinin katkıları ile organizasyonu sağlayan tertip komitesi etkili olmuştur. Şenliğin Giresun yayla turizmi için önemli bir potansiyel olduğu her fırsatta dile getirilmiştir. Daha sonra Dereli Belediyesi tarafından şenliğin yabancı misafirlere de açık olması düşünülmeye başlanmıştır. 1-2 Ağustos 2015 tarihlerinde, önceden programlanmasına rağmen resmi bir şenlik kutlaması yapılamamıştır. Halk şenlik günü küçük ölçekli bir eğlence düzenlemiştir. 2016 yılında ülkemizde yaşanan terör olayları nedeniyle program tamamen iptal edilmiştir. Şenlik, 27. “Uluslararası Dereli Kümbet Kültür ve Sanat Festivali” adıyla en son 22-23 Temmuz 2017 tarihlerinde düzenlenmiştir.

Çok eski tarihlerden beri şenlik ayı olarak bilinen temmuz, özellikle yayla turizmi amaçlı hazırlanan şenliklerle yeniden eski günlerine dönmüştür. Kümbet, Bektaş, Kazıkbeli, Sisdağı gibi yaylalarda düzenlenen şenlikler, yöre insanı için hem dinlenme ve eğlenme hem de ürettikleri ürünleri satarak ekonomik gelir elde ettikleri bir pazar alanı olma özelliğini taşımaktadır. Giresun yaylalarında yapılan bu atılım, komşu iller tarafından örnek alınmış ve genel anlamda bugün kutlanmaya başlanan Karadeniz Yayla Şenlikleri ortaya çıkmıştır. Kümbet yaylasından başka Giresun’da düzenlenen yayla şenliklerinden bazıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Giresun Yayla Şenlikleri			
1	Kümbet Yayla Şenliği	Dereli	Temmuzun ikinci haftası
2	Ağaçbaşı Yayla Şenliği	Dereli	Temmuzun ikinci haftası
3	Bektaş Yayla Şenliği	Dereli	Temmuzun son haftası
4	Sağrak Gölü Yayla Şenliği	Dereli	Temmuzun üçüncü haftası
5	Karaovacık Yayla Şenliği	Espiye	Temmuzun ikinci haftası
6	Paşakonağı Yayla Şenliği	Bulancak	Temmuzun ikinci haftası
7	Buları Yayla Şenliği	Yağlıdere	Temmuzun ikinci haftası
8	Çıkrık Kapı Yayla Şenliği	Yağlıdere	Temmuzun üçüncü haftası
9	Günlük Yayla Şenliği	Yağlıdere	Temmuzun son haftası
10	Çiriş Düzü Yayla Şenliği	Piraziz	Temmuzun ilk haftası
11	Yaşmaklı Ağaçbaşı Yaylası Otçu Göçü Şenliği	Doğankent	Temmuzun son haftası
12	Dikme Taş Yayla Şenliği	Şebinkarahisar	Temmuzun ilk haftası

Şekil 15: Giresun’da düzenlenen bazı şenliklerin takvimi

Karadeniz'in engin coğrafyasında pek çok yaylada şenlik düzenlenmeye başlanması, havanın sisli ve yağmurlu geçmesi gibi nedenlere bağlı olarak kimi zaman Kümbet şenliklerde katılım oranı düşük olmuştur. Ancak ilin nüfus potansiyeli göz önünde bulundurulduğunda her yıl temmuz ayının ikinci haftası düzenlenen Kümbet Yayla Şenlikleri ortalama 20 bin kişinin katıldığı bir etkinlik konumundadır.

Günümüzde "... yayla otçusu, otçu göçü yayla şenliği, geleneksel yayla şenliği veya son yıllarda ... yayla festivali" gibi adlar etrafında düzenlenen şenliklerin tarihsel ve geleneksel boyutunun birleştiği görülmektedir. Burada değinilmesi gereken bir başka konu da otçu veya otçu göçü kavramlarının şenliği ve eğlenceyi çağrıştırmasıdır. Bundan dolayıdır ki otçu göçü geleneği yayla şenlikleriyle isim olarak bir birleşime gitmiştir.

Eğlencenin zamanı, mekânı, şekli, katılımcı türü ve sayısı pazar alanları gibi ortak unsurlar barındırmaktadır. Bu iki olgunun ayrılan yönü ise otçu göçünün yaşamın doğal seyrinde gerçekleşen bir faaliyetken yayla şenlikleri, otçu göçü geleneğini yaşatma amacına ek olarak yaylaları turizme açma fikriyle kurgulanmış bir eğlencedir. Ayrıca otçu göçünde halk bizzat düzenleyici konumunda yer alırken şenliklerde ise belediyeler, kaymakamlık, valilik ve sivil toplum kuruluşları düzenleyici konumunda yer almaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

GİRESUN YAYLA ŞENLİKLERİNİN YAPISI

Giresun yöresinde iç-dış turizm ile kültürel dokunun en önemli unsurlarından birisi olan yayla şenlikleri, takvimsel olarak yılın belli bir gününde, herkesin katılımına açık olarak, törensel birlikteliği ve dayanışmayı sağlayan, müzik-dans ve çeşitli etkinliklerin bir araya getirilmesiyle çeşitli gösterilerin sergilendiği, geniş bozkır alanında icra edilen geleneksel eğlencelerdir. Yayla şenlikleri, katılımcıların karşılıklı veya el ele oynadığı karşılama ve horonlar, söylenen türküler, çalınan davul-zurna, kemençeler ve diğer çalgılarla kültürel örüntüsü zengin bir buluşmadır (Dönmez ve Hamzaçebi, 2007, s. 220).

Şenlik, anlık veya kısa süreli olmak kaydıyla “zamana bağlı” olayların bir araya getirildiği tarihi, coğrafi, siyasal, ekonomik, sanatsal ve kültürel bir formdur. Katılımcı, yaşadığı deneyimi zamana bağlı olarak hissetmektedir; dolayısıyla ilerleyen bir zaman diliminde aynı deneyimin “birebir aynısının” tekrarlanması söz konusu değildir. Dolayısıyla sözlü kültür geleneği, her performansı diğerinden ayıran, eşsiz ve biricik kılan özellikleri kendi bünyesinde taşımaktadır (Coşkun Elçi, 2011, s. 130).

Folklorun ‘*sözlü olma, geleneğe bağlılık, çeşitlenme, anonimlik ve kalıplaşma*’ özellikleri, aslında folkloru tanımlamaya kapı aralamasının yanı sıra, yapılacak çözümlemelerde temel referans noktalarını teşkil etmektedir. Folklor unsurlarının nesiller arası aktarımında sözlü iletişimin etkinliği folkloru sözlü olma özelliğini kazandırmaktadır. Ortaya çıkan folklorik ürünün belli bir yapı çevresinde çeşitli tekrarlar sonucunda bir geleneğe dönüşümü ve buna bağlı olarak sürdürülmesi folklorun geleneğe bağlanmasını sağlar. Belli bir çıkış noktasına ve geleneğe bağlanan folklorik unsurların, her icra ve performanstan kaynaklı farklılıklar içermesi, varyantların oluşması, çeşitlenmeyi ve zenginliği sağlar. Aradan geçen zamana bağlı olarak ilk icracıların unutulması sonucunda folklor anonimleşir ve icradan kazanılan ortak özelliklerle belli formlarda kalıplaşır (Yıldırım, 1998, s. 68-69).

Gelenek, bir kültürde varlığı kesin olarak bilinen ve nesiller arasında geçmişten günümüze sözlü aktarım, yazı veya çeşitli elektronik vasıtalar aracılığıyla aktarımı sağlanan alışkanlıkların ve normların toplamıdır. Gelenekler ait oldukları kültürel çevrelerde ortak bir ruh, sağlam bir örgü (kalıp) meydana getirerek kültürel süreklilik sağlar (Nirun ve Özönder, 1990, s. 262). Kültürün içerisinde teşekkül eden bir unsur,

gelenek olarak tanımlama eğilimi ve böyle bir ihtiyacın doğması veya gelenekselleştirme, geçmişte konuyla ilgili yapılan çalışmaların en çok vurguladığı konulardandır; ama pek çok çalışmada geleneğin çözümlenmesi veya “neden gelenek olarak tanımlandığı” hususu bir açıklama yapılmaksızın geçirilmiştir.

Yapısal çözümleme geçmişte daha ziyade metin merkezli çalışmalarda halk edebiyatı ürünlerine uygulanan bir çözümleme yaklaşımıdır. Efsaneleri, masalları, destanları ve halk hikâyesini yapısal açıdan inceleyen çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bağlam merkezli kuramlar ise folklor ürünlerini icra olunan çevrede bir gösterim olarak ele almaktadır. Sanatçının, oyuncunun, anlatıcının icrası, kendi bağlamsal çerçevesinde biricik ve eşsizdir. İcrada metin sadece bir unsurdur; metnin⁶³ olduğu bağlamsal çerçeve metin kadar önemlidir.

Halkbilimi araştırmalarının kuramsal geçmişi göz önüne alındığında yaklaşık iki yüzyıllık genç bir bilim dalının birbirinden çok farklı çözümleme yöntemlerine sahip olduğu görülmektedir. Performans teori yaklaşımı da son dönem halkbilimi araştırmacılarının en çok kullandıkları analiz yöntemlerinden bir tanesidir. B. Malinowski tarafından geliştirilen işlevselcilik, bir ürünün parçalarıyla değil bir bütün olarak yorumlanmasını ön görmüştür. Malinowski'nin günümüz folklor yaklaşımı için halen önemini koruyan, “*metin son derece önemlidir; ancak bağlama dayanmayan metin ölüdür*” (1998, s. 107) şeklindeki yaklaşımı, performans teori için çok önemli bir basamak teşkil etmiştir.

Halkın ilkel, cahil, köylü, gibi tanımlarının artık geçersizliği ve en azından ortak bir faktörü (meslek, dil, din, gelenek vb.) paylaşan, teorik olarak en az iki kişiden oluşan insan grubu (Dundes, 2006, s. 19) şeklindeki tanımlamasından hareket edildiğinde folkloru icra eden bu grubun paylaştığı ortak faktörün bağlayıcı oluşu ve birbirine aidiyetin önemi ortaya çıkar. Folklorik bir hareketin olması için hem performansı sergileyen sanatçı hem de performansın izleyicisi veya performansla çeşitli şekillerde eşlik edenler aynı grubun üyesi ve parçası olmak zorundadır (Ben-Amos, 2006, s. 51).

Ben Amos'a göre folklorun tanımları da “*bir masalın versiyonları kadar birbirinden farklı*” (2006, s. 37) özellikler göstermektedir. Söz konusu tanımların ürün veya gelenek merkezli ve/ya özelliklerin sınıflandırılmasına dayalı olarak yapıldığı görülür. Bu bağlamda, tür merkezli oluşan tanımlar, folklorun sadece bir yönüne veya nesnesine

⁶³ Burada metin sözcüğü sözlü şiirden el sanatına kadar bütün folklorik ürünleri nitelemektedir.

bağlı olarak teşekkül eden bir ürünün, belli bir kalıp içerisine sokulması ve “*folklorun bu ürüne benzeyip benzememesi açısından tanımlanması*” gibi sınırlandırmalar neticesinde, gelenekçilik esaslı folklor tanımları doğmuştur.

Bu, esasında doğru kapının yanlış anahtarla açılmaya çalışılmasından başka bir şey değildir. Bu bağlamda, yine Amos’un folkloru herhangi bir zamanda meydana gelen, yaratıcılık ve estetik kaygıyı da içine alan artistik bir aksiyon (2006, s. 47) olarak tanımlaması hem daha kapsayıcı hem de daha işlevseldir. Dolayısıyla gerek Dundes’in ortak bir faktörü paylaşma esasına dayanan herhangi bir grup (2006, s. 19) şeklindeki halk tanımlaması; gerek Amos’un folkloru “*küçük gruplarda artistik iletişim şekli*” (2006: 52) olarak gören açıklaması, günümüzde yapılacak çözümlemeler açısından daha kapsayıcı bir bakış açısının ürünüdür. Halkbiliminde önemli kavramlardan birisi olan ‘icra’ ile sadece hikâye veya müzik performansları anlaşılmamalıdır. Kişi veya gruplar tarafından yapılan ve artistik değer taşıyan *bütün uygulamalar* icra/yaratma kavramı içerisinde değerlendirilmektedir.

Bir olguyu gelenek olarak kabul edip, çalışmayı bu perspektifte sürdürmek folklorun süreç olduğu gerçeğini inkâr etmek anlamına gelir. Araştırmacıların “gelenek avcılığı” merkezli yaptıkları çalışmalarda, gözden kaçırdıkları nokta, inceledikleri kültüre ait unsurların bir yaşantının ve yaşam tarzının dışavurumları yani folklorik ürünleri olduğu gerçeğidir. Ayrıca gelenek avcılarının grup ve topluluklara ait folkloru, özel olarak üretilen bir gelenek icrası olarak görememeleri, onu ortaya çıkaran yaşantıyı, çevresel şartları, zaman ve mekân unsurlarını yani teorik anlamda bağlamsal çerçeveyi (kültürel bağlamı) inkâr etmek anlamına gelir ve bunu da geleneği kendi kültürel örüntüsünden çıkarmak suretiyle müzelik veya sergilik bir fenomene dönüştürmek şeklinde değerlendirmek mümkündür.

Gelenek merkezli çalışmak ayrıca bir geleneğin merkezinde oluşmaları ve oluşmayanları sınıflandırmayı, dolayısıyla bağlama müdahale etmeyi gerektirir. Gelenek kavramı zihindeki anlamıyla *tarihsellik, orijinallik, otantiklik, bağlantılı olma, miras, köken* gibi anahtar kelimeleri çağrıştırmaktadır. Gelenek merkezli çözümlemelerin tikanıklığı söz konusu bakış açısından kaynaklanmaktadır. Çünkü geleneğin “eskiye ait olanlar” şeklindeki belirtilen yorumu, onu günümüzle bağdaştırmayı neredeyse imkânsız kılmaktadır. Hâlbuki folklorun küçük gruplarda artistik iletişim olarak tanımlanmasından (Ben-Amos, 2006, s. 52) sonra, folklorun sadece bir unsuru olan geleneğin/gelenekselliğin içinde bulunan zaman dilimiyle

bağlantısının koparılması neredeyse imkânsız hâle gelmiştir. Çünkü sözlü kültür özellikleri ön planda olan, canlı gösterim veya sosyal olay olarak değerlendirilen bir folklor ürünü, ‘gelenek’, ‘anlatıcı’, ‘dinleyici çevresi’, ‘metin’ ve ‘müzik’ unsurlarının toplamından meydana gelmektedir (Görkem, 1998, s. 108). H. Glassie’nin de işaret ettiği gibi sanatsal bir performans başkaları tarafından duyumsanabilen bir ürün şeklinde ortaya konulduğu için, bunun artistik bir iletişim türü olarak tanımlanması gerekmektedir (2002, s. 6).

Folklor dinamik bir yapıya sahiptir; folklorun dinamik olma özelliği, pek çok değişkene bağlı olarak yapısal ve işlevsel açıdan analiz edilmesini gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla folklorun bağlamının çözümlenmesi, günümüz halkbilimi araştırmalarının temel prensipleri arasında yer almaktadır. Alan Dundes’in “*doku, metin ve konteks*”ten (2006a, s. 58-77) oluşan bakış açısı önemlidir. Çünkü bağlamsal bir çerçevede yola çıkan araştırmacı folklorik bir malzemenin sadece metnin kaydıyla yetinmemelidir; araştırmacı, metni ortaya çıkaran sosyal çevreyi, metnin dilsel özelliklerini dinlemeli, gözlemlemeli ve değerlendirmelidir.

Folklorun geleneksellik karakteri araştırmacılar tarafından dikte edilen, retorikle ilgili bir durum, analitik bir yapıdır ve kültürel bir gerçeklik değildir. Dolayısıyla kendi bağlamında bir folklor tanımı, gelenek ölçütünü bir koşul olarak görmemektedir. Dahası bazı gelenekler folklordur ama folklorun hepsi geleneksel değildir (Ben-Amos, 2006, s. 53). Dolayısıyla halkbilimi ürünlerinin saha dışından getirilen ölçütlere göre tanımlanmaya ve çözümlenmeye çalışılması başarısızlığa mahkûmdur. Çünkü kendisi bir süreç olan folklor unsurlarının icra edildiği ve aktarıldığı ortamda bulunmak ve detayları gözlemlemek tanımlama ve çözümleme girişimlerinde önemli bir gerekliliktir (Dundes, 2006a, s. 58).

Şenlik, şölen, festival vb. eğlence türleri yapısal açıdan çok katmanlı özellikler göstermektedir. Geçmişte yapılan çalışmalar incelendiğinde herhangi bir eğlence kutlamasının tanımlanması sürecinde “eğlencenin içeriğine” yönelik açıklamaların yapıldığı görülmektedir. Bu bağlamda aynı ülke sınırlarında düzenlenen bir hasat şenliğinin yapısal özellikleriyle bir bahar şenliğinin veya bir mezuniyet balosunun yapısal özellikleri her şeyden önce mekân, zaman dilimi, katılımcılar, icra edilen müzik, halk oyunları ve diğer geleneksel etkinlikler açısından farklılıklar gösterecektir. Dolayısıyla bir etkinliğin yapısı o etkinliğin kişiliğini oluşturur. Herhangi bir yöreyi eğlencelik kutlamalar açısından ayırıcı kılan özellikler de esasında şenliğin veya

festivalin yapısını oluşturmaktadır. Bu bağlamda yayla şenliklerinin yapısal çözümlemesinin yapılması, diğer şenlik ve festivallere bezeyen veya ayırışan yönlerinin görülmesi açısından son derece önemlidir. Tezin bu bölümünde Giresun Kümbet yaylasında 1989-1998 yılları arasında düzenlenen ilk on yayla şenliğinin ve günümüz canlı icralarının sağladığı verilerden hareketle yapısal çözümleme yapılmıştır. Yayla şenliklerinin yapısal açıdan incelenmesinde Nebi Özdemir'in *Cumhuriyet Dönemi Türk Eğlence Kültürü* adlı çalışmasında hazırladığı yapısal çözümleme modeli kullanılmıştır.

3.1. ADLANDIRMA

Adlandırma bir çeşit tanımlamadır; yeryüzünde her nesne ve canlı diğerlerinden ayırt edilmek amacıyla çok çeşitli isimlere sahiptir. Türk halk eğlencelerinin adlandırılmasında birçok etken rol oynamaktadır. Bunlardan bazıları yemek, mekân, zaman, inanç, katılımcı, sohbet, tarımsal faaliyet, ürün, topluluk, el sanatları, halk oyunları, yaşantı, tarih, etnik köken, ekonomik amaçlar, turizm vb. şeklinde sıralanabilir (Özdemir, 2005, s. 81). Giresun yayla şenliklerinin adlandırılmasında Türkün kadim yaylacılık gelenekleri etkili olmuştur. Ancak adlandırmada kültür değişimleri önemli rol oynamıştır.

Kültürel unsurlar birçok nedene bağlı sürekli değişime açıktır; hepsi aynı anda ve aynı şekilde değişmez. Kültür değişmesinde bazı kısımlar değişirken bazıları değişmeyebilir (Turhan, 1969, s. 26). Kültür değişmesi bir kültürden bir başka kültüre geçişler ve dönüşümler şeklinde yaşanabileceği gibi kültürün zamana, mekâna ve coğrafyaya göre kendiliğinde değişimi de mümkündür. Mümtaz Turhan, kültür değişmelerini, serbest ve mecburi olarak iki kategoride incelemiştir (1969, s. 60). Serbest veya mecburi kültür değişmelerinin olumlu ve olumsuz yönde “etkilenmeye bağlı” olmak üzere iki farklı düzeyde gerçekleşmesi mümkündür. Ancak kültür değişmesi için kişi, grup, toplum, kültür, medeniyet gibi, kişi ve olguların birebir temas sağlamasına gerek duyulmamaktadır. Nitekim günümüzde kültür değişmelerinde etkili olan temel araçlardan televizyon, bilgisayar, telefon gibi internete erişim imkânı veren cihazlar, doğrudan temasa ihtiyaç bırakmamaktadır. Bu elektronik araçlar sayesinde farklı coğrafya ve medeniyetten insanlar anlık olarak birbirlerine yaklaşmakta ve farklı kültürlerin birbirini takibi kolaylaşmaktadır. Ancak eski dönemlerde kültür değişimleri M. Turhan'ın belirttiği gibi sadece tüccarların faaliyetleriyle sınırlıydı (1969, s. 61-62).

Bunun dışında seyyahlar, farklı nedenlere bağlı olarak gerçekleşen göçler de kültürlerin yayılmasında ve değişiminde rol oynayan etkenler arasında gösterilebilir. Matbaanın icadıyla birlikte, basılı yayınlardan kitap, dergi, gazete, elektronik araçlardan radyo, toplumlar ve medeniyetler arasında kültürel etkileşim ve değişimin artmasını sağlamıştır. Ancak geçmişte yaşanan değişimin boyutu ve yönünün içinde bulunduğumuz zaman dilimiyle kıyaslanması mümkün değildir.

Günümüzde kara, demir, deniz ve hava yollarından yararlanmanın kolaylaşması genel anlamda dışarıyla temas olanaklarını arttırmıştır. Bunun yanında uluslararası radyo ve televizyon yayınları, filmler, gazete ve dergiler, elektronik reklâmlar, trend, moda, fikir akımları, ideolojiler ve diğer tüketim amaç ve araçları, “belirli yön ve doğrultularda” insanların sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamını “değiştiren”, “şekillendiren” veya “yeniden yaratan” etkenlerdir. Dünya genelinde kültürel ekonomik bir alana dönüşen futbol, voleybol, hentbol, golf gibi spor türleri, yoga, pilates gibi modern gevşeme ve rahatlama seansları, pop, rock, metal, rap gibi endüstriyel müzik algısı, yaygınlaşan dil ve kültür aktarımı süreçleri, sanayileşme, bankacılık, uluslararası ekonomik ilişkiler, enflasyon, pazarlanan teknoloji ve dış siyasi baskılar, toplumların hayat tarzını, tutum ve değerlerini dolayısıyla kültürünü değiştirmektedir (Özakpınar, 2003, s. 10).

Teknolojik gelişmeler, yeni araç ve vasıtalar aracılığıyla kültürel gelişme ve değişimlerde önemli rol oynamaktadır. Teknolojik üretimler, kültürün ifade gücünün artmasını sağlamıştır. Gelişmiş enstrümanlar aracılığıyla müziğin kalitesi artmış, ses sistemleriyle müziğin yayıldığı alan genişlemiş, radyo, televizyon ve internet aracılığıyla müziğin pazarlanması kolaylaşmıştır. Teknolojinin gelişmiş üretim gücü insanlara kültür işlerine ayırabilecekleri boş zamanı arttırmıştır (Güngör, 1980, s. 23).

XXI. yüzyılda kültür değişmelerini analiz etmek, hangi kültürün hangi kültürden etkilendiğinin tespiti, kültürün asıl formunun ortaya konulabilmesiyle mümkün olmaktadır. Herhangi bir kültürel unsurun dünyanın farklı çevrelerine yayılmasıyla ilgili tespitlerde, yayılmanın nereden başladığı hususu önemli bir konudur. Benzer şekilde kültürel değişimin farklı medeniyet dairelerinde gerçekleşebileceği gibi aynı medeniyet dairesinde ve aynı topluluğun farklı coğrafyalardaki yerleşimlerinde de kültürel değişimlerin gerçekleştiği örnekler bulunmaktadır.

Kültür değişmeleri söz konusu olduğunda maddi unsurlar manevi unsurların alınmasında araç işlevi görmektedir. Birtakım teknolojik gelişmelere bağlı olarak maddi unsurlarda yaşanan değişimler, uygun zamanda manevi kültürün de değişmesine

katkıda bulunur (Güngör, 1980, s. 14). Buradan hareketle herhangi bir alanda bir kültür değişmesinin yaşanmasında “*fayda sağlama, itibar kazanma, yenilik arzusu ve alınan unsurun mevcut kültüre uyum sağlaması*” gibi pek çok etkenin rol oynadığı söylenebilir (Turhan, 1969, s. 72). Özetle kültür değişmesi “*sanattan ticarete, tatil yapma tarzından bayram ziyaretine, selâmlaşma tarzından ana-baba ve çocuk ilişkilerine, beslenme alışkanlıklarından hayat felsefesine kadar pek çok alanda tutum ve davranışları ahlâk kuralları, bilgi ve görgü*” (Özakpınar, 2003, s. 11) alanlarını kapsayan evrensel bir dinamiktir.

Türklerin bozkır coğrafyasında teşekkül eden kadim medeniyeti ve kültürü esnek bir yapı taşımaktadır. Türk gelenekleri her zaman yaşanan coğrafyanın ihtiyaçlarına ve imkânlarına göre değişime açık olmuştur. Bundan dolayı Türk toplumunda herhangi bir kültürel bağlamda işlevi biten ‘metin’⁶⁴ler değiştirilmekte, yenileştirilmekte veya yeniden düzenlenmekte ya da yeni ihtiyaç ve beklentilere cevap verecek şekilde yeniden yaratılmaktadır. Kültürel ödünçlemeler, değişimler, alıntılar ve taklitler, bazı durumlarda toplum hayatında yer alan özgün yaratıcılık ve süreklilik alanının önünü de açmaktadır. Dolayısıyla kültürel unsurlarda gerçekleşen yenileşme, değişim ve yeni terkiplerin üretilmesi hem yerel hem de evrensel bağlamda Türk medeniyeti tarihine bir süreklilik sağlamıştır (Yıldırım, 2000, s. 34-38).

Türkistan coğrafyasından Anadolu coğrafyasına göçen Çepni boyu mensupları, Giresun coğrafyasının Türkleşmesini sağlamışlardır. Yerleştikleri yerlerde kendi kadim kültürünü ve yaşantısını sürdürmeye devam etmişlerdir. Bozkırda gür otlaklar arasında sürdürülen konargöçer yaşantı kısmen de olsa terk edilerek yerleşik yaşama geçilmiştir. Zaten iskân siyaseti neticesinde Anadolu’ya gelen Türkmenlerin tamamına yakınının yerleşik düzene geçtiği söylenebilir. Yörükler gibi bazı gruplar, geleneksel yaşantılarını uzun bir süre devam ettirmişlerdir; ancak günümüzde yerleşik düzene geçmeyen Yörüklerin sayısının oldukça az olduğu söylenebilir.

Temeli hayvancılığa bağlı olan yaylak-kışlak esasına dayanan geleneksel Türk yaşantısı, bir Çepni yerleşim bölgesi olan Giresun vilayetinde yerleşik düzlemde tarımla

⁶⁴ Burada Yıldırım’ın kaydettiği metin sözcüğü yazı veya yazılı evrak anlamında kullanılmamıştır. Yıldırım ilgili çalışmasında kültürü her yönüyle bir metin olarak tanımlar: “Sözel ve yazılı ortam yaratıcılıkları içinde, her bağlamda <tefekkür, bilim, teknoloji, düzen ve yönetim, bediiyat ve edebiyat> insanın ürettiği <biçim, içerik ve anlam yükleyip herkes için anlaşılır, ifâde edilir duruma getirdiği nesneler> ürünler, birer ‘metin’ durumundadır. Malzemesi ne olur ise olsun, neyi nasıl ifâde ediyorlar ise etsinler, yaratılmış bu nesnelerin her biri toplum üyelerince anlaşılır, okunur ve anlatılabilir bir mahiyet <sabit bir biçim, bir içerik, bir anlam ve işlev> kazanmış ise, onlar, o toplumun hayatında muayyen bir ‘metin’ olmuşlar, demektir. Bu tür herhangi bir ‘metin’ sözel veya yazılı ortam ürünü olabilir”. Konuyla ilgili ayrıca bk. (Yıldırım, 2000, s. 37).

birbirini tamamlayan yaylacılık faaliyeti şeklinde sürdürülmüştür. Bu yaşıntıda yöre sakinleri hayvancılıkla ve tarımla uğraşanlar olmak üzere ikiye ayrılabilir. Aynı hane içerisinde her iki faaliyet kolu da sürdürülmektedir. Hane içerisinde çocuklar ve yaşlılar hayvanlarla birlikte yaylaya giderken genç ve yetişkinler tarımsal faaliyetleri sürdürmek için cenikte kalmaktadır. İşte böyle bir ortamda tarımsal faaliyetleri sürdüren genç ve yetişkinlerin yaylacılık faaliyetlerini ortaya çıkaran kültürel bağlam gelişmiştir. Burada geleneksel yaylacılığın tarımsal faaliyetleri sürdüren gruplar arasında aldığı sentez yapı otçu göçüdür⁶⁵.

Yörede Çepni bayramı olarak da bilinen otçu göçü, tarımsal faaliyetleri sürdüren kişi ve grupların bir veya iki haftalık yaylacılık faaliyetlerini kapsamaktadır. Otçular, büyük gruplar halinde yol boyu çeşitli eğlenceler düzenleyerek yaylaya ulaşırlar. Şenliğe de adını veren büyük eğlence yayla sakinlerinin de katılımıyla merkezi yaylalarda (Kümbet, Bektaş, Karaovacık, Kazıkbeli, Sisdağı vb.) kır pazarlarının kurulduğu günde Otçu Göçü Şenlikleri adıyla gerçekleşir. Günümüzde şenlik, festival, vb. adı altında Giresun yaylalarında düzenlenen şenliklerin kaynağı geçmişte icra edilen otçu göçü törenleri ve şenlikleridir.

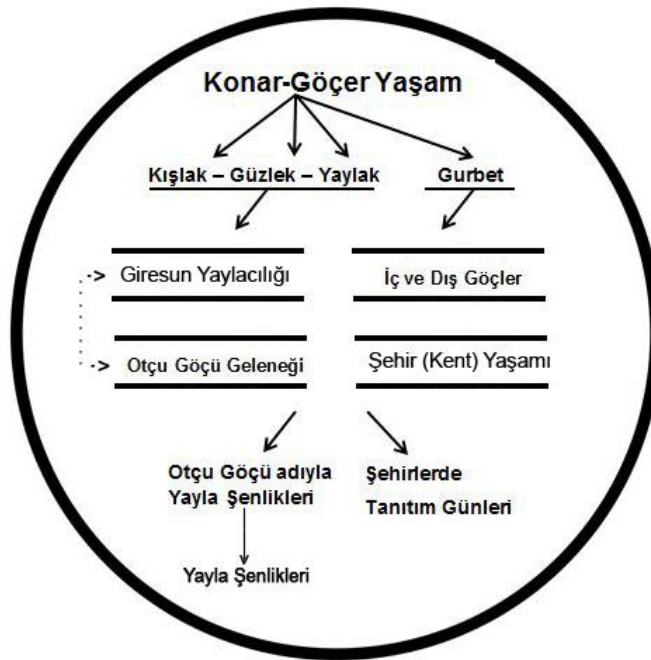
Bir kültürde ortaya çıkan geleneklerin temel sorunu hiçbir zaman ayakta kalabilmek olmamıştır. Gelenek için asıl önemli olgu yaşanan değişimler karşısında kalitenin korunmasıdır (Glassie, 1993, s. 49). Yaylacılık geleneğinde yaşanan değişimler, yaylanın kültürel bağlamında teşekkül eden birçok geleneği de etkilemiştir. Yayla bayramlarından olan yün kırma ve koç katımı, hayvancılık ve yaylacılığa olan ilginin azalmasıyla eski doğal dokusunu kaybetmiş ve sıradanlaşmıştır. Yine tarım ve hayvancılığın bağlamsal çevresinin ortaya çıkardığı otçu göçü geleneğinin de ulaşım imkânlarıyla birlikte hem yapısal hem de işlevsel açıdan eski görkemli yapısını kaybettiği sıklıkla dile getirilmiştir. Özellikle köyden kente göçle birlikte yörede kırsal nüfusunun kayda değer biçimde azalması yaylacılık faaliyetlerinin sürdürülmesini olumsuz yönde etkilemiştir. Geçmişte yaşanan yayla göçleri azalmış, zamanla otçu göçleri de sadece yayla pazarlarına dönüşmüştür.

Yayla şenlikleri adlandırması ise Giresunlu gurbetçilerin İstanbul'da Giresun Dergisi adlı yayın çevresinde örgütlenmeleri ile ilki 1988 yılında Sıla Haftası Otçu Göçü Şenlikleri adıyla düzenlenmiştir. Bu girişimin beklenilenin üstünde ses getirmesi neticesinde 1989 yılında Giresun Kümbet yaylasında ilk yayla şenliği düzenlenmiştir.

⁶⁵ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bu çalışmanın ikinci bölümünde otçu göçü başlığını inceleyiniz.

Özetle Giresun Dergisi öncülüğünde otçu şenliklerinin yaşatılması düşüncesi, 1990'lı yılların başlarında Giresun yaylalarının turizme açılması amacıyla, yayla şenlikleri adıyla toplumsal yaşamdaki yerini almıştır. Daha sonra şenliklerin turizm politikası gereği kapsamı genişlemiş ve başta uluslararası bir boyuta taşınması için "Uluslararası Dereli Kümbet Kültür ve Sanat Festivali" adıyla düzenlenmeye başlanmıştır.

Başlangıçta köyden kente göçü önleme amacı da taşıyan şenliklerin aradan geçen zamanla birlikte kent çevrelerinde kendine yer edindiği görülmüştür. Göçü tersine döndürme girişimlerinin büyük oranda başarısız olması, kırsalın kültürel belleğinin kente taşınması sürecini daha da hızlandırmıştır. Dolayısıyla yerel kültürün kentte kültürel ekonomik açılardan işlenmesi ve yerelden göçenlerin beklentilerini karşılaması ihtiyacı hissedilmiştir. Bu doğrultuda gerçekleşen sinema, edebiyat, müzik vb. gibi yapımların daha başarılı olduğu söylenebilir. Burada özellikle dikkat çekilmesi gereken son yıllarda, yerelin kültürel açıdan tanıtılmasına öncülük eden "... Günleri" imgesinden hareketle, "kutlama" "tanıtım", "dayanışma", "yardımlaşma" faaliyetleri aslında yerelin beklentisinden ziyade kentlinin gelenek özlemine yönelik bir çalışmanın ürünüdür.

Şekil 16: Yaylak kışlak geleneğinden kent tanıtım günlerine

Giresun bölgesinden çeşitli nedenlerle yapılan göçler neticesinde büyükşehirlere veya yurt dışına yapılan yerleşimlerde, toplulukların, grupların hatta bireylerin kültürel belleklerini geliştiren coğrafyaya, onlara kişilik kazandıran ve onları kimlik sahibi yapan geleneklere karşı daima özlem içerisinde oldukları gözlenmiştir. Özellikle kırsal

yaşamın önemli bir unsuru olan yaylacılığı ve yaylacılığa bağlı olan gelenekleri yaşatma girişimlerinin -önceki bölümlerde ortaya konulduğu gibi- modern anlamda ritüel mekânda yayla şenliklerini ortaya çıkardığı veya kentin yayla şenlikleri olan yeni modeller ürettiği görülmektedir.

Mevcut haliyle köken havzalarında bir yaşam tarzı olarak ortaya çıkan, zamanla gelişen ve değişen konargöçerlik, günümüz şartları bağlamında modernleşmenin kısacasında asıl anlamını kaybetmiş, bazı kültürel değerlerinin farklı bağlamsal icra ve gelenekler bünyesinde yaşatıldığı yeni bir model veya modeller ortaya çıkarmıştır. Şehirlerde ekonomik amaçla veya sıra özlemiyle düzenlenen yayla başlıklı etkinlikler ve tanıtım günleri bunlar arasında yer almaktadır.

Esasında konargöçerliğin kültürel zemininde teşekkül eden otçu göçü geleneği ile yayla şenlikleri ilişkisinin modernleşme bağlamında okunması ve son tahlilde literatüre dâhil edilen festivalization (festivalleştirme) kavramının bu bağlamda kent folkloru ve özellikle hemşeri derneklerinin katkılarıyla düzenlenen “tanıtım, dayanışma, yardımlaşma” ve esasında ‘yaşatma’ amaçları üzerinden ele alınması, “Giresun günleri, Giresun Tanıtım Günleri...” vb. hangi adla anılırsa anılsın kentin eğlence bağlamlarını ortaya çıkarmıştır.

Fotoğraf 45 Giresun Günleri afişi, (İnternet Arşivi, 2016).

Köyden kente göç, kültürel belleğin taşınması sürecini beraberinde getirmiştir. Özellikle yayla şenlikleri göçlerle birlikte hem yurt içinde hem de yurt dışında kent belleğinde temsil edilmeye başlamıştır. Yöreden Bursa, “*Otçu Göçü Yayla Festivali*”, Manisa, “*Sis Dağı Yayla Şenliği*” İstanbul, “*Kaymakdonduran Yayla Şenliği*” (Beykoz), Kocaeli “*Otçu Göçü ve Bahar Şenliği*” (Gebze) gibi illere göç eden vatandaşların dernekler vasıtasıyla bir araya gelerek düzenledikleri çeşitli şenlikler vardır. Yine yurt dışına göç eden Giresun kökenli gurbetçilerin dernekler vasıtasıyla düzenledikleri şenlikler dikkat çekicidir. Almanya’da “*NRW Karadenizliler Yayla Şenliği*”, “*Yurt Dışında Giresun Derneği Karadeniz Yayla Şenliği*” ve Amerika’da “*Geleneksel Otçu Göçü Yayla Şenliği*”, “*Geleneksel Müzik ve Kültür Şöleni*” bunlar arasında gösterilebilir. Bunun dışında günümüzde kentlinin buluşma mekânları arasında gösterilen siyasi miting alanları, belli günlerde düzenlenen toplu katılıma açık dayanışma, yardımlaşma, tanıtım vb. amaçlarla düzenlenen “... Günleri” tarzında özel etkinlikler vasıtasıyla kırsalın tanıtıldığı, pazarlandığı kültürel ekonomik özellikler kazanmıştır. Burada düzenlenen tanıtım etkinlikleri içerik olarak çözümlendiğinde, oluşturulan bu yeni kent eğlencesinin de kentin yayla şenlikleri olduğu sonucuna rahatlıkla ulaşılabilir.

Kentlerde düzenlenen tanıtım günleri, ... günleri, ...anma günleri, fuar, festival, sergi, gibi adlar etrafında örgütlenen kutlamalar esasında kırsaldaki insanların davetiye, afiş, ilan, reklâm unsurlarından yararlanılarak kente davet edilmesi sürecini de başlatmıştır. Buradaki girişim, kentteki insanları, kentin özel olarak tasarlanan (Feshane, Yenikapı, Atatürk Kültür Merkezi gibi) bir yerinde, “gelenekleri icra etmek” üzere bir veya birkaç günlük süreyle bir araya getiren kentin kültürel organizasyonlardır. Söz konusu fuar, sergi, tanıtım günleri vb. çalışmalar esasında kültür endüstrisi oluşturma girişimleridir. Bütüncül olarak okunduğunda söz konusu oluşumlar, yayla şenlikleri ve adlandırma olgusu süreçlerine dâhil olmaktadır. Gelenekteki haliyle otçu göçü, programlanmış eğlencede yayla şenlikleri, kültür sanat festivalleri, tanıtım günleri şeklinde değerlendirilmektedir.

3.2. ZAMAN VE SÜRE

Türk halk eğlencelerinin yapısal unsurlarından birisi de zaman ve süredir. Zaman eğlencenin düzenleneceği takvimde belirlenen ayı, haftayı, günü göstermektedir. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı her yıl aynı tarihte kutlanmaktadır. Süre olgusu ise takvimsel olarak belirlenen eğlencenin kaç gün veya hangi saat dilimleri

arasında düzenleneceği ile ilgili bir konudur. Eğlencenin zamanı ve süresi toplumsal yaşamı derinden etkileyen bir gelişme yaşanmadığı sürece değişmez. Dolayısıyla eğlencenin düzenleneceği ay, hafta, gün ve süre takvimde önceden işaretlenmiştir. Bazı eğlencelerde ise zaman ve süre bakımından bir sınırlandırmaya gidilmemiştir. Bu bağlamda Nebi Özdemir Türk halk eğlencelerini zamanı ve süreleri belirli, zamanı ve süreleri belirsiz eğlenceler olmak üzere iki kategoride çözümlemiştir. Zamanı ve süreleri belirli olan eğlenceler her yıl aynı zaman diliminde tekrar ederken, zamanı ve süreleri belli olmayan eğlenceler “eğlenmenin zamanı mı olur” kabulü gereği yıl içerisinde rasgele seçilen bir zaman diliminde icra edilir. Söz konusu eğlencelerin tekrarları aynı gün ve zaman diliminde gerçekleşmez (2005, s. 86-93).

Tarımsal aktiviteler veya hayvancılığın uygulaması şeklinde geleneğe bağlı olarak toplumsal katılımı icra edilen ritüel kutlamaların zamanı ve süresi çoğunlukla mevsimle ilgilidir. Yeni yılın başladığını haber veren Nevruz, baharın başladığını haber veren Hıdırellez veya Mayıs Yedisi gibi ritüel bayramlar önceden belirlenen zaman ve sürelerde icra olunur. Tarlaların ekimi veya hasat zamanı ya da yayla göçleri, yün kırma, koç katımı gibi etkinlikler genellikle halk takvimine göre toplumsal kabulle belirlenen ve uzun zamandan beri tekrar eden zaman diliminde gerçekleşir. Aslında halk takvimini ortaya çıkaran özelliklerden birisi de yılın belli döneminde toplumsal kabulle yapılan faaliyetlerdir. Bu durum Türk halk eğlencelerinin geleneğe bağlılığı ve kalıplaşması ile ilgili bir durumdur (Özdemir, 2005, s. 86-87).

Paul Connerton birçok kültürde şenliklerin belli bir tarihsel günde veya mitolojik bir geçmişte yer alan bir olayın anımsanmasını sağladığını söylemiştir. Bu zaman diliminin de çoğu kez bir anma günü şeklinde ortaya çıktığını belirtmiştir (2014, s. 78). Giresun yayla şenliklerini ortaya çıkaran tarihi kültürel zemin yaylacılık gelenekleri ve tarımsal faaliyetler bütünüdür. Türk kültüründe yer alan birçok şenlik, şölen ve eğlencenin tarım veya hayvancılığın bir uzantısı olarak yapılan faaliyetin kutlanması ve kutsanması şeklinde ortaya çıktığı bilinmektedir. Burada yapılan faaliyet kolunun ardından düzenlenen bu şenlikler, başta kutlama, sevinç göstergesi, bereket ritüeli, şükür amacını taşımaktadır. Bu eğlencelerin düzenleneceği zaman dilimi, mevsim, ay ve hafta olarak takvimde belirlenmiştir. Bazı dönemlerde hava şartları başta olmak üzere birçok nedene bağlı olarak birkaç günlük değişiklikler yaşanmaktadır. Söz konusu değişiklik eğlencenin mahiyetini etkileyecek düzeyde değildir.

Giresun yayla şenlikleri tarihi ve kültürel bağlamda otçu göçü törenlerine bağlanmaktadır. Bundan dolayı yayla şenliklerinin zaman ve süresi de otçu göçü geleneğin icra edildiği döneme göre ayarlanmıştır. Her yıl mayıs başında küçükbaş sürü sahiplerinin yayla göçü yaşanır. Yine mayıs ayında mısır tarlalarının ekimi yapılır. Mısırların ekiminden yaklaşık bir ay geçtikten sonra haziran başında, başka bir deyişle mısırlar 20-25 cm. yüksekliğe erişince ot kazma işlemi yapılır. Yörenin yağışlı iklim kuşağında olmasından dolayı, ot kazma işlemi yirmi gün veya bir ay sonra tekrarlanmaktadır; bu işlem haziran sonu ve temmuz başına denk düşmektedir. Ot kazma işlemi bittikten sonra temmuzun son haftasına kadar olan sürede cenikte yapacak iş kalmaz. Burada iki haftalık zaman dilimi, otçuların yaylaya göç ettikleri süredir. Dolayısıyla temmuzun birinci ve ikinci haftaları otçu göçünün icra edildiği zaman dilimidir⁶⁶.

Giresun yayla şenlikleri zaman ve süre açısından otçu göçü şenliklerinin icra edildiği temmuz ayında kutlanmaktadır. 1988 yılında sıla haftası olarak başlatılan şenlik geleneğinin ilki 13 Temmuz 1988 tarihinde Kazıkbeli yaylasında sonuncusu ise Kurban Bayramı nedeniyle 29 Temmuz 1988 tarihinde Kümbet yaylasında bir günlük programlar hazırlanarak kutlanmıştır. Bu girişimden sonra ilk programlı yayla şenliği için 23 Temmuz 1989 tarihi ön görülmüştür. Ancak havanın yağışlı olması nedeniyle şenlik 30 Temmuz 1989 tarihinde düzenlenmiştir. Toplumsal yaşamı etkileyen ani bir gelişme söz konusu olmadıkça şenlikler temmuz ayının ikinci veya üçüncü haftasını içine alan cumartesi ve pazar günleri iki günlük program akışıyla kutlanmaktadır. En son Kümbet şenliği, “Uluslararası Dereli Kümbet Kültür ve Sanat Festivali” adıyla temmuz ayının ramazana denk gelmesi nedeniyle 1-2 Ağustos 2015 tarihinde düzenlenmiştir. 2016 yılı şenlik programı gerek ülke genelinde gerek Giresun’da yaşanan çeşitli terör eylemleri nedeniyle resmi programla kutlanmamıştır. 2017 yılındaki şenlik ise normal zaman ve süre açısından otçu geleneğini sürdürerek program akışına göre 22-23 Temmuz 2017 tarihlerinde kutlanmıştır.

3.3. MEKÂN

Mekân, her şeyden önce, bir yerdir; bu yer somut veya soyut bir alan olabilir. Mekân insanlar tarafından belirlenen ve şekillendirilen bir yerdir. Her ne kadar insanlar

⁶⁶ Ayrıntılı bilgi için otçu göçü şenlikleri başlığını inceleyiniz.

tarafından yaratılmış olursa olsun mekân, insanların yaşantılarında iz bırakan, hatırlanan ve işaretlenen alanlardır. İnsanların yaşantılarını kurduğu mekânlar, hatıraların kurulduğu, yaşatıldığı ve aktarıldığı ortamlardır. Yer olgusu başlangıçların anlamlandırılmasında temel dayanak noktasıdır. Belleğin her zaman mekâna ihtiyacı olmuştur. Bireysel mekânlar yanında toplumsal mekânlar da vardır. Bir toplumu oluşturan çeşitli gruplar, belli mekânlarda kendilerine yaşam kurarlar (Assmann, 2001, s. 42-43). Grubun buradaki yaşama başlangıç hikâyesi, zamanla farklı türlerde bir ayin, anma, şölen vb. şeklinde yeniden hatırlanır, yaşanır ve yaratılır. Mekân, hikâyenin başlangıç noktasını oluşturur.

Türk kültüründe eğlencelerin düzenlendiği mekânlar genel anlamda kapalı ve açık olmak üzere iki kategoride incelenmektedir (Özdemir, 2005, s. 93). Toplumsal katılımı icra edilen büyük şenlik, şölen ve festivaller daha çok açık mekânlarda düzenlenmektedir. Düğün, nişan, sünnet, mezuniyet vb. gibi küçük ölçekli kutlamalar ise salon olarak da adlandırılan kapalı mekânlarda düzenlenmektedir. Eğlenceyi ortaya çıkaran şartlar, mekân seçimini belirlemektedir. Mekânın seçilmesinde konaklama, ulaşım, sunulan hizmetlere erişim vb. birçok unsur etkili olmaktadır.

Birçok yaylada düzenlenen şenliklerin mekânları, bir ormanın kenarı veya ortasındaki geniş alan, bir dağın yamacı veya zirvesi, bir bozkırın ortası, bir derenin kenarı şeklinde tespit edilebilir. Şenlik alanı tespit edilirken dikkate alınan en önemli unsur çok sayıda katılımcıyı ağırlayabilecek, geniş düzlüklerin bulunmasıdır. Ayrıca araba parkı, kır pazarlarının kurulması için ayrılan sergi alanı, şenliğin icra olacağı sahne alanı şenlik mekânını oluşturmaktadır. Şenlik alanında sahne genellikle genişçe bir yamacın dibindeki düzlüktür. Bu alan çoğunlukla görünüm itibarıyla doğal bir amfi tiyatroyu andırmaktadır. Kümbet, Karaovacık, Sisdağı, Kazıkbeli vb. yaylalarda şenlik alanı bu görünümündedir. Bazı yaylalarda ise şenlik alanı genişçe bir düzlüğün ortasıdır.

Şenliklerde alan seçimi neden önemlidir? Bir konuşma anında, bir metinde ya da başka bir bağlamsal çerçevede Basso'ya göre *“yalnızca yer adının bahsinin geçmesi bile bilinen bir hikâyeyi kısa ve öz bir biçimde anlatır”* (Connerton, 2014a, s. 20). Burada bir mekânın kendi tarihsel hikâyelerine ve insanların o mekânda geçirdikleri zamana, deneyim ve yaşantılara dikkat çekilmektedir; söz konusu olguların mekân koduyla kültürel belleğe yerleştirilmesi sonucu, zihinde zengin bir çağrışım alanı oluşmaktadır. Oğuz'a göre *“bir gün önce Akdeniz sahillerinde mayo ile denize girenin bir gün sonra Karadeniz yaylalarında geleneksel kıyafetleriyle horon tepmesi... kültürel mekânın*

kültürel tutumu belirlemesi bakımından önemlidir” (Oğuz, 2007, s. 32). Dolayısıyla mekân bağlamın önemli bir unsurudur ve bağlamda meydana gelen olayların temel belirleyicisidir.

Giresun yayla şenlikleri yaylacılık temelinde ortaya çıktığı için şenliğin alanı da yaylalardır. İlk şenliklerden itibaren Tertip Komitesi tarafından şenlik alanı düzenlenmiştir. Bir yamacın ağız kısmındaki düzlük sahne ve oyun/yarışma alanı olarak belirlenmiştir. Sahnenin sol tarafında protokol üyeleri için ayrılan oturma bölümü bulunmaktadır. Protokol üyelerinin arka tarafı ve sahneyi çevreleyen arka bölüm kır pazarlarının kurulduğu sergi alanını oluşturur. Oyun ve yarışma alanının tam karşısındaki yamaç izleyiciler için ayrılmıştır. Sahnenin sağ tarafından itibaren geniş alan, kır pazarlarının ve izleyicilerin arka kısmı otopark alanı olarak ayrılmıştır.

Şekil 17 Şenlik alanı çizimi

Kümbet yaylasında 1988 ve 1989 yıllarında düzenlenen ilk şenlikler için mekân olarak yayla içerisinde mesire alanı olan, etrafı ormanlarla çevrili Salon Çayırı tercih edilmiştir. Burası ortalama beş bin kişilik bir şenlik alanı olarak değerlendirilebilir. Ancak şenliğin beklenilenin üstünde ilgi görmesi, yani kapasiteyi kaldıramaması şenlik alanının değişmesine neden olmuştur. Bundan dolayı 1990 yılından itibaren günümüze değin Kümbet yaylasında düzenlenen şenlikler daha geniş bozkır alanına sahip Aymaç Mevkii mesire alanında kutlanmıştır.

Fotoğraf 46: Aymaç Mevkii Şenlik Alanı (Giresun Tanıtım Kitapçığı, t.y.)

Kümbet yaylasının önemli mesire alanlarından birisi olan Aymaç Mevkii, özellikle şenliklerin düzenlenmeye başlanmasıyla birlikte önemli bir yayla alanı olarak öne çıkmıştır. Geniş çam ormanları ve geniş bozkır alanı yönünden zengin olan Aymaç, Kümbet yayla merkezinin 2 km. kuzeybatısında yer almaktadır. Buraya ulaşan yollar asfalt ve betonla kaplanmıştır. Yaylada ziyaretçilerin su ihtiyaçlarını karşılayan çeşmeler, ayrıca orman için kaynak sular bulunmaktadır; yaylada yetersiz olmakla tuvaletler mevcuttur. Özellikle şenlik günleri tuvaletlerin ihtiyacı karşılama bakımından yetersiz olduğu söylenebilir. Ayrıca yaylada çöplerinin toplandığı bir alan mevcuttur. Aymaç mesire alanı, yılda sadece bir kez düzenlenen şenlikler dışında yaz mevsiminin gelmesiyle birlikte, her hafta sonu binlerce misafire gününbirlik piknik ve eğlence alanı olarak hizmet vermeye devam etmektedir.

3.4. EĞLENCE (YAYLA ŞENLİĞİ)

3.4.1. Hazırlık

Giresun yaylalarında düzenlenen şenliklerin hazırlıkları önceden belirlenen tertip veya düzenleme komitesi tarafından yürütülmektedir. Şenliklerin hazırlık boyutu, şenlik alanının seçilmesi, şenliğin tarihinin belirlenmesi, şenlik alanı ve ilgili güzergâh üzerinde alt-üst yapı eksiklerinin giderilmesi, şenlik günü ulaşım ve katılımcıların güvenliği için gerekli önlemlerin alınması, şenlik programının düzenlenmesi, şenliğe katılacak sanatçıların seçilmesi, şenlikle ilgili duyuruların yapılması vb. gibi birçok unsuru kapsamaktadır. Hazırlık bölümü daha çok planlamaların yapıldığı aşamadır (Özdemir, 2005, s. 115). *“İyi bir festivalin ortaya çıkışında inançlı ve heyecanlı insanların olduğunu gözden kaçırmamak gerekir”* (Ada, 2011, s. 21).

21. yüzyılda eğlence ihtiyacı büyük ölçüde yapay biçimli, ekonomik gerekçelerle kurgulanmış “şehir festivalleriyle ve tanıtım günleriyle” karşılanmaktadır. *“Bugün pek çok yerleşim birimi kendi öz değerlerini göstermek, dahası ekonomik katma değere dönüştürmek amacıyla festival, şenlik, fuar, panayır vb. etkinlikler düzenlemeye çalışmaktadır”* (Özdemir, 2012, s. 120).

Dünya genelinde büyük oranda bir tek tipleşme etkisi görülmektedir. Söz konusu durum küreselleşme kavramıyla açıklansa da insan yaşamı için ihmal edilmeyecek bir şekilde tüketim problemi ortaya çıkarmaktadır. İnsanlar, aynı tarz saç kesim ve boyama işlemleri, makyaj ve estetik ameliyatları, giyinme, yeme-içme, eğlenme, uyuma hatta cinsellik gibi ihtiyaçlarının bile benzer tüketim aktivitelerine bağlandığı tüketim kültüründe önceden “ekonomik bir kaygıyla” çizilen kalıplar içerisine hapsedilmiştir. Beş yıldızlı bir otelde balayı tatiline çıkmak, bayram ve yıllık izinleri Akdeniz ve Ege sahillerinde geçirmek, farklı milletlerden turistlerle benzer aktivitelere ortak olmak ve paylaşımda bulunmak küreselleşmenin bir başka boyutudur. Zengin tarihsel ve kültürel mirasa sahip ülkelerde, kentsel kalkınmanın temel dinamiğinin de tarih ve kültür olduğu unutulmamalıdır. Ancak kırsalın ve kültürünün her yönüyle kente taşınması da büyük bir tezat oluşturmaktadır. Günümüzde düzenlenen ve şehir hayatının önemli eğlencelik kutlamaları arasında yer alan tiyatro festivallerine tarihsel temel arayışı neticesinde köken itibarıyla Antik Yunanda düzenlenen şenliklere kadar götürüldüğü bir bağlamda Türk eğlence yaşamında yer alan ritüel kökenli kutlamaların ata yurdu kökenli olduğunun göz ardı edilmesi kültürel asimilasyonun bir başka örneğidir.

Büyük şehirlerde kurulan panayır alanları, kermesler, sergiler, tanıtım günleri vd. etkinlikler günümüz modern çağın kültürel ihtiyaçlarına cevap veren kültürel ekonomik alanlardır. Boratav da bu tür aktiviteleri, turizm endüstrisinin yarattığı bayramlar olarak değerlendirmektedir (2003, s. 273). Oluşum itibarıyla tarihi bir kökene, bir mit veya ritüele dayanmayan kent çevrelerinde ortaya çıkarılan kültürün ekonomik amaçlarla pazarlandığı eğlenceler, sadece belli bir şehre veya bölgeye ait olabileceği gibi çeşitli kültürlerin izlerini ve özelliklerini de barındırabilir. Müzik, halk oyunları, mutfak kültürü, giyim-kuşam, el sanatları, mimari, halk hekimliği vb. birçok kültürel unsur, kent çevrelerinde ziyaretçilerin ilgisine ve tüketimine sunulur. Dolayısıyla kent eğlenceleri kırsaldan göçle birlikte taşınan özellikler çevresinde yorumlandığında “*yerelliğin yok edildiği ve gelenekselin içinin boşaltıldığı*” (Özdemir, 2005, s. 30) yeni kültürel yaratımlar olarak değerlendirilebilir.

Köyün ve yaylanın geleneği kentin vitrinindeki yerini çoktan almıştır. Tanıtım günleri, eğlence yaşamı üzerinden kırsal gelenekleri şehir hayatına taşımıştır. Başta giyim-kuşam, mutfak kültürü, el sanatları, halk müziği, halk oyunları kentin ilgisine sunularak pazar alanı oluşturulmuştur. Yaylanın çimeninde icra edilen halk dansları, kentlerde düzenlenen şenliklerde kentin toplanma yerlerindeki beton zemine taşınmıştır. Yöresel kıyafetlerini giyinen Giresunlular, birkaç günlük etkinliklerde buluşurlar. Geleneksel beşikler, yayla göçlerinde olduğu gibi sırta alınıp İstanbul’un ünlü sokaklarında dolaştırılmıştır.

Tanıtım günleri protokol bakımından oldukça geniştir. Vali, kaymakam ve müdürler yanında tanıtım günleri, siyasiler içinde önemli bir fırsat alanıdır. Belediye başkanları, milletvekilleri varsa ilin temsilcisi bakanlar tanıtım günlerini kendileri için bir vitrin olarak görürler. İlçelerin temsilcileri, kurulan stantlarda yoğun bir tanıtım faaliyeti içerisinde. Afişlerdeki sloganlar yöresel imgelerdir. Giresun kültürünün büyükşehirlerle taşınması, yöresel söyleyişle fındık imgesinin buluşması sonucu ortaya çıkan “*Giresun Gabunu Girdi*” sloganıyla duyurulmuştur. Ayrıca “*Şimdi Giresun Zamanı, Giresun İstanbul’da, Giresun Ankara’da, Size Giresun Yeter, Misafirimiz Olun*” gibi sloganlar kullanılmaktadır. Etkinliğin meydanına Giresun mimarisinin bir ürünü olan “serenti” (mazi) kurulmaktadır. Düzenlenen etkinlikte konserler, paneller, kurumsal ve yöresel sergiler, kitap fuarları, yöresel mutfak, halk oyunları ve diğer kültürel içerikler sunulmaktadır.

Şenliğin hazırlık boyutunda önce il ve ilçe koordinasyon merkezlerinde belediye, kaymakamlık, valilik, sivil toplum örgütü temsilcilerinin katılımıyla toplantılar yapılır ve düzenlenecek şenlikler için çeşitli kararlar alınır. Bu kararlar, yerel gazete, radyo ve TV'lerle, pankartlarla, afişlerle halka duyurulur. Ünlü sanatçılar ve topluluklarla bağlantılar yapılır. Yaylada da şenliğin yapılacağı alanlara sahne ve ses düzenleri kurulur; halkın izleyeceği yerler belirlenir; alışveriş sergileri kurulur (Kaynak Kişi: Seyfullah Çiçek, 2016).

Yayla şenliklerinde hazırlık aşaması oldukça önemlidir. Günümüzde her ne kadar sadece müzik/konser işleviyle yaşatılmaya çalışılsa da şenliklerin temelinde köklü yaşantılar ve gelenekler bulunmaktadır. Tarım ve hayvancılığa bağlı çeşitli iş ve uygulamalar yayla şenliklerini ortaya çıkarmıştır. Söz konusu iş ve uygulamaların şenliklerin normal akışında kendine yer edinmesine dikkat edilmiştir. Ancak günümüzde düzenlenen şenliklerin hazırlık boyutu daha çok konser ve halk oyunları ile sınırlandırılmıştır (Kaynak Kişi: Uğur Bilgi, 2016).

Yayla şenliklerinin hazırlık aşamasında kültürel belleğe ait unsurların dikkate alınması gerekmektedir. Çünkü kültürel bellek, kültür turizmi için olmazsa olmazlar arasında yer almaktadır. *“Ülkelere, yörelere ve kentlere asıl rengini, kokusunu veren, dahası kimliğini ortaya koyan unsurlar, kültürel belleğe aittir. Yabancı bir yeri ziyaret edenler, öncelikle o yere ait müziği dinleyerek, dansı izleyerek, eğlencelere katılarak, yemekleri yiyerek, giysileri giyerek kültürü deneyimlemek isterler”* (Özdemir, 2012, s. 114). Bundan dolayı kültür turizminde *“buranın neyi meşhurdur?”* sorusunun cevabı aranmalıdır; bu soruya uygun cevap toplumsal ve kültürel bellekle verilmelidir. Turistin beklentisi kentsel, yöresel imgeleri öğrenmek ve mümkünse deneyimlemektir (Özdemir, 2012, s. 108). Bunun için somut olmayan kültürel mirasların tespiti (envanter çalışması) şehrin kültürel imge arayışlarına da cevap vereceği için kültür turizmine giden yolda en önemli basamaklardan bir tanesidir.

Giresun yayla şenlikleri için hazırlıklar mayıs ayından itibaren yapılmaya başlar. Öncelikle yaylaya ulaşan yol güzergâhında kış dolayısıyla oluşan hasarlar giderilir. Şenlik tertip veya düzenleme komitesinin hazırladığı şenlik programına göre gerekli çalışmalar yapılır. Şenliğin hangi günlerde düzenleneceği, yaylaya toplu ulaşımın nasıl sağlanacağı, resmi programın başlama saati, davet edilen sanatçıların sahneye çıkma sıraları, yayla etkinliklerinin düzenlemesi, katılımcıların en iyi şekilde ağırlanması bunlardan bazılarıdır. Başarılı bir şenlik organizasyonu için hazırlık, en önemli

aşamadır. Bir şenliğin hazırlık aşaması üzerinde yeterince çalışılmaması durumunda, şenlik günü program akışı başta olmak üzere şenliğin kutlanmasında birçok aksaklık yaşanması muhtemeldir.

Şenliklerde tüketicilerin her şeyden önce heyecan derleyicileri (Bauman, 2014, s. 96) olduğu göz önünde bulundurularak çalışmalar yapılır. Bu bağlamda şenlik hazırlıklarında en önemli unsurlardan birisi bütçedir. Şenliğin organizasyonunda komitenin elini güçlendiren şenlik havuzunda biriken paranın miktarıdır. Şenliğin bütçesi bakanlıklar, belediyeler, kaymakamlıklar, valilik, sivil toplum kuruluşları, muhtarlıklardan gelen kaynaklar yanında yaylada açılan sergi alanlarından sağlanan bağışlar, ağalık seçimi başta olmak üzere yayla etkinlikleri için toplanan yardımlardan oluşmaktadır. Şenliğin bütçesinde önemli kalemlerden birisi de reklâm ve sponsorluk sistemi oluşturmaktadır. Şenlik alanına reklâm afişlerinin asılabilmesi için düzenleme komitesince önceden belirlenen bir ücret talep edilmektedir. Yine bazı yiyecek-içecek firmalarının özel stand kurabilmeleri ve sponsor olabilmeleri de komitenin belirlediği ödemenin yapılmasıyla mümkün olmaktadır.

Şenliğin ön hazırlıklarının yapılmasından sonraki aşama programın duyurulmasıdır. Şenlik ve şölen gibi eğlence ortamlarına girişte davet önemli bir yer tutmaktadır. Davet edilen misafirler kutlamanın ruhuna uygun kıyafetleri giyinip gerekli hazırlıkları yapmakla mükelleftir. Yayla şenliklerine katılım için resmi davet uygulaması sadece protokol üyelerini kapsamaktadır. Yayla şenlikleri halkın kültürel etkinlikleri olmasına rağmen protokol katılımcıları (bakanlar, milletvekilleri, vali, kaymakam, askeriye ve emniyet mensupları, belediye başkanları, müdür ve yöneticiler vb.) mutlaka davet edilir; şenliğin diğer katılımcıları ise genel anlamda davetiyesiz (davetsiz değil) misafirlerdir. Yerelde düzenlenen şenlikler bu yönüyle öne çıkmaktadır. Çünkü şehir şenlikleri davet esasına dayanırken, yerelde düzenlenen şenlikler için davet gerekmez. Çünkü şenliklerin organizasyonu da katılımı da bizzat halkın girişimleriyle gerçekleşmektedir. Unutulmaması gereken katılımın ücretsiz olduğu yayla şenliklerde çoğunluk ve ev sahibi her zaman halktır.

Fotoğraf 47: Şenlik Davetiyesi 1-2 Ağustos 2015 (Dereli Belediyesi İnternet Arşivi, 2015).

Şenlikler sadece eğlencenin kavramsallaştırılması değildir; her şeyden önce şenliği öne çıkaran bir grup veya toplumsal bir sınıf söz konusudur. Dolayısıyla şenlikler de bir kimlik tanımlamasına ihtiyaç duyulmaktadır. Toplumun kimliği ve yerelin veya kentin kimliğinin tanımlanması, şenliğin kimliğinin ve davetiyesinin düzenlenmesi açısından son derece önemlidir. Bu bağlamda “şenlikler hem grup kimliğini hem de yerel kimliği” (Kladou, 2011, s. 41) “kutlama ve kutsama” bağlamında buluşturan tek etkinlik çeşidi olarak görülmektedir.

Şenliklere davet edilen misafirlerin makamı ve görevi, davet ve ağırlama şeklini belirleyen önemli bir unsurdur. Kümbet yaylasında düzenlenen altıncı yayla şenliğine ünlü iş adamı Sakıp Sabancı davet edilmiştir. Dönemin Giresun Milletvekili Rasim Zaimoğlu başkanlığında bir heyet 1 Temmuz 1994 Cuma günü saat 11.00’de Sabancı Center İş Merkezinde Sakıp Sabancı’yı ziyaret etmiştir. Zaimoğlu, Sabancı’ya Kümbet Yayla Şenliğine katılmasını ve yayla ağası olmasını teklif etmiştir. Teklifi kabul eden Sabancı basın mensuplarına verdiği demeçte, daha önce Karadeniz’e hiç gitmediğini belirtmiş ve şenlik daveti konusunda şunları söylemiştir:

Herkes yöresini düşünecek ve herkes yörem diyecek. Potansiyellerini daha iyi değerlendirecek. Yöresi için çalışacak. Bu arkadaşlar bana yöresi için gelmişler... Bir gaye için gelmişler. Yöresi için bir organizasyon yapıp şenlik düzenlemişler ve bu işe başlangıç yapıp zaman içinde geliştirmişler, zahmet edip bana kadar geldiler. Bu benim için bir onurdur (Anonim, 1994, s. 6).

Halkın şenliğe katılması için kişisel bir davet yöntemi yoktur. Ancak şenliklerin düzenlediği tarihlerin ve ulaşım olanaklarının duyurulması gibi amaçlarla çeşitli davet yöntemleri kullanılmaktadır; bunlar arasında afişlerin hazırlanması ve dağıtımı,

davetiyelerin ilgililere gönderilmesi (davetiye uygulaması daha ziyade protokol içindir), belediye hoparlörlerinden anonsların yapılması, indirimli veya ücretsiz taşıma imkânının sağlanması gibi resmi duyuru, davet ve çağrı kültürünün araçlarından istifade edilir. Ayrıca mahalle ve köy gibi yerleşim yerlerinde insanların takvime bağlı olarak “bu sene ... yaylanın şenliklerine gidelim” şeklinde birbirlerini davet ettikleri, arkadaş grupları ile şenliklere katılım sağlandığı bilinmektedir. Bunların dışında son dönemde internetin yaygınlaşması neticesinde sosyal medya araçlarında oluşturulan sayfalar, etkinlik duyuruları ve gruplar sayesinde “paylaşılan elektronik içerikler” çok sayıda kişiye erişmektedir. Dolayısıyla sosyal medya şenliklerin duyurulmasında önemli işlevler görmektedir.

Şenliklerin duyurulmasından sonraki aşama yaylaya gelen konukların karşılanması, güvenlik gerekçesiyle şenlik alanına girişlerden arama-tarama faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi, sergi alanında düzenin sağlanması, katılımcılara araç park alanlarının gösterilmesi ve diğer yönlendirmeler hazırlık faaliyetleri kapsamında değerlendirilebilir.

3.4.2. Kurallar

Kurallar düzenin temel unsurları arasında yer almaktadır. Paul Connerton mekânın düzenli olması sayesinde hatırlanması gereken unsurların düzeninin muhafaza edildiğini belirtir (2014a, s. 15). Eğlence amaçlı kurulan şenlik ve festival ortamları, kuralların kısa süreli de olsa askıya alındığı ve özgürlüklerin yaşanıldığı bir bağlamsal yapıdır. Ancak kişinin özgürlük alanı, diğer kişinin özgürlük alanıyla sınırlıdır. Dolayısıyla şenlik ortamlarında eğlencenin akışını düzenleyen, toplumsal uyumu sağlayan birçok kural bulunmaktadır. Türk kültüründe eğlencelik toplantılarda, eğlencenin kuruluşu, işleyişi ve cezalandırmayla ilgili birçok kural olduğu hatırlanmalıdır. Düzenlenen şölen veya toylara kimlerin davet edileceği, kişilerin nasıl karşılanacağı ve ağırlanacağı geleneksel sistemde kendisine yer edinmiştir. Geleneksel Türk şenliklerinde hangi boyun nerede oturacağı ve hayvanın hangi parçasını yiyeceği önceden bellidir. Dolayısıyla kurallar eğlencenin kurulmasını, işleyişini ve sonlandırılmasını sağlayan unsurlardır. Bu kurallara uygun davranılmadığında gerek maddi gerek manevi cezalandırma sistemi uygulanmaktadır.

Gelenekler üzerine kurulan eğlencelik kutlamalarda, yazılı ve elektronik kültür çevrelerinde oluşan normatif eğlencelik kutlamalardaki gibi sınırlandırmalar bulunmaz. Geleneksel eğlencelerin icra mekânları, yani eğlenme alanları demir bariyerlerle çevrelenmez. Bu alanlarda, tüketim kültürünün amaçları için hareket edilmez. Temel amaç, geleneğin yaşatılması ve sürdürülmesidir. Geleneğin eğlence bağlamlarında katılımcıların özgürlük alanları oldukça geniştir. Bunda kutlamanın açık alanda yapılması etkili olmaktadır. Zaten gelenek doğası gereği hiçbir sınırlandırmaya gelemaz. Çünkü gelenek doğası gereği bir dinamizm taşır. Geleneğin doğasındaki değişime açıklık, olumsuz bir anlam ifade etmemektedir. Çünkü geleneğin doğası daima gelişimsel bir değişime açıktır. Çağın koşullarına göre gelenekler üzerinde birtakım gelişimsel değişimlerin görülmesi pek tabiidir. Gelenek, boş zamana bağlıdır. Yoğun çalışma hayatı geleneğin doğasına aykırıdır. Bir geleneğin sürdürülebilirliği açısından mekân, zaman ve katılımcı son derece önemlidir. Dolayısıyla iş yaşamında şehirde yaşamını sürdürenlerin bir geleneğin icracısı olması ve bunu iş edinmeleri mümkün değildir. İcra bağlamından koparılan geleneğin sürdürülebilirliği tartışma konusudur.

Nebi Özdemir Türk eğlence kültüründe kural olgusunu *eğlencenin kuruluşuyla ilgili kurallar, eğlencenin işleyişiyle ilgili kurallar, eğlence cezalarının uygulanmasıyla ilgili kuralalar* olarak üç kategoride incelemiştir (2005, s. 129-134). Eğlencenin hazırlık aşamasında ön görülen uygulamalar şenliğin düzenini sağlayan kurallardır. Bunlar aynı zamanda eğlencenin kuruluşuyla ilgili kurallardır. Eğlencenin adı, ne zaman ve nerede nasıl kutlanacağı gibi kurallar bu kümede yer almaktadır. Şenlik tertip komitesi bu kuralları belirleyen kuruldur. Bunlar şenliğin zamanı, kaç gün süreceği, ulaşım sistemi, program akışının hazırlanması, şenlik alanında kır pazarlarının nereye kurulacağı, araçların nereye park edileceği gibi birçok unsuru kapsamaktadır.

Şenlik alanına giren araçlardan fiş kesilerek düzenleme komitesinin belirlediği bir giriş ücreti alınmaktadır. Şenlik alanına yaya girişlerinde herhangi bir ücret söz konusu değildir. Bir diğer fiş uygulaması da tuvalet işlemlerinde geçerlidir. Uygulama komitesi, tuvalet girişlerinde görevliler aracılığı ile katılımcılardan fiş karşılığında para toplamaktadır. Makbuzların üzerinde bu ücretlerin şenlik sonrasında yayınlanın temizlenmesinde kullanılacağı belirtilmiştir. Yine şenlik alanına tabanca, tüfek gibi ateşli silahların götürülmesi yasaktır. Kolluk kuvvetleri, şenlik alanına girişte gerekli arama-tarama faaliyetleri sonucu bulunan ruhsatlı silahlara şenlik sona erinceye kadar el koymaktadır. Ruhsatsız silahlara toptan el konulmakta, sahipleri hakkında adli ve idari

işlemler yapılmaktadır. Ayrıca şenlik alanına kaçak yollardan sokulan silahların ateşlenmemesi ile ilgili çeşitli duyurular yapılmaktadır. Şenlik alanında kadın-erkek ilişkileri açısından örf ve adetlere uygun davranılması sözlü kültürün her daim uygulanan örtük kurallarından birisidir. Katılımcılar bu kurallara uymakla mükelleftir. Bunlar eğlencenin kuruluşuyla ilgili kurallar arasında yer almaktadır.

Eğlencenin işleyişiyle ilgili kurallar ise genel anlamda eğlencenin kuruluşuyla ilgili kuralları kapsar ve eğlencenin icrasında düzeni ön görür. Program akışının takip edilmesi, konuşmacılara gereğinden fazla süre tanınmaması, sanatçıların kendisine ayrılan sürede icrasını gerçekleştirmesi, izleyicilerin icranın yapıldığı sahneye çıkmamaları, oyun için ayrılan bölümün izleyiciler tarafından işgal edilmemesi, horonun tek halkadan oluşması, yarışmaların önceden belirlenen şekilde yapılması vb. oyun alanında düzeni bozan uygulamaların önlenmesi bu grupta yer alan kurallara örnek gösterilebilir.

Yayla şenliklerinde protokol üyelerinin oturma yerleri ile yayla ağası seçilen kişinin oturduğu yer aynı değildir. İzleyicilerin oturduğu yer ile icranın yapıldığı yerler aynı değildir. Yine yayla ağası yapılan açık attırma sonucu belirlenmektedir. En yüksek tutarı ödeyen kişi ağalık seçimini kazanır. Kendisine ağa elbisesi giydirilir; ağanın ata bindirilerek katılımcıları selamlaması sağlanır. Şenliğin yapısında kurallar bazı durumlarda uygulanmayabilir. Kümbet şenliklerinin altıncısında dönemin milletvekili Rasim Zaimoğlu ünlü iş adamı Sakıp Sabancı'ya yayla ağalığını teklif etmiştir. Bu teklifi kabul eden Sabancı, açık arttırmaya katılmadan ilk kez yayla ağası seçilmiştir. Bu şenliklerin yapısında bir kural olan açık attırma sisteminin ihlalidir. Her ne kadar yaylaların tanıtılması amaçlansa da ünlü iş adamının açık arttırma yapılmadan ağa seçilmesi yörede siyasi tartışmalara neden olmuştur⁶⁷.

Şenlik alanında özellikle protokolde siyasi konuşmaların uzaması, katılımcıların tepkisine yol açmaktadır. Bir an önce müzikli ve oyunlu eğlencenin başlamasını isteyen katılımcılar, gereğinden fazla uzayan konuşmaları ıslık ve yuhalama ile protesto etmektedir. Yine şenliğin alt-üst yapısıyla ilgili gerekli çalışmaların yapılmaması şenlik alanında katılımcıların tepkilerine neden olmaktadır. Bunlar eleştiri, uyarı, kınama ve dışlama türünde geleneğin ön gördüğü manevi cezalandırma sistemleridir. Giresun yaylalarında düzenlenen eğlencenin kuralları ihlal edildiğinde çoğu kez maddi cezalandırmalar söz konusudur. Şenliğin icra edildiği alanda alkollü içeceklerin

⁶⁷ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için Giresun yayla şenliklerinin tarihi adlı bölüme bakınız.

tüketilmesi yasaktır. Burada kural, şenliğin icrasında taşkınlıkları önleme amacı taşımaktadır. Bu kuralın çiğnenmesi durumunda kolluk kuvvetleri, kuralı çiğneyen kişileri önce uyarmakta, ihlalin devam etmesi durumunda cezai işlem uygulanmaktadır. Cezalandırmaya rağmen bu ve benzeri kurallar çoğu zaman ihlal edilmektedir. Yine şenlik alanına ateşli silahların sokulması ve eğlence amaçlı da olsa kullanılması yasaktır. Bu kuralın çiğnenmesi durumunda uyarı yapılmaksızın silahlara el konulmakta, silahı kullanan kişi hem para cezası almakta hem de işlediği fiilin boyutuna bağlı olmakla birlikte hapis cezası da almaktadır.

3.4.3. Katılımcılar

Köken itibarıyla bir geleneğe bağlı Türk halk eğlencelerinde katılımcılar genellikle eğlenceyi düzenleyen kişi ve gruplardır. Bir mahallenin, köyün, ilçenin veya ilin düzenlediği geleneksel bir etkinlik türünde katılımcılar o etkinliğin sahipleridir ve katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Bu tarz etkinliklerin bazen dışarıdan (başka mahalle, köy, ilçe, şehir vb.) gelen onur konukları bulunabilir. Bunun dışında geleneksel eğlencelerde düzenleyici, davetli, konuk, misafir gibi resmi ayrımlar ve kesin sınırlar söz konusu olmaz. Ancak eğlencelerin “geleneğin yaşatılması” adına profesyoneller tarafından düzenlenmesi durumunda söz konusu katılımcı türlerini ortaya çıkarabilir.

Türk halk eğlencelerinde kişilerin özel bir nedenleri olmaksızın toplumun birlikte hareket ederek düzenlediği bu etkinliklere katılmaması mümkün değildir. Çünkü Türk kimliğinin gösterildiği, icra edildiği ve aktarıldığı şenlik, şölen, festival vb. ortamlarda düzenlenen eğlenceye katılım toplumsal bir hareket ve beklentidir. Katılımcılar, eğlence ortamlarında kültürel kimliğini tanıyarak bireysel kişiliğini geliştirme fırsatı bulur (Özdemir, 2005, s. 17). Bundan dolayı Giresun eğlence kültürü bağlamında şehrin, kimliğin, yaşam tarzının ve kültürün yansıtıldığı bir ortam olarak geleneksel yayla şenlikleri, katılım sağlayan topluluk açısından bir çeşit gövde gösterisidir. Kalabalık, coşkun ve eğlencenin üst düzeyde yaşanmasını sağlar. Önceden belirlenen şenlik alanını dolduran ziyaretçiler kültürel kimliğe ait unsurları konuşarak, dinleyerek, izleyerek, bizzat deneyimleyerek ait olmanın hazzına erişirler.

Şenliğin katılımcıları, önceden belirlenen ve genellikle standarda dönüşen bir tarihte, dernekler, federasyonlar, belediyeler gibi tüzel kişilerin ya da gerçek kişilerin destek ve girişimleriyle eğlenme amacıyla bir araya gelirler. Giresun yaylalarında düzenlenen

şenliklerin *izleyicilerinin* yüzde sekseni yöre sakinlerinden oluşmaktadır. Ayrıca yöreden çeşitli sebeplerle gurbete göçenler, şenliklerde buluşurlar. Basta İstanbul, Kocaeli, Bursa, Yalova, İzmir, Aydın, Ankara vb. illerde yaşayan veya Almanya ve Amerika başta olmak üzere yurt dışında yaşayan Giresunlu gurbetçiler, şenlik günü ve öncesinde akın akın yaylalara gelirler. Katılımcılar şenliklere katılırken Türkistan coğrafyasından itibaren sürdürülen yaylacılık geleneklerini deneyimlemek istediklerini belirtmişlerdir. Geçmişin izlerini bulmak, hissetmek ve özümsemek diğer beklentilerdir (Kaynak Kişi: Seyfullah Çiçek, 2016).

İzleyiciler bazen birkaç gün önceden araçlarıyla şenlik alanına ulaşır, hâkim bir noktada araçlarını park edip, kamp çadırlarını kurarlar. Genellikle cuma gününden itibaren ziyaretçilerin toplanmaya başladığı Kümbet, şenlik alanının tepelerinden itibaren araçların sırayla dizildiği, rengârenk çadırlar ve aralardan yükselen dumanlarla konargöçer bir topluluğun en eski hatıralarına dair simgesel mesajlar vermiştir. Her ne kadar asıl şenlik günü pazar olsa da il dışından gelen ziyaretçiler çoğu kez cuma akşamı veya cumartesi sabahından itibaren yaylaya ulaşmayı tercih etmişlerdir. Yakın mesafede konaklayan ziyaretçiler (il içi ve çevresinden gelenler) ise genellikle asıl şenlik günü (pazar) gelmektedir. Katılımcılar çoğunlukla yöresel kıyafetlerle bazen şenlik gününden önce veya şenlik günü sabahı tüm hazırlıklarını yaparak büyük bir coşku eşliğinde yola koyulurlar.

Giresun yayla şenliklerinde katılımcılar genel anlamda protokol üyeleri ve diğerleri şeklinde incelenebilir. Protokol üyeleri düzenleme komitesi tarafından resmi olarak davet edilen kişi ve gruplardır. Protokol üyeleri için muhtarlar, belediye başkanları, kaymakamlar, vali, bakan ve milletvekilleri, asker ve polis teşkilatının temsilcileri, diğer meslek grubundan davetliler, vb. şeklinde bir liste yapılabilir. Ayrıca sahnede icra yapan sanatçı ve ekibi, şenliğin güvenliğinden sorumlu personeller, canlı yayın ekibi, profesyonel oyun ve yarışmalara katılan ekipler protokol üyelerinden olmamakla birlikte resmi davetliler arasında yer almaktadır. Şenliğin diğer katılımcıları ise çoğunlukla resmi davet uygulamasının dışında kalan kişi ve gruplardan oluşmaktadır. Bunlar bazen sahnede icra olunan halk müziğine dansla eşlik eden veya sadece izlemekle yetinenlerdir. Ayrıca sergilerinin başında alışverişten sorumlu esnaflar da diğer katılımcılar arasında yer almaktadır. Şenliğin gala gününde (asıl şenlik günü yani pazar günü) -protokol üyeleri ve yayla ağaları için hazırlanan izleme yerleri dikkate alınmazsa- sahneyi gören yamaçlar cinsiyet, yaş, meslek, sınıf, din, etnik köken vb. gibi ayrımların ortadan kaldırıldığı diğer katılımcılardan oluşan kişi ve gruplar tarafından

tıklım tıklım doldurulmaktadır. Kalabalığın coşkusu, şenliğin eğlencesini katlamaktadır. Burada bütün katılımcılar kendi kimliğinden sıyrılıp geleneği yaşamak için “anonim kimliğe bürünür” (Özdemir, 2005, s. 137).

Türk halk eğlencelerinin birçoğunda olduğu gibi Giresun yayla şenliklerinde de katılımcılar ayrıca “aktif ve pasif” olmak üzere iki grupta incelenebilir. Aktif katılımcılar, şenliğin organizasyonundan sorumlu tertip komitesi ve üyeleri, müzik, dans ve yarışmalara katılan icracılar, ortamın güvenliğınden sorumlu kolluk kuvvetleri, sağıık hizmetlerinden sorumlu personeller, sergi alanlarında giyim-kuşam, yemek, alışveriş faaliyetini sürdüren kişi ve gruplardan oluşmaktadır. Bunlar yeri geldikçe kendilerine verilen görevleri icra ederler. Şenliklerde pasif katılımcı olarak nitelenen grup ise icrası gerçekleşen danslar, oyun ve yarışmalar başta etkinlikleri sadece izlemekle yetinen ya da şenlik alanına biraz daha uzakta olmak kaydıyla icra edilen müziğın sesini duyan dinleyicilerden oluşmaktadır. Yerel şenliklerin birçoğunda pasif katılımcı olarak görülen izleyici ve dinleyicilerin şenlik alanında icra edilen halk danslarına katılmak suretiyle her zaman aktif katılımcı konumuna geçmeleri mümkündür. Dolayısıyla şenliğin bağlamsal çerçevesi katılımın niteliğini belirleyen temel unsurdur (Özdemir, 2005, s. 135-144).

Giresun yaylalarında düzenlenen birçok şenlikte ulusal ve yerel kanallar canlı yayın imkânı sağlamaktadır. Birçok nedene bağılı olarak şenliğe katılım gösteremeyen izleyiciler ekranları başından şenliğin eğlencesine ortak olurlar. Sahnede icrasını gerçekleştiren sanatçı, gerek şenlik alanındaki gerek ekranları başındaki izleyicilere selam göndermeyi ihmal etmez. Sanatçı şenlik alanındaki izleyicileri doğrudan oyun alanına davet ederken, ekranları başındaki izleyicilerden de oldukları yerden eşlik etmelerini ister. Dolayısıyla medya vasıtasıyla elektronik kültür çevresinde gösterimi yapılan şenliklerin katılımcıları da izleyici/dinleyici grup olarak değerlendirilebilir.

3.4.4. Başlangıç Kalıbı

Folklor ürünlerinin özelliklerinden birisi de uzun süreden beri tekrarlar sonucu ortaya çıkan kalıp yapısıdır. Bir masalın, destanın veya hikâyenin icrasında ortaya çıkan kalıba ait özellikler, anlatıcının temel dayanağıdır. İcra bu kalıba ait özelliklere bağılı olarak doğaçlama bir şekilde gerçekleşir. Türk folklorunun önemli unsurlarından olan eğlenceler de yapısı itibarıyla açılış, ana olay ve kapanış şeklinde bir kalıplaşma göstermiştir (Özdemir, 2005, s. 146).

Açılış veya giriş bölümünde eğlenceyi ortaya çıkaran ritüeller sembolik olarak icra edilir. Genellikle açılış töreni olarak bilinen bu uygulamada bir yarışma, bir göç olayı, bahçeden meyve toplama, yün kırma, koyun veya inek sağımı, festival ateşinin yakılması, havai fişek gösterisi, kurdele kesilmesi, saygı duruşu, İstiklal Marşının okunması gibi etkinlikler düzenlenebilir. Burada yer alan etkinlikler, kutlanılan şenlik ve festivalin niteliğine uygun olarak bölgeden bölgeye, ülkeden ülkeye çeşitlilikler göstermektedir. Söz konusu etkinlikler kutlanılan eğlencenin başlangıç kalıbı olarak değerlendirilebilir. Burada icra olunan bütün etkinlikler aslında geleneğin hatırlanması, aktarılması ve yaşatılması adına yapılan faaliyetleri kapsamaktadır.

Süre bakımından bir ila üç günlük eğlencelerden olan yayla şenlikleri genellikle temsili otçu göçünün düzenlenmesiyle başlar. Kümbet yaylasında düzenlenen yayla şenlikleri cuma öğleden sonra Dereli ilçe merkezinden hareket eden otçu göçünün yaylaya ulaşmasıyla başlamaktadır. Giresun yayla şenliklerinin köken bakımından otçu göçü ritüeline bağlandığı düşünüldüğünde ilçe merkezinden yaylaya hareket eden göç kervanı şenliklerin başlangıç kalıbıdır. Buradaki uygulama çoğunlukla geleneğin minyatür bir canlandırması şeklinde gerçekleşir. Kervan yaylaya ulaşınca küçük ölçekli eğlenceler devam eder. Cumartesi akşamı şenlik ateşi yakılır, havai fişek gösterileri başta olmak üzere çeşitli açılış gösterilerine yer verilir. Burada yakılan şenlik ateşi, şenliğin asıl başlangıcını işaret eder. Şenliğin gala günü yani asıl program pazar günü düzenlendiğinden buradaki açılış genellikle saygı duruşu ve İstiklal Marşının okunmasıyla başlar. Dolayısıyla cuma gününden başlayan şenlik etkinliklerinde başlangıç kalıbı ritüelin hatırlanması, yaşatılması ve genç kuşaklara aktarılması adına otçu göçünü canlandırılması ve cumartesi akşamı şenlik ateşinin yakılması şeklinde tespit edilebilir.

3.4.5. Sohbet

Sohbet bütün konuşma biçimlerine verilen genel bir adlandırmadır. En az iki kişi veya daha fazla kişinin karşılıklı veya grup halinde bazen konuşmacı bazen dinleyici olarak hoş vakit geçirmek amacıyla gerçekleştirdikleri bir faaliyettir. Henüz yazının icat olmadığı dönemlerde temel iletişimi kişilerin kendi dillerinde yaptıkları konuşmalar oluşturmuştur. Yazının icadıyla birlikte her türlü basılı yayın, radyo, televizyon, internet geleneksel sohbet ortamlarının içeriklerini ve etkinliğini büyük oranda değiştirmiştir.

Sözlü ve yazılı kültür ilişkisini inceleyen Walter Ong, kültürü kendi içerisinde birinci ve ikinci sözlü kültür olmak üzere iki kategoride incelemektedir. Birinci sözlü kültür evresinde yaşamış olan insanların yazıyı hatırlatan icatlarla en ufak bir ilişkisi bulunmamaktadır. İkinci sözlü kültür yazının icadıyla başlar ve günümüz elektronik araçlarını da içine almaktadır. Birinci sözlü kültür ortamında insanların temel haberleşme kanalları konuşmadır. Bundan dolayı Saussure'un da belirttiği gibi bütün sözlü iletişimler konuşma temeline dayanmaktadır. Konuşmada kullanılan dilin temel niteliği söze dayanmaktadır (2010, s. 17-19).

Neil Postman, konuşmanın basit sözleri anlatmaktan çok daha önemli olduğunu belirtmiştir. Belli bir gruba ve topluma ait insanların çeşitli amaçlar çerçevesinde bir araya geldikleri ortamlarda yaptıkları konuşmalar kültür yaratıcı işlev taşımaktadır. Ayrıca konuşmaların yapıldığı bu ortamlar, kişilerin ait oldukları topluluğa ait geçmişte yaratılan kültürel unsurların karşılıklı olarak aktarılmasını sağlar. Bundan dolayı kültür, çeşitli sembolik kalıplarla sürdürülen bir konuşmalar yumağı olarak tanımlanmıştır (2014, s. 15).

Geçmişten bugüne Türk eğlence kültüründe sohbet etkinlikleri önemli bir boyutu işgal etmektedir. İnsanlar öncelikle eğlenmek için festival, şenlik, nişan, düğün, asker uğurlama gibi eğlence ortamlarına gönüllü olarak giderler. Buralarda müzik eşliğinde yapılan danslar kadar önemli bir unsur da kişilerin birbirleri arasında gerçekleştirdikleri konuşmalardır. Bu sohbetlerin içerikleri ve konusu zaman, mekân, meslek, köken, inanç, yaş, cinsiyet, beklenti (Özdemir, 2005, s. 150) vb. gibi içinde bulunulan bağlamsal şartlara göre değişmektedir.

Kişi ait olduğu topluluğun düzenlediği etkinliklere katılarak iletişim ihtiyacını karşılar. Sohbet toplantıları da bu ihtiyacın karşılandığı önemli bir ortamdır. Bu toplantılarda geçmişin anıları hatırlanır, geleneksel bilgiler genç kuşaklara aktarılır. Geçmiş günlerin hatıraları yâd edilir, sohbetlerde yaylaların güzellikleri dilden dile dolaşır. Dedeler torunlarına anılarını anlatır; çocuklar kısa sürede edindiği arkadaş çevresinde oyunlar oynarlar; genç kız ve erkekler birbirlerini süzerler. Şenlik alanından yükselen türkülere eşlik edilir; alkış tutulur, ıslık çalınır, nağra atılır. Dönemin koşullarına bağlı siyasi, ekonomik, sosyal değerlendirmeler yapılır. Dedikodu sohbet ortamlarının olmazsa olmazlarındandır. Bir kişi veya olaya yönelik olarak, iki kişi ya da grup arasında yapılan konuşmalar sohbet ortamlarının en çok paylaşılan içerikleridir. Kişilerarası ilişkilerde, (eş-dost, sözlüler, nişanlılar, evliler, asker arkadaşları, öğrencilik arkadaşları vb.)

insanların rahatça görüşebileceği uygun sohbet ortamları şenliğin bağlamsal çevresinde kendiliğinden oluşmaktadır.

Otomobilin olmadığı veya henüz kırsalda kullanılmaya başlamadığı dönemlerde yaylalara yürüyerek veya at, eşek gibi hayvanlar üzerinde gidilmekteydi. Önceden haberleşmek suretiyle birçok aile göç hareketine toplu olarak katılmaktaydı. Bu yolculuklar farklı aileler arasında çeşitli ilişki biçimlerinin kurulmasında aracılık işlevi görmektedir. Her şeyden önce insanlar yol arkadaşlarıyla fizyolojik gereksinim için yemeklerini paylaşmakta, geceleri konakladıkları yerlerde birbirlerine güven duymakta ve birkaç gün süren yolculuklarda sırlar, dertler, sevinçler, heyecanlar, anılar, deneyimler vb. gibi pek çok konuda yaşanan paylaşımlar, ayrıca insanlar arasında aittik ve sevgi duygularının gelişmesine katkı sağlamıştır. Ancak kamyon ve otobüslerin icadı ile toplu yolculuklar gününbirlik seyahatlere dönüşmüş ardından otomobilin icadı ve yaygınlaşmasıyla birlikte yayla seyahatlerinde bireysel yolculuklar ön plana çıkmıştır. Dolayısıyla maddi kültür alanında yaşanan değişim, yani seyahat şekli ve aracının değişmesi manevi kültür alanında da ihtiyaç ve paylaşımların değişmesini beraberinde getirmiştir. Geçmişte yol güzergâhında kurulan ilişkiler ağı yayla merkezine veya şenlik alanlarına taşınmıştır. Gençlerin flörtleri yerini yaylada su ihtiyacının giderildiği çeşme başlarındaki veya şenlik alanlarında kısa süreli görüşmelere ve telefon numarası alıp vermelere bırakmıştır.

Yayla şenliklerinin yapısında sohbet çok önemli bir boyuttur. Gerek sahneye gerek sahne çevresine (dinleyiciler ve sergi alanı dâhil) bağlı konuşmalarda sohbet önemli bir unsurdur. Sahnedeki sohbetin yöneticisi çoğu zaman tertip veya düzenleme komitesi tarafından belirlenen bir sunucudur. Sohbetle ilgili ilk konuşma, çoğunlukla sunucunun katılımcıları selamlaması ve hoşlamasının ardından yayla şenlikleri hakkında yaptığı kısa bir bilgilendirmeye başlar. Bu konuşmada ilk şenliğin ne zaman ve hangi şartlarda düzenlendiği gibi konulardan bahsedilerek emeği geçenlere teşekkür edilir. Ayrıca birkaç cümle ile yaylacılık faaliyetlerinden bahsedilir; Oğuz Çepni boyu Türklerinin “otçu göçü” geleneği hakkında verilen bilgilerden sonra “yayla şenliklerinin” bölgenin tarihi, toplumsal, kültürel ve ekonomik hayata olan etkileri üzerine kısa bir açıklama konuşması yapılır. Bu bölümde yapılan konuşmalar ortalama beş-on dakikalık bir zaman dilimini kapsar.

Sunucu konuşmasını tamamladıktan sonra sırasıyla konuşmalarını yapmak üzere protokol üyelerini sahneye davet eder. Şenliğe katılım sağlayan protokol üyeleri,

şenliğin programına uygun olmak kaydıyla katılımcılara hitap edebilir. Bu bölümdeki sunumlar genellikle ev sahibi olan belediye başkanının konuşmasıyla başlar. Bu sunumda birkaç cümle ile şenliğin tarihçesinden bahsedilerek, düzenlenmesinde emeği geçenlere teşekkür edilir. Daha sonra sırasıyla kaymakam, vali, milletvekilleri gibi protokol üyeleri önceden hazırladıkları konuşmalarını yaparlar. Siyasi partilerin üyeleri olan konuşmacılar, “siyasal amaçları doğrultusunda” kültürden ve kültürel ortamlardan yararlanırlar (Özdemir, 2002, s. 60). Siyasiler, katılımcıları selamladıktan ve hoşladıktan sonra temsilcisi olduğu siyasi partinin icraatları hakkında bilgi verir. Siyasilerin konuşma süreleri ülkenin siyasi durumuna yani seçim döneminde olup olunmamasına göre değişir. Eğer seçim dönemine rastlayan bir şenlik söz konusu ise konuşmacı kendi partisinin ülke adına yaptığı ve yapacağı çalışmaları kısaca anlatır. Bunun yanı sıra partisinin milletvekili adaylarını sahneye davet ederek katılımcılarla tanıştırmak ve açık bir şekilde katılımcılardan yaklaşan seçimde kendilerine oy vermelerini ister. Şenliğin organizatörü çoğunlukla belediyeler olduğu için programın akışında belediyenin bağlı olduğu siyasi partinin “siyaset arenası” olma durumu söz konusudur. Buradaki konuşmalarda daha ziyade yönetimde olan partinin temsilcilerine söz verilir; ancak muhalefet partisinin de konuşma yaptığı durumlar söz konusu olmuştur. Unutulmamalıdır ki şenlikler siyasi parti temsilcileri ve halkın doğrudan temas kurdukları ortamlardır. Şenlikler bu yönüyle halkın taleplerinin de dile getirildiği ve karşılık gördüğü ender ortamlardan birisidir. Benzer şekilde sunucu fırsattan istifade edip siyasilerden il ve şenlik adına çeşitli taleplerde bulunur. Siyasilerin şenliklerde iyi ağırlanması, şenliğin ekonomik açıdan desteklenmesi ve dolayısıyla sürekliliği açısından oldukça önemli bir detaydır. Bu bölümde ayrıca diğer protokol üyeleri de (vali, kaymakam, rektör vb.) birkaç dakikalık, teşekkür konuşmaları yaparlar. İkinci Kümbet Yayla Şenliği’nde dönemin Giresun Milletvekili M. Ali Karadeniz’in yaptığı konuşma şu şekildedir:

Muhterem Paşam, Değerli Giresunlu hemşerilerim. TRT ve Basın’ın kıymetli mensupları, Hepinizi bu güzel günde saygı ve sevgi ile selamlıyorum. Benim değerli hemşerilerim, Dereli-Kümbet deyince Karadeniz M. Ali’nin burada çok büyük hatıraları vardır. Şahsen buraların havasını teneffüs etmişimdir. Buraların suyunu içmişimdir. Beni Genel Müdür, Milletvekili buralar yapmıştır. Bu duygu ve düşüncelerle bu yörelerin ağ gibi yolların yapımında, bu şenliklerin yapılmasına mesned teşkil eden mesire yerlerinin kurulmasında alınterimiz vardır, emeğimiz vardır. Ben bu şenliklerin meydana gelmesinde Muhterem Paşam, Sayın Valim Sami Oytun olmak üzere değerli Belediye Başkanımızı, Kaymakamımızı ve onun muhterem heyetini sevgi ile anıyorum, şükran duygularımı ifade ediyorum. Ayrıca buraların meydana gelmesinde, bu yolların ağ gibi örülmesinde sabaha karşı da olsa ‘kalk M. Ali Bey, bu yolları yapacağız.’ Diyen eski belediye başkanımız Sayın Ahmet Kahraman’a huzurunuzda şükran duygumu ifade ediyorum. Değerli arkadaşlarım, Yüce parlamentonun mensupları Giresun Milletvekilleri, değerli

arkadaşlarım Rüştü Kurt, Mustafa Çakır, Yavuz Köymen, Burhan Kara, bu memleketin evlatları, milletvekillerimiz Temel Gündoğdu ve Sayın Bakanımız İbrahim Özdemir'in şükran duyguları vardır. Beni memur etmişlerdi, ifade ediyorum. Ayrıca gece demeden, gündüz demeden buraların sağlık hizmetinde meşaleler yakan, bu köyün evladı, değerli arkadaşım Ergun Özdemir'in de selam ve sevgileri vardır. Ben bu duygu ve düşüncelerle, başta Kümbetimize, Derelimize, Giresunumuza, halkımıza hayırlar uğurlar getirmesini diliyor, hepinizi sevgi ve saygı ile selamlıyorum (Mamaşoğlu vd. 1990a, s. 26-27).

Dönemin Giresun Valisi Sami Oytun'un konuşması:

Çok kıymetli vatandaşlarım. Sayın milletvekillerimiz. Çok muhteşem bir görünüş var bu Kümbet'te şimdi. Bu görünüş herkesi heyecanlandıracak bir görünüştür. Hepinizi tebrik ederim. Bu şenlikler vasıtası ile aranızdaki birlik beraberlik ve sevgi bağları öyle zannediyorum ki kuvvetlenecek ve daha güzel günler yaşayacağız. Bu şenlikler vasıtası ile çok sevdiğim Giresun'u sadece yurdumuza değil, dünyaya tanıtmış olacağız. Onun için, bu şenlikleri hazırlayan bütün görevlilere teşekkür eder, sizlere de mutluluklar, işlerinizde başarılar diler, hepinizi gözlerimden öperim (Mamaşoğlu vd. 1990a, s. 26).

Başbakanlık danışmanı Dr. Ergun Özdemir açılış konuşmasında Kümbet Yayla Şenliklerinin Giresun folklorunu, sanatını, örf ve ananesini yaşama imkânı ve mutluluğu verdiğini belirterek şenliklerin il genelinde aktif bir şekilde kutlanması gerektiğine değinmiştir (Mamaşoğlu vd. 1990a, s. 27-28).

Yayla şenliklerine belediye başkanları, kaymakamlar, milletvekilleri veya bakanlar gibi statüsü yüksek kişilerin katılımı şenliklerin yapısal düzeninde değişikliklere gidilmesine neden olur. Açılış konuşmaları bölümü genellikle sıkıcı bulunduğundan programın uzamasına neden olur. Şenliğin bu bölümü sunucunun şenlik programını okumasıyla tamamlanır; programa göre hangi sanatçıların sahneye çıkacağı, ne gibi etkinliklerin yapılacağı hakkında bir bilgilendirme yapılır.

Şenliğin sahne dışında gerçekleşen konuşmaları ise çok daha geniş bir alanı kapsamaktadır. Şenliğin sosyal boyutunu oluşturan başta izleyici grubunun oluşturduğu sohbet ortamları ile kır pazarlarının kurulduğu geniş alan sohbet içerikleri bakımından oldukça zengindir.

Giresun şenliklerinde *dinleyici* grup, daha ziyade panayır alanında, faaliyet sürenleri kapsamaktadır. Çünkü birçok yaylada şenlik alanına ulaşan yol güzergâhında veya şenlik alanını çevreleyen bir halka biçiminde sergiler kurulmaktadır. Burada faaliyetlerini sürdüren satıcılar genellikle sahneye uzak bir alanda dururlar. Konumları itibarıyla hem sanatçıyı görme hem de halk oyunlarını izlemeleri mümkün değildir. Ancak hoparlörler aracılığıyla yükselen sese eşlik ederek türkülerin söylendiği,

nağraların atıldığı, alkışların tutulduğu, ısıkların çalındığı hatta alış-veriş esnasında müziğin ritmine kapılarak oyunların oynandığı gözlenmiştir.

Pazarın (panayır alanının) şenlik alanıyla olan ilişkisi çok yönlüdür. Geleneksel pazarlarda iletişim en temel unsurdur. Yayla şenlikleri farklı konuların konuşulduğu bir açık hava toplantısıdır. Farklı yaylalardan, köylerden veya vilayetlerden şenlik alanına toplanan katılımcılar arasında karşılıklı bir bilgi alışverişi gerçekleşir. Bu ortamlarda dedikodu olmazsa olmazlardandır. Henüz radyo ve televizyonun olmadığı yıllarda kurulan haftalık pazar alanlarında, kışlaktan getirilen ticari ürünler yanında, siyasetten ekonomiye, düşün, cenaze vb. gibi günlük yaşam olayları hakkında karşılıklı bir haber akışı da sağlanmıştır.

Pazarlar ticaret işlevi yanında, insanların haftada sadece bir günlüğüne de olsa buluştukları sosyal bir formdur. Pazar alanında gerçekleşen alışveriş sıradan bir rutin değildir; Pazar, dedikoduların yapıldığı, sırların paylaşıldığı, sevinçlerin ve hüznelerin aktarıldığı ortamlardır. Unutulmaması gereken *“bir kimsenin sırrını paylaştığı kişi, hizmet uzmanlarının aksine, sır dinlemeyi ticaret haline getirmez. Bilgiyi karşılığında bir ücret istemeden, anlatanın kendisine duyduğu arkadaşlık, güven ve saygının ifadesi olarak kabul eder”* (Goffman, 2014: 154).

3.4.6. Halk Müziği

Müziğin tarihi insanlığın tarihi kadar eskidir. Çünkü müzik, insanın sesini kullanmayı öğrenmesiyle başlamıştır. Bu ilk müzik deneyimi daha çok ayinsel ve büyüsel bir karakter taşımıştır. Eski Türklerin müzikle olan ilişkileri kamlık-şamanlık dönemiyle bağlantılı olarak açıklanmaktadır. Bütün ilkel topluluklarda olduğu gibi Türk boylarında da toplumun duygularını dile getiren, sihirbazlık, hekimlik ve musikişinaslık yapan halk sanatçıları bulunmuştur (Erdener, 1992, s. 114).

Türk kültüründe *sığır* (sürek avları), *şölen* (kurban ziyafetleri) ve *yuğ* (matem ayinleri) adı altında bugün bilinen üç büyük toplantı (ayin) tespit edilmiştir. İlk Türk kavimleri, bu toplantılarında, araştırmacılar tarafından bugünkü saz ve bağlamanın atası olduğu belirtilen, kopuz adını verdikleri müzik aleti eşliğinde sözlü geleneklerini icra etmişlerdir. İlk Türk şairleri bu toplantılarda kahramanlık olaylarını, savaştaki başarıları, toplumun ortak duygularını kopuz eşliğinde şiirlerle dile getirmişlerdir (Dizdaroğlu 1969, s. 12). Bu toplantılarda “sav, sağı, koşuk ve destan” adı verilen manzum eserlerin ilk icracıları,

“Tunguz’ların “Şaman”, Altay Türklerinin “Kam”, Yakutların “Oyun”, Kırgızların “Bahşı” Oğuzların “Ozan” dedikleri” (Köprülü, 2009, s. 93-101) geleneksel müzik aleti kopuz eşliğinde “irticalen” şiirler söyleyen, “sihirbazlık, rakkaslık, mûsikîşinâslık, hekimlik” (Köprülü, 1999, s. 57-58) gibi meslekleri de üstlenen ilk Türk şairleridir. Türk kavimlerinde, birbirinden farklı adlarla anılan bu şairlerin icra ettiği görevler aynıdır (Dizdaroğlu, 1969, s. 12).

Bozkır coğrafyasında teşekkül eden Ozan-Baksı Geleneği, Anadolu sahasında gerek Dinî-Tasavvufi edebiyatın gerek de Âşık edebiyatının bağlandığı kültürel zemindir. Bugün Anadolu’nun sahip olduğu zengin kültürel birikim, bozkır coğrafyasında teşekkül eden tarihi ozan-baksı geleneğine dayanmaktadır. XII. yüzyıldan itibaren ozan-baksı kültür geleneği içerisinde gelişmeye başlayan tasavvuf kültürü, tekke çevrelerinde oluşmuş ve gelişmiştir. Osmanlı İmparatorluğunun hâkim olduğu coğrafyada XVI. yüzyılın sonlarına kadar tekkeler hem ibadet hem de eğlence gibi sosyo-kültürel faaliyetlerin birlikte sürdürüldüğü mekânlardır. XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren tekkelere alternatif olarak kahvehane adı altında sosyo-kültürel faaliyetlerin sürdürülmesine imkân tanıyan ikinci bir mekân türü ortaya çıkmaya başlar. Söz konusu dönemin koşullarında kahvehaneler âşık tarzı kültür geleneğinin ortaya çıkması için uygun koşulları içeren bir icra çevresi olarak tanımlanabilir. Tekke çevrelerinden ayrılan âşıklar, kahvehane kültürü çevresinde kendi icra bağlamlarını ve törelerini oluşturmuşlardır. Âşıklık geleneği, ozan-baksı geleneğine bağlı kültür ekolojisinin Anadolu coğrafyasında, kahvehaneler çevresinde teşekkül eden bir sentezidir. Dolayısıyla ozan-baksı geleneğinde hem dinî hem dünyevi, tekke çevresinde sadece dinî bir sentezde icra edilen Türk anlatı geleneği, kahvehanelerin toplumsal yaşamda yer almasıyla birlikte âşık tarzı kültür geleneği adı altında sadece dünyevi konulara yönelmiştir (Çobanoğlu, 2000b, s. 129-130).

Âşıklık geleneği, çok güçlü olmamakla birlikte Giresun’da da çeşitli temsilciler yetiştirmiştir. Doğan Kaya yaptığı incelemeler neticesinde Giresun’da geleneğin temsilcisi âşıklar ve âşık tarzı şiir yazarlar olmak üzere bir sınırlandırma yapmıştır. Yörede geleneğin temsilcisi olan âşıklar şunlardır: “Nailî, Âşık Abbas, Mecburî, Ozan Arif, Âşık Âdem Güney (Ozan Gezgini), Mehmet Kuzkaya”. Âşık tarzı şiir yazarlar ise şunlardır: “Hikmet Okuyar, Ahmet Kulaç, Ahmet O Kaçar, Ahmet Ersöz, Ömer Çukuryurt, Ahmet Tiralioğlu, Fethi Karamahmutoğlu, Vahit Kaya, Şerif Tepetam, Rahmi Korkut Ögütçü, Cemil Sabri Uzunömeroğlu, Ömer Şen, Seyfullah Çiçek, Mehmet Emin

Ertem, Nihat Öztürk, Abdi Bey, Mehmet İpek, Nurettin Tatar, Zeynelabidin Özcan, Fazlı Türkmen, Salih Daldaban" (1998, s. 241-245).

3.4.6.1. Kemençeli İcra Geleneği

Giresun başta olmak üzere Karadeniz Bölgesinin önemli bir bölümünün Türkleşmesi Oğuzların Çepni boyu akınları sayesinde olmuştur. Çepni Türkleri, Karadeniz Bölgesine yerleşirken hiç şüphesiz kültürel unsurları da beraberinde getirmişlerdir. Kemençenin Karadeniz'e gelişi bu tarihi serüvenle ilgili olmalıdır. Orta Asya kökenli bir çalgı aleti olarak kabul gören kemençe, günümüzde özellikle Giresun'un Görele ilçesinde kendi üslubunu yaratmış olup, sözle müziği buluşturan ve Karadeniz kemençesi adlandırmasını ortaya çıkaran kültürel birikimi vücuda getirmiştir.

Karadeniz Bölgesi'nde icra edilen kemençeli atma türkülerin birçok özellik bakımından âşıklık geleneğiyle ilişkili olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Âşıklık geleneğinde söz ve ezgiyi birleştiren ve bu sayede hatırlamayı, aktarmayı ve yaşatmayı kolaylaştıran Türk sözlü kültür geleneği içerisinde, Karadeniz yöresinde sazın yerini ve işlevini geleneksel Türk çalgısı kemençe, âşığın yerini ise kemençeciler almıştır.

Kemençe eşliğinde icra edilen Karadeniz havaları, Türk halk müziği içerisinde son derece önemli bir yer işgal etmektedir. Yöre sanatçılarının icra performansları esnasında gerçekleşen pek çok özellik âşıklık geleneğinin bir uzantısı konumundadır. Bu bağlamda Türk edebiyatında anlatı/hikâyecilik sanatının çok eski yüzyıllara dayanması, anlatı geleneği olarak günümüze değin süregelen bir bütünlük arz etmektedir (Özdemir, 2015, s. 260).

Karadeniz'de atma türkülerde sürdürülen kemençeli icra geleneğinde ezgi ve öykü birbirinden ayrılmış olmasına rağmen birçok hikâyeli türkünün varlığı bilinmektedir. Özellikle kemençe denilince akla gelen Picoğlu Osman tarafından icra edilen "*Giresunlu Eşref Bey Şarkısı*", hem öyküsü hem ezgisiyle yörenin en önemli türkülerinden birisidir. Türkünün hikâyesi şu şekildedir:

Eşref Gedikali 1905 doğumlu olup Piraziz'in (o yıllardaki ismiyle Abdal) önde gelen eşraflarından Gedikalizadelere mensup biridir. Giresun merkezde ağabeyi Murat Gedikali ile babasından kalan fındık fabrikasını işletmektedir. Kişilik olarak son derece sosyal, yardımsever, cömert, yakışıklı, iyi giyimli, halk tarafından sevilen birisi olan Eşref Bey, 1933 yılında fabrikasında muhasebeci olarak çalıştırmak için Hakkı isimli bir kişiyi işe alır. Hakkı'yı yetkiyle donatır. Ancak bir süre sonra fabrikada çalışan bayan işçiler, Hakkı'yı Eşref Bey'e şikâyet ederler. Hakkı'nın kendilerini rahatsız ettiğini ve kendi çalıştıkları bölüme gelmemesini talep ederler. Eşref Bey, Hakkı'ya kadın işçilerin çalıştığı bölüme girmemesini sıkı sıkıya tembih

eder. Ancak kısa bir süre sonra Hakkı'nın yine o bölümde dolaştığını görerek kendisini sert bir dille uyarır. İzleyen gün Giresun'da âdet olduğu üzere Giresun Limanı'ndan sezonun ilk fındık nakliyesi için tören düzenlenmiştir. O yıl ilk seferi düzenleyen Eşref Bey'in fabrikasının ürünüdür. Tören bittikten sonra Eşref Bey, Hakkı'yı da yanına alarak lokantaya gider, yemek yerler, ardından fabrikaya dönerler. Ofiste sohbet esnasında Hakkı, Eşref Bey'den tabancasını beğendiğini, görmek istediğini söyler. Eşref Bey de tabancasını verir, fakat Hakkı orada Eşref Bey'i kendi silahıyla vurur. Vurulduktan sonra Camlı sokakta yer alan fabrikadan çıkar, geçmekte olan otel sahibi Talat Bey'e; "Hakkı beni vurdu Talat" der. Hemen ardından çevredeki eşrafla birlikte Eşref Bey hastaneye kaldırılır. Ancak iki saat geçmeden vefat eder. Hakkı yakalanır, cezaevine götürülür. Ancak Hakkı daha varmadan Eşref Bey'in vurulduğunun haberi cezaevinde duyulmuştur. İçeri girdikten birkaç dakika sonra bir mahkum, mangal demirini Hakkı'nın sırtına saplayarak yaralar. Cezaevinde iki ay yatan Hakkı, Cumhuriyet'in kuruluşunun 10. yılı münasebetiyle çıkarılan af kanunundan yararlanarak serbest kalır ve izini kaybettirir. Eşref Bey'in vefatından çok kısa bir süre sonra kendisini sevenlerin önce mâniler şeklinde yazdığı ve söylediği dizeler, yine kısa bir süre sonra yakılan bir türküyeye dönüşür. *Kaynak: Ali Işık, Derleyen: Uğur Karaibrahimgil (Turhan ve Altıncaynak, 2009, s. 155).*

Gedikalizade Eşref Bey'in fabrikasında çalışan dostu Hakkı tarafından öldürülmesi üzerine yakılan ağıtlar, söylenen yakarışlardan bir süre sonra meşhur *Eşref Bey Şarkısı* ortaya çıkmış ve günümüze kadar ulaşmıştır. Picoğlu Osman tarafından icra edilen türkü şöyledir:

Girasun üstünde vapur bağıyor
Eşref'in yarasını doktor sarıyor
Eşref'in annesi yanmış ağlıyor

Atma hakkı atma pişman olursun
Gedikalizadelere (anam) hasım olursun

Bazarsu dereleri bir ufak dere
Eşref'i vurdular anam nafile yere
Nafile nafile o da nafile
Canazemi koydular otomofile
Giresunda dostum var o da nafile

Atma hakkı atma pişman olursun
Girasun gençlerine anam hasım olursun
Attiğin gırşundan sen utanırsın

Yaşa Giresun yaşa

Camlı sokak paketini atlayamadım
Hakkı düşmanımış (anam) anlayamadım
Atma hakkı atma pişman olursun
Girasun gençlerine anam hasım olursun
Attiğin mermiden sen utanırsın

Türkünün Picoğlu Osman icrasına yandaki karekod aracılığı ile erişim sağlanabilmektedir [KDT: 07.01.2017]

Şekil 18: Giresunlu Eşref Bey Şarkısı karekod

Karadeniz Bölgesinde kemençe ile müzik yapanlara çoğunlukla kemençeci denilmektedir. Yörede Picoğlu Osman, Kâtip Şadi gibi sanatçılar, kemençe ustası olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca Bekir Şişman Karadeniz Bölgesi'nde kemençeli icra geleneğinin temsilcilerine genel olarak "kemençeli âşık" denildiğini belirtmektedir: *"Kemençeli âşık deyişi, kemençe çalmakla birlikte, irticalen şiir söyleme yeteneğine sahip olan ve sazı söze koşan sanatçı tipidir. Bu tür sanatçılara, yörede genellikle kemençe ustası denilmektedir"* (Şişman, 2007, s. 211).

Âşıklık geleneğinde, sade kişilikten sanatçı kişiliğe geçişte "*hazırlık, rüya, uyanış ve ilk deyiş*" (Günay, 2011, s. 135) şeklinde tasnif edilen kompleks rüya motifi önemli bir rol oynamaktadır. Kemençeli icra geleneğinde, âşıklık geleneğinde görülen rüya motifinin önemli bir unsuru olan bade, dolu veya başka bir unsurun yenilip-içilmesiyle sade kişilikten sanatçı kişiliğe geçiş gibi bir durum söz konusu değildir (Üçüncü, 2007, s. 130). Bekir Şişman, kemençeli âşıkların yetişmesini, müzik yeteneğini kendi kendine öğrenenler, usta-çırak ilişkisi ile öğrenenler ve gördüğü mistik rüyanın etkisiyle kemençe çalmaya başlayanlar olarak üçlü bir sınıflandırmaya tabi tutmuştur (Şişman 2007, s. 215-216). Şişman, burada mistik rüya yaklaşımı ile âşıklık geleneğindeki rüya motifine gönderme yapmaktadır. Ayrıca Şişman, Temel Mahioğlu adlı bir kemençeli âşığın sade kişilikten sanatçı kişiliğe geçişinde rol oynayan bir rüya örneğini aktarmıştır.

İkizdere, Arçevit Yaylası'nda koyun otlatırken bir aralık uykuya dalar; rüyasında vadideki küçük dereden eliyle balık tutmaya çalışır ve nihayet küçük, kırmızı pullu bir alabalık yakalar. Ona kıyamaz; ayakkabısının içine su doldurur ve balığı içine koyar. Çok yorulduğundan bir müddet sonra ayakkabısının içindeki suyu içer ve balığı tekrar dereye bırakır. Üstat Temel Mahioğlu uyandığında kendisinde türkü söyleme isteği doğar. Bundan sonra geniş yaylalarda hem koyun otlatır hem türkü söyler ve o anı şöyle bir türkü ile anlatır:

Tuttum alabalığı
Çok küçük idi beli
Attum oni dereye
Vardi kırmızı puli

Gördüğüm o rüyayı
Ben kime anlatayım
İçtiğim o pak suyu

Şimdi nerde bulayım (Şişman, 2007, s. 216).

Sade kişilikten sanatçı kişiliğe geçişle ilgili yörede derlenen başka bir inanış ise şöyledir: *“Çeşmelerdeki çanakların en büyük düşmanı ise kemençe çalmaya yeni başlamış kemençeciler. Yöredeki bir inanışa göre kemençe çalabilmek için yedi tane çeşme çanağını kırmak gerekmektedir. Kemençe çalmanın zorluğunu anlatmak için söylendiği düşünülen bu söz yanlış yorumlanmış ve yöremizdeki birçok çeşmenin çanağının kırılmasına zemin hazırlamıştır”* (T. Gündoğdu, 2014, s. 97).

Kemençe, özellikle Doğu Karadeniz Bölgesinde en önemli çalgılardan birisidir. Bahaeddin Ögel'e göre kemençe, Türklere özgü bir çalgıdır ve 'ıklık veya ıklık' adlı Türk kemençesinin yurdu da Anadolu'dur (2000, s. 269-273). Kemençe, geleneksel Türk müziklerinin icrasında kullanılan kopuzun bir türüdür; ayrıca kemençe, yaylı bir çalgı olması yönüyle kemana da benzetilmektedir. Say'a göre kemençe adlandırması Farsça kemân sözcüğüne Türkçe küçültme eki “-çe”nin getirilmesiyle elde edilmiştir (Şişman, 2007, s. 212). Bu Türk çalgısının sanat müziğinde kullanılan “Armudî Kemençe” ve halk müziğinde kullanılan “Karadeniz Kemençesi” olmak üzere iki tipi mevcuttur (Demir, 2005, s. 79).

Üç telli bir çalgı olan kemençe sapından tutularak bir yay ile çalınmaktadır. Yörede çoğunlukla kemençe sol elde, yay sağ elde tutularak çalınır; ama bazı kemençeciler, kemençeyi sağ elinde, yayı sol elinde tutarak icralarını gerçekleştirirler. Hangi elle tutulursa tutulsun kemençeyi sapından güçlü tutmak gerekir; özellikle ayakta yapılan icralarda horonun giderek artan temposuna ayak uyduran sanatçının yayı sürme hızı da artacağından kemençeyi elinden düşürme riski bulunmaktadır. Ancak bir kısmı şimdi hayatta olmayan Picoğlu Osman, Kâtip Şadi, M. Sırrı Öztürk, Hüseyin Bıçak, İbrahim Gülpınar vb. gibi usta kemençeciler, kemençe çalma konusunda pek çok tarzı bildiği için kemençeyle türlü kıvrak hareketleri yapmakta zorlanmazlar.

Perdesiz bir saz olan kemençe hemen her ağaçtan yapılabilir; ama ardıç, erik, dut, kiraz, ceviz, ağaçlar daha çok tercih edilir. Önemli olan çatlama, yarıma ve yılma gibi durumlarla karşılaşılmasından budaksız ağaçların tercih edilmesidir (Demir, 2005, s. 85). Kemençenin kapağı kalın olunca ince kapağı ince olunca kalın ses elde edilir. Kemençenin en önemli aracı, tekne ile kapağın altına tutturulan can direğidir. Can direği kemençeden ses çıkmasını sağlayan parçadır (Gündoğdu, 2014, s. 40). Yay, kemençeyi çalarken kullanılan ve kaliteli sesi elde etmek için dikkat edilmesi gereken

önemli bir araçtır. Genellikle idrardan zarar görmemiş olmasından dolayı, erkek atların kuyruk kıllarından yapılır (Demir, 2005, s. 87).

Kemençe, söz, nişan, düğün, asker uğurlama, sünnet geçiş törenleri başta olmak üzere, imece yöntemiyle mısır tarlaları ekilirken, ot kazmada, mısırlar biçilirken, yayla göçleri, yayla şenlikleri, Mayıs Yedisi, çeşitli festivaller vb. gibi etkinliklerde, başta mutluluk olmak üzere sevgi, özlem, kavuşma, heyecan, coşku, ayrılık vb. gibi duyguların dışa vurulmasına yardımcı olan, Karadeniz sahilinin özellikle doğu bölümündeki Ordu, Giresun, Trabzon ve Rize illerinde yaşayan insanların millî çalgısı olmuştur.

Giresun denilince akla gelen ilk türkülerden birisi 'yol havaları'dır. Ömer Akpınar, yol havalalarının genellikle yaylaya, değirmene ve gelin almaya giderken ayrıca gençleri askere uğurlarken, düğüne gelen davetlileri karşılamaya giderken ve uğurlarken söylenen türküler olduğunu belirtmiştir (2010, s. 14). Giresun yöresinde önemli diğer bir türde atma türkülerdir. Bu türküler genellikle tek dörtlükten oluşan mânilerdir. Bu türkülerde söz müzikten daha baskındır. Atma türküler, yeteneği olan herhangi bir icracı veya doğrudan bir kemençeci tarafından söylenebileceği gibi erkek-erkek, kadın-kadın, kadın-erkek ikili gruplarında karşılık atışma şeklinde de söylenebilmektedir (Akpınar, 2010, s. 14).

Charles Seeger, müziğin başlıca işlevinin kültürü kuşaktan kuşağa aktarmak olduğunu belirtir (Ferris, 1997, s. 87). Söz konusu görüş yayla şenlikleri bağlamında değerlendirildiğinde şenliğin katılımcısı olan bireyler, halk müziğini ve atma türkülerini terennüm ederek kültürel kökleriyle temaslarını sürdürürler. Lomax'a göre halk müziği ile temas sağlayan kişi kendi kültürüne ve toplumuna ait duyguları yaşar ve güçlendirir. Böylece halk müziği dinleyicilerde güvenlik duygusu oluşturur. Ayrıca halk müziği, kişileri ait olduğu toplumdaki etkinliklere hazırlamaktadır. Bireyler ve kültür arasında kurulan bağlar neticesinde çalışma, tören ve eğlence kalıplarının devamlılığı sağlanmış olur (Ferris, 1997, s. 90).

Atma türkü geleneği kültürel kökleri itibarıyla zengin bir ifade şeklidir. Geleneğin zenginliği fıkralarda bile kendisini göstermiştir. Nasreddin hoca evrensel bir fıkra tipidir; dünyayı baştanbaşa dolaşmıştır ve dünyanın ortasını tayin edebilecek bilgiye sahiptir. Onun bizzat kendi fıkraları yanında ona bağlanan birçok fıkra bulunmaktadır. Atma türkü vasıtasıyla Doğu Karadeniz Bölgesi de Nasreddin Hoca'nın duraklarından birisidir:

Nasrettin Hoca, Doğu Karadeniz bölgesine yaptığı hayali gezilerden birinde düğüne gider. Kalabalığı yararak düğün sahiplerini bulur ve "ben hocayım, beni şöyle başköşelere bağlayın" der. Muziplik olsun diye Hoca'yı tutup mısır saplarını yığın haline getirirken ortaya çakılan uzun kazığa; bölgedeki adıyla "temon ağacı"na bağlarlar. Kemençenin burguları kurulur, yayına reçine sürülür ve horon başlar. Hoca dayanamaz, bağlı olduğu kazığı söktüğü gibi orta yere fırlar ve bir türkü atar: *Vurun uşaklar vurun / Bizbizeyik bizbize / Çekilun aralardan / Kazuk çatmasun size* (Günay, 1976, s. 73).

Turgut Günay'a göre Doğu Karadeniz Bölgesinde karşılıklı deyiş söyleme yani atma türkü geleneği, Nasreddin Hoca'ya bile bu alanda rol verecek ölçüde yaygın bir şekilde yaşatılmaktadır. Özellikle düğünler, asker uğurlama törenleri ve yayla şenlikleri atma türkünün önemli icra ortamlarıdır (1976, s. 73).

Kemençeli icra geleneğinin Giresun yöresindeki bilinen en eski temsilcisi Tuzcuoğlu Osman Efendi'dir (Gündoğdu, 2014, s. 61). Ayrıca yörede Karaman Halil Ağa (Halil Kodalak), Picoğlu Osman Efendi (Osman Gökçe), Hacı Ali Özdemir, Durkaya (Kemal İpşir), Çolak Şenel (Şenel Dandin), Kâtip Şadi, Mehmet Sırrı Öztürk (Gündoğdu, 2016, s. 132-133) gibi geleneğin önemli temsilcileri yetişmiştir. Bu sanatçıların gençlik dönemlerinde en önemli icra ortamları, düğünler, asker uğurlamalar ve otçu göçü şenlikleridir. Daha sonra yöre dışına açılımla birlikte seslerin plak, kaset gibi kayıt teknolojileriyle buluşması, günümüze önemli bir arşiv kalmasını sağlamıştır. Yörede atma türkü alanında pek çok sanatçı bulunmaktadır. Özellikle Hüseyin Bıçak ve İbrahim Gülpınar adından söz ettiren sanatçılardandır. Hüseyin Bıçak ve İbrahim Gülpınar, geçmişte katıldığı yayla şenliklerinde, düğün ve asker eğlencelerinde, diğer şenlik ve kutlamalarda atma türkü icralarıyla en çok aranan isimlerden olmuşlardır; ayrıca söz konusu sanatçılar birçok kasette atma türküleri seslendirmiştir.

Yayla şenliği birçok sanatçıyı bir araya getiren ve icra ortamı sunan bir açık hava eğlencesidir. Bu sanatçılar, performansları ölçüsünde oyuna coşku katarlar. Sanatçının irtical yeteneği ve şenliğin durumuna yönelik "atma türkülerle" söylediği çeşitli deyiş ve kalıp ifadeler, eğlencenin coşkusunu katlamaktadır. Yayla şenliği, icracı boyutta sanatçı ve söylediği türkülerle, oyuncuların horon, karşılama, kolbastı, çiftetelli ve halay gibi oyunları, giyim kuşam özellikleriyle, gerek şenlik alanında gerek canlı yayınlar aracılığıyla ekran başında izleyicisiyle, bir bütün olarak değerlendirilmelidir.

Karadeniz denilince akla doğanın yeşili, denizin hırçın dalgası, yayla şenlikleri, kemençenin tiz sesi, müziğin heyecanı, horonun temposu ve insanların tempoya uygun nağraları gelmektedir. Kemençe, yayla yolunda yürüyen ve bir an önce hedefe ulaşmak

isteyen insanların özlemlerine tercüman olan bir çalgıdır. Esasında oynanan halk oyunları da bu aceleci tavrın bir yansımasıdır.

Yayla şenliklerinde icra olunan ritüeller mitolojik kökeni bakımında yaylak-kışlak töresine dayanmaktadır. Burada kutsal eylem hiç şüphesiz hayvancılık töresi ve konargöçer yaşantı, Anadolu tabiriyle yaylacılıktır. Kutsal eylem, onu hazırlayan ve oluşmasına, şekillenmesine etki eden mekânda icra olunmaktadır. Bu mekân şenliğin çevresini içine almaktadır. Kutsal eylemi icra için, kutsal mekâna gitmeye çalışan halkın ortak hareketi “otçu göçü veya yayla şenlikleri” çevresinde sevinçleri, üzüntüleri, yaşanmışlıkları toplayan kolektif eylem biçimleri esasında kutsal mekânda icra olunacak ritüelin hazırlayıcılarıdır. En eski ritüellerde yer alan adak veya kurban sunma pratikleri, ayinsel danslar, yarışmalar, okunan ilahiler, çalınan enstrümanlar, şenliğin bir parçası olduğu kadar aslında bütün olarak şenliği ortaya çıkaran kutsal eylem formunu oluşturmaktadır. Dolayısıyla günümüzde şenliklerin birlikte hareket edilerek planlanması, en eski “otçu” ritüelini, mekâna bağlı şenlik olgusunu ve otçuya bağlı pazar/sergi etkinliğini hatırlatmaktadır. Günümüzde şenliğin yemek kültürü unsurlarında kurban ve adak pratiklerini, halk oyunlarında ayinsel dansları, müzik kültüründe ise dansa konu ilahileri ve enstrüman olarak da kemençeyi görmek mümkündür.

Halk müziğinde türkü söyleme üslubu C. Seeger tarafından dört unsur bakımından incelenmiştir. Bunlar sırasıyla, türkü yaratma geleneğinin bağlı olduğu topluluk-kültür; geleneği taşıyan, aktaran ve yaşatan icracı; icracının türkü dağarcığı ve icracının türkü söyleme üslubu olarak belirlenmiştir (Ferris, 1997, s. 88).

Giresun yayla şenliklerinin yapısında halk müziği önemli bir boyuttur. Geçmişten günümüze şenliğin icrasında en temel görevi her zaman kemençeciler üstlenmiştir. Otçu göçlerinin olduğu tarihsel arka planda, her köy kendi çalgıcısını tutmuştur. Çoğunlukla kemençeciler, hem otçu göçlerinde hem de şenliklerde icra olayını üstlenmişlerdir. Ayrıca davulcu-zurnacılar da özellikle şenlik alanında kendilerine ayrılan süre boyunca gerek horonlarda gerek karşılamalarda kişisel performanslarını sergilemişlerdir. Giresun Kümbet yaylasından düzenlenen şenliklere, yöresel sanatçılardan Serkan Özer, Murat Aslan, Yılmaz Turan, Hüseyin Bıçak, Mehmet Maksutoğlu, Erdal Güvendi, Erkan Ocaklı, Hicabi Şenlikoğlu, Köksal Yetkin, Naci Keskin, Tuncay Uzun, Zeynep Başkan, Elifçe, İbrahim Gülpınar gibi isimler katılmıştır.

Yayla şenliklerinde yöresel ezgilerin dışında, şenliğin reklamını daha iyi yapmak ve daha fazla ziyaretçiyi yaylalara çekmek maksadıyla ünlü sanatçıların da davet edildiği

bilinen bir husustur. Bu bağlamda şenliğe halk müziği, popüler müzik, arabesk gibi türlerde müzik yapan sanatçılarından Ebru Aysan, Tuğrul Şan, Canan Başkaya, Yücel Öner, Gülşen Kutlu, Temel Reis, Süreyya Davulcuoğlu, Necla Akben, Kamil Sönmez, Handan Gürses, Nuray Akın, İbrahim Can, Burhan Çağan, Adnan Şenses, Songül Karlı vb. gibi ünlü isimler katılmıştır.

Yaylaya davet edilen sanatçıların seçilmesinde birçok husus etkili olmaktadır. Özellikle şenliğin bütçesine uygun isimlerin davet edilmesine dikkat edilir. Ayrıca sponsorluk yöntemi kullanılarak da ünlü isimlerin gelmesi sağlanmaktadır. Şenliklerin en önemli sanatçıları yöresel müzik icrasında bulunan kemençecilerdir. Şenliğe davet edilecek olan kemençeciler seçilirken katılımcıların beklentisine uygun tercihlerde bulunulur. Özellikle Giresun kökenli ve kendine ait eserleri olan, performansı ile meslektaşları arasında yer edinen, ayrıca yöre halkından en fazla talep gören sanatçılar özellikle tercih edilir.

Yöre sanatçılarından bazıları, özellikle yayla şenliklerine davet edilmediklerini belirtmişlerdir. Söz konusu durum yöresel olanın kıymet görmemesi olarak yorumlanabilir. Burada dikkati çeken yöresel bir halk şenliğine ulusal pop, rock, arabesk vb. türde müzik yapan sanatçıların üstelik çok ciddi ücretler ödenerek getirilmesi olayıdır. Şenliklerde söz konusu müziklerin icrası, küreselleşme bağlamında yorumlanabilir; batılı kültürlerin icat edilmiş gelenekleri olan şarkı festivalleri, geleneksel şenliklerin kültürel bağlamını da bozmuştur; geleneksel şenlikler, zamanla küresel karşısında zorlanmış ve teslim olma, bir kurtuluş yolu olarak görülmüştür. Bunun bir sonucu olarak yöresel olanlar, şenliklerin yapısından uzaklaştırılmaya başlanmıştır; Giresun sanatının ünlü simalarından olan ozanlar ve âşıklar ile kemençeli atma türkü geleneğinin temsilcileri de çoğunlukla şenlik organizatörlerinin kendilerine olan ilgisizliğinden yakınmışlardır.

Âşıklık geleneğinin yöredeki güçlü temsilcilerinden birisi olan Ozan Gezgini mahlaslı Adem Güney, konuyla ilgili görüşmemizde resmi olarak yörede düzenlenen birkaç Mayıs Yedisi kutlaması dışında hiçbir şenliğe davet edilmediğini ve dolayısıyla kırıncılığını belirtmiştir (Kişisel Görüşme, 2016). Yine Giresun yöresi için önemli bir müzik adamı olan ve genç yaşta geçirdiği kalp rahatsızlığı nedeniyle vefat eden İbrahim Gürpınar da katıldığı Beyaz Show adlı programda yörede kendisine olan ilgisizliği şu cümlelerle dile getirmiştir: *“Buradan Giresun’a ve Giresun Belediyesi’ne seslenmek istiyorum. Artık yayla şenliklerine, Kümbet’e [katılmayı], orada olmayı*

istiyorum. Görsünler yani, demek ki Beyaz'ın programına çıkıyorsam, beni görsünler diyorum, başka bir şey demiyorum. Rahmetli Erkan Ocaklı vardı, Allah rahmet etsin, bir insanın kıymetini öldükten sonra değil varken bilmeli..." (www.youtube.com). Sanatçıların yakındığı söz konusu durum, şenliklerin uluslararası marka değeri oluşturma ve küreselle rekabet için festivalleşmesinin bir sonucu olarak gerçekleşmektedir. Buna bağlı olarak eğlence yaşamında özellikle sahne olgusu gündeme gelmiştir. Tarihsel açıdan daha eski şenliklerde bir horon halkasında birden çok kemençeci yer alırken, elektriğin yaylalara ulaşması, ses sistemlerinin kullanılmasını beraberinde getirmiştir. Bu durum ayrıca orkestra olgusu bağlamında değerlendirilebilir. Tüm bu değişim ve dönüşümlerin bir sonucu olarak yaylanın anlam ve işlevinde de değişimler yaşanmıştır. Günümüzde artık yayla çeşitli aktivitelere olanak sağlayan bir turizm alanı olarak görülmektedir.

Yayla şenliklerinde müzik icraları çoğu zaman sahne olarak belirlenen alanda gerçekleşir. Şenliklerde sahne, önceden tespit edilen alanın bir köşesinde, çoğunlukla alana hâkim bir konumda bulunmaktadır. Sahne yapısal açıdan çeşitlik göstermektedir. Sahne, bazen bir kamyonet kasası, bazen önceden yaylanın doğasına uygun olarak yükseltilmiş, bir set şeklinde çimenlerle kaplanmış bir zemin, bazen de profil demirlerle daha profesyonel biçimde organize edilerek hazırlanan bir icra alanıdır. Sahnenin üzeri hava koşullarına bağlı olmak üzere açık veya kapalı olabilir. Profesyoneller tarafından düzenlenen hazır sahnelerin üzeri genellikle kapalıdır.

Sahnedeki kişilerin durumu ise dönemin şartlarına göre değişmekle birlikte, sahne çoğunlukla sunucu ve sanatçılara ayrılmıştır. Sunucu, sahnenin yönetmenidir ve şenlik programına göre akışı yönlendiren kişidir. Şenlik süresince gerekli duyuru ve açıklamaları yapar. Konuşmacıları ve icracıları sahneye davet eder ve diğer etkinlikleri sahneden yönlendirir. Ayrıca sahnede sunucu ve sanatçılar dışında kimi zaman da fırsat kovalayan siyasetçiler de yer almaktadır. Ancak şenlik süresince sahnenin daha çok icracıların hareket alanı olduğu söylenebilir.

Şenliklerde sahnenin dışında kalan ve sahneyi çevreleyen alan oyuncular için ayrılan bölümdür. Burada boy gösteren oyuncular, halkın kendisidir; bunlar, sanatçının seslendirdiği türküye, çalınan çalgılara bağlı olarak çeşitli halk oyunlarını icra ederler. Yukarıdaki fotoğrafta görüleceği üzere, Kümbet Yayla Şenlikleri, her ne kadar belli bir sahne⁶⁸ çevresinde icra edilse de bu sahne asla yapay bir içerik sunmaz. Yayla

⁶⁸ Burada sahne terimi, kemençecinin (sanatçıların) ve orkestranın icrasına ayrılan bir yerdir.

şenliklerinde sahne olgusunun, bir tiyatro, sinema veya biletli diğer etkinliklerdeki sahnelerle aynı kategoride değerlendirilmesi mümkün değildir. Çünkü şehrin sunduğu sahne, her ne kadar kültürel etkinlikleri içerse de 'kurgulanmıştır ve çoğunlukla yapmacık eylemler' sunar. Yayla şenlikleri ise, her yönüyle doğal yaşamın birebir içinde olduğundan daha gerçek ve prova edilmemiştir. Yani ilk prova aynı zamanda icradır (Goffman, 2014, s. 13).

Fotoğraf 48: Kümbet Yayla Şenlikleri, (Süleyman Kırca Arşivi, t.y.)

Yayla şenliklerinde gerçekleşen kemençeli icra sıradan bir olay değildir. Kemençeci sergilediği performansla, katılımcıları eğlendirebilmeli, coşkuyu sağlamalıdır. Şenlikler, sanatçılar için de önemli bir fırsattır; sanatçılar sahnedeki kısıtlı zamanlarında dinleyici ve izleyicilere kendini tanıtmak, performansını sergilemek, katılımcıları coşturarak beğeni kazanmak gibi amaçları taşır. Kemençeci kimi zaman bir dizi şeklinde uzayıp giden horon sırasında bir başından öbür başa kemençesi elinde bir aşağı bir yukarı koşturmaktadır. Saha derlemelerinde özellikle yöresel sanatçıların genellikle sıra dışı bir performans sergiledikleri ve bu sayede katılımcıları büyüledikleri görülmüştür. Bu

amaçla sanatçılar, çok zengin bir repertuvar tercih etmektedir. Burada sanatçılar tarafından yöresel ezgiler yanında elbette istek türküler de okunmaktadır. Katılımcılar ise radyo, televizyon, internet ya da çeşitli ortamlarda kayıttan dinledikleri kişiyle yüz yüze ilişki kurma fırsatı edinmiş olurlar. Şenliklerde, aynı kültürel özellikler çevresinde sanatçı ve katılımcılar arasında aidiyet, samimiyet, bağlılık vb. gibi duygular gelişmektedir.

Geleneksel şenliklerde performans değerlendirme söz konusu değildir. Burada performansı sergileyen de değerlendirecek olan da aynı topluluğun bireyleridir yani halkın kendisidir. Şenliklerde performansı değerlendirilebilecek tek kişi sanatçıdır; Sanatçı insanları coşturabildiği ölçüde başarılıdır. Ancak unutulmaması gereken şenliklere katılan sanatçıların daha ziyade yörenin insanları yani yerel müzik yapan kişi veya gruplardır.

Bir halk müziği icrasında okunan türkünün metinsel (metne ait) özellikleri kadar, söylenme şekli, icracının sahip olduğu özellikler, duruşu, oturuşu, el, kol ve vücut hareketleri, icranın koro veya solo şeklinde olması, kadın, erkek veya karma söyleniş, ezgiye dansın eşlik edip etmemesi gibi özellikler üslubu (stili) oluşturmaktadır (Mirzaoğlu, 2015, s. 13). İracının türkü belleğinin gelişmesi çoğu kez tekrarlara bağlı olarak kendiliğinden gerçekleşir. İracının türkü söyleme üslubu ise (stil) ise türkü belleğinin oluşmasından sonra gerçekleşir (Ferris, 1997, s. 87-88).

Yöresel sanatçıların icra bağlamları çoğu kez doğum, sünnet, söz, nişan, düğün, asker uğurlama, yayla şenlikleri ve halka açık diğer eğlence ortamlarıdır. Diğer pek çok eğlence bağlamı yanında yayla şenlikleri çok katılımlı kültürel ekonomik yapıları itibarıyla ayrıca önemlidir. Çünkü kendini ifade imkânı kısıtlı olan yöresel sanatçılar için şenlikler, “çok katılımlı” özelliğiyle son derece önemli bir fırsat alanıdır. Söz konusu durumun güzel bir örneği tespit edilmiştir. Yöresel sanatçı İbrahim Gürpınar, 2007 yılında düzenlenen “*Arslancılık Gecesi*” adlı kültürel bir etkinlikte, kemençeli icra yeteneği ve performansı (stiliyle) Beyazıt Öztürk’ün dikkatini çekmiş ve “Beyaz Show” programına davet edilmiştir. Beyazıt Öztürk’ün sanatçı için söylediği “*hocam müthiş bir gösteri izledim sizden, çok acayip bir şey yapıyorsunuz. Kemençe virtüözünden daha da ötede bir şey sizin yaptığınız*” (Özdemir, 2015, s. 266) şeklindeki sözleri, sanatçıların performanslarının katılımcılar veya programcılar üzerindeki etkisini açık bir şekilde göstermesi açısından oldukça önemlidir. Sanatçı performans esnasında, çalgısıyla bütünleşir; ruhunu çalgıya ve müziğe teslim eder. Sanatçının

performans esnasında kendinden geçmesi (trans hali) diğerlerinden ayrılan yönüdür. Bu bağlamda yayla şenliklerinde müzik yeteneği ve performansı başarılı bulunan bir yöresel sanatçı, daha sonra düzenlenecek etkinlikler için yerini sağlama alır. Ayrıca söz konusu etkilerin albüm çalışmalarında ve ekonomik kazançta da aynı ölçüde olumlu yansımaları olmaktadır.

Kemençe sanatçısının performansını belirleyen temel unsur sanatçının yeteneği ve tecrübesi yanında 'sosyal boyut' (Ben Amos, 2009, s. 242) olarak belirlenen dinleyici ve izleyici grubun icraya katılım oranıdır. Buradaki katılım, en basit şekilde gülümseyerek, ritim tutarak, parmakları şakırdatarak, alkışlayarak, ısıklık çalarak, nağra veya konfeti, maytap veya silah atarak, oyun oynayarak vb. gibi çeşitli şekillerde gerçekleşebilir. Anlatım veya performans sergileme esnasında kullanılan sözlü ifadeler, çeşitli imalar ve trans halini yansıtan vücut hareketleri, çoğu kez performansı izleyen veya dinleyenler tarafından açık ve anlaşılır gözükmesine rağmen ortaya konulan performans, çoğu zaman kültür seviyesine bağlı olarak bir grup dinleyici için anlaşılır ve diğerleri için anlaşılmaz olarak nitelenebilir (Ben Amos, 2009, s. 240).

Yayla şenliklerinde gerek kemençecinin gösterdiği başarı gerek oyun alanındaki katılımcıların iştiraki, kendi bağlamsal çevresinde birbirine bağlı olmakla birlikte her bir performans birçok açıdan diğerinden ayrılmaktadır. Genel anlamda şenliğin icrası ve özel anlamda her bir performansın ayrı ayrı icraları esasında performans teorisinin de odak noktalarından birisidir. Bütün olarak performans kadar, bütünü oluşturan parçalar da taşıdığı değer açısından bütün kadar önemsenmelidir. Her performans biricik ve eşsizdir; ayrı ayrı her bir performans, eşsiz bütünü oluşturmaktadır. Karşılıklı belirleyicilik ilkesi gereği, bir şenliğin kişisel boyutu ile sosyal ve sözel boyutu (Ben Amos, 2009, s. 242) birbirini etkilemektedir. Şenliğin kalabalık olması, sosyal boyutu zenginleştireceğinden kişisel ve sözel boyut bu durumdan olumlu yönde etkilenmektedir.

Şenliklerde sanatçının rolü, ordudaki komutanın rolü kadar önemlidir. Şenlikte eğlencenin niteliği başta sanatçının performansına bağlıdır. Sanatçı performansı ile katılımcıları dans alanına davet eder; seyirci de kendini ait hissedebildiği ölçüde eğlenceye katılmaktadır. Sahne çevresinde danslar kurulduktan itibaren tüm rol sanatçıdır. Verdiği komutlarla başta horon olmak üzere icra edilen bütün dansları ve dansçıları yönlendiren de sanatçıdır. Dans düzeni bozulduğunda uyarıcı, horon halkası çoğaldığında tek halka çağrısını yapan da odur. Sanatçı dans alanında eğlence

yapısını oluşturan, düzenleyen ve yönlendiren kişidir. Sanatçı, eğlence için müziği oluşturarak dansa zemin hazırlayan anahtar rolünü üstlenmektedir. Sanatçı, icra performansı ile dansın sürekliliğini ve coşku düzeyini belirler.

Dereli ilçesinin kemençe sanatçısı Hüseyin Bıçak, özellikle yayla şenlikleri ve düğünlerde en çok arzulanan isimlerin başında gelmiştir. Sanatçı Giresun yaylalarında düzenlenen birçok şenliğe katıldığı gibi özellikle Kümbet Yayla Şenliklerinin vazgeçilmezlerinden birisi olmuştur. Kemençesiyle çaldığı havalarla, horon, karşılama, çiftetelli gibi halk oyunlarını en iyi şekilde yönetenler arasında yer aldığı bilinmektedir. Sanatçı, katıldığı ilk şenliklerdeki performanslarında hem kemençe çalmış hem de atma türkü söylemiştir; daha sonra katıldığı şenliklerde ise İbrahim Gülpınar, oğlu Erdem Bıçak veya bir başka kemençeci tarafından çalınan kemençe icralarında sadece türkülerini seslendirmiştir.

Fotoğraf 49: Kümbet Yayla Şenlikleri, Hüseyin Bıçak. (Süleyman Kırca Arşivi, t.y.)

Sanatçının şenliklerde ardı ardına söylediği türküler, horon ve karşılamanın uzun süre boyunca icrasında belirleyici olmuştur. Kendine özgü söyleyiş tarzı, horonu yönlendirmesindeki başarısı sanatçıyı öne çıkaran özellikler arasında yer almaktadır. Bıçak, katıldığı şenliklerde söylediği türkülerle dinleyicilerin yoğun sevgi gösterilerine mazhar olmuştur. Sanatçının ilgili performansları için aşağıdaki karekod bağlantıları kullanılabilir.

[1]

[2]

Fotoğraf 50: Kümbet şenliklerinde yapılan icralardan örnekler [KDT: 11.05.2017].

Şenliğin diğer bir önemli sanatçısı da İbrahim Gülpınar'dır⁶⁹. Kendine özgü kemençe performansıyla sanatçı, meslektaşları arasında bir adım öne çıkmaktadır. Gülpınar, müzik yaşamı boyunca, ustası ünlü kemençeci Kâtip Şadi'den öğrendiği, geleneği sürdürmüştür. Sahnedeki duruşu, kemençe çalma stili, icrada kullandığı ifadeler ve atma türkü belleği sanatçının üslubunu oluşturan özellikler arasında yer almaktadır. Sanatçı Beyaz Show programında kendi kemençe performansıyla ilgili şunları söylemiştir: “*Stilim çok değişik, tabi yüzlerce kemençeci var Karadeniz’de; ama benim stilim çok farklı, yılların verdiği bir performans, yirmi beş yılın emeği*” (Özdemir, 2015, s. 266-267).

Özellikle mizah içerikli atma türküleriyle yöre insanının gönlünde taht kuran sanatçı, sırf bu özelliğinden dolayı Karadeniz’in Kemal Sunalı olarak görülmüştür. Sanatçı şenliklerde çeşitli atma türküler yanında özellikle albümlerinde de yer alan Köroğün BMC’si, Adam Sevdalandı mı?, Serum Şişesi, Adamlık, Mevlüd’ün İneği, Espiye’nin Köyleri, Yurt Çocuğu, Bizim Ömer (Almancı), Feride, Facebook, Trafik Polisi vb. türkülerini seslendirmiştir (Özdemir, 2015, s. 267).

Yayla şenliklerinde sunucu tarafından sahneye genellikle ilk olarak yöresel müzik yapan sanatçılar davet edilir. Yörede düzenlenen bazı şenliklere genellikle ulusal düzeyde müzik yapan Adnan Şenses, Songül Karlı vb. gibi ünlü sanatçıların davet edildiği bilinmektedir. Şenliğe ulusal düzeyde katılım sağlayan sanatçılar, eğlencenin zirveye ulaştığı bölüme veya en sona saklanır. Sanatçıların sahnede kalma süreleri, ortalama bir veya iki saat olmakla birlikte şenliğe katılım sağlayan sanatçıların sayısına göre değişir.

Karadeniz müziğinin asıl şekli kemençenin kendi bağlamında icra olunan halidir. Günümüzde kültür endüstrisi amaçlı müzik piyasası tarafından ekonomik amaçlarla üretilen kemençe ve diğer enstrümanların birleşimiyle ortaya çıkan popüler müzik veya

⁶⁹ Sanatçı, 27 Ocak 2016 tarihinde geçirdiği kalp krizine bağlı olarak genç yaşta hayatını kaybetmiştir.

kemençe rock tarzı yapımlar esasında yöreselin kendi bağlamından koparılarak küreselleştirilmesidir. Şüphesiz ekonomik amaçlar için başarılı bulunan söz konusu iyileştirmeler, geleneğin doğasını olumsuz yönde etkilemektedir. Geçmişte şenliklerde sadece kemençeyle icralar gerçekleşirken günümüzde sahne olgusu yerleşmeye başlamıştır. Horon halkasının içinde, kemençenin daha iyi duyulması için bir aşağı bir yukarı koşuşturan kemençecilerin yerini sahnenin etrafını kuşatan hoparlörler almıştır. Bir horon halkasında aynı anda birçok kemençecinin çalması uygulaması yerini sahnede sırayla yapılan icralara bırakmıştır. Sonuç olarak gün geçtikçe şenlikler de konser izlenimi yaratılmaya başlanmıştır.

Yaylaların müzik boyutuna önceleri sadece yöre kemençecileri davet edilirken, sonradan ünlü pop ve halk müziği sanatçıları davet edilmeye başlanmıştır. Bunun bir sonucu olarak atma türkülerle canlı performans icrası yapan yöresel kemençeciler önemli icra ortamlarından birisini kaybetmeye başlamıştır. Buna karşın kayıttan söyleyen (playback yapan) ünlü sanatçılar görkemle karşılanmıştır. Fakat maliyetler artınca tekrardan yerel müzik sanatçılarına dönüş sağlanmıştır. Kültür değişmesinde bu bakış açısında göre yeni bir değişimin bütün koşullarda ihtiyacı karşılaması ve toplumun menfaatine uygun olması gerektiği sonucuna erişilebilir.

İnsanların büyük şehirlere olan göçü, yaşam tarzını da büyük ölçüde şekillendirmiştir. Eğlence anlayışının değişmesi, şenliklerin sadece müzik yönünün görülmesi sonucunu doğurmuş ve müzik ihtiyacı TV, bilgisayar, tablet, telefon, MP3, MP4, kaset, CD, USB gibi cihazlar üzerinden, açık hava eğlenceleri olan geleneksel şenlikler, konserlere veya kapalı mekânlarda canlı müzik dinleme şekline dönüşmüştür. Dolayısıyla burada doğal mekândan üretilmiş mekâna doğru bir göç algısı gözlenmektedir. Kentin eğlence ihtiyacını da bu kapalı ve üretilmiş mekânlar karşılamaktadır.

İkinci sözlü kültürün başta televizyon ve internet aracılığı ile XXI. yüzyıl insanının yaşamını kuşatmış olması, bağlamında eğlencenin masraf ve vakit kaybı olarak görülmesi gibi algılara neden olmuştur. Hâlbuki medya araçlarında ses ve görüntü temelli sözlü ifade kullanılmasına rağmen ekranın karşısındaki kişiyle yüz yüze bir ilişki biçimi ve bağlılık kurulamamaktadır. Ayrıca ekranın karşısında izleyici konumunda olan kişi çoğunlukla izlediği kültürel etkinliğe aktif katılım sağlayamadığından sadece pasif alıcı olarak kalmaktadır. Dolayısıyla medya içerikleri, topluluk hayatından kaynaklanmayan, kaynaklansa bile kültürel ekonomik amaçlar çevresinde endüstrileşmiş içeriklerdir. Söz konusu etkinlikler, her ne kadar geniş bir kitleye hitap

etse de “izleme” ile sınırlandırıldığı için katılım ve paylaşıma kapalı özellikte, çeşitlenmelere imkân vermeyecek şekilde, ses ve hareketli görüntünün kaydedildiği ‘sabit formda’ unsurlardır (Bauman, 2000, s. 49).

Bir konser alanında müziğin ritmine kendini kaptıran dinleyiciler, birtakım hareketlerle sanatçıların performanslarına eşlik ederler. Bu, kimi zaman baş, kimi zaman el sallama ve telefon ışıklarını yakma, kimi zaman da tüm bedeni sallama şeklinde olabilir. Burada sanatçıyı bir ayini yöneten bir lider gibi görmek gerekmektedir. Onun icrası ile coşku ve eğlence üst düzeye ulaşmaktadır; ancak burada yapılan eylemlerin geleneksel bir yönü bulunmamaktadır. Söz konusu etkinlikleri ve katılımı, şehir hayatında yoğun iş temposu içerisinde kendisine ayıracak zamanı sınırlı olan bireylerin kısa süreli tiyatro, sinema, konser gibi etkinliklerle rahatlama tercihleri olarak yorumlanabilir. Bu etkinlikler, geleneğin ve geleneksel olanın taklit edildiği şehir ihtiyaçlarına cevap veren ekonomik amaçlı organizasyonların yaylanın kültürel bağlamına taşınmasından başka bir şey değildir.

3.4.7. Halk Edebiyatı Ürünleri

Sözlü kültürde “yaratma”, “nakletme”, “ezberleme” ve “hatırlama” gibi süreçler bulunmaktadır. Bu süreçler sayesinde sözlü kültürde gerçekleşen üretimler, yazılı kültürün ihtiyaç duymadığı “ezberleme”, “bellekte saklama”, “dönüştürme”, “kalıplaştırma” ve “hatırlama” gibi süreçlerde varlığını sürdürür (Görkem, 2007, s. 419). Sözlü kültür, belleğin imkânları ölçüsünde icraya imkân vermektedir. İletişimin yalnızca konuşma ile mümkün olduğu birinci sözlü kültür çevrelerinde destanların aktarımı bazı kalıpların ezberlenmesiyle mümkün olmaktadır; sanatçının icradan icraya değişen performansı bu ana kalıba az çok benzer. Ancak yazının icadına temellenen ikinci sözlü kültürde söz, sabit bir nesneye dönüşür ve bundan sonra aktarımı yapılan metin değişmez (Ong, 2010, s. 23-24).

İkinci sözlü kültür çevrelerinde gerek yazı, gerek diğer kayıt imkânları her şeyin aslını, ilk şeklini (urform) ve benzerlerini bulmayı amaçlar. Bir sanatçının herhangi bir zamanda veya mekânda kayda alınan herhangi bir icrasının bundan sonra yapılacak diğer icralardan hangi yönlerden ayrıldığı ve benzediğine yönelik incelemeler metin merkezli bakış açısının ürünüdür. Zaten bağlamsal araştırma ve incelemelerde “asıl metin” arayışı diye bir şey söz konusu değildir. Her icra ve performans sunumu kendi

bağlamsal çevresinde eşsiz ve biriciktir. Folklorun kültürel bağlamını öne çıkaran gösterim [performans] yaklaşımı, folkloru yaratan, metne anlam katan, geçmiş ve bugün arasında köprü kuran sosyal içerikleri esas almaktadır (Başgöz, 2012, s. 105).

Sözlü gelenek kültürü üzerinde yapılan çalışmalarda bir folklorik unsurun farklı icraları ortak bir metin arayışıyla tırpanlamak esasında bağlamı yok saymayı ve sözde asıl (biricik/orijinal) metni, zengin kültürel doku ve örüntülere tercih etmek anlamına gelmektedir. Bu durumun hem maddi hem de manevi kültür unsurları için göz önünde bulundurulması gerekir. Aynı usta tarafından yapılan herhangi bir el sanatı ürünü aynı usta tarafından yapılan diğerinden/benzerinden farklı olduğu için kıymet taşır. Herhangi bir ritüel uygulama az da olsa bir sonraki uygulamadan ayrılan yönler taşımaktadır. Sabit form ikinci sözlü kültür çevrelerinin bir beklentisi, sanayi devriminin ve seri üretimin bir sonucudur.

Halk edebiyatı ürünlerinde bağlamın neden önemli olduğu konusu en çok atasözlerinin anlamlandırılması aşamasında işlevsel bir yol olmaktadır. Giresun yöresinde karşılaştığımız “*At bilir, konyak bilir*” şeklindeki bir atasözü, bağlamın derlenmesinin önemine işaret etmektedir. Bu atasözü içerik hakkında hiçbir ipucu vermemektedir. Eğer bağlam göz ardı edilirse, bu atasözünden nasıl bir anlam çıkarılabilir? Acaba bu atasözü hangi koşullarda ortaya çıktı ve ne için kullanıldı? Bu atasözüyle ilk olarak derleme yapılırken karşılaşıldı. Kaynak kişilere, geçmişte yaylaya ne kadar sürede gidildiği sorulduğunda böyle bir cevap alındı. Bilindiği üzere otomobilin olmadığı dönemlerde yayla yolculuğu/göçleri çoğunlukla yayan, bazen de at, katır veya eşek sırtında gerçekleşmiştir. Verilen bilgiye göre yayla yolculukları yemeli, içmeli ve oldukça eğlenceli seyahatlerdir. Bir kişi at üzerinde yaylaya giderken yolda özellikle subaşlarında mola verir ve yanında götürdüğü yiyecek ve içeceklerle kendince eğlenirmiş. Rakı, konyak ve diğer içkiler yolculuğun süresini belirlermiş. İçki ne zaman biterse yol da o kadar çabuk gidilirmiş. Ayrıca yaylaya gidiş veya yayladan dönüş süresi atın istekliliğine bağlı olarak değişirmiş (Kaynak Kişi: Ahmet. Özdemir, 2015). Dolayısıyla yaylaya ne kadar sürede gidersin diye sorulduğunda cevap olarak “*At bilir, konyak bilir*” şeklinde bir atasözüne muhatap olunmaktadır. Bu atasözü bağlamı derlemenin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Çünkü kısa metinlerden oluşan atasözlerinin nakledildiği ortamda sadece metne odaklanılarak yapılan bir derleme çalışması, çözümlenmeyi, dolayısıyla anlamlandırmayı imkânsızlaştırmaktadır. Bağlamı derlemek, halkbilimi ürünleri için hayatidir. Özellikle bir masalda son cümle olarak

değerlendirilen atasözü ve deyim gibi kısa ifadeler yanında bağlamı derlemek, jest ve mimikler açısından da bir zorunluluktur (Dundes, 2006a, s. 71-72).

Bir anlatının, türkünün veya başka bir folklorik malzemenin beğenilmesinde sadece metnin etkili olduğunu söylemek yeterli değildir. Folklorik malzemeyi oluşturan çevresel şartlar, performans durumu, sanatçının kendini ifade şekli, performansın niteliği gibi pek çok unsur bağlamı dikkate almayı gerektirmektedir. Performansın sunumu esnasında sanatçının ciddi tavırları, çeşitli şakaları, taklitleri, jest ve mimikleri, ses tonundaki alçalıp yükselmeler, çıkardığı garip sesler, attığı nağralar; benzetme, tekrar, abartma, zıtlıklar gibi çeşitli söz sanatları (Çobanoğlu, 2005, s. 273) yaratımı etkileyen kişisel repertuar, her bir performansı diğerinden ayıran ve performansın dinleyiciler tarafından beğenilmesini sağlayan/belirleyen bağlamsal özellikler bütünüdür. Dolayısıyla folklor ürünlerinin üretimine dayanan performans bir çeşit iletişimsel gösteri olarak değerlendirilmektedir (Bauman, 2009, s. 256). Günümüz halkbilimcileri, bağlamında icra olunan folklor unsurlarını anlatan ve dinleyen veya söyleyen ve oynayan tarafların karşılıklı etkileşimine dayalı oluşan bir sosyal olay, bir gösterim veya teatral bir icra olarak incelemektedirler (Çobanoğlu, 2000b, s. 160).

Türk folklorunun icra bağlamlarından olan şenlik, şölen ve diğer eğlenceler yapısal açıdan halk edebiyatı ürünlerinin oluştuğu, geliştiği ve aktarıldığı bir kültürel ortamdır. Özellikle birçok âşığın bir araya gelerek düzenledikleri âşık şenlikleri, anma şenlikleri, yayma ve yaşatma toplantıları, halk edebiyatı verimlerinden özellikle hikâyeli “türkülerin” zengin icra bağlamları arasında yer almaktadır. Ayrıca bu şenliklerde destan, masal, hikâye, fıkra, mâni gibi türlere de sıklıkla yer verilmektedir. Giresun yayla şenliklerinde en çok yer alan halk edebiyatı ürünü türkülerdir.

Bir halk anlatısının veya türkünün icrasında doğruluk veya yanlışlık söz konusu değildir. Her performans kendi bağlamsal çerçevesinde biricik ve eşsizdir. *“Folklor metni kendine özgüdür, çünkü bu tür bir metin, insanlar arasındaki daha geniş bir sözlü ve geleneksel alışverişin, konuşulan, şarkısı söylenen, jestlerle ifade edilen ya da bir zanaat olan orijinal halinin yazılı temsilidir”* (Tition, 2009, s. 262). Performansın birebir tekrar (taklit) edilmeye çalışılması, doğaçlamaya bağlı ekleme ve çıkarmalara başvurulmaması, önceden kayda alınmış herhangi bir performansın tekrar tekrar izletilmesi gibidir. Bu durum da Bauman’ın belirttiği gibi *“doğru yapmak adına sorumluluk almak, bir icracıyı geleneksel otoritenin yasalarına bağlı olarak geçmiş performansın sıkı sıkıya yinelenmesi”* (2009, s. 256) sonucunu doğurur. Dolayısıyla

herhangi bir performansı metinleştirmeyi beraberinde getirir. Söz konusu durum da folklorun “iletişimsel” ve “çeşitlenmeye” açık doğasına aykırıdır.

3.4.7.1. Atma Türküler

Türkü, Türk halk edebiyatının zengin türlerinden birisidir. Araştırmacılar tarafından türkünün şekil ve biçim olduğuna yönelik çeşitli tartışmalar bulunmaktadır⁷⁰. Ancak birçok araştırmacı türkünün mânî ve koşma gibi şekilleri de içeren bir tür olduğu konusunda hem fikirdir. Dolayısıyla türkü, bir nazım şekli olmaktan ziyade farklı nazım birimi (beyit, dörtlük, bent) ve şekillerden (mânî, koşma, destan, gazel) oluşmuş, genellikle ezgi ağırlıklı bir nazım türüdür (Yakıcı, 2013, s. 63).

Türküyle ilgili sözlüklerde, ansiklopedilerde ve diğer kaynaklarda birçok tanım bulunmaktadır. Bunlar genellikle iç ve dış özelliklerin tasvirine dayanmaktadır⁷¹. Ali Yakıcı, *Halk Şiirinde Türkü* adlı çalışmasında türküyle ilgili şu geniş tanıma yer vermiştir:

Duygu, düşünce, hayal ve birey ya da toplum olarak doğumdan ölüme kadar yaşanan, insan ve toplumlar iz bırakan bütün olayları dile getiren, sevinçli ya da üzüntülü zamanlardaki coşku ve heyecanı yansıtan, kaynakları genellikle ozan, türkü yakıcı ve söyleyicisi kişilerden oluşan, hangi edebiyat şubesine ait ya da hangi biçim ve türde ortaya çıkmış olursa olsun halka mâl edilerek anonimleşen, şölende, düğünde, toplantıda ve her türlü icra ortamında dillerden düşürülmeyen, icracısı, icra ortamı ve konusuna göre kendine has bir ezgiyle söylenen manzum ürünlere türkü denir (2013, s. 58).

Türk halk müziğinin önemli bir boyutunu oluşturan türkülerin büyük çoğunluğu, yaşanmışlıklar üzerine kuruludur (Mirzaoğlu, 2015, s. 9). Türk eğlence yaşamında önemli bir yer edinmiş olan Giresun yayla şenliklerinin yapısında özellikle eğlenceye ve danslara eşlik eden türküler önemli bir sözel boyuttur. Kemerçe eşliğinde icra edilen bu türküler, yörede çoğunlukla “atma türkü” olarak isimlendirilir. Atma türküler, kemerçeli icra geleneğinin en önemli mahsullerindendir. Giresun yayla şenlikleri atma türkü türünün icra edildiği önemli kültürel ortamların başında yer almaktadır.

Giresun yayla şenliklerinde hikâye anlatımı, özel olarak kullanılan bir performans şekli değildir. Ancak sanatçılar, bazen katılımcılara yöresel hikâyeler, fıkralar ve kendi anılarını anlatmıştır. Şenliklerde sahneye çıkması beklenen ve programlanan sanatçı sayısı ve programın akışı yoğun olduğu için daha çok ezgiye ağırlık verilmektedir.

⁷⁰ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için ayrıca bakınız: (Oğuz, 2001; Çobanoğlu, 2000b; Yakıcı, 2013)

⁷¹ Ayrıca bk. Yakıcı, 2013: 45-58

Şenliğin icrasında söz konusu olan zamansal kısıtlamalar, sanatçıların performansının süresini belirlediğinden hikâyeli türkülerden ziyade kısa türküler tercih edilir. Ayrıca bu türküler arasından halk oyunlarına uygunluk sağlayan türler seçilir. Yani sanatçı, katılımcıları horon ve karşılama gibi oyunlarla eğlendirmek maksadıyla tempolu türkü ve ezgileri tercih eder.

Şenliklerde icrası gerçekleşen atma türkülerin nazım birimi beyit veya dörtlülüklerden oluşur; ancak bu türküler çoğunlukla mânî formunda birbirinden farklı dörtlülüklerin bir araya gelmesi ile kurulmaktadır. Türk halk edebiyatının en zengin nazım şekillerden birisi olan mânî, çoğunlukla yedi hecelidir ve aaxa biçiminde kafiyelenen tek dörtlülükten oluşmaktadır. İşte bu sebepten dolayı, icracı/yakıcının tek dörtlülükte anlam yoğunluğunu/bütünlüğünü sağlamak zorunda olması mânînin ifade yoğunluğunu güçlendirmektedir (Aça, 2011, s. 240). Kemençeciler, sözlü kültür ortamında öğrendikleri mânîler üzerine kendi atma türkülerini yakma yolunu tercih ederler. Birçok türkünün dizeleri ve yapısı incelenerek, türküyü meydana getiren kompozisyonun aslında yöresel mânîlerin bir araya getirilmesiyle oluşturulduğu görülebilir.

Karadeniz müziğinde “*atma türkü*” olarak bilinen türün esas hususiyeti birinci sözlü kültürün oluşturduğu icra çevrelerinde aranmalıdır; burada aktarım bir kalıba dayanır ve bu kalıp çevresinde icra olayı gerçekleşir. İlk örnekleri mitler olan anlatı sanatı, efsane, masal, destan, hikâye gibi türler altında gelişmeye devam etmiş, sonuçta öykü ve ezgi birbirinden ayrılmıştır. Bilginin henüz anlatılarak saklandığı zaman diliminde -bugün mit olarak isimlendirilen kutsal anlatılar- işlemleri hatırlamaya ve uygulamaya bağlı olarak sözlü anlatı geleneği ortaya çıkmıştır. Aradan zaman geçtikçe öykü ezgiye, söz de yazıya dönüşmüştür.

Karadeniz genelinde imece, sünnet, asker uğurlama, nişan, düğün, şenlik ve diğer eğlencelerde icra edilen atma türkü geleneği, eğlenme, oyunlara eşlik etme, kişilerarası iletişimi başlatma, geliştirme ve sürdürme, sosyal ve etnik kimliğin icrasına imkân verme, icracılarına sosyal saygınlık ve sanatçı kimliği kazandırma, içinde yaşanan gruba aitlik duygusu temelinde güvenlik hissini sağlama, estetik ihtiyaçları karşılama açısından ve bütün itibarıyla kültürün kuşaklar arasında aktarılmasında önemli görevler üstlenmektedir (Mirzaoğlu, 2015, s. 250-251).

Anadolu genelinde yaz mevsiminde yaşam, yayla merkezli düzenlendiği için, diğer pek çok faaliyette olduğu gibi eğlencenin merkezi de yaylalar olmaktadır. Karadeniz Bölgesinde ve Giresun özelinde yayla, kemençeyle icra edilen müzikler için önemli

ortamlar arasında yer almaktadır; yaylada bir çeşme başı, bir dere kenarı, bir ağaç altı, bir kuytu köşe veya bir çayırın ortası icra mekânı olarak özellikle tercih edilmektedir. Türkülerin anlamsal tabakaları içerisinde yayla ve yaylaya ait temaların yoğunluğu dikkate alındığında atma türkü olarak bilinen Karadeniz müziklerinin birçoğunun yaylanın kültürel bağlamında yakıldığı söylenebilir.

Günümüzde birçoğu mâni formatında olan bu türküler, yöresel ezgi ve temalarla süslenerek her performansta yeniden yaratılmaktadır. Sonuçta bu icra ve tekrarlar, türe bağlı olarak “atma türkü sözlü kültür geleneğini” oluşturmaktadır. Ancak teknoloji kültürünün baskın olduğu 21. yüzyılda, sözlü kültürün kapasitesini değerlendirmek sadece geçmiş verilerden hareket ederek mümkün olmaktadır. Çünkü Saussure’un ifadesiyle “*yazı, aynı anda hem faydalı, hem yetersiz hem de tehlikelidir*” (Ong, 2010, s. 18). Yazı, sözlü kültüre ait unsurları kaydetme özelliği ile faydalı, bu unsurlara ait detayları (bağlama ait verileri) yeterince kaydedememe özelliği ile yetersiz ve insan belleğini sınırlandırma/tembelleştirme özelliği ile de zararlıdır.

Yayla şenliklerinde en önemli unsurlardan birisi hiç şüphesiz irticalen söyleme ve oynama geleneğidir. Çünkü irtical, hem sahnedeki sanatçı hem de alandaki katılımcılar tarafından temsil edilir. Kemençeciler, gerek ustalarından öğrendikleri usta malı türküleri, gerek ilk yaratıcısı unutulmuş olan anonim türküleri ve performans esnasında kendi belleğinin imkânlarını kullanarak yarattığı doğaçlama türküleri icra ederler.

Bir yöresel türkünün veya mâninin kemençeli âşığın müzik performansı ile yeni türlere dönüşümü oldukça yaygın bir yaratım şeklidir. Sanatçı çoğunlukla söylediği türkünün bentler, dörtlükler veya nakarat gibi bölümlerinde değişikliğe gidebilir; ayrıca türkünün dizelerinde geçen belli kavram veya ifadeleri değiştirir ya da nakarat kısmındaki tekrar sayısını azaltıp arttırabilir.

Giresun yöresi türkülerinde tekrar önemli bir unsurdur. Hem tempoyu yükseltmekte hem de türküye eşlik eden oyunun süresini uzatmaktadır. Sanatçı türküde yer alan şehir ve kişi, insan bedenine ait uzuvlar veya eşya adlarını diğerleriyle değiştirebilir. Emineler-Ayşe, Giresun-Trabzon, Trabzon-Ordu, göz-kaş, el-kol, saç-baş, gibi kişi, şehir veya kavramlarda değişiklikler gözlenebilir. Ayrıca herhangi bir icra olayında kalıplar ve konular değişmese bile dinleyici ve izleyicilerin icraya tepkisi, sanatçının ruh hali (Ong, 2010, s. 77) havanın sıcak veya soğuk olması ya da diğer birçok etken bir atma türkünün icrasında her zaman belli ölçüde tekrar edilen düzeni veya türkünün içeriğini

değiştirir. Dolayısıyla, bu durum aynı icracı söz konusu olduğunda bile icradan icraya performansta çeşitlenmelere neden olmaktadır.

Bir anlatı veya halk türküsünün birçok kişi tarafından farklı ortamlarda sunulan performansları izlendiğinde bağlam olarak adlandırılan birçok unsurlardan kaynaklı performans farklılıklarının bulunduğu gözlenebilir. Bir şenlikte, kemeçe veya diğer enstrümanları çalan herhangi bir sanatçının kendi isteği doğrultusunda sergilediği performansta ortaya çıkan başarısı ve coşkusu, stüdyo ortamında bir yönetmenin yönlendirmesi doğrultusunda kaydedilen performansla eşdeğer değildir. Dolayısıyla icra esnasında mekân, zaman dilimi, hava şartları, katılımcı sayısı, katılımcıların sahneye olan ilgisi, sanatçının yaşı, sanat birikimi (üslubu), cinsiyeti, türkünün türü, türküyeye uygun çalgının (enstrüman) seçimi gibi özellikler performansı doğrudan etkilemektedir. Bağlam merkezli saha çalışmalarında söz konusu unsurların ayrıca dikkate alınması, Ben Amos'un belirttiği gibi yapılacak değerlendirme ve yorumlarda bir anahtar işlevi görecektir (2009, s. 242).

Çalışmanın bu bölümünde söz konusu değerlendirmelerden hareketle atma türkü örnekleri üzerinde çeşitli çıkarımlarda bulunulmuştur. Osman Gökçe (Picoğlu Osman), Giresun yöresinin önemli sanatçılardan birisidir. Sanatçı, tarafından söylenen “Altını Bozdurayım” adlı meşhur türkü nakarat bölümleri hariç altı dörtlükten oluşmaktadır. Picoğlu Osman, Süreyya Davulcuoğlu, Yücel Öner ve Şefik Oral tarafından seslendirilen türkünün icraları aşağıdaki gibidir⁷²:

⁷² Parantez içinde verilen rakamsal ifadeler dizelerin tekrar sayısını göstermektedir. Ayrıca karekodlar taratılarak ilgili icraların internet kayıtları dinlenebilmektedir. [Karekod oluşturma tarihi: 04.02.2017]. Tezde kullanılan türkülere ait sözler tarafımızca kaydedilen ve/ya internette yer alan icralar dinlenerek yazıya geçirilmiştir. Türkülere ait yöre, kaynak, derleyen, vb. kimlik bilgileri eklenirken (Turhan ve Altınkaynak, 2009) adlı çalışmadan yararlanılmıştır.

Picoğlu Osman	Süreyya Davulcuoğlu	Yücel Öner	Şefik Oral
1 Altını bozdurayım (2) Gerdana dizdireyim (2) İpek mendil değilsin (1) Cebimde gezdireyim (1)	1 Altını bozdurayım (2) Gerdana dizdireyim (2) İpek mendil değilsin (2) Cebimde gezdireyim (2)	1 Altını bozdurayım (2) Gerdana dizdireyim (2) İpek mendil değilsin (2) Cebimde gezdireyim (2)	5 Batlama deresine (2) Taş köprü kurulacak (2) Verin benim yarımı (2) Arada kan olacak (2)
(Nakarat)	(Nakarat)	(Nakarat)	(Nakarat)
Ninna aslanım ninna (1) Ninna güzelim ninna (1)	Ninna aslanım ninna (2) Ninna güzelim ninna (2)	Ninna aslanım ninna (2) Ninna güzelim ninna (2)	Hop ninayı ninnay (2) Gel oynayı oynayı (2)
2 Altın yüzük var benim (2) Barmağıma dar benim (2) Giresunun içinde (1) Kara gözlü kız benim (1)	3 Usul yavaş bas da gel (2) Tahtalar oynamasın (2) Evin arkasından gel (2) Nazlı annen duymasın (2)	2 Altın yüzük var benim (2) Barmağıma dar benim (2) Giresunun içinde (2) Kara gözlü yâr benim (2)	3 Usul yavaş bas da gel (2) Tahtalar oynamasın (2) Evin arkasından gel (2) Cazı anan duymasın (2)
(Nakarat Yok)	(Nakarat)	Ninna aslanım ninna (2) Ninna güzelim ninna (2)	(Nakarat)
3 Usul yavaş bas da gel (1) Dökmeler oynamasın (1) Evin arkasından gel (1) Cazı annen duymasın (1)	4 Elinde altın şamdan (2) Perdeyi kaldır camdan (2) Al tüfeği vur beni (2) Ben usandım bu candan (2)	3 Usul yavaş bas da gel (2) Dökmeler oynamasın (2) Evin arkasından gel (2) Cadı annen duymasın (2)	Hop ninayı ninnay (2) Gel oynayı oynayı (2)
(Nakarat Yok)	(Nakarat)	(Nakarat)	(Nakarat)
Nida: Yaşa Giresun... (1)	Ninna aslanım ninna (2) Ninna güzelim ninna (2)	Ninna aslanım ninna (2) Ninna güzelim ninna (2)	Hop ninayı ninnay (2) Gel oynayı oynayı (2)
4 Elinde altın şamdan (1) Perdeyi kaldır camdan (1) Al tüfeği vur beni (1) (nida : anam) (1) Ben usandım bu candan (1)	Ninna aslanım ninna (2) Ninna güzelim ninna (2)	Elinde altın şamdan (2) Perdeyi kaldır camdan (2) Al tüfeği vur beni (2) Ben usandım bu candan (2)	Altın yüzük yaptırdım (2) Kuyum ustalarına (2) Beni asker ettiler (2) Gurbet hastalarına (2)
(Nakarat Yok)	(Nakarat)	(Nakarat)	(Nakarat)
5 Batlama deresine (1) Daş köprü kurulacak (1) Verin benim yarımı (1) Vallahi gan olacak (1)	Ninna aslanım ninna (2) Ninna güzelim ninna (2)	Ninna aslanım ninna (2) Ninna güzelim ninna (2)	Hop ninayı ninnay (2) Gel oynayı oynayı (2)
(Nakarat)	(Nakarat)	(Nakarat)	(Nakarat)
Ninna aslanım ninna (1) Ninna güzelim ninna (1)	Ninna aslanım ninna (2) Ninna güzelim ninna (2)	Batlama deresine (2) Taş köprü kurulacak (2) Verin benim yarımı (2) Arada kan olacak (2)	Nida: Yaşa Giresun yaşa (1)
Nida: Yaşa... şa... (1)	(Nakarat)	(Nakarat)	
6 Bir arzuhal edeyim (1) Giresunda valiye (1) Ya bak benim şansına (1) Dutkunum kocaliya (1)	Ninna aslanım ninna (2) Ninna güzelim ninna (2)	Ninna aslanım ninna (2) Ninna güzelim ninna (2)	
(Nakarat)			
Ninna aslanım ninna (1) Ninna güzelim ninna (1)			
Nida: Oh oh hoh hoh hop hop oh oh (1)			

Yöre: Giresun
Kaynak: Picoğlu Osman
Derleyen: Yücel Paşmakçı

Şekil 19: 'Altını Bozdurayım' türküsü [KDT: 05.05.2017].

Yukarıda metni verilen türkü, sanatçıların performanslarından kaynaklı farklılıklar içermektedir. Türkünün kaynağı Picoğlu Osman'dır; sanatçı türküyü altı dörtlük, üç nakarat, dört kez nida söyleyerek icra etmiştir. İlk dörtlükten sonra nakarat söylerken ikinci, üçüncü ve dördüncü dörtlüklerden sonra söylememiştir. Genel anlamda nida olarak değerlendirildiğimiz ara söz ve sesleri, üçüncü dörtlükten sonra nakarat bölümünde, dördüncü dörtlüğün içinde, beşinci ve altıncı dörtlükte ise nakarattan sonra söylemiştir. Ayrıca kemençeci, birinci ve ikinci dörtlüklerde yer alan ilk iki dizeyi, iki kez tekrarlamıştır. Ancak diğer dörtlüklerde yer alan dizeleri tekrarlamamıştır. Dolayısıyla gerek nakarat bölümünde gerek tekrarlarda bir standart söz konusu değildir.

Türk Halk Müziği sanatçısı, Süreyya Davulcuoğlu, [Picoğlu Osman icrasına göre] aynı türkünün bir, üç ve dördüncü dörtlüklerini okumuştur; her dörtlükten sonra nakarat bölümünü seslendirmiştir. Nakarat bölümü dâhil türküyü oluşturan her dizeyi iki kez tekrar etmiştir. Sanatçı, icrasında nidaya yer vermemiştir. Başka bir Türk Halk Müziği Sanatçısı Yücel Öner, [Picoğlu Osman icrasına göre] aynı türkünün sırasıyla ilk beş dörtlüğünü, her dörtlükten sonra nakarat okuyarak icra etmiştir. Sanatçı nakarat bölümü dâhil türküyü oluşturan her dizeyi iki kez tekrar etmiştir. Öner'in icrasında herhangi bir nida bulunmamaktadır. Türkünün başka bir icrasını Giresunlu türkcü Şefik Oral yapmıştır. Bu kayıta Oral, [Picoğlu Osman icrasına göre] sırasıyla beşinci, üçüncü ve birinci dörtlükleri okumuştur. Ayrıca Oral, türküyü Picoğlu Osman icrasında olmayan bir mâni dörtlüğü ilave etmiştir. Dikkat edilecek olursa, Şefik Oral'ın icrasında yer alan nakarat bölümleri de farklıdır. Ayrıca Oral, sondaki nida hariç olmak üzere, türkünün bütün dizelerini iki kez tekrarlamıştır. Bu icralarda, dörtlüklerin sayısı, sırası, tekrarları ve değişimler; nakaratın olup olmaması, tekrarı ve değişimler; nidaların sayısı, olup olmaması, konumu ve değişimler; türkünün sözlerinde yer alan gerek kelime, gerek dize, gerek dörtlükte meydana gelen değişimler atma türkünün yapısını oluşturan ve icradan icraya değişebilen bağlamsal özellikler bütünüdür. Söz konusu durum bağlam merkezli çözümlemelere göre bir özgünlük, çeşitlilik ve zenginliktir.

Giresun yayla şenliklerinde kemençeciler, Picoğlu Osman, Kâtip Şadi gibi ustaların repertuarında yer edinen 'usta malı' türküleri seslendirebileceği gibi, kendi atma türkülerini de okuyabilmektedir. Ayrıca yörenin birçok anonim türküsü de icralarda önemli bir yer tutmaktadır. Yayla şenliklerinde karşılama oyunu için "Ayağında Çoraplar, Altını Bozduyım, Bağlamam Perde Perde, Bir Fındığın İçini, Çıkma Fındık Dalına, Giresun'un Evleri, Giresun Kayıkları, Gıtme Yârim Yolları, Fındık Toplayan Gelin, Oy Miralay Miralay, Tarlaya Ektim Soğan," horon için "Batlama Deresine, Bir Cennettir Giresun, Birlik Olalım Birlik, Bu Sene Çiçek Açtı, Çavuşlu Diye Diye, Çıkacağım Bektaş'a, Kemençe Çala Çala, Eğdim Fındık Dalını, Görele'nin Gülüsün, Püsküllüdür Ala Gürgen, Şen Ol Kümbet'im Şen Ol, Topla Karadeniz'i, Yaylanın Düzlerine, Yayla Çimeni Budur, Yüzün Yüzüme Değsin gibi çok sayıda eser, en çok söylenen atma türküler arasında yer almaktadır.

Mahalli kemençe sanatçısı Hüseyin Bıçak tarafından icra edilen “Eğdim Fındık Dalını” adlı atma türkü, sanatçının oyuna yönelik komutlarını açık bir biçimde ortaya koymaktadır⁷³.

[Eğdim Fındık Dalını]

1 Eğdim fındık dalını [da] (2) Döküldü yaprakları (2) Güzel Giresun'unun [da] (2) Altındır toprakları (2) Nida: Ooooooh canlı (1) 2 Bir kız geldi yanıma [da] (2) Fındık dalı kucağa (2) Güzel horon oynuyor [da] (2) Bizim keşap uşağa (2) Nida: Ooooooh yan dağlar, yan yan, (1) 3 Giresun'un fındığı [da] (2) Her tarafa yayıldı (2) Espiye'nin kızları [da] (2) Sevdağa bayıldı (2) Nida: Ooooooh, hap happa canlı, (1) Dikkat et, dikkat et, püskürt dağlar, püskürt, (1) 4 Görele uşağının [da] (2) Hiç bükülmez bileği (2) Aksu'da kabul olur [da] (2) Sevenlerin [Güzellerin] dileği (2) 5 Karadeniz dalgası [da] (2) Her tarafı yıkayı (2) Kızların antikası [da] (2) Eynesil'den çıkayı (2) Nida: Happa, sol sol sol sağ (1)	6 Tirebolu insanı [da] (2) Verdiği sözleri tutar (2) Alucra kızlarına [da] (2) Takılan hapyı yutar (2) Nida: Aha ha ha ha (1) 7 Dereli kurulmuştur [da] (2) İki dağ arasına (2) Kızları ilaç olur [da] (2) Sevdağı yarasına (2) Nida: Bak bakim hoppa ooooooh (1) 8 Harşit içi Doğankent (2) İkisi de farketmez (2) Erkek gibi kızları [da] (2) Fazla sevdayı bilmez (2) Nida: Happa, hap hap happa (1) 9 Yağlıdere'ye rüzgâr (2) Armelit'ten eser (2) Yağlıdere demezsem [de] (3) Uşaklar beni keser (3) Nida: Bir daha, canlı (1) Söz/Müzik: Cemal Bayram

Şekil 20: Hüseyin Bıçak, Eğdim Fındık Dalını [KDT: 05.05.2017]

Mâniden oluşan bu atma türkü, bir horon havasıdır; türküde görüldüğü üzere nakarat bölümleri bulunmamaktadır. Bunun yerine ara söz ve sesler olarak adlandırdığımız nidalara sıklıkla başvurulmuştur. Ayrıca türkünün dizelerinde yapılan tekrarlar oyunun süresini uzatmakta, akışını hızlandırmaktadır. Söz konusu özellikler göz önünde bulundurularak *Kemençeli İcra Performansında Atma Türkünün Yapısı* şu şekilde ortaya konulabilir:

⁷³ Türküde yer alan parantez işareti dizelerin tekrar sayısını göstermektedir. Köşeli parantezler içindeki ifadeler ise birinci veya ikinci tekrarlarda yapılan eklemeleri göstermektedir.

3.4.7.1.1. Kemeçeli İcra Performansında Atma Türkünün Yapısı:

Kemeçeli icrada atma türkünün yapısı bağlamsal koşullara göre değişebilmektedir. Ancak çalışmada, atma türkünün daha açık bir şekilde incelenmesi ve değerlendirilmesi için bir yapı çizilmiştir. Bu yapı esas itibarıyla giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini içermektedir. Ayrıca nakarat bölümleri, ara söz ve sesler de yapıda yer alan unsurlar arasında gösterilebilir.

3.4.7.1.1.1. Giriş: (dörtlük, ara söz ve sesler, teşekkür, hoşlama):

Bir kemeçeci sahneye çıktıktan sonra, ezginin başlamasıyla birlikte dinleyicileri oyun alanına davet etmek için çeşitli ara söz ve seslerden yararlanır. Bir masalın formelleri gibi halkın eğlence bağlamlarında sanatçıların tempo tutturmak amacıyla söylediği çok çeşitli kalıp sözler ve değişik tonlamalardan oluşan seslenme ünlemleri bulunmaktadır. Söz konusu ifadeler, durağan yapıyı devingen bir hale dönüştürmektedir.

Kemeçeci, sözsüz ezgiyi bir miktar uzatmakta ve oyuna yönelik “*haydi bakalım herkes horona, yansın Giresun, Kümbet’i şenlendirelim*” gibi çeşitli ara söz ve sesler kullanmaktadır. Ara söz ve sesler, türkünün her bölümünde bulunabilir. Bir müzik icrasında araya eklenen çeşitli ara söz ve sesleri, bağlamsal çerçeve göz önünde bulundurulmadan çözümlemek mümkün değildir. Giriş kısmında kullanılan ara söz ve seslerin asıl işlevi katılımcıları oyuna davet etmektir. Ayrıca sanatçının dinleyiciler arasında kendi sponsoru varsa ona veya başka birisine özel teşekkür, şenliğin katılımcısı olan siyasileri hoşlama, kısa bir fıkra anlatımı veya herhangi bir olay üzerinden bir espri yapıldığı durumlar da söz konusudur.

Atma türküsü, giriş için yapılan hazırlıklardan sonra icra edilecek konuya uygun bir mâni dörtlüğünün okunmasıyla başlar. Bu mâni yakılacak türkünün giriş dörtlüğüdür. Bu dörtlük, atma türkünün genel formuna uygun olarak çoğunlukla yöresel mânilerden oluşmakta veya mâni formuna uygun olarak doğaçlama ya da yazılı unsurlardan istifade edilerek söylenmektedir:

[Bağlamam Perde Perde]

Bağlamam perde perde
Düşürdün beni derde
Ayaküstü duramam
Seni gördüğüm yerde

Kaynak: Ömer Akpınar
Derleyen: Yücel Paşmakçı
Tür: Karşılama

[Bizim Ömer]

Seksen altı yılında
Gitti Hamburg'a gitti
Ömer bu yıl Hamburg'tan
Biraz kredi çekti

Söz/Müzik: İbrahim Gülpınar

Tür: Horon

[Yaylanın Düzlerine]

Yaylanın düzelerine
Esiyor serin serin
Geldi yavrum yanıma
Kemençemi getirin

Söz/Müzik: Cemal Bayram

İcra: Hüseyin Bıçak

Tür: Horon

3.4.7.1.1.2. Nakarat Bölümü (Bağlama):

Kemençeci yaktığı türkünün temasına uygun olarak iki veya dört dizelik bazen mâni formunda bir nakarat bölümü oluşturur. Nakarat bölümü her atma türkünde bulunmayabilir. Bazen kemençeci bu bölümü sadece ezgi ile geçebilir. Ayrıca nakarat bölümü olmayan atma türkülerde ara söz ve seslere oldukça sık rastlanılmıştır.

[Çıkma Fındık Dalına]

Ninna aslanım ninna
Ninna sevdiğim ninna
Ninna a yârim ninna
Ninna sevdiğim ninna

Kaynak: Yücel Öner

Derleyen: Ahmet Mert

[Giresun'un İçinde İki Sokak Arası]

Vuruldu düştüm yere
Gidemem uzağa
Ne edelim Feridem
Düşürdüler tuzağa

Kaynak: A. Osman Özyakupoğlu-Mustafa Küçük

Derleyen: Azize Gürses

[Oy Giresun Kayıkları]

Ağam haydi yâr haydi
Kunduram taştan kaydı
Elin bir tanesine de
Nasıl diyelim haydi

Kaynak: Sadullah-Sarı Recep

Derleyen: Muzaffer Sarısözen

3.4.7.1.1.3. Ara söz ve sesler (nida, ünlem, nağra, çığlık vb.):

Atma türkünün yapısında nida, ünlem, nağra ve çığlık gibi ara söz ve seslerin önemli işlevleri bulunmaktadır. Bir oyun icrasında kemençeci oyun figürlerinde kıvraklık sağlamak amacıyla bu ara söz ve sesleri kullanır; ayrıca bu kalıp ifadelerin *oyunu yönlendirme-düzenleme, coşkuyu sağlama ve arttırma, atma türküler arasında bağlantı sağlama* vb. şeklinde çeşitli işlevleri tespit edilebilir.

Halk anlatılarının pek çoğunda görülen ve dinleyiciyi anlatının içine çekmek, dağılan dikkati toplamak vb. gibi amaçlarla “*evvel zaman içinde kalbur saman için, bir varmış bir yokmuş, az gittik, uz gittik dere tepe düz gittik...*” vb. kalıp ifadeler (formeller) kullanılmaktadır. Atma türkünde *giriş* bölümünü takip eden ara söz ve sesler kısa ve sayıca azdır. Çoğunlukla tekrarlanan her nakarat bölümünden sonra ara söz ve sesler kullanılmaktadır. Bunlar, nida, nağra ve çığlık atma kemençe yayının tekneye vurulmasıyla çıkarılan çeşitli melodik sesler vd. şeklinde ifade edilebilir. Bunlardan birkaçı “*oooooh canlı / oy oy oy / aman aman / anam/ aman/ yavrum/ eeeehhh / oohhh ohhh/ dikkat et dikkat et / herkes horona / haydi bakim/ tak tak, heeeeeeeeeeyyy, can can can can, hoppaaa, ah ah ah, canına dolandığım, hop, hah hah, bitsin bu iş be, haydi, hah hah, yan dağlar yan, hah hah*” şekilde sıralanabilir.

3.4.7.1.1.4. Gelişme (dörtlük, nakarat, mizah, ara söz ve sesler):

Giriş bölümünde başlatılan temaya uygun mâni dörtlükleri söylenmeye devam edilir. Kendi içerisinde sanatçının icrasına göre ve aynı sanatçının dâhi icradan icraya değiştirebildiği çeşitli yapılar söz konusudur. Genel olarak atma türkünün gelişme bölümü “*atma türkü dörtlüğü, nakarat ile bağlanan ara söz ve sesler*” veya “*atma türkü, nakarat*” ya da “*atma türkü dörtlükleri, ara söz ve sesler*” şeklinde olabilmektedir.

[Kestim Mısırları]

(1) Kestim mısırları dizdim Evimin yakasına Ben yavrumu gönderdim (anam) Dağların arkasına Nakarat: Bir elinde kemeçe (anam) Bir elinde bağlama Oğlum askerden gelmiş (anam) Çal bana karşılama Nida: Hoppaaa (Murat Aslan İcrasında)	Nakarat: Bir elinde kemeçe (anam) Bir elinde bağlama Oğlum askerden gelmiş (anam) Çal bana karşılama (3) Ay ışıyı ışıyı (anam) Dağların gediğinden Ayırma bizi mevlam (anam) Canımın sevdiğinden Nakarat: Bir elinde kemeçe (anam) Bir elinde bağlama Oğlum askerden gelmiş (anam) Çal bana karşılama Nida: Hoppaaa, ah ah ah (Murat Aslan İcrasında)	İbrahim Can İcrası Murat Aslan İcrası

Söz/Müzik: İbrahim CAN

Şekil 21: Kestim Mısırları Türküsü, [KDT: 06.05.2017].

Söz ve müziği İbrahim Can'a ait olan üç dördlükten oluşan meşhur Giresun karşılamasının her dördlüğünden sonra nakarat bölümleri okunmuştur. Ayrıca gerek atma türkünün dize sonlarında gerek nakaratın dize sonlarında söylenen "anam" sözcükleri ara söz ve seslerdir. Aynı türkünün mahalli sanatçı Murat Aslan tarafından yapılan icrasında ilk nakarat bölümünün ardından "hoppa", türkünün sonunda ise hoppa, ah, ah, ah ara söz ve sesler kullanılmıştır.

Aşağıdaki meşhur atma türkünün yapısı mâni dördlükleri ve nakarat bölümlerinden oluşmaktadır:

[Çavuşlu Diye Diye]

(1) Çavuşlu diye diye Düştüm yollara düştüm Andır galsin sevdası Bak ne hallere düştüm (Nakarat) Al aşağı vur dizi Baban görmesin bizi Baban görürse bizi Öldürür ikimizi (2) Gızıl ağaç benimsin Yaprakların delinsin Bu yıl ben evleniyom Bekar kızlar sevinisin	(Nakarat) Al aşağı vur dizi Baban görmesin bizi Baban görürse bizi Öldürür ikimizi (3) Ayşe diye diye Fadime diyemedim Fadime diye diye Emine diyemedim (Nakarat) Al aşağı vur dizi Baban görmesin bizi Baban görürse bizi Öldürür ikimizi	 Kaynak: Ömer Akpınar Derleyen: Ali Rıza Gündoğdu

Şekil 22: Çavuşlu Diye Diye Türküsü, [KDT: 06.05.2017].

Bazı atma türkülerde ise nakarat bölümleri bulunmamaktadır. Kemeçeci türküsünü yakarken veya yazdığı türküyü icra ederken ara söz ve seslere başvurmaktadır. Hüseyin Bıçak tarafından seslendirilen *Çıkacağım Bektaş'a* adlı türkü söz konusu yapısal özellikleri taşıyan önemli bir örnektir:

[Çıkacağım Bektaş'a]

(1)	Bende biliyorum bende Senin bildiklerini Kulağında küpeyi Sana dediklerini	(4)	Dağıttım ocağımı Söndüm güzelim söndüm Sensiz duramıyorum Bak yine sana döndüm
(Nida)	Yaaaah, ohhh, ohhh, Dikkat et, dikkat et, dikkat et Herkes horona	(Nida)	Oh ohhh ohhh, Dikkat et, kollar yarım dedim, Dikkat dikkat dikkat dikkat dikkat, Döşe döşe, döşe, ha ha ha haa, Kopda gel, neyse odur yavrum, Aha aha aha, ooo hu hu hu
(2)	Yürü güzelim yürü Ardından geliyorum Bakma davranışına Seni beğeniyorum	(5)	Seni gelecek diye Yollarını beklerim Bana düşman oldu ya Eski dost bildiklerim
(Nida)	Kollar yarım, kollar yarım dedim, Dikkat dikkat, dikkat, dikkat, dikkat Hap hap, hap, him him him Allahım, Kopda gel yavrum, sol sol sol sağ	(Nida)	Dikkat et, sol sol sol sağ, Ooo oh oh oh, him him Allah'im, Dikkat dikkat, dikkat dikkat, Kollar çapraz, kop, kop, kop kopda gel Ahaaaa ha ha ha, dikkat et dikkat et, kollar yarım, Kazıkbelinde oynar gibi, hap hap hap happa, uvvv bir daha, ahaaaa
(3)	Uyusun dizlerime Yata sevdiğim yata Çıkacağım Bektaş'a Tabanca ata ata		
(Nida)	Dikkat et, pat pat pat, Oh oh oh aaaahh ha ha ha ha		

Söz/Müzik: Hüseyin Bıçak

Şekil 23: Çıkacağım Bektaş'a türküsü, [KDT: 06.05.2017].

Bu horon havasında oyunun dinamikliği, ara söz ve seslerle sağlanmıştır. Sanatçının ilgili komutları söz konusu durumu ortaya koymaktadır.

3.4.7.1.1.5. Sonuç (nakarat, ara söz ve sesler):

Atma türkü icrasında kemençeci gelişme bölümünde, icra edilen temaya uygun olarak yeteneği ölçüsünde mâni dörtlüklerini birbiri ardına sıralamaktadır. Atma türkü icrası yine konuya uygun bir dörtlük ile sonlandırılır. Sanatçının kişisel performansı, bütün olarak yaratım şekli bir bütün olarak icrayı etkiler. Ancak en çok rastlanılan sonuç kurguları arasında nakarat ile tamamlama veya ara söz ve seslerle tamamlama da oldukça önemli bir yer tutmaktadır.

Karaman Halil Ağa'nın (Halil Kodalak) meşhur "Şıppamıyem Havası veya Şırıp Şırıp Şıppaniyem" horon havası icradan icraya farklı formlara bürünmüştür. Bu horon havasının ilk icracısı Karaman Halil Ağa olsa da onun icrası günümüze ulaşamamıştır. Bu bölümde Şırıp Horon Havası'nın iki farklı icrası karşılaştırılmıştır.

[Şırıp Horon Havası]

Oy tepe üstünde tepe
Tepe üstünde tepe
Gulakta altın küpe
Heeeeeeeeeeyyy
Gulakta altın küpe
Uyusam kucağında
Kucağında uyusam
Öpe gözünden öpe

Şırıp, şıppan şıppan şıppaniyem
Şıppa şıppa, şıppa şıppa, şıppa şıppa
Şırıp şırıp, şıppan şıppan
Şırıp, şıppa şıppa, şıppa şıppa
Şırıp, şırıp şırıp, şıppa şıppa şıppa...

Oy Giresun Giresun
Oy Giresin Giresin
Geldi seni göresim
Can can can can
Geldi seni göresim
İpek mendil olasin
İpek mendil olasin
Cebimde guruyasin
Ooooyyyyyyyyyyy

Şıppan şıppan şıppaniyem
Şıppan şıppan şıppaniyem
Şıppa şıppa, şıppa şıppa
Şırıp, şıppan şıppan, şıppaniyem
Şıppa şıppa şıppan şıppa şıppa şırıp...

Kaynak: Karaman Halil Ağa
İcracı: Kemal İpşir (Durkaya)

[Şırıp Horon Havası]

Ha burası neresi
Ha burası neresi
Ören Obası Ören
Ören Obası Ören
Can can can can

Yar ile konuşuyok
Yar ile konuşuyok
Kör olsun bizi gören
Can can can can
Şırıp şırıp şırıp şırıp
Şıppan şıppa şırıp şırıp
Şıppa şıppa şırıp şırıp

Yar ile konuşuyok
Kör olsun bizi gören
Can can can can
Şırıp şırıp şırıp şırıp

Ha buradan aşağı
Usul yavaş giderim
Ha buradan aşağı
Usul yavaş giderim
Söylenen kelemlere
Çok teşekkür ederim
Can can can can
Şırıp şırıp şırıp şırıp
Şıppan şıppa şırıp şırıp
Şıppa şıppa şırıp şırıp

Ha burası neresi
Ören Obası Ören
Ha burası neresi
Ören Obası Ören
Yâr ile konuşuyok
Kör olsun bizi gören
Can can can can
Şırıp şırıp şırıp şırıp
Şıppan şıppa şırıp şırıp
Şıppa şıppa şırıp şırıp

Ha buradan aşağı
Yolum buğdalıkdandır
Ha buradan aşağı
Yolum buğdalıkdandır
Ölüyorum çiçeğim
Belli sevdalıkdandır
Can can can can can can
Belli sevdalıkdandır
Ölüyorum çiçeğim
Belli sevdalıkdandır
Can can can can can
Şırıp şırıp şırıp şırıp
Şıppan şıppa şırıp şıppa
Hop hop hop hooo

Kemençemin üstüne
Teller asılı teller
Kemençemin üstüne
Teller asılı teller
Yine aklıma geldi
Can can can can
Konuştuğumuz günler
Yine aklıma geldi
Konuştuğumuz günler
Can can can can can
Şırıp şırıp şırıp şırıp
Şıppan şıppa şırıp şırıp

Kaynak: Karaman Halil Ağa
İcracı: Kâtip Şadi

Şekil 24: Şırıp Horon Türküsü, [KDT: 07.05.2017].

Yukarıda iki farklı kemençeci tarafından icra edilen “Şırıp Horon Havası” isimli meşhur atma türkünün sözlerine yer verilmiştir. İki ayrı icrada metinler büyük oranda birbirinden farklıdır. Türkünün yapısının ortaya konulması açısından dörtlük sistemi tekrarları içerecek şekilde verilmiştir. Kemal İpşir icrasına göre bağlamsal özellikler göz önünde bulundurulmadan incelendiğinde bu atma türküsü şu şekilde metne dönüştürülebilir:

Tepe üstünde tepe
Kulakta altın küpe
Uyusam kucağında
Öpe gözünden öpe

Şırıp şıppan şıppaniyem
Şıppa şıppan şırıp

Oy Giresun Giresun
Geldi seni göresim
İpek mendil olasin
Cebimde kuruyasin

Görüldüğü gibi iki farklı metin arasında büyük farklılıklar vardır. Türkü okunduğu şekliyle yazıya geçirilirse, (bağlama ait veriler dikkate alınarak) dörtlük ya da beyit sistemi kurulamaz. Çünkü bu atma türküde nakarat, ara ses-sözler ve tekrarlar önemli detaylardır. Ayrıca incelenen metinlerde sanatçıların ağız özellikleri de korunmuştur.

Bu bölümle ilgili son örnek Giresun yöresinin ünlü sanatçısı İbrahim Gülpınar'ın 25. Uluslararası Kümbet, Kültür ve Sanat Festivali'nde gerçekleştirdiği performansta söylediği atma türkülerden hareketle verilmiştir. Burada incelenen atma türkü, bağlamsal çözümleme yönteminden hareketle bir bütün olarak incelenen yapısal özellikleri yansıtmaktadır.

Giriş (dörtlükler, hoşlama, teşekkür ve mizah)

Teknoloji nimeti (de)
Bizim köye ulaşmış
Babam altmış yaşında
O bile Facebook açmış

Babam altmıştan sonra
Teknolojiyi aşmış
Köyde ne yaptı ise (de)
Facebook'unda paylaşmış

Önce koyun güderdi (de)
Değnek vardı elinde

Bu arada sayın başkanım hoş geldiniz, Şadi Yazıcı başkanım. Hüseyin Koca hoş geldiniz diyorum. Sayın Valim, Sayın Milletvekilim. Bu arada milletvekilimle Sayın Şadi Yazıcı'yı gördüğüm zaman, adamlar sanki 20 yaşında gardaşım, hiç yaşlanmıyorlar. Bu arada sayın seyircilerim, diş yaptırıyorum. Allah öyle bir diş vermiş ki baa, aha tüfek kovanı gibi. Bir tanesini çekiyor, 20 gün dinlenmek zorundasın. Ağaz ağaz gibi değil ki Trabzon lastiği dabanı gibi.

Gelişme (dörtlükler, tekrarlar, ara söz ve sesler, mizah)

Önce koyun güderdi (de)
Değnek vardı elinde
Şimdi çitin başında (da)
Laptopu var dizinde

Babamın hakkı yok mu?
Altmışında sevmeye
Bi de durum paylaşmış
İlişkisi var diye

Bu yaylanın güneşi (de)
Yakıcıdır yakıcı
Her zaman yanımdasın (da)
Var ol, Şadi Yazıcı

Nereden geleceksin (de)
Yollarına bakalım
Böyle (güzel) protokole
Bi de alkış yapalım (oyyyy)

Yaylanın çimenine (de)
Gider gider gelirim
Sayın vekilim Nurettin Canikli
Sende tip bende olsa (da)
Bi daha evlenirim (oyyy)

(Geri gel ömür, geri gel)

Yola giderim yolca
Yolun çiçeği morca
Tipini göremiyom (da)
Nerdesin Hüseyin Koca

Sinme arkaya yahu, yani bizim saçımız var da aynanın karşısında biz daramayı istemiyoz mu, Sayın Hüseyin Koca. Maşallah pontol fırçası gibi saç bak ya!

Haydi, gidelim desem de
Var benimlen gidesi
Yeni atandı hoş geldi aramıza da
Giresun'un Valisi

Seksen seksen yüz altmış (da)
Mevlam sizi yaratmış
Bizim Şadi Yazıcı'ya
Sekiz köşe kasket
Ne de güzel yakışmış

Derin derin göllere (de)
Dalma bitanem dalma
Zaten benim başkanım (da)
Doğuştan karizma (oyyy)

Evlerinin önünde (de)
Bak yollara yollara
Canlarım gurban olsun (da)
Sizler gibi dostlara

Derede duttum balık (da)
Okkalıktır okkalık
Alacak canımızı (da)
Bu gaybana sevdalık

Armut bıçaklanur mı kız?
Dibi saçaklanur mu?
Kör olsun bu bekârlık (da)
Kırlet kucaklanır mı (oyyy)

Sonuç (mizah, dörtlükler, ara söz ve sesler)

Demir horda bir adam gördüm, herifte bir bıyık var, ta kulağının arkasına geçiyor. Nereye gitti o? Uzaktan baktın zaman da kedinin ağzında keme varmış gibi duruyor.

Eski sevdalıkları kız
Gene edelim gene
On kere nişan attın (da)
Bi kez de beni dene

Evlerinin önünde (de)
Ersin mısırlar ersin
Eğer beni almazsan
Allah belanı versin (oyyy)

Yeni bir sevda ettim de
Otuz altı yaşında
On senedir tanıyorum da
Aynı çember başında (oyyy)

Bu performans kaydına yandaki karekod aracılığıyla erişim sağlanabilmektedir.

Şekil 25 İbrahim Gülpınar Atma Türkü. [KDT: 15.05.2017].

Gülpınar, bu atma türkü icrasına sözleri önceden Hakan Köntek tarafından yazılan Facebook türküleriyle giriş yapılmıştır. Bu türküye ait ilk dört dörtlükten sonra ise şenliğin bağlamına uygun bir atma türkü icrası gerçekleştirilmiştir. Sanatçının ağız özellikleri atma türkü metne dönüştürülürken korunmuştur. Sahneye çıkar çıkmaz icraya başlayan sanatçı ilk iki dörtlüğü tam olarak okumuş, sonraki dörtlüğün iki dizesini okuduktan sonra ara söz ve seslere yer vermiştir. Bu atma türkünün dörtlükleri arasında hoşlama, selamlama, teşekkür amaçlı yapılan mizahi espriler ve takılmacalar önemli bir sözel boyuttur. Ayrıca tekrarlar ve parantez içinde gösterilen ara ses ve sözlerle türküde akıcılık sağlanmıştır.

3.4.8. Halk Dansları

Dans, her şeyden önce oyunun bir türüdür. Türkçe’de oyun kelimesi, ayinsel uygulamalardan çocuk oyunlarına ve günümüz elektronik oyunlara kadar geniş bir alanı kapsamaktadır. Oyunun şubelerinden birisi de danslardır. Bu anlamda Türkçe’de halk dansları ve halk oyunları eş anlamlı bir şekilde kullanılmaktadır. Türkçe’de oyun ve halk oyunu kelimesi daha çok “horon, karşılama, misket, halay, zeybek” vb. gibi halk dansları için kullanılmaktadır (Özdemir, 2006, s. 28). Dans kelimesiyle ise “tango, wals, bale, jive” gibi klasik ve batılı türler anlatılmaktadır. Oynamak geleneksel, dans etmek ise modern uygulamalara gönderme yapmaktadır (Öztürkmen, 2016, s. 37).

Dans ile oyun arasındaki ilişki üzerine Huizinga şunları söylemiştir: *“Dans ile oyun arasındaki bağlantı bir katılmaya değil, bir kaynaşmaya, esasa dair bir özdeşliğe ilişkindir. Dans bizzatıhi oyunun özel ve çok mükemmel bir biçimidir”* (2015, s. 209). Fransızca danse sözcüğünden türetilen dans, Türkçe Sözlükte, *“müzik temposuna uyularak yapılan ve estetik değer taşıyan düzenli vücut hareketleri, raks”* şeklinde tanımlanmıştır (2011, s. 593).

Dansın oyunun içinde yer alması, oyuna ait tanımlama, çözümleme ve özelliklerin birçoğunun danslar içinde geçerli olmasını beraberinde getirmiştir. Huizinga, oyunun her şeyden önce serbestlik ve özgürlük sağlayan gönüllü bir eylem olduğunu belirtir. Oyun çoğu kez keyfe bağlıdır, bir görev değildir, boş zaman içinde ortaya çıkmaktadır (2015, s. 24-25). Oyunun bir türü olan danslar da benzer özellikler taşımaktadır. Dans, bazen sadece müzik bazen de müzik ve şiirin birleşimi ile çeşitli vücut hareketlerinin belli bir bütünlük içerisinde sergilendiği göze ve kulağa hitap eden estetik bir iletişim şeklidir (Kaeppeler, 2006, s. 406). *“En az bir kez dans etmediğimiz her günü kayıp saymalıyız”* (Percy, 2015, s. 88) diyen Nietzsche, dansın insan hayatındaki önemini açıkça ifade etmiştir.

Dans insanlar için bir terapi (iyileştirme, sağaltım) şeklidir; herhangi bir halk dansında öncelikle müzik icracısı ve dansçılar arasında dilin göndergesel işleviyle yüklü bir iletişim kanalı kurulur. Yine sadece dans arkadaşlarının anlayacağı bir iletişim kanalı da dans alanında kurulmaktadır; ayrıca dansçılara izleyiciler arasında da bir çeşit iletişim kanalı kurulmaktadır. Dans, iç dünyanın hareketlerle yansıtıldığı ve sonuçta insanın özgüven tazelediği/kazandığı bir etkinlik olarak tanımlanabilir. Dans, bir çeşit boşalım özelliğiyle vücudun her türlü sıkıntı, stres ve diğer hastalıklardan arınmasında önemli görevler üstlenen özel bir eylem biçimidir (Percy, 2015, s. 89).

Halk dansları yaşamı konu edinir; yaşantının merkezinde yer alır ve danslar, onları icra eden toplulukların yaşamları hakkında önemli bilgiler verir. Bu yönüyle dansların toplum bilim açısından önemi büyüktür. Özellikle ilkelerde yaşam olaylarının değişik görünümelerini yansıtan bir ayna olarak nitelenen danslar, aynı zamanda toplumsal bilgi ve inanışların aktarımında da önemli roller üstlenir. Sadece bir topluluk ya da grubun halk danslarını seyrederek onların inanışları, adetleri, gelenek ve görenekleri hakkında çeşitli bilgiler elde edilebilir (Sernikli, 1976, s. 5).

Halk dansları yaşamın belli yönlerinin çeşitli vücut hareketleriyle sergilendiği bir göstergeler sistemidir. Bu bağlamda dans *“kendine özgü yöntem (kodlama-aktarma-*

çözümleme), ve *araçlarla çalışan ses (anlamsız sesler-nida-haykırış, müzik, efekt), söz (diyalog, koro, ya da solo olarak söylenen şarkı vb.) ve hareket (figür, canlandırma, dramatizasyon) temelindeki gösterimler*” (Özdemir, 2005, s. 264) şeklinde tanımlanmıştır.

Dans, sosyal ve dinî temaları taşıyan hareketlerin bir formu olarak yaratılan göstergeler dizisidir. Sosyal hayatın doğal akışında yer alan ve eğlenceyi oluşturan kutlama ve kutsama dansın bir özelliği olarak gösterilmekte ve icra edilmektedir (Kaeppler, 2006, s. 406). Dans, sosyal yaşamı oluşturan çeşitli deneyim ve tecrübeleri yansıtan ritüel kodların kazandığı yeni formdur. Yaşam tarzı folkloru yaratan ve gerektiğinde şekillendirilen en önemli unsurdur. Türk halk dansları içerisinde Giresun halk dansları önemli bir kültürel boyuttur. Halil Bedi Yönetken, *Derleme Notları-II* adlı eserinde Giresun ilinin Karadeniz kıyılarının müzik ve oyun folkloru bakımından çok zengin özellikler gösteren bir bölgesi olduğunu belirtmektedir (1991, s. 23).

Giresun'un zenginliği bölgede yaşayan Çepni boyu Türklerinin nüfus yoğunluğuyla ilgili bir durumdur. Anadolu'nun Türkleşmesi sırasında Türkmenler, göçlerle birlikte kültürel birikimlerini de getirmişlerdir. Karadeniz'in temel çalgısı olan kemençenin Çepni Türkleri aracılığıyla Türkistan bölgesinden getirildiği ve dünyaya Giresun'dan yayıldığı düşünülmektedir. Bölgede özellikle Görele ilçesi hem kemençe yapımı hem de yetiştirdiği usta sanatçılar açısından kemençenin başkenti olarak tanımlanmaktadır. Giresun halk danslarının müzik boyutuna kemençeden başka *davul, zurna, klarnet ve bağlama*” gibi çalgılar da eşlik etmektedir.

Türk eğlence kültüründe oyun ve danslar her zaman önemli unsurlardan birisi olmuştur. Anadolu'nun pek çok bölgesinde yöresel şenlik ve kutlamalarda, katılımcılar tarafından kültürün önemli bir unsuru olan çeşitli halk dansları icra edilmektedir. Şenlik ortamlarında dans, müziğin çalmasıyla birlikte eğlencenin katlanmasını sağlamaktadır. Giresun yayla şenliklerinin yapısını oluşturan danslar genellikle horon ve karşılamalardan oluşmaktadır. Ayrıca bir grup katılımcının özel isteğiyle çalınan müziğe eşlik eden halay, misket, kol bastı, çiftetelli gibi dansların icrası da söz konusu olmaktadır. Şenliğin program akışında bazen özel dans ekiplerine yer verilmektedir. Bunlar önceden hazırladıkları dansları belli bir düzende izleyiciye sunarlar. Burada Giresun yöresinden Çandır Tüfek Oyunu, karşılama ve horona yer verilir.

Kaynak kişiler görüşmelerimizde eskiden yaylalara göçler başladığında şenliklerin, bayram misali daha yaylaya ulaşmadan köylerde başladığını bildirmişlerdir. Bu amaçla

yükler hazırlanır, hayvanlar süslenir, konak yerlerinde sabahlanır; insanlar, türküler, mâniler eşliğinde yürümekten yorulduklarında horon oynayarak dinlenmişlerdir. Yaylaya çıkıldığında da farklı köylerden gelen göçerler merkezi bir alanda buluşmuşlardır. Buluşma alanlarında yüzlerce irili ufaklı hayvan ve yaylacılar bir araya gelmişlerdir. Günler süren yolculuğun sonucunda yüzlerce kişinin el ele tutuştuğu horanlar kurularak eğlenilmiştir. Gün kararmaya başladığında da herkes obalarına dönmüşlerdir. Geçmiş ile bugün düzenlenen şenlikler kıyaslandığında, o tabloyu bu kuşakların yakalamasının artık mümkün olmadığı belirtilmiştir (Kaynak Kişi: Uğur Bilgi, 2016).

Türk halk dansları içerisinde Karadeniz horon kültürü açısından zengin bir bölgedir. Giresun horonları, kemençenin ritminde hareket ve çevikliği buluşturan, toplumsal yapıda ve insan ilişkilerinde karşılıklı anlaşmayı sağlayan kodlar sistemi çevresinde örgütlenmiş sosyal bir iletişim formudur. Horonların ortaya çıkışıyla ilgili pek çok görüş bulunmaktadır. Olcay, Giresun horonlarını, denizle kıyının (kara) kucaklaşmasına benzetmektedir. Çünkü deniz her zaman çarşaf gibi dümdüz durmaz. Kimi zaman ürperir, kimi zaman kıpırdanır, kimi zaman kızar ve dalgalanır, bazen coşar, bazen köpürür. Denizin kavuştuğu kıyılarısa kimi yerde dik yarlar, kimi yerde dar boğazlar, kimi yerde ise başı bulutlara değen dağlardan oluşmaktadır. Deniz ve kıyının taşıdığı bu uyumun bir ezgisi vardır. İşte horon bu kaynaşmanın ve ahengin insan vücudunda yeniden yaratılması ve sunumudur (1948, s. 22).

Bir başka görüşe göre horonlar yayla göçlerinden kalma bir mirastır. Karadeniz insanının yaylak-kışlak yaşamının temel dinamiklerden olan yayla göçleri, göç yollarındaki yaşantı ve edinilen deneyimler, ailelerin birbiri ardına gerçekleştirdikleri sistemli yürüyüşler, hareketlilik yerinde duramama, genel anlamda kıvrak zekâ, girişkenlik, cephede birbirine dayanan neferlerin oluşturduğu birliktelik ve güç gösterisi, insanî ilişkilerde gösterdiği sevecenlik ve bağlılık, dalgaların birbiriyle olan yarışı, balıkçıların kürek çekişi, ağa takılan balıkların çırpınışı, derelerin çağıltısı, mısırların ekiminde ve ot kazmada tutulan ritim, dik yamaçlarda fındık toplarken gösterilen çeviklik horonlarda sunulan en zengin temalar arasında yer almaktadır (Güçlü, 2004, s. 123-124).

Giresun kültüründe horonlar, otçu göçünden kalan önemli bir mirastır. Horonlar, otçuların yayla göçlerindeki yürüyüşlerinin aradan geçen zamanla birlikte aldığı formun adıdır. Horon, göç yolculuğundaki yürüyüşlerin taklit edilmesidir. Yaylaya ulaşmak için

uzun mesafeleri kat eden otçular, kimi zaman hızlı, kimi zaman yavaş bir seyirde ilerlemeye devam ederler. Yayla yolculuğunda hız, çeviklik ve gösterilen dikkat, horonun temel unsurları arasında yer almaktadır. Halk oyunlarından özellikle horonlardaki çabukluk ve çeviklik, ayağa giyilen çizmeler, yaylalara yapılan göçlerdeki disiplinin ve ahengin sunumudur (Yılmaz, 1998, s. 152).

Günümüzde toplu halde halka biçiminde oynanan horonların ortaya çıkışının yayla göçleriyle ilişkilendirilmesi en açıklayıcı çözümlerden bir tanesidir. Bir halka şeklinde oynanan Karadeniz horonları çekirdek formunu otçu göçlerindeki tempolu yürüyüşler ve hareketler oluşturmaktadır. Dar bir patika üzerinde ilerleyen yayla yolları, insanların çoğu kez tek sıra halinde yürümelerini gerektirmektedir. Otçu göçlerinde en önde veya en arkada kemeñçeciler yer almaktadır. Yaylaya ulaşana kadar eğlenceler, yol boyu kesintisiz bir şekilde devam ettiği için, horonlar da öz itibarıyla bu göçlerde ortaya çıkmış olmalıdır. Yaylanın düz ve geniş alanına ulaşan otçular, çok sayıda insanın katılımıyla horonlar oynamışlardır. Otçu şenliklerinde kurulan bir horon sırasında çoğu kez birden çok kemeñçeci yer almıştır. Otçuya birden çok köy katıldığı için her köy tarafından ayrı ayrı kemeñçeciler veya davulcu-zurnacılar tutulmuştur. Uzayıp giden bir horon sırasında çalan kemeñçenin sesini daha iyi duyurmak amacıyla, sanatçı çoğu kez sıra boyunca ileri-geri koşuşturur. Horon dizgesinin kimi zaman yüzlerce kişiye ulaşması, horon alanının yetersiz gelmesi (mekân darlığı) ve oyuncuların karşısında bir eş tutmak istemeleri gibi nedenlerle düz bir çizgide uzayan horonlar zamanla kendiliğinden kıvrılmaya ve halka olmaya başlamıştır. Günümüzde Sisdağı yaylasında kutlanan geleneksel yayla şenliklerinde, civar obalardan şenlik alanına gelen yaylacıların, şenlik alanına girişlerinde gerçekleştirdikleri temsili yürüyüşler, horonların otçu göçünden kalan bir miras olduğunu gözler önüne sermektedir.

Giresun yöresinin bir başka meşhur halk dansı da karşılamalardır. Bu dansa adını veren karşılama tabiri, iki insanın karşı karşıya oynamasından ileri gelmektedir. Dansın ortaya çıkışı, birbirini uzun süre görmeyen eşlerin, arkadaşların, akrabaların vb. bir sebebe bağlı karşılaşmalarındaki sevinçle gösterdikleri hareketlerdir. Ayrıca bir başka görüşe göre, dans, herhangi bir misafirlige gitme durumundaki karşılaşmanın ve kolları yana açıp sarılmanın bir görüntüsüdür (Kaynak Kişi: Şaban Karakaya, 2016). Giresun karşılamalarında, dansçılar iki kişilik eşler halinde dansı icra ederler. Karşılamada eşler, aynı veya farklı cinsiyetten olabilir. Dans, hareketlerin ritmini tutturma ve verilen komutlara uyma bağlamında oldukça esnek vücut kıvraklığı gerektirmektedir.

Giresun yayla şenliklerinde insanlar, yaş düzeyi, cinsiyet, etnik kimlik, meslek, ekonomik düzey, eğitim seviyesi veya statü ayrımı olmaksızın horon ritminde el ele tutuşur, karşılmalarda yüzleşirler. Bilindiği üzere günlük yaşamda kişinin sahip olduğu iş ve kişisel özelliklerin temsili sayılan maskeler, kişiliğin tanımlanmasında son derece önemlidir. Yayla şenliğinde katılımcıların tümü aidiyet duygusuyla, başta ciddiye maskesi olmak üzere tüm maskeleri çıkararak geleneğin maskesine bürünürler. Burada tüm katılımcılar, geleneğin icrası için birlik olurlar. Dolayısıyla yayla şenliklerinin oluşturduğu kültürel bağlamda icra edilen başta horon ve Giresun karşılmaları olmak üzere bütün törensel aktivite ve eğlencelik oyun-danslar, bu yönüyle millet olma bilincinin tazelendiği, birlik ve kardeşliğin kültürel temeller üzerine yükseldiği açık havada düzenlenen folklorik iletişim formu olarak yorumlanabilir.

Dans her şeyden önce tüm canlılara özgü bir etkinlik çeşididir. İnsanların veya hayvanların kendine özgü bireysel veya toplu oyunları gibi insanlarla hayvanların ortak oyunları da vardır. Benzer şekilde bebeklerin, çocukların, yetişkinlerin ve yaşlıların oyunları ayrı ayrıdır. Bir çocuk, sadece basit küçük bir nesne ile bir oyun parkındaymış gibi çok çeşitli ve karmaşık davranış biçimleri sergileyebilir. Bir dede torunu ile atıcılık oynayabilir ama iki yetişkin veya yaşlı adam müziğin ritmine bağlı olarak zeybek oynayabileceği gibi, zekâ geliştirici tavla, satranç gibi daha farklı oyunları da tercih edebilirler. O halde oyunların, genel anlamda folklor gibi performansa dayalı bir iletişim süreci olarak tanımlanması ve katılımcılar, türler, araçlar, zaman, mekân gibi oyunu çevreleyen unsurların bir özellik olarak görülmesi gerekmektedir.

Dans Alanı: Yayla şenliklerinde horon, karşılma gibi danslar daha ziyade şenlik alanında, daha önceden görevliler tarafından sınırı çizilen belli bir bölümde icra edilir; sanatçı eğer kemençeci ise sahneden inerek dansçılara katılabilir ve icrasını dansçıların yanında veya ortasında yapar. Ancak sanatçı sadece solistlik yapıyorsa genellikle sahnede tek başına danslara eşlik etmektedir. Şenlik alanındaki toplu gösteriye katılmak istemeyen ziyaretçiler ise kendi köşelerinde aile, akraba veya dostlarıyla karşılıklı veya el ele oyunlar kurarlar. Dolayısıyla yayla şenliklerinde dansın alanı genel anlamda yaylanın geniş çayırı özel anlamda şenlik alanı, sahne ve önceden belirlenen dans pistidir.

Şenliğin farklı mekânlardan gelen katılımcıları, düzenlenen etkinliklerle tüm farklılıklardan arınarak bir bütüne dönüşürler. Bu bütün içerisinde “*kişinin öyle ya da böyle kendini ifade edecek şekilde davranması*” (Goffman, 2014, s. 16) yani şenliğin

ruhuna bürünmesi ve özgün bir şekilde becerisini icra etmesi bir çeşit iletişim biçimi olarak aynı zamanda geleneğin beklentisidir. Gelenek irticalen gerçekleşeni ve özgün olanı talep eder.

Sahnedeki dansçı kendine yabancı bir temsil içerisinde ve bu temsil belirli anlarla sınırlıdır. Aradan geçen zaman dansçının temsil ettiği eylemleri ve eylemlerin niteliğini değiştirecektir. Yani dansçı farklı bir karaktere bürünecektir. Ancak geleneksel şenliklerin icralarında dansçıların rol yapmasına gerek yoktur; çünkü geleneksel şenliklerde sahne olgusu yerine dans alanı, karakter temsili yerine günlük yaşamın ve gerçekliğin sunumu söz konusudur. Gerçek yaşamda oyuncunun yapabileceği rol, oyun becerisine ve oyunun hareket niteliğine göre değişmekle birlikte sınırlı düzeydedir. Buradaki taklitte oyunun ritmini tutturmak ve oyuna ayak uydurmak amaçlanmaktadır.

Sahnenin sanatçıya bırakılmasıyla birlikte dans alanında bir curcuna hali meydana gelir. Burada tüm statüler geçici bir süre terk edilerek şenliğin bağlamında uygun olarak etkinliklere katılım sağlanır. Kadınlı erkekli, genci yaşlısı hep bir ağızdan müziklere eşlik edilir, horon tepilir, karşılama, kolbastı ve halay gibi danslar icra edilir.

Kişilerin karşılıklı etkileşimi ve paylaşımı geleneğin sürdürülmesinde önemli görevler üstlenmektedir. Sırf izleyici konumundaki bir ziyaretçi için geleneği deneyimleme gibi bir ihtiyaç söz konusu değildir; ancak deneyimleme ihtiyacı ortaya çıktığında şenliğe katılım ve geleneği temsil durumu söz konusudur. Yani şenliklerden kendisini soyutlayan sırf izleme amacıyla şenliğe katılan bir ziyaretçinin beklentileri sınırlı düzeyde karşılanacaktır. Çünkü izlemekten ziyade performansa dönüştürmek yani deneyimlemek, gelecek için bir yatırımdır ve yeniden deneyimlemeye kapı aralayarak bir beklenti oluşmasını sağlamaktadır. Çoğu durumda ezgiye bağlı olarak izleyici kimliği dansçı kimliğine dönüşmektedir. Gerek izlenen yerde, gerek sahne önünde ayrılan kısımda danslar sergilenir.

Yayla şenlikleri, ulusal ve uluslararası ölçekte katılım potansiyeli ve sürdürülebilirlik ekseninde her zaman önemli görevler üstlenen bir halk eğlencesi olarak yorumlanmalıdır. Geleneğin kendi içerisinde şekillenen eğlence bağamlarından olan yayla şenliklerinde icracı, dansçı ve seyirci ilişkisi kesin sınırlarla çizilmez. Her seyirci potansiyel olarak dansçı, her dansçı da potansiyel olarak bir seyircidir. İracı ise şenliği yöneten kişidir; çoğu zaman icracı da dansçılığa soyunur. Bir gösterimin/performansın dansçısı bir başka gösterimin/performansın izleyicisi olabilir. Burada temel kriter icra eyleminin içinde bulunmak; yani bizzat icrayı gerçekleştirmek istenildiğinde seyirci

pozisyonundan dansçı pozisyonuna geçiştir. Bu çoğunlukla hazırlıksız ve ani bir karar alma süreci sonucunda olur. Yine bir gösteri de takım arkadaşı olanlar, başka bir gösteride dansçı ve seyirci olarak ayrılacaklardır. Bir gösteride dansçı veya seyirci olanlar da başka bir gösteride az çok takım arkadaşı olacaklardır (Goffman, 2014, s. 127).

Sahnedeki sanatçı bazı durumlarda oyun ekibine eşlik edebilir. Geleneksel şenliklerde karşılama oynayanlar ile horon oynayanlar aynı kişi ve/ya kişiler değildir. Çoğu zaman katılımcılar yeteneği ölçüsünde bazıları oyuncu bazıları izleyici kategorileri arasında sıklıkla yer değiştirerek şenliklere ve icra edilen etkinliklere katılım gösterirler. Dolayısıyla halkın eğlence bağlamlarından birisi olan geleneksel yayla şenliklerinde sahne ve seyirci ilişkisi belirgin değildir; sahne ve seyirci iç içedir. Birçok durumda sahnede bir orkestra bulunmadığı için eğlence sahnenin çabasıdan ziyade seyircinin girişimleriyle zenginlik kazanır. Sahne dışında kalanlar, yani katılımcılar, izlemekle yetinmezler. Çünkü yayla şenliklerinde herkes katılımcı konumundadır; aynı zamanda sahnede sunulan etkinliğe katılım şekli ve düzeyi de katılımcı kimliğini icracı kimliğe dönüştürür. Yani pasif kimlik ve rolden, aktif kimlik ve role geçilir. Bilindiği gibi Batılı anlamda tiyatrodaki sahnede oyuncu, seyirciyi oyuna çekmek için birtakım sözlü ya da jest ve mimikleri aracılığıyla çeşitli mesajlar gönderir; sinemada sessizlik esastır. Şehrin sunduğu yapay şarkı konserlerinde ise sanatçı, dinleyicilere söz verdiği ölçüde performansla eşlik edilmesini sağlar. Ancak halk eğlencelerinden olan yayla şenliklerinin yapısı gereği izleyici, eğlencenin merkezinde yer almaktadır. Kemençeci (ve diğer sanatçılar) ile seyirci icrayı iç içe gerçekleştirirler. Bir horon halkasının ortasında kemençe çalan bir sanatçı olabileceği gibi, bir karşılama oyununda da aktif olarak sanatçının oynaması pek tabiidir. Kemençenin sesi duyulur duyulmaz oyun alanında horon için eller buluşmaya başlar; oyun için resmi bir davete çoğunlukla ihtiyaç duyulmaz.

Dansın zamanı: Yayla şenliklerinde dansın zamanı genel anlamda şenliğin süresi, katılan sanatçıların sayısı ve icra süresi, dansa davet eden müziğin süresi gibi öğelerden etkilenmektedir. Herhangi bir halk dansı kurulunca (horon, karşılama vb. gibi) normalde 3-4 dakika olan müziğin süresi, daha da uzar. Sanatçı dansa eşlik eden atma türküleri birbirine bağlayarak artan ahenge uyum sağlar. Bazen sözsüz, sadece solo biçimde kemençe çalarak uzun süre horon ve karşılama oynandığı durumlar olmaktadır. Horonlar için dans alanındaki coşku, genellikle 20-30 dakikaya; karşılama için 10-20 dakikaya, kolbastı için ise 5-10 dakikaya kadar sürer. Ayrıca dansın

zamanını belirleyen unsurlardan birisi ansızın yaşanan gelişmelerdir. Şenlik alanına protokol üyelerinden özel bir misafir gelmesi sanatçının dışarıdan aldığı bir uyarı notuyla gelen kişinin adını duyurması ve hoşlaması bazen dansın ritmini bozar ve dans süresi kısalabilir. Ayrıca şenlik alanında tıkanan yolun açılması, kaybolan çocukların bulunması vb. gibi amaçlarla yapılan çeşitli duyurular ve ezan okunurken müziğin durması dansın süresini belirleyen diğer unsurlar arasında gösterilebilir.

Dansın kuralları: Halk danslarında kurallar ritme uygun hareketleri sergilemek şeklinde özetlenebilir. Kurallar dansların ahengini belirleyen bir davranış kalıbıdır. Ancak yayla şenliklerinde kurulan danslara katılanlar genellikle ilk kez karşılaşan ve oyun kuran kişilerdir. Dolayısıyla dansa eşlik eden kurallar, kişilerin dans bilgisi ve maharetine bağlı olarak değişmektedir. Yüzlerce kişiye ulaşan horon halkaları, sanatçının komutuyla sergiledikleri figürler yanında kendi becerilerini sergiledikleri bir sistemdir. Burada sergilenen performanslar ayrı ayrı icra stilleri olarak yorumlanabilir. Ayrıca gösterinin tamamı bir daha aynısı tekrarlanmayacak özgün bir folklorik iletişimdir. Ancak dans alanında bir dans ekibi tarafından icra söz konusu ise dans kuralları daha önceden belirlendiği ve öğretildiği için, dansta belli bir düzen söz konusudur. Genellikle ilk sergilenen Çandır Tüfek Oyunu'dur; ona eşlik eden karşılama ve horonlardır. Dansçılar gerekli hareketleri, müziğin ilgili komutlarına göre sergilerler.

Halk danslarında çoğu zaman katılımcıların yüzlerinden gülümseme eksik olmaz; bunda atma türkünün verdiği mesajlar yanında, dansçıların kendi aralarındaki konuşma ve hareket ilişkileri etkili olmaktadır. Çalınan kemençenin ritmine uygun figürler sergilenmekte, atma türkünün sözlerine eşlik edilmekte, dans süresince yanındaki kişiyle el ele tutuşarak vücut teması veya karşılıklı bakışarak göz teması kurulmaya devam etmektedir. Dansta sessizlik aranmaz, Dansçılar türkülere ve nağralara eşlik edebileceği gibi çevresiyle olan iletişimini de sürdürür.

Yayla şenliklerinde yörenin ihtiyar delikanlıları tarafından çoğunlukla davul ve zurna ile oynanan özel bir horon çeşidi bulunmaktadır. Şenliğe katılım sağlayanlar tarafından beğeniyle izlenen bu oyunlarda, altmış yaş ve üzeri kuşağın kendi geleneksel figürleri dansın başlıca özelliğidir. Genç, yaşlı, kadın-erkek ayrımı olmaksızın oynanan diğer oyunlar yanında söz konusu yaşlı horonları özel bir mevki işgal etmektedir. Bu oyun, 10-15 kişilik bir grubun kendi kıvrak hareketlerini, çalan müziğin ritmine uygun biçimde sergiledikleri özel bir horon formudur.

Yaylalarda düzenlenen şenliklere katılanların asıl görevi oyunculuk değildir. Burada amaç tamamıyla eğlence üzerine kurulduğu için katılımcılar yeteneği ölçüsünde doğaçlama olarak oyunlarda boy gösterirler. Ancak sinema ve tiyatro oyuncularını için oyun bir iştir, meslektir ve rutindir. Gelenekte taklit yoktur, özgün icra vardır. Her performans irtical geleneğine bağlı olarak teşekkül ettiği için bir öncekinden ayrılır.

Yayla şenliklerinde takım kültürü söz konusu değildir; çoğunlukla oyun için tutuşan eller ilk kez bir araya gelmektedir. Burada bir ön hazırlık evresi söz konusu değildir ve performansların neredeyse tamamı doğaçlama olarak yapılır. Dans figürleri birbirinden farklıdır, herkes yeteneği ve bilgisi ölçüsünde dans hareketlerini sergiler. Ortaya çıkan performans bir öncekinden ve bir sonrakinden her zaman farklı özellikler taşımaktadır. Bu farklılıklar kalıpları aşan özgün yaratımlar olarak değerlendirilmelidir.

Yapay bir gösteride “...takımın herhangi bir üyesi gösterinin foyasını meydana çıkarma ya da uygunsuz davranışlarla performansı azaltma gücüne sahiptir. Tüm takım arkadaşları birbirlerinin hareket ve davranışlarına güvenmek zorundadır” (Goffman, 2014, s. 86). Ancak halkın eğlence bağlamlarından olan geleneksel yayla şenliklerinde böyle bir durum söz konusu değildir; çünkü performansın standardı yoktur. Müzik ve dans ekibi başta olmak üzere icra eyleminde birçok değişken rol oynamaktadır. Her sunumda dansı yönlendiren müzik ve dans ekibi değişebileceği gibi performans da büyük oranda değişmektedir.

Bir dans ekibinde, bireysel sunulan performanslar yerine, ekibin performansı daha önemlidir. Profesyonel ekibin sergilediği bir halk dansı gösterisinde, bireylerin kendi performansı bir bütün olarak grubun performansında belirleyici rol oynar. Söz konusu durum, bireylerin performansı üzerinden grubun başarısını vurgular. Performans teorisi yaklaşımına göre ise her performansın “biricik ve eşsiz” oluşu, onu kendi bağlamsal çevresinde değerlendirmeyi gerektirir. Grubun senkronize biçimde yaptığı sunum kadar dans ekibinin her üyesi tarafından ayrı ayrı yapılan hareketler, grubun toplam performansını diğerlerinden farklı ve üstün kılar. Herhangi bir halk dansı gösterisinde bir tiyatro sahnesinde hazırlanmış bir sunum izleme beklentisi olmamalıdır. Folklorun diğer unsurlarında olduğu gibi halk oyunlarında da en önemli özellik doğaçlama ve irtical yeteneğidir ve bu halk danslarını, sahnede metne dayalı olarak sunulan ve performansa dönüştürülen faaliyetlerden üstün kılan yöndür. Geleneksel halk danslarında önceden rolünü çalışan ve ezberleyen bir dansçı grubu bulunmadığından hareketleri ezberleme de söz konusu değildir. Burada taklit etme yeteneği ve becerisi

performansa çeşitlilik katar. O halde gelenekte çeşitliliğin, benzemezliğin ve özgünlüğün kültürel üstünlük anlamına geldiği unutulmamalıdır.

Şenliklerde kişisel yaratımlar önemli bir boyutu işgal etmektedir. Giresun'da kemençenin sesi duyulur duyulmaz şenlik alanına koşuşturmaya başlayan dans meraklıları, bir arkadaş topluluğu olabileceği gibi çoğunlukla ilk kez karşılaşan ve tanışan kişilerdir. Karşılama oyununda kişi, bireysel performansını sergiler; ancak kişinin karşısında yer alan dans arkadaşının performansı da kişinin sergilediği hareketlerin kıvraklığı ve çevikliğinde başlıca rol oynamaktadır. Saha araştırmalarında karşılaşmanın daha çok gençler tarafından, horonların ise her yaştan katılımıyla icra edildiği görülmüştür. Bunda karşılaşmanın figürlerinin esnekliği ve vücut çevikliği gerektirmesinin etkili olduğu düşünülmektedir.

Dansın amacı: Yayla şenliklerinde sergilenen dansların ortak amacı genellikle eğlence olarak yorumlanmaktadır. Aslına bakılırsa eğlence dansın görünen amacıdır; ancak gurbette sıra özlemi çeken Giresunluların önceden belirlenen şenlik tarihinde akın akın yaylalara yönelmesi, danslarda boy göstermesi, esasında eğlence amacı yanında atalarından kalan bir geleneğin yaşatılmasıdır. Elbette eğlence bu geleneğin önemli bir unsurudur. Ama asıl amaç, çocuklarına kültürü tanıtmak, aktarmak ve geleneklerin yaşatılmasında sorumluluk almak şeklinde belirlenebilir. Ayrıca dans, genç kız ve genç erkelerin birbirlerine mesajlar gönderdikleri gizil bir göstergeler sistemidir. Şenlik alanında göz göze gelen ve birbirlerine çeşitli imalarda bulunan kız ve erkekler için dans, önemli bir fırsat alanıdır. Dans pistinde buluşan eller, bakışmalar, genellikle telefon numarası veya gözlerden uzak bir alana davet edilmesi, önceden hazırlanan notların verilmesi, çaktırmadan konuşmalar, sözleşerek buluşmalar bu sistemin önemli unsurları olarak belirlenebilir. Dolayısıyla özelde dans genelde oyun birçok amacı kapsayan kültürel bir gösteri ve göstergeler sistemidir.

3.4.9. Alışveriş

İnsan yaşamının en asli unsurlarından birisi de alışveriştir. Tarihin en eski dönemlerinden beri insanlar ticari faaliyetlerde bulunmuşlardır. Ticaret ilişkilerin kurulduğu dükkân, çarşı, pazar, panayır ortamlarında ürünler değiş-tokuş (takas) edilmiş ya da para karşılığında alınıp satılmıştır. Geçmişte alışveriş birçok ortamda sürdürülen ticari bir faaliyet olmuştur. Gerek açık, gerek kapalı mekânlarda kurulan

sergi ve dükkânlarda çeşitli ürünler pazarlanmıştır. Günümüzde ise bakkal, market, alışveriş merkezi gibi ortamlarda ticari faaliyetler sürdürülmeye devam etmektedir. Yapılan alışverişte, günlük yaşamın sürdürülmesi için gerekli temel besin maddelerinden giyim-kuşam, kap-kacak, araç-gereç vb. gibi birçok ürün alınıp satılmıştır. Burada alışverişi başlatan en önemli unsur ihtiyaçtır. İnsanlar daha çok gereksinim duyduğu şeyleri satın alma eğilimi taşırlar.

Türk eğlence kültürünün yapısında ekonomik amaçlar her zaman temel belirleyici olmuştur. Eğlence fikrinin ortaya atılmasında başlanılarak hazırlık, adlandırma, uygulama gibi birçok aşamada ekonomik amaçlar belirleyici olmuştur. Dolayısıyla eğlence, her şeyden önce kültürel ekonomik bir sektördür. Kültür gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde bir gider alanı olarak görülürken gelişmiş ülkelerde ise bir gelir alanıdır. Ekonomik gelişmişliğin yüksek seviyede olduğu batı toplumları için kültür, sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın temel dinamiğidir (Özdemir, 2012, s. 5).

Türk eğlence yaşamında önemli bir unsur olan yayla şenliklerinin ortaya çıkışında ekonomik amaçlar belirleyici olmuştur. 1980'li yıllarda yaylaların turizme açılması amacıyla otçu göçü geleneği, yayla şenlikleri olarak bir organizasyona bağlanmıştır. Burada amaç hem geleneğin icrasını sağlamak hem de yörenin ekonomik anlamda kalkınmasına öncülük ederek köyden kente göçü durdurmaktır. Bu amaçla başlatılan şenlik etkinliklerinde geleneksel yayla hayatına ait unsurlar yanında ticari faaliyetlere de çokça yer verilmiştir.

Genellikle merkezi yaylalarda düzenlenen şenlikler, geçmişte yayla pazarının yapıldığı günlerde düzenlenirken günümüzde şenlikleri düzenleyenler, turizm potansiyelinin en iyi şekilde karşılanması düşünülerek genellikle hafta sonları tercih edilmektedir. Giresun yöresinde ekonominin fındık üreticiliğine dayanmasına bağlı olarak temmuz ayının üçüncü haftasından itibaren fındık bahçelerindeki otlar temizlenme başladığı için iş yoğunluğuna bağlı olarak temmuzun üçüncü haftasına rastlayan otçu ritüellerine katılım oranı da düşmektedir (T. Gündoğdu, 2014, s. 119).

Bugün şenlik alanı olarak kurulan Kümbet, Karaovacık, Bektaş, Sisdağı gibi merkezi yaylalarda tarihin eski zamanlarından beri geleneksel yayla pazarlarının kurulduğu hem kaynak kişilerin verdiği bilgilerde hem de arşiv taramalarında görülmüştür:

Bektaş Pazarı, 2100 metre yüksekliğinde, ağaçsız bir sırt üzerine gelişi güzel kurulmuş, suyu ve havasının güzelliği ile meşhur bir yayladır. Senenin beş ayında Giresun ve Ordu vilâyetleri mülhakatiyle uzak ve yakın daha bazı kaza ve

nahiyelerden mahsullerini satmak üzere gelen binlerce köylü halkı bir araya toplayan bu yerde geniş bir pazar kurulur. Buna bir panayır demek daha doğru olur... Anadolunun bu yüksek yaylasında kurulan pazarda kışın altı yedi ay tabiatın gadrine uğrayan bu muhit halkının yalnız getirdiklerini satmak ve karşılığını satın almak üzere değil; bir nevi bayramlaşmak, tanışmak ve görüşmek için de yazın letafetinden istifade ederek burada toplandıkları, kalabalığın heyecanlı cuşışından pek kolay anlaşılıyordu (A.C, 1933, s. 26-27).

Şenliklerin yapısal bir unsuru olan pazar ve sergi alanları sadece tüccarların faaliyet gösterdikleri ortamlar değildir. İl merkezinden ve ülke içi veya dışından şair, müzisyen, çeşitli sanatkarların da yeteneklerini sergilediği kültürel bir ortamlardır (Akarpınar, 2004, s. 28).

Fotoğraf 51: Karaovacık Yayla Şenliği, panayır alanının görünümü (Kişisel Arşiv, 2009).

Yayla şenliklerinde kır pazarlarının kurulduğu sergi alanı doğal ticaret merkezidir. Bu alan şenlik tertip komitelerince önceden kararlaştırılmaktadır. Esnaflar, kendilerine gösterilen yerlere belli bir tutar ödeyerek sergilerini açarlar. Alışveriş sergileri genellikle yiyecek-içecek, giyim-kuşam, günlük kullanım eşyası, el sanatları, kırtasiye, müzik CD, DVD ürünleri, çocuk oyuncakları şeklindedir. Giresun yaylalarında düzenlenen şenlikler, Çingene olarak da bilinen Romenlerin önemli bir ticaret alanıdır. Bunlar, kaleye penaltı atışı, sigaralara halka atışı, langırt, çarkıfelek, havalı tüfekte hedef vurmaca, kâğıt, zar, fal vb. oyun ve yarışmalar üzerine kurdukları ticari tezgâhlarda katılımcıları eğlendirmekte ve ekonomik kazanç elde etmektedir.

Yayla pazarlarında, teze et ve yün; yayla sakinleri tarafından üretilen süt, yoğurt, peynir, tereyağı, çökelek vb. süt ürünleri; yaylada yetişen mantar, pancar (lahana), sırğan vb. şehirden gelen satıcıların getirdiği başta günlük kullanım eşyaları olan kap

kacak ve yaş sebze-meyve gibi çok çeşitli ihtiyaç malzemelerinin satışı yapılmıştır. Satıcılarla gerçekleştirdiğimiz görüşmelere göre, yayla pazarlarında sebze meyve yanında en çok pestil, pekmez, bal, kekik, mısır unu, sırgan, pancar, peynir, çökelek, ekmek ve taze kuzu eti, en çok talep gören ürünlerdir. Pazar alanında satıcılar ürünlerini satmak için yükselen müziğe inat “*buyrun, buyrun, taze et, köfte, döner, soğuk ayran, meşrubatlarımız buz gibi*” şeklinde çeşitli pazarlama slogan ve sözlerinden istifade ederler. Alıcılar ise önce uzaktan süzdükleri, yemek başta olmak üzere sergi alanında kendilerine uygun olan pazarlamacıdan ihtiyaçlarını temin ederler.

Şenliklerde hediyelik eşya önemli bir yer tutmaktadır. Yörede fındık başta olmak üzere pek çok ihtiyacı karşılayan örme sepetler, şenlikler ve diğer özel günler için minyatür formlarda hediyelik eşya olarak tüketime sunulur. Ayrıca şenliklere yöre dışından gelen misafirlerin hediyelik eşya beklentisi için söz konusu üretimler değerlidir. Şenliklerde özellikle hediyelik eşyalar, insanların süslenme ve aksesuar ihtiyaçları için pazarlanmaya başlanmıştır. Yayla şenliklerinin kentlerde tanıtım günleri şeklinde düzenlenmesi, alışveriş boyutunda özellikle yöresel etiketle ambalajlanan ürünlerin pazarlanmasında önemli görevler üstlenmektedir. Yine kent etkinlikleri geleneğin ustalarını da göçe tabi tutmuştur. Sepet, semer, kalay, demir vb. ustaları da birkaç günlük program için işlerine ara vererek mesleklerini kent çevrelerinde icra ederler. Geleneğin ustasını kente götürmek, ustanın mesleğini bağlamından kopararak yeni bağlamda kültür endüstrisine dönüştürmek, mekân ve imge olgusunu da ortadan kaldırmaktadır.

Bu aynı zamanda kültürün taşınmasının başka bir örneğidir. Böyle bir ortamda geleneğin ustasından beklenen “pazarlanabilir yaratıcı içerikler” üretmesi ve her şeyden önemlisi “tüketime yönelik seri üretimi” başlatmanın yolunu açmasıdır. Aslında kentlinin modern oyun parkları yanında el yapımı beşiğe, süslü plastik sepetler yanında örme sepete ve granit, çelik gibi modern mutfak araç-gereçleri yanında kalaylanmış bakır eşyaya herhangi bir ihtiyacı yoktur. Burada esas olan birkaç günlük nostaljidir. Tanıtım günleri sona erdiğinde, yaşanan deneyimler, bir sonraki tanıtım gününe kadar ziyaretçilerin güzel birkaç gün geçirdikleri anı olarak belleğe aktarılmaktadır. Kent etkinliklerindeki alışveriş alanı, yayla şenliklerinde olduğu gibi yöresel kültürün pazarlandığı bir yapıda kurulmaktadır.

Fotoğraf 52 Sisdağı yaylasında alışveriş alanı, (Kişisel Arşiv, 2016).

Geleneksel olarak nitelenen yayla şenliklerinin gelenekselliği tarihi miras olarak gerek kadim yaylak kışlak kültürünün gerekse de Otçu Göçü olgusunun üzerine kurulmasıyla ilgilidir. Kavramsal açıklamaların yapıldığı bölümde genel anlamda şenliklerin türlü alışveriş dolayısıyla pazar kültürü anlamının bulunduğu belirtilmiştir. Gerek otçu göçünde kurulan geleneksel yayla pazarlarının meşhurluğu gerek sonradan bu pazarların şenlikler vasıtasıyla sürdürülmesi ve şenliklerin yöre için en önemli ticaret ortamları olarak şekillenmesi dolayısıyla geleneksel yayla şenliklerinin bir yönüyle de pazar kültürü ve ticaret üzerinden teşekkül ettiğini doğrulamaktadır.

Günümüzde şenliklerin geleneksel pazar kültürü eski dokusunu kaybetmiş, açılan sergiler sıradan şehir pazarları biçimini almıştır. Söz konusu durum yaylacıların ihtiyaçlarının karşılanması açısından olumlu etkiler yapmıştır. Ancak pazar çevresinde oluşan haberleşmeye bağlı iletişim başta olmak üzere birçok kültürel örüntü ortadan kalkmıştır. Düğün, nişan ve şenlik gibi ortamlarda giyilen geleneksel giyim-kuşam büyük oranda terk edilerek bunun yerine günlük kıyafetler veya seri üretim ürünler giyilmeye başlanmıştır.

Fotoğraf 53: Sisdağı yaylasında alışveriş alanı (Kişisel Arşiv, 2016).

Geçmişte bir ürün alınırken önemsenen nokta işlevsellikken günümüzde ise anlam ve hatıra daha çok önemsenmektedir. Dolayısıyla kültürel ekonomik amaçlarla pazarlanan unsurlar daha ziyade “yaratıcılık” ekseninde üretilen ve anlamlandırılan ürünlerdir. Yani pazarlanan üründen ziyade anlamdır. Hediyeleşme eşya seçilirken işlevsellik bu bağlamda ikinci plana itilmiştir.

3.4.10. Yiyecek-İçecekler

İnsanoğlunun hayatta kalabilmesi için birtakım ihtiyaçlarının giderilmesi gerekmektedir. Yiyecek ve içecekten oluşan beslenme ihtiyacı da bu bakımdan önemlidir. Beslenme, diğer ihtiyaçların ortaya çıkmasına zemin hazırlayan, fizyolojik bir ihtiyaçtır. Maslow’un Motivasyon Teorisine göre fizyolojik ihtiyaçlar giderilmeden bir sonraki aşamaya geçilemez. Bu ihtiyaçlar oksijen, beslenme, uyku, cinsellik vb. alt kategorileri içerir. Fizyolojik ihtiyaçlar içerisinde solunumdan sonra insanın hayatta kalmasını sağlayan temel kaynak beslenmedir (1970, s. 36).

Yemek, temel anlamıyla insanların hayatta kalmaları için tükettikleri gıdaların genel adıdır. Ayrıca yemek, beslenme anlamında bu gıdaların tüketilme tarzlarına verilen bir isimdir. Yemek, üretim ve tüketim arasında birçok ara süreci barındıran kültürel ekonomik bir alandır. Yiyeceğin üretimi, dağıtımı, hazırlanması ve tüketim süreçleri mekân, zaman, inanç ve imkânlarla bağlı olarak kültürden kültüre çeşitlenmektedir.

Yiyeceğin üretimi bitkiler için tarla, bahçe, hayvanlar için mera, mandıra süreçlerini içerir. Üretilen yiyecekler uygun koşullarda depolanarak ihtiyaca göre dağıtım yapılır. Hazırlama aşaması, pişirme teknikleri, kullanılan araç-gereçleri içerir. Tüketim aşaması, yiyeceğin sunumuyla başlar. Burada elle, metal veya ahşap kaşık-çatal-bıçak ya da ahşap yemek çubukları gibi diğer araçların yardımıyla tüketim gerçekleşir. Tüketim ayrıca sofranın düzeni ve adabı gibi çeşitli kültürel süreçleri içermektedir. Besinin üretiminden tüketimine kadar olan birçok aşama, kültürel süreçlerin bir sonucudur. Bundan dolayı yemeklerin kültürün bir ürünü olduğu söylenebilir (Tezcan, 2000, s. V). Tarlada üretimi yapılan bitkilerin ya da mandıralarda yetiştirilen hayvanların belli isimler altında yemeğe dönüştürülmesi aslında bir “kültüre dönüştürme” işlemidir (Goody, 2013, s. 31-56).

Üretilen ham maddelerin yemeğe dönüştürülmesi çiğ ürünlerin pişirilmesidir. *“Pişirme insanın doğayı dönüştürme kabiliyetini gösterir”* (Goode, 2009, s. 376). Pişirme, kendi içerisinde kızartma, kavurma (yahni), ızgara, tutsüleme, haşlama, közleme, buğlama gibi hazırlama süreçlerini içerir. Pişmiş her zaman çiğ olanın kültüre ve yemeğe dönüştürülmesidir (Goody, 2013, s. 35-39). Yemeğin hazırlanmasında ateş başta olmak üzere çeşitli yardımcı araçlar kullanılır. Ayrıca günümüzde birçok yiyeceğin hazırlanması doğrudan sanayi süreçleri sonucunda gerçekleşmektedir. Market raflarında temin edilen turşular, konserveler ya da dondurulmuş gıdalar (Goody, 2013, s. 205-210) mutfaktaki hazırlama sürecini “ısıtma” ile sınırlandırmaktadır. Dolayısıyla gıda hammaddeleri endüstriyel süreçler sonucu önceden tüketime hazırlanır.

Kültür, coğrafya, inanç ve deneyimler beslenme şeklini belirleyen temel dinamiklerdir. Gıda ham maddelerinin, saklama, pişirme şekillerinin, miktar ve çeşitlerinin, lezzetlerinin, servis biçimlerinin, kullanılan araç ve gereçlerin, gıdaların tüketimine dair inançların farklı olması birçok etkene bağlı olarak şekillenmektedir (Tez, 2012, s. 9). Farklı gıdalar ve farklı tüketim şekilleri, gibi aynı gıdaların farklı şekillerde tüketilmesi esasında kültürün bir özelliğidir. Eğer içinde bulunulan zaman dilimi özel bir anlam taşımıyorsa günlük beslenme genellikle aynı tarzda, rutin şekilde gerçekleşmektedir. Ancak günümüzde takvimin yılbaşıyla birlikte özel günlerle doldurulmasından dolayı farklı sofranın gelenekleri ve alışkanlıkları gelişmiştir. Sıradan bir günde aile bireylerinin yediği herhangi bir öğün ile evlilik yıl dönümünde yenilen yemekler hatta yemeğin yenildiği ortam bile birbirinden farklı olabilmektedir. Burada yemek örüntüsünde dikkati çeken bir başka özel günler ise oruç tutulan zaman dilimleridir. Ramazan ayında oruç

tutan insanların tüketim alışkanlıkları, sofranın düzeni, ramazana özel besinler vb. gibi yine din ve kültür unsurları etrafında şekillenmektedir.

Yemeğin yenildiği ortamlar toplumsal açıdan zengin iletişim kanallarıdır. Yemek, ev, iş, arkadaşlık ve diğer sosyal ortamlarda insanları buluşturan önemli bir unsurdur. Kişilerarası ilişkilerin başlatılmasında, sürdürülmesinde yemek ortamları ve yemekli toplantılar önemli görevler üstlenmektedir. Bu bağlamda yemeğin toplumsal bağlılığın simgesi olduğu söylenebilir (Tezcan, 2000, s. 3).

Yemek, insanların buluştuğu ve az da olsa fikir alışverişinde bulundukları özel ortamlardan birisidir. Yemek, aile bireylerini olduğu kadar farklı kişi ve grupları da aynı sofranın etrafında bir araya getirmesiyle sosyalleşme için fırsat yaratır. Bir aile sofrasında çocuklar, ebeveynlerini gözlemleyerek yemeğin sunumundan yenilmesine değin doğru rol ve davranışları öğrenirler. Kadının hazırlayıcı rol ve sorumluluğu her yemek esnasında vurgulanır. Burada kadın yemeği veren, erkek ve çocuklar alan rolü taşırlar (Goode, 2009, s. 380).

Türklerde toplu yemek geleneği tarihin çok eski dönemlerinden beri varlığını sürdürmektedir. Düğünler başta olmak üzere çeşitli toy ve şöenlerde, savaşa gidişte, bir işin başarılmasından sonra, cenaze sonrasında vb. toplu yemekler yenilmektedir (Tezcan, 2000, s. 32). Türk kavimleri, çeşitli gün ve haftalarda zengin mutfak kültürünün sunulduğu yemeli-içmeli toy veya şöen olarak adlandırılan büyük eğlenceler düzenlemişlerdir. Bu şöenler, ülkede toplumsal düzenin korunmasında önemli görevler üstlenmişlerdir⁷⁴. Genellikle beyler ve yöneticiler tarafından düzenlenen şöenler, *“egemenliğin sağlanması, kontrolü, pekiştirilmesi ya da ortadan kaldırılması gibi sembolik”* (Özdemir, 2005, s. 183) anlamları taşımaktadır.

Yeryüzünde bütün insan grup ve topluluklarında beslenmenin bir unsuru olarak çeşitli türlerde sofranın gelenek ve besinleri paylaşma güdüsü bulunmaktadır. Mekân olarak bazen bir dere kenarında, bir ormanın ortasında, bir ocak başında, bir şöenlik veya tören yerinde, genel olarak mutfakta veya evin diğer herhangi bir bölümünde bazen bir örtü, bazen yüksekçe bir sofranın, bazen sofranın üzerine konulmuş bir sini veya bir masanın üzerinde, kullanılan çatal, kaşık, bıçak, farklı kültürlerde tahta çubuklar veya herhangi bir araç kullanmaksızın doğrudan elle beslenme şeklinde sofranın gelenekleri sürdürülmektedir. Sofra, beslenme amacıyla yemeğin organize edildiği sosyal, dinî,

⁷⁴ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için kavramsal çözümleme bölümüne bakınız.

eğitsel ve felsefi boyutları olan çok boyutlu kültürel bir alandır. Besinin sağlanmasından, pişirilmesine ve tüketilmesine değin, bilgi, görgü, gelenek-görenekler ve çeşitli davranışlar bütünü sofrta kültürünü oluşturmaktadır.

Sofra, Türk kültüründe önemli bir mevkii işgal etmektedir. Her şeyden önce bir cömertlik göstergesi olan sofrta, kişinin toplumsal yaşamdaki konumunun yine toplumun üyeleri tarafından tespit edildiğı çok boyutlu simgeler ve göstergeler alanıdır. Toplumsal yaşamda bir kişi vefat ettiğinde -çoğunlukla cenaze günü- çevresinde toplanan kişiler genellikle *“rahmetli çok ekmekliydi, aç görse kıyamaz, doyurur, bir zamanlar biz de çok kıtlık çektik, elimizden tutmuşluğu çoktur”* şeklindeki anlatımlar azımsanmayacak düzeydedir. Kişi ölse de namı uzun müddet yaşamaya devam edecektir.

Sofra, Halil İbrahim Sofrası değişinde de yaşatıldığı üzere, İbrahim Peygamberin başlattığı bir töredir. İbrahim Peygamberin kurduğu sofrta, Türk mutfak kültüründe cömertlik sembolü olarak geçmişten günümüze sürdürülen bir töreye dönüşmüştür. Dede Korkut Kitabı’nın mukaddime bölümünde yer alan *“Kız anadan görmeyince öğüt alamaz, oğul atadan görmeyince sofrta çekmez”* (Ergin, 2004, s. 74) değiş, Türk kültüründe sofrta geleneğini simgeleyen önemli ifadelerden bir tanesidir. Çünkü softta çekerek Türk töresi sürdürölmektedir. Sofra, sosyalleşme sürecinde de önemli görevler üstlenmektedir. Bir aile ortamında sofrta kurulduğunda yemeğe ailenin reisi başlar. Küçük çocuklar nasıl davranmaları gerektiğini bizzat ebeveynlerini gözleyerek öğrenirler. Yine bireyler sosyal statü ve ahlaki ve dinî sorumluluklarını da bizzat bu sofralarda öğrenirler (Beşirli, 2010, s. 168). Dolayısıyla mutfak kültürü, gelenek içinde tekrarlanma süreçleri sonucunda kalıplaşan bir göstergeler sistemidir (Özdemir, 2005, s. 178).

Yemek şenlik ve festivaller başta olmak üzere tarihin en eski dönemlerinden beri eğlenceyi oluşturan ve tamamlayan bir unsur olmuştur. Türk kültüründe eğlenceyi oluşturan yöresel şenlik ve festivallerin birçoğı yiyeceklere bağılı ortaya çıkmıştır (Özdemir, 2005, s. 190). Her bölgede yetiştirilen ve meşhur olan bir ürünün hasat zamanına rastlayan dönemde ürün festivalleri düzenlenmektedir. Bu eğlencelerde yemek kültürü etrafında çeşitli yarışmalar ortaya çıkar. Kaşıktta yumurta taşıma, eğlencenin bağılı olduğu üründen hazırlanan yemekler ve en iyi aşçılık yarışması, yoğurdun içindeki parayı bulma yarışması, pideyi hızlı yeme yarışması bunlardan bazılarıdır.

İnsanlar, festival ve şenlik gibi kutlamalarda, düğün veya cenazelerde ya da günlük rutin beslenme öğünlerinde genellikle birbirinden farklı bir yemek örüntüsüne sahiptirler. Festival ve şenliklerde, düğün merasimlerinde kadın-erkek-çocuk aynı masa etrafında toplu halde günün anlam ve önemine uygun yemekler yerken, Anadolu'nun pek çok bölgesinde cenaze merasimlerinde, sandviç, lahmacun, ekmek içi köfte veya ekmeğin içine peynir, helva konulması suretiyle hazırlanan ayaküstü atıştırmalıklar verilmekte ya da bir taziye çadırında önceden hazırlanan bir plan ve program dâhilinde taziyeye gelen misafirler doyurulmaktadır. Genellikle erkek misafirler dışarıda ağırlandı, kadınlar ise taziye evine girmektedir. Dolayısıyla yemeklerin yenildiği mekânlar birbirinden farklıdır. Burada verilen yemeklerde amaç, uzaktan cenaze evine gelen misafirlerin aç olabileceği ya da ölen kimsenin ruhunu rahatlatmak, günahları için bağışlama dilemek, gibi amaçlarla yemek örüntüsü şekillenmektedir. Bu iki farklı kurgunun dışında bir ailenin günlük öğünleri ise genellikle cinsiyet ayrımının olmadığı, ev hanımının kendi belirlediği bir düzende sürmektedir.

Fotoğraf 54 Kümbet yaylası kahvaltısı, (Kişisel Arşiv, 2013).

Giresun yayla şenliklerinin yapısında yiyecek ve içecekler önemli bir unsurdur. Yörede şenlikler toplu yeme-içme örüntüsünün en zengin olduğu eğlencelerdir. Gerek il içinden gerek il dışından şenlikleri bahane edip yaylaya çıkan katılımcıların yaylada konaklama sürelerine göre bir yeme-içme düzeni belirlenebilir. Cuma, cumartesi veya pazar günü başlatılan şenlik programında yemek örüntüsü günlük yaşamdaki öğünlerle aynıdır;

buradaki beslenme sabah kahvaltısı, öğlen ve akşam yemeği şeklinde üç öğünden oluşur. Yaylada kahvaltı genellikle sabahın erken saatinde yapılır. Burada tüketilen yiyecekler yaylaya çıkmadan bir gün önce, akşamdan veya sabah erkenden hazırlanır. Kahvaltı, besinler yönünden oldukça zengindir. Kahvaltı öğünü, buğday ekmeği, reçel, bal, pekmez, tereyağı, yumurta, çikolata, zeytin çeşitleri, peynir çeşitleri, domates, salatalık, patates kızartması, kuru köfte, sarma vb. besinlerden oluşmaktadır. Burada temel içecek semaverde kaynatılan çaydır.

Şenlikler, pazar alanıyla ilişkili olarak törensel yemeklerin tüketildiği bir kültürel bağlamdır. İnsanın eğlenebilmesi için fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Şenliğin öğle arasında genellikle müzik icrası devam eder. Öğle arası ayrıca pazar sergilerinin gezilmesi, öğle yemeği için eksiklerin giderilmesi açısından da önemlidir. Ayrıca öğle arası ücret karşılığında et pişiren insanlar için ekonomik bir fırsattır. Yine şenlik alanının hemen her yerinde kümelenen insan toplulukları arasından yükselen ızgara dumanları et kültürünü ortaya koyan önemli bir göstergedir.

Şenliklerde önemli öğünlerden birisi de öğlen yemekleridir. Burada çoğunlukla et ızgarası veya kavurma (yahni) yenilmektedir. Özellikle şenlik günlerinde öğlen öğününde *et kavurması* ve *ızgarası* bütün yemeklere tercih edilmektedir. Çocuk, genç, yaşlı veya erkek, kadın demeksizin yöre kültürüyle ilişkisi bulunan herkes et yemeyi özellikle tercih eder. Zaten yaylaya çıkan insanların, et yemesi ve kana kana yaylanın soğuk sularından içmesi gerçekleştirilen iki önemli ritüeldir. Et ızgara ve kavurma dışında, ızgara köfte ve tavuk çeşitleri de tercih edilen besinler arasında yer almaktadır.

Geçmişte şenlikler için yörenin dağlarında otlayan kuzular kesilerek ziyaretçilerin damak zevkine sunulmuştur; toplu biçimde et kavurma ve ızgara yenilmesi şenliklerin önemli ritüellerinden birisi haline gelmiştir; ancak günümüzde daha fazla kişiye hizmet vermek ve kazancı artırmak bir yandan da iş yükünü azaltmak amacıyla hazır köfte, sucuk ekmek, tavuk ızgara, hazır döner ve balık gibi ürünlere yönelim artmıştır.

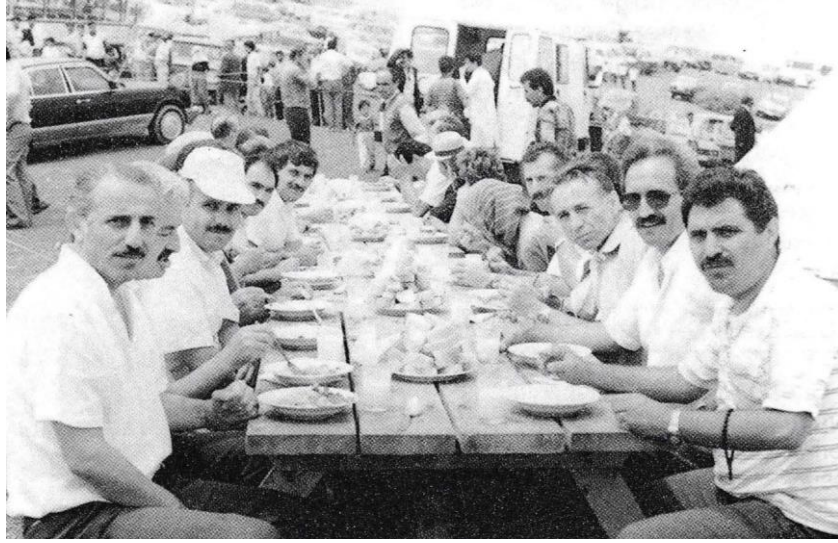
Şenliklerde et kavurması yenilmesi ritüeli, hayvan yetiştiricilerini ve kasapları öne çıkarmaktadır. Gerek şenlik alanına açılan seyyar kasap dükkânlarında gerek pazar alanına giden merkezlerde kurulan ve yaz boyunca yaylacılara hizmet veren kasaphane ve lokantalar et yemeklerinden sorumludurlar. Şenliklerin mutfak boyutunda et kültürünün zengin olması hayvancılıkla geçimini sağlayanlar için bulunmaz bir fırsattır. Ayrıca et yemekleri, kasapları şenliğin önemli aktörlerinden birisine dönüştürmüştür.

Fotoğraf 55 Kuzu kaburga etinden yapılan ızgara, (Kişisel Arşiv, 2013).

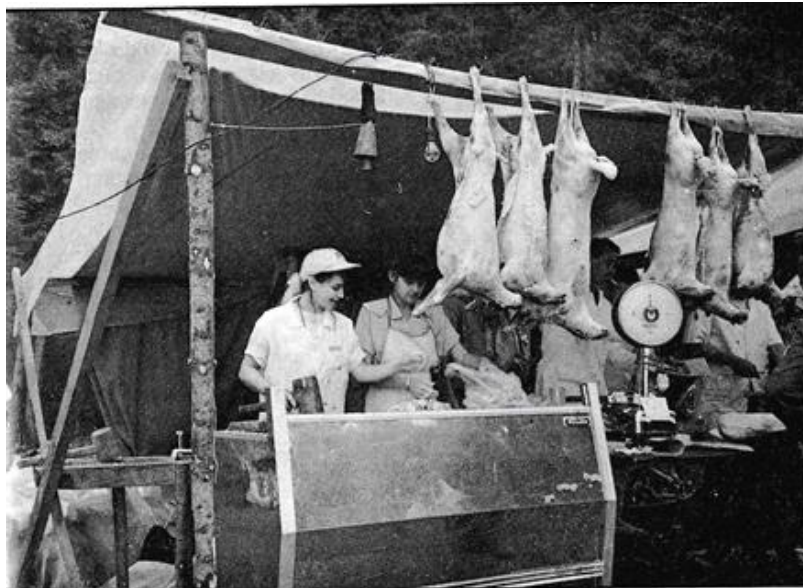
Et, mümkün olduğu kadar katıksız olarak tüketilmelidir. Ancak bazı durumlarda salata ve ekmek tüketimi de olmaktadır. Bu çalışmanın saha araştırması yapılırken, derleme yaptığımız bir lokanta ortamında yemek yiyenler arasında “*etin nasıl yenileceği*” üzerine alaycı bir konuşma geçmiştir. Önceden satın alınan ve pişirtilen et kavurması, birkaç tabak içerisinde üç kişilik misafire sunulmuştur. Herkes kendi tabağındaki yemeği yerken misafirlerden bir tanesi kendi tabağını yedikten sonra arkadaşının tabağına da çatal uzatmıştır. Bunun üzerine tabağını kaçıran kişi, “*abi sen ne çabuk yedin kavurmayı, yoksa ekmek yemiyor musun?*” şeklindeki sorusuna, çatalı uzatan kişi, “*karnımı ekmekle mi doyuracağım, ben eti ekmeksiz yiyorum, eti ekmekle yiyen enayidir*” şeklinde cevap vermiştir.

Yaylalarda et tüketimi yanında bazen et yemeyen kişilerin (vejetaryen) de olduğu bunların da genellikle bir çeşit salata veya yöreye özgü sebze yemeklerini tüketme eğiliminde oldukları gözlenmiştir. Yaylada et tüketiminde ailelerin ekonomik durumları belirleyicidir; çünkü kazanç şenliklerdeki et tüketim tarzını ve miktarını belirleyen önemli değişkenlerden birisidir. Şenliklerde maddi durumu yeterli olan ailelerin et tüketim miktarının daha yüksek olduğu gözlenirken maddi durumu bozuk ve düşük gelir düzeyinden olan aileler için doyumluk değil tadımlık bir et tüketimi söz konusudur.

Fotoğraf 56: Et kavurması yiyen şenlik katılımcıları. (Mamaşoğlu, 1990a, s. 32).

Karadeniz yaylalarında hayvancılığın en önemli ticaret alanlarından birisi de hiç şüphesiz haftalık pazarlar ve yılda bir kez kurulan büyük şenlik alanlarıdır. Yayla şenliklerinde yörenin en besili ve sağlıklı kuzuları misafirler için kesilir. Burada pazarlanan et miktarı, şenliğe katılan kişi sayısı ile doğru orantılıdır. Kasaplar ve aşçılar şenlikleri en iyi şekilde değerlendirmek için kendilerine ayrılan bölümlerde tezgahlarını açarlar. Burada gerek ızgara gerek kavurma gibi seçenekler mevcuttur. Günlük yaşamda daha çok sebze ağırlıklı beslendiği bilinen Giresun insanının, özel günlerde et tüketimi önemli ölçüde artmaktadır. Yayla şenlikleri de söz konusu özel zaman dilimleri arasında gösterilebilir. Şenlik günlerinde yörenin en semiz kuzuları kesilerek ziyaretçilere pazarlanır.

Fotoğraf 57: 2. Kümbet Yayla Şenliği, Kasaplar, (Mamaşoğlu, 1990, s. 27).

Hayvancılıkla meşgul olan toplumlarda et tüketimi özel anlamlar içermektedir. Et alınırken hayvanın hangi bölgesinin tercih edileceği, etin pişirilmesi gibi unsurlar yanında tüketim tarzı da simgesel anlamları itibarıyla toplumsal yaşamda kendine yer edinmiştir. Türk kültüründe düzenlenen şenlik, şölen ve toylarda, yemek güç/otorite ilişkisinin görüldüğü özel mekânlar arasında yer almaktadır. Toylarda ziyafetin amaçlarına ve katılımcı sayısına göre hayvan seçimi ve kesimi yapılmakta, davetli kişiler, makam, mevkii ve sorumluluklarına göre ağırlanmaktadır. Katılımcıların sayısı ve niteliğine göre kesilen hayvanların cinsi ve sayısı etkili olmaktadır. Burada belirleyici olan beyin misafirlerini ağırlama şekli güç gösterisi ve meydan okumadır (Beşirli, 2010, s. 162). “*Veren el, alan elden daima üstündür*” ve üstünlük yemek alanında da kendini gösteren önemli bir göstergedir. Dede Korkut boylarında da birçok örneği görülen toylar, beylerin cömertliklerini gösterebildikleri önemli kültürel alanlardır.

Et, Türklerin en temel besinlerinden birisidir. Bozkır medeniyet dairesinde hayvancılığa bağlı bir ekonomiye sahip olan Türklerin mutfak kültürleri et ve ete dayalı yemekler yönünden zengin olmuştur. Giresun havalisinin Çepni Türklerinin yerleşim alanı olması, yemek kültüründe kendisini göstermiştir. Uzun yıllar konargöçer yaşam tarzına sahip olan Türklerde hayvancılık temel geçim kaynağı olduğu için et yemekleri de en çok tüketilen besinler arasında yer almıştır. Özellikle yöre yaylalarında koyun ve kuzu eti birinci tercih durumundadır. Izgara ve kavurma şeklinde tüketilen bu et yemekleri tuz, soğan ve biber dışında tatlandırıcılar (baharat ve çeşniler) içermez. Yemeklerin tüketilmesi bazen lokanta ortamında bazen çimenlerin üzerine serilen kâğıt ve sofralar üzerinde gerçekleşir. Yöre içinden ve dışından şenlikler için gelen katılımcılar, ilave bir sunum özelliği ve sofralar düzenlemesi olmamasına rağmen yaylada yedikleri etin lezzetinin hiçbir şeye değişilmez olduğunu belirtirler. Yaylada yenilen etin lezzetli olmasında özellikle hayvanların doğal ortamda beslenmesi etkili olmaktadır.

Türklerde mutfak kültürü bağlamında et, son derece önemli bir besin kaynağıdır. Ayrıca toy düzenleme geleneğinde et, en asli unsurdur. Dede Korkut Kitabı’nda “*Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kırdırmak*” (Ergin, 2004, s. 81) şeklindeki deyimler büyük şölen tasvirlerinde görülür. Toylarda, misafirlere çekilen ziyafetlerde et sunmak bir cömertlik simgesidir. Etle ve etli yemeklerle beslenme güç ve otorite arasında bir ilişki bulunmaktadır. Düşük gelirle çalışan işçi sınıfları karbonhidrat ağırlıklı beslenirken, iktidar sahipleri et ağırlıklı beslenmektedir. Ayrıca tarihsel açıdan incelendiğinde kadınlar sebze, erkekler et ağırlıklı beslenmektedir. Evin geçimini temin eden erkek, çok fazla enerji harcadığından etle beslenmesi gerektiği inancı yerleşmiş ve et, tarihsel

süreçte erkek egemenliğinin bir sembolü olmuştur. Dolayısıyla et, en eski zamanlardan bu yana gücün timsali ve otoritenin simgesi olarak algılanmaktadır (Adams, 2013, s. 75-88). Türk toplumunda yöneticiler tarafından halka verilen ziyafetler açık bir şekilde hâkimiyeti, statüyü sergilemek ve sağlamlaştırmak için kullanılır (Goode, 2009, s. 380).

Sofra, aynı zamanda kültürel veya yerel kimliğin aktarıldığı ve yaşatıldığı ortamlardandır (Özdemir, 2005, s. 177). Yemek ortamları kültürel kimliklerin en çok vurgulandığı yerlerin başında gelir. Her ülkenin, bölgenin ve yörenin kendi ayırıcı ve belirleyici mutfak kültürleri bulunmaktadır. Kültürel kimliğin ve farklılıkların sunulduğu yeme içme ortamları, birleştirici, dayanışmayı sağlayıcı, pekiştirici, çözümleyici faaliyetleri içermektedir. Özellikle toplu yemeklerin yenildiği sofralarda şenliğin katılımcıları arasında yer alan topluluğun üyeleri, sosyalleşme fırsatı bulmaları yanında kendi kültürlerini doğal ortamında gözleme, tanıma, yaşatma ve aktarma süreçlerine dâhil olurlar (Özdemir, 2002, s. 66).

Giresun yerel kimliğinin unsurlarından birisi de yörede pancar olarak bilinen lahanadır. Pancar çorbası başta olmak üzere lahanadan çeşitli yemekler yapılır. Geçmiş yıllarda düzenlenen birçok şenlikte, yaylaya cumartesi akşamından giden misafirler için çeşitli ikramlıklar verilmiştir. Şenlik ateşinin yakılmasından sonra, büyük kazanlarda odun ateşinde pişirilen yöresel pancar çorbası katılımcılara ücretsiz olarak dağıtılmıştır. Özellikle yöre dışından gelen katılımcılar için bu yemeğin önemi büyüktür. Böylece yöre kültürüne ait bir unsur şenlik ortamına taşınmış, paylaşılmış ve yaşatılmıştır.

Şenlikler içecek yönünden de zengin ortamlardır; yaylanın soğuk suları temel içecektir. Yöre sakinleri yanlarında getirdikleri bidon ve şişelere doldurdıkları suları şenlik boyunca kana kana içerler. Dönüş zamanı kap kacak yine taze sularla doldurulur. Yaylada önemli diğer bir içecek de odun ateşinde kaynayan semaver çaylarıdır. Özellikle kahvaltı ve yemek sonrasında çay, dinlendirici, keyif verici bir içecek türüdür. Ayrıca yemeklerin yanında içecek olarak yayla suyuyla ve yayladan temin edilen yoğurtla yapılan soğuk ayranlar ve Türk kahvesi gibi temel içecekler olabilir. Yine gençler arasında kola, meyveli içecekler ve gazozlar yoğun olarak tüketilmektedir.

Yayla şenliklerinde amaç eğlence olunca katılımcılar *“yaylaya çıkıp da iki tek atmadan dönmek olmaz”* deyişi gereği mezelerine eşlik eden, çoğunlukla Türk rakısı olmak üzere, çeşitli alkollü içki çeşitlerini tüketmektedir. Gününbirlik de olsa yaylacılara göre yaylanın soğuk suyu rakının kardeşidir; erkeklerden oluşan grupların farklı zaman dilimlerinde yaptıkları yayla kaçamaklarında rakı baş aktördür. Herhangi bir zaman

diliminde yaylaya gidenlere “şurupladın mı?” denilir. Bunun dışında şenlik meydanını gören hâkim bir tepede, şenlik kalabalığının seyrekleştiği bir kuytu köşede, genellikle erkek katılımcılar kendi kurdukları sohbet ortamlarında, uzaktan gelen müzik eşliğinde veya arabanın teybinde çalan kemençe eşliğinde eğlenceye katılırlar. Et başta olmak üzere karpuz, kavun ve beyaz peynirden oluşan mezelerde rakı ve su temel içeceklerdir.

3.4.11. Oyun ve Yarışmalar

Oyun sözcüğünün pek çok tanımını yapmak mümkündür. Türkçe Sözlük'te oyun, “*yetenek ve zekâ geliştirici, belli kuralları olan, iyi vakit geçirmeye yarayan eğlence*” (2011, s. 1830) şeklinde tanımlanmıştır⁷⁵. Türk halk kültüründe oyunun önemli bir yeri vardır. Oyun sözcüğüyle futbol, voleybol vb. gibi her türlü spor karşılaşması; iddia, şans topu, sayısal loto, süper loto, on numara, kazıkazan vb. şans oyunları; satranç, tavla, sudoku, zekâ küpü, vb. zekâ oyunları; beştaş, misket, saklambaç vb. çocuk oyunları; günümüzde, cep telefonu, tablet, bilgisayar ve diğer aygıtlar vasıtasıyla oynanan elektronik oyunlar; Karagöz, Ortaoyunu, Meddah, Kukla, vb. halk tiyatrosu ile sahneye bağlı bütün temsiller; halk oyunları ve klasik danslar vb. gibi geniş bir alanı kapsamaktadır.

Huizinga, *Homo Ludens* adlı çalışmasında oyun sözcüğünü pek çok açıdan incelemiş ve oyunun kültürden daha eski olduğu sonucuna varmıştır. Yazar, kültür adı verilen bütün unsurların esasında oyundan türediğini belirtmiştir. Oyun ciddi olmayandır; topluluklar oyunlar aracılığı ile hayatı yorumlama biçimlerini yansıtır (2015, s. 16-70). Ayrıca Huizinga oyun hakkında şu etraflı tanımı yapmıştır:

Oyun belli bir yer, zaman ve irade sınırları içinde, âşık bir düzene uygun olarak, serbestçe rıza gösterilen kurallara uyularak ve maddi yarar ve gereklilik alanının dışına cereyan eden bir faaliyettir. İster kutsal bir oyun, isterse sıradan bir bayram; ister bir ayin, isterse hoşça vakit geçirme söz konusu olsun, oyunun ortamı büyülenme ve heyecan ortamıdır. Aktarım ve gerilim duyguları faaliyete eşlik etmekte ve bu faaliyet kendiyle birlikte neşe ve gevşeme getirmektedir (Huizinga, 2015, s. 171).

Oyun, Türk kültür tarihinde önemli bir yer tutmaktadır. Oyun, Oğuz Kağan ve Manas destanlarında, Divanü Lûgat'it Türk'te, Kutadgu Bilig'de ve Dede Korkut Kitabı'nda (Özdemir, 2006, s. 21) çeşitli yerlerde hem kavram olarak hem de içerik açısından

⁷⁵ Oyun kavramı hakkında ayrıntılı bilgi için ayrıca bakınız: (Özdemir, 2006)

işlenmiştir. Köken itibariyle Şamanlık dönemine bağlanan oyun geleneğinin doğuşu ritüellerle ilişkilidir. Dinî-ruhani güçleri olan kişilere Tunguzlar “*Şaman*”, Altay Türkleri “*Kam*”, Kırgızlar “*Bahşı*” Oğuzlar “*Ozan*” Yakutlar ise “*Oyun*” demişlerdir (Köprülü 2009, s. 94). Türkistan’da oyun sözcüğü yalnız Şamanlar için kullanılmaz; oyun aynı zamanda şaman ayinine verilen isimdir. Şamanların ayinlerde, müzik aleti eşliğinde ritüelleri icra ederken ortaya koyduğu çeşitli vücut hareketleri, yüz kaslarını kullanarak karnından çıkardığı sesler ve birtakım taklitler, oyunun şamanlık kökenlerine ait ilk işaretlerdir (And, 2003, s. 37). Şaman, toplum içinde şair, besteci, şarkıcı, müzisyen ve oyuncu olarak yer alırken onun ruhlarla iletişim kurmasının en etkili yolunu müzik eşliğinde yaptığı danslar oluşturmaktadır (Ertural, 2012, s. 103).

Oyun, zaman ve mekân sınırı taşımayan gönüllü bir eylem biçimidir. Oyun, çoğu zaman birbirine rakip iki kişi, grup ya da hayvan arasında gerçekleşir. Oyunların oynanmasında pek çok amaç bulunmaktadır; ancak oyunun asıl amacı kazananların ve kaybedenlerin belirlenmesidir (Georges, 2009, s. 322-326). Rakiplerin karşı karşıya geldiği oyun alanında güç, cesaret, çaba, tecrübe, dayanıklılık, çeviklik, zekâ, pratiklik gibi birçok unsur etkili olmaktadır. Oyuncu, kazanmak için her türlü sorumluluğu almalıdır. Rakipler kazanan olmak ve muhtemel ödüle ulaşmak için birbirleriyle kıyasıya yarışır. Oyunda kazanan taraf alkışlanır; övgülerle zaferi kutlanır. Oyundan parasal bir kazanç ya da plaket, kupa gibi simgesel bir ödül elde edilmektedir. Burada asıl önemli olan oyunun kazanılmasıyla elde edilen onur, itibar ve saygınlık gibi uzun ömürlü ödüllerdir. Dolayısıyla oyunda verilen ödüller simgesel, maddi veya manevi türlerde olabilir (Huizinga, 2015, s. 76).

Oyun ve yarışmaların en önemli özelliği insanın spor ihtiyacını karşılamasıdır. Spor etkinlikleri insanın biyolojik, psikolojik ve sosyal açıdan kendini iyi hissetmesini sağlamaktadır. Spor, insanın aklını, vücudunu kullanarak, rakibine, kendisine, tabiata, mesafeye ve zamana karşı eşit şart ve kurallarda gerçekleştirdiği mücadelelerdir (Güven, 1990, s. 335).

Türk insanının yaşantısında sportif oyun ve yarışmaların önemli bir yeri olmuştur. Türklerin tarih sahnesine çıkmalarıyla başlayan kültür tarihinde bu yarışmaların izini sürmek mümkündür. Hunlardan itibaren ordunun sistemli yapısında okçuluk ve atıcılık önemli bir mevkii işgal etmiştir. Oğuz Kağan Destanı’nda ok ve yay önemli motiflerdir. Dolayısıyla Türk kültür tarihinde “güreş, avcılık, atıcılık, binicilik, kılıç, okçuluk, yaya koşuları, atlama, ağırlık kaldırma ve lobut, gürz ve topuz kullanma, cirit, çöğen,

gökbörü, tepük, temak, matrak, kayak” (Güven, 1990, s. 344) gibi çok sayıda spor yer edinmiştir.

Türk kültüründe eğlence olgusu bağlamında Giresun yayla şenliklerinin yapısında oyun ve yarışmalar önemli bir yer tutmaktadır. İlk şenliklerden itibaren başta oyun ve yarışmalar olmak üzere çeşitli aktivitelerin oluşturduğu zengin kültürel doku, katılımcıların beğenisini kazanmıştır. Giresun yaylalarında bir organizasyona bağlı olarak düzenlenen ilk yayla şenliklerinde daha ziyade tarıma ve hayvancılığa bağlı çeşitli oyun ve yarışmalara yer verilmiştir. *“Direğe şenlik bayrağı çekme yarışması, en kaliteli yoğurt yarışması, en kaliteli arıbalı yarışması, en iyi peynir, en besili koç yarışması, en besili boğa, en besili inek yarışması, horoz döğüşü, koç döğüşü, koyun kırpma yarışması, yoğurt yeme yarışması, at yarışı, halattan komando geçişi yarışması, yayla kros koşusu, karakucak güreşleri, şiir yarışması, ağalık seçimi”* bu oyun ve yarışmalardan bazılarıdır.

Şenliğin düzenleme komitesi, şenlikte yer alan oyun ve yarışmaları tespit ederken öncelikle yaylacılık geleneklerinin yaşatılmasını amaçlamıştır. Zaten şenliğin düzenlenmesindeki temel amaçlardan birisi de otçu göçü geleneğinin sürdürülmesidir. Bu bağlamda şenlik programında yer alan oyun ve yarışmalar incelendiğinde, bunların birçoğunun yaylacılık hayatının doğal faaliyet alanları olduğu görülmektedir. Yaylada inek yetiştiriciliği, süt sağımı, yoğurt, ayran, tereyağı, peynir gibi ürünlerin yapımı, koyun, koç ve keçi gibi hayvanların yetiştiriciliği ve bakımı, koyun kırpma gibi faaliyetler günlük, haftalık ya da diğer periyodik süreçlerde sürdürülen işlemlerdir. Yaylanın doğal alanında sürdürülen faaliyetler şenlik tertip komitesinin girişimleriyle çeşitli oyun ve yarışmalara dönüştürülmüştür.

Giresun, Dereli ilçesine bağlı Kümbet yaylasında düzenlenen şenliklerin temel amaçlarından birisi yayla turizmidir. Yaylanın turizme açılabilmesi için şenlikler önemli bir deneyim alanıdır. Bu bağlamda tertip komitesi ilginç oyun, yarışma ve gösterilerle şenlikleri öne çıkarmak istemiştir. Birinci Kümbet Şenliği ile ilgili yerel basında verilen bir haberde, programın akışı süresince en besili koç, en besili inek, en güzel yoğurt, direğe şenlik bayrağı çekme, şenlik kros yarışı, halattan geçme yarışı, at yarışı yapıldığı ve kazananlara çeşitli para ve özel ödüller verildiği belirtilmiştir (Giresun İleri, 1989c, s. 1).

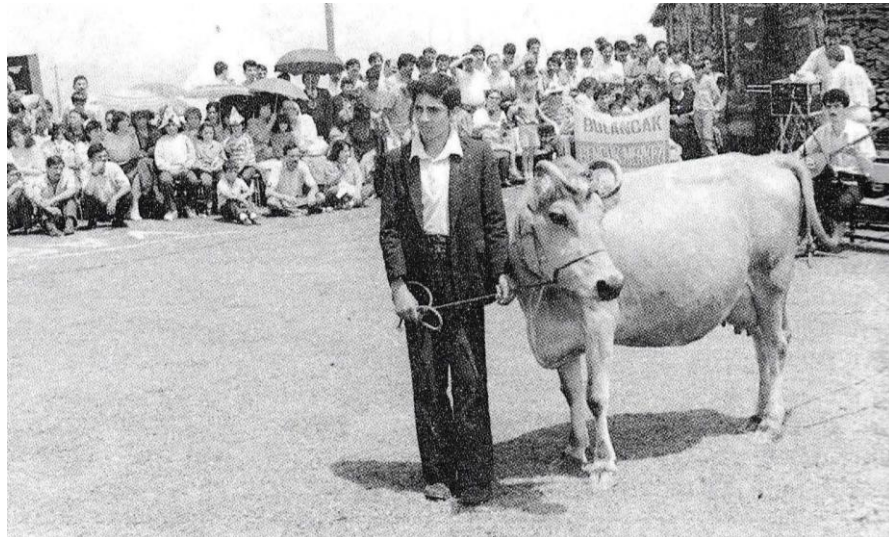
Kümbet şenliklerinin yapısında yer alan çiftçiliğe ve hayvancılığa bağlı yarışmalar önemli bir mevkii işgal etmiştir. Bu yarışmalarda tertip komitesi tarafından belirlenen jüri

üyeleri kazananları belirlemektedir. En kaliteli yoğurt, en iyi peynir ve bal yarışmalarında ürünlerin tadına, rengine, kokusu ve kıvamına bakılarak kalitesi belirlenir. Balın kalitesi, çiçeğin türüne ve doğal olmasına bağlanmaktadır.

Fotoğraf 58 Hayvansal ürün yarışmalarında derece girenler (Mamaşoğlu vd. 1990a, s. 31).

Yörede hayvancılığa dikkat çekilmesi açısından, şenliklerde çeşitli yarışmalar düzenlenmiştir. Yörenin en besili koçu, boğası ve ineği tertip komitesinin belirlediği jüri tarafından seçilmiştir. Yörede hayvanlarına güvenen adaylar şenliklerde kıyasıya rekabet etmiştir. Bu yarışmalarda hayvanların cinsi, boyları, kiloları, yaşları ve diğer fiziksel özelliklerine bakılarak karar verilmiştir.

Fotoğraf 59: En besili inek yarışması kazananı ve ineği. (Mamaşoğlu vd. 1990a, s. 32).

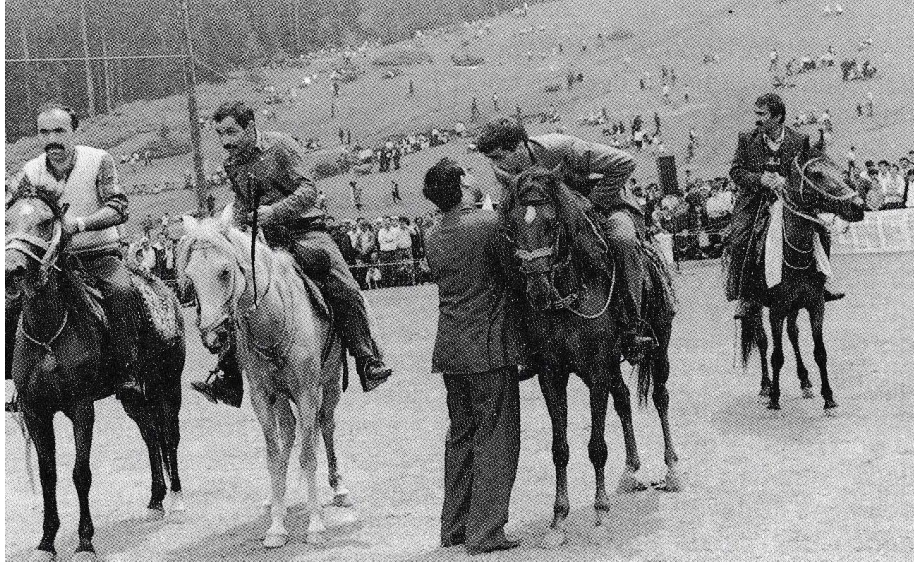
İlk şenliklerden itibaren düzenlenen önemli yarışmalarından birisi de horoz dövüşleri olmuştur. Horoz dövüşleri şenliğin en iddialı yarışmalarından birisidir. Şenlikte dövüşe katılacak horozlar önemsenmiş ve özel olarak beslenmiştir. Şenlik Tertip Komitesi

üyesi olan Dereli Bölük Komutanı Ceylan Dönmez, Birinci Kümbet Yayla Şenliği etkinliklerinden horoz döğüşü yarışması için 500 bin lira verip İzmir'den döğüşken iki özel horoz getirmiştir (Giresun İleri, 1989a, s. 1). Şenlikte, horoz döğüşü yarışmaları ilgiyle izlenmiştir. Yerel basında çıkan haberlere göre ilk şenlikte horoz döğüşünde hafif sıklette Muhittin Güney'in ağır sıklette ise Helim Erzurumlu'nun horozları şampiyon olmuştur (Giresun İleri, 1989c, s. 1).

Fotoğraf 60: 3. Kümbet Yayla Şenliği, Horoz Döğüşleri. (GD, 1991, Sayı: 43, s. kapak).

Kümbet şenliklerinde icra edilen oyunlardan birisi de at yarışlarıdır. At, Türk insanının yaşantısında önemli bir hayvandır. Bilindiği üzere atı ilk evcilleştiren Türkler olmuştur. Türkün kadim yaşantısı konargöçer hayvancılığa dayandığı için geniş Türkistan bozkırlarında beslenen binlerce ylık, temel geçim kaynağını oluşturmuştur. At sadece bir hayvan değil aynı zamanda Türk insanının yol arkadaşıdır. At ve erin birlikteliği son derece önemli bir konudur. Divanü Lûgat-it-Türk'te geçen "*Kuş kanadıyla Türk atı ile*" (Kaşgarlı Mahmud, 2006, s. 35) atasözünde olduğu gibi at ve er doğumdan ölüme değin her daim birlikte kardeşçe yaşamışlardır. Bundan dolayı ölen kahramanın atı da yanına defnedilmektedir. Dede Korkut Kitabı'nda yer alan "*aygır atımı boğazlayıp aşımı versin*" (Ergin, 2004, s. 170) deyişi Türklerde at ve er birlikteliğini ve erin ölümünden sonra atının da yanına defnedildiğini anlatmaktadır. Ayrıca Dede Korkut Kitabı'nda geçen "*yayanın umudu olmaz*" (Ergin, 2004, s. 161-162) deyişi erin gerçek gücünü sadece atla gösterebileceğini dile getirmektedir.

Fotoğraf 61: 2. Kümbet Yayla Şenliği at yarışının kazananları. (Mamaşoğlu vd. 1990a, s. 28).

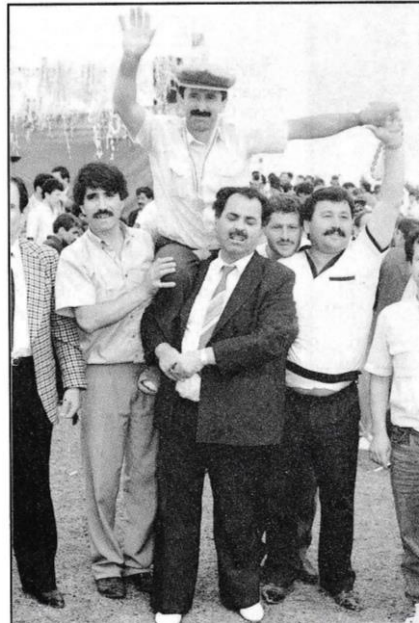
Kümbet yayla şenliklerinde düzenlenen yarışmalardan birisi de karakucak güreşleridir. Güreş Türklerin millî sporlarından birisidir. Kişinin gücünü ortaya koyduğu, kendisini kanıtlama fırsatı bulduğu ve ulaştığı başarı ile statü kazandığı bir spor dalıdır. Bilindiği üzere Türklerde yeni doğan çocuğa hemen isim verilmez. Çocuğun ismi gösterdiği başarıya bağlı olarak verilmektedir. Dede Korkut Kitabı'nda Dirse Han'ın oğlu boğayı öldürünce kendisine Dede Korkut tarafından Boğaç ismi verilmiştir (Ergin, 2004, s. 81-83). Yiğidin ad alması baş kesmesine, kan dökmesine bağlıdır. Beyrek babasının malını yağmalayan kâfirleri öldürmüş ve ad almaya hak kazanmıştır (Ergin, 2004, s. 120). Yine Beyrek beşik kертmesi Banu Çiçek ile bir güreşe tutuşmuştur. Güreş esnasında zorlanan Beyrek, kendi kendine şunları söylemiştir: *"Bu kıza basılacak olur isem Kalın Oğuz içinde başuma kahınç yüzüme tohinç iderler didi"* (Ergin, 2004, s. 123). Bu sözler pehlivanlığın önemini ortaya koymaktadır.

Türk yaşamında pehlivanlık "karakucak güreşi, aba güreşi, Tatar güreşi, şalvar güreşi ve yağlı güreş gibi türlerle temsil edilen çok önemli bir spor türüdür. Pehlivanlık, güç, yüreklilik, mertlik, centilmenlik gibi özelliklerin sergilendiği bir statüdür (Güven, 1990, s. 344-350). Karakucak güreşi, serbest güreş olarak da adlandırılan Türklerin kendilerine has bir spor türüdür. Pehlivanlar, yaşlarına, boy ve kilolarına göre seçilen rakipleriyle güreşirler (Güven, 1990, s. 348). Kümbet yayla şenliklerinde Türkün kadim sporu karakucak güreşlerine de yer verilmiştir. Şenlikler aracılığı ile bu güreş sporu yeniden canlandırılmış ve birkaç şenlikte bu oyuna yer verilmiştir. Kazananlar hem maddi hem manevi çeşitli ödüller kazanmıştır. Ancak karakucak güreşi daha sonraki şenlik programlarında kendine yer bulamamıştır.

Fotoğraf 62: 2. Kümbet Yayla Şenliği, Karakucak Güreşçileri. (Mamaşoğlu vd. 1990a, s. 32).

Giresun yaylalarında düzenlenen şenliklerde günümüzde en geçerli yarışma ağılık seçimidir. Hemen her şenlikte yayla ağası seçimi yapılmıştır. Şenlik ağılığı, şenliğin düzenlenmesine katkı sağlama ve ekonomik olarak şenliğe yardımda bulunma usulüne göre belirlenir. Bazen doğrudan açık arttırma yöntemiyle de seçim yapılmıştır. Ağa seçilen kişiye ağa kıyafeti giydirilir. Daha sonra gövde gösterisini andıran biçimde ağa ata bindirilir ve katılımcıları selamlaması sağlanır. Ağa alkışlar arasında protokol bölümüne ya da kendisi için hazırlanan ağa çadırına oturur.

Fotoğraf 63: 2. Kümbet Yayla Şenliğinde Yayla Ağası, Hüseyin Kahraman. Ağılık devir teslim töreni. (Mamaşoğlu vd, 1990a, s. 34).

Kümbet yayla şenliklerinde ağalık etkinliğinin tarihçesi incelendiğinde en önemli katılımın 1994 yılında altıncı şenlikte olduğu görülür. Bu şenliğe önceden davet edilen iş adamı Sakıp Sabancı onursal olarak yayla ağası (ağaların ağası) seçilmiştir. Sabancı, yöresel ağa elbisesini giymiş, ağa çadırında oturmuş ve at üzerinde katılımcıları selamlamıştır. Şenliklerin tarihçesi incelendiğinde aynı kişiyi birçok kez şenlik ağası seçildiği görülür. Giresunlu iş adamı Hacı Özer 9. 12. ve 13, Tuzla Belediye Başkanı Sadi Yazıcı, 23. 24. ve 25. şenliklerde toplam üç kez şenlik ağası olarak seçilmişlerdir.

“İlk On şenliğin Yayla Ağaları ve Ödenen Tutar”

No	Şenlik Adı	Ağa Adı	Yıl	Ödenen Tutar
1	Kümbet Yayla Şenliği	Atif LARÇIN	1989	4 Milyon Lira
2	Kümbet Yayla Şenliği	Hüseyin KAHRAMAN	1990	11,5 Milyon Lira
3	Kümbet Yayla Şenliği	Nevzat TARIM	1991	36,5 Milyon Lira
4	Kümbet Yayla Şenliği	Ali YAYLA	1992	30 Milyon Lira
5	Kümbet Yayla Şenliği	Mehmet TİFTİK	1993	6,5 Milyon Lira
6	Kümbet Yayla Şenliği	Sakıp SABANCI	1994	250 milyon lira
7	Kümbet Yayla Şenliği	Hacı ÖZER	1995	260 Milyon Lira
8	Kümbet Yayla Şenliği	Erdoğan BAYDEMİR	1996	1 Milyar Lira
9	Kümbet Yayla Şenliği	Orhan YILMAZ	1997	2 milyar 200 milyon lira
10	Kümbet Yayla Şenliği	Tanju OCAK (Başbakan adına)	1998	Bedelsiz

Şekil 26: Şenlik ağaları ve ödenen tutarlar

Günümüzde düzenlenen şenliklerde ağalık seçimi dışında daha önce icra olunan oyun ve yarışmalara yer verilmemektedir. Ağalık seçimi de çoğunlukla açık arttırma usulüne göre gerçekleşmez. Bunun dışında şenliklerin program akışında daha ziyade protokol konuşmalarına ve halk müziği konserlerine yer verilmektedir. Ayrıca hazırlanan parkurlarda modern oyun ve yarışmalardan Off-Road yarışları ve özel dans ekiplerinin gösterileri düzenlenmiştir.

3.4.12. Giyim-Kuşam ve Süslenme

Giyim-kuşam ve süslenme insan yaşamının vazgeçilmez bir unsurudur. Giyim-kuşam başta yaşanılan coğrafya, iklim, hammadde, kültür ve yaşam tarzına göre değişmektedir. İnsanlar, öncelikle bedenlerinin zarar görmemesi amacıyla çeşitli hammadde, renk ve ölçülerde kesilmiş kumaşlardan dikilen elbiseleri giyinirler. Yine güzel görünmek ve beğenilmek gibi süslenme amacıyla veya inançlarının bir gereği olan elbiseleri giyinirler. Farklı kültürlerde çeşitli nedenlere bağlı olarak kadın ve erkeğin sadece cinsel bölgelerini örtmek amacıyla kullandıkları çeşitli bez parçaları da

bir çeşit giyim kuşam olarak değerlendirilir. Dolayısıyla kırsal alanlarda yaşayanlarla şehirlerde yaşayanların, sıcak bölgelerde yaşayanlarla soğuk bölgelerde yaşayanların elbiseleri farklıdır. İş günlerinde giyilen elbiselerle tatil günlerinde giyilen elbiseler farklıdır. Resmi işlerde çalışanlarla resmi olmayan işlerde çalışanların elbiseleri birbirinden farklıdır (Filippos, vd. 2003, s. 107-108). Dolayısıyla giyim-kuşam çok çeşitli amaçlar çevresinde şekillenen önemli bir kültürel alandır.

Kültür içinde giyim-kuşam her şeyden önce göstergesel bir alandır. Çoğu durumda elbise tercihi içinde bulunulan duruma göre gerçekleşir. Cenaze, sünnet, kına gecesi, nişan, düğün, mezuniyet vb. gibi ortamlarda giyilen elbiseler birbirinden farklıdır. Erkeklerin giysileriyle kadınların giysileri, eğlence giysileriyle ibadet giysileri farklı işlevsel amaçlar içerir. Genç kızların, diğer kadınların saçlarını örtmek için kullandıkları çember, yazma, eşarp ve peştamal gibi ürünler yaş, statü ve değerler gibi konularda önemli bilgiler vermektedir. Kültürden kültüre saç örme şeklinde yaşanan değişiklikler gibi saç örtme şeklinde de değişiklikler yaşanmaktadır. Yine defin öncesinde ölünün kefenlenmesinde kullanılan bezin türü, miktarı ve kefenleme şekli gibi cenazeye katılanların genellikle siyah renkli elbiseleri tercih etmeleri aynı anlamları taşır. Bunun yanında kına elbisesi ile düğün elbisesi arasındaki farklılıklar, gelinliğin üzerine bağlanan kırmızı kuşak, taşıdığı anlamlar itibarıyla göstergeler sisteminin bir unsuru olarak ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla giyim kuşam, kültür, yaş, renkler, kumaş türü, miktarı, kesim tarzı, kullanım şekli, kullanılma yeri ve amaçları gibi göstergeler üzerinden kurulan bir iletişim alanıdır. Tercih edilen elbiseye bağlı olarak cinsiyet, yaş, medeni hâl, soy, aşiret, çete, kurum, meslek vb. açısından kişinin kimliği ortaya konulabilir. Dolayısıyla giyilen elbiseden hareketle kişi hakkında çeşitli açılardan bilgi sahibi olunması mümkündür (Enninger, 2006, s. 422-423).

Bir grubun üyesi olmak, gruba ait “giyim-kuşam, eğlenme, beslenme” vb. gibi birtakım kalıp özellikleri temsil etmeyi gerektirmektedir. Bir hastanede çalışan doktor, hemşire ve temizlik görevlilerinin iş elbiseleri birbirinden farklıdır. Arabesk, pop, rock, rap, caz, klasik vb. gibi müzik türlerini dinleyen grupların giyim-kuşam tarzları da farklı farklıdır. Bir operayı izlemeye gidenlerle rap müzik konserini izlemeye gidenler arasında giyim kuşam açısından çok önemli ayrımlar söz konusudur. Bir rock, arabesk ya da caz konserine gidenlerin; sinema veya tiyatroya gidenlerle kent festivaline ya da yerel şenliğe gidenlerin birbirinden farklı elbiseler giymesi kimi zaman kişisel tercih, kimi zaman yönetmelikler kimi zaman ise gelenek ve görenekler tarafından belirlenmiştir.

Bunu bir dinî ayin, tarikat ve/ya cemaat açısından değerlendirmek de mümkündür. Çünkü farklı cemaatlerin giyim-kuşamları ve ayini temsilleri de farklıdır.

Giysiler, onları giyenlerin konumları, görevleri ve ait oldukları kültürel çevre hakkında bazı şeyleri ifade etme işlevi görürler. Dolayısıyla kültürel açıdan giysileri “giyme” davranışı veya giyilenleri “okuma” (Connerton, 2014, s. 25) toplumun birçok özelliğinin aktarılmasında yardımcı olur. Giysi, sosyal yapının, toplumsal cinsiyet göstergelerinin, ekonomik seviyenin, kültürel değerlerin ortaya konulmasında ve kimliğin sunumunda önemli bir başvuru kaynağıdır.

Sahlins giyinme sisteminin bir dilin yapısına benzediğini ileri sürer. Giyim kuşam şeması “*bir tür genel sentaks*” bir “*türetici gramer*” ve bir “*semantik zıtlıklar*” kümesidir. Şema, giysi sınıflarını, bir kültür evreninin haritasını verecek biçimde bir araya getirir ve bu şifreleri çözecek kurallar kümesi olarak işler. Farklı bir kesim, çizgi ve renk kazandırarak üretilen bir giysi parçası, erkeklere ya da kadınlara, gece ya da gündüz için, ev çevresinde ya da kamu içinde, ergin ya da genç, bekâr veya evli için kullanılmaya uygun biçime sokulur; burada üretilen şey, belli durumların ve etkinliklerin göstergesi olan zaman ve yer kategorileri ile kimsenin kurtulamayacağı statü kategorileridir. Ağır-hafif, kaba-ince, sert-yumuşak, gibi ikili zıtlıklar kullanarak, herhangi bir kumaş parçası, dokumaların sahip olduğu niteliklerin özel bir bileşimini kendinde toplamış olur; yine yaş, cinsiyet, etkinlik, sınıf, zaman ve yer ile ilgili bir yargılar kümesi üretilmektedir. Böylece giyim kuşam sisteminin, söz dizimi yapısına benzer, çeşitli veriler sağlayan bileşimiyle, kişilerarası ilişkiler ve kültür sistemi içindeki durumlar hakkında, pek çok yargının kurulabileceği, önermeler dizisinin geliştirilebileceği ileri sürülmüştür. Bir kişinin ya da durumun yapısının ortaya konulması anlamında giyim kuşam, karmaşık kültürel kategorilerin ve kategoriler arası ilişkilerin şeması durumuna gelir. Burada kod, bilinçdışı düzeyde çalışmaktadır; kavrayış, doğrudan doğruya görsel algılamada kurulduğu için, giyim-kuşamın anlamı bir bakışta çözülebilir. Giysilerin dilinin, giyinenin değil izleyenin gözünden betimlendiği ve bir çıkarım olduğu unutulmamalıdır (Connerton, 2014, s. 59-60).

Giyim-kuşam ve süslenme eğlencenin yapısında yer alan önemli bir unsur olmuştur. Giyim-kuşamın gösterge sistemi olarak en yoğun şekilde işlendiği sosyokültürel ortamların başında Türk halk eğlenceleri gelmektedir. Özellikle yöresel şenlik ve festivallerde halkın, kültürün bir yansıması olan rengârenk giysiler tercih ettikleri bilinmektedir (Özdemir, 2005, s. 272-277).

Her bölgenin hatta il ve ilçenin kendine has elbiseleri vardır. Bunlar daha çok belirli yöreleri simgeleyen ve o yöre insanının kimliğini yansıtan elbiselerdir. Bu elbiselerin tercihinde rol oynayan en önemli unsurlar *coğrafi yapı, iklimsel özellikler, etnik köken, dinsel inançlar, sosyo-ekonomik yapı, göçler, yönetsel düzenlemeler, psikolojik eğilimler* şeklinde sıralanabilir (Ekmekçioğlu, vd. 2001, s. 81-83). Ancak II. Dünya Savaşı'yla birlikte artmaya başlayan aşırı kentleşme tutkusu neticesinde geleneksel elbiselerin kullanımı büyük oranda düşmüştür (Filippos vd. 2003, s. 109). Geleneksel elbiseler yerini sanayileşmenin bir sonucu olan seri üretim elbiselere bırakmıştır. Aksesuar olarak kullanılan birkaç ürün dışında geleneksel elbiselerin kullanımı kına gecesi, şenlik, şölen, festival vb. gibi özel günlerle ve kutlamalarla sınırlanmıştır.

Giresun yayla şenliklerinde gözlemlediğimiz giyim kuşam, çeşitli açılardan değerlendirilebilir. Yaş grubu, cinsiyet, statü, ekonomik düzey, etnik köken gibi değişkenler giyim-kuşam üzerinde belirleyici bir etki taşımaktadır. Yaş grubuna göre gerçekleşen giyim kuşamda gençlerin, orta yaş grubunun ve yaşlıların elbiseleri çeşitli açılardan farklılıklar taşımaktadır. Sanatçıların ve siyasetçiler başta olmak üzere protokol üyelerinin giyim kuşamıyla yöre sakinlerinin giyim kuşamı da farklıdır. Şenlikte yöresel giyim kuşam yanında takım elbise veya günlük elbiseler giyilmektedir.

Fotoğraf 64 Yöresel elbiseler, (Kaynak: Kişisel Arşiv, 2016).

Yöresel elbise kumaş pantolon, beyaz gömlek, siyah yelek, (bazen siyah cekette olur), altıgen kasket, deri çizme veya ayakkabı ve çeşitli aksesuarlardan oluşmaktadır. Pek çok yörede olduğu gibi Giresun halk oyunlarında da yöresel elbiseler kullanılmaktadır. “Aba, zıpka ve başlık”tan bu elbise Giresun giyim-kuşamında ‘kara zıpka’ olarak adlandırılmaktadır. Bu elbise siyah renklidir; oyuncuların ayaklarına giydiği mes ve çapuk dışında birtakım aksesuarları içerir. Bellerinde Çerkez kayışı, üzerinde kama, tabanca, boyunlarında gümüşten yapılmış hamaylı takarlar. Ayrıca yörede çapula, sapuk, ışık, kazeki, köstekli saat, dizleme, (bir çeşit çapula) çizme, yün çorap, zıvga, gömlek, çepken, belde çapraz ve püsküllü bağlanmış kuşak, başta pes, üstüne yazma sarılarak oluşan bir giysi de vardır (Demirsipahi, 1975, s. 95). Giresun insanının geleneksel elbisesi olan *kara zıpka*, millî mücadele yıllarında 42. ve 47. Giresun Gönüllü Alaylarında askeri üniforma olarak kullanılmıştır.

Fotoğraf 65: Yöresel elbiseler, (Kişisel Arşiv, 2016).

Şenliklerde geleneksel kadın giysisi kırmızı veya çeşitli renkte bir elbise, kırmızı ve siyah tonların karışımı olan işlemeli bir yelek, beyaz ve çiçekli bir çorap, çeşitli renklerde lastik ayakkabı ve siyah rengin ağırlıklı olduğu oyali, işlemeli çemberden oluşmaktadır. Bu elbisede dokuma bel kuşağı ve kuşağın üstüne bağlanan çoğunlukla geleneksel peştamaldır. Bel kuşağı üçgen vaziyette bele bağlanan bir aksesuardır. Bu kuşak üzerine beyaz ve kırmızı veya beyaz ve bordo renklerden oluşan peştamal bağlanır. Ayrıca kırmızı-siyah, bordo-mavi, farklı renklerden peştamal bağlayan katılımcılar da mevcuttur. Genç ve bekâr kızlar açık tonlardan kırmızılı-beyazlı çiçekli

elbiseleri, yaşlı ve evliler ise koyu tonlarda daha sade siyah elbiseleri tercih ederler. Ayrıca elbise ve aksesuarlarda mavi, yeşil, pembe gibi renkler de sıklıkla kullanılmaktadır.

Özellikle hazır giyim tipi üretimlerden dolayı çeşitli renklerde geleneksel giysiler bulunmaktadır. Buna bağlı olarak şenliklerde kadınların tercih ettiği geleneksel giyim-kuşamda elbise, yelek ve çemberin rengi değişirken, beyaz çorap ve bele bağlanan peştamal kuşak daha az değişmektedir. Ayaklara giyilen lastik ayakkabılar ise çoğu zaman yeşil, mavi, kırmızı, mor ve beyaz renklerden oluşmaktadır. Ayrıca bu yöresel giyim-kuşamı profesyonel icra gerçekleştiren halk dansları ekipleri tercih ederler.

Bir oyun ekibinin icrasını gerçekleştirdiği halk oyunlarının gerek giyim-kuşam, gerek kullanılan aksesuarlar açısından oldukça zengin bir görüntüsü bulunmaktadır. Halk oyunlarında kostüm oyunun ruhunu daha iyi yansıtmak amacıyla yöresel kıyafetlerden seçilen veya özel olarak tasarlanmış yardımcı bir araçtır. Şenliklerde oyun ekibi tarafından profesyonel bir oyun icrası söz konusu olduğu durumlarda kostüm birliği söz konusudur.

Geleneksel giyim-kuşamın kullanım alanı geçmişte çok genişken günümüzde özel günlerde sınırlanmıştır. Günümüzde Çepni kültürünün hâkim olduğu Şalpazarı yöresinde geleneksel giyim-kuşam giymeye devam etmektedir. Görüştüğümüz kaynak kişiler yöresel giysinin, şenlik dışında nişan, kına gecesi ve düğün gibi geçiş törenlerinde de tercih edildiğini bildirmişlerdir. Günümüzde Giresunlu çarşı-pazar günlerinde geleneksel giyim-kuşamlarından kalan son izleri erkeklerde altı köşe kasket, kadınlarda ise bele bağlanan peştamallarla yaşatmaktadır.

Bu giyim-kuşamda aksesuarlar önemli bir yer tutmaktadır. Erkeklerde altıgen kasket, fötr, hasır ve spor şapkalar yaş grubuna göre tercih edilmektedir. Yaşlılar kasket takarken genç ve yetişkinler diğer şapkaları tercih ederler. Ayrıca erkeklerde aksesuar olarak güneş gözlüğü, kemer, yüzük, kol saati ve küçük bir el çantası kullanılırken kadınlarda başta küpe olmak üzere, bileklik, zincir, saat, yüzük gibi çeşitli takılar kullanılmaktadır. Yöresel giyim-kuşamda elde örme bir sırt veya omuz çantası kullanılmaktadır. Ayrıca çeşitli kumaş ve deri çantalar bu giyim-kuşamı tamamlamaktadır.

Şenlikler bağlamında geleneksel giyim kuşam özellikle Sisdağı, Kadırga ve Kazıkbeli yaylalarında baskın bir şekilde giymeye devam etmektedir. Yöre insanı geleneksel

elbiselerini, kültürün ve kimliğin bir göstergesi olarak severek ve isteyerek giyerler. Burada dikkati çeken kırsaldan ve kentten gelen katılımcıların giyim kuşamlarındaki farklılıktır. Geleneksel giyim-kuşam kültürünün daha ziyade kırsaldan gelen katılımcılar tarafından yaşatıldığı gözlenmiştir.

Giresun yöresinde giyilen elbiselerin renkleri Türk giyim-kuşam kültürüyle ilgilidir. Türk kültüründe renklerin özel anlamları vardır. Her şeyden önce renkler millî sembollerdir. Sarı, kırmızı ve yeşil, Türk tarihinin derinliklerinden gelen kadim değerlerin paylaşıldığı, millî birliği sağlayan, mâna yüklü renklerdir. Bu renklerle belirlenen yön algısında dünyanın merkezi sarı renkle gösterilmiştir. Ayrıca doğu gök (yeşil-mavi), batı beyaz, kuzey kara, güney kızıl renklerle sembole dökülmüştür. En güçlü renklerden birisi olan kırmızı, Türkler arasında daha çok kızıl ve al olarak bilinir; bu renk, ateş tanrısı ve koruyucu ruhun varlığına işaret etmektedir. Bu aynı zamanda ateş kültüyle alakalıdır (Genç, 2009, s. 1-22). Asıl renklerden olan kırmızının kaynaklarından bir tanesi de kandır ve Türk bayrağı da kırmızı renklidir. Kan, yaşam, güç heyecan ve akıncılık sembolüdür (Heyet, 1996, s. 58).

Türkler arasında al olarak bilinen kırmızı renk şamanlık dönemi inançlarıyla ilgili özellikler taşımaktadır. Türklerde al ruhu veya al ateş adlı bir tanrının ya da koruyucu ruhun bulunduğu belirtilmektedir (Genç, 2009, s. 15-16). Türk boylarında özellikle kırmızı ağırlıklı tonlar zürriyetle ilgilidir. Dede Korkut Kitabı'nda Bayındır Han, oğlu olanı ak otağa, kızı olanı kızıl otağa, oğlu kızı olmayanı kara otağa oturtmuştur (Ergin, 2004, s. 78). Yine Dede Korkut Kitabı'nda verilen bilgilere göre gelinlik kızların adaklılarına gönderdiği kaftanların rengi kırmızıdır. Beyrek'in düğününde yoldaşları kırmızı kaftan giyemedikleri için üzürlüler (Ergin, 2004, s. 129). Ayrıca nişan elbisesi olarak bilinen bindallının rengi de kırmızıdır. Zaten Oğuz Türklerinde gelinlik sembolü olarak al duvak kullanılmaktadır. Anadolu Türkleri arasında gelinliğin beline kırmızı bekâret kuşağı bağlanmaktadır. Kaşgarlı Mahmud'un belirttiğine göre kızlar ağırbaşlı, zarif olurlarsa kırmızı giyerler (Genç, 2009, s. 19-29). Halk hikâyelerinde zürriyet sembolü olan elmanın rengi de kırmızıdır. Dolayısıyla kırmızı renk başta zürriyet olmak üzere erginlik, murat, sevinç ve mutluluğun sembolüdür (Heyet, 1996, s. 57). Türk kültüründe kırmızının yüklendiği anlamlar, giyim-kuşamda da kendisini göstermiştir. Giyim-kuşam ve süslenmede kırmızı ve tonları baştan ayağa oldukça fazla kullanılmıştır.

Yöresel giyim-kuşamda tercih edilen renklerden birisi de beyazdır. Türkler arasında "ak" olarak bilinen bu renk, Şamanist dönem inançlarına göre arılık, yücelik, ululuk,

adalet ve güçlülük simgesidir. Ak, yaşlılık, tecrübe, kocalık ve büyüklüktür. Ak bu özellikleriyle devletin de sembolü olmuştur (Genç, 2009, s. 7-9). Kadınların geleneksel giyim kuşamında özellikle çoraplar beyaz renklidir. Beyaz iyiliğin, temizliğin, saflığın ve güzelliğin sembolüdür (Heyet, 1996, s. 56). Dede Korkut'ta Bayındır Han'ın 'oğlu olanı ak otağa oturtması' beyazın güç, saygınlık ve zürriyetle ilişkili olarak kullanıldığını göstermektedir. Giyim kuşamda kullanılan çember veya yazmanın rengi ise değişmektedir. Kırmızı ile uyumundan dolayı çoğunlukla siyah renk tercih edilmektedir. Kara veya siyah Türklerde kuzeyin simgesidir. Kara olumlu manada güçlü ve büyüğün simgesidir. Orhun Yazıtlarında geçen Kara-Bodun kullanımı bunu örneklemektedir. Karanın kötülük, yas gibi olumsuz anlamları da vardır (Kafalı, 1996, s. 51). Erkek giyim-kuşamında siyah renk daha baskındır; Çember veya yazmanın siyah, çorapların beyaz olması zıt unsurların yansıtılması şeklinde yorumlanabilir. Evrende zıtlıkların birlikte var olduğu gibi ak ve kara zıtlığı geleneksel giyim-kuşamda buluşmuştur.

Türk giyim-kuşamında mavi ve yeşil renklerde önemli bir yer tutmaktadır. Türklerde yeşil ve mavi doğuyu simgelemektedir. Türk mavisini bilinen turkuaz Gök Tanrının makamının yani gökyüzünün rengidir. Mavi asalet, olgunluk ve saygınlığın sembolüdür. Mavinin bir tonu olan tabiat rengi yeşil ise tazelik, gençlik ve yenilik anlamlarına gelmektedir. Yeşil ayrıca İslamiyet'in bir sembolü olarak kullanılmaktadır (Heyet, 1996, s. 59). Tabiat rengi olan yeşil, Kaşgarlı Mahmud'un belirttiğine göre kızların giyimlerinde cilveli olmanın simgesidir. Naz yapmayı ve sevmeyi bilen kızlar yeşil renk giyinirler. Ayrıca Yeşil, İslam kültürüne göre Hz. Peygamberin üç sancağından birisinin rengidir (Genç, 2009, s. 29-31).

Yöresel giyim kuşam dışında katılımcılar, şenliklere çoğunlukla şehir hayatında tercih ettikleri "moda" elbiselerle katılırlar. Kadınlar bazen çiçekli bazen sade düz elbiseler giymektedir. Kırsaldan gelen katılımcıların daha sade ve kapalı elbiseler, kentlerden gelen katılımcıların ise daha renkli, süslü ve açık elbiseler giyindikleri gözlenmiştir. Bazı kadın katılımcılar inançlarından dolayı ait oldukları tarikatın veya cemaatin giyim-kuşamına göre giyinirler. Bunlar genellikle pardösü veya siyah çarşaftan oluşan bir elbisedir. Yine kot veya kumaş pantolon, kot veya kumaş etek, tişört, bluz, uzun kollu penye, gömlek ve üzerinde kimi zaman ince bir hırka veya şal tercih edilmektedir. Ayakkabı olarak çoğu zaman babet, spor ayakkabı veya kısa topuklu giyilir. Genç kızların saçları çoğunlukla açıktır; süslenme amacıyla yazma, fular ve bandana gibi çeşitli aksesuarlar tercih edilmektedir. Yetişkin ve yaşlılar ise başörtüsü olarak oyali ve işlemeli çember veya hazır eşarp kullanmaktadır.

Erkeklerin giyim-kuşamlarında yaş grubuna göre değişiklikler bulunmaktadır. Orta ve üzeri yaştaki erkeklerin giyim kuşamı genellikle kumaş pantolon, gömlek, ceket ve şapkadan oluşur. Bu giyim-kuşamda takım elbise önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca erkeklerin moda olarak adlandırılan giyim-kuşamları ise yaş grubuna göre değişmektedir. Genel olarak kot-kumaş pantolon, eşofman veya kabri (kısa pantolon), tişört veya gömlek üzerine yelek, ceket veya hırka giyilmektedir. Giyim kuşam açısından gençler daha hafif, yetişkin ve yaşlılar ise biraz daha resmi elbiseler tercih ederler. Ayaklara genellikle kösele veya spor ayakkabı giyilmektedir. Ayakkabı tercihinde gençler arasında spor giyim baskındır. Şenliğin düzenlendiği günün hava koşulları giyim kuşamı belirleyen önemli bir etkidir. Sıcak bir günde daha hafif elbiseler serin ve sisli bir günde biraz daha kalın elbiseler tercih edilir.

Şenliğe katılan sanatçılar ve protokol üyelerinin giyim kuşamları yöre sakinlerinin giyim kuşamlarından farklıdır. Kadın sanatçılar genellikle abiye olarak adlandırılan bir elbise ve topuklu ayakkabı tercih ederken, erkek sanatçılar çoğu zaman takım elbise giyerler. Protokol üyeleri ise çoğu zaman takım elbise ile şenliğe katılım gerçekleştirirler. Havanın çok sıcak olduğu durumlarda ceket ve kravat çıkartılır.

Sabancı 'Ağalar Ağası'

Fotoğraf 66 Sakıp Sabancı ağa elbisesiyle (Milliyet, 18.07.1994, s. 27).

Yayla şenliklerinde önemli yarışmalardan birisi olan ağa seçimi, giyim-kuşam açısından da son derece zengin bir veri kaynağıdır. Yapılan açık arttırma sonucu yayla ve şenlik ağası seçilen kişi, geleneksel ağa elbisesini giymektedir. Seçilen kişi şenlik süresince giydiği ağa elbisesini çıkarmaz ve eski ağalarla birlikte ağa çadırında oturur. Ağa

elbisesi ise beyaz gömlek siyah deri çizme, siyah veya lacivert kumaş pantolon, yelek ve ceketten oluşur. Ayrıca aksesuar olarak genellikle siyah altıgen kasket ve sarı renkli taş taneli tespih kullanılmaktadır. Ağa seçilen kişi, bu elbiseyi giydikten sonra atına binerek şenlik alanında önce protokolü ardından diğer katılımcıları selamlar.

Fotoğraf 67: 8. Kümbet Yayla Şenliği, eski yayla ağaları (Şaban Karakaya Arşivi, 1996).

3.4.13. İnançlar

İnsan yaşamının önemli unsurlarından birisi olan inançlar, eğlence yaşamını ve yapısını da etkilemiştir. Düzenlenen eğlencenin içeriği, biçimi, türü ve işlevi dinî inançlar üzerinden şekillendirilmiştir (Özdemir, 2005, s. 287). Türk eğlence kültüründe inanç olgusu çeşitli şekillerde yer almaktadır. Eğlencenin mekânı, katılımcıları, yiyecek-içecek, alışveriş, giyim-kuşam, dans ve müzik, oyun ve yarışmalar, hediyeleşme vb. birçok unsur toplumun benimsediği dinî inançlara göre tasarlanmıştır. Yine düzenlenen bazı eğlence toplantıları özellikle dinî bir yapıda kurulabilir. Sünnet, asker eğlencesi, nişan veya düğün gibi eğlenceler, yapısal açıdan Kur'an ve ilahilerin okunduğu mevlit şeklinde kurulan programla kutlanabilir.

Giresun yayla şenliklerinin köken bakımından bağlandığı otçu törenleri, yüzyıllardır tekrar eden ritüel bir bayramdır. Otçu göçü şenliklerinin düzenlendiği mekânlar töresel mahiyeti bakımından aynı zamanda dağ kültü inancını yansıttığı söylenebilir. Türk

kültüründe şenliklerin kutlandığı yerler bir nehir kenarı, bir ormanın ortasının ortası, bir yamacın düz olan yeri, bir bozkırın ortası ve bir dağın zirvesi gibi esasında eğlenceye uygun olan alanlardır. Otçu şenlikleri de yüksek dağlarda/yaylalarda düzenlenmektedir; şenliklerin dağların zirvesinde veya zirveye yakın hâkim bir tepe ve düzlükte yapılması Türklerdeki dağ kültü inancını da çağrıştırmaktadır. Bilindiği üzere Türk mitolojik sisteminde kutsal dağlar ataerkil otoritenin simgesi ve tescil yeri olduğu için kadınların dağlara çıkmasına izin verilmemiştir⁷⁶. Günümüzde yayla şenliklerinin Karadeniz'in hemen her vilayetinde yüksek dağların zirve noktalarında yapılıyor olması, ataerkil sistemi egemen kılan “dağ kültü” kavramıyla ilgilidir. Türk kültür coğrafyası içerisinde teşekkül eden dağ inanç, kutlama ve törenleri esasında mitik dönemlerden itibaren anaerkil yapıdan ataerkil yapıya geçişin bir “kut”laması olarak da görülmesi gerektiğinden söz konusu mekânlarda düzenlenen şenliklerin bu kökene gönderme yaptığı düşünülebilir.

Dağlarda icrası gerçekleşen gerek kanlı gerek kansız kurban ritüelleri, İslam dininin kabulünden sonra “*namaz kılma, Kur'an okuma, dua etme*” gibi ibadet formuna dönüşmüştür. Gök Tanrı inancının bakiyesi olan dua esnasında “*elleri göğe kaldırmak*”, “*yukarıda Allah var*” şeklindeki kabuller yanında, Şamanizm/Kamizm dinî pratiklerinden oba kültü ve kültürü olarak bilinen taşların çeşitli şekillerde yığılmasıyla oluşturulan çeşitli tapınaklar (Çobanoğlu, 2001, s. 58), yine ocak olduğuna inanılan yerde canlı böcek yakalama, bir ağaç ya da taş parçasına çaput bağlama pratikleri günümüzde aynı ortamda icra edilmesi, dağ kültü inancının İslamiyet'le harmanlanması sonucu ortaya çıkan sentez yapı Türk Müslümanlığı olarak adlandırılmaktadır.

Ahmet Yaşar Ocak tarafından *Heteredoks İslam veya Türk Müslümanlığı* (1996, s. 15-20) olarak tanımlanan ilk dönem inanma pratiklerinin İslami çevreye dâhil olana kadar geçen süredeki dinî uygulamalarının İslamiyet'le ile harmanlanması neticesinde oluşan bu sentez yapının dağ kültü çevrelerinde ve çeşitli şenlik alanlarında yeniden ifade ortamı bulunduğu söylenebilir. Dağ kültü inancı Şamanlık/Kamlık döneminden günümüze

⁷⁶ Giresun ili Espiye ilçesinde alan araştırmalarında gözlemlediğimiz bazı detaylar dikkat çekicidir. Belirtilen bölgede kadınların şeftali ve incir ağaçlarına çıkmalarına ve meyve toplamalarına izin verilmemektedir; gerekçe olarak da ağacın kuruyacağı inancı hâkimdir. Ayrıca bir evde incir odunu yakılırsa bu ateşin uğursuzluk getireceğine inanılmaktadır. Kamlık dinî pratikleri çevresinde değerlendirildiğinde erkeklerin otoritesinin devamlılığı adına kadınların dağlara çıkmasına izin verilmemesi gibi bazı ağaçlara da çıkmasına izin verilmez. Burada hiç şüphesiz şeftali ve incir meyvelerinin erkek egemenliğinde olması isteği etkili olmuştur. Ancak mitolojik boyutu itibarıyla, kadının, anaerkil dönemden kalma, kötü ruh sahibi bir iye olduğu, hastalıklı yapısının ağaca ve/ya meyveye geçeceği inancı, üstelik ağacın kuruyacağına olan inanç, ataerkil yapının kurulmasından sonra tecelli eden kültürel ortamda egemenliğin sürekliliği için geliştirilen bir yasaklama mitinin sürdürülmesi şeklinde yorumlanabilir.

ulaşan bir çeşit kutlama ve kutsama ayinidir. Abdülkadir İnan, Yenisey’de yaşayan Şamanist Türk boylarından Teye Beltirlerinin mukaddes dağlarında yaptıkları Tanrıya kurban töreninin umumi kabile bayramı şeklinde olduğunu bildirmektedir (2006, s. 54). Bu açıklamalardan hareketle mitolojik dönem dağ kültü⁷⁷ inancı, otçu şenliklerinde, konargöçer sistemin bir uzantısı olarak gerek yaylacılık düzleminde gerek günümüzde tamamen sayfiye (rekreasyon) turizmi biçimine dönüşen gününbirlik, haftalık veya aylık zaman dilimlerinde kendini ifade edecek yeni kültürel bağlamlar oluşturmuştur.

Yine eğlenceyi düzenleyen toplumun ve katılımcıların ait olduğu inanç, eğlencenin yapısında önemli görevler üstlenmektedir. Katılımcılar yiyecek-içecek ve alışveriş gibi unsurlarda haram-helal dengesini kendi inançlarına göre kurmaktadır. Hem inancın hem kültürün yasakladığı bazı yiyecek ve içecekler tüketilirken bazıları tüketilmez. Yayla şenliklerinde mutfak kültürü açısından domuz eti yerine kuzu, dana ve tavuk eti tüketilmektedir. Paketlenmiş ürünlerin üzerinde özellikle domuz eti bulunmadığına dair uyarılar bulunmaktadır. Ancak şenliklerde haram olmasına rağmen içki tüketimi yoğundur. Geçici sürede olsa yaylacılar, yaylaya çıkıp da iki tek atmadan, iki kadeh parlatmadan dönmek olmaz, düşüncesindedirler. Çünkü soğuk yayla suyunun alkol (özellikle rakı) ile daha lezzetli olduğu öne sürülmektedir. Yayla şenliklerinde kültürün ve inancın onaylamadığı açıklıkta giyim-kuşam yadırganır. Kişi ait olduğu topluluğun gelenek ve göreneklerine uygun kıyafetlerle eğlenceye katılır.

Giresun yayla şenliklerinde yörenin ve kültürün temsil edilmediği dans ve müziğe, oyun ve yarışmalara yer verilmez. Dans, oyun ve yarışmaların en eski örnekleri dinî ayinlerden kalmadır. Günümüzde yayla şenliklerinde icra edilen karşılama ve horonların ortaya çıkışıyla ilgili birçok görüş bulunmaktadır. Bunlar halk dansları başlığı altında incelendiği için bu bölümde ayrıca verilmemiştir. Ancak karşılamanın misafirlik geleneğinden, horonların ise otçuların yaylaya gerçekleştirdikleri törensel yürüyüşlerden kalma bir ritüel olduğu belirtilmişti. Dolayısıyla günümüzde şenliklerdeki oyun icraları ritüel temellere dayanmaktadır.

Günümüzde yayla şenliklerinin geçmişte daha çok yayla pazarı olarak hizmet veren merkezi yaylalarda düzenlendiği daha önce belirtilmişti. Pek çok yaylada, bu kır pazarları cuma, cumartesi ve pazar günleri kurulmaktadır. Cuma günlerinde kurulan

⁷⁷ Dağ kültü inancı birçok milletin, kültüründe bulunmaktadır. Vico, Yeni Bilim adlı eserinde baş tanrı Jove’un diğer tanrılarla birlikte Olympus’tan Atlas Dağı’na ziyafete gittiğini belirtmiştir. Homer, İlyada’da Olympus dağının zirvesinde tanrıların oturduğunu belirtmektedir (2007, s. 330). Dağ kültü inancıyla ilgili ayrıntılı bilgi için ayrıca bakınız: (Özdemir, 2013).

pazarlar ise ayrıca önemlidir; çünkü birçok yaylada cami bulunmamaktadır. Yaylacılar cuma günlerinde pazara giderek hem alışveriş yapmakta hem de Cuma namazını kılmaktadır. Giresun Espiye ilçesine bağlı Karaovacık yaylasında düzenlenen, kır pazarları cuma günü kurulduğu için şenlikler de bu günde kutlanmıştır. Bu şenliklerde namaz saatinde eğlenceye ara verilmiştir. Ancak yörede pek hoş karşılanmayan bu durumdan dolayı şenlikler pazar gününe alınmıştır. Günümüzde Trabzon'a bağlı Kadirga yaylasında şenlikler cuma günü kutlanmaya devam etmektedir. Bu şenlikte Cuma namazı tarihi çok eskilere dayanan açık hava camiinde kılınmaktadır. Şenlik, kılınan namazın ardından kaldığı yerden devam etmektedir.

Fotoğraf 68 Kadirga Yaylası Açık Hava Camii, (Kaynak: Kişisel Arşiv, 2016).

3.4.14. Hediye ve Ödüller

Türk eğlence kültüründe hediyeleşmek önemli bir unsurdur. Eğlence ile hediye birlikteliği en eski zaman dilimlerinden beri Türk eğlence kültüründe bulunmaktadır (Özdemir, 2005, s. 296). Düzenlenen eğlencenin sonunda gerçekleşen hediyeleşme, potlaç ve yağma geleneğinden kalan bir uygulama olarak değerlendirilebilir⁷⁸. Şölenlerden sonra verilen yağma şölenleri ve elde edilen zaferden sonra ganimetin paylaşıldığı şölenler hediyeleşme geleneği açısından dikkat çekicidir. Dede Korkut Kitabı'nda yer alan son boyda han yağması ile ilgili şu bilgiler paylaşılmıştır: “Üç Ok Boz Ok yığnak

⁷⁸ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için kavramsal çözümlemenin yapıldığı bölüme bakınız.

olsa Kazan ivin yağmaladur-idi. Kazan girü ivin yağmalatdı... Kaçan Kazan ivin yağmalatsa halalınuñ elin alur taşra çıkar-idi, andan yağma iderler-idi" (Ergin, 2004, s. 243). Düzenlenen şölerden sonra bey, hanımının elinden tutarak dışarı çıkar ve bütün malını yağma ettirir. Yağma geleneği yöresel eğlencelerde hediyeleşme geleneği şeklinde sürdürülmeye devam etmektedir.

Yöresel şenlik ve kutlamalarda, eğlencenin yapısında önemli bir unsur olarak hediyeleşme sürdürülmektedir. Eğlence organizasyonlarında yöreye ekonomik, kültürel, siyasi, toplumsal vb. konularda katkıları bulunan siyasetçi, sanatçı, iş adamı vb. kişilere çeşitli ödüller verilmektedir (Özdemir, 2005, s. 298). Bu ödüller genellikle günün anlam önemini hatırlatan bir şilt, plaket, yiyecek-içecek, giyim eşyası veya aksesuar türünde olabilir. Hediyeler yörenin kültürünü ve ekonomisini yansıtan ürünler arasından seçilmektedir.

Giresun yayla şenliklerinin yapısında hediyeleşme geleneği önemli bir yer tutmaktadır. Düzenlenen şenlikte pek çok kişi ve kuruma çeşitli hediyeler verilmektedir. Özellikle şenliğin davetlileri arasında yer alan özel konuklara (milletvekili, bakan vb. siyasetçiler, vali, kaymakam, belediye başkanı, iş adamı vb. kişiler) çeşitli hediyeler verilir. Hediyeleşme genellikle siyasilerin konuşmalarını takip eden bölümde protokol üyelerine ve şenliğin düzenlenmesinde emeği geçenlere, şenliğin ev sahibi konumunda olan belediye başkanı veya düzenleme komitesi üyeleri tarafından, günün anlam ve önemini hatırlatan plaket veya teşekkür belgesinin takdim edilmesi şeklinde gerçekleşir. Ayrıca farklı bir bölgeden (il ve ülke dışından) gelen özel konuklara teşekkür mahiyetinde fındık, çay, kasket, peştamal, tespih vb. gibi özel hediyelik ürünler verilir. Bu bölümde ayrıca hatıra fotoğrafları çekilir.

Giresun yayla şenliklerinde hediye ve ödüller, sahne alan sanatçılara plaket takdimi şeklinde gerçekleşir. Ayrıca şenlikte düzenlenen çeşitli yarışmalarda (karakucak güreşi, horoz döğüşü, en besili inek, en iyi yoğurt vb.) dereceye girenlere belli bir tutarda ödeme yapılır. Günün hatırasını yaşatması açısından onur belgesi, plaket, şilt ve madalya gibi sembolik ödüller verilmektedir.

3.4.15. Erotik Ögeler

Şenlik, şölen, festival ve karnavallar günlük rutinleri yıkan, yerleşik kuralları aşan, geniş özgürlük alanı sunan eğlence ortamları olarak tarif edilmektedir. En eski zamanlardan

beri festivallerde cinsellik olgusu üst düzeyde vurgulanmıştır. Antikçağ'da şenlik ve festivallerde kadınlar arasında müstehcen şakaların yapılması ve fallus taşıma törenleri önemli simgelerdendir. Burada cinsellikle tanışma, genç kız ve kadınların evliliğe ve anneliğe hazırlanması açısından önemlidir (Çağlayan-Takımcı, 2016, s. 15). Bu özelliklerine de bağlı olarak festivaller, cinsel deneyim yaşanan bir eğlence ortamı olarak da gelişmiştir. Rabelais, Gargantua ve Pantagruel isimli eserlerinde baskıcı Ortaçağ zihniyetini eleştirmektedir. Yazarın bir şölen havasında mizahi bir dille işlediği yeme-içme-cinsellik ve dışkılanma temaları oldukça başarılıdır (2014, s. 21-35). Türk kültürünün önemli eserlerinden birisi olan Dede Korkut Kitabı'nda Oğuz beyleri düzenledikleri şölenlerde kâfir kızlarına sağrak sürdürmektedir; kâfir Şöklı Melik de Salur Kazan'ın eşine sağrak sürdürmek ister (Ergin, 2004, s. 95-106).

Türk eğlence kültüründe erotik ögeler daha ziyade kadın cinsi üzerinden ve fiziksel görünümünden hareketle işlenmektedir (Özdemir, 2005, s. 303). Erotik ögeler bazen giyim kuşam üzerinden çeşitli mesajların verilmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Genç kız ve erkekler giydikleri elbiseler üzerinden karşı cinslerini etkilemek isterler. Özellikle kadınlarda giyilen kıyafetin vücudun bir kısmını açık bırakması, vücuda yapışan ve vücudun şeklini ortaya çıkaran (dar) kıyafetlerin giyilmesi, makyaj ve süslenme unsurları diğer erotik ögeler arasında yer almaktadır. Halk oyunları ve yarışmalarda kadın ve erkek cinselliği eğlence amaçlı çeşitli etkinliklerde işlenmiştir. Kemeçe eşliğinde söylenen atma türkülerde horon ve karşılamalar eşlik eder. Erkekler karakucak güreşleriyle güçlerini, kadınlar karşılama ve horonlarda kıvraklık ve cilvelerini ortaya koyarlar.

Erotik ögeler giyim-kuşam unsurları yanında atma türkülerde de ifade olunmaktadır. Bastırılan duyguların ifade edilmesinde de atma türküler önemli bir işlev yüklenmektedir. Özellikle şenliklerde söylenen türkülerin bu açıdan taranması zengin bir birikim ortaya koymaktadır. Hüseyin Bıçak'ın söylediği türkülerin bazılarında yer alan sözlerde kadının bedenine ait uzuvlar ve cinsellik temaları üzerinden erotik ögeler işlenmiştir.

Geldi geçti yanımdan
Saçını öre öre
Yaşı önemli değil (de)
Boyu boyuma göre

Merhaba dedi bana
Bembeyazdı eli
Palaz fındık dibinde
Gıdıklıyordum seni

Yayla şenliklerine
Çok hazırlık yapalım
Annen gelene kadar (da)
Sarılalım yatalım

Yaylanın çimeninde
Soğuk soğuk suyu var
Annen seni yıkamış
Gir koynuma gücüm var

Asmaların asması
Giresun'un yosması
Gözlerinden bellidir
Tam sevdalı bakması

Gelirken gelmez oldun
Suyun kapılarına
Dolanırım Ayşe'min
Uygun yapılarına⁷⁹

Yirmi iki yaşında
Deneyimli işinde
Hem sevdalık peşinde
Sekreter arıyorum

Fark etmiyor etmiyor
Adı olsun Nebahat
Öyle güzel olsun ki
Yeme de yanında yat

İbrahim Gülpınar'ın seslendirdiği bazı türkülerden alınan dörtlüklerde de cinsellik teması işlenmiştir:

Doksan altmış doksansın
Sen kimlerden noksansın
Hem güzel hem çekici
Çoğuna on basarsın

Güvende'nin düzüne
Diktim bir sıra kazık
Yavrum yesem etini
Derilerine yazık

Yumurta soyamadım
Masaya koyamadım
Ne ısıcak tenin var
Kız sana doyamadım

Koyunları koyamadım
Ben badına badına
Doyulmuyor uşaklar
Bu kızların tadına

⁷⁹ İlgili dörtlükler Hüseyin Bıçak ve İbrahim Gülpınar'ın farklı albümlerinden dinlenilerek derlenmiştir.

Yayla şenliklerinde söylenen özellikle atma türkülerde kemençeci kadın-erkek ilişkileri üzerine maharetini konuşturacak türde türküler yakar.

3.4.16. Bitiş Kalıbı

Eğlencenin tamamlanması için oluşturulan bir özellik de bitiş kalıbıdır. Başlangıç kalıbı kadar ilgi çekici olmasa da bitiş kalıbı eğlencenin yapısında önemli bir unsurdur. Türk eğlence kültüründe bitiş kalıbı, genellikle belirsiz olmakla birlikte müzik, dans, yeme-içme gibi aktivitelere bürünen eğlencenin en üst seviyede yaşandığı son uygulamadır (Özdemir, 2005, s. 305-306). Giresun yayla şenliklerinde bitiş kalıbı gibi özel bir form söz konusu değildir; ancak program akışını tamamlanması, akşam saatinin yaklaşması, hava koşullarına bağlı durumlar, şenliğin bitirilmesinde etkili olmaktadır. Söz konusu durumlara bağlı olarak katılımcılar şenlik alanından ayrılmaya başlarlar. Şenliğin kurulduğu alanda açılan sergiler de programın tamamlanması, akşam olması ve hava durumuna bağlı olarak bazen öğleden sonra bazen de akşam saatlerinde toplanır. Sergilerin toplanması yayladan hareket zamanının geldiğini işaret eder. Pazar alanının dağılmaya başlaması şenlik alanında da etkisini gösterir.

Yayla şenliğinin sahne çevresinde çoğu kez programa bağlı olarak kapanış gerçekleştirir. Ancak olumsuz hava koşulları şenliğin süresini ve kapanışını etkileyen önemli bir unsurdur. Genellikle sunucu veya sahneye en son çıkan sanatçı tarafından kapanış duyurusu yapılır. Sunucu tarafından yapılan kapanışta şenliğin kısa bir değerlendirmesi yapılır ve gelecek yıl düzenlenecek şenlikte bir araya gelmek üzere sözleşilir. Sanatçı tarafından yapılan duyuru ise çoğu kez oyuna eşlik eder. Şenlik alanında kalan katılımcıların kapanış için oyun alanına gelmeleri istenir. Sanatçı kemençesiyle kapanış için karşılama veya horon havası çalar. Yayladan henüz ayrılmamış olan katılımcılar bu davete eşlik ederler. Bu son icra bazen uzun bazen de kısa sürmektedir. Bunun temel nedeni, katılımcıların oyuna olan ilgisidir. Ayrıca sanatçı icranın sona erdiğini veya kendisinden sonra sırada başka sanatçıların olduğunu anlatmak için atma türküsüyle bir geçiş sağlayabilir. İbrahim Gülpınar, 22. *Uluslararası Kümbet Kültür ve Sanat Festivali*'nde Cumartesi akşamı olan icrasını şu atma türkü dördlüğü ile tamamlamıştır:

Eyninde yamalı gömlek
Dardır yakası dardır
Ben aha gidiyorum
Sırada dostlar vardır

Asker ettiler beni
Bende oldum kuradan
Yarın sabah burdayım
Şu an gidiyorum ama
Tuncay Uzun burada

Bahçelerde ham erük
Olsun da bile yerük
Ben aha gidiyorum
Sabahtan görüşürük

Giresun yayla şenliklerinde pazar alanındaki sergilerin toplanmaya, katılımcıların yayladan ayrılmaya başlaması, sunucunun şenliğin sonlandığını duyurması, programın tamamlanmasıyla müziğin ve eğlencenin sona ermesi bitiş kalıbı olarak değerlendirilebilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM:

GİRESUN YAYLA ŞENLİKLERİNİN İŞLEVLERİ

Yayla şenlikleri, sıkıntıların kısa süreliğine de olsa unutulduğu, insanların birlikte eğlendiği, çoğu kez benzer yiyeceklerin tüketildiği, paylaşım ve birlik duygusunun güçlendiği, geçmiş ile gelecek arasında çeşitli bağlantıların kurulduğu ve böylece pek çok âdet, töre, gelenek ve göreneğin uygulanma fırsatı bulunduğu, daha çok geniş düzlüklerden oluşan çayırlarda ve açık havada düzenlenen bir ila üç günlük programlı eğlencelerdir. Bu programların en temel unsuru eğlencedir; eğlence için kemençeler başta çeşitli çalgılar çalınır, hep bir ağızdan yöresel türküler okunur, başı sonu belli olmayan dans gruplarıyla karşılamalar ve horonlar oynanır, halaylar her zamankinden hızlı tempoda çekilir. Yediden yetmiş, dededen toruna yayla şenlikleri gelenek ve göreneklerin canlı biçimde icra edilip aktarıldığı önemli kültürel bağlamlardır. Söz konusu kültürel ortamların işlevsel açıdan çözümlenmesi, halkbilimi çalışmalarının önemli konularından birisidir.

Bir saha çalışmasında folklorun tespit edilmesi önemli bir aşamadır; ancak sadece bununla yetinilmesi ve bunun bir bulgu olarak ortaya konulması yeterli değildir. Bağlam merkezli çözümleme yöntemleri çevresinde düşünüldüğünde, folklor ve bağlam ilişkisi kurulmadan folklorun tespit edilmesi ve bununla yetinilmesi aslında yapılacak çözümlemeyi imkânsız kılmaktadır. Çünkü folklorun derlenmesi esnasında malzemenin anlam ve amacı, işlevleri ve uygulama alanları kendini ele vermektedir; esasında folklorun niteliği malzemeyi ortaya çıkaran sosyo-kültürel zeminden bağımsız bir şekilde tespit edilemez. Dolayısıyla bir saha araştırmasında tespit edilen malzemenin ne olduğu (tanımlanması), türleri tespit edilerek sınıflandırılması, malzemeyi ortaya çıkaran kaynağın (grup veya topluluğun) tespiti, malzemenin yaratıcısı, kuşaklararası aktarımı, icra ve performanstan kaynaklı çeşitlenmesi, aldığı şekil (yapı), onu yaşatan ve taşıyanlar için anlam ve amacı, gördüğü işlevler ve nerelerde kullanıldığı (uygulama alanları) özellikle ortaya konulmalıdır (Yıldırım, 1998, s. 71-72; Çobanoğlu, 2005, s. 24-26).

Bir folklor unsurunun sosyal bağlamı, onu icra edenlerin günlük yaşamıdır. Folklorun günlük yaşamda kim tarafından, ne zaman, nerede ve niçin söylendiği, kimler tarafından ne amaçla dinlendiği, aktarıcının jest, mimik ve taklitleri, dinleyicilerin gösterdiği gülme, uzlaşma, dans veya okunan ilahi, dua, sihirli sözcükler ya da herhangi bir türküyeye iştirak etme gibi kabul veya performansa yönelik eleştiri tepkileri

bütün olarak folklorun sosyal bağlamını oluşturmaktadır. Folklorun insan yaşamında aldığı pozisyon, aynı zamanda o kültürdeki işlevleridir. (Bascom, 2010, s. 72-73).

Folklor unsurlarının tahlilinde başvurulacak inceleme yöntemlerinden birisi olan işlevsel kuram, büyük oranda Bronislaw Malinowski tarafından formüle edilmiştir. Kuramın temel varsayımı folklor incelemelerinde bağlamın dikkate alınmasıdır. Malinowski kültürün asıl işlevinin insanların biyolojik ihtiyaçlarının ve bu ihtiyaçlara bağlı ortaya çıkan türetilmiş gereksinimlerin karşılanması olduğunu vurgulamıştır. Her biyolojik ihtiyaç, bir sistem içerisinde yeni kültürel ihtiyaçlar üretmeye başlar (Özbudun vd. 2007, s. 109). *“Bir kültürel etkinlik başlar başlamaz yeni bir tür ihtiyaç ortaya çıkar, bu yeni ihtiyaç biyolojik ihtiyaçlara sıkı sıkıya bağlıdır ve onlara dayanır”* (Malinowski, 1992, s. 36). Bu bağlamda yedi kategoride sınıflandırılan *“metabolizma, üreme, bedensel rahatlık, güvenlik, hareket, büyüme ve sağlık”* biyolojik ihtiyaçlar, *“beslenme sistemi, akrabalık, konut, koruma, faaliyetler, eğitim ve hijyen”* kültürel tepkilerini ortaya çıkarmaktadır. Bir temel veya biyolojik ihtiyaç olan “harekete” kültürün tepkisi “faaliyetlerde” bulunmaktadır (Malinowski, 1992, s. 105).

Halkbilimsel açıdan işlev, folklor unsurunun ait olduğu toplulukta ne işe yaradığıyla ilgili bir durumdur. Günlük yaşamda kullanılan pek çok icat gibi folklor unsuru da ait olduğu çevrelerde bazı görevler üstlenmiştir. Bir ihtiyaç olarak ortaya çıkan folklorun yerine getirdiği görevler, işlev olarak tanımlanmaktadır. Nitekim Malinowski işlevi her zaman bir ihtiyacın doyurulması olarak görür ve bu ihtiyacın beslenmeyle başlayıp kutsal eyleme kadar gittiğini belirtir. Kültürel ihtiyaçların nasıl ortaya çıktığını saptamak, işlevi anlamayı da kolaylaştırmaktadır. Dolayısıyla işlevsel kuram, kültürel eylemlerle insan ihtiyaçları arasındaki mevcut ilişkileri tanımlamaya çalışan bir analiz yöntemidir. (1992, s. 28-68).

Folklorik bir olgu veya olayın toplumsal yaşamda sürdürülmesi, onun bir işleve sahip olmasıyla yakından ilgilidir. Hiçbir görevi olmayan bir araç-gerecin saklanması, yaşatılmak istenmesi gibi bir durum söz konusu olmayacağından folklor unsurunun ait olduğu çevrelerde üstlendiği görevler onun yaşatılmasında temel oluşturmaktadır. Bu kapsamda Malinowski *“kültürel ‘kalıntılar’ kavramını reddetmekte, her âdetin, her uygulamanın bir amacı, toplum üyeleri için canlı, geçerli bir işlevi olduğunu”* (Özbudun vd. 2007, s. 108) belirtmektedir. Bu bağlamda Malinowski ilkel toplumlarda mitin kaçınılmaz bir işlevi olduğunu dile getirmiştir. Mit inançları yükseltir, düzene koyar ve dile getirir. Ahlakı korur ve kayırır. Ayin etkinliğinin sürdürülmesini güvence altına alır,

insan davranışları için pratik kurallar ve modeller içerir (1998, s. 103-104). E. Durkheim, ritüellerin toplum içinde gördüğü işlevlerle birtakım ihtiyaçları karşıladığını belirtir.

Sevinci, tasayı, müşterek inanç günlerini paylaşma, beraber yaşama ve dayanışma temel ve değişmez ihtiyaç olarak bütün toplumlarda görülür. Ritüeller, toplu yapılan gösterilerdir, katılanları canlandırır, kışkırtır, korur, yeniden şekillendirir. Kişiyi kutsal semboller, olaylar karşısında nasıl davranılacağını öğretir. Törelere nitelikleri, amaçları ne olursa olsun hepsinde fertleri bir araya getirmek, aralarındaki bağları yoğunlaştırmak, yakınlaştırmak, daha samimi olmalarını sağlayarak toplum şuuruna ulaştırmak gibi nitelikler müşterektir. Fertler birlik içinde toplumdaki yerlerini ve toplumla ilişkili duygularını ritüellerle yenilemiş olurlar (Günay, 1995, s. 2).

Folklor unsurları, toplumsal yapıdaki konumlarını işlevleri ile edinirler; bu sayede hem kendi varlığını sürdürür hem de toplumsal yaşamda edindiği yeri korur ve güçlendirir. Alan Dundes'e göre işlev belli sayıda bağlama göre ortaya çıkan özel bir sonuçtur. İşlev, herhangi bir halk grubuna ait olan folklorik bir malzemenin kullanımı ve amacı hakkında araştırmacının ortaya çıkardığı bir yargı ve yorumdur (2006a, s. 63). Dolayısıyla işlevsel çalışmalarda, işlevin çeşitli icralarda bağlamın gözlenmesi sonucu yapılan bir yorum olduğu gerçeği unutulmamalıdır. Araştırmacı işlevi gözlemlerine ve görüşmelerine dayanarak kendi bilgileri ölçüsünde ortaya koyar.

Folklor, gençlikte gelenekleri ve ahlaki standartları telkin etmek, yetişkinlikte uygun davrandığında övgü başta olmak üzere çeşitli şekillerde ödüllendirmek, yoldan çıkıldığında küçümsemek ya da en hafifinden eleştiriyi cezalandırmak, kurumlar ve âdetler sorgulandığında ya da onlarla mücadele edildiğinde akılcılaştırma sağlamak, onlarla olduğu gibi yetinmeyi önermek ve günlük yaşamın zorluklarıyla mücadele yollarını göstermek gibi amaçlar için kullanılmaktadır (Bascom, 2010, s. 83).

Bascom, folklorun işlevlerinin çeşitli şekillerde sınıflandırılabilirliğini belirttiği yazısında, folklorun genel işlevinin kültürün istikrarını sağlamak olduğunu tespit etmiştir. Diğer bütün işlevler kültürün sürdürülmesine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca W. Bascom, bir sınırlandırma getirmeksizin folkloru dört işlevde incelemiştir. (1). Eğlenme, eğlendirme ve hoşça vakit geçirme işlevi; (2). Toplumsal kurum, değer ve törelere destek verme işlevi; (3). Kültürü gelecek kuşaklara aktarma ve eğitim işlevi; (4). Kabul edilmiş davranışların sürdürülmesiyle toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulma işlevi (Bascom, 2010, s. 78-81).

İlhan Başgöz "*Protesto: Folklorun Beşinci İşlevi*" başlıklı makalesinde Bascom'un dörtlü işlev tasnifine kısaca değinerek "*her toplumda birleştirici, düzenleyici ve bölücü, düzen bozucu güçlerin*" yan yana olduğunu belirterek folklorun bu kaynaklardan da

beslendiğini öne sürmüştür. Dolayısıyla yazara göre folklorun bir başka işlevi de “protesto” olmalıdır (Başgöz, 1996, s. 1-3).

İşlev, sosyal yapıyı oluşturan unsurların, bütün içerisinde üstlendikleri rollerdir. Bir folklor ürününe yönelik işlevsel çıkarımlar, genel geçer bir kabul değildir. Bir uygulama farklı toplumlarda farklı işlevler görebilir. Dolayısıyla yapılacak değerlendirmelerde işlevi incelenen topluluk ve unsurla, hatta icra olunan performansla sınırlandırmak gerekmektedir. Folklorun en temel işlevi mevcut toplumsal düzenin sürdürülmesini sağlamaktır. Diğer bütün işlevler, bu işlevin bir yorumudur. Folklorun değişmeyen işlevi de eğlendirmektir (Başgöz, 2012, s. 140-144).

Folklor genel anlamda bir sınıflandırma yapılırsa “açık ve gizli” olmak üzere iki tür işleve sahiptir. Folklorun gizli işlevleri, gizil, kapalı veya örtük olarak da tanımlanmaktadır. Açık işlevler, bir folklor unsurun icrasında doğrudan doğruya gözlenebilen ve birçok kimsenin tanımlayabileceği etkileri içermektedir. Nazar boncuğu içeren bir kolyenin, onu taşıyan veya taşıyanı gözleyen için açık işlevi görsellik olarak değerlendirilebilir. Ayrıca kolyenin süs eşyası olarak kullanıldığı sonucuna erişilebilir. Ancak folklorun gizli veya kapalı işlevlerine ulaşmak, açık işlevleri tanımlamak kadar kolay bir süreç değildir; öncelikle folklor ürününün ait olduğu topluluktaki icralarının farklı zaman dilimlerinde izlenmesi ve uygulamadaki değişen veya değişmeyen yönlerin gözlenmesi gerekmektedir. Yine folklor unsurunun ait olduğu topluluktan seçilen farklı yaş, cinsiyet ve meslek gruplarından kaynak kişilerle görüşülmesi ve folklor unsuru hakkında kültürel doku analizi yapılması gerekmektedir. Dolayısıyla gizli işlev ancak derinlemesine inceleme gerektiren bir süreç sonucunda tanımlanabilir. Burada unutulmaması gereken temel olgu, gizli işlevlerin de bir yorum olduğudur; folklor unsuru ait olduğu her kültürel çevrede benzer veya farklı anlamlar içerebileceğinden yorumlarda ve dolayısıyla işlevlerde değişiklikler gözlenebilir. Aynı zamanda bir folklor unsuru hem açık hem gizli birden çok işleve sahip olabileceği gibi bu işlevler folklorun icra edildiği bağlamsal çevrelere göre de değişiklik gösterebilir (Çobanoğlu, 2005, s. 235).

Geleneksel eğlencelerden olan şenlik ve şöenler açık ve kapalı işlevleriyle çok çeşitli toplumsal amaçlara hizmet etmektedir. Şöenlerin çalınan kopuz eşliğinde yeme, içme, eğlenme ve çeşitli konularda görüşlerin paylaşılması gibi açık işlevleri bulunmaktadır. Bunun yanında cömertlik, aitlik, birlik ve beraberlik, paylaşım, soy sürme, başarının

tescillenmesi, gelenek ve göreneklerin canlı tutulması ve sürdürülmesi, emre itaat, bağlılık ve sadakat veya isyan gibi gizli (kapalı) işlevleri bulunmaktadır.

Şenlik ve şöenlere katılanların giyim-kuşamları, kullandıkları aksesuarlar ve süslenmeleri ait olunan kültürün kendi sosyal bağlamında birçok simgesel anlam taşımaktadır. Güzel görünmek, onaylanmak, hem cinsleri arasında öne çıkmak ve beğenilmek gibi özellikleri ile açık işlevler taşımaktadır. Geleneksel giyim-kuşamı tercih ederek şenliklere katılım sağlandığında, gelenekleri yaşatma, aktarma, tarihi hatırlatma, hem cinsleriyle daima yarış içerisinde olma, kıskanılma gibi özellikler kapalı işlevler taşımaktadır.

Söz gelimi şenliklerde geleneksel kostümlerin giyildiğini belirtmek bir betimlemedir. Bu herhangi bir insanın sıradan bir gözlemle edinebileceği bir bilgidir. Şenliklerde topluluk üyelerinin veya katılımcıların neden geleneksel kostümleri giydiği sorulmadıkça işlevsel bir çözümleme de yapılmış olmayacaktır. Herhangi bir şenlikte geleneksel kostüm, köken vurgusu, ataları yâd duygusu, aitlik, bağlılık, birlik ve beraberlik ve diğer birçok işlevsel özellik taşıdığı için tercih edilmektedir. O zaman kent kültürünün hâkim olduğu çevrelerde geleneksel kostümlere ait parçaların günlük yaşamda giymek istenmesi, esasında yukarıda bahsedilen yorumları desteklemektedir. Bunu fark eden yatırımcılar, gelenekseli endüstrileştirerek önemli bir pazar oluşturmuşlardır.

“Bir toplumun geleneklerinin o toplumu oluşturan bireylerin yaşamlarındaki işlevlerinin şekillenme tarzlarını anlamak” (Benedict, 2011, s. 32) toplumsal yapıyı ve kimliği çözümlemede önemli bir unsurdur. Türk sosyo-kültürel yapısı ve toplumu içerisinde gelenek ve görenekler birçok işlevi yerine getirir. En başta çeşitli nedenlere bağlı olarak birbirinden farklı yerlere dağılan topluluk üyelerini, ortak bir faaliyete/amaca yönelik olarak çeşitli vesilelerle bir araya getirmesi sonucu “birleştirme”; yaşantının insan üzerine kurduğu gerilim ve baskıyı azaltması veya tamamen ortadan kaldırması “boşalma, ruhsal rahatlama ve iyileştirme” gibi pek çok gizil işlevi yerine getirmektedir (Nirun ve Özönder, 1990, s. 261).

Türk sosyo-kültürel yaşamında önemli bir unsur olan şenlikler, görünen yüzü itibariyle toplantı esasına dayanan bir eğlence türüdür. Ancak arka planda dikkatli ve seçici bakış açılarıyla görülmesi ve çözülmesi mümkün olan çeşitli ilişkiler ağı ve olgular bulunmaktadır. Şenliğin görünen işlevi olarak eğlenme dışında toplumsal, sosyo-psikolojik, kültürel, tarihsel, ekonomik ve siyasal pek çok yönü bulunmaktadır. Bu tezin amaçlarından birisi de söz konusu işlevsel çözümlemenin yapılmasıdır.

4.1. TOPLUMSAL İŞLEVLER

Kültürümüzde şölen, şenlik gibi kutlamalar sınırlı bakış açısından dolayı sadece eğlencelik yönleriyle ön plana çıkmaktadır. Yeterince analize tabi tutulmadan yapılan yorumlar neticesinde bu tarz kutlamaların içeriğinin boşaltılması, sırf uluslararası yapılmak amacıyla festivalleştirilmesi gibi önemli yanlışlar yapılmaktadır. Dede Korkut Hikâyelerinden “*Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyu’nun*” Bayındır Han divanında düzenlenen bir şölenle başlaması veya “*Dış Oğuz’un İç Oğuz’a Asi Olup Beyrek’in Öldüğü Boy*”un Salur Kazan divanında düzenlenen han yağmasıyla başlaması bir tesadüf değildir. Görünen boyutuyla sırf eğlence amaçlı olsa da arka planı itibarıyla bu şölen ve han yağması pek çok kod içermektedir. Bu hikâyelerin Oğuzların yaşamından kalan hatıralar olduğu bilindiğine göre değerlendirmelerde bu bakış açısı göz önünde bulundurulmalıdır.

Sözlü gelenekte anlatıcıların belli bir plan dâhilinde hikâyelerini anlattıkları düşünüldüğünde, hikâyelerin neden şölenlerle başlatıldığı ortaya çıkmaktadır. Hikâyeler anlatılırken önem verilen konuya dikkat çekilmiştir. Yaşanılanlar, şölenler aracılığıyla sunulmuş, açık veya gizli kodlarla sunulan bütün değerler hikâyeler aracılığıyla geleceğe miras bırakılmıştır. Bu yönüyle şölenlerin sırf eğlencelik içerikler bütünü olarak tanımlanamayacağı gayet açıktır. Yani hikâyeler, toplum tarafından önemsenen unsurlar üzerine temellendirilmiştir. Şölenler bu değerlerin yaşatıldığı ve hatırlatıldığı ritüel kutlamalardır. Şölenler, çeşitli uygulamaların bir arada yaşatıldığı geleneksel içerikler bütünüdür. Bu şölenler devlet ve toplum açısından son derece önemli olduğu için hikâyelerin planı da şölenler üzerinden kurgulanmıştır. Bu şekilde beylerin büyüklüğü, mertliği, cömertliği gibi unsurlar yanında devletin bekası, birlik ve beraberlik, gibi pek çok unsurun öne çıkarılması, yaşanılan olayların toplumdaki görünüşlerinin ortaya konulması istenilmiştir. Dolayısıyla bütün halinde sunulan şenlik resminin çok çeşitli ve önemli sahnelerden oluşan bir yapısı bulunmaktadır ve her sahne toplumsal ve kültürel bellekte önemli görevler üstlenmektedir. Şenliklerin ortak hafızasında her şeyden önce bir toplumsal bağlılık vardır. Dolayısıyla eğlencelik toplantıların toplumu birleştirme, kaynaştırma işlevinin her zaman birinci sırada yer aldığı söylenebilir.

Şenlikler kalabalık sosyokültürel yapısıyla toplumsal birlikteliğin ortaya konulmasını sağlar. Hiç şüphesiz şenlik, festival gibi kutlamaların en temel özelliği insanların bir araya gelmesidir. Günümüzde genel bir kullanım olarak yayla şenlikleri adı altında

yapılan eğlenceler, farklı ilçelerden ve aynı ilçenin farklı köylerinden gelen insanların toplanma ve kaynaşma yeridir. Başta yayla şenlikleri ve yayla pazarları olmak üzere obaların da genç kız ve erkeklerin başlıca buluşma noktaları olduğu bilinmektedir. Çocukların, gençlerin, yetişkinlerin ve yaşlıların bir araya geldiği yayla şenlikleri, çeşitli nedenlere bağlı olarak birbirinden ayrı düşen okul, asker veya mahalle arkadaşlarını yeniden bir araya getirir; bu kişiler şenlikler vasıtasıyla görüşme imkânına kavuşurlar. Yine şenlikler ilişki ağı yönünden çözümlendiğinde kadınların kadınlarla, kadınların erkeklerle, erkeklerin erkeklerle, erkeklerin kadınlarla görüşebildiği, sosyal normlara uygun, kabul edilebilir bir zemini oluşturması açısından ilişkileri başlatıcı, sürdürücü toplumsal işlevler görmektedir.

Yaylalarda kurulan horonlar, bir erkek bir kadın, bir genç bir yaşlı, bir fakir bir zengin vb. gibi tüm zıtlıkların ve ayrışmaların ortadan kaldırıldığı sadece kültürel değerler çevresinde insanların bir araya geldiği bir kutlama, kutsama, eğlenme aktivitesi olarak görülmelidir. Horon halkaları görünen tarafıyla müziğin sağladığı coşkuyla eğlenceyi paylaşma, gizil yönleriyle tanışma, kaynaşma imkânları sayesinde arkadaşlığa adım atmada bir geçiş ritüeli olarak düşünülebilir.

Gelenekte eş seçimi, tanışma, kaynaşma başta iletişim imkânlarının kısıtlı olması ve sosyal değerler açısından kabul edilebilir çeşitli ortamlarda sağlanan buluşma ve görüşmelerle gerçekleşmiştir. Bunlar arasında bir çeşme başı, bir fırın önü, bir dere kenarı, bir ulu ağaç dibi gibi mekânlar veya düğün, cenaze, asker uğurlama, gibi geçiş törenleri belirtilebilir. Bu yönüyle düşünüldüğünde çeşitli köylerden, ilçelerden ve vilayetlerden yani farklı ortamlardan bir araya gelen insanların buluştuğu mekânlar arasında yer alan yaylalar, eş seçiminde beğeni için söz konusu mekânlar arasında yer alır. Hiç şüphesiz, kalabalık bir kutlama biçimi olan yayla şenlikleri de bu ilişkilerin başlatılması için önemli bir fırsat alanıdır.

Şenlikler, toplumsal rollerle belirlenen ilişkiler ağında önemli buluşma mekânları arasında yer almaktadır. Bilindiği üzere kırsaldaki iş yükü, özellikle genç kızların ve kadınların çarşı ve pazarlara gitmesini büyük ölçüde sınırlandırmaktadır. Ayrıca yörede kadınların ve genç kızların yalnız başına pazara çıkma davranışlarının çoğu kez kabul görmediği, şenliklerin ise bu kısıtlamaları tamamen kaldıran bir etkinlik türü olduğu gözlenmiştir⁸⁰. Anadolu'nun pek çok yerinde düzenlenen şenliklerin "tanışma,

⁸⁰ Saha derlemelerinde şenliklerde özellikle kadınların uzun müddet görmedikleri akranları ve arkadaşlarıyla görüştükleri anlatılmıştır. Şenliklerin genç kız ve erkekler için bir görüşme fırsatı yarattığı gerçeği ortadadır. Çünkü geçmişte yörede kadın ve genç kızların tek başlarına pazara çıkmaması gerektiği

arkadaşlık, dostluk, flört” vb. gibi ilişki başlatma işlevi toplumsal ilişkiler ağı açısından oldukça önemlidir. Türk kültüründe şenliklerin söz konusu özellikler için düzenlendiği örnekler de mevcuttur. Ergün Veren’in tespitlerine göre Ege bölgesinin çeşitli vilayetlerinde Gencer günü adıyla şenlikler düzenlenmektedir. Ayrıca Sinop vilayetinde Bektaş Ağa Şenlikleri, Amasya ili Merzifon ilçesinde Seçen Günü şenlikleri yanında; Anadolu’nun pek çok bölgesinde herhangi bir ürün, eşya veya inanışa bağlı çeşitli şenlikler düzenlenmektedir. Bu şenliklerde çarşıya çıkmayan köylü kadın ve kızlar en güzel elbiselerini giymekte ve alışveriş yaparak eğlenceli bir gün geçirmektedir. Hem Gencer hem de diğer şenlikler, genç kız ve erkeklerin görüştükleri, tanıştıkları ve karşılıklı hediyeleştikleri doğal ortamıyla ilişki başlatma işlevi görmektedir (2012, s. 42-52).

Yayla şenlikleri de toplumsal süreklilik açısından yeni ilişkileri başlatma işlevini görmektedir. Bu ilişki aşk, iş, arkadaşlık vb. şeklinde olabilir. Yayla şenliklerinin kökeninde otçu göçlerinin bulunduğu hatırlandığında, göçler aracılığıyla toplumsal dayanışmanın sağlandığı, birlikte ağlayıp birlikte gülebilme yoluyla mutluluğun ve matem paylaşıldığı, topluma ve gruba ait olma duygusunun hissedildiği, komşuluk ilişkilerini geliştirme fırsatının olduğu görülür. Yine otçu göçü törenlerinin pek çok tecrübe edinme, ortak geleneği deneyimleme fırsatı sunarak yaşanılır kılması, arkadaşlık ilişkilerini geliştirme, eş seçme ve grubun üyeleri arasında bağlılıktan oluşan gizli işlevleri bulunmaktadır.

Geçmişte otçu göçlerinde sürdürülen ilişkiler ağı gizli işlev olarak yayla şenliklerinde de aynen yaşatılmaya devam eder. Şenlik mekânlarında farklı farklı köylerden genç kız ve erkekler görüşüp, buluşup konuşurlar ve çoğu kez böylece önemli bir geçiş töreni olan evlilik yolunda tanışma adımı atılmış olur. Yayla şenliklerinde sevgililer birbirlerine pestil, fındık gibi hediyeler gönderirler (Erata, 1975, s. 7363). Şenliklerin yeni tanışmalar, kaynaşmalar, flörtler, nişan, düğün gibi geçiş dönemlerine ön ayak olması toplumsal grubu güçlendirmekte, evlilik aracılığıyla aile olgusuna gösterilen önemi pekiştirmektedir.

Evlenmek ve aile kurmak, soyun devamlılığı için gereklidir; aile Maslow’un sınıflandırıldığı gibi beslenme ve cinsellik temelinde fizyolojik ihtiyaçlarla

şeklindeki toplumsal kabul, zamanla kadınlar arasında benimsenen bir toplumsal cinsiyet rolüne dönüşerek “kadın kısmının yalnız başına çarşıda ne işi var” şeklinde kalıplaşan ifadeler ve tepkilere dönüşmüştür. Eşleri ölen kadınlar ise bu toplumsal cinsiyet rolünde kendi özgürlük alanlarını genişleterek ailenin hem anası hem de babası rolünü üstlendiğinde çarşı işleri de doğal olarak bu dul kadınlara kalmaktadır.

ilişkilendirilmektedir. Ancak aile kurma, ayrıca sahiplenilme, korunma açısından güvenlik; karşılıklı duygusal iletişim, sevinç ve üzüntülerin paylaşılması anlamında sevgi ve ait olma, eşlerin ve çocukların rollerini, görev ve sorumluluklarını bilmesi ve yerine getirilmesi açısından saygı özellikleri gibi birçok unsuru içermektedir (1970, s. 35-46). Ancak gözle görülemeyen gizli işlevler gerek dinî gerek resmi nikâh usullerine göre olsun ailenin kurulması, koca ve eş, çocuğun doğmasıyla birlikte ana-baba rollerinin edinilmesi ve tanımlanmasıdır. Ama asıl önemli olan karı-kocanın evlilik yoluyla aile olması ve evlenme geleneklerini yaşatması gibi Malinowski'nin belirttiği gibi ailenin de topluluğu yaşatması (1992, s. 33) en önemli toplumsal gizil işlevdir.

Yaylacılık geleneklerinde önemli olgulardan birisi de paylaşma duygusunun gelişmesidir. Gerek yaylacılık yaşantısında gerek otçu göçlerinde, duygusal tecrübeler yanında, şenlikler, sahip olunan gıda maddelerinin, araç-gerecin ve çeşitli unsurların paylaşımı için uygun ortamı sağlar. Yaylaya çıkan otçular, cenikten götördükleri birçok ürünü hem yol boyunca hem de yaylada kaldıkları süre boyunca paylaşırlar. Aynı şekilde yayla dönüşü berekettir; birçok nedene bağlı olarak yaylaya gidemeyen köylü, yayladan dönecek hısım-akraba-komşu gibi yakınlarının yolunu dört gözle bekler. Yayladan getirilen ürünler, azdan az, çoktan çok paylaşılır. En gözde ürünler arasında pancar (lahana) yer almaktadır. Yörede çorbası, diblesi ve sarması meşhur olan pancar, yöre insanının mutfak kültüründe en temel besindir. Bunun dışında sırgan, kekik, patates, yoğurt, peynir ve yayla suyu özel anlamlar taşır. Yaylaya çıkanlar ilk olarak su içerler ve bu bir çeşit ilaç olarak görülür. Bölgede yayla suyu içen insan yeniden doğmuş gibi olur, tazelenir, hastalıklara karşı direnç kazanır. Yayladan getirilen su, şifa niyetine paylaşılır ve içilir⁸¹. Günümüzde şenliklerde paylaşma duygusu yaşatılmaya devam etmektedir. Paylaşma duygusu toplumsal yapıda başta gruba aitlik ve bağlılık olmak üzere birçok işlev görmektedir. Özetle günümüzde yayla şenliklerin, diğer geleneksel eğlence ortamları gibi “*dışlayıcı ya da ayırıcı olmaktan öte, birleştirici, uzlaştırıcı veya bütünleştirici*” (Özdemir, 2005, s. 56) toplumsal işlevlere sahip olduğu söylenebilir.

⁸¹ Benzer bir uygulama Hac ve Umre dönüşü getirilen zemzem suyunda görülmektedir. Haca ve Umreye giden adaylar, dönüşte yakınlarına zemzem getirir ve karşılıklı dua edilerek içilir. Allah rızası, günahlardan arınma ve şifa niyeti önemlidir.

4.2. SOSYO-PSİKOLOJİK İŞLEVLER

Yayla şenliklerinin doğal yapısında yer alan önemli işlevlerden birisi de sosyo-psikolojik olanlarıdır. Eğlencenin kurulduğu bağlamsal çerçevede icra olunan folklorun hoş vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme, baskılardan kurtulma, boşalma ve rahatlama gibi sosyo-psikolojik işlevleri bulunmaktadır (Günay, 1996, s. 3). Sosyal bir varlık olan insan, eğlence merkezli topluluk aktivitelerinde aktif olarak rol alırken, dikkat çekme, aitlik, onaylanma, desteklenme ve takdir edilme gibi çeşitli beklentiler taşımaktadır. İkinci aşamada bedenen gevşeme, rahatlama ve boşalım sağlanmaktadır.

Yaylalarda düzenlenen şenliklere katılmadaki temel amaç, aile ve arkadaş çevreleriyle birlikte hareket etmek, düzenlenen etkinliklerle katılarak eğlenmek ve hoş vakit geçirmektir. Şenliklere katılanların birincil amacı okunan türkülere eşlik ederek, halk oyunlarına katılarak, düzenlenen yarışmalarda kıyasıya rekabet ederek hoş vakit geçirmek ve eğlenmektir. Eğlence diğer pek çok işlevin ortaya çıkmasını sağlayan kültürel zemini şenlikler üzerinden yaratmaktadır. Bu bağlamda eğlence işlevi en üste yer alan birleştirici işlev olarak değerlendirilmelidir.

Şenliklerin önemli sosyo-psikolojik işlevlerinden bir diğeri de eğitimidir. Folklorun yazılı kültürün olmadığı dönemlerde geleneksel bilgilerin aktarılmasında eğitim işlevi gördüğü bilinmektedir; günümüzde geleneklerin öğretilmesinde sınırlı da olsa aynı süreç yaşatılmaya devam etmektedir. Şenliğin katılımcıları, toplumsal bir buluşmanın yaşandığı eğlence ortamında büyük-küçük, saygı-sevgi ve davranış uygulama ve rolleri yanında giyim-kuşam, danslar, oyunlar ve yeme-içme üzerinden kendi gözlemleriyle geleneksel kültürünü öğrenmektedir. Dolayısıyla şenlikler, bireyi küçük yaşlardan itibaren eğiterek toplumsal birlik ve dirliği sağlamada eğitici işlevler görmektedir (Özdemir, 2005, s. 329).

Smith'e göre şenlikler, birliktelik duygusuna fırsat veren önemli ortamlardan birisidir. Çünkü insanlar bir araya geldiklerinde etkileşimde bulunurlar ve bu etkileşimin sonucunda mutlu olurlar. Mutluluk, katılımcıların birbirine güven duymasını ve kısa süreli de olsa arkadaşlık kurmasını sağladığı için katılımcılar bu durumdan keyif alırlar. Dolayısıyla şenlikler, katılma davranışının gönüllü bir biçimde tekrarını sağlar. Bu bağlamda şenlikler, ortak his ve bağlılıkların en somut ifadesidir (2009, s. 346-347).

İnsanın toplum, coğrafya ve doğayla olan ilişkisi ve etkileşimleri, bunların yansımaları, sevinçler, övünçler, coşkular, boşalım, alışverişler, yarışma ve yaratılar, kendi

kültürünü üstün görme durumunun çeşitli yansımaları, şenliklerin sosyo-psikolojik işlevlerinden bazılarıdır (Örnek, 2000, s. 47). Şenlik, festival gibi pek çok eğlence etkinlik, kolektif yapı, toplumun yaşamında kazandığı kökleşmiş değerler, karşılıklılık ilkesi, paylaşılan sorumluluk, prestij, onaylanma, kişisel dinî bağlılık veya kişisel icra için fırsat sağlaması yönüyle birincil güdü oluşturlar (Stoeltje, 2009, s. 334).

Yayla şenliklerinde icra olunan oyunlar ve yarışmalar aracılığıyla birey, rakipleriyle bir mücadeleye girer. At yarışı, horoz döğüşü, karakucak güreşi, ağılık çekişmesi, en besili inek, en besili koyun, en iyi yoğurt vb. çeşitli yarışmalar, bireylerin güçleri ölçüsünde hünelerlerini sergiledikleri uygun koşulları sağlar. Yarışmacılar, rakiplerini yenerek başarıya ve takdir edilme duygusuna erişirler. Verilen hediyeler ve unvanlar ise yaşanan sevinç ve coşkuyu katlamaktadır. Şenlikler bu bağlamda bireyin toplumsal konumunu ortaya koyabileceği, yeni roller edinebileceği önemli bir eğlence ortamıdır.

Bir çayırın ortasında yüzlerce kişi aynı veya birbirine yakın ritimde el ele motive olarak horon teperken, becerisini ortaya koyarken, şenliğin törensel yemeği et kavurması yerken veya diğer geleneksel yemekleri tüketirken, önemli bir motivasyona erişir ve yöresel içeriğin sağladığı kimliğin hazzını ulaşır. Geleniğin çevresinde icra olunan etkinliklere katılmak, kişinin o grubun bir üyesi olduğunu kanıtlar ve karşılıklı aidiyet duygusunun gelişmesi için gerekli fırsatı oluşturur.

Şenliklerin önemli sosyo-psikolojik işlevlerinden birisi de iletişim ortamını sağlamasıdır. Geçmişte iletişimin bugünkü koşullardaki gibi yaygın olmadığı hatırlandığında, farklı yaylalardan eğlenceye katılan bireyler için şenlikler önemli bir iletişim ortamıdır. Bundan dolayı yayla şenliklerinde iletişim temel işlevlerden birisi olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda şenliklere katılmada en önemli güdülerden bir tanesini de hiç şüphesiz merak oluşturmuştur. Merak, insanın fizyolojik ihtiyaçları kadar bedende işlevsel görevleri olan iletişime geçmek, konuşmak ve hissetmek gibi sosyal bir ihtiyaçtır. Toplumsal yaşamda yayla şenlikleri bu ihtiyaçların giderilmesi için uygun koşulları yaratır ve fırsat işlevi ile çeşitli beklentiler oluşturur. Kış ikliminin verdiği yorgunluk ve durağanlık hâli, ilkbaharın gelmesiyle tabiatın yeşermesi gibi, Giresun insanına şenlikler aracılığıyla bir canlanma fırsatı sunmaktadır.

Yılın önemli bir bölümünü çalışarak geçiren Giresun insanı, birkaç günlük yayla eğlenceleriyle yorgunluklarını atmaktadır. Şenliklere gerek kırsaldan gerek kentlerden gelen katılımcılar için benzer bir durum söz konusudur. Şenlikler, ekonomik hesapların, alacak-verecek davalarının, geçim sıkıntısının, hastalıkların vd. problemlerin kısa süreli

de olsa unutulduğu uygun koşulları tesis eder. Bu bağlamda şenlikler eğlendirme işlevine ek olarak insan bedenini somut ve soyut bütün baskılardan kurtararak boşalma ve rahatlamayı sağlar.

Yaylak ve kışlak iklimsel özellikleri itibariyle birbirinden farklı mekânlardır. Yaz mevsiminde aşırı sıcak ve nem birleşince, yöre insanları için klimasız evlerde oturmak neredeyse imkânsız bir hâl almaktadır. Geleneksel mimarinin hâkim olduğu dönemlerde, ahşap evlerin günümüz betonarme evlere nazaran yazları daha serin olduğu anlatılmaktadır. Ancak kış mevsiminde ise geleneksel mimari özelliklere sahip ahşap evler daha soğuk olduğu için çoğu zaman ısınma güçlükleri çekilmektedir. Böyle bir ortamda, yani yaylak-kışlak geleneğinin bizzat hayvancılık merkezli sürdürüldüğü dönemlerde, hayvanların daha iyi besi elde etmek amacıyla yaylaya çıkarılması, esasında hayvanları, aşırı sıcaktan koruyan ve uygun iklimsel koşullarda sağlıklı beslenmeyi sağlayan iyileştirici işlev görmektedir.

Aynı durum insanlar için de söz konusudur. Yörede aşırı rutubete bağlı akciğer hastalıklarının yaylada geçirilen süre boyunca hiçbir sıkıntı yaratmadığı halk arasında yaygın bir anlatıdır. Özellikle yazın sıcaklığın arttığı temmuz-ağustos ve eylül aylarında sineklerin insanlara ve hayvanlara musallat olmasından dolayı kimi zaman sahil bölgelerinde yaşam güçleşmektedir. Günümüzde evlerin pencerelerine sineklik ve odalarına klima takılarak çeşitli önlemler alınmaktadır. Ancak geçmişte bu imkânların olmadığı düşünüldüğünde yaylaların söz konusu iyileştirici işlevi daha net olarak anlaşılacaktır. Söz konusu durum şenlikler bağlamında değerlendirildiğinde ise ortaya daha ilginç veriler çıkmaktadır. Bilindiği üzere geçmişten itibaren gerek otçu gerek 1990'lı yıllardan itibaren Giresun insanın yaşantısında yer edinmeye başlayan yayla şenliklerinde, çeşitli merkezi yaylalarda kurulan kır pazarlarında eğlence ve kutlamalar yapılmıştır. Bu alanlara yakın-uzak demeden gelen yöre insanı, gerekli ihtiyaçları temin etmenin yanında kırık, çıkık, çeşitli yaralanmalar, nazar vb. büyüsel-sihri işlemler için kendilerini tedavi edecek geleneksel halk hekimlerinden faydalanmıştır. Koyun ve keçisi veya büyük baş sığırları yediği besinlerden zehirlenen sürü sahipleri için yayla pazarları ve şenlikler, gerek ilaç imkânları gerek çeşitli halk tıbbi uygulamaları yönünden iyileştirici işlev görmektedir. Atının nalı düşen bir yaylacı, eğer kendisi bu işi yapamıyorsa bizzat bu işin uzmanından belli bir ücret karşılığı yardım talep etmektedir. Dolayısıyla halk hekimliği uygulamalarının yaşatıldığı, aktarıldığı bir ortam olarak yayla şenlikleri iyileştirici işleve sahiptir.

4.3. KÜLTÜREL İŞLEVLER

Yayla şenliklerin temel yapısında yer alan önemli unsurlardan birisi de kültürel işlevlerdir. Folklorun kültürü gelecek nesillere aktarma, değerlere, kabullere, kurumlara ve törelere destek verme (Günay, 1996, s. 3) gibi kültürel işlevleri bulunmaktadır. Şenlikler bizzat kültürün yaratıldığı önemli ortamlar arasında yer almaktadır. Yine şenlikler geleneksel içeriklerin bulunduğu, kültürel bir ortamdır. Gelenek sözlü kültür ortamındaki deneyim ve tecrübelerin uygulanmak, aktarılacak ve sonuçta yaşatılmak gayesiyle aldığı formun adıdır. Geleneksel olan eski ya da yeni tanımlamalarını aşan, her dönemde geçmiş ile şimdiki zamanı birleştirendir. Bauman'a göre çift anlamlı olarak kullanılan gelenek sözcüğü, herhangi bir kültürel unsur ve onun aktarılış sürecini ifade etmektedir (2000, s. 45). *"Âdetler, örfler, görenekler ve gelenekler 'kültür unsurları' olarak, insanların duygularına, düşüncelerine ve davranışlarına ilk elden yani doğrudan doğruya tesir ederler"* (Nirun ve Özönder, 1990, s. 252). Paul Connerton, geçmişin imgeleri ve anımsanan törensel nitelikli bilgilerinin performanslar sayesinde kuşaklar arasında aktarıldığını belirtmiştir (2014, s. 12). Ruth Benedict, insanları bir arada tutan gerçek bağların kültürle ilişkilendiğini belirtir ve bunlar, paylaşılan ülküler ve standartlardır (2011, s. 46).

Kültürel unsurların icra edildiği ortamlar, geçmişle sıkı bağların kurulmasına fırsat verir. Geçmişten süzülen önemli deneyim ve anıların, biçimlendirilerek aldığı gelenek yapısı, döneme bağlı şimdiki zamanlarda, her icrada süreklilik kazanarak yeniden yaratılma, canlandırılma ve aktarılma fırsatı bulur. Bu kapsamda geçmişin yaşantısı ve hikâyesi, zamanın birleştirilmesiyle her zaman bugünlere (yaşanılan zamana) aktarılmış olur (Assmann, 2001, s. 21).

Kültürel belleği oluşturan unsurların biyolojik olarak devredilebilmesi mümkün değildir. Bu unsurların kuşaklar arasında canlı tutulması onların icralarına bağlıdır (Assmann, 2001, s. 1). Bu bağlamda gelenekler doğduğu andan itibaren bir topluluk üyesi olan kişinin deneyim ve davranışını biçimlendirir. Kişi, belli bir olgunluğa eriştiğinde, ait olduğu kültürün etkinliklerine katılır, bizzat deneyimler ve çeşitli yaşantılar oluşturur (Benedict, 2011, s. 33). Dolayısıyla şenlikler, geleneklerin sürdürülmesi açısından gelecek kuşaklara kültürel modeller sunar ve kültürü kuşaklararası aktarma işlevini görür. Geleneğin kuşaklar arasında aktarılmasında en önemli yol, bizzat deneyimlemektir. Çünkü Paul Connerton'un da belirttiği gibi insan içinde büyüyüp yetiştiği bir davranış geleneğini, önce izler, sonra tecrübe eder. Toplumun kimyasını

oluşturan bu duygu ve davranış alışkanlıkları yönergelerle öğrenilmez; bunlar ancak belli bir davranışı alışkanlık edinmiş insanlarla birlikte yaşanarak ve deneyimleyerek öğrenilir (2014, s. 55). Özetle Giresun geleneksel yayla şenlikleri kültürel belleğin “*kulaktan kulağa ve kuşaktan kuşağa*” (Oğuz, 2013, s. 70) aktarılması için uygun koşulları yaratmaktadır.

Türk kültüründe birçok kültürel ortamda olduğu gibi yayla şenliklerinde de oyun, eğlencenin en önemli aracıdır. Hem oynamak hem de eğlenmek fiilleri karşılıklı eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Çünkü oynayan insanlar eğlenirler, eğlenen insanlar oynarlar. Oyun, yayla şenlikleri açısından da son derece önemli görevler üstlenmektedir. Oyun ve yarışmalar görünürde sırf eğlenme aracı şeklinde yorumlanırken kültürel açıdan gizli işlevsel kodlar taşımaktadır. Burada halk dansları ve diğer oyunlar üzerinden değerlendirilirse geleneklerin sürdürülmesinde oyunun önemli işlevler üstlendiği görülecektir. Çünkü oyun, giyim-kuşamla, söylenen atma türkülerle, atılan nağra ve çığlıklarla, el ele veya karşılıklı samimiyet ve bağlılık çerçevesinde geleneksel amaçlara hizmet etmektedir. Burada geleneksel amaç sözcüğüyle, paylaşım, hisler, tecrübeler vb. folklorun gizli işlevleri yaşatılmaktadır. Dolayısıyla kendi bağlamında ve ritüel anlamında icra olunan halk dansları her açıdan kültür yaratıcı işlev görmektedir.

Gelenek formunda özgün içeriklerden oluşan kültür, paylaşılan ortak deneyimler için uygun ortamı şenlikler bağlamında oluşturmaktadır. Söz konusu ortamda müzik, dans, yemek, giyim-kuşam, el sanatları vb. çeşitli geleneklerin icrası yapılır. Şenliklerde okunan türkülerle ve halk oyunları ile bireyler kendi kültürlerini ve kimliklerini yaşatırlar. Burada gelenekler yoluyla kültür hatırlanır, icra edilir, yaşatılır, tazelenir, yenilenir, değişir ve kökleşir. Şenliklerde milli kültür, her yönüyle işlenir, geçmişten bugüne kadim Türk töresi hatırlanır. Bu bağlamda şenliklerin en önemli kültürel işlevi, geçmiş ile bugünü buluşturması, geleceğe yönelik ümit telkin ederek kültürel sürekliliği sağlamasıdır.

Günümüzde yaşatılmaya devam eden yayla şenlikleri, tarihi mirası olan otçu göçünden bu yana, kır pazarlarında gerçekleşen alışveriş kültürü çevresinde gelenek yaratıcı işlevlerde bulunmuştur. Kır pazarlarında şenliğin törensel yemeği et kavurması pür dikkat hazırlanır, servis edilir ve tüketilir. Alışverişlerde gösterilen tutum ve davranışlar, karşılıklı saygı, sevgi ve memnuniyeti geliştirir. Pazarlamada söylenen hoş geldiniz, sefa getirdiniz, buyurun alınız, taze etlerimiz, on numara beş yıldız köftelerimiz,

dalından yeni koparılan sebzelerimiz, buz gibi meşrubatlarımız vb. sloganlarla müşteriler büyülenir ve onurlandırılır. Dolayısıyla iletişimsel bir çerçeve olarak pazar alanı şenliğin geleneksel çerçevesinde yer alan kültür yaratıcı işlevlere hizmet etmektedir.

Geçmişte yaylacılığın en gösterişli bayramlarından olan otçu göçleri, günümüzde ise yayla şenlikleri, hayatın sıradanlığını yıkan, kültürün hemen hemen bütün unsurlarıyla işlendiği ve yaşamın renklendirildiği ritüel kutlamalar arasında yer alır. Kökeni itibariyle ritüel bir uygulamaya dayanan yayla şenlikleri, bu kültürel fenomen çevresinde bir araya gelen topluluk üyelerince müzik, dans vb. çeşitli etkinlikler çevresinde anımsanmaktadır. Dolayısıyla yapısal açıdan çok katmanlı gelenekler bileşkesi olan şenliklerin grupların kültürel kimliğini “canlandırma işlevi” (Çobanoğlu, 2000a, s. 57) bulunmaktadır. Geleneksel içeriklerin ve kültürel performansların birleşiminden oluşan yayla şenlikleri, etnik köken kimliğinin gösterilmesi ve icra edilmesi için gerekli bütün koşulları yaratmaktadır (Kuutma, 1998, s. 80).

4.4. TARİHSEL İŞLEVLER

Eğlence olgusu sadece bugünle ve bugünün insanıyla ilgili bir durum değildir. Kültürel yaşamda yer edinen eğlencelerin elbette tarihsel bir kökeni, hikâyesi, olayı vb. bir çıkış noktası bulunmaktadır. Söz konusu tarihsel temel, eğlencenin geçmişini hatırlatır. Tarihsel kökene dayanan eğlence, geleceğin kurgulanmasında kaynak oluşturur. Şenlikler, bir milletin ya da sosyal grubun sadece bugünü ile değil aynı zamanda geçmişi ve geleceği ile ilgili unsurların bir sunumudur (Özdemir, 2005, s. 57). Dolayısıyla şenlikler, tarihsel kaynaktan beslenmek suretiyle, kültürü geleceğe taşıma işlevi görmektedir. Kültürel belleğin belli bir tarihsel temele dayanması da folklorun aktarımındaki sürekliliğe ve tarihselliğe gönderme yapmaktadır. Tarih, toplumun yarattığı süreklilik imgesinin bilincinde olmayı gerektirir (Connerton, 2014, s. 26). Gruplar tarihlerini hatırlayarak ve kökenlerine ait çeşitli canlandırmaları yaparak kimliklerinden emin olurlar. Toplumsal kimliklerin icrası, günlük yaşam aktivitelerinden ziyade törensel bir niteliğe sahiptir (Assmann, 2001, s. 56). Dolayısıyla tarihsel zemin şenliklerin önemli işlevleri arasında yer almaktadır.

Şenliklerin kültürel kimlikleri yaşatma ve gelecek kuşağa aktarma işlevleri bulunmaktadır. Burada kültürel kimlik kavramı genel ve kapsayıcı bir terim olarak

kullanılmıştır. Çünkü kültürel kimlik, bir topluluğun gelenek, görenek, âdet, inanç, uygulama ve diğer pratikler de dâhil olmak üzere bütün unsurlarını kapsamaktadır. Kültürel kimlik, kültürel belleği yaratan çatı unsurdur. Giresun yayla şenlikleri, tarihi yaylak-kışlak olgusuna dayanmakla birlikte, günümüz formu Çepnilerin Giresun'u kendilerine yurt edinmeleri temeline dayanır. Yeni yurtlarına yerleşen Türkmenler, burada etnik ve kültürel kimliklerini korumuşlar, geleneksel yaşantılarını sürdürmüşlerdir. Temeli hayvancılığa ve yaylacılığa dayanan geleneksel yaşantı, mısır tarımıyla oluşan sentez yapı neticesinde otçu göçü şenliklerini ortaya çıkarmıştır. Tarımla uğraşan insanların yaylacılık özlemlerini gidermek maksadıyla düzenledikleri temelde göç eksenli bu şenlikler, günümüzde yapısal ve işlevsel açıdan çeşitli değişimlere uğrayarak yayla turizmi kapsamında yayla şenlikleri olarak sürdürülmeye devam etmektedir. Bundan hareketle şenliklerin tarihsel bağlamda Türkün geleneksel yaşantısı olan yaylacılığa ve yerleşikliğe bağlı tarım kültürüne dayandığı rahatlıkla söylenebilir.

Şenliğin icrasında özellikle protokol konuşmacıları sıklıkla Çepnilerin geleneksel kültüründen, yayla şenliklerini ortaya çıkaran tarihsel bağlamdan söz etmektedir. Burada şenliğe ilk kez katılanlar için aktarılan bilgiler, kaynağın tanıtılması açısından son derece önemlidir. Ayrıca kişi hangi kültürel kimliğe ait olursa olsun, şenliği ortaya çıkaran uygulamaları öğrenmeden ve bizzat deneyimlemeden ait olduğu kimliğin hazzına erişemez. Bundan dolayı şenliğe davet edilen katılımcılar, içinde bulundukları etnik ve kültürel kimliği deneyimlemek için giyim-kuşam, halk oyunları, halk müziği, mutfak kültürü vb. gibi unsurlar çevresinde çeşitli girişimlerde bulunurlar. Şenliğe katılmada bir başka duygu ise kişinin kendisini, eğlenceyi düzenleyen topluluğa ait hissetmesidir. Her iki durumda da tarihsel temele gönderme yapılmaktadır; tarih burada bir araya getirme ve bütünleştirme işlevi görmektedir. Şenlikler bu yönüyle tarihsel bilginin tazelendiği, kültürel kaynağın hatırlandığı ve genç nesillere aktarıldığı bir bağlamdır. Dolayısıyla yaşam tarzı, giyim kuşam, yemek kültürü, halk müziği, halk oyunları vb. açısından tarihsel kaynak ve kültürel kimlik şenlikler bağlamında sürdürülmeye devam etmektedir.

Şenlikler maziye hatırlatma işlevi görmektedir. Bu işleve göre uzun yıllar süren geleneksel yaylacılık deneyimleri, otçu göçü yolculukları gibi günümüzde artık sürdürülmeyen geleneklerin ve bu bağlamlarda teşekkül eden dostluk, arkadaşlık vb. gibi çok çeşitli ilişkilerin birkaç günlük şenlik ortamı vasıtasıyla hatırlanmasını sağlar. Büyükler küçüklere, *“hey gidi eski günler, eskiden böyle değildi, ömür geri gelse, şu*

dağların dili olsa da konuşsa..." vb. gibi nida ve kalıplarla başlayan, geçmiş yaşantılarını ve deneyimlerini aktarır. Eski göç yolları gösterilir, göç yolculuğunda yaşanan sevinçler, hüznler kısacası bütün yaşanmışlıklar paylaşılır. Çeşitli nedenlere bağlı birbirinden ayrı düşen hısım, akraba, eş-dost birbiriyle tanıştırılır. Bu bağlamda folklorun tarihsel bilgiyi ve belleği aktarma işlevi olduğu söylenebilir.

Giresun yaylalarında düzenlenen geleneksel şenlikler gurbet ile sılayı bir araya getirmektedir. Şenlikler başta köyden kente veya ülke dışına göç olmak üzere çeşitli nedenlerle uzun zamandır görüşmeyen kişilerin buluşması için gerekli ortamı sağlamaktadır. Bu ilişki, türüne göre çocukluk, asker arkadaşının veya eğitim yaşamında karşılaşılan bir öğretmenin görülmesi şeklinde gerçekleşebilir. Bu karşılaşmalar geçmiş ile bugünü bir araya getirmektedir. Bu buluşmalar yaşanmışlıkların hatırlanmasına ve kısa süreli de olsa özlemlerin giderilmesine aracılık eder. Dolayısıyla şenlikler tarihsel bağlamda geçmiş ile bugünü birleştirici işlev görmektedir.

Türkün bozkır yaşantısında en temel meskenleri çadırlardır. Anadolu topraklarında göçebeliği sürdüren bazı Yörüklerin çadır hayatını sürdürdükleri bilinmektedir. Bunun dışında çadır, günümüzde kampla eş değer sayılmaya başlanmıştır. Geçmişte zorunlu bir ihtiyaç neticesinde hayvancılığa bağlı ekonominin bir üretim şekli olarak ortaya çıkan keçe veya kıl çadırların yerini günümüzde sanayi üretimi olan, naylon malzemenin kullanımıyla üretilen portatif kamp çadırları almıştır. Bu çadırlar, birkaç günlük veya günü birlik konaklamalarda söküp takılması kolay olan metal malzeme ve naylon tentenin birleşiminden oluşmaktadır. Gerek taşınması gerek kurulmasının kolay olması nedeniyle kamp yaşamını tercih edenler tarafından sıklıkla kullanılmaktadır. Yayla şenliklerinde otomobilleriyle şenlik alanına gelen ziyaretçiler bu kamp çadırlarından kurarak geleneksel yaşam yanında doğa ile iç içe bir şekilde yaşama fırsatına erişirler. Yayla şenliklerinde şenlik alanına kurulan çadırlar, bozkır kültürünün sürdürülmesi bağlamında tarihsel zemine gönderme yapmaktadır. Söz konusu çadırlar geleneğin kısa süreli yâd edildiği kültürel bağlamdır.

4.5. EKONOMİK İŞLEVLER

Türk eğlence yaşamında yer alan bütün kutlamalarda ekonomik bir boyut her zaman vardır. Düzenlenen eğlenceler, gerek tarihsel bağlamda gerek bugünkü şekli ile az

veya çok her zaman ekonomik amaçlara hizmet etmiştir. Dolayısıyla şenlikler eğlencenin ve eğlencelik olanın pazarlandığı önemli kültürel ekonomik ortamlardır. Buradaki pazarlama sözcüğü sadece “satma” ile sınırlı kalmayıp aynı zamanda sunum ve yaşatma anlamında da gelmektedir. Geçmişten günümüze şenliklerde müzik, dans, oyun ve yarışmalar, giyim-kuşam, mutfak kültürü gibi unsurlar incelenmiş ancak kültür içerisinde şenliğin bu bağlantıları oluşturan en önemli dinamiği olan “maddi boyut” görmezden gelinmiştir. Ancak günümüzde ekonomi ve kültürün birlikteliği artık anlaşılmıştır. Dolayısıyla ekonominin kültürel, kültürün de ekonomik bir yanının olduğu ortadadır (Özdemir, 2012, s. 29).

Geçmişte kültür ve ekonomi kavramları birlikte düşünülmesi çoğu zaman olumsuz algılanmıştır. Kültür bilimcileri ekonomi, ekonomistleri de kültür ilgilendirmemiştir. Dünya üzerinde bütün kültürlerde eğlence bağlamları, her dönemde ekonomik açıdan tüketimi, dolayısıyla üretimi, dolaşımı ve ticareti olumlu yönde arttırmaktadır (Özdemir, 2012, s. 28-35). Şenliklerin düzenlendiği birkaç günlük dönemde il, ilçe ve kırsalda yöre nüfusu katlanmaktadır; birkaç günlük dönemi fırsat bilerek memleketlerine dönen gurbetçiler yanında, farklı coğrafi bölge ve ülkelerden gelen ziyaretçiler sayesinde gerek yayla ekonomisinin canlandığı gerek şehrin sokaklarında yürüyen, dükkânlarda alışveriş yapan insanlar şehrin ekonomik anlamda da canlanmasını sağlamaktadır. Yine yöre dışından ve içinden gelen katılımcıların ulaşımı, konaklaması, beslenmesi ve diğer alışverişleri şenliğin ekonomik boyutunu oluşturan hizmetler arasında değerlendirilebilir. Dolayısıyla şenliğin ekonomik işlevini sadece yayla ortamıyla sınırlandırmamak gerekir. Bunun yerine şenliğin hazırlık aşamasından tamamlanmasına değin birçok ekonomik işlev tespit edilebilir.

Günümüzde Giresun yaylalarında pek çok şenlik düzenlenmektedir; şenlik geleneği ilk olarak 1989 yılında Kümbet yaylasında başlatılmıştır. Bu başlangıç her ne kadar otçu geleneğini yaşatma amacı taşısa da asıl işlev, köyden kente göçü azaltmak ve yaylaları turizme kazandırmak şeklinde özetlenebilir. Yani, şenlik geleneğini başlatanlar, şenlikler aracılığıyla Giresun yaylalarını tanıtmak, yayla turizmine açmak ve yörenin ekonomik anlamda canlanmasını sağlamak istemiştir. Dolayısıyla şenliğin ortaya çıkışı her ne kadar otçu geleneğinin yaşatılması olarak belirtilse de asıl önemli amaç yörenin ekonomik kalkınmasıdır. Buradan hareketle görüleceği üzere şenliğin ortaya çıkışı ekonomik kazanç temeline dayanmaktadır.

Kümbet yaylası, geniş orman ve su kaynakları yanında merkeze olan yakınlığı sayesinde avantajlı bir yayla merkezidir. Kümbet, sahip olduğu asfalt yol ile ziyaretçilerin Giresun merkezden bir saat gibi kısa bir yolculukla ulaşabildikleri bakir bir yayladır. Yaylanın merkeze yakınlığı ve ulaşımın kolaylığı, İlkbahar sonlarından Sonbahar başlangıcına değin 5-6 aylık bir dönemde Kümbet'in aktif bir turizm merkezi olmasını sağlamaktadır. Yayla yerleşmesinde, yaylacılar tarafından yol kenarlarında mevsime uygun yöresel ürünler pazarlanmaktadır. Özellikle pancar, marul, ısırgan, kekik, mantar, kabalak, kiraz vb. gibi tarla ürünleriyle süt, yoğurt, ayran, peynir, çökelek, tereyağı vb. hayvansal ürünler pazarlanmaktadır. Ayrıca yaylada üretimi yapılan bitkisel ve hayvansal ürünler yaylaya çıkan pazarcılara toptan satılmaktadır. Yaylalar arasında gezerek yöresel ürünleri toplayan pazarcılar, şehir pazarlarında kurdukları tezgâhlarda bu ürünleri tüketicilere ulaştırırlar. Dolayısıyla yaylalar, yılın önemli bir bölümünde merkezle olan ticari ilişkilerde önemli bir durak olarak değerlendirilmelidir.

Yaylalarda çok eski tarihlerden beri süregelen kır pazarları olgusu, yayla ve cenik arasında ekonomik bağın sürmesinde önemli görevler üstlenir. Yaz mevsimi boyunca nüfusun önemli bir bölümü yaylalara çıktığı için cenik olarak adlandırılan sahil bölümünde hayat durma noktasına gelir. Özellikle şenlik günlerinde herkes akın akın yaylalara gider. Böyle bir ortamda yaylalar, ekonomik süreklilik açısından sergi kültürünün gelişmesinde, buna bağlı olarak da şenliklerin sürdürülmesi açısından kır pazarları önemli roller üstlenmişlerdir. Şenliklerin düzenlendiği mekânlarda kurulan pazar, panayır, sergi ve stantlar birçok ekonomik işlevi yerine getirmektedir (Akarpınar, 2004: 27).

Şenlik günlerinde açılan sergiler, hem esnafın elini güçlendirmekte hem de yöre insanlarının ihtiyaç duyduğu ürünleri kolay bir şekilde temin edebilmesine olanak sağlamaktadır. Ancak bu pazar yerlerinde açılan sergileri sadece ekonomik bağlamlarıyla değerlendirmek ve mal alışverişi olarak görmek bölgedeki yaylalar ve dolayısıyla şenlikler çevresinde ortaya çıkan kültürel ortamın göz ardı edilmesini beraberinde getirir. Çünkü yaylalarda belirlenen pazar yerleri şenlikleri ortaya çıkaran kültürel dokuyu saklamaktadır

Yaylacılığın temelinde hayvancılık merkezli bir yaşam tarzı olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Yaylada üretilen süt ve süt ürünleri gerek yaylada hayvan bakmayanlar tarafından satın alınır gerek de cenikte talep eden müşterilere pazarlanır.

Ayrıca birçok yaylanın pazar alanı bulunmaktadır. Bu alanın seçiminde yaylanın merkezi, cami yanı, bakkal yanı gibi yerler tercih edilmiştir. Ayrıca bu tarz bir alanı olmayan yaylalarda ise pazarlama, haftanın belirli günlerinde -şenliklerin de yapıldığı- Karaovacık, Sisdağı, Kümbet, Bektaş vb. gibi büyük yayla merkezlerinde oluşturulan alanlarda yapılır.

Yayla genel anlamda bir ticaret merkezidir ve bu merkezlerde kurulan pazarlara halk tarafından oldukça rağbet gösterilmektedir. Pazarların satıcıları arasında yaylacılar olabildiği gibi sahilden gününbirlik olarak pazarlara gelen seyyar satıcılar/pazarcılar da bulunmaktadır. Satıcılar, kendilerine belli bir ücret karşılığında kiralanen/tahsis edilen veya önceden aralarında anlaştıkları yerlerde tezgâhlarını kurarak mallarını pazarlarlar. Pazar alanına kurulan sergilerin sayısı, şenliğin ekonomik anlamda canlı olmasını ve bir sonraki şenliğin organizasyonu için önemli bir kaynak oluşmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla şenliğin sergi alanının boyutu doğrudan ekonomik amaçlara hizmet etmektedir.

Yaylalarda yaylacıların her türlü ihtiyacını karşılayabilecek nitelikte bir pazar ve panayır alanı kurulur. Yaylalarda kurulan panayır alanlarında en önemli ticari ürünler, yöreden temin edilen daha çok el yapımı olan hayvansal ve bitkisel üretimlerdir. Bu pazarlarda ziyaretçilere kış yiyeceği olarak mantar, dağ çileği, kekik, pancar, sırgan ve diğer şifalı otlar, turşu kurmak amacıyla da gabalak/kabalak gibi bitkiler; süt, yoğurt, çökelek, peynir, tereyağı, yün gibi hayvansal ürün ve üretimler pazarlanır. Ayrıca bu alanlarda yapılan ticarete, domates, salatalık, biber, patlıcan, soğan, patates, vb. yaş sebzeler; elma, armut, karpuz, kavun, üzüm vb. meyveler; ekmek, un, tuz, şeker, bal, pekmez, reçel, çay, vb. gıda malzemeleri; her türlü giyim-kuşam malzemeleri, mutfak araç gereçleri, bağ-bahçe araç gereçleri, hediyelik eşya vb. gibi ürünler pazarlanmaktadır. Burada özellikle vurgulanması gereken yaylacıların konumudur. Çünkü yaylacılar, kendi ürettikleri ürünleri pazara sürmektedir. Kendi üretim kapasitelerine göre elde ettikleri ürünleri bu pazarlarda satışa sunan yöre sakinleri, kazandıkları paranın bir kısmını pazarda açılan diğer tezgâhlarda ihtiyaç duydukları ürünler için harcarlar. Bu yönüyle yayla pazarları, *“eski ile yeninin, gelenekselle çağdaş olanın değiş tokuş edildiği bir köprü durumundadır”* (Bekdemir ve Özdemir, 2007, s. 18).

Yayla şenlikleri hayvan ticareti açısından da önemli ekonomik ortamlardan birisidir. Kış mevsimine girilmeden önce, yani kışlaklara göçülmeden önce hayvan sayısının azaltılması oldukça önemli bir olgudur. Çünkü yaylak ortamlarında hayvanların bakımı

geniş otlaklar ve yaz mevsiminin elverişli iklimsel özellikleri sayesinde açık barınaklarda masrafsız bir şekilde yapılmaktadır. Kışlak mekânlarında ise ahırların (ağıl) genişliğine göre hayvan sayısı belirlenmekte ve hayvan sayısına göre de yem ve saman (ot) depolanmaktadır. Kapasiteden fazla hayvanın ahırlara sıkıştırılması, kış mevsiminde sağlıksız besiciliği ve hayvan hastalıklarını beraberinde getirmesine ek olarak daha fazla yem sarfiyatına neden olacağından bakım masraflarını da arttırır. Dolayısıyla hayvancılıkla geçimini sürdüren aileler için yaylalara kurulan pazarlar ve özellikle yılda bir kez düzenlenen büyük şenlikler oldukça önemlidir. Şenliğin törensel yemeğinin et kavurması olduğu hatırlandığında, binlerce kişinin et tükettiği şenlikler, hayvancılıkla uğraşan çevreler için önemli bir pazarlama ortamıdır. Sergilerin açıldığı haftalık pazarlarda ve şenlik günlerinde hayvansal ürünler yanında kışlağa götürülmesi düşünülmeyen hayvanlar da pazarlanır.

Özellikle taze et tüketimi bu panayırların vazgeçilmez unsurudur. Yaylaların taze otları ve saf sularıyla yetiştirilen kuzular, bu panayırlarda ehil kişiler tarafından işlenerek tüketiciye sunulur. Bu tarz ürünlerin alım-satımı yaylacıların en önemli gelir kaynakları arasında yer alır ve ekonomik anlamda kalkınmayı sağlar. Pazar alanlarında seyyar yeme içme hizmeti sunan dönerci ve köfteciler de bulunmaktadır. Bunun yanında yayla merkezi olarak adlandırılan yerlerde lokanta, çay evi gibi yerlerde yeme içme hizmetleri de sunulmaktadır.

Giresun yayla şenlikleri, turizm merkezi olan yaylalarda Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın katkıları, belediyelerin, kaymakamlıkların, muhtarlıkların, il özel idaresinin, sivil toplum kuruluşlarının ve sponsor firmaların ekonomik desteği ile düzenlenmektedir. Burada programın kapsamı maliyetin belirleyicisidir. Şenliklere ünlü sanatçıların davet edilmesi maliyetleri arttırmaktadır. Söz konusu giderler, büyük oranda reklâm ve sponsorluk yöntemiyle karşılanmaktadır. Kültürün ekonomik amaçlar için başvuru tek adres olduğunun ortaya konulması açısından şenliklerin ayrıca ele alınması gerekmektedir. Bu bağlamda bir şenliğin başarısında hiç şüphesiz birçok etken rol oynamaktadır; ancak en önemlisinin tanıtım ve reklam olduğu konusu tartışma götürmez bir gerçektir. Dolayısıyla on binlerce kişinin katılımıyla düzenlenen şenlikler, kişi, şirket ve firmalar için önemli bir fırsattır; şenlikler bu bakımdan reklam ve sponsorluk anlaşmaları için kültürel ekonomik bir ortamdır.

Yaylalarda sponsorluğun en önemli gelir kapısı ağılık seçimidir; yayla ağılığına aday olan kişiler, kendi aralarında bir rekabete girerler. Yapılan açık arttırmaya en yüksek

miktarda teklif veren kişi, o yılın yayla ağası olmaya hak kazanır. Buradan elde edilen gelir bir sonraki şenliğin bütçesindeki en önemli kalemi oluşturmaktadır. Geçmişte yapılan şenliklere yöredeki tüccarların yanı sıra, başta Sakıp Sabancı olmak üzere İstanbul'dan, Kayseri'den çeşitli iş adamları, gurbette yaşamını sürdüren Giresun kökenli belediye başkanları gibi kişiler yüksek miktarda bağış yaparak yayla ağası seçilmişlerdir. Ayrıca sponsorluk sistemi yaylaya davet edilen ünlü sanatçıların tüm giderlerinin karşılanması açısından şenlik düzenleme komitesini rahatlatmaktadır. Yapılan değerlendirmelerden hareketle şenliğin ekonomik açıdan önemli bir pazar alanı olarak işlev gördüğü anlaşılabılır.

Türkiye, üç tarafı denizlerle çevrili bir yarım ada ülkesi olması dolayısıyla plaj turizmi için uygun özellikler göstermektedir. Özellikle Ege, Akdeniz ve Marmara bölgelerinde plaj turizmi önemli bir ekonomik sektördür. Ancak Karadeniz Bölgesi ise gerek sınırlı plajları gerek iklim özelliklerinin yeterince uygun olmamasından dolayı bu turizm çeşidinden yeterince istifade edememektedir. Karadeniz iklim bölgelerinde, yaz mevsimi ılık ve yağışlı, güneşli gün sayısı ise azdır. Deniz-kum-güneş endeksli plaj turizmi (kıyı turizmi) için bölgenin iklimsel koşulları yeterli değildir. Bu durum, Karadeniz Bölgesi için alternatif turizm olanaklarının daha fazla önemsenmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda Giresun bölgesinde ekonomik kalkınma için müracaat edilen turizm çeşidi her şeyden önce doğa, tarih ve kültür merkezli olmalıdır. Buna ilaveten Giresun coğrafyası söz konusu turizm çeşitlerine cevap verecek niteliklere sahiptir.

Turizm, 1980 öncesinde daha ziyade kitlelerin sahillere yönelişini anlatan 'deniz-kum-güneş' eksenli gerçekleştirilirken özellikle insanların dünyanın aşırı küreselleşmesinden ve şehirlerin bunaltıcı etkisinden kurtulmak için farklı aktivitelere yönelmesi, çok çeşitli bir turizm piyasası oluşmasını sağlamıştır. Genel anlamda Mehmet Zaman (2010) tarafından "dağ turizmi" kategorisinde ele alınan turizm çeşitleri, aslında katılımcıların doğa ile iç içe olmasından dolayı tarafımızca '*doğa turizmi veya doğada doğal turizm*⁸²' şeklinde adlandırılması daha uygun gözükmemtedir. Çünkü bu başlık altında dağlar da dâhil olmak üzere doğaya bağlı çok çeşitli turizm türleri ve aktivite çeşitleri ortaya çıkmış, turizm de çok boyutlu ve beklentilere cevap veren bir sektöre dönüşmüştür.

Doğa merkezli turizmin beklentisi, turistik ürün olarak da adlandırılan aktivite merkezli çok çeşitli içeriklerin oluşturulmasıdır. Turistik ürün kavramı çok boyutludur; otobüs, tren, gemi veya uçakla sağlanan ulaşımdan konaklamaya, gezi ve aktivitelere kadar

⁸² Söz konusu turizm piyasası çok kapsamlı ve çeşitlidir. Tezin amaç ve kapsamından dolayı çözümleme sınırlı tutulmuştur. Ayrıntılı bilgi için bakınız: (Zaman, 2010, s. 1-178).

geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Turistik ürün, turistin bulunduğu kıta, ülke, bölge, şehirden ayrılıp başka bir kıta, ülke, bölge, şehir vb. yerlerde belli bir ücret karşılığı satın aldığı mal ve hizmetlerin veya deneyimlerin toplamıdır (Haberal, 2015, s. 11-12).

İnsanların farklılık ve deneyim arayışı özellikle “dağ turizmi” çevresinde birçok aktiviteye imkân hazırlamıştır. Akarsu turizmi, sağlık turizmi, din turizmi, ekoturizm, yeşil turizm, kırsal turizm, botanik turizmi, kış turizmi, kamp ve karavan turizmi, av turizmi, yaban hayatı ve kuş gözlemciliği, fotoğrafçılık, jeep safari ve dağ bisikleti, yamaç paraşütü, bilimsel araştırmalar ve eğitim kampları, kongre turizmi gibi turizm ve aktivite çeşitleri, son dönemde oldukça rağbet görmeye başlamıştır (Zaman, 2010, s. 4-24). Bu sıralanan turizm çeşitlerinin, birbirinden tamamen ayrılarak ele alınmasından ziyade birlikte düşünülmesi ve düzenlenmesi daha işlevsel bir yaklaşım olacaktır. Özellikle Doğu Karadeniz Bölgesi, genel başlığı altında doğada düzenlenen “doğal turizm” çeşitlerinin neredeyse tamamına cevap verecek potansiyele sahiptir.

“Modernlik, çağdaşlık, kentlilik uğruna yapay ürün, hizmet ve hazların peşinde koşanlar, ‘doğada, doğal unsurlarla ve doğal olarak yaşamının’ büyüsunü moda trendi olarak yeniden keşfetmişlerdir” (Özdemir, 2012, s. 25). Doğa turizmi veya doğal turizm, çevreci bir anlayışın ürünüdür ve yerelin desteklenmesidir; doğal çevre de turizmin temel unsurudur. Kültür bu unsurun en asli öğelerinden birisidir. Kitle turizminin kitleyi öne çıkaran yaklaşımının aksine doğa turizmi yereli ve yerele ait olan unsurları öne çıkarır, korur, ilgilenir ve pazarlar. Doğal turizm çok zengin bir aktivite ağına sahiptir. Dağ tırmanışı, dağ yürüyüşü, akarsu sporları, atlı turlar, kuş gözlemciliği, fotoğrafçılık, yaban hayatı gözlemciliği, yerel kültüre ait unsurların deneyimlenmesi, biyolojik çeşitliliğin gözlenmesi, bisiklet turları, motor bisiklet aktiviteleri, mağara gezileri, olta balıkçılığı, yamaç paraşütü, tarımsal faaliyetlerin deneyimlenmesi, balon gezileri, el sanatları ve halk oyunlarının öğrenmesi bunlardan birkaçıdır (Haberal, 2015, s. 25). Şenlikler söz konusu aktiviteleri karşılayacak potansiyele fazlasıyla sahiptir. Burada yapılması gereken kültür ve ekonomi kavramlarını turizm için bir araya getirilmesidir.

Doğal turizm olarak gelişen alternatif turizm, kitle turizminden ayrılan pek çok türü içine alır. Araştırmacılar tarafından tespit edilen bu turizm çeşitleri ekoturizm veya ekolojik turizm, doğa veya doğal turizm, dağ turizmi veya dağcılık, yeşil veya yumuşak turizm, inanç veya din turizmi, sağlık turizmi, yabani hayat turizmi, macera turizmi, kültür turizmi, kırsal turizm, yayla turizmi, gastronomik turizm, bilimsel aktiviteleri kapsayan kongre turizmi gibi çok çeşitli bir ağı kapsamaktadır.

Günlük yaşamın yoğunluğu, insanların zihinsel tükenmişlik yaşamaları, günümüz toplumun yaylacılık veya yaylaya çıkma ihtiyaçları arasında değerlendirilebilir. Doğal olana dönüş çok önemlidir. *“Bugün doğada, doğayla birlikte, doğal ürünlerle doğal olarak yaşamak, kent tutsaklarının özgürleşme projeleri olmuştur”* (Özdemir, 2012, s. 59). Kent yaşamının hızlı akışında kendini kaybetmiş, zamanın ruhundan habersiz bir yaşam sürdüren ve teknolojinin kısılacında kırsala, doğal olana, şehrin organik markasını yapıştırdığı ürünleri merkezinde görmek, dokunmak, toplamak, tüketmek gibi duyuşsal ve eylemsel faaliyetlere özlem duyan turistler için geleneksel ortamda düzenlenen kırsal ve kültürel turizm aktivitesi bir kaçış alanı ve fırsatı olarak değerlendirilmelidir. Turistin deneyimleme ihtiyacı ve tüketimleri yörenin kültürel ekonomik kalkınmasında temel unsurdur. Dolayısıyla yaylalar bu ihtiyaçların karşılanması açısından en önemli adresler arasında yer almaktadır.

Karadeniz insanı için turizmin en önemli mekânı yaylalardır. Deniz, kum, güneş üçlemesinin oluşturduğu plaj turizmi ise genellikle ikinci sırada yer almaktadır. Günümüzde şehir hayatının monotonluğu insanların yaylalara çıkmasında en önemli etkenlerin başında gelmektedir. Ancak günümüzde artan ihtiyaçlardan ve amaçsız gösterişçi tüketimden dolayı artık hayvancılıkla meşguliyetin geçimi sağlamaması nedeniyle Anadolu topraklarının pek çok bölgesinde bu eski Türk geleneğinin uzantısı olan konar-göçerlik terk edilmeye başlanmıştır. Bugün gelişen turizm olanaklarının bir uzantısı olarak yorumlanabilecek bir husus da Akdeniz ve Ege sahillerine inşa edilen müstakil yazlıklardır. Kışları eve kapalı veya ev ile iş yaşamı arasında geçiren şehir insanı, bir ay veya daha uzun bir süre dilimde yazı geçireceği mekânda da -kendi ifadesiyle *“filanca yerde yazlığımız var”* tabirinin kökeninde de- yaylak- kışlak geleneğinin olduğu aşikârdır. Söz konusu durum işlevsel açıdan önemli bir dönüşümdür.

Doğu Karadeniz yaylalarında, 1980’li yılların başından itibaren turizm için çalışmalar başlamıştır. 1987 yılından itibaren içinde Giresun yaylalarından (5 Mart 1990) Bektaş, (20 Mayıs 1991) Kümbet ve (20 Eylül 1991) Kulakkaya’nın da olduğu Doğu Karadeniz’in 17 yayla yerleşmesi turizm merkezi ilan edilmiştir (Zaman, 2007, s. 260-366). 1990’lardan itibaren söz konusu yaylaların turizm merkezi ilan edilmesiyle yaylacılık ciddi anlamda kültürel ekonomik turizm için önemli bir fırsat olmuştur. Yaşanan gelişmeler geçmişte daha çok hayvancılığa ve tarımsal aktivitelere hizmet veren yaylaların işlevsel değişimini beraberinde getirmiştir. Günümüzde yaylalar hayvancılık ve tarımsal faaliyetlerden ziyade rekreatif aktivitelere hizmet vermeye

başlamıştır. Bu bağlamda yaylalar, daha çok hava değişikliği, dinlenme, rahatlama, gezi-gözlem, fotoğraf çekme, doğa yürüyüşü, kamp, tırmanma, çim kayağı, olta balıkçılığı vb. gibi aktiviteleri kapsayan sayfiye veya alternatif turizm işlevini görmektedir.

Doğu Karadeniz Bölgesinde Artvin’de, “Kaçkar, Kafkasor”, Rize’de, “Çamlıhemşin-Ayder Kaplıcası ve Yaylası, Rize-İkizdere Ovit Dağı, Anzer Yaylası”, Trabzon’da “Akçabat-Karadağ, Çaykara-Uzungöl, Tonya-Erikbeli Yaylası, Maçka-Şolma Yaylası, Araklı-Pazarcık Yaylası, Araklı-Yeşilyurt-Yılantaş” Trabzon-Giresun “Sisdağı Yaylası, Gümüşhane’de “Zigana Dağı”, Bayburt’ta Kop Dağı”, Giresun’da, “Bektaş Yaylası, Kulakkaya Yaylası, Kümbet Yaylası” Ordu’da, “Çambaşı Yaylası, Mesudiye-Keyfalan Yaylası, Akkuş-Arğın Yaylası, Ordu-Aybastı Perşembe Yaylası, Ordu-Aybastı-Toygar-Kabaktepe, Ordu-Mesudiye-Yeşilce-Topçam Yaylaları” (www.kultur.gov.tr) gibi önemli yaylalar, bazıları hem yaz hem kış bazıları da kaplıca özelliklerine göre turizm merkezi olarak ilan edilmiştir. Söz konusu turizm merkezleri, birçok araştırmacı tarafından⁸³ konumu, bitki örtüsü, akarsuları, tarihi eserleri, konaklama, ulaşım, haberleşme vb. gibi özellikleri açısından incelenmiştir.

Yaylacılık merkezli kültürel ekonomik turizmde alt-üst yapı imkânlarının geliştirilmesi bir zorunluluktur. Ayrıca kültür turizmi alanında “*rekabet edebilmesi için, farklılıkların, özgünlüklerin belirlenmesi ve çağdaş yorumlar, ürünler, anlam ve işlevlerle sunulması*” (Özdemir, 2012, s. 106) gerekmektedir. Yerellik, anlam ve bu anlamı yansıtan ürünlerle sunulmalıdır. Bundan dolayı yaylacılık merkezli bir kültür turizminde yayla hayatı ve gelenekleri dışarıda bırakılmamalıdır. Uzun bir tarihi kökene dayanan yaylacılık geleneği yayla turizmine uyumlu bir şekilde düzenlenmelidir (Zaman, 2007, s. 434).

Giresun yaylaları, yayla ve dağ merkezli doğa, tarih ve kültürel miras turizmi için ideal alanlar arasında yer almaktadır. Giresun, zengin bitki örtüsü, temiz havası, gür akarsuları, dereleri, şelaleleri, kaynak ve gözeleri, gölleri, yüksek dağları gibi doğal; han, cami, çeşme, kale, kilise, kemer köprü gibi tarihi; geleneksel mimari, giyim-kuşam, el sanatları, geleneksel mutfak kültürü, geleneksel yayla şenlikleri halk müziği, halk hekimliği, halk oyunları, seyirlik oyunlar, çocuk oyunları, çeşitli inanış ve uygulamalar gibi kültürel miras turizmi olanakları açısından doğaseverlerin beklentisini karşılayacak önemli bir potansiyele sahiptir. Yine yaylalar, sağlık, dinlenme, yürüyüş, yazları

⁸³ (Aydinözü ve Solmaz, 2003, Bekdemir ve Özdemir, 2002, Çavuş ve Altaş, 2010, Çavuş, 2012, Doğanay, 2010, Doğanay, 2012, Doğanay ve Coşkun, 2013, Haberal, 2015, Köseoğlu, 2014, Oral, 2010, Somuncu vd. 2015, Somuncu, 2005, Şişman, 2010, Zaman 2007, 2010).

çim/topuk, kışları kar kayağı, gibi faaliyet alanlarıyla öne çıkmaktadır. Bunun dışında doğa yürüyüşü, dağ bisiklet turu, bilimsel botanik turları, fotoğraf çekme ve manzara izleme, olta balıkçılığı, kuş gözlemciliği (Bekdemir ve Elmacı, 2014, s. 6-27) gibi aktivitelerle bizzat yayla merkezli eko-turizm etkinlikleri için önemli avantajlar sağlamaktadır. Kültür turizminde amaç aktivite çeşitliliği yaratarak, turiste deneyim alanı oluşturmaktır. Bu bağlamda yaylalar ekonomik gelir kaynağı olarak öne çıkmaktadır.

Giresun yayla şenlikleri ve turizm ilişkisi bağlamında merkez olarak tescillenen Bektaş, Kümbet ve Kulakkaya yaylaları, bölgenin yaz mevsimi boyunca en cazibeli yerleridir. Bu üç turizm merkezi dışında doğa ve kültür turizmi için uygun alanlar mevcuttur. Giresun coğrafyasında yer alan yaylalarda doğa yürüyüşü için birçok uygun alan bulunmaktadır. Yağıldere yolu üzerinde yer alan kemer köprüler, kiliseler ve dere boyu zengin bitki örtüsü içerisinde yapılacak yürüyüşler yanında, Karagöl dağı, Akılbaba dağı ve çevresi gibi zirvelerle, *“Eğribel-Çobanbağırtan, Turna Ovası- Kümbet yaylası, Eğribel-Avşar Obası-Sağrak Gölü, Kırklar Tepesi-Karagöl Tepesi-Aygır Gölü-Elmalı Obası”* (Zaman, 2007, s. 359) Hacı Abdullah Duvarı ve Çıkrıkkapı yaylası, Yaşmaklıağaçbaşı yaylası, Karaovacık yaylası gibi birçok yayla, gerek yürüyüş gerek tırmanış imkânlarıyla heyecan ve farklılık arayanlar için önemli yerlerdir.

Hiç şüphesiz günümüzde sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın en önemli kaynaklarından birisi kültürdür. Bundan dolayı kültür, turizmin motoru olarak görülmektedir (Özdemir, 2012, s. 5-19). Günümüzde festival ve şenlikler, yerelden ulusala hatta uluslararası bir boyuta taşınmıştır. Turizm amaçlı olarak düzenlenen festival ve şenliklerde tarım ürünlerinin ve el sanatlarıyla üretilen yöresel ürünlerin satıldığı, halk dansların sergilendiği bu eğlenceler, toplumsal yaşamın vazgeçilmez unsurları arasındadır. *“Ulusal özlerin, yerel renk ve kaynaşmaların, bölgesel özelliklerin canlandırıldığı, kutlandığı, tazelendiği bu türden, şenlik, bayram ve günler...”* bölge veya ülke içinde insanların kendi aralarında *“coğrafyayla, doğayla ilişki ve etkileşimlerinin dinamik yansımalarını, sevinçlerini, övünçlerini, coşkularını, boşalımını; ekonomik alışverişlerini; yarışma ve yaratılarını...”* (Örnek, 2000, s. 47) sundukları zaman dilimleri arasında yer alır. Şenlik alanları, katılımcının kültürel kimliğin bilincine eriştiği ve bu sayede bireysel kişiliğini geliştirme fırsatı bulduğu dinî, örfî kültür ortamlarına göre, daha esnek yapıları oluşum ve gösterim ortamlarıdır (Özdemir, 2005, s. 17). Şenlikler söz konusu geleneklerin icrasında her zaman önemli bir ortam olmuştur. Dolayısıyla şenliğin ekonomik boyutu her zaman turizmden

beslenmiştir. Diğer bir söyleyişle, günümüz yayla merkezli turizm aktiviteleri, yörenin ekonomik potansiyelini artırıcı işlevleriyle önemli bir kanaldır.

4.6. SİYASAL İŞLEVLER

Şenlik, şölen, kurultay, toy, festival (sünnet, okula başlama, mezuniyet, asker uğurlama, söz, nişan, düğün, ölüm vb.) halk ile devlet yöneticilerini bir araya getirme işlevini geçmişte olduğu gibi günümüzde de sürdürmektedir. Türk kültür tarihinde şölen, toy, kurultay gibi toplantılar *yöneten* ve *yönetilenin* buluştuğu önemli ortamlardan birisidir. Buralarda eğlence yanında ülkenin siyasi durumu, geleceği gibi konular üzerinde fikir alışverişinde bulunulur. Bir kurultay işlevi gören toylarda ülkenin siyasi, ekonomik, coğrafi, toplumsal vb. konular gündeme gelmektedir⁸⁴. Bu bağlamda günümüzde düzenlenen şenliklerin kültürel, tarihsel bağlamda bir bütünlük içerisinde değerlendirilebilmesi için “gelenek” kavramına ek olarak en eski şölen ve toylardan günümüze uzanan ritüeller bütünü olarak yorumlanması gerekmektedir.

Anadolu coğrafyasında düzenlenen önemli şenliklere ülkenin siyasi erklerinin katıldığı, açılışlar ve konuşmalar yaptığı bilinmektedir. Ayrıca şenlikler, seçim dönemlerine denk geldiği zamanlarda siyasetin en önemli merkezi duraklarından oldukları için ayrıca kıymetlidir. İktidar veya muhalefet partilerinin temsilcileri, milletvekilleri, belediye başkanları, vd. adaylar şenlikleri halka hitap etmek için bulunmaz bir fırsat olarak görürler. Kalabalığın coşkusu, şenliğin düzenlenmesinde sarf edilen emek ve halka bunun yansıtılması, siyaset meydanı ve yarış alanı olarak yorumlanabilir. Dolayısıyla şenlikler, siyaset için fırsat işlevi görmektedir.

Genel anlamda toplumun geniş kesimlerine hitap eden şenlik ve toplantılar, özel anlamda ise yayla şenlikleri siyasi birçok işlev üstlenmektedir. Bunlardan en önemlisi hiç şüphesiz fırsat işlevidir. Siyasi partiler, daha geniş seçmen kitlelerine ulaşabilmek için kalabalık toplantıları önemsemektedir. Bu bağlamda yayla şenlikleri de siyasi partilerin boy gösterdiği önemli alanlardan birisidir. Siyasilere göre şenlikler, icraatları anlatmak ve destek istemek için bulunabilecek en iyi fırsattır. Halkın neşeli olduğu bir şenlik ortamında, iktidar ve muhalefet partilerinin temsilcileri, gerek protokol konuşmaları gerek halkla birebir girilen diyaloglarla kendilerine seçmen kazanma amacı doğrultusunda hareket ederler. Yayla şenlikleri bir günlüğüne de olsa politikanın

⁸⁴ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için kavramların çözümlendiği birinci bölüme bakınız

kalbinin attığı yer olma özelliğiyle siyasi bir arena olarak görülebilir. Birbirine rakip olan parti üyeleri bu arenada, daha fazla seçmeni ikna etmek için kendi aralarında kıyasıya bir rekabete girerler.

Giresun yayla şenlikleri protokol olarak devlet görevlilerinin ve yerel idarenin katılımı sonucu halk ile devletin yakınlaşmasına olanak tanımakta, bölge sorunlarının konuşulmasını ve halkın gereksinimlerinin bizzat yerinde görülmesini sağlamaktadır. Ayrıca şenlikler protokolün gövde gösterisinde bulunması için uygun ortamlardır. Yakın tarihli bir seçim söz konusu olduğunda, seçime katılan partilerin üye ve adayları şenlikleri doğal propaganda ortamı olarak görmektedir. Dolayısıyla şenliğe siyasilerin katılımı da üst düzeyde olmaktadır. 2007 yılında gerçekleşen genel seçimlerde şenliklerde siyasilerin sponsorluğu dikkat çekmiştir. Bozuk yolların asfalt ile kaplandığı, şenlik alanına ulaşım için ücretsiz dolmuş seferlerinin düzenlendiği, şenlik alanında insanlara ücretsiz yeme-içme olanaklarının sağlandığı gözlenmiştir. Bu gibi durumlarda şenlikler sponsor kişi, kurum veya derneklerin katkılarıyla, doğrudan yerel idarenin girişimleriyle düzenlenmektedir. Bu yönüyle şenlikler siyasi ve ekonomik işlevleri açısından birbirini tamamlayıcıdır. Şenlik meydanında yerel idare, sponsor kişilerin veya temsilcisi olduğu siyasi partinin slogan ve afişleriyle şenlik alanını süslemektedir. *“Siz değerli halkımız için bu şenliği düzenleyen kıymetli...”* şeklindeki cümleler, hep siyasetin ve yaklaşan seçimlerin hatırlatılması amacıyla kurulmaktadır. Burada katılımcılara doğrudan siyasi mesajlar verilir.

Siyasi parti üye ve temsilcileri, şenlik ve şölen alanlarında halka doğrudan hitap şekline başka, üzerinde parti amblemleri ve ikna edici/etkili sloganlar olan kalem, çakmak, anahtarlık, şapka, tişört, şemsiye, vb. gibi hediyelik eşyalar dağıtarak doğrudan partilerinin tanıtım ve propagandasını yaparlar. Şenliklerde doğrudan yapılan bu girişimler folklorun siyaset amaçlı kullanılması diğer bir söyleyişle propaganda işlevi olarak belirlenebilir. Şenliğin söz konusu potansiyeli bazen ve çoğu kez kültürel etkinliklerin önüne geçmektedir. Bazı şenliklerde özellikle muhalefet partisi temsilcilerinden olan siyasiler, kendilerine konuşma izni verilmediği veya sürenin kısa tutulduğu gerekçesiyle düzenleme komitesini protesto edip şenlik alanını terk etmişlerdir.

Fotoğraf 69 SHP'liler Kümbet Şenliklerini protesto etti (Yeşilgiresun, 1991, s. 1).

Şenlikler, özellikle seçim dönemine rastlayan yıllarda protokol üyelerinin uzun konuşmalarına sahne olmuştur. Şenliklerin çok sayıda protokol üyesinin doğrudan siyaset arenasına dönmesi, halkın tepkisine yol açmıştır. Yine ülkenin yönetimiyle ilgili politikacıların yanlış icraatları, bizzat bakan ve milletvekili düzeyinde katılımcılara iletilmektedir. Bu yönüyle şenlikler protesto işlevi de görmektedir.

Fotoğraf 70 Şenliğe siyaset girdi. (Tığlı, 1998: 1).

Yayla şenliklerimiz, başta iyi güzeldi. Ama günbegün siyasilerimiz, bu şenliklerde toplanan insanlarımızı kendilerine siyasi malzeme yaptılar. Bunun en gerçek örneği de geçtiğimiz pazar günü Kümbet Aймаç'ta yaşandı. Neler mi oldu? ...Önce milletvekilleri beklendi, ardından bakan. Bu yıl onuncusu gerçekleşen şenliğin açılışında siyasal etkinlik ön plandaydı. Devlet Bakanı Burhan Kara ile ANAP milletvekili Yavuz Köymen konuşmalarında hep ettik, şunu yaptık bunu yaptık dediler. FP Milletvekili Turhan Alçelik ise konuşmasını kısa keserek, bu çise altında

sizleri bekletmek istemem diyerek tüm dinleyicileri gerçekten etkiledi (Tıǒlı, 1998, s. 1).

Şenlikler siyasiler ve halkın buluşmasını sağladığı için yörenin sorunları ilk elden ülke yöneticilerine iletilmektedir. Yöreye ilgili alınan kararların doğru ve yanlış yönleri şenlik ortamlarında yaşanan yüz yüze görüşmeler aracılığıyla dile getirilmektedir. Yönetimin olumlu işleri takdir edilirken olumsuz işleri eleştirilir. Defalarca söz verilmesine rağmen yaylaların alt ve üst yapı sorunları bir türlü çözölemeyince şenlik alanında konuşma yapan siyasiler katılımcılar tarafından protesto edilmiştir. Yine muhalefet partilerine ülkenin yönetiminde söz sahibi olmaları ve daha fazla çalışmaları telkin edilir. Dolayısıyla şenlikler iktidarın ya da muhalefetin (yönetimin) eleştirilme işlevini her zaman sürdürmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Şenlikler, Türk kültürünün önemli eğlence ortamları arasında yer almaktadır. Günümüzde özellikle "... şenliği veya festivali" şeklinde mahalle, köy, ilçe, kent vb. yerlerin çeşitli olaylara bağlı olarak düzenledikleri eğlenceler bulunmaktadır. Bu eğlencelerin bazıları, tarım-hayvancılık gibi köken bakımından çeşitli olay ve faaliyetlere dayanırken bazıları sadece ekonomik amaçlarla düzenlenmektedir. Bir yerleşim biriminin sahip olduğu tarım ürününün daha etkin bir şekilde pazarlanması amacıyla düzenlenen çeşitli meyve-sebze şenlik ve festivalleri en yaygın eğlence türleri arasında gösterilebilir. Özellikle kırsalda düzenlenen şenliklerde halk müziği, halk dansları, giyim-kuşam, el sanatları, mutfak kültürü vb. "geleneklerin yaşatılması" önemli bir unsur olarak öne çıkarken kent festivallerinde "turizm ve ekonomi" daha çok öne çıkmaktadır.

Göçün insan yaşamında siyasi, ekonomik, coğrafi vb. değişen şartlara bağlı olan kaçınılmazlığı yaşam tarzını da şekillendiren önemli bir değişkendir. Bu bağlamda 1950'li yıllarda tarımda makineleşmeye bağlı büyükşehirlere yaşanan göçler, köylerin boşalmasına neden olduğu gibi, bu durum göçe hazırlıksız yakalanan büyükşehirler için de birçok olumsuzluğu beraberinde getirmiştir. Özellikle alt-üst yapı hizmetlerinin olmadığı yerlerde yoğun nüfuslu gecekondu mesken tipi ve yaşam tarzı kente göçle birlikte ortaya çıkmıştır. Bütün olumsuzluklarına rağmen gecekondu tipi yaşam çevresinde oluşan kültürel yapı Çobanoğlu'nun belirttiği gibi, en önemli örneğini Brezilya'nın Rio de Janeiro şehrindeki Türk gecekonduşuna benzer yerleşim tarzı olan Favelalarda göstermiştir; çünkü favela, kenti bir turizm markasına dönüştüren Rio Karnavallarının doğmasına katkıda bulunmuştur (2016, s. 151). Bu bakış açısından hareketle yayla şenliklerinin Giresun'un dünyaya açılan penceresi olması çok uzak bir hedef değildir.

Eğlence çok boyutlu bir sektördür. Eğlence, teknolojinin her geçen gün daha da gelişmesiyle birlikte faaliyet alanı genişleyen hizmetleri kapsamaktadır. 21. yüzyılda insanlar, eğlence ihtiyaçlarını daha çok televizyon kanalları arasında gezinerek veya internet sayfalarında/uygulamalarında sörf yaparak karşılamaktadır. İş yaşamının yoğunluğu, insanların sosyal aktivitelerini sınırlandırmaktadır. Ancak sinema, tiyatro vb. de her zaman diğer önemli eğlence ortamları arasında yer almaktadır. Bunun dışında çeşitli futbol, voleybol, vb. sporlar ve macera sporları, çeşitli yarışmalar, lunapark, disko, türkü bar vb. mekânlarda da eğlence ihtiyaçları giderilmektedir. Özellikle kent

çevrelerinde açılış ve yaz konserleri, turneler, festivaller, fuarlar, sergiler, tanıtım günleri vb. eğlence ihtiyacının karşılanmasında önemli işlevler görmektedir.

Kırsal yerleşmelerde eğlence olgusu her geçen gün kentlerle büyük oranda benzeşmektedir. Küreselleşmenin etkisiyle kırsal ve kent ayrımı hemen hemen ortadan kalkmıştır. Günümüzde eğlence araçları daha erişilebilir olmuştur. Ancak kırsalın eğlence anlayışında geleneksellik yaşatılmaya devam etmektedir. Bu bağlamda toplu eğlenceler çoğunlukla şenlik ve festivaller çevresinde toplanmaktadır. Bunun dışında asker geceleri, nişan, düğün vb. geçiş törenleri de kırsalda insanların eğlence ihtiyaçlarını karşılayan ortamlardır.

Yaylacılığın en önemli yayılma sahalarından birisi olan Karadeniz Bölgesi'nde eğlence kültürü de daha çok yayla şenlikleri çevresinde toplanmıştır. Hemen hemen her vilayet kendine ait bir şenlik takvimine sahiptir. Bu kapsamda Giresun yaylaları da pek çok şenliğe ev sahipliği yapmaktadır. Bölge genelinde halen sürdürülmeye devam eden yayla şenliklerinin eğlence yaşamındaki yeri dikkati çekmiştir. Bu kapsamda tezde şenlikler hem kavramsal hem de yöntemsel bakımdan ele alınmıştır. Otçu göçü geleneğinden yayla şenliklerine geçiş tarihsel bağlamda çözümlenmiştir. Ayrıca tezde şenlikler, halkbilimi yöntem ve yaklaşımlarından hareketle yapısal ve işlevsel açıdan incelenmiştir.

Bu tez giriş bölümü hariç dört ana bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında araştırmanın konusu, kapsamı, amaçları ve yöntemleri ele alınmış, araştırma sahası hakkında genel bilgiler verilmiş ve yaylacılık geleneğiyle ilgili önemli araştırmalar incelenmiştir. Birinci bölümde şenlik, şölen, toy, festival vb. kavramlar çözümlenmiştir. Şenliklerle ilgili araştırmaların çözümleme yöntemleri incelenmiş, ayrıca tezin araştırma çatısı ortaya konulmuştur. İkinci bölümde Giresun yayla şenliklerinin tarihi bağlamda incelenmesi amacıyla, Türk kültüründe yaylak-kışlak geleneği, Giresun kültüründe yaylacılık geleneği ele alınmıştır. Bu bölümde ayrıca Giresun yayla şenlikleri başlığı altında otçu göçü şenlikleri ve programlı eğlencenin ortaya çıkardığı günümüz yayla şenlikleri olgusu tarihi serüven açısından ele alınmıştır. Bu kapsamda şenlikleri ortaya çıkaran başta köyden kente göç olmak üzere çeşitli etkenler dikkate alınmış, yerel basın belleği taranarak ve çeşitli tarihsel verilerden yararlanılarak ilk on şenlik üzerinde bir çözümleme yapılmıştır. Dördüncü bölümde Giresun yayla şenliklerinin yapısı incelenmiştir. Yapısal çözümleme N. Özdemir'in (2005) "adlandırma, zaman ve süre, mekân, eğlence" unsurlarını içeren analiz modeline göre yapılmıştır. Bu bölümde

şenliklerin kültür değişmelerinden etkilenme boyutu, köyden kente göç olgusu ve şenliklerin kent folkloru bağlamları da çözümlenmiştir. Beşinci bölümde yayla şenlikleri, toplumsal, sosyo-psikolojik, kültürel, tarihsel, ekonomik ve siyasal işlevleri açısından ele alınmıştır.

Bir yaşam tarzı olarak kültürün içerisinde teşekkül eden otçu göçü, yaylacıların geçimine dayalı yaşamlarının bir sonucudur. Anadolu coğrafyasının önemli bir bölümünde düzenlenen şenlik gelenekleriyle Giresun yayla şenliklerinin köken bakımından yaylak-kışlak geleneğinin bir uzantısı olduğu çeşitli dayanaklarıyla ortaya konulmuştur. Günümüzde Giresun coğrafi sınırları açısından Kadırga'dan Bektaş'a kadar olan yayla sahası, Çepni geleneklerinin yaşatıldığı alanı kapsar. Burada yer alan Kadırga, Sisdağı, Kazıkbeli, Karaovacık, Kümbet, Bektaş vb. gibi merkezi yayla yerleşmeleri ve haftalık kurulan kır pazarları, Çepni folkloru ve yaşam tarzının yayıldığı ve yaşatıldığı en önemli alanlardır.

Geçmiş yıllarda yapılan şenliklerde kolektif katılım daha üst düzeyde tutulmuştur. Ancak köyden kente olan yoğun göç ilişkisi sonucu kırsal nüfus büyük ölçüde kent yaşamı içerisinde kalmıştır. Çalışma sürelerinin yoğunluğu, izin alma sorunu, iznin fındık mevsimine denk getirilmesi gibi birçok etken sonucu şenliklerin doğal katılımcılarından olan yöre insanında önemli ölçüde azalma görülmüştür. Son yıllarda Türkiye'de ardı ardına yaşanan deprem, maden faciası, terör saldırıları vb. nedenlerle milli birlik ve bütünlük kaynağı olarak acının paylaşılması anlamında Giresun yaylalarında düzenlenen birçok festival ve şenlik zorunlu olarak iptal edilmiştir. Özellikle 2016 yılında Türkiye'de terör olayları kültürel etkinlikleri ciddi anlamda etkilemiştir.

Köyden kente göçen gurbetçilerin dernekler aracılığıyla organize olarak 1988 yılında sıra haftası otçu göçü etkinliklerini başlatmaları, güçlü bir kökene dayanan şenlik geleneğinin filizlenmesini sağlamıştır. Ancak 1989 yılından itibaren Kümbet yaylasında düzenlenemeye başlayan şenliklerin zamanla siyasilerin rant ve rekabet alanına dönüştüğü gözlenmiştir. Kaynak kişiler en çok söz konusu durumdan yakınmışlardır. Yine dönemin yerel basınında çıkan haberlere göre, siyasi partiler şenlikleri çalışmalarını anlatma aracı olarak görmüş, söz konusu durum halkın şenliklere olan ilgisini azaltmıştır. Ayrıca günümüzde yayla turizmi kapsamında düzenlenen şenliklerde müzik etkinliklerine, davet edilen sanatçılar çoğunlukla otçu göçünün kültürel bağlamına uygun içerikler icra etmemektedir. Şenlik düzenleme görevinin yerel idare tarafından profesyonellere devredilmesi şenliklerde tek tipleşmeyi beraberinde

getirmiştir. Bu durum yerel özelliklerin azalmasına veya özgünlüklerini kaybetmesine neden olmuştur (Özdemir, 2005, s. 59). Bu bağlamda ilk şenliklerde hayvancılık ve tarımla ilgili etkinlikler düzenlenirken daha sonra şenliklerin uluslararası turizme kazandırılması amaçlanarak popüler müzik icralarına ağırlık verilmiş ve birçok yaylada şenlikler kültür sanat festivaline dönüştürülmüştür. Bunun bir sonucu olarak yayla şenlikleri siyasilerin gövde gösterisi şeklindeki ünlü sanatçıların sahne aldığı konserlere dönüşmüştür.

Anadolu coğrafyasında eğlence kültürü ve şenlik gelenekleri içerisinde Giresun yayla şenlikleri önemli bir kültürel miras alanıdır. Bir ülkenin farklı coğrafi bölgelerinde insanların aynı gelenekler çevresinde yaşam sürmelerinin mümkün olabileceği gibi farklı gelenekler çevresinde birleşmeleri veya ayrışmaları da söz konusudur. Yani Karadeniz Bölgesi yayla eğlencelerinde önemli görevler üstlenen geleneksel şenlikler coğrafi sınırlar içerisinde neredeyse bütün vilayetlerin kendi sınırları içerisinde sürdürülmektedir. Farklı coğrafi bölgelerin sınırları içerisinde özgün geleneklerin benzer özellikler göstermesi söz konusudur. Farklı medeniyetlerin veya aynı medeniyet içerisinde farklı coğrafi bölgelerde tek biçimli bir gelenek kültürü söz konusu değildir. Buradaki durum UNESCO'nun da kültürel ifadelerin çeşitliliği sözleşmesinde ele aldığı geleneksel kültürlerin zenginliği ve çok biçimliliği ile ilgilidir. Söz konusu zenginlik, yerelin kalkınması ve kültürel unsurların yaşanılarak yaşatılması açısından önemli bir fırsattır. Bundan dolayı şenliklerin kültürel ekonomik amaçlar çevresinde düzenlenen kültür turizmini başlatacak önemli bir alan olduğu görülmelidir. Tezin bu bölümünde gerek şenliklerin sürdürülebilirliği açısından gerek yerelin ve geleneksel kültürün desteklenmesinin önemi kültür turizmi ve şenlikler üzerinden çeşitli önerilerle ortaya konulmuştur.

Her şeyden önce Giresun yayla turizmi önemsenmelidir; tarihi bir kökene dayanan otçu göçü ve yayla şenlikleri önemli bir fırsattır. Doğal kaynaklar açısından Giresun zengin bir coğrafyadır. Bu zenginliklerin işe koşulması için en önemli olgu gerekli çalışmaların yapılmasıdır. Buradaki çalışmalar, 'işletmecî' bakış açısı ve yaklaşımıyla değil, kültürel bakımdan yapılmalıdır. Bu çalışmalar için halkbilimi alanında eğitim görmüş, kalifiye çalışanlardan faydalanılmalıdır. Kültürün turizmin motoru olarak görüldüğü hatırlandığında, bu motorun kontrolü işinin ehli çalışanlarda olmalıdır. Bu bakımdan yerel idare, özel idare ve müdürlükler yayla şenliğinin sürdürülebilirliği ve yörenin hem kültürel hem de ekonomik açıdan kalkınabilmesi için birlikte çalışabilme kapasitelerini geliştirmelidir.

Öncelikle alt-üst yapı olanakları geliştirilmelidir; bu hem iç hem de dış turizmin kapısını aralayacaktır. Ulaşımın süresi, maliyeti ve türü, yani seçeneklerin çok olması, ziyaretin yapılmasında temel dinamik olduğu görülmelidir. Yaylaya ulaşan misafirlerin ağırlanması için gerekli konakların yapılması, şenlik alanında tuvalet başta olmak üzere insanların temel ihtiyaçlarının karşılanmasında yaşanabilecek aksaklıkların önceden dikkate alınması ve insanların beklentilerinin karşılanması her şeyden önemlidir.

Giresun yayla şenlikleri için sürdürülebilirlik deyiminden, popülerleştirme, konserleştirme, festivalleştirme ya da ulusal ve uluslararası başlıkların eklenmesiyle oluşturulan, daha ziyade büyük şehirlerde biletleri önceden satışa sunulan ve birkaç sanatçının katılımıyla kutlanan şarkı festivallerine ya da Harbiye Açık Hava konseri türlerine dönüştürülmesi anlaşılmamalıdır. Şenliklerdeki katılımcıların eğlence anlayışı bir konser veya tiyatro havasında sahnede icra edilen performansı izlemek veya sözlü olarak eşlik etmek değildir. Şenliklerde kullanılan çalgı aleti, kemençe veya davul zurnadan ibarettir. Bazı durumlarda org da kullanılmaktadır. Günümüzde diğer müzik aletleri de sahnede kendisine yer bulmuştur. Şenliklerde katılımcıların ilgisi, müziğe eşlik derecesine bağlı olarak ölçülür. Çalınan parçalara sözle ya da jest mimiklerle eşlik edilmesi yanında en belirleyici katılım bizzat halk danslarında kendisini göstermektedir. Sadece konser olgusunda katılımcılar aktif konumdan pasif konuma geçerler. Yöre halkının ve turistlerin ilgisini çeken aktivitelerin her zaman geleneksel olanlar olduğu unutulmamalıdır.

Şenliklerin şarkı festivallerine dönüşmesi gibi bir diğer konuda şenlik mekânında yaşanan değişimlerdir. Şehrin dar sokak ve caddeleri, çevreyi saran yüksek binalar nedeniyle insanların hayal gücünün üzerine beton dökülmüştür. Büyük şehirlerde toplantı mekânları için özel olarak tasarlanmış açık alanlar mevcuttur. Bu alanlarda başta milli bayramlar, parti mitingleri gibi özel kutlamalar yapılır. Kentin bayram mekânı kültürel olarak bir anlam ifade etmemektedir, kurgusaldır, yapaydır. Buna karşın yerelin bayram yeri genellikle bir göl kenarı, bir pınar başı, deniz ile akarsuyun birleştiği yerler, şehre hâkim bir tepebaşı, bir bayırın ortası gibi ritüelin uygulama sahası için özel olarak tercih edilmiştir. Söz konusu mekânlar kültürel anlamda önemli görevler üstlenmektedir. Kentin kutlamalarındaki tek tipleşmeye karşın yerelin kutlamalarında kültürel ifadelerin çeşitliliği ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda mekânın düzenlenmesinde kent uygulamalarının yerine geleneksel unsurların göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Öncelikle yapay sahne-seyirci ayırımına son verilmelidir. Yerelin

sanatçıları, kendi kökenlerinden ve kaynaklarından daha üstte yani sahnede olmayı tercih etmezler. Halkın içinde olan ve yakın hissedilen her zaman daha değerlidir.

Küreselleşme pek çok cepheden kültürler üzerinde etkili olmaktadır. Genel anlamda şenliklerin festivalleşmesi, içeriklerin artan bir biçimde endüstrileşmesi, mekân ziyareti veya bağlamda eğlence yerine elektronik kültür unsur ve araçlarının sağladığı canlı yayın veya kayıtların tercih edilmesi kültür değişmelerinin en çok dikkat çeken yönleridir. Eğlenmenin standarda dönüşmesi, küreselleşmenin bir sonucudur. Temelinde ekonomik kaygıyla ambalajı özel olarak tasarlanan, denize kıyısı olan ülkelere yönelik düzenlenen paket tatil turları, turistler için cazip tercihler arasında yer almaktadır. Türk yapımı dizilerde yaz tatili, balayı veya dinî bayramlar bir tatil fırsatı olarak sunulmaktadır; yerel ise çoğunlukla bir kenara itilen ve ötekileştirilen konumundadır. Bunda özellikle kendi kültürel kimliğinin bilincinden yoksun senaristler ve yapımcılar etkili olmuştur. Asıl amaç milyonlarca insana aynı paketi satmak ve daha fazla ekonomik kazanç elde etmektir. Farklılık ve özgünlük üretilen içeriklerin maliyetini arttıracığından yapımcıların kâr oranları da düşmektedir. Bunun farkında olan çevreler, insanları daha ziyade yapay eğlence alanlarına yönlendirmektedir.

Kültürel tektipleşmenin diğer bir adlandırmayla küreselleşmenin gelişen ulaşım ve iletişim olanaklarının da etkisiyle dünyayı baştan sonra kuşatmış olması yerel kültürün neden korunması ve yaşatılması gerektiğinin önemine dikkat çeken bir gelişmedir. Küreselleşme kültürlerin maruz kaldığı bir hastalıktır; yerel kültür ise bu hastalığın panzehridir. Burada şu algı oluşturulmalı ve uygulanmalıdır: *‘Yerelliğimiz farklılığımızdır; farklılığımız çeşitliliğimizdir; çeşitliliğimiz değerimizdir, zenginliğimizdir, markamızdır, ekonomimizdir, kalkınmamızdır...’* Bu şekilde bir bakış açısı geliştirilecek olursa “kültürel bellek” fark edilecek ve kültür turizminin amaç ve işlevlerine yönelik planlamalar rahatlıkla yapılabilecektir. Yerelin fark edilmesi, tanınması ve tanıtılması için gerekli at-üst yapı hizmetlerinin sağlanması, sözlü-yazılı-görsel-sanal-dijital kültür imkân ve olanaklarının geliştirilmesi, “yabancı dilde hazırlanan unsurlarla birlikte” ulusal ve uluslararası reklamcılığın önemsenmesi sonucunda kültür turizmi için bütün kapılar açılacaktır. Söz konusu çalışmalar sonucunda hem küreselleşmenin etkisi en az zararlarla atlatılmış olacak hem de milli kaynaklar sayesinde ekonomik kalkınma sağlanacaktır. *“21. Asrın başlarında, toplumsal bellek durumundaki geleneklerin kendi doğal hallerine bırakılamayacak kadar değerli olduğu ve geleceğin bu bellek üzerinde kurgulanacağı, yaratılacağı ve işletileceği artık anlaşılmıştır”* (Özdemir, 2012, s. 27).

Uluslararası ilişkilerde komşuluk ilişkileri, turizm potansiyelini geliştirici roller oynamaktadır. Turizm potansiyeli yüksek olan bir ülkenin güvenliği, istikrarı, ekonomik gelişmişliği, konaklama, ulaşım gibi alt ve üst yapı hizmetleri bu potansiyelini işletebilmesinde temel belirleyiciler arasında yer almaktadır. Bilindiği üzere son dönemde gerek Irak gerek Suriye gibi komşu ülkelerde yaşanan iç karışıklık ve savaş hali, Türkiye'yi olumsuz manada etkilemektedir. Bunun bir sonucu olarak başta turizm potansiyeli yüksek olan büyükşehirlerimizde çeşitli güvenlik açıkları oluşmuş ve Türkiye ciddi manada terör saldırılarına maruz kalmıştır. Başta Avrupalı ülkeler olmak üzere birçok ülke, “seyahat uyarısı” başlığı altında vatandaşlarına uyarılarda bulunarak Türkiye ziyaretlerini ertelemelerini hatta iptal etmelerini istemiştir. Bu bağlamda gelen ziyaretçilerin konaklama, beslenme, eğlenme vb. hizmetler açısından en iyi şekilde ağırlanmaları temel amaç olmalıdır.

Yaylaya çok katlı otel, konak ve diğer merkezlerin yapılması ve içinin şehirlerde bulunan türden özelliklerle ve aktivite merkezleriyle doldurulması turizm açısından faydadan çok zarar getirir. Hiçbir turist şehirde ulaşabileceği bir otel ve benzer aktiviteler için yüzlerce hatta binlerce kilometre yol gitmek istemez. Giresun yaylaları iklimsel özelliklerinden dolayı otantik çadır tipi konaklamaya yeterince elverişli değildir. Dolayısıyla alternatiflerin geliştirilmesi son derece önemlidir. Bu anlamda yörenin geleneksel mimarisine uygun ahşap misafir konaklarının yapılması tercih edilmelidir. Kültür turizminde konaklama olgusu, yöresel mimari ve geleneksel misafir ağırlama yöntemlerine uygun olarak hazırlanmalıdır. Mutfak kültürü unsurları da benzer bir anlayış ve algıyla düzenlenmeli, yöresel olan pazarlanmalıdır. Ayrıcalık ve özgünlük ancak bu şekilde vurgulanabilir. Mevcut konakların ücretlendirme politikaları dikkate alınmalı, kâr etmek adına dolandırıcılık ve kazıklama gibi tuzaklardan kaçınılmalıdır.

Kültür turizmi sadece bir unsura yönelik değil kentin ve kırsalın bütün imgelerini kapsayan bir modelde tasarlanmalıdır. Kent ve kırsal belleğin zenginliği kadar önemli bir olgu da bu zenginliğin tespit edilmesi ve işlenmesidir. Unutulmamalıdır ki imgelerin başarılı bir şekilde tanıtılması ulusal ve uluslararası kültür turizmi alanında rekabetin önünü açarken gücünü de arttırmaktadır. Dolayısıyla zengin bir imge koleksiyonunun oluşturulması ve işlenmesi kültürel turizmin ilk aşamasıdır. Kentin görünen yüzü konumunda olan bütün imgeler turistleri kente çekmekte, yan imgeler ise turistlerin kentte kalma sürelerinin uzamasını sağlamaktadır (Özdemir, 2012, s. 214-216). Bu bağlamda ana imge her zaman yayla şenlikleri olarak görülmelidir. Yan imgeler ise şenlik alanında işe koşulmalı ve pazarlanmalıdır.

Günümüz şenlikleri tüketim kültürünün temel belirleyici ve hizmetine ortak edilmiştir. “.... Festivali” kavramı içerisine hapsedilen türlü “yöresel ve geleneksel şenlik-kutlamalar” kendi bağlamsal koşullarından soyutlanmış ve bir tür şehir kutlaması örneğinde gördüğümüz şarkı festivali formatına dönüşmeye başlamıştır. Bu grupta düzenlenen şenlikleri konser başlığı altında incelemek daha uygun bir yaklaşım olacaktır. Bir şenliğin gelenekselliği düzenlenen şenlik afişi ile değil, içeriğinin geleneksel unsurları yaşatması ve sürdürmesiyle ölçülmelidir. Dolayısıyla sırf uluslararası olmak kaygısıyla yöreseli ve gelenekseli feda etmek kültürel mirasın yaşatılması, gelenekten geleceğe aktarılması yani sürdürülmesi ve sürdürülebilir kültür turizmi değerlendirmelerine aykırı bir çalışma olacaktır. Konserin havası ve bağlamı şenliklerin yapısına uymamaktadır. Dolayısıyla şenliklerin içinin boşaltılması olarak yorumlanan bu durumda deneyim yaşamak isteyen bir turistin şarkı dinlemek için şenliklere katılım göstermesini beklemek isabetli bir tercih ve beklenti değildir.

Karadeniz yaylaları kültür ve doğa turizmi için ideal kültürel miras ve sit alanlarıdır. Gerek geçmişi yüzyıllar öncesine dayanan han, cami, çeşme, kale, kemer köprü, kilise vb. gibi dinî, sosyal, tarihi miraslar gerekse diğer aktivite alanları önemli görevler üstlenebilecektir. Yılın özellikle yaz mevsiminde söz konusu yerler daha fazla ziyaret edilmektedir. Bu bağlamda tezde odak merkezini Giresun yayla şenlikleri olarak tespit ettiğimiz kültür turizmi yörede sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı sağlayıcı bir görev üstlenebilir. Bu bağlamda şenlikler bir başlangıç güzergâhı olarak daha cazibeli gözükmektedir. Ayrıca bu şenliklerin köken itibarıyla tarihi bir eksenle yorumlanması ve somut olmayan kültürel miras açısından sürdürülmesi ayrıca önem arz etmektedir. Çıkış noktamız yerel idarelerin il genelinde birlikte hareket ederek bir şenlik coğrafyası çizilmesine dayanmaktadır. Bu bağlamda her yıl temmuz veya ağustos ayı şenliklerin ideal tarihlerini kapsamaktadır. Ancak yörede yerel katılımcıların fındık hasat mevsimi göz önünde bulundurularak temmuz ayının şenlik ayı olarak tespiti daha isabetli bir tercih olacaktır. Benzer şekilde bu şenliklerde katılımcıların konaklaması için sahil merkezlerinde lüks otellerin açılması, başka bir tercih olarak özellikle iç bölgelerdeki ilçe merkezlerinde pansiyonların açılması alt yapı hizmetlerinden birkaçı olarak sıralanabilir. Deniz-kum-güneş merkezli turizm potansiyeliyle kıyaslandığında yaylalarda teleferik, golf, voleybol, futbol, tenis, doğa ve nehir yürüyüşü, ağaç dikimi, orman temizliği, vb. gibi aktivite yönünden zenginleştirilen çok katılımlı bir kültür ve doğa turizmi daha mantıklı bir tercih sebebi olacaktır.

Giresun'da yaylacılığa ait malzemelerin toplanıp bir kent müzesinin açılmamış olması önemli bir eksikliktir. Kadim Türk yaşantısı olan konargöçerliğin çok zengin bir şekilde yaşatıldığı Giresun'da çobanlık kültürü ve yaşantısına ait bir müze kurulabilir. Burada hayvan yetiştiriciliği, süt sağımı, yoğurt, ayran, peynir, tereyağı yapımı gibi geleneksel yaşantıya ait unsurlar yaşatılabilir. Giresun coğrafi yapısının hem tabiatı hem de geleneği kucaklayan bir anlayışla müzeye dönüştürülmesi, esasında kültür turizmi için imge yaratımı, kültür ekonomisi temelinde iş ve istihdam sağlayacaktır. Benzer şekilde Kurtuluş Savaşına iki gönüllü alayla katılan ve bununla övünen Giresun'da söz konusu tarihi ve kültürel birikimi yaşatan bir tarih müzesi de bulunmamaktadır. Şehrin arkeoloji müzesi beklentileri karşılayacak seviyede değildir.

Yerel kültüre ait mekânların eski anlam ve işlevini kaybetmiş olmasına rağmen bu mekânların yaratıcı bakış açılarıyla yeniden güncel yaşama yerleştirilmesi önemli ve akılcı bir yaklaşım olacaktır. Bilindiği üzere Cumhuriyetin ilk yıllarında önemli çabalarla kurulan kâğıt fabrikaları gelişen teknolojiye yenik düşerek ardı ardına kapanmıştır. Kocaeli şehrinde yer alan kâğıt fabrikası 2005 yılında restore edilerek müzeye dönüştürülmüştür. Ancak Giresun ilinde yer alan fabrika toplu konut projesi için yok edilmiştir. Giresun örneğinde "Aksu Kâğıt Fabrikasının" Aksu Kâğıt Müzesi" olarak kent imgesine dönüşmemiş olması büyük bir eksikliktir. Ne yazık ki böylesine büyük bir fırsat ve miras toplu konut projesine dönüşmüştür. Kent yatırımcılarının en büyük beklentisi toplu konut ve AVM inşa etmek şeklinde özetlenebilir. Ancak unutulmaması gereken konutta barınacak insanı veya daha açık bir ifadeyle AVM'de alışveriş yapacak, çeşitli aktivitelerle zaman geçirecek insan potansiyelini sağlamak için öncelikle "kültürel belleği aktif kılacak" ve kentin nüfus potansiyelini arttıracak yaratıcı üretimlere ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla kültür turizmi bir yönüyle kısa süreli de olsa nüfus turizmi olarak da okunmalıdır. Giresun gibi tarihi, sosyal ve kültürel potansiyellere sahip bir şehrin sadece küçük bir arkeoloji müzesi, yaz döneminde ada ve sınırlı yayla turizmine hapsedilmiş olması, geleneğin geleceğe aktarılması açısından da son derece önemli bir eksikliktir. Bu kapsamda yörede yaylacılığa ait maddi ve manevi kültür unsurlarından hareketle, yayla müzesi kurulabilir. Müze yayla anlatılarının, geleneklerinin, türlü inanış ve uygulamalarının sergilendiği, icra edildiği, aktarıldığı ve yaşatıldığı bir kültürel mekân şeklinde düzenlenmelidir.

"Turizmin bir deneyim, içerik ve yaratıcılık (dahası tasarım) alanı olarak tanımlanması yerleşik bakış açılarının gözden geçirilmesine ve değiştirilmesine neden olmaktadır" (Özdemir, 2012: 221). ABD ve İskandinav ülkelerinde yaygın olarak kullanılan tabirle

kültür bir deneyim alanıdır. Kültür turizminin özü göstermekten ziyade deneyimlemeye odaklanmaktadır. Dokunma, icra etme, uygulama, olanakları insanı pasif bir konumdan aktif bir konuma taşıyan nitelikler içermektedir. Günümüz kültür turizmi de bir deneyim sektörü, turistler ise kültürel deneyim avcısı olarak adlandırılmaktadır (Özdemir, 2012: 229).

Yaşamın doğal akışında kendiliğinden ortaya çıkan bir unsur olarak kültür, planlanıp yönetildiğinde, ekonomik amaçlarla işlendiğinde ve kitlelere pazarlanan bir ürüne dönüştürüldüğünde doğal niteliğini kaybettiği ve ticari bir metaya dönüştüğü doğrudur; ancak herhangi bir kültürel unsurun kendi doğasına terk edilerek yaşatılmaya çalışılması esasında yine o kültürün yok olacağına işaret eder (Adorno, 2014: 122). Çünkü kültürü yaşatan gereksinimler, zamanın ve dönüşen şartların doğasına bağlı olarak değişmektedir.

Avrupa’da ve gelişmiş diğer ülkelerde kültürel sektörler “öz sanat alanları, kültür endüstrileri ve yaratıcı sektörler” ana başlıkları altında toplanmaktadır. Öz sanat alanları görsel sanatlar, gösteri sanatları, miras alanları gibi endüstriyel nitelik taşımayan kültürün doğal çevreleridir. Öz sanatlar üzerinde gelişim gösteren kültür endüstrileri ise “tiyatro, sinema, çizgi film, radyo, televizyon, müzik matbaacılık” gibi sektörler ve ürünlere dönüşmektedir. Tasarım, mimari ve reklamcılık ise kültür endüstrileri çevresinde yaratıcı endüstrileri ortaya çıkarmaktadır (Özdemir, 2012: 81). Sürdürülebilir bir turizm için öz sanat alanlarının kültür endüstrisine dönüşmesi gerekmektedir.

Ben-Amos’un folklorun, küçük gruplarda sanatsal, artistik bir iletişim formu olduğunu belirten tanımlamasından itibaren geçen sürede günümüz coğrafi, ekonomik, kültürel, sanatsal ve turistik amaçların birlikte değerlendirilmesi sonucu kültürel mirasın yaratıcılık temelinde sosyal bir olay olarak kültürel ekonomik açıdan değerlendirilmesi, kültürün hatırlanması, işlenmesi, deneyimlenmesi, yaşanılması ve her şeyden ziyade kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılmasında da işlevsel bir yol olarak gözükmektedir. Kültürel miras temellinde yayla şenliklerini kültürel ekonomik bir yatırım alanı olarak görmek esasında sadece ekonomik boyutla ilgilenmeyi ve bunun sonucunda folklorik yaratımların göz ardı edildiği düşüncesini oluşturabilir hâlbuki burada dikkate alınması gereken nokta kültür ve yaratıcılığın bir araya getirilmesinde ekonominin amaçlarını göz önünde bulundurmak ve daha fazla tüketiciye hitap edecek kodlamaları oluşturmaktır.

Deneyim merkezli yaratıcı turizm modellemesi, unutulmaya yüz tutmuş halk kültürünün şimdiki zamanın ruhuna uygun bir biçimde yaşama aktarılmasını sağlayarak kültürel sürekliliğe de katkıda bulunmaktadır. Folklor ürünlerinden hareketle, oluşturulan deneyim merkezli kültür turizmi, turist, üretici, mekân ve diğer unsurları kapsayan sosyal bir iletişim formuna dönüşmektedir. Geleneksel kültürle yaratıcılığı buluşturan deneyim merkezli kültürel turizm, yayla şenlikleri örnekleminde değerlendirildiğinde birbirinin tekrarı olan, özgünlük ve yaratıcılıktan uzak ekonomik amaçlarla şekillenen festival çeşitlerinden ayrılmaktadır.

Deniz-kum-güneş üçlü modellemesine bağlı olarak tasarlanan ve çoğunlukla su kaydıracağından havuza düşen turistlerin “sözde yaratıcı” bir tasarımla reklamlarda sunulduğu kitle turizmi, günümüzde dünyanın her yerinde ulaşılabilen bir modeldir. Turist için sırf denize girmek veya su kaydıracağından kaymak için kilometrelerce mesafe yol gitmek her şeyden önce bir beklenti oluşturmamaktadır. Turistin beklentisi yöresel yemekleri tatmak, tarihi, doğal miras alanlarında gezmek, masal ve hikâyelerini dinlemek, dikiş-nakış ve örgü-oyayı, el sanatlarını, çocuk oyunlarını, halk tiyatrosunu, halk danslarını izlemek ve mümkünse deneyimlemektir. Turist merak edendir; bir bilim adamı titizliği ile farklı kültürleri gözlemleyen turistler, kendilerine deneme fırsatı sunan aktivitelere katılmak için hemen hemen her şeyi göze alırlar.

Bacasız sanayi olarak da adlandırılan ve ülkelerin önemli ölçüde ekonomik gelir elde ettiği turizm sektörü, kültür ve eğlencenin bir araya gelmesi sonucu oluşturulan “kültür turizmi” şekline dönüşmüştür. Kültür turizmi bir çeşit deneyimleme ekonomisidir. İzleme, gözleme veya dinleme şeklinde gerçekleşen tarihi mekânlar veya sit alanlarında gerçekleşen geleneksel anlayışla kurgulanmış kültürel turizm modeli, geleneğin bizzat aktif katılımı ile deneyimlendiği, duyumsama, dokunma, yaşantı haline getirme, bağlılık oluşturma gibi hem fiziksel hem de duyuşsal alanları kapsayan folklorun doğal yapısını oluşturan sosyal bir etkinliğe dönüşmelidir.

Küreselleşme iletişim teknolojisinin gelişmesi ile hızla yükselen bir olgu ve algıya dönüşmüştür. Birbirinden uzak coğrafyalarda yaşayan insan gruplarının iletişime geçmeleri, ihtiyaçları ve tüketimi birbirine benzetmeye başlamış ve bunun bir sonucu olarak da yerel kültür değerlerinin yerini küresel ölçekte ve çoğunlukla üretilmiş kültürler almıştır. Küreselleşmeden şikâyet edenlerin kendi milli geleneklerini yaşatmak uğruna bir çaba harcamamaları kendi içinde bir tezat teşkil etmektedir. Bu kapsamda Khazanov’un, *“Hollywood filmlerinde idealize edilen kovboyluk, bir bakıma göçebelik*

mitinin doğrudan veya dolaylı olarak varisi sayılabilir. Bu yönüyle, her ikisine de bir ve aynı şey olarak bakmak mümkündür" (2015: 76) şeklindeki tespiti gelenek ve kültür endüstrisinin birlikteliğini ve zorunluluğunu işaret etmektedir. Eşkıya Micanoğlu Hüseyin ve Robin Hood karşılaştırması yapıldığında yerel kültür için "kültürümüz elden gidiyor" şeklindeki yakınmalardan ziyade sorumluluk almanın önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Kültür turizmi Topal Osman gibi toplumun benimsediği bir kahramanın siyasi çekişmeler yüzünden bir türlü gerektiği gibi fark edilemeyen değerinin, tanıtılması, aktarılması için önemli bir fırsattır. İnsanlar "masal ve hikâye" tutkunu oldukları için, onların duymak istedikleri "karamanca sözler" ancak bu kültürde yetişmiş yerel imgelerin belleğinden istifade ederek yaratılabilir. Bu bağlamda yörenin yapay üretimlerden ziyade kendi öz değerlerini öne çıkarması yeterli olacaktır.

Yöre, türküler bakımında oldukça zengindir; ancak turizme yönelik müzik icraları sadece yayla şenlikleriyle sınırlı kalmaktadır. Karadeniz kemençesi ve müziği bir aktivite veya ürün olarak turizme kazandırılmalıdır. Yörede müzik yapan ancak beklediği değeri görememekten şikâyetçi olan kişi ve grupların turizm için belirlenen bazı güzergâhlarda ve duraklarda canlı müzik icra etmeleri veya akşam konaklama yerlerinde sahne almaları şeklinde çeşitli uygulamaların yapılması mümkündür. Sanatçı burada hem mesleğini icra edebileceği bir ortam hem de kazancını sağlayabileceği bir iş elde etmiş olacaktır. Son dönem eğlence anlayışının özellikle konser ve müzik festivallerine dönüştüğü düşünülürse yöresel müziğin önemi daha net bir şekilde ortaya çıkar.

Giresun'da yayla sularıyla ilgili zengin bir anlatı belleği bulunmaktadır. Ancak bu belleğin ne kadarının kayıt altına alındığı tartışma konusudur. Yedigöze, Kırkgöze, Çobanbağırtan, Yedigelin, Ulupınar vb. sular, efsaneleriyle ziyaretçilerin beklentilerini karşılayabilir. Bu efsanevi suların yer aldığı bölgede doğa ve kültür turizmi için çeşitli güzergâhlar oluşturulabilir. Ayrıca türküsüyle meşhur olan Gelevera Deresi, turizmin yolunda, ziyaretçilerin cazibesine açık bir güzergâh olarak parlamakta ve ziyaretçilere göz kırpmaktadır. Suların, doğal ve kültürel zenginliğinin deneyim alanına dönüştürülmesi hem yaratıcı hem de akılcı bir yaklaşım olacaktır.

Halk müziği belleği kültür ekonomisi için önemli bir kaynak ve özgünlüktür. Anadolu'nun bir türkü ırmağı olduğu düşünüldüğünde bu ırmağın zengin kollarından birisi de hiç şüphesiz Gelevera Deresi türküsü şeklinde Giresun havzasından denize

dökülmektedir. Ayrıca Eşref Bey Ağıtı, Giresun'un İçinde (Feridem) önemli hikâyeli türküler arasında yer almaktadır. Çam sakızı, çoban armağanı deyiminin aktarılması için yaylalar uygun koşullara sahiptir. Yaylaların bitki çeşitliliği başta halk hekimliği olmak üzere çeşitli geleneksel mesleklerin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Doğa yürüyüşlerinde şifalı otların tanıtılması ve otacı, otçu (bitkisel ilaç yapan kimse) mesleklerin tanıtılması, aktarılması ve yaşatılması açısından yayla ekolojisi oldukça zengindir. Yine doğal yaşamın, yenilebilir otların, mantarların ve zehirlerin tanıtılması benzer amaçlara hizmet edebilir. Yürüyüş güzergâhında yer alan kaynak ve göze sularının gösterilmesi, hikâyelerinin aktarılması sağlanabileceği gibi ağaç kültü ve kültürü hakkında oluşan kültürel birikimden yararlanılabilir. Dolayısıyla Giresun yöresi kültürü ve özellikle yaylacılık gelenekleri kültür ekonomisi ve endüstrisi için önemli bir miras ve deneyim alanıdır.

Kültür turizminde şehir profilinin tanımlanması, şehrin turist çekme potansiyelinin geliştirilmesi, bu amaçla şehrin alt-üst yapı gibi unsurlardaki eksiklerinin tamamlanması, kentin vitrinin düzenlenmesinde kültürün imkânlarından yararlanılması, yerel kültürün endüstri alanında öne çıkarılması ve bunların bir sonucu olarak kültür endüstrisi olanaklarından faydalanılarak yerel istihdamın sağlanması mümkündür (Kladou, 2011, s. 31). Kültürel mirasın belleklerde ve son uygulamalarda saklanılarak yaşatılmasını beklemek ya da ummak yerine yerel formunda kendi bağlamsal çevrelerinde turizmin potasında işlenerek katma değere dönüştürülmesi geçim sıkıntısı çeken yöre insanı için can suyu olacaktır.

Yereli güçlü kılan özelliklerden bir tanesi de sivil toplum kuruluşlarıdır. Özellikle yerelin dışında (gurbette) kurulan sivil toplum kuruluşları tanıtım işlerinde önemli görevler üstlenebilir. Aktif dernek yönetimleri tanıtım faaliyetlerinin yerelle birlikte planlanması sonucunda daha başarılı bir hizmet sunabilir. Kurulan derneklerin asıl amacı gurbetçilerin buluşması ve kendi kültürlerini yaşatma isteğidir. Bu amaca ek olarak yereli tanıtma faaliyetlerinde gurbetçilere çeşitli görevler verilmelidir. Dernekler halk dansları, el sanatları gibi faaliyetlere yönelik çeşitli kurslar açabilir. Derneklerin düzenleyeceği çeşitli toplantılarda yöre kültürü hakkında bilgilendirme ve reklam çalışmaları, belgesel gösterimleri vb. çeşitli etkinlikler yapılabilir.

Yayla şenliklerinde sürdürülebilirlik açısından merak unsuru dikkatli bir şekilde işlenmelidir. Böylece kültürel benimseme ve aitik duygusu oluşacağından “yereli, yerinde görme” isteği öne çıkacaktır. Buna ek olarak halk oyunları oynama deneyimi,

geleneksel kıyafet özlemi ve anı oluşturmak amacıyla fotoğraf çekimi önemli deneyim alanları arasında yer almaktadır. Bilindiği gibi teknolojik gelişmenin en önemli göstergelerinden bir tanesi de insan hayatının ayrılmaz bir parçasına dönüşen cep telefonlarıdır. 21. yüzyılda cep telefonları kendi bağlamsal çevrelerini çoktan oluşturmuşlardır. Müzik dinleme, video kaydetme, görüntülü görüşme, fotoğraf çekme (selfie), internette gezinme, canlı yayın uygulamaları, vb. akıllı telefon ve insan ilişkisinde öne çıkan aktivitelerdendir.

Sanayi inkılabıyla birlikte ucuz ve seri üretime geçilmesi, pek çok alanda çoğu ürünün makinelerde üretilmesini zorunlu kılmıştır. Bugün tüketilen gıda ürünlerinde “el değmeden üretilmiştir ya da paketlenmiştir” gibi kalıp ifade veya hijyenik sloganlar elle üretilen gıda ürünlerinin ya da eşyaların kıymetini düşürmek amacıyla özellikle kodlanmıştır. Bu sloganların sanayileşmenin en önemli göstergelerinden birisi olduğu ortadadır. Ancak yeni yeni farkına varıldığı gibi geleneksel olana ve el yapımına olan dönüşten dolayı damak zevkini arayanlar, makinede arıtılan yerine el ile üretileni tercih etmeye başlamışlardır. Daha sağlıklı olduğu öne sürülerek yıllarca tereyağı yerine makinelerde işlenmiş sıvı yağ, süt yerine de süt tozu tüketirilmiştir. Günümüzde daha uzun ve sağlıklı yaşamak için organik ve doğal olana doğru bir yöneliş söz konusudur. Halk tabiriyle “karılar pazarı” veya köylü esnafı, şehirlerde kendilerine gösterilen yerlerde pazar tezgâhlarını açarak az sayıda ürettikleri el yapımı ürünün çok sayıda tüketiciye sunulmasını zorunlu kılmaktadır. Burada talep yerine arz söz konusudur. Herkesin talebini karşılamak mümkün değildir. Söz konusu uygulama günümüzde yaylalarda çeşitli güzergâhlarda başarıyla uygulanmaktadır.

Turist için kurgulanmış, yapay ve sözde otantik markasıyla cilalanmış etkinlik çeşitleri yerine, yörenin kendi kültürel unsurlarını sunma ve doğal sistemi içerisinde sürdürmeye bağlı temel amaç olarak düzenlenen yaratıcı kültür turizmi daha işlevsel bir yöntem olacaktır. Çayırda hayvanları için ot biçen bir yaylacının tırpanı tutuş ve ahenkli sallayış şekli turist için bir ressamın fırça tutuşuna ve tabloya uyguladığı darbelere benzetilebilir. Turistin buradaki gözlemleri bizzat deneyimlemeye bağlı olarak eyleme dönüşme fırsatı bulabilirse yaratıcı kültür turizmi modellemesinde başarılı bir etkinlik çeşidi olarak kurgulanabilir. Çünkü kültürel turizmde turist sadece izlediği olaya karşı sağlıklı bir ilişki biçimi geliştirememektedir. Bir yayla şenliğinde izleyicilerin, gerek müzik gerek danslarda aktif icracı boyuta geçmeleri deneyim merkezli yaratıcı kültür turizminin hedefidir.

Bir dere kenarında suyun çağıltısı eşliğinde hayvanlarını otlatan bir çobanın kaval sesi, bozkırın çiçekleri üzerinde uçuşan arıların vızıltısı, kuşların civıltısı, şehirde yüksek düzeyde gürültüye maruz kalan modern insanın özlemini çektiği doğal melodilerdir. Televizyonda gördüğü hayvan sürülerini bizzat otlarken görme, dokunma ve sevmeye, hayvan sağımı yapan kadınları izlemek yerine bizzat sağımı deneyimleme, yoğurt, peynir gibi ürünlerin yapılmasında görev alma, mayalama tekniklerini ve gelenekleri öğrenme, hamur yoğurarak yöresel tatlı, börek, çörek ve ekmekleri pişirme, hepsinden önemlisi de kendi yaptığı ürünleri tüketme hazzına erişme, turistin temel beklentisidir.

Amerikalı ekolog Edgard Abbey, yürüme konusunda şunları söylemektedir: “*Yürümek dünyayı çok daha büyük ve ilginç bir yer haline getirir. İnsanın detayları incelemeye vakti olur*” (Percy, 2015, s. 164). Bilindiği gibi dağ zirvelerine yapılan yürüyüşler veya orman kampları sıkıntı ve stres atmada en çok tercih edilen gezi türleri arasında yer almaktadır. Ayrıca turistin aktivite ihtiyacı için doğa yürüyüşü, kütük kar gezisi, yamaç paraşütü, orman ağaçlandırma, orman temizliği, yük ipi (kolan) dokuma, halk oyunu icra, geleneksel kostümle hatıra fotoğraf çekimleri, mâni atışma, tenis, golf, voleybol, futbol, karakucak güreşi, okçuluk, cirit (bu sporlar için yayla uygun koşullara sahiptir) vb. spor türleri bunlardan bazılarıdır.

Deneyim merkezli turizmde en önemli çalışmalardan birisi envanter oluşturmaktır. Bu bağlamda öncelikle Giresun ili genelinde imge araştırmalarının yapılması gerekmektedir. Giresun arısı, kestane balı, fındığı, kirazı, mısırı, kivisi, pidesi, lahanası, çayı, pestili, karşılaması, Çandır Tüfek Oyunu, Giresun kolbastısı, Hacı Abdullah Duvarı, Çakrak Kilisesi, gelin kayası pınarlar ve hikâyeleri, kemer köprüleri, tarihi kaleleri, camileri, çeşmeleri, hanları, dağları, gölleri, şelaleleri, mağaraları, kemeçesi, kuş dili vb. sahip olduğu kültürel imgelerin tespit edilmesi amacıyla kapsamlı bir envanter çalışması yapılmalıdır.

Kültürü ve özelde gelenekleri yaşatmak için eski uygulamaları tekrardan işe koşmak sürdürülebilirlik olarak okunmamalıdır. Geleneğin özünde göç unsurunun “yayan” olarak gerçekleştirildiği vurgulandığı için bugünün insanlarından yayla göçlerini yayan bir vaziyette sürdürmeleri beklenmemelidir. Ancak tarihsel bakış açısı, göç zamanı, şekli, yolu gibi unsurlar çevresinde farklı kültürel yaratımlara başvurulabilir. Bu konuda düzenlenecek organizasyonlarla geleneğin öz formuna yönelik birkaç günlük kamp programları yapılarak, özellikle katılımcıların deneyim yaşamalarına yönelik adımlar atılabilir. Ancak unutulmaması gereken burada yaşatılacak olan deneyimlerin

“hatırlatma, uygulama ve beğendirmeye” açısından etkili planlanması ve sonuçta geliştirilecek kültürel modelin turizm potansiyeli yüksek “bir deneyim alanına dönüşmesi” sağlanmalıdır.

İnsanlar için en önemli eğlencelerden birisi de “deneyimlemektir”. Deneyimleme ihtiyacı, 21. yüzyılda insanların en çok müracaat ettiği eğlencelik tercihtir. Kültürel miras alanlarında, yapaylığa düşmeksizin düzenlenecek her türlü deneyim merkezli aktivitelerin oluşturulması, sürdürülebilirliğin temel şartlarından birisi olduğu görülmelidir. Deneyim kültürü içinde bulunduğumuz çağda insanların en önemli tüketim hobileri arasında değerlendirilmektedir. Genellikle ... deneyimi 21. yüzyıl insanı için önemli bir aktivite türüdür. Günümüz şartlarında şehirlerde adeta hapis hayatı yaşayan insanlar, doğaya açıldıklarında, belki de ilk defa karşılaştığı ve kendisine ilginç gelen olay ve eylemleri deneyimlemek istemektedir. Gündelik yaşamın yoğunluğu insanların zihinsel tükenmişlik yaşaması özellikle rekreasyon (sayfiye) amaçlı yayla kültürünün gelişmesinde etkili olmuştur. Modern toplumun türlü tüketim ihtiyaçları geleneksel ve doğal olana yönelmeye başlamıştır.

Kültür turizminde anı oluşturma, sürdürülebilirlik açısından önemli görevler üstlenir. Kişilerin ziyaret ettikleri mekânlar hakkında belleklerine izi uzun yıllar silinmeyecek hatıralar kodlaması ve gelecek nesiller için ebeveynlerden aktarılan hatıra temeline dayanan bir deneyim alanı oluşturulması sürdürülebilirliğin önemli şartları arasında yer almaktadır. Bu temelde kurgulanan bir turizm çeşidi için katılımcıya gerekçe üretilmiş olacaktır.

Alışkanlık oluşturma turizmin en önemli unsurlarından bir tanesidir. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde belirttiği gibi fizyolojik ihtiyaçlar giderilmesi zorunlu olanlardır ve alışkanlık oluştuktan sonra “... turizmi” “boşalım, eğlence, beslenme, dinleme, çeşitli aktiviteler gibi pek çok yönüyle bir fizyolojik ihtiyaç seviyesine yükselir. İnsanlar bu tarz alışkanlıklarla mutluluk peşinde koşarlar. İnsanların alışkanlıkları ve mutluluk kuramı üzerine kurulacak bir turizm aktivitesi sürdürülebilir ekonomik kalkınma ve kültürel yaşatma açısından dinamik bir yapı taşıyabilir.

Kültürü bilim, teknoloji ve ekonomiyle bir araya getiren temel kavram yaratıcılıktır. Kültür ekonomisi ve endüstrileri, bir başka anlamda kültür ve yaratıcı sektörleri buluşturmaktadır. Copyright endüstrisi, içerik endüstrisi, deneyim ekonomisi gibi (Özdemir, 2012, s. 13-15) farklı isimler altında marka değerini vurgulayan, koruyan ve doğrudan kazanca dönüştüren bir sistemi de ortaya çıkarmaktadır.

Kültür endüstrisi yaklaşımında bir kültürel ürünün öz vasfının aynı kaldığı, değişen tarafların ise sadece sunum şekli ve stil yaratmaktan ibaret olduğu gerçeğidir. Yaratıcılık temelinde üretilen sunum şekli ve stil esasında kaynağını ve enerjisini reklamcılık piyasasından almaktadır. Güzel ve başarılı olanın kameranın yeniden ürettiği (Adorno, 2014, s. 83) ürün olduğu düşüncesi, reklâmın cazibesi olarak tanımlanmakta ve bu durum reklâmın yarattığı ürünün iyi şekilde pazarlanabilir olup olmadığıyla ilgilidir.

Türk giyim ve tekstil sanayi önemli bir piyasadır. TİM (Türkiye İhracatçılar Meclisi) verilerine göre hem 2014, 2015 ve 2016 yıllarında dış ülkelere ihraç edilen ürünlerde ikinci sırada hazır giyim ürünleri yer almaktadır (www.tim.org.tr). Giyim sektöründeki pazarın büyüklüğü kültür endüstrisi ürünlerin bu pazara yönelik tasarlanması için önemli bir işaret fişeğidir. Göğüs baskısı “İstanbul, Ankara, İzmir” vb. gibi şehirlere ait imgeler olan tişörtler tasarımcıların son dönem en çok başvurdukları kaynaklar arasında gösterilebilir. İngilizce, Fransızca, Almanca, Çince, gibi dillere ait kalıp sözleri yazmaktansa “yerel kültüre” ait unsurların yaratıcı endüstrilerin imkânlarından yararlanılarak yerel imgelerin simgeye dönüşmesi dolayısıyla ulusal ve uluslararası markalara dönüştürülmesi, hem ticari boyutuyla önemli bir ekonomik kaynak sağlayacak hem de dünya genelinde hiçbir ödeme yapmaksızın insanların yakalarında marka ve kültürün reklâmını verme olanağı bulunabilecektir.

Kültür ekonomisi her şeyden önce anlam üretimidir. Günümüzde toplumsal yaşamı kavramada, neden-sonuçtan ziyade “anamlılık” kategorisi etkili olmaktadır (Connerton, 2014, s. 57). Anlam üretimi toplumsal bellekten hareketle yapılabilir. Bu bağlamda yerel kültür veya kültürel bellek üzerinde gerekli envanter çalışmaları yapılmalıdır. Envanter kayıtlarına göre yerel kültürü en iyi şekilde yansıtan özellikler arasından imgeler tespit edilmeli ve bu imgeleri buluşturan yaratıcı bakış açılarıyla kültürel bir turizm alt-üst yapısı oluşturulmalıdır. Anlam çeşitliliği ne kadar zengin olursa, beklentilerin karşılanma olasılığı da o kadar yüksek olur. Mevcut birikim üzerine inşa edilecek yeni anlam ve ürünler, yeni tüketim sistemlerini de beraberinde getireceğinden kültür turizminin sürdürülebilirliği açısından son derece önemlidir. Dolayısıyla unutulmaması gereken geleceğin ekonomisi “farklılık ve dolayısıyla özgünlük” yaratabildiği sürece sürdürülebilir olacaktır (Özdemir, 2012, s. 35-39). Bu bağlamda şenliklerin belirtilen özellikler dikkate alınarak yeniden kurgulanması hem sürdürülebilirlik hem de ekonomik işlevler açısından sağlam bir dayanak noktası olabilir.

KAYNAKLAR

- Aça, M. (2011). Halk Şiirinde Tür ve Şekil. M. Ö. Oğuz (Ed.). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. (s. 235-338). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Ada, S. (2011). İstanbul'un Festivallerine Giriş. S. Ada (Der.) *İstanbul'un Festivalleri*. (s. 17-27). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Adams, C. J. (2013). *Etin Cinsel Politikası* (G. Tezcan ve M. E. Boyacıoğlu, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Adorno, T. (2014). *Kültür Endüstrisi, Kültür Yönetimi* (N. Ülner vd. Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Akarpınar, R. B. (2004). Tarım Toplumundan Sanayi Toplumuna Geçişte Panayır-Sergi-Fuar-Festivalin Durumu ve Türkiye Örneği. *Millî Folklor*. 16, (64), 25-36.
- Akpınar, Ö. (2010). *Giresun Türküleri ve Oyun Havaları*. H. Akpınar (Haz.). İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- And, M. (1959). *Kırk Gün Kırk Gece, Eski Donanma ve Şenliklerde Seyirlik Oyunları*. İstanbul: Taç Yayınları.
- And, M. (1985). *Geleneksel Türk Tiyatrosu*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- And, M. (2003). *Oyun ve Bugü, Türk Kültüründe Oyun Kavramı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Anonim. (17 Temmuz 1994). Sabancı Yayla Ağası. *Milliyet*. s. 23.
- Assmann, J. (2001). *Kültürel Bellek*. (A. Tekin, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Âşık Paşazade. (2003) *Osmanoğulları'nın Tarihi*. K. Yavuz ve Y. Saraç (Haz.). İstanbul: K Kitaplığı.
- Atalay, A. (18 Temmuz 1994). Sabancı Ağalar Ağası. *Milliyet*. s. 27.
- Avcı, A. H. (2014). *Konargöçer Toplamlar ve Osmanlının Kuruluşu*. Ankara: La Kitap Yayınları.
- Bahadır, S. (2016). *Büyük Reyhanlı Aşireti ve Bahadırlar*. Ankara: Sonçağ Yayınları.

- Bakhtin, M. (2001). *Karnaval'dan Romana* (C. Soydemir Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Ballı, R. (05 Ekim 1990). Doğulular Göç Şampiyonu. *Milliyet*. s. 15.
- Barthold, W. ve Köprülü, M. F. (1984). *İslam Medeniyeti Tarihi*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Bascom, W. R. (2010). Folklorun Dört İşlevi (F. Çalış, Çev.). *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar-2*. (s. 71-86). Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Başgöz, İ. (1996). Protesto: Folklorun Beşinci İşlevi. *Prof. Dr. Umay Günay Armağanı*. (s. 1-4) Ankara: Feryal Matbaacılık.
- Başgöz, İ. (2012). *Bir Gösterim Olarak Türkölü Aşk Hikâyeleri*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Bauman, R. (2000). Folklor (Ö. Çobanoğlu, Çev.), *Folklor/Edebiyat*, 6, (24), 43-51.
- Bauman, R. (2009). Tür, Performans ve Metinlerarasılığın Üretimi. (I. Altun, Çev.), M. Öcal Oğuz vd. (Haz.). *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar* 3, (s. 249-259). Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Bauman, Z. (2014). *Küreselleşme*. (A. Yılmaz, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Baykara, T. (2001). *Türk Kültür Tarihine Bakışlar*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Baykara, T. (2001a). Türk Takvimi, On iki Hayvanlı Türk Takvimi ve Yılın Başlangıcı. *Türk Dünyasında Nevruz Dördüncü Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri*. (s. 33-41). Ankara: AKM Başkanlığı Yayınları.
- Bekdemir, Ü. ve Elmacı, S. (2014). Giresun İlinin Eko-Turizm Potansiyeli ve Değerlendirme Olanakları. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 6, (Karadeniz Özel Sayısı), 1-30.
- Bekdemir, Ü. ve Özdemir, Ünal. (2007). Doğu Karadeniz Bölümünde Gelişmekte Olan Yayla Turizm Merkezlerine Bir Örnek: Bektaş Yaylası. *Doğu Coğrafya Dergisi*, (7), 9-35.

- Ben Amos, D. (2006). Şartlar ve Çevre İçinde Folklorun Bir Tanımına Doğru. (M. Ekici, Çev.). M. Ö. Oğuz vd. (Haz.). *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1*, (s. 37-57). Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Ben Amos, D. (2009). Halkbilgisinin (Folklorun) Bağlamı: İmlar ve Beklentiler. (M. Ekici, Çev.). M. Ö. Oğuz vd. (Haz.). *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 3*, (s. 235-248). Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Benedict, R. (2011). *Kültür Örüntüleri*. (M. Topal, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Beşirli, H. (2010). Yemek, Kültür ve Kimlik. *Millî Folklor*. 22, (87), 159-169.
- Boratav, P. N. (1978). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınları.
- Boratav, P. N. (2003). *100 Soruda Türk Folkloru*. İstanbul: K Kitaplığı.
- Büyükcan Sayılır, Ş. (2012). Göçebelik, Konar-Göçerlik Meselesi ve Coğrafi Bakımdan Konar-Göçerlerin Farklılaşması. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, XII, (1), 563-580.
- Caferoğlu, A. (1988). *Türk Kavimleri*. İstanbul: Enderun Kitapevi.
- Connerton, P. (2014). *Toplumlar Nasıl Anımsar?*. (A. Şenel, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Connerton, P. (2014a). *Modernite Nasıl Unutturur?*. (K. Kelebekoğlu, Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Coşkun Elçi, A. (2011). Sözel ve Müzikal Varyantlaşma: Mânilerin Türkü İçindeki Dönüşümleri. *Millî Folklor*. 23, (91), 130-139.
- Çağbayır, Y. (2007). *Ötüken Türkçe Sözlük*. Cilt. V İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Çağlayan Takımcı, M. (2016). *Antik Çağ'da Bayramlar ve Festivaller (Yunan-Roma)*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Çakır, S. (1998). Bektaş Yayılasının Turizm Açısından Sosyo-Kültürel Potansiyeli. *Giresun Kültür Sempozyumu Bildiriler*. (s. 161-172.). Giresun: Giresun Belediyesi Yayınları.

- Çelik, A. (2015). Türk Kültüründe Yaylak Kışlak Geleneği ve Bunun Doğu Karadeniz Bölgesindeki Yansımaları. H. Tunçel, (Ed.). *Yayla Kültürü ve Yaylacılık Sempozyumu Bildiri Kitabı*. (s. 57-76). Bilecik: Şeyh Edebali Üniversitesi Yayınları.
- Çerezcioğlu, Aykut, (2015), Karnavalesk Bağlamında Müzika Retorika. *Folklor/Edebiyat*, 21, (81), 9-25.
- Çiçek, S. (1997). *Giresunlu Şairler*. İstanbul: Mamaşoğlu Yayıncılık.
- Çobanoğlu, Ö. (2000). Bilim Felsefesi Bağlamında Halkbilimi ve Halkbilimsel Bilginin Teleolojik Serüveni. *Folklor ve Edebiyat*, (24), 27-42.
- Çobanoğlu, Ö. (2000a). Yapısal ve İşlevsel Bakımdan Geleneksel Bayramlar Bağlamında Nevruz ve Hıdırellez. *Türkbilig*, (1), 51-59.
- Çobanoğlu, Ö. (2000b). *Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2001). Türk Mitolojisi. *Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*. (1), 5- 85. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2003). Kamlık ve Kağanlık Kurumları Arasındaki Çekişmenin Türk Mitolojisine Yansıması Problematğinde Yöntem Sorunları. *Bilig*, (27), 19-49.
- Çobanoğlu, Ö. (2005). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2016). Göçmen Folkloru Bağlamında Brezilya Favelalarıyla Türkiye Gecekondu Mahallelerinin Karşılaştırılması. *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 4, (8), 147-162.
- Çobanoğlu, Ö. (2016). Toplumsal ve İktisadi Kökenleriyle Türk Mitolojisi. *Bilim ve Ütopya*, (270), 11-35.
- Demir, N. (2005). Trabzon ve Yöresinde Kemeç. *Karadeniz Araştırmaları*, (4), 79-90.
- Demir, N. ve Aydoğdu, Ö. (2009). *Giresun İli ve Yöresi Ağızları*. Giresun: Giresun Valiliği Yayınları.

- Demirsipahi, C. (1975). *Türk Halk Oyunları*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayıncılık.
- Develioğlu, F. (2006). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. (23. bs.), Ankara: Aydın Kitapevi Yayınları.
- Dizdaroğlu, H. (1969). *Halk Şiirinde Türler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Doğanay, H. Ve Coşkun, O. (2013). Türkiye Yayıncılığındaki Değişme Eğilimleri ve Başlıca Sorunları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, (30), 1-27.
- Dönmez, B. ve Hamzaçebi, G. (2007). Karaovacık Yayla Şenlikleri ve Otçu Göçü Geleneği. *Tarihi, Kültürel Özellikleri ve Gelenekleriyle Espiye Sempozyumu* (s. 217-226). Giresun: Espiye Belediyesi Yayınları.
- Dundes, A. (2006). Halk Kimdir? (M. Ekici, Çev.) M. Ö. Oğuz vd. (Haz.). *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1* (s. 11-36). Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Dundes, A. (2006a). Doku, Metin, Konteks (M. Ekici, Çev.) M. Ö. Oğuz vd. (Haz.). *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1* (s. 58-77). Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Durdu, A. (2011). *Giresun'da Yayla Kültürü ve Geleneksel Yayla Evleri*, Yüksel Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi. Konya.
- Duymaz, A. (2005). Oğuz Kağan Destanı'ndan Dede Korkut'a Toy Geleneğinin Simgesel Anlamı ve Türk Paylaşım Modeli. *Karadeniz Araştırmaları*, (5), 37-60.
- Ebulgazi Bahadır Han. (t.y.) *Şecere-i Terakime* Muharrem Ergin (Haz.). İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser.
- Ehrenreich, B. (2009). *Sokaklarda Dans*. (N. Erdoğan ve A. E. Savran, Çev.). İstanbul: Versus Kitap.
- Ekici, M. (Mart 2002). Kutsanma ve Kutlama Anlayışında Nevruz. [Bildiri] *Türk Kültüründe Nevruz V. Uluslararası Bilgi Şöleni* '15-16, Diyarbakır.
- Ekmekçiöğlu, İ. vd. (2001). *Türk Halk Oyunları*. İstanbul: Esin Yayınevi.

- Eliade, M. (1993). *Mitlerin Özellikleri*. (S. Rifat, Çev.). İstanbul: Simavi Yayınları.
- Emecen, M. F. (1996). Giresun. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopesidi* (c. 14, s. 78-84). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Emecen, M. F. (1997). Giresun Tarihinin Bâzı Meseleleri. *Giresun Tarihi Sempozyumu Bildiriler* (s. 19-24). Giresun: Giresun Belediyesi Yayınları.
- Enninger, W. (2006). Giyim. (N. Özdemir, Çev.) M. Ö. Oğuz vd. (Haz.). *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1* (s. 418-424). Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Erata, H. (1975). Vakfıkebir’de Otçu Haftası. *Türk Folklor Araştırmaları*, 16, (312), s. 7362-7363.
- Ercilasun, A. B. vd. (1991). *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü*. Cilt: I. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ercilasun, A. B. vd. (1991a). *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü*. Cilt: II. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Erdener, Y. (1992). Halk Türküleri Koro İçin Çok Sesli Hale Getirilmeli midir?. *Türk Halk Musikisinde Çeşitli Görüşler* (s. 105-135). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Ergin, M. (1970). *Oğuz Kağan Destanı*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Ergin, M. (2004). *Dede Korkut Kitabı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ertural, N. (2012). Şamandan Oyuncuya Giden Yolda Türk Halk Oyunlarının Yapısı ve İşlevleri. *Gazi Türkiyat*, (11), s. 101-111.
- Falassi, A. (1987). Festival: Definition and Morphology. *Time Out of Time: Essays on the Festival* (p. 1-10). Albuquerque: University of New Mexico Press.
- Ferris, W. R. (1997). Halk Şarkıları ve Kültür: Charles Seeger ve Alan Lomax. *Millî Folklor*, (34), 87-93.
- Filippos, F. vd. (2003). Dance and Costume. From The Traditional to Performance. *Folklore*, (Electronic Journal of Folklore), (23), 107-114.

- Gabain, von A. (1944). Köktürklerin Tarihine Bir Bakış. (S. Ş. Çağatay, Çev.), *Ankara Üniversitesi DTCTF Dergisi*, 2, (5), 685-696.
- Genç, R. (2009). *Türk İnanışları ve Milli Geleneklerinde Renkler ve Sarı, Kırmızı, Yeşil*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Georges, R. A. (2009). Eğlence ve Oyunlar (D. F. Korkmaz, Çev.) M. Ö. Oğuz vd. (Haz.). *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar* 3, (s. 322-333). Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Glassie, H. (1993). *Günümüzde Geleneksel Türk Sanatı*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Glassie, H. (2002). Halk Sanatı Düşüncesi (A. Karakaya, Çev.). *Folklor/Edebiyat*, 8, (31), 5-10.
- Goffman, E. (2014). *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*. (B. Cezar, Çev.). İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Goode, J. (2009). Yemek (F. Mormenekşe, Çev.) M. Ö. Oğuz vd. (Haz.). *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar* 3 (s. 375-381). Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Goody, J. (2013). *Yemek, Mutfak, Sınıf*. (M. Günay Güran, Çev.). İstanbul: Pinhan Yayınları.
- Gökdağ, B. A. (1997). MÖ. 2000'li yıllardan Günümüze Giresun'daki Türk Varlığı. *Giresun Tarihi Sempozyumu Bildiriler* (s. 25-49). Giresun: Giresun Belediyesi Yayınları.
- Gökyay, O. Ş. (1973). *Dedem Korkudun Kitabı*. Ankara: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Yayınları.
- Gölpınarlı A. ve Boratav, P. N. (2010). *Pir Sultan Abdal*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Gömeç, S. (2009). *Türk Destanlarına Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Görkem, İ. (1998). Türk Halk Hikâyelerinin Canlı Gösterim (Performans Oriented) Olarak İncelenmesi. *Millî Folklor*, (37), 107-113.
- Görkem, İ. (2007). Halk Hikâyeleri. *Türk Edebiyatı Tarihi* (c. 2, s. 419-435). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Gözaydın, N. (1992). Yine Folklor Üzerine. *Türk Dili Dergisi*, (486), s. 1018-1021.
- Grousset, R. (1980). *Bozkır İmparatorluğu* (M. R. Uzman, Çev.). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Gryaznov, M. P. (1969). *The Ancient Civilization of Southern Siberia*. (J. Hogarth Translated). Switzerland: By Nagel Publishers.
- Güçlü, M. (2004). Trabzon Yöresi Düğün Törenlerinde Horon. *Millî Folklor*, (64), 123-136.
- Güleç, M. M. (2015). Yaylacılık ve Otçu Göçü Geleneğine Sosyolojik Bir Bakış. *Geçmişten Günümüze Giresun* (s. 506-511). İstanbul: Giresun İl Özel İdaresi Kültür Serisi.
- Günay, T. (1976). Doğu Karadeniz Bölgesinde Atma Türkü Geleneği. *I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri* (c. II, s. 73-83). Ankara: Kültür Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları.
- Günay, U. (1995). Ritüeller ve Hıdırellez. *Millî Folklor*, (26), 2-3.
- Günay, U. (1996). Folklor, Reklâm ve Tarhana. *Millî Folklor*, (31-32), 3-12.
- Günay, U. (2011). *Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Gündoğdu, M. (2014). *Mihr-i Kemeçevî Piçoğlu Osman Efendi*. İstanbul: Arı Sanat Yayınları.
- Gündoğdu, M. (2016). *Doğu Karadeniz’de Müzik ve Horan Geleneği*. İstanbul: Arı Sanat Yayınları.
- Gündoğdu, T. (2014). *Doğu Karadeniz’de Bir Zirve Kazıkbeli Yaylası*. Ankara: Neyir Matbaacılık.
- Gündüz, T. (2002). Konar Göçer. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (c. 26, s. 161-163). İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Gündüz, T. (2016). *Oğuz Kağan Destanı*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

- Güngör, E. (1980). *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*. Ankara: Töre Devlet Yayınevi.
- Güven, Ö. (1990). Spor ve Kültür. *Millî Kültür Unsurlarımız Üzerine Genel Görüşler* (s. 335-358). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Haberal, H. (2011). *Yaylacılık Kültürünün Yayla Turizmi İçindeki Önemi: Rize Yaylaları Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Haberal, H. (2015). *Turizmde Alternatif, Ekolojik Turizm - Doğa Turizmi - Kırsal Turizm - Yayla Turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Heyet, C. (1996). Türklerin Tarihinde Renklerin Yeri. S. Tural ve E. Kılıç (Haz.). *Nevruz ve Renkler* (s. 55-61). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Hobsbawm, E. (2006). Giriş: Gelenekleri İcat Etmek. (M. M. Şahin, Çev.). *Geleneğin İcadı* (s. 1-18). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Honko, L. (2009). Ritüellerin Oluşum Süreci, R. Ersoy, (Çev.), M. Ö. Oğuz vd. *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 3*, (s. 203-216). Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Huizinga, J. (2015). *Homo Ludens*. (M. A. Kılıçbay, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- İbn Battûta. (2004). *İbni Battûta Seyahatnâmesi*. Cilt. I-II, (A. Sait Aykut, Çeviri, İnceleme ve Notlar). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- İnan, A. (1957). Han-ı Yağma Deyiminin Kökeni. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 6, (70), 543-546.
- İnan, A. (2006). *Tarihte ve Bugün Şamanizm* (Materyaller ve Araştırmalar). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Janiskee, R. L. (2009). Rural Festivals in South Carolina. *Journal of Cultural Geography*, 11 (2), 31-43.
- Kaeppler, A. L. (2006). Dans (F. Kanat Fay, Çev.), M. Ö. Oğuz vd. (Haz.). *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1* (s. 406-411). Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

- Kafalı, M. (1996). Türk Kültüründe Renkler. S. Tural ve E. Kılıç (Haz.). *Nevruz ve Renkler*, (s. 49-53), Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Kafalı, M. (2015). *Anadolu'nun Fethi ve Türkleşmesi*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Kafesoğlu, İ. (2014). *Türk Millî Kültürü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kara Düzgün, Ü. (2014). Giresun Halk Takvimi, Sayılı Günler ve Bunlara Bağlı İnanış ve Uygulamalar. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 6, (Karadeniz Özel Sayısı), 233-256.
- Karataş, C. (1970). Artvin-Şavşat'ın Pancarcı Eğlenceleri. *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, 13, (253), 5702-5703.
- Karpat, K. (2016). *Türkiye'de Toplumsal Dönüşüm, Kırsal Göç, Gecekondu ve Kentleşme*. (A. Sönmez, Çev.). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kas, N. (02 Temmuz 1994). "Sakıp Ağa Yayla Ağası Oldu". *Milliyet*. s. 20.
- Kaşgarlı Mahmud. (2006). *Divanü Lûgat-it-Türk*. (B. Atalay, Çev.). Cilt: I. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kaşgarlı Mahmud. (2006a). *Divanü Lûgat-it-Türk*. (B. Atalay, Çev.). Cilt: II. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kaşgarlı Mahmud. (2006b). *Divanü Lûgat-it-Türk*. (B. Atalay, Çev.). Cilt: III. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kaya, D. (1998). Giresun'da Âşık Tarzı Şiir Geleneği. *Giresun Kültür Sempozyumu Bildiriler*, (s. 237-246). Giresun: Giresun Belediyesi Yayınları.
- Kayabaşı, R. G. (2012) Yörük Göçü Bağlamında Yayla Güzeli Seçme Geleneği Üzerine Bir İnceleme. *Halk Kültüründe Göç Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiri Kitabı* (s. 548-557). İstanbul: Motif Vakfı Yayınları.
- Kaya-Erdoğan, E. (2011). Hizmet, Girişim, Kültür Ekseninde İstanbul'da İlçe Festivalleri. S. Ada, (Der.). *İstanbul Festivalleri* (s. 79-97). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Kayaoğlu İ vd. (1986). Karadeniz Yayla Şenlikleri Geleneği İki Yıldır İstanbul'da da Sürdürülüyor. *Türk Folkloru*, (84), 15-17.
- Khazanov, M. A. (2015). *Göçebe ve Dış Dünya*. (Ö. Suveren, Çev.). İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Kıran, S. (2015). *Trabzon İli Sisdağı Yaylası Otçu Göçü Geleneği ve Değişim Sürecinin Performans Teorisi Üzerinden İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Kladou, S. (2011). Kültür Festivalleri: Genel Bir Bakış (M. Gültekin, Çev.) S. Ada (Der.). *İstanbul'un Festivalleri* (s. 27-52). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Korkmaz, Y. (2016). *Çocukluğumda Yayla Göçleri*. İstanbul: Yaz Yayınları.
- Köprülü, M. F. (1999). *Edebiyat Araştırmaları-I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Köprülü, M. F. (2009). *Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Köseoğlu, M. E. (2014). *Çamlıhemşin Yöresinde Sosyo-kültürel Değişim Bağlamında Yayla Göçü, Yayla Şenlikleri, Düğün ve Horon*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Kuruca, N. (2012). Göç Olgusunun Giresun Havalisindeki Yansımaları, (Giresun'da Otçu Göçü), *Halk Kültüründe Göç Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiri Kitabı*, (s. 644-656). İstanbul: Motif Vakfı Yayınları.
- Kuruca, N. (2015). Giresun'un İktisadi Tarihi. *Geçmişten Günümüze Giresun*, (s. 41-71). Giresun İl Özel İdaresi Kültür Serisi.
- Kutlu, M. (1992). Yaşayan Bir Atlı-Kültür Geleneği: Anadolu Göçer Kültürü. *Millî Folklor*, (14), 16-22.
- Kutlu, M. ve Yıldırım, İ. (2012). Göç, Nostaji ve Festival. *Halk Kültüründe Göç Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiri Kitabı*, (s. 657-663). İstanbul: Motif Vakfı Yayınları.
- Kuutma, K. (1998). Festival as Communicative Performance and Celebration of Ethnicity. *Folklore Electronic Journal of Folklore*, (7), 79-86.

- Malinowski, B. (1992). *Bilimsel Bir Kültür Teorisi*. (S. Özkal, Çev.). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Malinowski, B. (1998). *İlkel Toplum*. (H. Portakal, Çev.). Ankara: Öteki Yayınları.
- Maslow, A. H. (1970). *Motivation and Personality*. Publishers, By Harper and Row.
- Matsubara, M. (2012). *Göçebeliğin Dünyası*. (K. Sugihara, Çev.). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Mirzaoğlu, G. (2015). *Halk Türküleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Nirun, N. ve Özönder, M. C. (1990). Türk Sosyo-Kültürel Yapısı İçinde Âdetler, Örfler, Görenekler ve Gelenekler. *Millî Kültür Unsurlarımız Üzerinde Genel Görüşler* (s. 251-264). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Nutku, Ö. (1987). *IV. Mehmet'in Edirne Şenliği (1675)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.
- Ocak, A. Y. (1996). *Türk Sufiliğine Bakışlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Oğuz, M. Ö. (2001). *Halk Şiirinde Tür, Şekil ve Makam*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Oğuz, M. Ö. (2007). Folklor ve Kültürel Mekân. *Millî Folklor*, (76), 30-32.
- Oğuz, M. Ö. (2011). Araştırmaların Tarihi. M. Ö. Oğuz (Ed.) *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı* (s. 1-56). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Oğuz, M. Ö. (2013). *Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Oğuz, M. Ö. ve Kasımoğlu, S. (2005). *Türkiye'de 2005 Yılında Yaşayan Geleneksel Kutlamalar*. Ankara: Gazi Üniversitesi THBMER Yayınları.
- Ong, W. J. (2010). *Sözlü ve Yazılı Kültür*. (S. Postacıoğlu Banon, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Oral, Z. (2010). *Geleneksel Yaylacılıktan Yayla Turizmine: Ordu-Çambaşı Yaylası Örneğinde Halk Bilimsel Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Orkun, H. N. (1994). Eski Türk Yazıtları. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ortaylı, İ. (2013). *Gelenekten Geleceğe*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Ögel, B. (1978). *Türk Kültür Tarihine Giriş*. Cilt: I. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ögel, B. (1978a). *Türk Kültür Tarihine Giriş*. Cilt: II. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ögel, B. (2000). *Türk Kültür Tarihine Giriş*. Cilt: IX. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ögel, B. (2010). *Türk Mitolojisi*. Cilt: I. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Öğüt-Eker, G. (2010). Futbolun Dayanılmaz Çekiciliği, Büyülenen Taraftar Portresi, Fanatizm ve Beşiktaş. *Millî Folklor*, (85), 173-182.
- Öğüt-Eker, G. (2014). *İnsan Kültür Mizah*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Öğüt-Eker, G. (2016). Modern Hayatın Yeniden Kurgulanan Gelenekleri Hollanda Queen's Day Festivali. *Millî Folklor*, (111), 112-124.
- Önal, M. N. ve Dursun, A. (2012). Muğla'da Konargöçer Yaşam ve Yaylacılık Geleneğinin İzleri. *Halk Kültüründe Göç Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiri Kitabı* (s. 716-724). İstanbul: Motif Vakfı Yayınları.
- Önay, M. N. (2001). *Yaylaktan Kışlağa*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Örnek, S. V. (2000). *Türk Halkbilimi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Özakpınar, Y. (2003). *Kültür Değişimleri ve Batılılaşma Meselesi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Özarslan, M. (2012). On The Concepts of Feast, Banquet, Entertainment in The Book of Dede Korkut. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 4, (1), 41-51.
- Özbudun, S. vd. (2007). *Antropoloji, Kuramlar ve Kuramcılar*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Özdemir, M. (2013). Türk Kültüründe Dağ Kültü ve Bir Yüce Dağ: Halbaba. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, (9), 141-163.

- Özdemir, M. (2015). Bir Kültürel Bellek Unsuru Olarak Şarkıya Dönüşen Fıkralar. M. Özarslan (Ed.). *II. Uluslararası Genç Halkbilimciler Sempozyumu Bildirileri* (s. 259-272). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türk Halkbilimi Bölümü Yayınları.
- Özdemir, M. (2015). Hayaller Gerçek Olunca: İnternet Dünyası, Sosyal Medya ve Göç Fenomeni. *Yeni Dergi*, (3), 6-9.
- Özdemir, N. (2002). Türkiye’de Siyasal Parti Kültürü. *Millî Folklor*, (56), 53-74.
- Özdemir, N. (2005). *Cumhuriyet Dönemi Türk Eğlence Kültürü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özdemir, N. (2006). *Türk Çocuk Oyunları*. Cilt: I. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özdemir, N. (2012). *Kültür Ekonomisi ve Yönetimi*. Ankara: Hacettepe Yayıncılık.
- Özdemir, N. (2016). Kent Yaşamında Yerel ve Gelenek Kültürü İmgesi. Ö. Çobanoğlu vd. (Ed.). *IV. Kazan Uluslararası Halk Sempozyumu Bildirileri*, (s. 737-762). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türk Halkbilimi Bölümü Yayınları.
- Öztelli, C. (1958). Folklor: Yağma Geleneği. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*. 8, (85), 28-30.
- Öztürkmen, A. (2016). *Rakstan Oyuna Türkiye’de Dansın Modern Halleri*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Percy, A. (2015). *Her Güne Bir Nietzsche* (P. Aslan, Çev.). İstanbul: Pena Yayınları.
- Platon. (2014). *Şölen* (E. Çoraklı, Çev.). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Postman, N. (2014). *Televizyon: Öldüren Eğlence* (O. Akınhay, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Rabelais, F. (2014). *Gargantua* (S. Eyüboğlu vd. Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Said, E. (2015). *Entelektüel* (T. Birkan, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (1986). *Dadaloğlu*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

- Sarı, C. (2013). Batı Toroslar'da Yaylaların Fonksiyonel Değişim Süreci ve Yayla Şenlikleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (27), 242-261.
- Sarısaman, S. (1999). *Cumhuriyetin İlk Yıllarında Giresun (1923-1930)*. Giresun: Giresun Belediyesi Yayınları.
- Sernikli, G. (1976). Türkiye'de Oyun "Raks" Konusunda Yayınlanan İlk Yazı. *Halkbilimi*, (18), 3-13 ve 27.
- Sina, A. (2015). Eskiçağda Atina'da Şenlikler. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (1), 42-59.
- Smidchens, G. (2000). Folklorizmi Yeniden Değerlendirmek (A. Yılmaz, Çev.). *Folklor/Edebiyat*, 6, (24), 81-100.
- Smith, R. J. (2009). Festival ve Kutlamalar. (S. Keskin, Çev.) M. Ö. Oğuz vd. (Haz.). *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 3*, (s. 341-350). Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Somuncu, M. (2005). *Aladağlar, Yaylacılık ve Dağ Göçebeliliği Konusunda Bir Araştırma*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Somuncu, M. vd. (2015). Doğu Karadeniz Bölgesi Yaylalarının İşlevlerinde Meydana Gelen Değişim ve Sonuçları. H. Tunçel (Ed.). *Yayla Kültürü ve Yaylacılık Sempozyumu Bildiri Kitabı*. (s. 77-104). Bilecik: Şeyh Edebali Üniversitesi Yayınları.
- Stoeltje, B. J. (2009). Festival. (P. Ersoy, Çev.) M. Ö. Oğuz vd. (Haz.). *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 3*, (s. 334-340). Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Sümer, F. (1980). *Oğuzlar (Türkmenler)*. (3. bs). İstanbul: Ana Yayınları.
- Sümer, F. (1992). *Çepniler*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Şener, C. (2002). Koç Katımı / Cinselliğin Kutsanması. *Folklor/Edebiyat*, 8, (32), 341-344.
- Şenesen, R. (2011). Osmaniye/Düzici'nde Düünden Bugüne Yaylacılık ve Varsak Türkmenlerinin Yayla Göçü. *Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, (1), 267-286.

- Şenol, E. (2015). Ekonomik Yapı. *Geçmişten Günümüze Giresun*, (s. 192-223). Giresun İl Özel İdaresi Kültür Serisi.
- Şişman, B. (2007). Karadeniz Yöresinde Yaşayan Kemençeli Âşıklık Geleneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (1), 210-224.
- Tekin, T. (1988). *Orhon Yazıtları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.
- Temir, A. (2016). *Moğolların Gizli Tarihi I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Tez, Z. (2012). *Lezzetin Tarihi*. İstanbul: Hay Kitap.
- Tezcan, M. (2000). *Türk Yemek Antropolojisi Yazıları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Tirebolulu Alpaslan. (4 Haziran 1331 / 1915). İhtimaiyât: Türk Bayramlarından Ot Göçü. *Türk Yurdu*, 8, (7), 122-127.
- Tition, J. T. (2009). Metin. (Ö. Terzioğlu, Çev.), M. Ö. Oğuz vd. (Haz.). *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 3*, (s. 260-277). Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Togan, A. Zeki Velidî. (1982). *Oğuz Destanı*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Tunçel, H. (2015). Coğrafyanın Yaylacılık Literatürü Üzerine Bir Değerlendirme. H. Tunçel (Ed.). *Yayla Kültürü ve Yaylacılık Sempozyumu Bildiri Kitabı*, (s. 5-26). Bilecik: Şeyh Edebali Üniversitesi Yayınları.
- Turan, O. (2009). *Selçuklular Târihi ve Türk-İslâm Medeniyeti*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Turhan, M. (1969). *Kültür Değişimleri*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Turhan, S. ve Altınkaynak, E. (2009). *Giresun Türküleri ve Oyun Havaları*. Giresun: Giresun Valiliği Yayınları.
- Türk Dil Kurumu, (1993), *Derleme Sözlüğü*. Cilt: X. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (1996). *Tarama Sözlüğü-V*. Aksoy, Ö. A. ve Dilçin, D. (Haz.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2011), *Türkçe Sözlük*. (11. bs). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Üçüncü, K. (2007) Trabzon Yöresi Sözlü Kültür Geleneğinde İcra Töresi ve İcra Ortamları Açısından Kemençecilik. *Karadeniz Araştırmaları*, (12), 127-135.
- Veren, E. (2009). *Yazılı Kaynaklarda Anadolu'da Halk Takvimi ve Halk Meteorolojisi*. Ankara: Türkerler Kitap Kirtasiye.
- Veren, E. (2012). Kırım Tatarları ile Diğer Coğrafyalarda Yaşayan Tatarların Evlenme Geleneklerinde Kız Bakma/Görme Pratiği. *III. Uluslararası Ukrayna'da Türkçe Konuşan Halklar Sempozyumu Bildirileri*, (s. 42-52). Ukrayna Gagavuzlar Birliği ve Halk Kültürü Araştırmaları Kurumu Yayını.
- Vico, G. (2007). *Yeni Bilim* (S. Önal, Çev.). İstanbul: Doğu Batı Yayınları.
- Waterman, S. (1998). Carnivals for the Elites? The Cultural Politics of Art Festivals. *Progress in Human Geography*, 22, (1), 54-74.
- Yakıcı, A. (2013). *Halk Şiirinde Türkü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yardımcı, S. (2014). *Kentsel Değişim ve Festivalizm, Küreselleşen İstanbul'da Bienal*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yıldırım, D. (1998). *Türk Bitiği*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yıldırım, D. (2000). Türk Sözel Kültüründe Süreklilik -Osmanlı Hanedanlığı Döneminden Cumhuriyete-. *Türkbilig*, (1) 32-45.
- Yıldız, N. (2016). Gorkut'ın Gabrı Kazılgı Boyu (Türkmen) Esasında Dede Korkut'ta Toy. M. Ekici ve M. Duranlı (Ed.). *III. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kongresi, Dede Korkut ve Türk Dünyası Bildiriler Kitabı*, (c. 3, s. 1515-1529). Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.
- Yılmaz, A. ve Telci, C. (2010). Türk Kültür Terminolojisinde Göç Kavramı Üzerine. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 7, (2), 14-33.
- Yılmaz, H. (1998). Giresun Çoban Kültürü. *Giresun Kültür Sempozyumu Bildiriler*, (s. 151-160). Giresun: Giresun Belediyesi Yayınları.
- Yönetken, H. B. (1991). *Derleme Notları II*. İstanbul: Orkestra Yayınları.

Zaman, M. (2007). *Doğu Karadeniz Kıyı Dağlarında Yaylalar ve Yaylacılık*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.

Zaman, M. (2010). *Doğu Karadeniz Kıyı Dağlarında Dağ ve Yayla Turizmi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.

Ziya Gökalp. (2010). *Türkçülüğün Esasları*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.

Ziya Gökalp. (2014). *Türk Töresi* (H. İ. Şahin, Haz.). İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Ziya Gökalp. (2015). *Türk Medeniyeti Tarihi* (A. Duymaz, Haz.). İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Yerel Gazete ve Dergiler

A. C. (1933). Halkevimizin Köy Seyahatleri – 1, Yavuzkema1 Nahiyesi. *Aksu*, (1), 26-29.

Akgün, A. (1998). Kümbet Yine Şenlendi. *Giresun Dergisi*, 12, (127), 58-60.

Akgün, A. ve Albayrak, İ (1997). Yayla Şenliklerinde Tarihi Coşku Yaşandı. *Giresun Dergisi*, 11, (115), 24-29.

Anonim. (1988). Fatih Ormanlarında Aksu Şenliği. *Giresun Dergisi*, 3, (21), 40-43.

Anonim. (1990). Kümbet Yaylasında Buluşalım. *Giresun Dergisi*, 4, (29), 9.

Anonim. (1991). Kümbet Şenlikleri Program Yapımcısı Şaban Karakaya, Giresun'umuz Turizmden Payına Düşeni Almalıdır (Röportaj). *Giresun Dergisi*, 4, (36-37), 24-25.

Anonim. (1993). Kümbet Şenlikleri Sisli Geçti. *Giresun Dergisi*, 7 (69), 16-17.

Anonim. (1994). Sabancı'ya Yayla Ağalığı Teklif Edildi. *Giresun Dergisi*, 8, (78) 6.

Anonim. (1996). Kümbet Yayla Şenlikleri Giderek Önem Kazanıyor. *Giresun Dergisi*, 10, (103), 11-13.

Bozbağ, A. S. (1934). Yayla Yolları. (Şiir). *Aksu*, (3, 4, 5, 6), 46.

- Çiçek, S. (1994). Kümbet-Sa Şenlikleri. *Giresun Dergisi*, 8, (79-80), 25.
- Çiçek, S. vd. (1991). Kümbette Muhteşem Bir Gün. *Giresun Dergisi*, 5, (43), 16-22.
- Çiçek, S. vd. (1992). Bir Şenlik Böyle Geçti. *Giresun Dergisi*, 6, (54), 16-19.
- Çilesizoğlu. (1934). Eski Düğünler. *Aksu*, (9), 13-17.
- Dalbadan, S. (1991). Giresun'dan Göç. *Giresun Dergisi*, 5, (45), 29.
- Geçgel, O. (1988). Otçu Göçü, Yaylalarımız ve Sorunları. *Giresun Dergisi*, 3, (22), 17.
- Giresun Dergisi. (1988). Sıla Haftası Otçu Göçü Davetiyesi. *Giresun Dergisi*, 3, (21), 44.
- Giresun Dergisi. (1988a). Kapak Fotoğrafı. *Giresun Dergisi*, 3, (22), kapak.
- Giresun Dergisi. (1990). Kapak Fotoğrafı. *Giresun Dergisi*, 4, (30), kapak.
- Giresun Dergisi. (1991). Kapak Fotoğrafı. *Giresun Dergisi*, 5, (43), kapak.
- Giresun İleri. (1 Ağustos 1989c Salı), 1. Kümbet Yayla Şenliği Yapıldı Atıf Larçın Yayla Ağası Seçildi. *Giresun İleri*, 16, (5850), 1.
- Giresun İleri. (10 Temmuz 1996 Çarşamba). Kümbet Şenliğe Hazır. Ya Siz?. *Giresun İleri*, 22, (8042), 1-2.
- Giresun İleri. (11 Temmuz 1997 Cuma). Kümbet Yayla Şenliği Başladı. *Giresun İleri*, 22, (8351), 1.
- Giresun İleri. (12 Temmuz 1991 Cuma). Kümbet Yayla Şenliği Bugün Başlıyor. *Giresun İleri*, 16, (6856), 1.
- Giresun İleri. (13 Temmuz 1991a Cumartesi). 3. Kümbet Şenliği Başladı, Haydi Yaylaya Gidiyoruz. *Giresun İleri*, 16, (6857), 1.
- Giresun İleri. (13 Temmuz 1996a Cumartesi). Kümbette Buluşalım. *Giresun İleri*, 22, (8045), 1.
- Giresun İleri. (14 Temmuz 1997a Pazartesi). Ağalık 2 Milyar 200 Milyona Gitti. *Giresun İleri*, 22, (8353), 1.

- Giresun İleri. (15 Temmuz 1991b Pazartesi). Havanın Güzel Oluşu Canlılık Getirdi. *Giresun İleri*, 16, (6858), 1.
- Giresun İleri. (15 Temmuz 1995a Cumartesi). Kümbet'te Şenlik. *Giresun İleri*, 20, (7849), 1.
- Giresun İleri. (15 Temmuz 1996b Pazartesi). Kümbet Şenlendi. *Giresun İleri*, 22, (8046), 1.
- Giresun İleri. (17 Temmuz 1995b Pazartesi). Kümbet Yayla Şenliği Yapıldı. *Giresun İleri*, 20, (7850), 1.
- Giresun İleri. (18 Temmuz 1994b Pazartesi). Sakıp Sabancı: Kısmetse Olur. *Giresun İleri*, 18, (7549), 1-2.
- Giresun İleri. (24 Temmuz 1989 Pazartesi). Şenlik Ertelendi. *Giresun İleri*, 16, (5843), 1.
- Giresun İleri. (27 Temmuz 1989a Perşembe). Kümbet Şenliğinden Kısa Kısa. *Giresun İleri*, 16, (5846), 1.
- Giresun İleri. (30 Temmuz 1989b Pazar). Kümbet Şenliği Kutlama Programı. *Giresun İleri*, 16, (5849), 1.
- Giresun İleri. (4 Temmuz 1994 Pazartesi). Görücüye Çıkacağız. *Giresun İleri*, 18, (7537), 1.
- Giresun İleri. (7 Temmuz 1998 Salı). Başbakan Yılmaz Kümbet Şenliğinde. *Giresun İleri*, 23, (6292), 1.
- Giresun İleri. (8 Temmuz 1994a Cuma). Gözler Giresun'un Üzerine Çevrilecek. *Giresun İleri*, 18, (7541), 1.
- Giresun İleri. (8 Temmuz 1995 Cumartesi). Kümbet Şenliği Hazırlıkları Son Aşamada. *Giresun İleri*, 20, (7843), 1.
- Kurucu, H. (1988). Herkes Bu Şenliğe Katılmalıdır. *Giresun Dergisi*, 3, (21), 11.
- Mamaşoğlu, R. (1988). Otçu Göçü Şenlikleri Muhteşem Oldu. *Giresun Dergisi*, 3, (22), 7-16.

- Mamaşoğlu, R. (1988a). Ayın Mektubu. *Giresun Dergisi*, 3, (22), 5.
- Mamaşoğlu, R. (1990). Sel, Referandum ve Kümbet. *Giresun Dergisi*, 4, (30),10.
- Mamaşoğlu, R. (1992). Kümbet Şenlikleri ve Geride Kalanlar. *Giresun Dergisi*, 6, (54),
Başyazı.
- Mamaşoğlu, R. (1994). Sakıp Sabancı Ağayı Kümbette Beklerken. *Giresun Dergisi*, 8,
(78), Başyazı
- Mamaşoğlu, R. vd. (1990a). Kümbette Tarihi Bir Gün Yaşandı. *Giresun Dergisi*, 4 (30),
24-36.
- Nuri-A. (1934). Seni Ondan Dinledim. *Aksu*, (3, 4, 5, 6) 23.
- Okuyar, H. (1992). Dereli-Kümbet Yaylalar Şenliği. *Giresun Dergisi*, 6, (54), 15.
- Olca, H. (1948). Halkevleri Bayramı. *Aksu*, (50), (21-22).
- Öztürk, B. (1994). Sabancı Kümbet Yayla Ağası. *Giresun Dergisi*, 8, (79-80), 11.
- Öztürk, B. ve Akgün, A. (1995). Kümbet Yayla Şenliğine İlgi Giderek Artıyor. *Giresun Dergisi*, 9, (93), 26-27.
- Pamuk, N. (1988). Doğrusu Çok Sevindim. *Giresun Dergisi*, 3, (21), 9.
- Teker, F. (18 Temmuz 1994 Pazartesi). Ağalar Ağası. (Şiir). *Yeşilgiresun*, (7918), 2.
- Temür, Y. (1988). Asırlar Öncesine Uzanan Bir Şenlik. *Giresun Dergisi*, 3, (21), 11.
- Tıgılı, N. (20 Temmuz 1998 Pazartesi). Şenliğe Siyaset Girdi. *Giresun İleri*, 23, (6303),
1.
- Türkmen, S. (1988). 10 Otobüsle Gemlik'ten Katılmayı Planladık. *Giresun Dergisi*, 3,
(21), 10.
- Yabancı. (1947). Yayla Yolları. *Aksu*, (48), 15.
- Yavuz, T. (1988). Çok Yararlı ve Hayırlı Bir Girişim. *Giresun Dergisi*, 3, (21), 10.

- Yeni Giresun. (11 Temmuz 1989 Salı). Yayla Şenliğine İndirimli Tarife!. *Yeni Giresun*, 30, (8026), 1.
- Yeni Giresun. (18 Temmuz 1989a Salı). Yayla Şenliği Hazırlığı Sürüyor. *Yeni Giresun*, 30, (8029), 1.
- Yeni Giresun. (18 Temmuz 1989b Salı). Kümbet Yolu Onarılıyor. *Yeni Giresun*, 30, (8029), 1.
- Yeni Giresun. (19 Temmuz 1989c Çarşamba). Kümbette Tarihi Bir Gün Yaşanacak. *Yeni Giresun*, 30, (8030), 1.
- Yeni Giresun. (21 Temmuz 1989d Cuma). Şenlik Günü Dereli'ye Ücretsiz Otobüs Kalkacak. *Yeni Giresun*, 30, (8032), 1.
- Yeni Giresun. (28 Temmuz 1989e Cuma). TV Ekibi Kümbet Şenliğini Çekecek. *Yeni Giresun*, 30, (8038), 1.
- Yeni Giresun. (8 Ağustos 1989f Salı). 2. Yaz Şenliği Daha Renkli Düzenlenecek. *Yeni Giresun*, 30, (8047), 1.
- Yeşilgiresun. (15 Temmuz 1995 Cumartesi). Kümbet Şenliği Yarın Yapılacak. *Yeşilgiresun*, (5999), 1.
- Yeşilgiresun. (16 Temmuz 1991 Salı). Olmadı: SHP'liler Kümbet Şenliklerini Protesto Etti. *Yeşilgiresun*, (7012), 1.
- Yeşilgiresun. (16 Temmuz 1994 Cumartesi). 6. Kümbet Yayla Şenliği Pazar Günü Programı. *Yeşilgiresun*, (7917), 1.
- Yeşilgiresun. (16 Temmuz 1997 Çarşamba). Yayla Ağası Kümbet'e Hayran Kaldı. *Yeşilgiresun*, (6590), 1.
- Yılmaz, H. (1988). Otçu Göçü İçin Ne Dediler?. *Giresun Dergisi*, 3, (21), 9.
- Yüksel, H. (16 Temmuz 1994 Cumartesi). Ağaların Ağası Sakıp Ağaya. (Şiir). *Yeşilgiresun*, (7917), 1.

İnternet Kaynakları

- Giresun İl Sınırları Haritası, (t.y.). Erişim: 12 Ocak 2017.
http://cografyaharita.com/turkiye-cografi_bolge-haritalari.html.
- Nüfus Verileri Hakkında. (2016). Erişim: 12 Kasım 2016.
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21507>.
- Nüfus Verileri Hakkında. (2016). Erişim: 12 Nisan 2016,
<https://biruni.tuik.gov.tr/nufusmenuapp/menu.zul>.
- Sakarya Seka Kağıt Müzesi Hakkında. (2017). Erişim: 10 Şubat 2017,
<http://sekakagitmuzesi.com/#anasayfa>.
- Sakıp Sabancı'nın Şenlik Fotoğrafı. (t.y.). Erişim: 16 Aralık 2016,
http://kayseriden.biz/dosyalar/site_resim/icerik/galeri/buyuk/7516816.jpg.
- Tezde İncelenen Şarkılar Hakkında (2017). Erişim: 12 Ocak 2017
<https://www.youtube.com>.
- Turizm Merkezleri Hakkında. (t.y.) Erişim: 09 Mayıs 2017,
<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,9669/ktkgb-ve-turizm-merkezleri.html>.
- Türkiye İhracatçılar Meclisi, (2017), Erişim: 10 Mart 2017, www.tim.org.tr.
- Yaylaları Turizme Açmak İstedik Tuğrul Şan'ı Yaylaya Davet Ettik, (2016). Erişim: 10 Kasım 2016.
<https://www.facebook.com/DereliHaberleri/photos/a.515731375122159.131507.498556813506282/1352948698067085/?type=3&theater>.

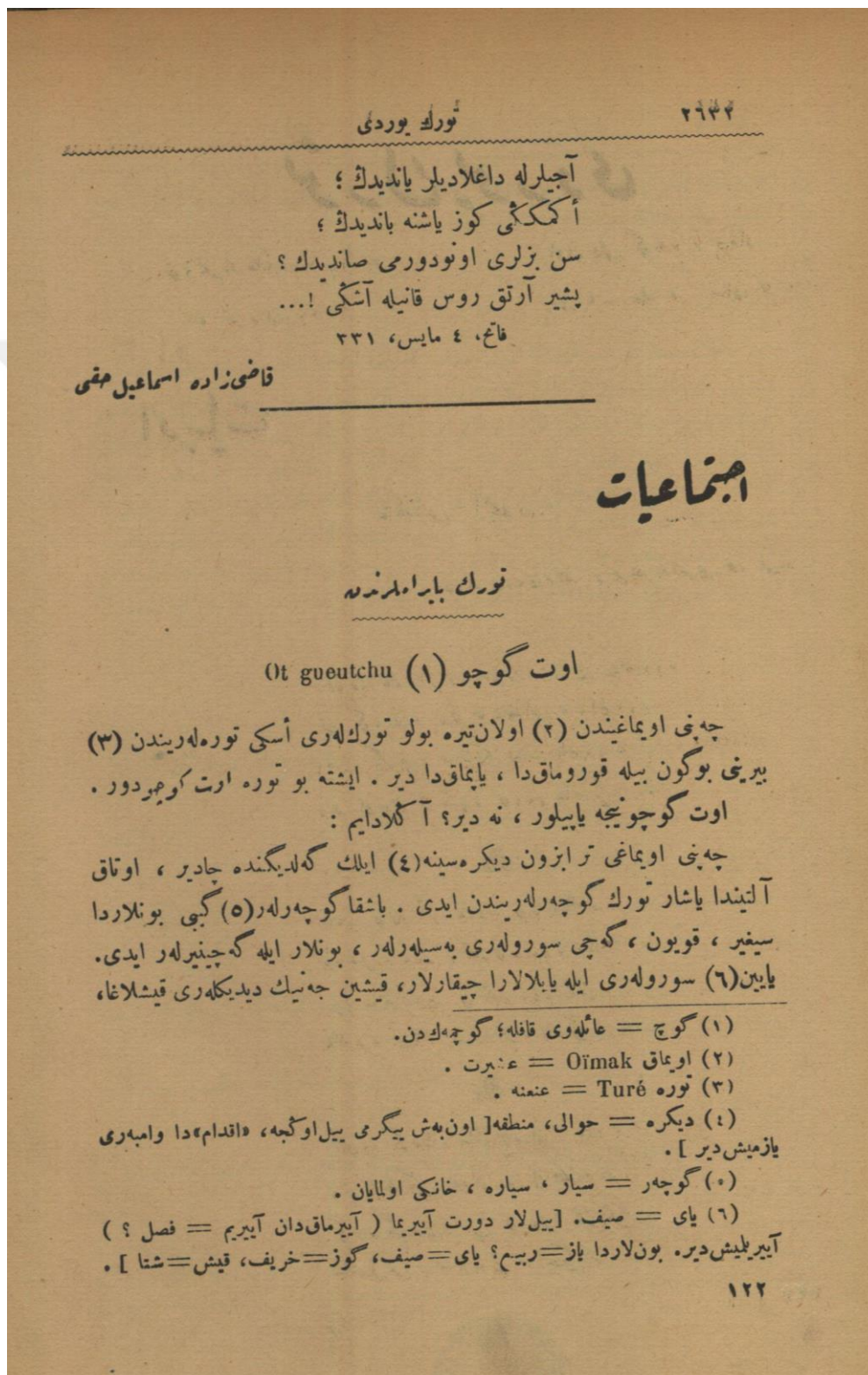
Kaynak Kişiler

- K1: Akpınar, Mehmet, (2016), *Kadırga Yaylasında Yapılan Derleme*. Kaynak kişi 62 yaşında ve Trabzon vilayetinde ikamet etmektedir.
- K2: Bilgi, Uğur, (2016), *Kaynak Kişiyle İnternet Ortamında Mülakat Yapılmıştır*. Kaynak kişi 58 yaşında İstanbul'da ikamet etmektedir.

- K3: Çapkın, Hatun, (2016), *Kaynak Kişinin Evinde Yapılan Görüşme*. Kaynak kişi 68 Yaşında ve Giresun Espiye ilçesinde ikamet etmektedir.
- K4: Çapkın, Şevket, (2017), *Kaynak Kişinin Evinde Yapılan Görüşme*. Kaynak kişi 72 yaşında ve Giresun Espiye ilçesinde ikamet etmektedir.
- K5: Çiçek, Seyfullah, (2016), *Kaynak Kişiyle İnternet Ortamında Mülakat Yapılmıştır*. Kaynak kişi 67 Yaşında ve Giresun Görele ilçesinde ikamet etmektedir.
- K6: Dursun, Hakkı, (2016), *Kadırga Yaylasında Yapılan Derleme*. Kaynak kişi 85 yaşında ve Trabzon vilayetinde ikamet etmektedir.
- K7: Karakaya, Şaban, (2016), *Giresun Tepebaşı Çay Bahçesinde Yapılan Görüşme*. Kaynak kişi emekli sınıf öğretmeni ve 68 yaşında Giresun'da ikamet etmektedir.
- K8: Kırca, Süleyman, (2016), *Cibril Mahallesindeki Evinde Yapılan Derleme*. Kaynak kişi 61 Yaşında ve Giresun vilayetinde ikamet etmektedir.
- K9: Özdemir Süriye, (2016), *Kaynak Kişinin Evinde Yapılan Görüşme*. Kaynak kişi 52 Yaşında ve Giresun Espiye ilçesinde ikamet etmektedir.
- K10: Özdemir, Ahmet, (2015), *Ayıbeli Yaylasında Yapılan Derleme*. Kaynak kişi 52 Yaşında ve Giresun Espiye ilçesinde ikamet etmektedir.
- K11: Tös, İsmail, (2016), *Ayıbeli Yaylasında Yapılan Derleme*. Kaynak kişi 58 yaşında ve Giresun vilayetinde ikamet etmektedir.
- K12: Yıldız, Mahmut, (2007), *Ayıbeli Yaylasında Alan Araştırmasında Yapılan Görüşmeler*, kaynak kişi, 2014 yılında 65 yaşında vefat etmiştir.
- K13: Yılmaz, Ali Rıza, (2016), *Ayıbeli Yaylasında yapılan kişisel görüşme*. Giresun'da ikamet eden kaynak kişi 2017 yılında 86 yaşında vefat etmiştir.

EKLER

Ek 1: Tirebolulu Alpaslan'ın Otçu Göçü Yazısının İlk Sayfası

Ek 2: Giresun İleri Gazetesi Kümbet Şenliği Kutlama Programı

Kümbet Şenliği kutlama programı	
1. Kümbet Yaylası Yaz Şenliği	yarın kutlanacak. Program ve Saatleri şu şekildedir.
10.30	Saygı Duruşu ve İstiklâl Marşı
10.35	Konuşmalar :
1—	Muharlar, 2— Turizm ve Tanıtma Derneği Başkanı, 3— Belediye Başkanı, 4— Parleментарler, 5— Kaymakam, 6— Vali.
11.05	Türk Halk Müziği (Aşkın Ulusoy)
11.15	En kaliteli yoğurt yarışması
11.25	Direğe şenlik bayrağı çekme yarışması
11.35	En besilli koç yarışması
11.45	Halk oyunları (Giresun Turizm Derneği)
12.00	Yöresel maniler (İbrahim Çakır)
12.15	En kaliteli arıbalı yarışması
12.25	Hermez Döğüşü yarışması
12.45	Yayla ağasının seçimi
13.00	Türk Halk Müziği (Murat Aslan)
13.15	Koyun kırpma yarışması
13.30	Halk oyunları (Ordu Halk Eğitim Öğr. Grb.)
13.45	En besilli inek yarışması
13.55	Yoğurt yeme yarışması
14.05	At yarışı
14.15	Türk Halk Müziği (Konuk Sanatçı: EBRU AYSAN)
14.35	Halattan komando geçişi yarışması
14.45	Yayla kros koşusu
14.55	Koç döğüşü
15.10	Halk Oyunu ve toplu oyun (Turizm Derneği)
15.30	Kapanış.
AĞALIK YARIŞI	
Yayla ağalığına pek çok adayın çıkacağı haber alındı. Dün geç vakit de Giresun Aygünler Otomatik Sanayi sahibi Naim Aygün'ün aday olacağı, açık artırmaya iştirak ederek, muhakkak ağalığın kendisinde kalacağını söylediği bildirildi.	

Ek 3: Giresun Valisi Tarafından Yazılan Dilekçe

T. C.
GİRESUN VALİLİĞİ
Özel Kalem Müdürlüğü

SAYI : Üs.Kal.01-4/88
KONU : Kümbet şenlikleri.

GİRESUN
15../7../19.90

Sayın
Tahsin AKSU
Kaymakam Vekili

DERELİ

15 Temmuz 1990 Pazar günü Dereli ilçesinde " Kümbet Şenlikleri " yapılmıştır.

Şenliğin önemli bir bölümünü bizzat izledim.

İlinizin doğal güzelliğini, turizm potansiyelini tanıtmak, ilçe ekonomisini canlandırmak ve vatandaşlarımızın örf ve adetlerini yaşatarak kültürümüze hizmet yönünden bu şenlik çok başarılı hizmet yapmıştır.

Başta tertip komitesi olmak üzere hizmeti geçen her görevliye teşekkür ederim.

Özellikle size, Belediye Başkanına, İlçe J.Bölük Komutan vekiline ve Orman İşletme Müdürüne ayrıca takdirlerimi sunar, bütün vatandaşlarıma iyilik ve sağılıklar dilerim.

Sami OYTUN
Giresun Valisi

Sayın

Tahsin Aksu (Kaymakam Vekili)

Dereli

"15 Temmuz 1990 Pazar günü Dereli ilçesinde "Kümbet Şenlikleri" yapılmıştır. Şenliğin önemli bir bölümünü bizzat izledim. İlinizin doğal güzelliğini, turizm potansiyelini tanıtmak, ilçe ekonomisini canlandırmak ve vatandaşlarımızın örf ve adetlerini yaşatarak kültürümüze hizmet yönünden bu şenlik çok başarılı hizmet yapmıştır. Başta tertip komitesi olmak üzere hizmeti geçen her görevliye teşekkür ederim. Özellikler size, belediye başkanına, İlçe J. Bölük Komutan vekiline ve Orman İletme Müdürüne ayrıca takdirlerimi sunar, bütün vatandaşlarıma iyilik ve sağılıklar dilerim"

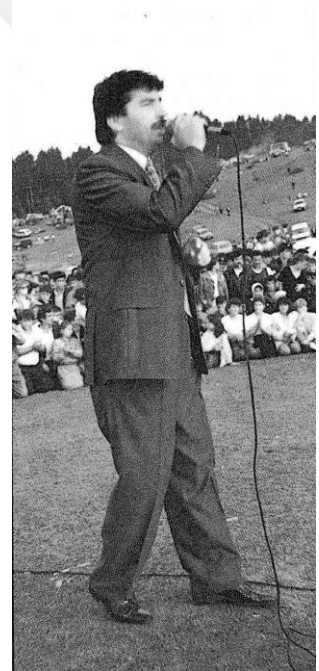
Sami Oytun (Giresun Valisi)

Kaynak: Giresun Dergisi, 1990, Sayı: 30, Sayfa: 38

Ek 4: Çeşitli Fotoğraflar

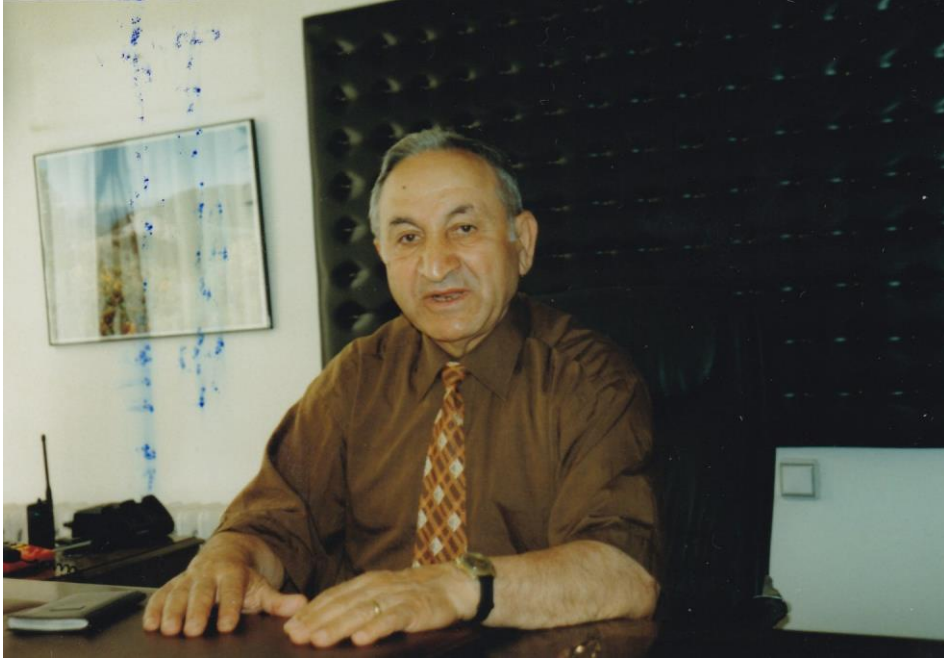
Fotoğraf 71: 15 Temmuz 1990 tarihinde düzenlenen 2. Kümbet Yayla Şenliği, THM Sanatçısı Tuğrul Şan, (Mamaşoğlu vd. 1990a: 34).

Fotoğraf 72: 14 Temmuz 1991 tarihinde düzenlenen 3. Kümbet Yayla Şenliği, THM Sanatçıları Nuray Akın ve İbrahim Can. (Çiçek 1991: 22).

Fotoğraf 73: THM Sanatçısı Canan Başkaya, (Çiçek vd. 1992: 18).

Fotoğraf 74: Dereli Belediye Başkanı Halil Bektaşoğlu, (Şaban Karakaya Arşivi)

Fotoğraf 75: Kümbet Yayla Şenliği Yapımcısı Şaban Karakaya (Kişisel Arşiv, 2017)

Fotoğraf 76: Kadirga Yaylasında derleme yaparken (Kişisel Arşiv, 2016).

Ek 5: Sakıp Sabancı'ya İthaf Edilen Şiirlerden Bazıları

AĞALAR AĞASI

Ağaların ağası seçtik sizi birlikte
Kabul ettiniz alçak gönülle
Bayramımıza bayram katıp Kümbet'te
Yaylamıza hoş geldiniz Sabancı

Yıllarca yeni bir günün beklendiği yerler
Belki doğacaktır ışık bu günlerde
Çam kokulu dağlarla buzlu pınarlarda
Yaylamıza hoş geldiniz Sabancı

Çam sakızından, koyun peynirinden
Kümbet pirzolası, Çamoluk balından
Kucak kucak sunabilsek yayla çiçeğinden
Şenliğimize hoş geldiniz Sabancı

Herkes bugünü iple çekerken
Çayırda at koşturup sitres atarken
Kemençeyle coşup nara atarken
Şenliğimize hoş geldiniz Sabancı

Buyurun kol kola horon oynayalım
Buz tutmuş ayrandan içelim
Gönlümüze taht kurun ki sevinelim
Şenliğimize hoş geldiniz Sabancı

Bahardan önce gelir yayla sevinci
Yaylada uzar yaylacı ömrü
Bir yıl boyunca beklerken bugünü
Bayramımıza hoş geldiniz Sabancı

Girin bahçemize eğin dalımızı
Çıkın kalemize, şirin adamıza
Unutmak isteseniz de unutamazsınız bizi
İlimize hoş geldiniz Sabancı

Maviyle yeşil kucaklaşmış bu ilde
Cenneti andırır çıkın Kümbet'e
Dostluk çemberi oluşsun her yerde
Gönlümüze hoş geldiniz Sabancı

Ulusuma ne çok hizmet ettiniz
Milletçe sizinle hep övünmekteyiz
Yeter ki kalsın yurdum derdiniz
Gönlümüze hoş geldiniz Sabancı

Tarihler şahittir sevgimize
Dünyanın imrendiği kültür var bizde
Açılır kapılarımız Mevlana bilincinde
Gönlümüze hoş geldiniz Sabancı

[Fatih TEKER]

Şekil 27: Ağalar Ağası, (Teker, 1994: 2).

AĞALARIN AĞASI SAKIP AĞA'YA

Şeref verdin hoş geldin
Giresun'uma gurur verdin
Sen bu yolları bilir miydin?
Geldin ya sağol SAKIP AĞA...

Bal tatlısı sözlerinle
Katkısız, saf şivenle
Doğruyu söylüyorum yeminle
Şehrime renk getirdin SAKIP AĞA...

Nerden buldun vefa dene cevheri?
Azalmasın ne gönlünün ne dizinin ferî
Mutluyuz hepimiz geldiğinden beri
Gönlünde sevgi güneşi hiç batması SAKIP AĞA...

Sana bir şey sorayım beni bağışla
Sen, ben olsaydın ne yapardın bu maaşla
Bilirim işin yok yalanla, dolanla
Başın hiç darda kaldı mı?
Doğruyu söyle be SAKIP AĞA...

Binlercesine ekmek, aş verirsin
İnşallah bir hizmet bize söz verirsin
Karadenizin incisi Giresun'a bir daha gelirsin
Gelmem desen de biz bekleriz SAKIP AĞA

İlim, irfan dünyasına damganı vurdun
Okul, yurt binlerce hizmet sundun
Bana da bir hâl hatır sorun
Bekliyorum işte SAKIP AĞA...

Doğuştan mı konu talih kuşu başına
Biz alıştık gidiyoruz yaşam savaşına
Yedi bölge yedi iklim vatanına
Faydan gerçekten çok be SAKIP AĞA...

Ağaların ağası geçecek yaylalardan
Ne zaman müjdeler gelecek yarınlardan
Nasibini alsın Giresun'um rüzgârından
Beni böyle söyleten nedir bilmem SAKIP AĞA...

Şimdi gezip göreceksin
Maviyi, yeşili çok seveceksin
İnanıyorum karar vereceksin
Umutlarımıza ışık olacaksın SAKIP AĞA...

Ünün cihanı sardı
Giresun arkana yaslandı
Seninle göğsümüz kabardı
Mazlumun dostu SAKIP AĞA

Anlattım halimizi söz ile
Yaklaştım biraz endişe biraz naz ile
Çağırırım sizi hizmete bin niyaz ile
Bağışla beni AĞALARIN AĞASI SAKIP AĞA

[Hatice YÜKSEL]

Şekil 28: Ağaların Ağası Sakıp Sabancı'ya (Yüksel, 1994: 1).

Ek 6. Yaylada Kesilen Fişlerden Bazıları

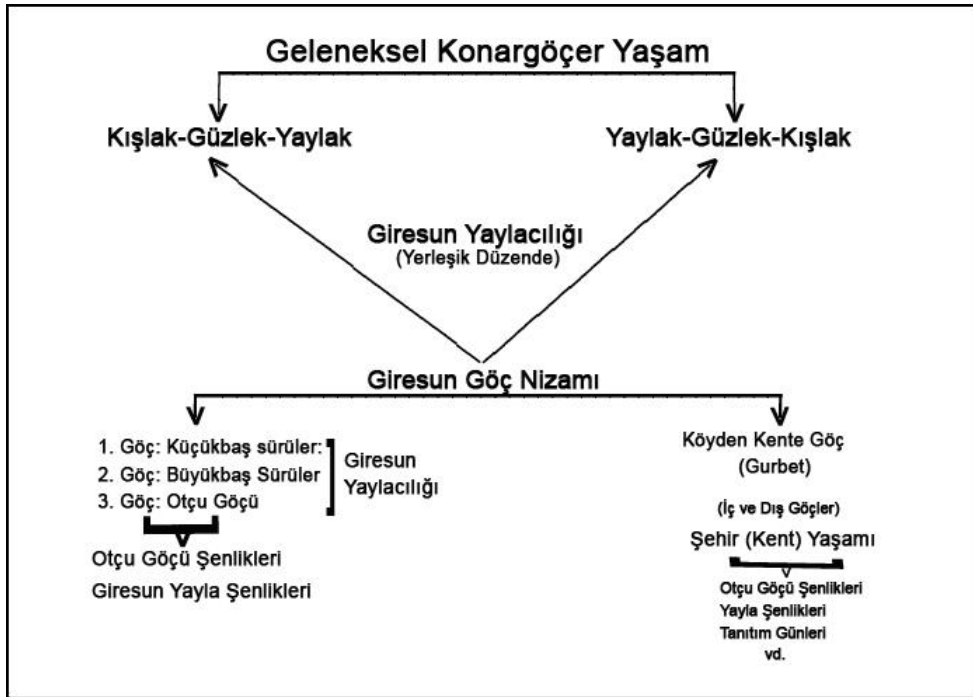

Şekil 29 Yaylaya Araç Giriş Fişi (Kişisel Arşiv, 2017).

Şekil 30 Tuvalet Giriş Fişi, (Kişisel Arşiv, 2017).

Ek 7: Giresun Yayla Şenliklerine Giden Süreç

Ek 8: Orijinallik Raporu

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU**

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK HALKBİLİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA**

Tarih: 03/10/2017

Tez Başlığı / Konusu: GİRESUN YAYLA ŞENLİKLERİ

Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 350 sayfalık kısmına ilişkin, 03/10/2017 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %1'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

M. Özdemir

Tarih ve İmza
03/10/2017

Adı Soyadı: Mehmet ÖZDEMİR
Öğrenci No: N13243551
Anabilim Dalı: Türk Halkbilimi
Programı: Türk Halkbilimi
Statüsü: ☐ Y.Lisans ☒ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.

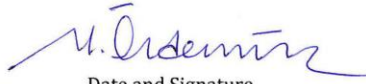
DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Nebi Özdemir

Prof. Dr. Nebi ÖZDEMİR

Ek 9: Originality Report

 HACETTEPE UNIVERSITY GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES THESIS/DISSERTATION ORIGINALITY REPORT
HACETTEPE UNIVERSITY GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES TO THE DEPARTMENT OF TURKISH FOLKLORE
Date: 03/10/2017
Thesis Title / Topic: GİRESUN PLATEAU FESTIVALS According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options stated below on 03/10/2017 for the total of 350 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 1 %. Filtering options applied: 1. Approval and Declaration sections excluded 2. Bibliography/Works Cited excluded 3. Quotes excluded 4. Match size up to 5 words excluded I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge. I respectfully submit this for approval. Date and Signature 03/10/2017 Name Surname: MEHMET OZDEMIR Student No: N13243551 Department: TURKISH FOLKLORE Program: TURKISH FOLKLORE Status: ☐ Masters ☒ Ph.D. ☐ Integrated Ph.D.
<u>ADVISOR APPROVAL</u> APPROVED NEBI OZDEMIR

Ek 10: Etik Kurul İzni

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

08 Şubat 2016

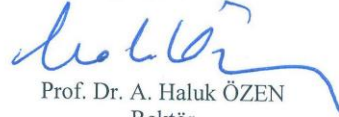
Sayı : 35853172/ 433 - 263

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 06.01.2016 tarih ve 42 sayılı yazınız.

Enstitünüz Türk Halkbilimi Anabilim Dalı doktora programı öğrencilerinden **Mehmet ÖZDEMİR**'in **Prof. Dr. Nebi ÖZDEMİR** danışmanlığında yürüttüğü "**Giresun Yayla Şenlikleri**" başlıklı tez çalışması, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **12 Ocak 2016** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. A. Haluk ÖZEN
Rektör

Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara
Telefon: 0 (312) 305 3001 - 3002 • Faks: 0 (312) 311 9992
E-posta: yazimd@hacettepe.edu.tr • www.hacettepe.edu.tr

Ayrıntılı Bilgi için:
Yazı İşleri Müdürlüğü
0 (312) 305 1008

Hasan İyey

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Mehmet ÖZDEMİR

Doğum Yeri ve Tarihi : Esiye /1986

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi, Türk Halkbilimi

Yüksek Lisans Öğrenimi : Giresun Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar :

Projeler :

Çalıştığı Kurumlar :

İletişim

E-Posta Adresi : mehmetozdemir@hacettepe.edu.tr

Tarih : 03 Ekim 2017